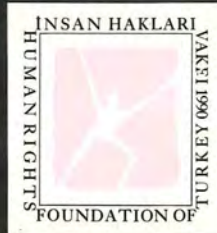

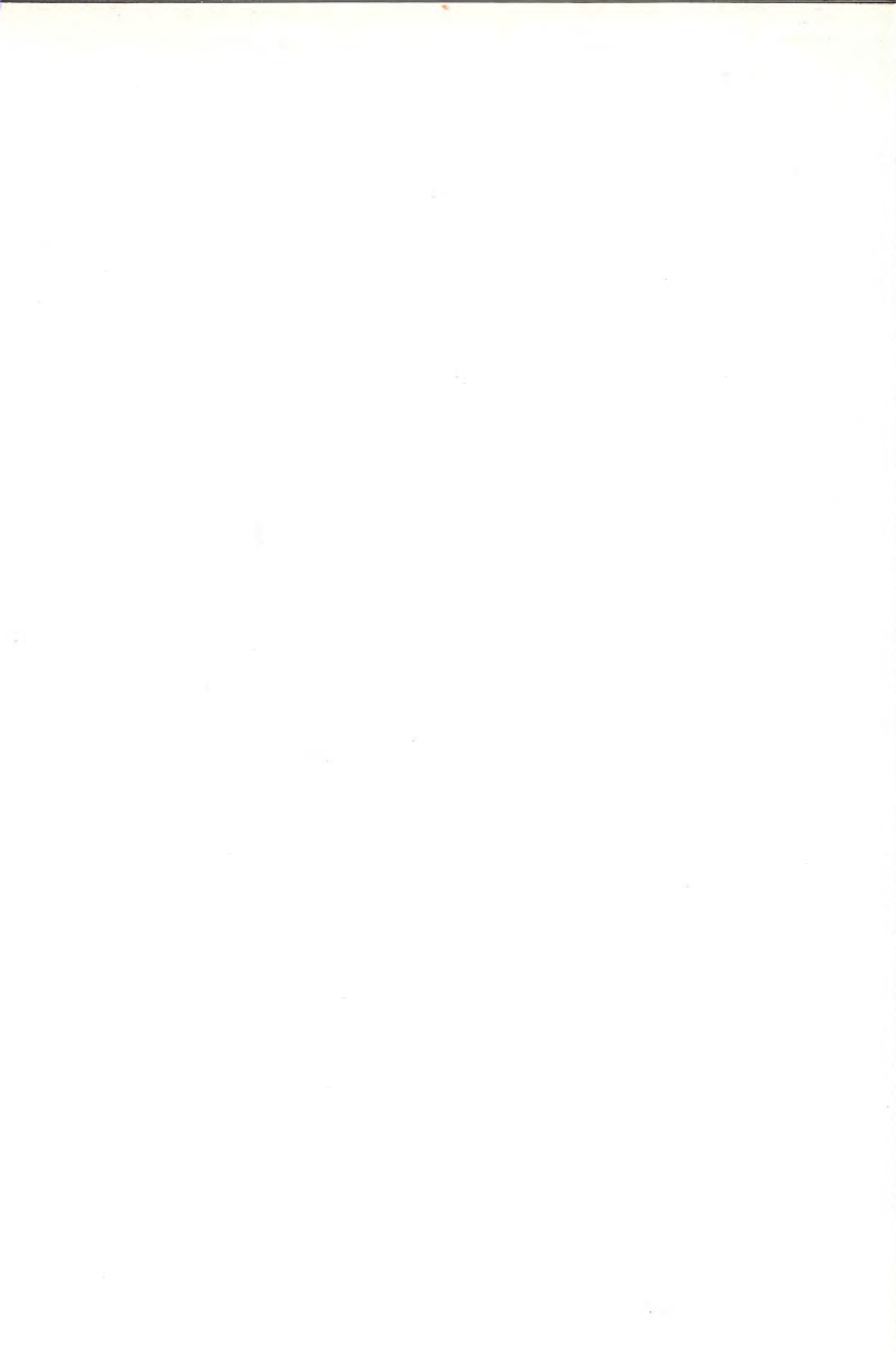
1 9 9 3

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI RAPORU

T İ H V Y A Y I N L A R I 4

TIHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

1993
İnsan Hakları Raporu

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları (4)
Kapak Resmi: Muzaffer İlhan Erdost
Baskı & Cilt: MF Ltd. Şti., Ankara

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
Menekşe 2 Sokak 16/6-7-8 Kızılay, 06440 - ANKARA/TÜRKİYE
Tel: (90-312) 417 71 80 Fax: (90-312) 425 45 52

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV)
Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuştur.
Hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı
T.C. Resmî Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

TIHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

1 9 9 3
T Ü R K İ Y E
İNSAN HAKLARI RAPORU

**English version of Turkey
Human Rights Report - 1993 is available
from HRFT**

Ankara, Haziran 1994

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
1993'ün ardından insan haklarının genel durumu	9
Mega medya nereye koşuyor?	15
İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEN ÖRNEKLER	
Giriş	29
Kürt sorunu	35
Ateşkes	36
Newroz bayramı	40
Çatışma, operasyon ve saldırılar	43
Cenaze törenleri	49
Yerleşim merkezlerine saldırılar	60
Sivillere yönelik saldırılar	71
Örgüt infazları	82
Eğitim ve öğretmenler	89
Yargısız infazlar	101
Ev ve işyeri baskınları	105
Göstericilere ateş açılması	113
Dur ihtarına uymama, vb. sonucunda ölenler	115
Mayın patlamaları	130
Ölüm cezaları	133
Faili meçhul cinayetler	143
Faili meçhul cinayetlerde öldürülenler	149

İşkence	159
CMUK	160
Soruşturma ve davalar	164
Gözaltında ya da cezaevlerinde ölenler	178
Kaybolanlar	187
Saptanan işkence olayları	191
Cezaevleri	215
Düşünce, basın ve inanç özgürlüğü	227
Ölen, yaralanan ve kaybolanlar	230
Basına ve gazetecilere saldırılar, baskılar	239
Cezaevine giren gazeteci ve yazarlar	262
Mahkumiyet kararları ve yargılamalar	272
Kürtçe	282
İnanç özgürlüğü ve dinsel baskılar	285
Örgütlenme özgürlüğü	291
İHD'ye baskılar	291
Kapatılan dernekler, engellenen etkinlikler	297
Partilere yönelik baskılar	303
Çalışma yaşamı ve sendikalar	313
Diğer konular	317
Sivas olayları	317
Üniversiteler	323
Gözaltına alınanlar	325
1993'ün bilançosu	329
TİHV'nin çalışmaları	331
Katıldığımız etkinlikler	331
Çalışma ve ilişkiler	332
Tedavi merkezleri çalışmaları	333
Yitirdiklerimiz	334

SUNUŞ

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın geleneksel hale gelen yıllık insan hakları raporlarının bir yenisi gecikmeyle de olsa kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır. 1993 yılında yaşanan insan hakları ihlallerini ele alan bu rapor,^(*) TİHV Dokümantasyon Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Böyle bir raporun hazırlanmasındaki amaç, iç ve dış kamuoyunu ve yetkilileri insan hakları ihlalleri konusunda bilgilendirmek ve uyarmak, onlara bu konuda değerlendirme olanağı sağlamaktır.

Raporun hazırlanmasında özel kaynaklarımızdan, gazete ve dergilerde yer alan haberlerden, TİHV'nin günlük insan hakları raporlarından, İnsan Hakları Derneği ve şubeleri ile insan hakları savunucularının verdiği bilgilerden yararlanılmıştır. Rapor hazırlanırken haber ve bilgilerin doğruluğu ve kaynakların güvenilirliği konusunda titiz davranılmış, olaylar mümkün olduğunca nesnel olarak ele alınmıştır. Tek kaynaktan alınan, doğrulanamayan ya da sağlıklı görülmeyen ve abartılı bulunan pek çok olay rapora dahil edilmemiştir.

İnsan haklarını savunan bağımsız bir kuruluş olmamızın doğal bir sonucu olarak raporda, rejimin yapısı ve niteliğinden kaynaklanan, Anayasa ve yasalardaki anti demokratik hükümlerin neden olduğu ya da siyasal iktidarın ve kamu görevlilerinin yol açtığı ihlallere ağırlık verilmiştir. Ancak Türkiye'de yaşanan şiddetin boyutları ve geldiği nokta göz önünde tutularak başta PKK olmak üzere çeşitli silahlı grupların gerçekleştirdiği eylem ve saldırılar da değerlendirilerek rapor kapsamına alınmıştır.

1993 yılında yaşanan insan hakları ihlalleri raporda, "Kürt Sorunu", "Yargısız İnfazlar", "Faili Meçhul Cinayetler", "Ölüm Cezaları", "İşkence", "Düşünce, Basın ve İnanç Özgürlüğü", "Örgütlenme Özgürlüğü" ve "Diğer Konular" ana başlıkları altında toplanmıştır. Bu konular, çeşitli bölümlerde incelenmiş ve her bölümde çok sayıda örneğe yer verilmiştir. Verilen örnekler o alanda bir yıl boyunca yaşanan gelişme ve ihlallerin tamamını kapsamamaktadır. Hatta kimi zaman çok az bir bölümünü kapsamaktadır. Bu nedenle rapor değerlendirilirken, 1993 yılı içinde yaşanan insan hakları ihlallerinin daha üst boyutta ve çok daha fazla olduğu göz önünde tutulmalıdır.

(*) Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993, 200 bin liralık posta pulu karşılığında, "TİHV Menekşe (2) Sokak No: 16/6 Kızılay-Ankara (06440)" adresinden sağlanabilir.

Raporda, TİHV Başkanı Yavuz Önen'in "1993'ün Ardından İnsan Haklarının Genel Durumu" başlıklı bir değerlendirmesi ile TİHV Genel Sekreteri Mahmut Tali Öngören'in "Mega Medya Nereye Koşuyor?" başlıklı yazısına da yer verilmiştir. Yavuz Önen'in değerlendirme yazısında 1993 yılında Türkiye'de ve dünyada yaşanan bazı önemli konulara vakfın yaklaşımı anlatılmıştır. Mahmut Tali Öngören ise yazılı, sözlü ve görüntülü basın insan haklarına yaklaşımını ve bu konudaki olumsuz gelişmeleri değerlendirmiştir. TİHV'nin 1993 yılındaki çalışmalarının bir özeti de raporun sonunda yer almaktadır.

TİHV bünyesinde oluşturulan Dokümantasyon Merkezi, vakfın faaliyete geçtiği 1990 yılının Mart ayından itibaren çalışmaya başlamıştır. Merkez 2 Nisan 1990 tarihinden bu yana (Pazar ve Cumartesi günleri hariç) günlük insan hakları raporu hazırlamaktadır. Dokümantasyon Merkezi'nde gazeteler ve dergiler sürekli taranmakta, kupürler tasnif edilmekte ve konularına göre dosyalanmaktadır. Ayrıca bilgisayar destekli bir bilgi bankası ile belge ve video kaset arşivi oluşturulmuştur. Dokümantasyon Merkezi, elindeki bilgi ve belgeler aracılığıyla insan hakları konusuna ilgi duyan kişi ya da kuruluşlara yardımcı olmakta, insan hakları mücadelesine bu boyutuyla omuz vermektedir.

Dokümantasyon Merkezi, 4 yıllık faaliyeti süresince yukarıda özetlenen günlük işler dışında çeşitli raporlar hazırlamış, bunları iç ve dış kamuoyunun bilgisine sunmuş, ayrıca vakfın tanıtılması faaliyetine katkıda bulunmuştur. Hazırlanan raporları şöyle sıralayabiliriz:

- 1990 Basın Raporu (Tamamı Türkçe - özeti Türkçe ve İngilizce)
- 1990 Yılı Raporu (Türkçe-İngilizce)
- 1991 Yılı İşkence Raporu (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1991 (Türkçe-İngilizce)
- 100 Gün Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 6 Aylık Rapor-1992 (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 500 Günlük Rapor-1993 (Türkçe-İngilizce)
- Koalisyon Hükümetinin Ardından-1993 (Türkçe-özeti İngilizce)

TİHV Dokümantasyon Merkezi, bu tür raporları hazırlamaya gelecekte de devam edecektir. Bu nedenle hazırlanması düşünülen raporların daha kapsamlı olabilmesi için insan haklarına duyarlı kişi ya da kuruluşların bizlere belge ve bilgi aktararak yardımcı olmasını diliyoruz.

Yaptığımız çalışmanın her aşamasında bize destek olan, belge ve bilgi aktaran tüm dostlarımıza, yıllardır omuz omuza mücadele verdiğimiz insan hakları savunucularına saygılarımızı sunuyoruz. Ayrıca bir tablosunu TİHV'ye vererek, raporumuzun kapağını oluşturmamıza katkıda bulunan kurucu üyemiz Muzaffer İlhan Erdost ile raporun baskıya hazırlanmasında büyük emekleri geçen MF-Tasarım Tanıtım ve Yayıncılık çalışanlarına teşekkürü borç biliriz.

1994 yılının insan hak ve özgürlükleri açısından somut adımların atıldığı, başta yaşama hakkı olmak üzere insan hakları belgelerinde yazılı olan tüm haklara saygı gösterildiği, insanın insanı öldürmediği, barış içinde bir geleceğin başlangıcı olması en büyük dileğimizdir.

1993'ÜN ARDINDAN İNSAN HAKLARININ GENEL DURUMU

1993, uluslararası insan hakları sorunlarının daha da derinleşerek yaşandığı bir yıl oldu. Dünyanın pek çok bölgesindeki savaşlar, çatışmalar durmadı. Savaşların getirdiği ölümler, kaybolmalar, ailelerin dağılması, göç, işkence ve açlık, anasız babasız kalmış çocuklar, mülteci kampları, bizleri derinden etkiledi. Örneğin; Azerbaycan'da, Bosna Hersek'te, Somali'de, Keşmir'de değişik biçimleriyle insan hakları ihlalleri dramatik boyutlara ulaştı. İhtilaflar, çatışmalar, insan haklarının hızlı ve vabim derecede ihlal edilmesine yol açtı. Bu ihlalleri hergün gazetelerden ve TV ekranlarından izledik. Geçen yıl olduğu gibi, bir kez daha uluslararası denetim ve müdahale mekanizmalarının ihlallerin etkinliği ve hızı yanında etkisiz ve ağır kaldığını gözlemledik.

1993 yılında Avrupa Birliği ülkelerinde yabancılara karşı tepki ve saldırıların da yoğunluğunu yaşadık. Almanya'daki yabancı düşmanlığı Neo-Naziler'in örgütlü saldırılarına dönüştü. Solingen'de 5 Türk'ün yanmasına neden olan kundaklama ülkemizde büyük tepkilere neden oldu.

Dünyada açlık 1993 yılında Sudan'ı, Etiyopya'yı ve Somali'yi bir kez daha kırdı. BM aracılığıyla örgütlenen yardımlar yerlerine ulaşamadı. Silahlanma harcamaları artarak devam etti. Ancak bu karamsar tablonun yanında Güney Afrika'daki barış süreciyle, Filistin-İsrail yakınlaşması bizlere soluk aldırان gelişmeler oldu.

1993 yılında Türkiye'deki insan haklarının durumuna değinen birkaç rapor yayımlandı. Helsinki Watch Türkiye'de işkence uygulamaları ve gözaltında ölümlerle ilgili raporlar yayımladı. Bu raporlar, işkence ve şüpheli ölümlerden duyulan rahatsızlıkları dile getiriyor ve Türkiye'yi, ABD'yi ve diğer uluslararası topluluğu insanlık dışı bir uygulama olan işkencenin Türkiye'de sona erdirilmesi için uyartıyor.

BM'nin, İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşmesi'nin 20. maddesi uyarınca kurulan izleme komitesinin Türkiye'yi ziyaretleriyle ilgili raporu ilk kez aleni oldu ve yayımlandı. Raporda işkencenin Türkiye'de daimi, kasti ve yaygın olarak uygulandığı tespit ediliyor. Rapor, ayrıca, işkence olaylarının

hükümetçe izlenmediği, işkence olaylarının azalmadığı, gözaltında ölümler, gözaltına alındıktan sonra kaybolmalar, işkence sonucunda sakat kalmalar, işkence ve gözaltındaki tecavüz olaylarının sayısında bir artış olduğu gözlemlerine de yer veriyor. Soruşturmaların göstermelik, dava sürelerinin uzun ve cezaların az olmasının işkence yapanlara teşvik edici etki yaptığı, ayrıca işkencecilerin yasalar karşısında fiili bir dokunulmazlığa sahip olduğu görüşüne yer veriliyor.

Hükümetin işkenceyi denetlemede yerel uygulamalar ve işkenceye açık kapı bırakan yetersiz yasalar nedeniyle zorluk çektiği bir gerçektir. Ancak hükümet, gördüğü işkenceden dolayı mağdur biri tarafından hakkında suç duyurusu yapılmış bir emniyet müdürünü de Adana'ya vali olarak atamıştır. Bu ve benzeri idari terfiler işkenceyi teşvik edici bir ortam yaratmaktadır. 1993 yılında işkenceyi caydırıcı amaçla, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi etik kurallar yayımlayarak hekimleri işkence ve insan hakları ihlallerine karşı olmaya çağırmıştır.

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye hakkında iki önemli rapor yayımladı. İlk rapor koalisyon hükümetinin vaadi olan şeffaf karakollara atıfta bulunarak Türkiye'de işkencenin sistematik olarak devam ettiğini açıklıyor. İkinci rapor da genel olarak yargısız infazları konu alıyor. ABD Dışişleri Bakanlığının 1993 yılı raporunda, Türkiye, Bosna Hersek'ten de fazla yer işgal etti. Bu raporda insan hakları ihlalleri, yargısız infaz ve işkence uygulamaları nedeniyle Türkiye'ye yönelik ciddi eleştiriler yer alıyor.

BM'nin bütün bu sorunlarla uğraşmanın yanısıra Viyana'da düzenlediği İnsan Hakları Konferansı'ndan da olumlu bir olgu olarak söz etmek gerekir. 1968 yılında Tahran'da yapılan toplantıdan sonra BM ilk kez Viyana'da bir İnsan Hakları Konferansı düzenledi. İki hafta süren konferans bir nihai bildiri yayımladı. Resmi görüşmelere katılmayan hükümet dışı kuruluş temsilcileri de bu süre içinde bir program çerçevesinde genel olarak insan hakları sorunlarını ve dünyanın değişik bölgelerindeki sorunları tartıştı. TİHV olarak biz de bu konferansın bir bölümünü izledik. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'nun düzenlediği "Türkiye'de İnsan Hakları" konulu bir açık oturuma katıldık.

Konferans'ın resmi bildirisinde, insan haklarının evrensel ilkeleri bir kez daha teyit ediliyor ancak bu kez "suçlu devletlere muhalefet edileceği" net bir biçimde dile getiriliyor. Bildiri, insan haklarının evrenselliğini ve bölünmezliğini vurguluyor. Kadın haklarının, çocuk haklarının, göçmen işçilerin haklarının yeniden tanımlanması, eğitim hakkının pekiştirilmesi de bildirinin içerdiği konular. Bildiri ırkçılığı, ayrımcılığı, hoşgörüsüzlüğün her biçimini, etnik temizliği, işkence ve terörizmi de kınıyor. Ülkelerin gelişme hakkı, eşit ekonomik ilişkilere dayandırılıyor. Medyanın, Uluslararası Hukuk'un koruması altına alınması, BM İnsan Hakları Merkezi'nin finans olanaklarının artırılması da öngörülüyor. Bir İnsan Hakları Yüksek Komiserliği kurulması ve Uluslararası Adalet Divanı oluşturulması da öneriliyor.

Hükümet dışı kuruluşların örgütlenmeyle ilgili eleştirilerine karşın konferansın yararlı bir girişim olduğunu söylemek gerekiyor.

Tansu Çiller Hükümeti de, kendinden önceki Hükümet Programı'nda yazılı olduğu gibi, demokratikleşme, ekonomik istikrar ve barış ortamının sağlanması konularında vaatlerde bulundu. Hükümetin yazılı belgelerinde hiç bulunmayan ancak Başbakan Süleyman Demirel'in Diyarbakır'da sözlü olarak ifade ettiği "Kürt realitesini tanıyacağız" yaklaşımına

benzer bir tavrı Tansu Çiller de gösterdi. Kürt sorununa Bask modeliyle son verilebileceği, Kürtçe TV yayınlarının yapılabilmesi haberi Tansu Çiller'e atfedildi. Tansu Çiller, Güneydoğu'daki savaşın giderleriyle bölgesel ekonominin kalkındırılabilmesini de rakamlar vererek açıkladı. Ancak Genelkurmay Başkanı'yla yaptığı görüşmeden sonra gazetelerde yazıldığı şekliyle açıklamalar yapmadığını ilan etti. Daha sonra da Tansu Çiller'in Kürt sorununa yaklaşımını Milli Güvenlik Kurulu'nun önerileri belirledi. Kürt halkının ulusal, demokratik, kültürel tüm istekleri PKK'nın kesin tasfiyesi sonrasına ertelendi. 1993 yılının geri kalan aylarında, barışçıl siyasi çözüm arayışları bir kenara bırakıldı, askeri çözüm programı uygulandı.

1993 yılının Kürt sorunuyla ilgili en önemli olayı PKK liderinin tek tarafı olarak ilan ettiği ateşkesti. Ancak, hükümet buna bölgede operasyonları sürdürerek ve PKK militanlarını öldürerek yanıt verdi. Böylece ateşkes süreci kısa sürdü. PKK da silahlı 33 eri kurşuna dizdi. Kabul edilemez bu eylemle PKK çatışma sürecinde yeni bir sayfa açtığını ilan etti. 1993 yılında kesintisiz süren çatışmalar sonucunda 1854 sivil, asker, güvenlik görevlisi, korucu ve militan yaşamını yitirdi. Bu rakama yargısız infazlar, işkence olayları, sivillere ve yerleşim merkezlerine saldırılar, suikastler, mayın patlamaları sonucunda ölenler de eklendiğinde bir yıl içinde yaşamını yitirenlerin sayısı 3492 oldu.

1993 yılının çok önemli gelişmelerinden biri de PKK dışındaki Kürtler'e karşı resmi yaklaşımın sertleşmesidir. Türkiye'de Kürtlerle ilgili her türlü demokratik, siyasi hareket PKK'ya endekslenmiştir. Devlet ve hükümet ülke çapında bir baskı programı uyguladı.

Demokrasi Partisi, PKK'nın Parlamento'daki uzantısı olarak nitelendi. DEP, Parlamento içinde ve medyada bir salvo ateşine tabi tutuldu. Kürt parlamenterler TBMM kürsüsünü kullanamaz hale geldiler. Yıl içinde DEP'in, milletvekili Mehmet Sincar'ın da dahil olduğu altmışın üzerinde yönetici ve üyesi faili meçhul cinayetlerde öldürüldü. Parti binalarına saldırılar oldu. HEP Anayasa Mahkemesi'nce kapatıldı. Dava açıldığı tarihte HEP Genel Başkanı olması nedeniyle SHP Milletvekili Fehmi Işıklar'ın milletvekilliği düşürüldü.

Özgür Gündem gazetesi de PKK'nın yayın organı ilan edilerek aynı şekilde saldırıya uğradı. Muhabirleri faili meçhul cinayetlerle yok edildi. Gazete dağıtıcıları ve bayiler de öldürüldü. DGM'de çok sayıda dava açılarak gazete hakkında kapatma ve para cezaları verildi.

Diyarbakır'da sendikalar, dernekler ve meslek kuruluşları yöneticilerinin Kürt sorununun barışçı çözümünü isteyen bir bildiri yayımlamaları üzerine haklarında DGM'ce tutuklama kararı verildi. Yine Diyarbakır'da siyasi davalara giren 16 avukat gözaltına alındı ve bazıları tutuklandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde demokratik yaşam bütünüyle yok oldu.

1984 yılından beri infazı olmayan ölümler cezaları bir kez daha gündeme geldi. 1993 yılında 34 ölümler cezası verildi. PKK'nın eylem ve saldırıları sonucu mahkemeler ölümler cezaları kararlarını hızlandırdı. Bu hızlı gidiş, TBMM komisyonlarına kadar uzandı. Ancak, kamuoyunun tepkileri nedeniyle infazlar ertelendi.

CMUK işkenceyi önleyemedi. Ancak Türkiye'deki kamuoyuna ve yabancı ülkelere karşı insan haklarına saygı göstergesi oldu. CMUK'un 31. maddesi ile siyasal suçlular (DGM kapsamındaki ve Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki suçlar) gözaltı süresinin kısaltılmasından, sanığın avukatı veya bir yakınıyla görüşme olanağından yararlandırılmadı.

Terörle Mücadele Yasası, basın, düşünce, inanç ve örgütlenme özgürlüklerine yönelik soruşturma ve yargılamalarda da uygulandı. Basın ve düşünce özgürlüğünü yok edecek uygulamalara temel oluşturdu. Gazeteciler öldürüldü (faili meçhul 7 cinayet), kayboldu (2 gazeteci, 1 şoför). Basın kuruluşlarına bombalı saldırılar oldu. Kürt sorunu, zorunlu askerlik, ordu, din konuları dışında yayın yapanlar da kovuşturmaya uğradı, cezalandırıldı. Yayınlar çok sayıda toplatma ve kapatma kararı alındı. Çok yüksek para cezaları verildi. Pek çok yayın organının satış ve dağıtımı engellendi. Bayi ve dağıtıcılar öldürüldü (faili meçhul 11 cinayet, 50'den fazla saldırı). İstanbul DGM'de yıl içinde ele alınan toplam 2351 davanın yüzde 46'sını basın suçlarıyla ilgili olanlar oluşturdu.

Düşünce özgürlüğüne müdahalenin en çarpıcı örneğini Genelkurmay Başkanı sergiledi. HBB televizyonunda zorunlu askerlikle ilgili bir program düzenledikleri için iki program yapımcısı Askeri Mahkeme'ce tutuklandı. 18'i keskinleşmiş yargı kararı uyarınca olmak üzere, toplam 79 gazeteci ve yazar cezaevine girdi. Basın davalarında mahkum olan gazeteci ve yazar sayısı 116'ya ulaştı. 400'den fazla gazete ve dergi toplatıldı.

Geçen yılda da cezaevlerinde özellikle firar sonraları baskı ve şiddet devam etti, açlık grevleri yaşandı. Güçsüzler haraç ödedi, köle gibi yaşadı. Gençlere ve çocuklara tecavüzler oldu. Sağlık ve beslenme sorunları devam etti.

1993 yılında cezaevlerinde ve gözaltında, 19'u Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 29 şüpheli ölüm olayı oldu. Ortadan kaybolmalar da 1993 yılında geçen yıllara oranla büyük ölçüde arttı. 1990'da 1, 1991'de 4, 1992'de 8 olan kaybolma olayları 1993'de 13'e vardı. Diyarbakır'ın Kulp ilçesinde kaybolan 11 köylü bu rakama dahil değildir.

İHD de bu genel baskı ortamında saldırıya uğradı. 3'ü yönetici, 3'ü üye olmak üzere 6 İHD'li öldürüldü. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki 14 İHD şubesinin tamamı güvenlik güçlerinin fiili baskıları sonucu çalışamaz hale geldi. İHD, Karadeniz Bölgesi'nde de benzer bir şekilde çalışamaz duruma getirildi.

İşçilerin, memurların, öğrencilerin kitle eylemlerine karşı da polisin çok sert müdahaleleri oldu. Eylemciler dövüldü, çok kişi işkence gördü. İşkence genel olarak sistematik ve yaygındı. TİHV tedavi merkezlerine işkence mağduru 323 başvuru oldu. Can güvenliği tehdit altındaydı. Kamuoyu yargısız infazlara, faili meçhul cinayetlere alıştı.

Faili meçhul siyasi cinayetlerin bir tanesine kamuoyundan çok büyük tepki geldi. Gazeteci-yazar Uğur Mumcu'nun öldürülmesini protesto mitingine Ankara'da yüzbinler katıldı. Türkiye'nin pek çok ilinde benzer gösterilerle bu cinayet kınandı, failerin bulunması istendi.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yıl içinde yaşanan en belirgin gelişme, köylerin boşaltılması oldu. Yıl sonu itibarıyla 900'e yakın köy ve mezra tamamen boşaldı. Bu yerleşim alanlarının bazıları, devletin güvenlik güçlerince, panzerler, ağır silahlar ve helikopterlerden açılan ateş sonucunda yıkıldı, yakıldı. Lice ve başka yerleşim merkezlerine yapılan aleni saldırılar bunun en çarpıcı örneğini oluşturdu. Bölgede Diyarbakır, Van ve bazı il merkezleri de iç göç aldı. Nüfus yığılmaları oldu. Diyarbakır'ın üç yıl önce 300 bin olan nüfusu geçen yıl 1,5 milyona ulaştı. Bu ve bazı kasaba ve kentlerde, göç eden halkın konut, sağlık, eğitim, iş bulma gibi sorunları önemli boyutlara ulaştı.

Köylere ve köylülere yapılan saldırıların en çarpıcı örneği Şırnak'ın Güçlükonak ilçesine bağlı Ormaniçi köyünde yaşandı. Köylülerin PKK militanlarını barındırmaları üzerine yapılan seri baskınlarda köylülere son yılların en acımasız baskıları uygulandı. Köy erkeklerinin birbirlerine bağlanıp köy meydanında kar üzerine yatırılarak dövülmeleriyle başlayan işkenceler bir ay boyunca devam etti. Sonuç : 2 ölü, 6 yaralı, 3 sakat. Bacağı kesilen 3 kişiye Ankara'da TİHV tarafından protez takıldı. Bosna'da Sırp vahşetine hayır diyebilmek için kendi ülkemizde, insanlarımıza karşı da adil ve uygarca davranmak ve insan haklarına saygı göstermek zorundayız. Eğer savaş koşullarında bile uluslararası sözleşmelerin yasakladığı ihlallerin gerekçelerini insani değerlerin üzerinde tutarsak, Sırp vahşetini de, Ormaniçi köylülerine uygulanan utanç verici işkenceleri de meşrulaştırmış oluruz. Bizler insan hakları savunucuları olarak, Türkiye'de de, Bosna Hersek'te de, dünyanın her köşesinde de, vahşeti ve her türlü insan hakları ihlalini, uluslararası sözleşmelerdeki ölçüleri savunarak reddediyoruz, kınıyoruz.

1993 yılında İslamcı, kökten dinci akımın Sivas'ta sergilediği şiddet, bu kesimin tahammülsüzlüğünün varabileceği vahşeti gözler önüne serdi. Sivas'ta düzenlenen Pir Sultan Abdal kültürel etkinliklerine katılmak üzere değişik illerden gelen ozan, yazar ve halk ozanının kaldığı Madımak Otel'i'ne şeriatçı bir kalabalık Aziz Nesin'in Şeytan Ayetleri'ni Aydınlık gazetesinde yayımlamasına tepki olarak saldırdı ve oteli ateşe verdi. Yazar Aziz Nesin'in de içinde bulunduğu bir grup insan kurtarıldı ya da kaçarak kurtulanlar oldu. Ancak yangın 37 kişinin canına mal oldu. Bu kitlesel cinayetle birlikte, dehşet verici bir başka olay daha yaşandı. Hükümet yedi saat boyunca öfkeli kalabalığa müdahale etmedi. Güvenlik güçleri, jandarma ve polis ve onların amirleri Vali, İçişleri Bakanı ve Başbakan olaya seyirci kaldılar. Madımak Otel'i yangınında, vatandaşın devlete ve hükümete olan güveni ve adalete olan inancı da yandı, kül oldu.

Türkiye'de tüm toplumu derinden etkileyen olaylar arasında yolsuzluk iddiaları da yer aldı. Otoyol ihaleleriyle, İstanbul'da İSKİ, Ankara'da ASKİ ihalelerinde rüşvet alındığı iddiaları toplumsal bir etki yaptı. Başbakan Süleyman Demirel'in direktifiyle İksan'a değerinin çok üzerinde bir bedelle arsa satılması skandalların önemlilerinden bir diğeri idi.

1993, Koalisyon Hükümeti'nin enflasyonu düşürme vaatlerini gerçekleştirmeyeceğinin ve özelleştirme programının faturasının işten çıkarmalarla çalışanlara yükleneceğinin iyice anlaşıldığı bir yıl oldu. Bu nedenle işçi sendika ve konfederasyonları DİSK, TÜRK İŞ ve HAK İŞ ile demokratik kitle örgütlerinin katıldığı, Türkiye'nin birçok ilinde örgütlenen demokrasi platformları oluştu. Bu platformlar, toplumsal muhalefetin önemli girişimleri olarak yıl boyunca ülke çapında hükümetin ekonomik ve demokratik paketlerine karşı tepkiler oluşturular. Bu platformlar, İHD'nin etkin muhalefeti yanında yıllardan sonra örgütlü bir muhalefet gücü olarak belirdi. Bu noktada, bazı resmi kurumların da durumlarına değinmek gerekir.

TBMM İnsan Hakları Komisyonu ile insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'ndan 1993 yılında ses seda çıkmadığından, bunların ne gibi işlerle uğraştıklarına dair bir bilgiye sahip olamadık. Ayrıca, Parlamento'nun 1993 yılı boyunca insan hakları ihlallerinin durdurulması ya da demokratikleşme sağlanması gibi bir sorunu olmadığını gördük, yaşadık. Özetle Parlamento da Hükümet de geçen yıl, insan hakları ve

demokratikleşme konularında Milli Güvenlik Kurulu'nun kararlarına uymayı ve bu kararların siyasal, ekonomik ve hukuksal gereklerini yerine getirmeyi yeğledi.

Bu yazıma başlarken, genel bir panorama sunmayı hedeflemiştim. Ancak bu genel görünümün ayrıntılarının ve somut olaylarının fazlaca yer aldığını gördüm. Bu kitapta her alanda çok ayrıntılı bilgiler zaten vardı. Çarpıcı bazı olayları öne çıkararak sizlere Türkiye'deki insan hakları durumunu daha iyi anlatabileceğimi varsaydım. Raporumuzu okudukça utandım, üzüldüm, öfkelendim, dehşet içinde kaldım. Ancak hepsinden de daha müthiş olan, olup biten binlerce olayın bir tekinin bile tüm insanlığı ayağa kaldıracak kadar utanç verici ve önemli olmasına karşın, iç kamuoyunda yaşadığımız olağanüstü tepkisizlikti. Batı dünyası da, sonuç olarak, birkaç eleştirel rapora karşın, bütünüyle tepkisiz kaldı.

Bizler insani değerlerin ve gerçek demokrasi ve insan hakları standartlarının tüm dünyada eşit bir şekilde uygulanmasını yaşamımızın bir amacı ve hedefi olarak kabul ediyoruz. Kendi ülkemizin ihlallerini ifade ederken sorumluluğu kendi hükümetlerimizle sınırlı tutmuyoruz. Dünyanın tüm hükümetlerini ve uluslararası kuruluşları ortak sorumluluğa davet ediyoruz. Artık Yeltsin'in Moskova'da seçilmiş Parlamento'ya tanklarla saldırarak yaptığı darbe demokratik olarak nitelenmesin ve alkışlanmasın diyoruz. Üstün teknolojilerin, gelişmiş ekonomilerin savaş aygıtı yaratmasına artık son verilsin istiyoruz. İnsanlık tarihinde savaşın egemenliğine artık son verilsin istiyoruz. İnsani ve demokratik değerler, tankların, nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların ateşinde yanmasın, Bosna-Hersek dağlarında tükenmesin istiyoruz.

Kendi ülkemiz yöneticilerine de şöyle hitap ediyoruz:

- Ülkemizde insan haklarına saygılı bir yönetimi, gerçek demokrasiyi daha fazla vakit yitirmeden sağlayalım.
- İşkenceler bitsin, yargısız infazlar, kaybolmalar olmasın.
- Güneydoğu'da akan kan dursun, Kürt sorununda gündeme barışçıl, siyasi çözümler getirilsin.
- Düşünce suç olmaktan çıkarılsın.
- Ülkemizde barış ve kardeşlik ortamının oluşturulmasına bir adım olarak siyasi bir genel af çıkarılsın.
- Başta Anayasa olmak üzere, 1980 hukuksal ve siyasi rejiminin tüm yasaları taraf olduğumuz uluslararası standartlara uyarlansın.

Özetele, demokratik ve dünya ulusları ailesi içinde saygın bir Türkiye istiyoruz.

Bu arada, 1993 yılında yitirdiğimiz, kurucu üyemiz Emil Galip SANDALCI, gazeteci-yazar Uğur MUMCU, İHD Elazığ Şube Başkanı Dr. Metin CAN, İHD Kurucu Üyesi Avukat İbrahim TEZAN, başvurularımızdan işkence kurbanları Harun ÇETİN ve Cuma TEPE, vakfımızın ambleminin de yaratıcısı olan Abidin DİNO'yu saygıyla anıyoruz.

Yavuz Önen
TİHV Başkanı

MEGA MEDYA NEREYE KOŞUYOR?

Merkezi Londra'da bulunan Uluslararası Basın Enstitüsü IPI'nin eski Genel Başkanı Peter Galliner, 9 Ekim 1993 günlü Alman "Die Zeit" gazetesinde çıkan yazısında, Türk basımını çok sert bir dille eleştirdi.

Türkiye'ye birçok kez gelen ve Türk basımını yakından izleyen Galliner'e göre Türkiye'de gazeteler, tiraj yarışında birbirleriyle uğraşmaktan demokrasi için kendilerine düşen görevi yerine getiremiyorlar.

1993 yılının Haziran ayına dek dünyanın en önemli uluslararası basın kuruluşunu yöneten Galliner, yazısında Türkiye'de demokrasinin terörizm nedeniyle büyük tehdit altında olduğunu belirtiyor ve Başbakan Tansu Çiller'e bağlanan umutların boşa çıktığına dikkatleri çekiyor.

Yazıda PKK'nın yasak getirmesi üzerine Güneydoğu'da ve Doğu Anadolu'da Özgür Gündem'den başka hiçbir gazetenin muhabir bulunduramadığını da vurguladıktan sonra Galliner şöyle devam ediyor:

"1980'lerde Türk hükümetinin keyfi uygulamalarına cesaretle göğüs geren ve askerler ülkeyi yönetirken demokratik ilkeleri savunan Türk basımı, bugün tümenden zayıflamış durumdadır. Basın, adaleti ve hukuku artık aynı kararlılıkla savunamıyor. Zor ekonomik koşullar nedeniyle salt İstanbul'da üç gazete kapanmıştır. Büyük ve etkili gazetelerden geriye salt Sabah, Hürriyet ve Milliyet kaldı. Her birinin 700 bin ile 1 milyon arasında bir tirajı var. Bu gazeteler ayakta kalabilmek için zorlu mücadele veriyorlar. Üç gazete demokrasiyi savunmaktan çok birbirine saldırmakla uğraşıyorlar."

Galliner yazısında, Türkiye'de (1993 yılında) bir özel TV yasası bulunmayışını da eleştirerek şöyle devam ediyor:

"Özel televizyonlara izin verilmesi, rekabeti daha da kızıştırdı. Sabah, Hürriyet ve Milliyet kendi TV kanallarına sahip. Tüm bu firmalar aynı zamanda başka şirketlerle ve bankalarla iç içe geçmiş bulunuyor. Bu alanda da herkes birbiriyle acımasızca mücadele ediyor."

Galliner, üç büyük gazetenin geçen yıl hükümetten yüksek miktara varan destek almasının kamuoyunda büyük güvensizliğe yol açtığını da belirtiyordu.

Galliner, 1993 yılında Türk basını için ileriye sürdüğü görüşlerde ne denli haklı, ne denli haksızdır?

1993 yılında Avrupa Topluluğu'nun Ankara'da düzenlediği bir uluslararası toplantıda Türk gazetecilerden biri "Artık Türkiye'de basının özgür olduğunu ve gazetecinin her istediğini yazdığını" söylemişti. Öyle midir? Basın özgür müdür? Gazeteci her istediğini yazıyor mu?

Gerçekte, 12 Eylül'den önce "kitle iletişim araçları" basın, elektronik basın, sözlü basın, yazılı basın diye tanımlanırken 12 Eylül'den sonra "medya" oluverdi birden ve çok değişti.

"Medya" sözcüğü dünya sözlüğünde vardı her zaman. Ama kullanılmıyordu Türkiye'de. "Medya" (Media), "orta yol, araçlar, ortam" anlamına gelir ve çoğul bir anlam taşır. Yani eğer "kitle iletişim araçları" yerine kullanılıyorsa, "radyo-TV-gazete-dergi-vb." gibi yazılı ve sözlü basın araçlarını tanımlar. "Medium" sözcüğü ise tekildir ve "medium" da bu araçlar tek tek ele alındığında kullanılır. Örneğin "salt yazılı" basın üzerinde mi duruyorsunuz, ya da "radyo" ya da "televizyon", o zaman "medium" sözcüğüne başvurmalısınız. Elbette yabancı dilde... 12 Eylül darbesine dek bu iki sözcükten hiçbirini kullanmıyorduk. 12 Eylül'den sonra Türkiye'deki yazılı ve sözlü basında (ya da gazetelerde ve dergilerde ve öte yanda da radyoda ve televizyonda) büyük değişiklikler oldu ve "medya" sözcüğü, kimilerine göre eski Başbakan ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından gündeme sokuldu.

12 Eylül'den sonra ne gibi değişiklikler oldu "medya"da? Önce tekelleşme başladı. İşadamları ya mevcut gazeteleri satın alıp "sahiplendikleri" ya da işadamlarının gazeteler ve bu gazetelere bağlı dergiler çıkarmaya başladıkları görüldü.

Yazılı basında 12 Eylül'den sonra görülmeye başlanan bu tehlikeli girişim, "yazılı basın"ın salt gazete ve dergi çıkarma işleminde kendini göstermedi elbette. "Tekelcilik", gazetelerin ve dergilerin dağıtımında da belirginleşti. "Tekeller" iş çevrelerine yakın gazeteler ve dergiler oluşturdukları gibi, aynı çevrelere yakın gazetelerin ve dergilerin dağıtımını da benimsediler. Sonuçta "fikir gazeteciliği ve dergiciliği" öldü. Çünkü tekeller "fikir gazeteciliği ve dergiciliği" yapan yazılı basın araçlarını dağıtmamaya başladılar. Hatta öyle yollara başvuruldu ki, "fikir gazeteciliği ve dergiciliği" yapan araçların dağıtımını tümünden engellenmedi. Bu araçlar dağıtıldı, ama aynı araçları dağıtan "dağıtım tekelleri" gazete satış yerlerinde kendi dağıttıkları "fikir gazeteleri"nin, ama daha çok "fikir dergileri"nin alıcıların göremeyeceği, dolayısıyla dikkatlerini çekemeyeceği yerlere konulmasını istediler. Özellikle "Bilim ve Sanat" dergisi örneğinde tanıklık ettiğimiz bu uygulama sonucunda "fikir" içeren araçlar "görülemez", dolayısıyla da satılamaz oldular.

"Tekelci dağıtımcılar", aynı araçların dağıtımını çok ağır parasal koşullarda gerçekleştiriyorlardı. Örneğin belli bir oranın üstünde satılmayan ve "iade" edilen dergilerden yüksek dağıtım ücreti alınıyordu. Bu ücretleri ödeyemeyen dergiler birer birer kapanıp yok olup gittiler.

Bu arada, 12 Eylül'den sonra "fikir" konusunda çeşitli baskılar, yasaklamalar, gözaltına almalar, tutuklamalar ve cezalar da uygulanıyor, kitaplar televizyonda "suç ögesi" olarak gösterilerek halk korkutuluyordu. Aynı sırada "popüler kültür" yaygınlığı da sağlanıyor ve halkın "fikir"den uzaklaşması için elden gelen yapılıyordu. Sonuçta da bir yandan baskılar, diğer yandan da "tekelcilik" halkın çoğunlukla "fikir"den uzaklaşmasını sağladı ve "fikir gazetesi" diye tanımlanabilecek gazetelerin arasından yayına devam edenlerin sayısı da bir hayli azaldı. 12 Eylül'den önce de hiç güçlü olmayan "fikir" bu gibi nedenlerle 12 Eylül'den sonra kolaylıkla yok edildi.

"Medya" sözcüğü de işte böyle bir "fikirsiz" yazılı basma yakıştırıldı. "Medya" sözcüğünün yakıştırılmasında rol oynayan daha başka özellikler de var. Ama önce bir başka önemli değişikliğin üzerinde daha durmak gerekir.

Bugün "fikirsiz" dediğimiz yazılı basın, gerçekten de "fikirsiz" midir? Kesinlikle, hayır. Burada aldanmamak gerekir. 12 Eylül'den sonraki tekelci basın kesinlikle "fikirsiz" sayılmaz. 12 Eylül'den önce de yazılı basının çoğu belli bir "düşünce"nin peşinden gidiyordu. Sermayenin özel hesapları, tekelleşme, tutuculuğun üstünlüğü bu yazılı basının amaçları arasındaydı ve yazılı basın araçları genellikle bu "düşünce"ye hizmet etmeye çalışıyordu.

O dönemin koşulları altında da bunu yine de etkili bir biçimde yapıyordu. Ama 12 Eylül'ün getirdiği koşullardan sonra bu "düşünce"yi daha da etkili, daha da yerleştirici ve "sermaye düşüncesi"nin karşısındaki "düşünce"yi tümenden yok edici biçimlerde topluma kabul ettirmek gerekiyordu. Bu amaçla yeni biçimlere, yeni formlara ve yeni zorlamalara gerek vardı. İşte bunların hepsi kullanıldı 12 Eylül'den sonra. Dolayısıyla 12 Eylül'den önce daha çok yasaklamalara ve baskılara dayalı sermaye hesapları, 12 Eylül'den sonra çok daha yöntemli, çok daha sinsice ve çok daha etkili olarak uygulandı. Bu uygulamaların içinde de "düşünce"ye 12 Eylül'den sonra çok daha fazla yer verildi. Sermayeye, devlet politikasına, askersel dürtülere ve hükümetlere dayalı "düşünce"ye... Tüm topluma değilse bile, büyük bir çoğunluğa kabul ettirilebilecek "düşünce"ye... Yaşam felsefesi, daha doğrusu yaşam dürtüsü olabilecek "düşünce"ye... Halkın, gazete okuyucusunun ve radyo-TV izleyicisinin çıkarlarını gözlemeyen "düşünce"ye...

İşte bu noktada "Medya" sözcüğünde bulunan önemli bir anlam da ayaklar altına alındı. "Medya"nın bir anlamı da "orta yol"... "Orta yol", yani "yansızlık"... Türkiye'deki kitle iletişim araçlarına 12 Eylül'den sonra, büyük bir özentisi sonucunda "medya" denmeye başlandığı dönemde önce yazılı basın "yansızlığı"ni açıkça bir yana bıraktı. Tekelleşme sonucunda yazılı basın sermayenin hesaplarına göre yayın yapmak durumunda kaldığına göre, bu yanlılığa da şaşmamak gerekir. Her haber, her konu, her makale, her "promosyon" gazeteciliğin en bilinen kuralına göre halkın çıkarı açısından değil, sermayenin açısından incelenecek, işlenecek ve duyurulacaktır. Bu kaçınılmazdır. Bir yerde, Ankara'da, Avrupa Topluluğu'nun düzenlediği toplantıda, "Artık Türk basını özgürdür. Her istediğimizi yazıyoruz" diyen gazeteci haklıdır. Eskiden, yani 12 Eylül'den önce her konu işlenmiyordu. Bugün yazılı basın hemen hemen her konuyu işliyor. Ama salt kendi açısından, daha doğrusu büyük sermaye açısından...

12 Eylül öncesinde 12 Eylül sonrası arasındaki büyük ayrılık da budur. 12 Eylül öncesinde her konu rahatça işlenmiyordu. Yine de belli ölçüde bir eğilim vardı yazılı basında. Her konuyu olanaklar ölçüsünde tüm yanlarıyla belirtmek çabasıyla... Büyük

sermaye bundan rahatsızdı. Çünkü her konunun kimi yanlarının sergilenmesi işine gelmiyordu. Artık bugün böyle bir korku ve kaygı yok büyük sermaye için. Her konu işlenebilir. Ama salt büyük sermayenin, yerine göre de askerlerin istediği biçimde... Nasıl olsa yasaklar ve baskılar, 12 Eylül öncesinden çok daha etkili, yöntemli ve bilinçli biçimlerde her konunun her yanının sergilenmesini kesinlikle engellemiştir. Büyük sermayenin artık bu güvencesi vardır. 12 Eylül'den önce yoktu.

Şimdi artık bu yazılı basına "medya" diye daha görkemli bir "ünvan" da verilmiştir. Tüm işler bu "ünvan" altında daha önemli ve daha teknik görünüyor. "Medya" sözcüğünün içindeki "yansızlık" ifade eden anlam yitirilmiş olsa bile...

Evet, "medya" ünvanı ile yazılı basımımız daha önemli ve daha "teknik" bir görünüme sahiptir. Teknik... çünkü yaklaşık tüm gazeteler pahalı ve yeni teknolojiye geçtiler. Geçemeyen de battı... Ya da büyük yatırımlara katlanamayan, ama sermaye basını gibi bu konuda yatırım yapamayanlar da yeni teknolojiye geçerken çok zorlandılar.

Derken, devreye "TV sahibi" olma eğilimi ve yarışı girdi. Sermayenin özel hesaplarına dayalı basımdaki her gazetenin bir de televizyonu olmalıydı. Bu yarış da hızlanarak sürdü ve ortaya yasası olmayan; uzun süre yasası hazırlanmayan, yasası hazırlandıktan sonra da bir türlü çıkarılmayan özel televizyonlar (elbette radyolar da) çıktı.

Sonucu biliyoruz. Hiçbir kural tanımayan, elde ettiği büyük gelirlerin vergisini ödemeyen, kamuoyunu salt kendi açısından oluşturan, halkı aşırı tüketime iten ve salt para kazanmayı amaçlayan yayım politikasıyla "insanı kirleten" bir "medya" var ortada. Hiçbir demokratik gücün denetlemediği ve belli ölçülerin, meslek ahlakının ve ilkelerinin yerleştirilmediği bir "medya"...

"Medya" sözcüğü Batı'da da çok eskiden beri kullanılıyordu. Ama bu sözcük, Türkiye'de 12 Eylül'den sonra kitle iletişim araçlarına verilen öyle bir ünvan oldu ki, onu Türkiye'ye getirenler ayrıcaklı bir "yazılı ve sözlü basın"ı tanımlamak için "medya" diyorlar şimdi. Ona karşı olanlar da "medya" deyince, iğrenç, çirkef ve salt çıkar gözetken bir "yazılı ve sözlü basın"ı kastediyorlar.

Günümüzdeki "medya" daha fazla para kazanmak için seksi, ayaktopunu, kolay sorulu ve bol ödüllü yarışmaları, sosyete haberlerini, kanlı olayları ve şiddeti bol bol kullanmakta bir sakınca görmüyor. Ona buna ekrandan saldırmakta ve küfür etmekte de... Hatta gerekirse birbirine de aynı saldırıları ve küfürleri yönelmenin hiçbir sakıncası yok bu "medya"dakilerin. Ama önce saldırı ve küfürse, sonra sarmaş dolaş bir "medya"... Çünkü birlik ve beraberlik içinde olmazsa yaşayamayacağını çok iyi kavrayan bir "medya"... Öyle bir "medya"ki, halkı bu "medya"ya karşı korumak için çeşitli önlemlerin alınmasını gerektiriyor. Ama herhangi bir önlemin bu düzende alınması olanaksız...

Şirret ve terbiyesiz bir "medya"... Saldırdıklarına yanıt hakkı da tanımıyor. Her gece ekranlarda ve her gün sayfalarda uçuşan haberler çeşitli yetersizlikler, abartımlar, çarpıtmalar ve eksikliklerle dolu... Amaç "desenformasyon"... Halkı gerçek bilgiyi vermeden aydınlatıyor gibi yapmak... Kamuoyunu düşündürmeden tek yanlı oluşturmak... "İşte konu şu, konunun şu yanları da var. Onlar da şöyle... Al tüm bunların hepsini ve kendi sonucuna kendin var." dememek... Enflasyonun gerçek nedenleri yok... Güneydoğu'nun gerçekleri yok,

hiçbir sorunun özü yok... Halkın haber alma hakkı yok... Sonuçta da bu "medya"nın durumu büyük bir "insanlık suçu"nu içeriyor. Aldırın da yok...

Çok az sayıda aldırın gerçek gazeteci ise ya üzerindeki baskılarla uğraşmak zorunda ya cezaevinde ya da öldürülüyor ve katili yakalanmıyor. Gazetesi, dergisi, radyosu, televizyonu ya kurulamıyor, kurulmuşsa da binbir zorlukla yaşıyor. Eğer ona yaşamak denirse...

Öte yanda devlet bu "medya"yı destekliyor. Parasal katkılarla da... Basın ve yayın hizmetlerinin "özel önem taşıyan sektörler" arasına alınmasından sonra hükümetin ilk 500 gününde basına 2.6 trilyon liralık teşvik dağıttığını bilmeyen yok. "Komple yeni yatırım ve tevsi yatırım" adı altındaki başvuruları için basına "yüzde yüz vergi muafiyeti", "yüzde yüz gümrük muafiyeti" gibi kolaylıklar yanında, Kalkınma Bankası aracılığı ile "hibe" niteliğinde ya da çok düşük faizli krediler açıldığını da...

Televizyonlar dışında hükümetin ilk 500 günü içinde Nisan 1993 tarihine dek basına aktardığı teşviklerin tutarı 68 belge karşılığında 2 trilyon 606 milyar 503 milyon lirayı buluyor. (Cumhuriyet, 20 Mayıs 1993)

Kime ne kadar verildi?

- "Sabah" : 699 milyar 263 milyon lira.
- "Hürriyet" : 425 milyar 520 milyon lira.
- "Milliyet" : 334 milyar 683 milyon lira.
- "Türkiye" : 229 milyar 646 milyon lira
- "Feza Yayıncılık" (Zaman gazetesi) : 49 milyar 551 milyon lira.
- "Cedit Grubu" (Türkiye Günlüğü dergisi çevresinde toplanan ve Turgut Özal'a yakınlığıyla tanınan İslamcılar) : 55 milyar 119 milyon lira.

Şimdi herkes kalemini önüne koysun ve düşünsün: Bu basın özgür mü, değil mi? Bu basın, "gerçek basın özgürlüğü"nü ister mi, istemez mi?

Bir de bu "medya"nın "insan hakları" konusuna yaklaşımına kısaca bir göz atalım:

Türkiye'de genel olarak "medya" sözcüğü ile tanımlanan kitle iletişim araçları demokrasi ve insan haklarına tümenden aykırı bir tutum ve davranış içindedir.

Medya'nın insan haklarına karşı oluşunu hemen şu nedenlere dayandırabiliriz. Gazeteler ve televizyonlar, bir iki tanesinin dışında, insan hakları ile ilgili konulara hemen hemen hiç yer vermezler ve insan hakları ihlallerini duyurmazlar. Türkiye'deki insan hakları örgütlerine, yine bir ikisinin dışında, gazeteler ve devletin ve özel sektörün televizyonları "haber" olarak yer vermemeye özen gösterirler. Dahası da var. Özellikle yazılı basın, İnsan Hakları Derneği aleyhinde gerçek dışı haber ve yorum üretmeye meraklıdır. Ama İnsan Hakları Derneği, bu gibi yalanlara meydanı boş bırakmamak için aynı dergilere ya da gazetelere yanıtlar, açıklamalar ve düzeltmeler gönderdiğinde hiçbirisine yer verilmez.

Dahası da var. Türkiye'deki insan hakları örgütleri medya tarafından genellikle "haber" yapılmaz. Ama aynı örgütler bir devlet ya da hükümet yetkilisini "uyarı" niteliğinde ziyaret ettiklerinde yazılı basına geçmekte ya da televizyonlarda görünmektedirler. "Haber" in konusu, bu gibi ziyaretlerde devlet yetkilisine insan hakları örgütlerinin yaptığı "uyarı" değil,

ziyaret edilen devlet yetkilisinin bu uyarıya verdiği "yanıt"tır. Bu durumda kamuoyu önünde ön plana çıkan "devlet" ve onun "yetkilisi"dir.

Medya, yurtdışında çıkan ve Türkiye'yi yücelten yabancı kaynaklı yazılı ya da görüntülü yayınları içerde duyurmaya pek meraklı... Örneğin bir yabancı yazar Türkiye'yi herhangi bir konuda övüyor mu, hemen ya başsayfada ya da ilk haber olarak yer alır. Ama Türkiye'deki insan hakları ihlalleri mi yabancı basında işleniyor, Türkiye'deki medyanın kılı bile kıpırdamaz. Bu denli kalsa yine de iyi... Örneğin Uluslararası Af Örgütü ya da (Helsinki) İnsan Hakları İzleme Komitesi aynı raporunda hem Türkiye'deki insan hakları ihlallerinden, hem de Trakya'daki Türklere Yunanistan'da yapılan eziyetten mi söz etmiştir. Bu rapor TRT'de, bakın nasıl "haber" yapılır? TRT'deki bülten uzun uzun raporun Trakya ile ilgili bölümünü anlatır ve Uluslararası Af Örgütü de hemen hemen göklere çıkarılır. Ama aynı raporun Türkiye'deki insan hakları ihlallerini sıralayan ve kıyanan bölümüyle ilgili tek sözcüğe TRT'de yer verilmez.

Ne var ki, tüm bu örnekler Türkiye'deki medyanın insan haklarına karşı bir tutum ve davranış içinde olduğunu kanıtlamaya yetmez. Türkiye'de medya sermayenin özel hesaplarına uygun biçimde tekelleşme çabaları içinde, toplumu aşırı tüketime iterek kültürel yozlaşmaya yol açan amaçların peşinde koşuyor. Yukarıda da belirtildiği gibi, kadın vücudunu, sapkın cinselliği, aşırı ayaktopu merakını ve sevgisini, basit sorulu yüksek miktarda para armağanlı aptal yarışmaları, sosyete haberlerini ya da kendini bu medyaya karşı koruyamayacak yoksul insanların özel yaşamındaki kanlı olayları sömürerek kendine özgü işlevini yerine getiren bir medya var karşımızda. Rezillikler, abuk sabukluklar, iğrençlikler ve pespayeliklerle dolu bir medya... Sözde birbirine girip birbirinin rezilliklerini de sergileyip başkalarına çamur attığı gibi birbirini de karalayan, ama birinin kirli çamaşırlarını sergileyerek gazete satışını yükselten ya da "en çok izlenen TV kanalı" olma yolunda başarıya ulaşan bir medya...

Artık bu "medya"ya "medya" demekle de yetinilmiyor. Şimdi bir "mega medya" var. Gazetelerin ve televizyonların sahipliklerine çok büyük işadamların soyunduğu, gazete sahiplerinin TV sahipliğine, TV sahiplerinin gazete sahipliğine merak saldığı ve gazete ve televizyonlarda ancak onların istediği konulara yer verildiği, ancak onların istediği konuların abartıldığı, kamuoyunun her konuda tek yanlı oluşturulduğu, 12 Eylül darbesinden önce 24 Ocak kararlarıyla ekonomide tekelciliği amaçlayan ve 12 Eylül'den sonraki askeri dönemde düşüncede tek sesliliği gözetmeyi ön plana çıkaran ve sözde sivilleşmenin yaşandığı, içinde bulunduğumuz dönemde de askerlerin çağırıp buyruk verdiği ve verilen buyruğu özenle yerine getiren bir "mega medya"...

"Mega medya" üzerindeki askersel etkiler 1993 yılında gözle görülür biçimlerde ortaya çıktı. 12 Temmuz 1993 günü Genelkurmay'da basına verilen brifingde çağrılan gazetelerin temsilcilerine Kürt sorununun bastırılması konusunda bilgi verildi. (Her zaman olduğu gibi, Aydınlık ve Özgür Gündem gazeteleri bu toplantıya çağırılmamıştı.)

İşin bu yanını garipsememek ve askerlerin de basına bilgi vermesinin yararlı ve gerekli olduğunu kabul etmek zorundayız. Ama bu gibi brifinglerden sonra özellikle "mega medya"nın Güneydoğu'daki savaşın son derece etkili ve yanlı bir aracı durumuna geldiğini genellikle görünce, ister istemez kuşkuya düşersiniz.

Bu gibi durumlarda gazeteler, radyolar ve televizyonlar gündemi belirlerse, haberlerine ona göre yön verirse, işin içine devletin karıştığı izlenimi daha da belirginleştirir. Bir başka anlatımla, "özgür basın", "devlet basını" olup karışımıza çıkar.

Bu duruma dayanamayan Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel bile, 31 Mart 1994 günü, "Medya, devleti yönetmek istiyor" demekten kendini alamadı.

Medya, 27 Mart 1994 günü yapılan ve çok büyük önem taşıyan yerel seçimlerde olmadık oyunlara başvurmuş ve daha sonra da bu seçimlerde önemli bir zafer kazanan dinci Refah Partisi'nin işbaşına gelmesinden sonra İnterstar ve TGRT adlı özel ve yasadışı televizyonlar Bosna-Hersek olayları nedeniyle yaptıkları yayınlarla halkı kıskartmışlar ve gerici kesim Ankara'da ve İstanbul'da sokaklara dökülmüş, Ankara'da bu halk kitlesi ABD Büyükelçiliği ve Birleşmiş Milletler Örgütü binalarının bahçelerine girip olayı protesto etmişler, hatta Ankara Valisi'nin onayını aldıktan sonra bahçedeki Birleşmiş Milletler bayrağını da yakmışlardı. Bunun üzerine Genel Kurmay Başkanı Doğan Güreş'in dürtüsüyle, uzun süreden beri TBMM'de beklemekte olan ve maddelerinin ancak yarısı görüşülmüş özel radyo ve televizyonlarla ilgili tasarı parlamentoda ivedilikle yeniden ele alınmış ve kabul edilmişti.

Türkiye'de ekonomik bunalım giderek artınca mega medya da zor duruma düştü. Özellikle büyük gazeteler "promosyon" için büyük miktarlar harcamaktaydılar. Kimi gazetelerin düşlediği tiraj artışı da gerçekleşmemişti. Derken, ekonomik önlemlerin açıklanmasından sonra gazete kağıdına yüzde 95 oranında zam geldi. Dolardaki dalgalanma ve gazeteler arasındaki armağan dağıtma yarışı mega medyaya daha da büyük darbeler indirdi.

Mega medyanın yine devlete başvurmaktan ve uzun süreli-düşük vadeli kredi istemekten başka çaresi kalmamıştı. Bu arada çok sayıda gazetecinin işine son verildi (Yaklaşık 2000 gazetecinin). Hükümet, medyanın sorunlarına kayıtsız kalamazdı. Gazete, dergi ve kitap satışlarındaki çeşitli vergiler indirildi. En önemli indirim, friyau yükseltilen gazete kağıdının vergisinde yapıldı. Sabah, Hürriyet ve Milliyet gibi üç büyük gazeteye kredi verildiği de ileri sürüldü.

Özel televizyonların durumu da ekonomik bakımdan iyi değildi. Gerçi reklamlardan elde ettikleri gelirler, devlet televizyonunun reklam gelirini çok aşmıştı ve bu özel televizyonlar henüz vergi ödemiyorlardı. Ama özel radyo-TV yasasının çıkmasından çok önce (Eylül 1991'de) birbiri arkasına ve çok sayıda kuruldukları için, reklam pastasından paylarına düşen gelir de yeterli olamıyordu. Enflasyonun giderek yükselmesinden sonra onlar da zor duruma düştüler ve ilk iş olarak çok sayıdaki elemanlarının işine son verdiler ve yeni ve pahalı yapılardan vazgeçerek eskiden hazırladıkları izlenceleri yinelemeye başladılar. Bu televizyonlar ilişkili oldukları bankalara da borçlanmışlar ve borçlarını erteletmek için uğraşmaya başlamışlardı.

İşte böyle bir noktaya gelindiğinde mega medya özellikle büyük gazeteleriyle hükümetin yanında yer aldı. Yayımladıkları bildirimlerle halkı hükümetin açıkladığı ekonomik önlemlere kaulmaya çağırdılar. Arkasından da, Turgut Özal'ın 1983 yılındaki halkı dolar ve mark alıp satmayı içeren politikasından uzaklaştırmak ve şimdi Türk lirasına yöneltmek için çeşitli yayınlara başladılar.

Mega medya önce hükümetin açıkladığı ekonomik önlemleri yermek yerine halkı tasarrufa çağırdı. Sonra piyasaya "sahte dolar" sürüldü haberleri çıkarıldı. "Son günlerde dolar alıp satmayı düşünenlerin zararlı çıkacağı" haberi yaygınlaştırıldı.

En sonunda da halkın dolar yerine, Türk parasını bankalara yatırmalarını destekleyen haberlere ve yorumlara yer verildi. Derken, yine mega medyanın üç temsilcisi olan Sabah, Hürriyet ve Milliyet gazeteleri, Başbakan Tansu Çiller'in icraatını ve özellikle de ekonomik önlemlerini destekleyen "Haydi Türkiye! Bu savaşı kazanacağız" başlıklı bir kampanya başlatarak halkı özveriye çağırdılar.

Oysa "Medya", en etkili kitle iletişim araçları olan gazeteleri ve televizyonlarıyla bu denli "devletçi" olmamalıdır. "Devletçi" olmamak, "devlete karşı olmak" anlamına gelmez. "Özgür medya", salt halka hizmet eder. Devlet ile (varsa) devlete karşı güçler arasında tümenden yansızdır. Bu da devlete karşı bir eylem varsa, ona karşı "tümenden kayıtsız" kalma anlamına gelmez. Çünkü devletlerin, kendilerine karşı girilen tutum ve davranışlara yol açan eylemlerle uğraşırken çoğu kez demokratik olmayan politikalar uyguladığı görülmektedir.

Eğer bir ülkenin "demokratlığı" ya da "demokratikleşmesi" söz konusu ediliyorsa, gerçekten "özgür" olan medyası da bir yandan devlete karşı girişimleri duyururken, yorumlarken ve incelerken, devletin kendine karşı girişimleri antidemokratik yollarla bastırmaya çalışmasını da duyurmak, yorumlamak ve incelemek zorundadır. Özgür olduğu ileri sürülen medya, eğer eylem sırasında salt devletin yanını tutarsa, devletin herhangi bir organından yönerge alıp onun etkisi altına girerse, özgürlüğünü yitirir. Medyanın sahip olması gereken ahlaksal yanı ve ilkesi budur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bile Vietnam Savaşı sırasında medya bu yanını korumaya çalıştı. Gerçi Vietnam Savaşı sırasında ABD devletini yıkmaya yönelik bir tutum ve davranışın görülmemiş olduğunu ileri sürenler çıkabilir. Ne var ki, o dönemde bir kısım Amerikan gazeteleri ve televizyonları da ABD'de devletin yanlışlığını, hatta gaddarlığını sorgulamaktan ve Vietnam'da çok büyük bir cinayetin işlendiğini ileri sürmekten kendini alamamıştı. Vietnam Savaşı belki de ABD'deki bu medya tarafından en açıklayıcı biçimde sergilendi ve yine bir kısım halkta da savaş karşıtı görüşlerin ya yeniden ya da ilk kez canlanmasına neden oldu.

Aynı uygulamaya Arjantin'deki Falkland Adaları Savaşı'nda da İngiltere'de rastlandı. Hatta orada, devlet radyosu ve televizyonu olan BBC bile tümenden yansız bir yayıncılık sergileyerek savaş haberlerini ve yorumlarını duyurdu. O denli ki, BBC bu savaş haberlerini verirken, "Bugün İngiliz ordusu ile Arjantin ordusu arasında şu çarpışmalar oldu" biçiminde anlatımlara başvurmuştu. Sanki BBC bir İngiliz yayın kuruluşu değilmiş gibi...

Bu gibi tutumlar ülkemizde "vatan hainliği" olarak tanımlanır. Gerçi Vietnam Savaşı sırasında ABD'de de, Falkland Adaları Savaşı sırasında İngiltere'de de aynı "vatan hainliği" suçlamasını yapanlarla karşılaşmadı değil. Ama o ülkelerde hiçbir resmi organın gücü, medyayı ayağına çağırıp onu etkilemeye yetmedi. Her iki ülkenin parlamentolarında da bu durum tartışıldı, tartışmalar ve karşıt suçlamalar aynı medya tarafından kamuoyuna duyuruldu. Sonuçta da değişen bir şey olmadı. Çünkü medya bu ahlak yapısının gereğini sürdürüyordu. Örneğin İngiltere'de hükümet medyanın Falkland Adaları Savaşı sırasındaki

tutumunu değiştiremeyeceğini anlayınca, savaş haberlerini kendi bakış açısından yansıtmayı düşünerek Arjantin'in bir yerine güçlü bir radyo vericisi kurarak yayın yapmayı bile düşündü.

Eğer herhangi bir ülkede medya salt devletin yanını tutarak yayın yapmayı yeğlerse, bu gibi durumlarda "savaş çığırkanlığı"na soyunmaktan kendini alamaz. Böyle olunca da bire on katarak haberler verilir, her şey abartılır ve olanı olmamış ve olmayanı da olmuş gibi göstermekten kaçınılamaz. Kıyımlar duyurulmaz ya da devletin yaptığı kıyımların sorumlusu olarak karşı taraf gösterilir. Ya da medya karşı taraftan -ne denli yanlışlıklar içinde olursa olsun- öldürülenler için sevinç çığlıkları atmaktan kendini kurtaramayarak kan akıtmanın bir erdem olduğuna kamuoyunu inandıracak duruma gelir. Medya asla bir savaş kışkırtıcısı ve öldürmeyi bir çözüm olarak sunan yayıncı durumuna gelmemelidir. Yoksa medya "suçlu" durumuna düşer. Medya en haklı olduğu ileri sürülen bir savaşın bile destekçisi olmaktan kaçınımalıdır.

Eğer çok önemli bir durumda, örneğin bir ülkedeki gerçekten terör örgütü olduğu kanıtlanmış bir topluluğa karşı yürütülen silahlı savaş sırasında bile medya salt bu terör örgütünün üstüne, devletin güvenlik güçlerinin yol açtığı kıyımı ve işkenceyi görmezliğe gelerek giderse, iş yavaş yavaş çığırından çıkar ve kitle iletişim araçları terör odaklarına karşı çıkıyor gibi görünmekle kalmaz, aynı zamanda da belli halk topluluklarına karşı bir tutum ve davranış içine girmekten kendini kurtaramaz. Bu durumun belli örneklerinden kimileri İngiliz basınının İrlanda halkına karşı tutumunda da görülmüştür.

Eğer medya, devletin brifingleriyle, yönergeleriyle, yönlendirmeleriyle herhangi bir konuyu işleyecek duruma gelirse, bir daha kendini toparlayamaz. Artık bundan sonra medya belli korkuların ve "vatan, millet, Sakarya" anlayışının ve bağımlılığın tutsağı olur.

Bu duruma gelen basma, radyoya ve televizyona çok rahatça buyruklar verilir. "Şu muhabiri, şu yazarı savaş bölgesine götürüceğiz" diye... Böyle bir komut aynı zamanda da "O muhabir, o yazar bizim istediğimizi yazacaktır" anlamına gelir.

Bundan sonra artık devlet eleştirilemez. Ancak eleştiriliyormuş gibi yapılır. Devletin medya tarafından denetlenmesi ortadan kalkar. Medyada amigoluk, yargıçlık ve şakşakçılık başlar. Kıyımların kimler tarafından yapıldığı anlaşılabilir ve salt karşı taraf suç işliyor anlamına gelen sonuçlara varılır.

Peki, karşı taraf suç işlemez mi? İnsan haklarını çiğnemez mi? İnsan haklarında herhangi bir ayrımcılık yapılmayacağına ve medyanın da yan tutmaması gerektiğine göre, karşı taraf kimlerden olursa olsun onların neden olduğu olayları da, "haber değeri", taşıyorsa kitle iletişim araçları bildirmek zorundadır. Bu olaylar "insan hakları" kavramlarına girse de, girmese de...

Türkiye'de ise mega medya insan hakları savunucularına sürekli olarak karşı çıkar. Türkiye örneğinde "karşı taraf" PKK olduğuna göre, özellikle gazeteler PKK köy kent basıyor, karşılıklı çatışmaya girmeyen çoluğu çocuğu öldürüyor, yol keserek erleri öldürüyor, hanı nerede insan hakları savunucuları diye...

Şimdi burada kalkıp, "Evet, ama mega medya olarak siz de hep karşı tarafa yükleniyorsunuz. Devletin özellikle Güneydoğu'da yol açtığı insan hakları sorunlarına hiç değinmiyorsunuz, her zaman emir kulu gibi davranıyorsunuz" mu diyerek yanıt vereceğiz?

Evet, bu yanıtı vereceğiz, mega medyanın bugün içinde bulunduğu durumu sergilemeye çalışacağız. Ama salt bununla yetinmememiz gerekiyor. Hiçbir ayırım yapmadan insan haklarını kim çiğniyorsa onu sergilemekten ve kınamaktan kaçınamayız.

Ne var ki, devlet Güneydoğu'da düzeni demokratik bir anlayış ve uygulamayla sağlayamıyor. Bu nedenle de insan hakları savunucuları görevini yapamıyor. Çoğu zaman iki ateş arasında kalıyor. 1993 yılında Güneydoğu'da görüldüğü gibi de tümünden çalışamaz duruma düşüyor. İnsan hakları örgütleri işleyemiyor. O zaman da hangi tarafın ne yaptığının adamakıllı anlaşılmadığı durumlarda, herhangi bir tarafı suçlamanın yerine, insan haklarının çiğnendiği olayı olanaklar ölçüsünde sergilemekten başka çare kalmıyor. Ama buyruk altındaki mega medya da insan hakları örgütlerini ve savunucularını kınamayı bile bile sürdürüyor. Kaldı ki, bu gibi olaylar sırasında resmi çevreler sorumlu olarak bir tarafı gösterdikten sonra gerçek sorumluluğun öbür tarafta olduğunun sonradan az sayıda da olsa açığa çıktığı görülmüştür.

Mega medya kamuoyunu tek yanlı oluşturmasını her yıl olduğu gibi 1993 yılında da sürdürdü. Ansiklopedi dağıtarak ve bu dağıtım sırasında birbirlerinin ansiklopedilerini kötüleyerek, özellikle yurtdışında insan hakları savunucularını kötülemeyi birinci görevi sayan yabancı ülkelerdeki muhabirlerini bu ansiklopedileri temize çıkarmaya yönelterek, okuyucularına dış fırçaları bile armağan ederek, yaz gelince Türkiye'yi turist olarak ziyaret eden üstsüz yabancı kadınların binbir fotoğrafını sayfalarında çekincesizce sergileyerek, her konuda bilmiş köşe yazarlarına yer vererek, televizyonlarda iğrenç yarışmalar yayımlayarak, hangi kanalı açsan görülen göbek dansçılarının kalça şakırtısıyla TV izleyicilerini avlayarak, Amerikan televizyonlarından kopya izlenceleri arka arkaya sıralayarak, hatta Türkiye'deki yolsuzlukları bir fotoroman havasında anlatıp insanları eğlendirerek mega medya misyonuna misyon katmaktadır.

Milyarlar karşılığında yeni teknolojiyle kurulmuş gazete basımevleri, ülkeye kaçak getirilmiş aygıtlarla donatılmış radyolar ve televizyonlar gerçekte ne için çalıştıklarını gayet iyi biliyorlar. Yasadışı yayın yapan radyolar devletin bir anda aldığı geçici kararla susturulduğunda ise mega medya yaygaralar kopararak "basın özgürlüğü"nü elden gittiğini yurtdışındaki uluslararası örgütlere bile ilettiler. Oysa insan hakları savunucuları yurtdışında Türkiye'deki sorunlardan söz etti mi, aynı çevreler bu gibi kişilerin birer "vatan haini" olduğunu açıklamaktan kendilerini alamazlar.

Sırası gelmişken, Türkiye'ye çoksesliliği getirdiği ileri sürülen, ama yasadışı uygulamalarla kurulmuş özel radyolar ve televizyonlarla ilgili yasa hakkında da bir iki söz söylemekte yarar var.

1993 yılında, TBMM'de, maddelerinin aşağı yukarı yarısı görüşülerek kabul edilen, sonra da gündemden çıkarılan bu yasa önerisi (1994'te kabul edildiği) gerçekten de demokratik olmayan özellikler taşımaktadır. Gerçi özel radyoların ve televizyonların sahipleri de bu yasanın antidemokratik olduğunu ileri sürdüler. Ama onların yasaya karşı çıkışları başka amaçlar taşımaktadır. Yasa, özel radyo ve TV kurabilmek için belli koşullar ve kısıtlamalar içeriyor. Frekans dağılımına, ortaklık koşullarına ve Türkiye'nin de imzası bulunan "Avrupa Sınırtesi TV Yayınları Sözleşmesi"nin öngördüğü çeşitli kısıtlamalara yer verdiği için... Örneğin günlük reklam yayını sürelerinin kısıtlanması, haberlere reklam alınmaması, porno filmlerin yayınına izin verilmemesi vb..

Açıkça söylemeler bile özel radyolar ve televizyonlar bu nedenlerle yasaya karşı çıktılar. Oysa aynı yasa, Türkiye'deki radyo ve TV yayın hakkını, salt devlete ve gelirini reklamla elde edecek tecimsel şirketlere vermektedir. Yasa, derneklerin, vakıfların, sendikaların, üniversitelerin, kültür kuruluşlarının, belediyelerin, kısacası reklamsız yayın yapmayı amaçlayan tüm kuruluşların radyo ve TV kurmasını özellikle yasaklıyor.

Bir başka anlatımla, yasa radyo ve TV yayınlarının bir kamu hizmeti olduğunu kabul etmemektedir. Sonuçta da kamusal yayıncılık tümden ortadan kalkıyor. Üstelik, geliri salt reklamdan elde eden tecimsel radyoların ve televizyonların da bir kamu hizmeti yapıyorları bu yasa da öngörülüyor.

Yasanın bir başka antidemokratik yanı da, gerek devlet yayıncılığının ve gerek tecimsel yayıncılığın yayın ilkelerinin TBMM tarafından belirlenmiş olması ve ülkenin tüm radyo ve TV işlerini düzenleyecek olan üst kurulun tüm üyelerinin de iktidardaki ve muhalefetteki siyasal partiler tarafından TBMM'de seçilmesidir.

Bir başka nokta da Başbakan'a ya da görevlendireceği bakana, "milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle ihtimal dahilinde olması durumunda" yayını durdurma yetkisinin verilmesidir.

Bu gibi antidemokratik kısıtlamalar üzerinde durmayan, 1991 yılından beri her istedikleri frekansta yayın yaparak "haberleşme" düzenini altüst eden ve haksız kazançlarından vergi ödemeyen tecimsel radyolar ve televizyonlar yeni yasaya karşı çıkarak kendi çıkarlarının bozulmaması için yaygara kopartmaktadırlar.

Tüm bunların sonucunda ortaya çıkan nedir? "Desenformasyon"dur. İşte Türkiye'deki mega medyanın tümden bir insan hakları ihlali oluşturması da bu "desenformasyon"da yatar.

Nedir "desenformasyon"?

"Çokseslilik" adı altında "teksesliliği" uygulamak... Ancak askerin, devletin ve sermayenin uygun gördüğü konuları salt bir açıdan gazetelerde ve televizyonda işlemek, gerektiğinde gerçekleri saklamak, konuları çarpıtmak ve eksik yansıtmak, yalan haber vermek, yorumu "yukardakilerin" çıkarına uygun yapmak, uygun görülen konuları abartarak örneğin çağdaş görüşlülere zor durumda bırakacak gerçeğe aykırı yöntemlere başvurmak, halkın cebindeki parayı aşırı tüketim yoluyla almak ve kamuoyuna seçme hakkını kendi kendine elde etme fırsatını onu düşündürerek vereceği yerde, halka neyin "iyi" olduğunu zorla kabul ettirmek... Zorla... Çünkü onu düşündürerek kendi kendine karar vermeye yöneltmek gibi demokratik kaygısı yok... Ülkenin sorunlarını özgürce tartışma yok...

Tüm bunlar olurken, halka "haber alma hakkını" vermek isteyen ve buna çalışan kitle iletişimciler önce ekonomik bakımdan yazılı ya da görüntülü kitle iletişim araçlarına sahip olabilmeye gücünü elde edemiyorlar; edebiliyorlarsa öldürülüyorlar, tutuklanıyorlar, cezaevlerine koyuluyorlar, kitle iletişim araçları ya kapatılıyor ya da sık sık toplatılıyor. Hatta onlara ait kitle iletişim araçlarının dağıtımını engelleniyor ve dağıtımcıları bile öldürülüyor. 1994 yılının başında Genelkurmay Başkanı'nun dürtüklemesiyle çıkarılan özel radyo-TV yasasında gördüğümüz gibi, en güçlü kitle iletişim aracı olan televizyon (ve radyo) kurma hakkı da onlara verilmiyor.

Sonuç olarak, bugünkü medyanın genel ve özel konumu ve "mega medya" kategorisine girmeyen kitle iletişimcilerin karşısına çıkarılan engeller, halkın "haber alma hakkı"nı ortadan kaldırıyor. Bu da işkence gibi bir "insanlık suçu"dur. İşte bu nedenle Türkiye'de bir de "medya" alanında demokrasiye ve insan haklarına apaçık aykırı bir tutum ve davranış vardır.

Mahmut Tali Öngören
TİHV Genel Sekreteri

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI RAPORU

1993

İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEN
ÖRNEKLER

GİRİŞ

Türkiye, 1993 yılını, insan hakları açısından kapkara bir bilançoğu geride bırakarak tamamladı. Rapor ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde görüleceği gibi; bir yıl boyunca başta yaşama hakkı olmak üzere insan hak ve özgürlükleri sürekli olarak ihlal edildi. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler yoğun bir biçimde sürdü. Karakollarda ve özellikle de siyasi polis merkezlerinde işkence sistemli olarak uygulanmaya devam etti. İşkence iddiaları dikkate alınmadı. Kürt sorunu çözüme kavuşturulmadığı gibi, daha da içinden çıkılmaz hale geldi. Hükümet, Kürt sorununa barışçıl-siyasal bir çözüm bulmak yerine, yıllardır uygulanan askeri önlemleri daha da arttırmayı tercih etti. Konu tamamen Milli Güvenlik Kurulu ve Genelkurmay Başkanlığının inisiyatifine bırakıldı. PKK, Devrimci Sol, TİKKO gibi yasadışı örgütlerin saldırıları yoğunlaştı. Savunmasız, silahsız sivillere, toplu taşıma araçlarına, turistik tesislere silahlı ve bombalı saldırılar düzenlendi. Şiddetin boyutları daha önceki yıllara göre arttı. Bu şiddet ortamı içinde yaşanan çatışmalar, yargısız infazlar, işkence olayları, silahlı saldırı ve suikastler, faili meçhul cinayetler gibi olaylar sonucunda toplam 3492 kişi yaşamını yitirdi.

Kitaplar, dergiler, gazeteler, toplatıldı, imha edildi. "Konuşanlar-yazanlar" susturuldu, cezaevine gönderildi. Gazeteciler öldürüldü. Öldürülen gazetecilerin katilleri, daha önceki yıllarda öldürülenler de dahil olmak üzere, ortaya çıkartılmadı. Kamuoyu tek yanlı bilgilendirilerek, gerçekler ters yüz edildi. Partiler, sendikalar ve demokratik kitle örgütlerine yönelik baskı ve saldırılar her geçen gün artarak devam etti. Bu örgütlerin çalışmaları engellendi, faaliyetleri yasaklandı, üye ve yöneticileri sık sık gözaltına alındı, tutuklandı. Pek çok gösteri, miting ve konsere izin verilmedi. Birçok gösteride, gösteriye katılanlar güvenlik görevlileri tarafından dövüldü, kurşunlandı. Siyasi partiler kapatıldı, milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için çalışmalara başlandı, siyasi parti yetkililerinin önelik silahlı saldırılar en sonunda bir milletvekilinin öldürülmesine kadar uzandı. Çalışma yaşamı alanında da beklentiler boşa çıktı. İşçi hakları ve sendikal özgürlükler için, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasal düzenlemelerde yapılacak değişiklikler bir türlü gündeme getirilmedi. İşten çıkarmalar yoğun biçimde devam etti. Memur sendikaları yasal statüye kavuşturulmadı.

"Demokratikleşme" ve "insan haklarına saygılı bir yönetim" konusunda verilen sözler yerine getirilmedi. Uluslararası insan hakları belgelerinde yazılı olan hak ve özgürlüklerin büyük bir bölümü "lüks" olarak kabul edildi. İnsan haklarını savunma ve yaşama geçirme

konusunda Tansu Çiller hükümeti de daha önceki koalisyon hükümeti gibi başarısız oldu. Yıl boyunca insan hakları değil, insan haklarını ihlal edenler korundu. İnsan hakları savunucuları, hedef haline getirildi, silahlı eylemlere başvuran örgütlerin uzantıları, destekçileri ya da üyeleri olmakla suçlandı.

Türkiye, 1993 yılında insan haklarıyla ilgili konular dışında da hareketli günler geçirdi, önemli gelişmelere tanık oldu, ekonomik açıdan olumsuz bir noktaya geldi. Dış politika alanında sıkıntılı durumlara düştü. Yıl içindeki en önemli gelişmeler ise Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ani ölümüyle siyaset sahnesinde ortaya çıktı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 17 Nisan sabahı spor yaparken geçirdiği kalp krizi sonucunda öldü. Turgut Özal, Ankara ve İstanbul'da düzenlenen törenlerden sonra 22 Nisan günü İstanbul'da kendisi için özel olarak hazırlanan Anıt-Mezar'da toprağa verildi. Turgut Özal'ın ölümüyle boşalan Cumhurbaşkanlığı'na, o günlerde Başbakan olan Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel aday oldu. Süleyman Demirel, 16 Mayıs günü Meclis'te yapılan oylamadan sonra 244 oyla Cumhurbaşkanı seçildi. Süleyman Demirel'in bıraktığı Başbakanlık görevine, o günlerde Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı olan Erdal İnönü "Başbakan Yardımcısı" sıfatıyla bir süre vekalet etti. Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı olmasıyla boşalan DYP Genel Başkanlığı'na 13 Haziran günü yapılan kongrede, Tansu Çiller seçildi. Daha sonra hükümeti kurmakla görevlendirilen Tansu Çiller, Türkiye'nin ilk kadın başbakanı oldu.

Tansu Çiller başkanlığında oluşturulan 2. DYP-SHP koalisyon hükümeti 25 Haziran günü açıklandı. Hükümet, 5 Temmuz günü 184 olumsuz oya karşılık 247 oyla Meclis'ten güvenoyu aldı. Hükümetteki, bakanlıklardan 20'si DYP'ye, 12'si ise SHP'ye verildi. Bakanlardan bazılarının adları şöyle: "Başbakan Tansu Çiller (DYP), Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü (SHP), Adalet Bakanı Seyfi Oktay (SHP), İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu (DYP), Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin (SHP), Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz (DYP), Çevre Bakanı Rıza Akçalı (DYP), Milli Eğitim Bakanı Nahit Mentеше (DYP), Çalışma Bakanı Mehmet Moğoltay (SHP), Devlet Bakanı (insan haklarından sorumlu) Mehmet Kahraman (SHP), Devlet Bakanı (kadın ve aileden sorumlu) Türkan Akyol (SHP), Devlet Bakanı (Hükümet Sözcüsü) Yıldırım Aktuna (DYP)". Hükümetteki bakanlardan bazıları kısa süre içinde değişti. SHP Genel Başkanlığı'nı bırakan Erdal İnönü'nün yerine Murat Karayalçın Başbakan Yardımcısı olurken, İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu hükümet dışında kaldı. Mehmet Gazioğlu'nun yerine Nahit Mentеше, Nahit Mentеше'nin bu atama nedeniyle ayrıldığı Milli Eğitim Bakanlığı'na ise Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz getirildi. Milli Savunma Bakanlığı'na da Mehmet Gölhan atandı.

2. DYP-SHP koalisyon hükümetinin kurulması aşamasında 2 parti arasında imzalanan protokolde, demokratikleşme ve insan haklarının yaşama geçirilmesine ilişkin olarak şu vaatlere yer verildi:

- Sendikalar, başta toplu sözleşme ve grev hakkı üzere İLO standartlarına uygun hale getirilecektir.
- Sendikalar ve meslek kuruluşları üzerindeki siyaset yasağı kaldırılacaktır.
- Siyasi partilerin, program ve görüşlerini tam bir özgürlük içinde geliştirebilmeleri sağlanacaktır.
- Basın ve düşünce özgürlüğünün önündeki engeller kaldırılacaktır.

- Olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hali ile ilgili düzenlemeler, hukuk devleti ilkelere uyumlu hale getirilecektir.
- Üniversiteler, bilimsel ve yönetsel özerkliğe kavuşturulacaktır.
- Anayasa'daki geçici maddeler kaldırılacaktır.
- Basın Yasası, Dernekler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürütüşleri Yasası, Terörle Mücadele Yasası, Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası gibi anti-demokratik yasaların tümü yeniden düzenlenecektir.
- Olağanüstü hal uygulaması, yetki boşluğu yaratmayacak yasal düzenlemeler yapılarak yürürlükten kaldırılacaktır.
- Köy koruculuğu sistemi zaman içinde yapılacak düzenlemelerle tasfiye edilecektir.
- Sosyal güvenlik sistemi yaygınlaştırılacak ve mali açıdan sağlığa kavuşturulacaktır.

Siyaset sahnesindeki bir diğer değişiklik ise Sosyal Demokrat Halkçı Parti'de yaşandı. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü, 6 Haziran günü düzenlediği basın toplantısında, Eylül ayı içinde yapılacak kongrede genel başkanlığa yeniden aday olmayacağını açıkladı. Erdal İnönü, bu kararını tüm ısrarlara karşın değiştirmedii. 11 Eylül günü Ankara'da yapılan kongre sonucunda SHP Genel Başkanlığı'na Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın seçildi. Murat Karayalçın, daha sonra Başbakan Yardımcısı oldu. Kongre sonuçları, hükümetteki SHP'li bakanlar arasında bir değişikliğe yol açmadı.

Bu arada Halkın Emek Partisi'nin kapatılacağına ortaya çıkması üzerine 18 Kürt milletvekilinin içinde yer aldığı Demokrasi Partisi kuruldu. DEP Genel Başkanlığı'nı 1993 yılı Aralık ayına kadar Özgür Gündem gazetesinin sahibi Yaşar Kaya yaptı. Yaşar Kaya, genel başkanlığını sürdürürken KDP'nin Erbil'de toplanan kongresinde yaptığı konuşma nedeniyle yaklaşık 3 ay tutuklu kaldı. DEP Genel Başkanlığı'na 12 Aralık günü Ankara'da yapılan kongrede Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle seçildi. Bu arada Anayasa Mahkemesi 14 Temmuz günü HEP'in kapatılmasına karar verdi. Mahkeme, eylem ve sözleriyle partinin kapatılmasına neden olan 4 kişi arasında yer alan Meclis Başkanvekili Fehmi Işıklar'ın milletvekilliğini de düşürdü.

Türkiye'nin 1993 yılında yaşadığı diğer bazı önemli olaylar ise ana başlıklarıyla şöyle:

18 Ocak günü Adana İncirlik Üssü'nden havalanan ABD savaş uçakları Irak'taki bazı askeri hedefleri bombaladı ve 2 Irak savaş uçağını düşürdü. Saldırı Türkiye'ye haber verilmeden ve izni alınmadan gerçekleştirildi. ABD'nin Irak'a karşı düzenlediği saldırıyı kınayan İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "Saldırı, dünya halklarına yönelik gözdağı olarak değerlendiriyoruz. Saldırı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Antlaşması ile devletler hukukuna aykırıdır" dedi.

Bayburt'a bağlı Üzengili köyüne 18 Ocak günü düşen çığ 53 kişinin ölmesine, 18 kişinin de yaralanmasına yol açtı.

İstanbul'da son üç dört yıl içinde artan hava kirliliği, Ocak ayında tehlikeli boyutlara ulaştı. Bu nedenle İstanbul Valiliği tarafından 20 Ocak günü kırmızı alarm verildi ve kirliliğin yoğun olduğu saatlerde (sabah-akşam) çocukların ve solunum rahatsızlığı olanların sokağa çıkmaması istendi. Ayrıca trafiğe çıkan araç sayısını azaltmak ve okulları tatil etmek gibi önlemler alındı.

Meclis, 20 Ocak günü yaptığı toplantıda Anavatan Partisi iktidarı döneminde Bayındırlık Bakanı olarak görev alan Cengiz Altunkaya ve Safa Giray'ın "otoyol ihalelerinde

devleti 10,5 trilyon lira zarara uğrattıkları ve yasalara uymadıkları" iddiasıyla Yüce Divan'da yargılanmalarına karar verdi. Yargılanmalarına 10 Mart günü başlanan Cengiz Altunkaya ve Safa Giray'ın davaları yıl sonuna kadar sonuçlanmadı.

Gazeteci Uğur Mumcu, 24 Ocak günü Ankara'da uğradığı bombalı suikast sonucunda yaşamını yitirdi. Uğur Mumcu'nun öldürülmesi tüm Türkiye'de büyük tepkilere ve kitlesel gösterilere neden oldu. Uğur Mumcu, yüzbinlerce kişinin katıldığı bir törenle 27 Ocak günü Ankara'da toprağa verildi.

Eski bakanlardan, Anavatan Partisi İstanbul Milletvekili Adnan Kahveci ile eşi Ftisun Kahveci ve kızı Aslıhan Kahveci 5 Şubat günü Gerede yakınlarında geçirdikleri trafik kazası sonucunda öldüler. Kazada, Adnan Kahveci'nin küçük oğlu da yaralandı.

Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis'i Ankara'dan Diyarbakır'a götürmek üzere 17 Şubat günü havalanan askeri uçak, havalandıktan kısa süre sonra Ankara'nın Varlık mahallesi yakınlarına düştü. Olayda, Eşref Bitlis ile beraberindeki Fahir Işık, Yaşar Erian ve Tuğrul Sezginler adlı 3 subay ve Emin Öner adlı astsubay öldü. Eşref Bitlis'in bindiği uçağın "sabotaj sonucunda düştüğüne" ilişkin yaygın bir kanaat oluştu. Eşref Bitlis'in ölümü üzerine Jandarma Genel Komutanlığı'na Orgeneral Aydın İler atandı.

18 Şubat günü Muğla ve çevresindeki radyoaktivite oranının tehlike sınırını 2-3 kat geçtiği belirlendi. Bunun üzerine Muğla ve bazı ilçelerinde radyasyon alarmı verildi.

İnsan Hakları Derneği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı kurucusu, İHD İstanbul Şubesi eski Başkanı, Gazeteci-Yazar Emil Galip Sandalcı geçirdiği rahatsızlık sonucunda 10 Mart günü sabaha karşı İstanbul'da öldü. 1922 yılında doğan Emil Galip Sandalcı, yaşamını demokrasi ve insan hakları mücadelesi içinde yer alarak geçirmişti. Emil Galip Sandalcı, 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbelerinin ardından gözaltına alınmış ve tutuklanmıştı. Emil Galip Sandalcı, 12 Mart günü İstanbul'da toprağa verildi.

PKK lideri Abdullah Öcalan, 17 Mart günü Bekaa Vadisi'nde düzenlediği bir basın toplantısıyla Newroz bayramını da içine alacak şekilde 20 Mart-15 Nisan 1993 tarihleri arasında "tek yanlı ve g... ateşkes" ilan etti. Ateşkes, 24 Mayıs günü Bingöl-Elazığ karayolunu kesen PKK militanlarının 33'ü er 37 kişiyi öldürmeleri üzerine fiilen sona erdi.

İstanbul Ümraniye Hekimbaşı çöplüğünde, çöplerin gelişigüzel atılması sonucunda biriken metan gazının 28 Nisan günü patlaması üzerine, enkaz altında kalan 13 evde bulunan 39 kişi öldü. Bu 39 kişiden ancak 32'sinin cesetleri enkaz altından çıkartılabildi. Çöplükteki patlamaya ilişkin olarak yapılan müfettiş incelemesi sonucunda hazırlanan raporda, olaya İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen ile Ümraniye Belediye Başkanı Şinasi Öktem'in görevlerini ihmal etmelerinin yol açtığı belirtildi. Raporda, iki belediye başkanının 3 ayla 3 yıl arasında hapis cezası istemiyle yargılanmaları istendi.

1 Mayıs İşçi Bayramı, başta İstanbul olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde düzenlenen toplantılarla kutlandı. 1 Mayıs nedeniyle Türk İş tarafından İstanbul Şişli Abide-i Hürriyet Meydanı'nda, DİSK tarafından da İstanbul Pendik'te mitingler yapıldı. Mitinglere onbinlerce kişi katıldı. Sendikaların Taksim Meydanı'nda miting yapma isteğine İstanbul Valiliği tarafından izin verilmedi.

Siyasi mülteci olarak 16 yıldır Almanya'da yaşayan Taner Akçam Türkiye'ye döndü. 20 Mayıs günü uçakla İstanbul'a gelen Taner Akçam, Atatürk Havaalanı'nda 15 dakika

gözetiminde tutulduktan sonra serbest bırakıldı. Devrimci Yol adlı örgütün liderlerinden olan Taner Akçam, 1977 yılında Ankara Kapalı Cezaevi'nden kaçtıktan sonra yurtdışına çıkmıştı.

Almanya'nın Solingen kentinde Türklerin yaşadığı bir bina 29 Mayıs gecesi Neo-Naziler tarafından kundaklandı. Olayda evde bulunan 3'ü çocuk 5 Türk yanarak öldü. Solingen'deki katliam hem Almanya'da hem Türkiye'de büyük tepkilere yol açtı ve geniş katılımlı protesto gösterileri yapıldı. Evi kundaklayan Neo-Nazi'ler daha sonra yakalandı.

Sinop'un Boyabat ilçesinde 5 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz ederek öldürmekten sanık bir genç, 16 Haziran günü Adliye binasına saldıran kalabalık bir grup tarafından linç edildi. 17 yaşındaki genç, olaydan ağır yaralı olarak kurtuldu. Bu arada ilçedeki devlete ait bina ve araçlar göstericiler tarafından tahrip edildi. "Olaylar sırasında kalabalığı tahrik ettikleri" öne sürülen 28 kişi daha sonra gözaltına alındı. Bunlardan 14'ü tutuklandı.

27 Haziran gecesi Antalya'da turistlere yönelik faaliyet gösteren dört ayrı yere, kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalanması sonucunda 3'ü ağır (2'si çocuk) 28 kişi (12'si yabancı) yaralandı. Bombaların PKK militanları tarafından atıldığı sanılıyor. Bu olaydan bir ay kadar önce PKK adına yapılan açıklamalarda, "Türkiye'deki turistik bölgelerde eylemler yapılabacağına" dikkat çekilmişti. Antalya'da 17 Temmuz gecesi de Bayındır, Dokuma ve Büyük Hal semtlerindeki üç ayrı otel, "PKK'lı oldukları" sanılan kişiler tarafından bombalandı. Otellerde hasara yol açan bombalamalar sonucunda Alpaslan Şahin adlı işçi öldü, 2 çocuk da yaralandı.

Pir Sultan Abdal Şenlikleri için Sivas'a giden yazar ve sanatçıların kaldığı Madımak Oteli 2 Temmuz günü cuma namazından sonra protesto gösterisi yapan şeriatçılar tarafından kuşatılarak ateşe verildi. Tamamiyle yanan otelde mahsur kalanlardan 37'si dumandan boğularak ya da yanarak can verdi.

Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar köyüne 5 Temmuz gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, 30 kişiyi kurşuna dizerek ya da yakarak öldürdü. 3 kişinin de yaralandığı olayda köyedeki evlerden 57'si yakıldı.

Sakarya'nın Geyve ilçesindeki jandarma karakolunda görev yapan bazı astsubayların ilçede yaşayanlara kötü davranmasını protesto eden yaklaşık 3 bin kişi 22 Temmuz gecesi bir gösteri düzenledi. PTT binası önünde telefon için sıra bekleyen iki gencin İbrahim Uludağ adlı astsubay tarafından dövülmesi üzerine başlayan gösteri sırasında kaymakamlık binası ile jandarma karakolu basılmak istendi. Bu girişim Geyve Kaymakamı ile Belediye Başkanı tarafından engellendi. İlçe halkının şikayetçi olduğu İbrahim Uludağ, Hüseyin Muhriboğlu, Uğur Bekar ve Atakan Güneş adlı astsubaylar olay üzerine Geyve'den uzaklaştırıldı.

İki yolcu otobüsünün Ankara-Kayseri karayolunun, Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesine bağlı Kızılağıl köyü girişinde 24 Temmuz günü çarpışması sonucunda 49 kişi öldü, 25'i ağır 33 kişi yaralandı.

İstanbul Su ve Kanalizasyon İşleri (İSKİ) Genel Müdürü Ergun Göknel'in, eşi Nurdan Erbuğ'dan 8 milyar lira nafaka ödeyerek boşanması kamuoyunu uzun bir süre meşgul eden bir skandalın ortaya çıkmasına yol açtı. Nurdan Erbuğ'a ödediği nafakayı "rüşvet olarak elde ettiği" öne sürülen Ergun Göknel, 16 Ağustos günü gözaltına alındı. Ardından Ergun Göknel'in yeni eşi, iki oğlu ve bazı arkadaşları da soruşturmaya dahil edildi. Olaya İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Süzen ile Çalışma Bakanı Mehmet Moğoltay'ın da adı karıştı. Ergun Göknel 19 Ağustos günü tutuklandı.

28 Ağustos günü Ankara'da toplanan Anavatan Partisi Kongresi'nde, genel başkanlığa, seçime tek aday olarak katılan Mesut Yılmaz yeniden seçildi.

DEP Mardin Milletvekili Mehmet Sincar ile Batman İl Yönetim Kurulu Üyesi Metin Özdemir 4 Eylül'de Batman'da uğradıkları silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Mehmet Sincar için Ankara'da düzenlenmesi planlanan cenaze törenine izin verilmedi.

22 ve 23 Ekim günleri Diyarbakır'ın Lice ilçesinde yaşanan olaylarda aralarında Diyarbakır Jandarma Bölge Komutanı Tuğgeneral Bahtiyar Aydın'ın da yer aldığı en az 30 kişi öldü, yaklaşık 100 kişi de yaralandı. Olaylar sırasında 401 konut ve 242 işyeri yandı ya da büyük ölçüde tahrip oldu, belediye binası büyük ölçüde hasar gördü, pek çok araç tahrip oldu. Bahtiyar Aydın'ın kim tarafından vurulduğu net bir şekilde belli olmadı.

24 siyasi parti, sendika ve dernek temsilcisi Kasım ayı başında Ankara'da bir araya gelerek "Demokrasi ve Barış Platformu" adı altında bir girişim başlattı. Oluşturulan platform, "Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki savaşın son bulması", "son dönemde yaşanan endişe verici olaylar karşısında bir tavır belirlenmesi" ve "ülkede barış ve demokrasinin etkin kılınması" gibi konuların yaşama geçirilmesi için çaba sarf etmeyi amaçladı. Platform, bu doğrultuda kamuoyu oluşturmaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenledi.

Özgür Gündem gazetesi ve çalışanları, Aralık ayında Türkiye genelinde sürdürülen yoğun bir saldırı kampanyasıyla karşı karşıya kaldı. 9 Aralık gecesi Diyarbakır'da başlatılan operasyonlar sonucunda gazetenin başta İstanbul'daki merkezi olmak üzere tüm büroları basıldı ve çalışanlarının önemli bir bölümü gözaltına alınarak işkenceli sorgulamalardan geçirildi. Özgür Gündem gazetesi baskılar nedeniyle 3 gün yayımlanamadı.

Uluslararası İnsan Hakları Ligi'nin 1993 yılı büyük ödülü, insan hakları ve demokrasi için verdiği uğraştan ötürü Aziz Nesin'e verildi. Aziz Nesin ödülünü 10 Aralık günü Berlin'deki Dünya Kültürler Evi'nde düzenlenen törenle aldı.

1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası'nın bazı maddeleri 27 Aralık günü değiştirilerek, sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra sıkıyönetim mahkemelerinin de görevlerinin bitmesi kararlaştırıldı. Bu değişiklikle birlikte 12 Eylül askeri darbesinden sonra göreve başlayan ve sıkıyönetim kalktıktan sonra da çalışmalarını sürdüren sıkıyönetim mahkemelerinin görevine son verilmiş oldu. Bu mahkemelerde görülen davalar, dava konusu olayların meydana geldiği bölgelerin yargı çevresindeki mahkemelere gönderildi.

KÜRT SORUNU

Türkiye'nin 1993 yılındaki en can alıcı konusu yine Kürt sorunu oldu. Bu sorun, yaşanan olumsuz olaylar ve ortaya çıkan gelişmelerle daha da içinden çıkılmaz bir hale geldi. Siyasal iktidar, soruna barışçıl ve demokratik bir çözüm bulmak yerine, yıllardır kullanılan askeri yöntemleri daha da ağırlaştırmayı tercih etti. Bölgede görev yapan asker, polis ve özel tüm görevlisi sayısı bir kat artırılarak 300 bine çıkartıldı. Kürt sorunu konusunda politika belirleme ve uygulama yetkisi yılın ikinci yarısından itibaren tamamen Milli Güvenlik Kurulu'nun ve Genelkurmay Başkanlığı'nın insiyatifine bırakıldı. Şiddet, Kürt sorununun en belirgin özelliği haline geldi.

Kürt sorununa barışçıl yöntemlerle çözüm bulunmasını isteyen ya da önerenlerin sesleri, baskıcı yöntemleri savunan ve uygulayanların arasında çoğu zaman duyulmadı. Resmî ideoloji dışındaki görüş ve çabalara ağır yaptırımlar uygulandı. Bu nedenle gazeteciler, yazarlar tutuklandı, cezalandırıldı. Partiler kapatıldı, kitle örgütleri üzerindeki baskılar yoğunlaştı. Kürt milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması gündeme getirildi.

Türkiye'nin güneydoğusunda 1987 yılı Temmuz ayından bu yana devam eden olağanüstü hal uygulaması, kaldırılmasını düşünmek bir yana, daha da pekiştirilerek sürdürüldü. Uygulama, (Olağanüstü hal uygulaması Bitlis, Tunceli, Şırnak, Mardin, Van, Hakkari, Diyarbakır, Batman, Bingöl ve Siirt illerini kapsamaktadır) 1993 yılında 3 kez uzatıldı. Koalisyonu oluşturan iki partinin bu konudaki vaatleri yerine getirilmediği gibi, bölgedeki ortam da daha baskıcı bir hale geldi. Olağanüstü halin kaldırılması durumunda uygulamaya sokulmak üzere hazırlanan yeni İller Yasası'ndaki hükümler de olağanüstü hal uygulamasını aratmayacak ağırlıkta oldu. Kaldırılacağına dair söz verilen köy koruculuğu mekanizmasına da hiç dokunulmadı. Hatta, köy korucuları yeni organizasyonlar içine sokularak daha etkin bir konuma getirildi. Korucu sayısı artırıldı. Koruculuk sistemi yetmezmiş gibi aşiretler de devreye sokuldu. Belli bölgeler devlet yanlısı Kürt aşiretlerinin denetimine bırakıldı.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan şiddetin boyutları her geçen gün arttı. Baskıların ve insanlık dışı uygulamaların boyutları büyüdü. Yüzlerce köy boşaltıldı, yakıldı. Kasabalar, ilçeler hatta il merkezleri şiddetin en üst boyuta sıçradığı olaylara tanık oldu. Onbinlerce kişi

yıllardır yaşadığı yerleşim merkezlerini terk ederek, başka yerlere göç etti. Göç edenlerin büyük bölümü sağlıksız koşullarda barınma ve yaşama savaşı içine girdi. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, işkence olayları yoğunlaştı. Gerek Türkiye içindeki, gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava hareketi düzenlendi. PKK hedeflerine karşı düzenlenen hava saldırılarında kullanılan bombaların miktarı, 1974 yılı Kıbrıs hareketinde kullanılanların bir kaç misli oldu.

Bölgede bir gerilla hareketi sürdüren PKK ise saldırılarının şiddetini birkaç kat arttırarak sürdürdü. PKK'nin şiddeti, basın organlarını çalıştırmama, eğitimi kısmen durdurma, bölgedeki siyasi parti faaliyetlerini engelleme noktasına kadar ulaştı. PKK'nin sivilere, savunmasız gruplara ya da yabancı turistlere yönelik saldırılarında da artışlar gözlemlendi. Jandarma karakolları, PKK militanlarının saatlerce süren saldırılarına maruz kaldı. Güvenlik görevlileri ile PKK militanları arasındaki çatışmalar kimi zamanlar günlerce sürdü. Türkiye'nin batısındaki yerleşim merkezlerine hemen hemen her gün çatışmalarda, baskınlarda ya da kurulan pusularda yaşamlarını yitiren genç askerlerin cenazeleri gönderildi. Cenazeler, toplumda Kürtlere yönelik olarak ortaya çıkan ve kimi çevreler tarafından (bazı televizyon kuruluşları ve gazeteler ile bazı siyasi partiler) kışkırtılan tepkileri arttırdı. Bazı yerleşim merkezlerinde Kürtlere yönelik saldırılar ya da saldırı girişimleri yaşandı.

Kürt sorunu Türkiye ekonomisi üzerinde de ağır tahribat yarattı. Türkiye, yaşadığı şiddetin bir sonucu olarak trilyonlarca liralık bir mali yük altında kaldı. Yıllardır aksayan ekonomik dengeler tamamen alt üst oldu. Ekonomik bunalımın faturası da alınmış yöntemlerle işçi, memur ve benzeri dar gelirli gruplara çıkartıldı. Özelleme gerekirse, Kürt sorunu 1993 yılı sonuna gelindiğinde şiddet, baskı ve ölüm üçgeni içine sıkışarak daha çözümsüz bir hal aldı, Türk ve Kürt halkları arasındaki uçurum arttı.

Kürt sorununa ilişkin olarak 1993 yılında yaşananlar, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insanlık dışı uygulamalar, PKK'nin saldırıları ve benzeri olaylara ilişkin olarak derlenen bilgiler⁽⁴⁾ konu başlıklarına göre şöyle:

a)- Ateşkes

1992 yılını başta Kürt sorununa yaklaşım olmak üzere insan hakları ihlalleri açısından olumsuz bir bilanço ile kapatan Türkiye, 1993 yılının ilk aylarından itibaren Kürt sorunu konusunda hareketli günler yaşamaya başladı. Yılın ilk günleri, Olağanüstü Hal Bölgesi'ni ve Kuzey Irak'ı kapsayacak geniş çaplı bir askeri hareketin hazırlıklarıyla ilgili haberler izlenerek ve 1992 yılı içinde kanlı olaylara sahne olması nedeniyle Newroz bayramının endişesi duyularak yaşandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde varolan olumsuz tablo, Mart ayı ortalarından itibaren yerini, gelecek açımdan umut verecek bir bekleyişe bıraktı.

PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın 17 Mart günü düzenlediği basın toplantısında 20 Mart ile 15 Nisan günleri arasında tek yanlı ateşkes ilan ettiklerini açıklamaları bölgedeki gerginliği

⁽⁴⁾ Bu bölüm büyük ölçüde Kürt sorununa ilişkin gelişmeler ve Olağanüstü Hal Bölgesi ya da çevresindeki olaylar değerlendirilerek hazırlanmıştır. Ancak çatışmalar, silahlı-bombalı saldırılar, suikastler gibi konularda bir kopukluğa yol açmamak için Türkiye genelindeki olaylar bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Faili meçhul cinayetler ise "Kürt Sorunu" başlıklı bölüm dışında ayrı bir bölümde ele alınmıştır.

büyük ölçüde azalttı. Abdullah Öcalan, Bekaa Vadisi'nde düzenlediği basın toplantısında PKK'yı siyasi bir parti haline dönüştürmek istediğini belirterek, "Tek yanlı ateşkes ilan ediyoruz. Bizi imhaya yönelik bir saldırı olmadığı sürece ateş açmayacağız. Gelişecek saldırılar kesinlikle bizden kaynaklanmayacak. Ateşkes ilanı, uluslararası topluluğun yanı sıra, Türk ve Kürt kamuoyunun barışa fırsat verilmesi yönündeki çağrılarına da yanıt niteliğindedir. Savaşa son verip masaya oturalım" dedi. Abdullah Öcalan basın toplantısına, alıngın askerî üniformasının yerine takım elbise giyerek geldi. Ateşkes ilanı ile Kürt sorununun çözümü doğrultusunda ilk kez ciddi bir olanak yaratılmış oldu.

PKK'nın beklenmeyen açıklaması devlet kademelerinden olumlu bir yanıt alamadı. Abdullah Öcalan'ın basın toplantısıyla ilgili olarak gazetecilerin sorularını yanıtlayan o günlerin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, "Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak eşkiyanın sözüyle hareket etmeyeceğiz. Onunla masaya da oturmayacağız. Gelsinler teslim olsunlar. Kendilerini Türk yargısının eline bıraksınlar. Haklarındaki en doğru karar Türk yargısı verir" dedi. İsmet Sezgin, Abdullah Öcalan'ın Türkiye'ye geldiği an tutuklanacağını da sözlerine ekledi. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ise Abdullah Öcalan'ın açıklamalarıyla ilgili sorulara yanıt vermekten kaçındı.

Basın toplantısından sonra kamuoyunda endişeli bir bekleyişe neden olan Newroz bayramının birkaç yerdeki olaylar dışında genellikle sakin geçmesi, ortamı daha da yumuşattı. Tek yanlı ateşkes, toplumun önemli bir kesiminde olumlu karşılandı ve "ülke genelinde sağlanacak barış ortamına doğru atılmış bir adım" olarak değerlendirildi. Kamuoyunda, "olağanüstü hal uygulamasına son verilmesi" ve "bir genel af çıkartılması" gibi görüşler tartışılmaya başlandı. Ayrıca "Bahar Harekatı" adı altında planlanan geniş kapsamlı askerî hareket de askıya alındı. Başbakan Süleyman Demirel ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü Olağanüstü Hal Bölgesi'ne giderek bazı vaatlerde bulundular. Süleyman Demirel, gezi öncesinde yaptığı açıklamada sakin ortamın Haziran ayına kadar devam etmesi halinde olağanüstü hal uygulamasına son verebileceklerini söyledi. Süleyman Demirel ise genel af ilan edilmesinin olanaklı olmadığını kaydetti.

16 Nisan günü ikinci bir basın toplantısı düzenleyen Abdullah Öcalan ilan ettikleri ateşkesi süresiz olarak uzattıklarını açıkladı. Bir imha operasyonu düzenlenmesi halinde kendilerinin de karşılık vereceklerini belirten Abdullah Öcalan, isteklerini şöyle sıraladı: "Operasyonlar derhal durdurulmalı, gerillalara ve halka yönelik baskılar son bulmalı, genel af çıkartılmalı, kültürel haklarımız tanınmalı ve Kürtçe radyo-televizyon özgürlüğü verilmelidir. Köylerde meydana gelen maddi zararlar belli ölçüde karşılanmalıdır. Köy koruculuğu sistemi ve olağanüstü hal uygulaması kaldırılmalıdır. Faili meçhul cinayetlere karşı gerekli önlemler alınmalı ve Kürt örgütlerine politika hakkı tanınmalıdır." Basın toplantısında Halkın Emek Partisi Genel Başkanı Ahmet Türk ile bazı HEP milletvekilleri, YNK (Kürdistan Yurtseverler Birliği) Lideri Celal Talabani ve PSK (Kürdistan Sosyalist Partisi) Lideri Kemal Burkay da hazır bulundu. Ankara DGM Savcılığı, Ahmet Türk hakkında basın toplantısına katılması nedeniyle soruşturma açtı.

PKK'nın ateşkes ilan etmesinden sonra Türkiye toprakları üzerinde faaliyet gösteren Kürt gruplar arasında çeşitli protokoller imzalandı. Bu protokollerden ilki PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Lideri Abdullah Öcalan ile PSK (Kürdistan Sosyalist Partisi) Lideri Kemal Burkay arasında yapıldı. Protokolde, "Türk devletinin yıllardır süren baskı politikasının sonucu olan

bugünkü çatışma ortamı sona ermeli, Kürt sorununun barışçıl çözümüne yol açılmalıdır. Türk hükümeti gerçekten barış, demokrasi ve eşitlik istiyorsa acil adımlar atmalıdır" denildi. Protokolde, "PKK'nın ateşkes ilan ederek attığı adımın iyi değerlendirilmesi, olağanüstü hal uygulamasına son verilmesi, anayasanın değiştirilmesi, genel af çıkartılması, düşünce, söz, basın ve örgütlenme özgürlüğünün sağlanması, Kürt dili, tarihi, kültürü üzerindeki baskılara son verilmesi, Kürtçe eğitime olanak tanınması, radyo ve televizyondan Kürtçe yayın yapılması" gibi isteklere yer verildi.

Aynı günlerde Abdullah Öcalan ile Hizbullahi Kürt Devrimci Partisi Başkanı Ethem Barzani arasında yapılan görüşme sonrasında iki örgüt arasında bir protokol imzalanması kararlaştırıldı. Hazırlanan protokolde "Ortak istemimiz PKK ile Hizbullah arasındaki çatışmanın en kısa zamanda sona erdirilmesi, var olan sorunların kardeşçe ve siyasi yöntemlerle çözüme kavuşturulması, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı ortak mücadele programı geliştirilmesidir. Yurtseverlik, insani ve dini görevlerimizde düşmana karşı birlik ve dayanışma içinde olmamızı farz kılıyor. Görüş birliğine varılan noktaların gerekleri pratikte yerine getirilecektir" denildi. Bu protokolün ardından PKK ile Hizbullah'ın bir kanadı (Menzil) arasında 1991 yılının son ayları içinde başlayan çatışma sona erdi. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faili meçhul cinayetler kısa bir süre için de olsa büyük ölçüde azaldı.

Ancak yaşanan olaylar, kısa bir süre içinde olumlu havayı ortadan kaldırdı. PKK militanlarının güvenlik görevlilerine yönelik saldırıları büyük ölçüde son bulurken, güvenlik görevlileri tarafından gerçekleştirilen operasyon (Bu operasyonlarda 91 PKK ve 3 TIKKO militanı öldürüldü), köy baskını, işkence ve insanlık dışı uygulamalar ile göçe zorlama gibi olaylar bitmedi. Güvenlik görevlilerinin sivil halka yönelik operasyonlarında ise azalma olmadığı gibi artış gözlemlendi. Örneğin; Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Kelekçi köyü, Nisan ayı içinde güvenlik görevlileri tarafından zorla boşaltıldı ve ardından da yakıldı. Bu olay üzerine, köyde yaşayan yaklaşık bin kişi topluca Diyarbakır'a göç etti. Aynı günlerde Dicle'nin Köprübaşı, Kurşunlu ve Değirmen köylerinde yaşayanlara da güvenlik görevlileri tarafından köylerini terk etmeleri için bir hafta süre verildi.

Başta İçişleri Bakanı İsmet Sezgin olmak üzere bazı yetkililerin yaptığı açıklama ve konuşmalar da ateşkes sürecini olumsuz yönde etkileyecek biçimde sert ve kışkırtıcı oldu. Yapılan tek icraat ise Pişmanlık Yasası'nın bir maddesini değiştirmekten öteye gitmedi. Bu arada inceleme yapmak üzere Nisan ayı içinde Olağanüstü Hal Bölgesi'ne giden "Kürt Sorunu için Aydın İnsiyatifi" adlı heyet, 23 Nisan günü Bismil'in Tepecik köyünde saldırıya uğradı. Aralarında Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar ve İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ile Tarık Ziya Ekinci, Hüsnü Okçuoğlu, Gencay Gürsoy ve Coşkun Özdemir'in de bulunduğu heyet, Bismil Kaymakamlığı'ndan ve Emniyet Müdürlüğü'nden izin alındığı halde köy girişinde Şemsettin Güneş ve İzzettin Çelebi adlı korucuların silahlı saldırısına uğradı. Heyetin bulunduğu araca önce ateş açan korucular, daha sonra Tarık Ziya Ekinci ve Zübeyir Aydar'ı arabadan indirip tartakladı. Heyet üyelerine sürekli hakaret eden korucular, heyetin köye girmesine de izin vermedi.

Bu arada PKK Lideri Abdullah Öcalan hakkında Diyarbakır DGM tarafından gıyabi tutuklama kararı verildi. Kararla birlikte Abdullah Öcalan hakkında hazırlanan bir dosya Interpol'e gönderildi. Tutuklama kararı, "Abdullah Öcalan'ın Türkiye'yi bölmeye çalıştığı" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca alındı.

Ateşkes boyunca Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşananları değerlendiren İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Başkanı Sedat Aslantaş, Mayıs ayı içinde yaptığı açıklamada, ateşkes döneminde 44 köy ya da mezranın boşaltıldığını ve bunlardan bazılarının yakıldığını, çok sayıda köyün basılarak insanların dövüldüğünü, 6 kişinin güvenlik görevlileri tarafından öldürüldüğünü, 3 bine yakın insanın gözaltına alınarak işkenceye maruz bırakıldığını bildirdi. Siyasal iktidarın bir yandan olağanüstü hal ve köy koruculuğu sistemini kaldırmaktan bahsederken, bir yandan da operasyonlara hız verdiğine ve köylere baskınlar düzenlediğine dikkat çeken Sedat Aslantaş, "Bu, kelimenin tam anlamıyla iki yüzlü bir politikadır. Bir tarafın samimi olmadığı iddia edilirken, aslında kendi samimiyetsizlikleri ortaya konulmaktadır. Devlet, ateşkes sürecini operasyonları rahatça yapmak üzere kullanmaktadır" dedi.

19 Mayıs günü Diyarbakır'ın Kulup ilçesi yakınlarında operasyon yapan güvenlik görevlilerinin 13 PKK militanını öldürmesi, ateşkes sürecini bitiren olayların başlangıcı oldu. Bu olayı bahane eden bir grup PKK militanı da kabul edilemeyecek bir eylemle misillemeye başvurdu. 24 Mayıs gecesi Bingöl ile Elazığ arasındaki karayolunu kesen PKK militanları, esir aldıkları 33'ü asker, 4'ü öğretmen toplam 37 kişiyi, kurşuna dizerek öldürdü. Bu eylem kamuoyunda büyük tepki uyandırdı. Güvenlik kuvvetleri, eyleme geniş kapsamlı bir operasyon başlatarak yanıt verdi. Ateşkes süreci fiilen bitti ve çatışmalar yeniden yoğunlaştı.

Kısa bir süre sonra PKK da Mart ayı içinde ilan ettiği tek yanlı ateşkese resmen son verdi. Bu durumu 8 Haziran günü Lübnan'ın Bar Elias kasabasında düzenlediği bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyuran PKK Lideri Abdullah Öcalan, "Artık tam bir savaş durumu söz konusudur. Bu savaşı giderek Türkiye'nin içine yayacağız. Elimize geçen herşeyi bu savaşta kullanacağız" dedi. Basın toplantısına daha önceki iki toplantının aksine takım elbise yerine askeri üniforma giyerek çıkan Abdullah Öcalan, şunları söyledi: "Muhatabımız, hükümet mi Cumhurbaşkanı mı asker mi belli değil. Herkes topu birbirine atıyor. Sonuçta ortada savaşan güçler kalacak. Her iki taraftan çok kan dökülecek. Türkiye'nin ekonomik-siyasi yapısı buna ne kadar dayanır, bunun muhasebesini kamuoyuna bırakıyorum. Bundan sonraki süreçte militan eylemler orduyu sıkıştırarak, siyasi çözüme yaklaştıracaktır. Elimizden geldiğince ileride de ateşkes sürecini dayatacağız. Ancak bunun, eşit ve özgür koşullarda, teslimiyet dayatılmadan karşılıklı bir ateşkes olması gerekmektedir". Bir soru üzerine 33'ü asker 37 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan Bingöl eylemini doğru bulmadığını ve kendisinden habersiz yapıldığını bildiren Abdullah Öcalan, "Biraz erken ve geniş hacimli oldu. Haberim olsa, taktik gereği önerdim" dedi.

Ateşkes sürecinin başarısızlıkla sonuçlanması "Kürt sorununun barış ve kardeşlik ortamı içinde çözümleneceği" umudunu (belirsiz bir süre için) boşa çıkardı. Soruna, "demokratik ve barışçıl yöntemlerle çözüm bulmak" yerine "silahlı çözüm yolu" tercih edildiğinden, dozu her geçen gün daha da artan yeni bir şiddet ortamı içine girildi. Barışçıl yöntemlerle çözüm bulma arayışı içinde olan yaklaşımlara tahammülsüzlük sona ermedi. Örneğin; 25 ve 27 Haziran günleri arasında yapılması planlanan, İnsan Hakları Derneği ile bir grup aydınının düzenlediği "Kürt Sorunu Kurultayı" Ankara Valiliği tarafından yasaklandı. (Ayrıntılı bilgi "İHD'ye Baskılar" başlıklı bölümde)

Bir arada ateşkes sürecini fiilen sona erdiren Bingöl'deki olayla ilgili tartışmalar uzun süre kamuoyunu meşgul etti. Basına da yansıyan bazı raporlara göre, olaydan 4 gün önce Bingöl Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanan bir istihbarat mesajı faksla Ankara'ya.

Emniyet Genel Müdürlüğü'ne iletildi. Mesajda, Elazığ'ın Palu ilçesi yakınlarında üslenen PKK militanlarından 150 kişilik bir grubun Bingöl civarına geldiği ve bu grubun birkaç gün içinde Bingöl ile Elazığ arasındaki karayolunu keseceği, ardından da Bingöl il merkezi ve kendilerine yardımcı olmayan bazı köylere yönelik eylemler yapacağı konusunda bilgilere yer verildi. Mesajın Ankara'ya gelmesinden sonra Emniyet Genel Müdürlüğü istihbarat birimleri tarafından hazırlanan özel bir rapor, Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Milli Güvenlik Kurulu, İçişleri Bakanlığı, MİT Müsteşarlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı'na kurye ile ulaştırılarak önem alınması istendi. Raporda, PKK'nin ateşkese devletten olumlu yanıt gelmemesi halinde uygulanmak üzere, örgütteki her gruba "kendi bölgesinde hedefler belirleyip eylem hazırlığı yapması" için talimat verdiği de belirtildi. Raporun üst düzey birimlere ulaştırılmasından bir gün sonra Elazığ ile Bingöl arasındaki karayolunu Elazığ'a 20 kilometre uzaklıkta kesen PKK militanları söz konusu eylemi gerçekleştirdi.

37 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan olayla ilgili olarak 7 subay ve bir er hakkında dava açıldı. 8. Kolordu (Elazığ) Komutanlığı Askeri Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, "görevlerini yerine getirmeyerek 37 kişinin ölümüne neden oldukları" öne sürülen sanıkların 10 yıla kadar hapis cezalarına mahkum edilmeleri ve ordudan çıkarılmaları istendi. Haklarında dava açılanların ad ve görevleri şöyle: "Elazığ Jandarma Alay Komutanı Albay Hüseyin Yılmaz, Elazığ Harekat-Asayiş Şube Müdürü Yarbay Sedat Şenoğlu, Kovancılar Jandarma Bölük Komutanı Yüzbaşı Zahit Engin, Karakoçan Jandarma Bölük Komutanı Üsteğmen Serdar Tavşanlı, Bingöl Jandarma Alay Komutanı Yarbay Özcan Yarat, Bingöl Harekat-Asayiş Şube Müdürü Jandarma Yarbay Asım Eröz, Bingöl Merkez Jandarma Bölük Komutanı Yüzbaşı Nevzat Yıldız ve er Bekir Sani Alp".

b)- Newroz bayramı

Türkiye, 1993 Newroz bayramına da 1992 yılındakine benzer gerginlikler yaşayarak ulaştı. Provokatif açıklama ve davranışlar 21 Mart günü yaklaştıkça yoğunlaştı. Toplum, 1992 yılında yaşadıklarını anımsayarak endişeli bir bekleyiş içine girdi. Hatta Mart ayı içinde yaşanan bazı olaylar bu endişeyi daha da artırdı. Örneğin; Newroz bayramı öncesinde incelemelerde bulunmak üzere 8 Mart günü Cizre'ye giden Halkın Emek Partisi milletvekilleri ile görüşmek isteyen yaklaşık 2 bin kişilik bir topluluk güvenlik görevlileri tarafından havaya ateş açılarak dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında yere düşenler ve hafif şekilde yaralananlar oldu. Bu arada üzerine panzer sürülen Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana ezilme tehlikesi geçirdi. HEP milletvekilleri bunun üzerine Cizre'yi terk etti. Mardin Milletvekili Ali Yiğit, olayla ilgili olarak "En doğal hakkımız olan vatandaşlarla görüşme isteğimiz engellendi. Halkın güvenliğinden sorumlu güvenlik görevlileri halkın can güvenliğini tehdit etmiştir. Bu olay, Newroz öncesinde halkı sindirmeyi amaçlayan bir harekettir" dedi.

10 Mart günü bir açıklama yapan Şırnak Milletvekili Orhan Doğan da Newroz bayramı yaklaşırken Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gerginliğin arttığını ve halka yönelik baskıların yoğunlaştığını söyledi. Cizre'ye giden HEP milletvekilleri ile görüşmek isteyen insanların havaya ateş açılarak dağıtılmasının bölgedeki gerginliği tırmandırdığını belirten Orhan Doğan, "9 Mart günü Cizre'de ara sokaklara giren güvenlik görevlileri çok sayıda insanı gözaltına aldı. Bu insanlara zorla İstiklal Marşı söylenmiş ve insanlar 'Ne Muflu Türküm Diyene' diye bağırıtılmış. Uygulama saatlerce sürmüş. Bu durum halktaki endişeyi artırmaktadır." dedi.

Bu endişeli bekleyiş PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın Newroz bayramına az bir süre kala "tek yanlı ateşkes ilan ettiklerini" açıklamasıyla büyük ölçüde dağıldı. Newroz bayramı da genelde sakin biçimde kutlandı. Ancak yine de bazı yerleşim merkezlerinde güvenlik görevlilerinin gereksiz sertliklere başvurması olaylara yol açtı. Newroz bayramı süresinde başta Adana olmak üzere İstanbul, Cizre, Derik, İzmir, Turgutlu, Iğdır ve Batman'da bazı istenmeyen olaylar oldu. Bu olaylar sonucunda ikisi Adana'da biri de Batman'da olmak üzere 3 kişi yaşamını yitirdi. Büyük bir çoğunluğu Adana'da olmak üzere 300'e yakın insan yaralandı.

Newroz bayramı süresince yaşanan olaylarla ilgili TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

İzmir'in Yamanlar semtinde Newroz bayramı nedeniyle 18 Mart günü gösteri yapan, çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu yaklaşık 400 kişilik topluluk, polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Gösterinin dağıtılması sırasında 6'sı polis 21 kişi yaralandı, 50'den fazla insan da gözaltına alındı. Aynı gün İzmir Ege Üniversitesi'nde Halepçe katliamının yıldönümü ve Newroz bayramı nedeniyle düzenlenen gösteri de polis tarafından engellendi. Gösterinin engellenmesi üzerine öğrenciler ile polisler arasında kısa süreli çatışma çıktı. Taş ve sopaların kullanıldığı çatışmadan sonra 25 kadar öğrenci gözaltına alındı.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde 19 Mart günü öğle saatlerinde Newroz bayramını kutlamak üzere toplanan 200 kadar öğrenci, kısa bir süre içinde polis tarafından dağıtıldı ve 12 öğrenci gözaltına alındı.

19 Mart akşamı Şırnak'ın Cizre ilçesinde yaklaşık bir saat süreyle yoğun silah sesleri duyuldu. Cizre Belediye Başkanı Haşim Haşimi, olayların PKK militanlarının ilçedeki köy korucularına ateş açması üzerine başladığını bildirdi. Cizre Kaymakamı Ömer Adar da silah seslerinin nedeninin ilçedeki devlete ait binalara PKK militanları tarafından açılan taciz ateşi olduğunu söyledi. Cizre'deki olaylar sırasında 2 köy korucusu yaralandı.

Mersin'in Gündoğdu mahallesinde 20 Mart günü Newroz bayramı nedeniyle gösteri yapan bir grubun polis tarafından dağıtılmak istenmesi üzerine taşlı sopalı çatışma çıktı. Çatışmada Ahmet Acar adlı komiser başına gelen bir taşla hafif şekilde yaralandı.

21 Mart günü Adana'nın Anadolu, Gülbahçesi, Dağhoğlu, Hürriyet ve Yenibey mahallelerinde gösteri yapan toplulukların polis tarafından engellenmek istenmesi üzerine kanlı olaylar yaşandı. Göstericilerin taş ve sopa, polislerin ise silah kullandığı olaylar sırasında Ramazan Çetin (15) ve Vezir Kort (61) adlı iki kişi öldü, 11'i ağır olmak üzere 200'den fazla kişi (8'i kurşunla) yaralandı, yaklaşık 300 kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tamamı kısa bir süre içinde serbest bırakıldı. Olaylar sırasında ağır yaralananların adları şöyle: "Abdülkadir Güneş, İsmail Çağm, Zülal Eköz, Ömer Genç, Eşref Gül, Alaattin Yalçın, Nuriye Turan, Abdülkadir Aras, Kazım Altun, Şeyhmuaz Aydın ve Fevzi Altunışık". Bu arada Gülbahçesi semtindeki olayları izleyen Yeni Ülke gazetesi muhabirleri Halil Işık ve Mehmet Çiftçi polisler tarafından dövüldü. Dövülen gazetecilerin fotoğraf makinelerindeki filmlere de el konuldu. Halkın Emek Partisi Adana İl Örgütü tarafından yapılan açıklamada, olayların sorumlusunun Adana Valisi ile Emniyet Müdürü olduğu belirtildi.

Batman'ın İpragaz mahallesinde 20 Mart akşamı Newroz bayramı nedeniyle düzenlenen gösteri sırasında, kalabalık içinde bulunan bazı kişiler tarafından havaya ateş

açıldı. Bu sırada seken bir kurşunun başına isabet etmesiyle Mehmet Veysi Gülmez (17) adlı genç yaşamını yitirdi. Batman'da 21 Mart günü düzenlenen izinli Newroz kutlaması ise olaysız sona erdi. Siirt'in Kurtalan ilçesinde de 20 Mart akşamı Hacı Cevat Seven (58) adlı kişinin kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülmesi üzerine 21 Mart günü sokağa çıkma yasağı uygulandı.

Newroz bayramı, 1992 yılında kanlı olaylara sahne olan Cizre'de ölümle sonuçlanan bir olay olmadan kutlandı. Newroz bayramı nedeniyle Cizre'de 20 Mart akşamı ve 21 Mart sabahı ateşler yakıldı, mahalle aralarında toplanan gruplar tarafından şarkılar söylendi, halaylar çekildi. Gösterilerin büyük bir çoğunluğuna güvenlik görevlileri müdahale etmedi. Ancak öğle saatlerinde Cudi mahallesinde ateş yakarak gösteri yapan 400 kişilik bir topluluk, mahalleye gelen iki polis panzeri tarafından dağıtılmak istendi. Topluluğun dağılmaması üzerine panzerlerden inen polisler havaya ateş açtı. Bunun üzerine topluluk içinde bulunan bazı kişiler de polisler taş atarak karşılık verdi. Bu olaylar sürerken polislerin gazetecilerin bulunduğu binaya ateş etmeleri ve 4 kişiyi gözaltına almaları gerginliği artırdı. Olaylar, polis panzerlerinin gelen telsiz uyarısı üzerine mahalleyi terk etmeleri üzerine yatıştı.

İstanbul'un Sultançiftliği semtindeki boş bir alanda 21 Mart günü öğle saatlerinde toplanan yaklaşık 2 bin kişilik bir grup, Newroz bayramını kutlamak üzere gösteri yaptı. Kutlamaya halaylar çekerek ve ateşler yakarak başlayan topluluk daha sonra yürüyüşe geçti. Yürüyüş kısa bir süre içinde, bölgede bulunan jandarmalar ve sivil polisler tarafından engellenmek istendi. Topluluğun yürüyüş için ısrar ettiği bir sırada nereden atıldığı belli olmayan bir el silah sesi duyuldu. Silah sesi üzerine ortalık bir anda karıştı ve topluluk havaya ateş açan sivil polisler ile jandarmalar tarafından dövülerek dağıldı. Bu sırada göstericilerin bir bölümü taş ve sopalarla güvenlik görevlilerine karşı koydu. Olayda 6 kişi yaralandı, 12 kişi de gözaltına alındı. İstanbul'un başka semtlerinde düzenlenen izinli ya da izinsiz gösteriler ise olaysız sona erdi.

Manisa'nın Turgutlu ilçesinde Newroz bayramı nedeniyle gösteri yapmak isteyen bir grup, polis tarafından zor kullanılarak dağıldı. Topluluğun dağılması sırasında göstericilerle polis arasında kısa süreli çatışma çıktı. Çatışmada 4'ü polis 9 kişi yaralandı, ancak gözaltına alınan olmadı.

İğdır'da Newroz bayramı nedeniyle 20 Mart ve 21 Mart günleri yapılmak istenen gösterilere izin verilmedi. Ayrıca çevre köylerden İğdır'a gelen grupların şehir merkezine girmeleri de engellendi. Ağrı'da ise Halkın Emek Partisi İl Merkezi önünde toplanarak halay çekmeye başlayan 200 kişilik bir grup polis tarafından dağıldı ve 30 kişi gözaltına alındı. Tunceli'de de 21 Mart günü düzenlenen Newroz Şenliği'nden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grupla polis arasında çıkan çatışmada 5 kişi yaralandı. Bu arada Mardin'in Derik ilçesine giden 9 kişilik İnsan Hakları Derneği heyeti bir süre gözaltında tutuldu ve ilçeye sokulmadı.

Newroz Bayramı nedeniyle Diyarbakır, Ankara, Bursa, İzmit, Mersin, Tatvan, Urfa, İzmir, Nusaybin ve Viranşehir'de çeşitli toplantı ve gösteriler düzenlendi. Güvenlik görevlilerinin bir müdahalesi olmadan yapılan bu toplantı ve gösteriler olaysız sona erdi. Yoğun kar yağışının hüküm sürdüğü Şırnak ve Van'da ise 21 Mart günü herhangi bir gösteri yapılmadı, 21 Mart günü Tarsus'ta 40, Manisa'da 12, İzmitte 19, Ağrı'da 70, Ceylanpınar'da 30, Gaziantep'te 4, İdil'de 100, Ergani'de ise 7 kişi gözaltına alındı.

Halkın Emek Partisi İstanbul İl Örgütü tarafından düzenlenen Newroz Şenliği 22 Mart gecesi İstanbul Abdi İpekçi Spor Salonu'nda yapıldı. Şenliğe 7 binden fazla insan katıldı. Şenlik sırasında sık sık PKK ile PKK Lideri Abdullah Öcalan'ı övücü sloganlar atıldı ve pankartlar açıldı. Atılan sloganlar ile taşınan pankartlar nedeniyle şenliğin Tertip Komitesi'ni oluşturan Mustafa Olcayto, Nabi Barut, Besra Eksen, Mezir Tabar, Aydın Biçerman, Yusuf Cevik ve İmam Şahin adlı HEP yöneticileri hakkında İstanbul DGM Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

Newroz bayramını Olağanüstü Hal Bölgesi'nde geçiren İnsan Hakları Derneği heyetinin gözlemleri 22 Mart günü rapor halinde kamuoyuna açıklandı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal'ın açıkladığı raporda, Newroz gösterileri sırasında geçen yıla göre, daha az kan dökülmesinin sevindirici bir gelişme olduğu ve bu durumun halkın özenli ve bilinçli davranışı sonucunda ortaya çıktığı vurgulandı. Raporda daha sonra şu görüşlere yer verildi: "Yetkililerin tüm açıklamalarına karşın, bazı yerlerde barışçıl gösterilere bile olanak (Adana, İstanbul ve Cizre'de olduğu gibi) verilmemiştir. Yerleşim merkezleri, güvenlik görevlileri tarafından kuşatılmış, insanlar gözaltına alınmış, provokatif propagandalar yapılmıştır. Newroz günü köy çıkışları tutulmuş, Cizre'de olduğu gibi bazı yerlerde gazetecilerin haber alma özgürlükleri engellenmek istenmiştir. Belli yerlerde Newroz fiilen yasaklanmıştır. Devletin, bu geleneksel tavrı, başlama olasılığı bulunan barış süreci için bir olumsuzluktur. Ortada büyük boyutlarda bir insan hakları ihlali, Kürt halkına ve geleneksel değerlere karşı suç işleme vardır. Kamuoyu bu bağlamda, olayın sorumlularını kınıyor ve yasaların bu insanlar için de işletilmesini istiyor".

c)- Çatışma, operasyon ve saldırılar

Ateşkes döneminde yaşanan nispi rahatlık dışında 1993 yılı kanlı çatışmalara, operasyon ya da baskınlara sahne oldu. Bölgedeki askeri güç bir kaç misli fazlalaşırken PKK da saldırılarının şiddetini artırdı. Çatışmalarda ölen güvenlik görevlisi ve PKK militanı sayısında bir önceki yıla göre ciddi artışlar gözlemlendi. Bölgedeki çatışmalar ve operasyonlar yılın son üç aylık döneminde en üst noktaya ulaştı. Türkiye, gerek sınırları içindeki, gerekse sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava hareketi düzenledi. Bu hareketler sırasında çoğu kez sivil yerleşim merkezleri de zarar gördü, PKK ya da başka bir Kürt örgütü ile ilgileri bulunmayan köylülerden ölenler oldu.

Diyarbakır'ın Kulp ve Lice ilçeleri ile Bingöl'ün Genç ilçesi arasındaki Kasor dağında bulunan PKK kamplarına 12 ve 13 Ocak günleri bir hava hareketi düzenlendi. Harekat sırasında bölgedeki Gomar köyü de zarar gördü. Yapılan resmi açıklamada hareket sırasında 35 PKK militanın öldüğü öne sürüldü. Bölgedeki kaynaklar ise "ölü sayısının 5 olduğunu" bildirdiler. Aynı bölgedeki PKK kamplarına karşı 20 Ocak günü de bir hava hareketi yapıldı. Hava hareketi sonrasında 22 Ocak günü bölgede bir kara hareketi başlatıldı. Harekat sırasında bölgedeki köy ve mezralardaki bazı evler yakılarak tahrip edildi.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesi yakınındaki Buzul dağındaki PKK mevzilerine karşı Ağustos ayı ortalarında 2 gün süren bir hava hareketi yapıldı. O günlerin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu, hareket sonucunda 250'ye yakın PKK militanın öldürüldüğünü ve PKK'ya önemli bir darbe vurulduğunu öne sürdü. PKK ise hareketin can kaybına yol açmadığını bildirdi.

Kuzey Irak'ın Behdinan bölgesindeki PKK kamp ve mevzileri 1 Ekim günü Türk helikopterleri tarafından bombalandı. Harekate sınırda bulunan topçu bataryalarından da destek verildi. Bombardıman sırasında bölgedeki bazı sivil yerleşim merkezleri zarar gördü. Top mermisi isabet eden Tinehté köyünde Şemî Gürğis (50) adlı kadın öldü, Selah Henna (23-Keldani), Salim Mikayıl (30-Keldani), Yusuf İšo (60) ve Bünyamin Kotto (21) adlı kişiler de yaralandı. Zaho Emniyet Müdürü Nizar Berzirgi, "Köyler, helikopterler ve toplarla bombalandı. Bu insanlıkla bağdaşmayan bir olaydır. Peşmergelerin kontrolündeki bir yerde, PKK'ilerin ne işi var? Burada PKK militanlarının olmadığını herkes bilir" dedi.

Kuzey Irak'ın Kanımasé bölgesindeki PKK mevzilerine karşı 5 Ekim günü bir kara hareketi başlatıldı. KDP (Kürdistan Demokrat Partisi) yanlısı peşmergelerin de katıldığı hareket 3 gün sürdü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, hareket sırasında 4 PKK militanının öldürüldüğünü açıkladı. PKK tarafından yapılan açıklamada ise hareket sırasında bir kayıp verilmediği savunularak, "Çatışmalarda 6 KDP peşmergesi ile 4 asker öldürüldü" denildi.

Kuzey Irak'ın Mezi bölgesindeki PKK kamp ve mevzilerine karşı 9 Ekim sabahı bir kara ve hava hareketi başlatıldı. 2 bin dağ komandosu ve 300 köy korucusu ile savaş uçakları ve kobra helikopterlerinin katıldığı hareket bir hafta sürdü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından 10 Ekim günü yapılan açıklamada hareket sırasında 17 PKK militanının öldürüldüğü öne sürüldü.

Türk savaş uçakları 26 Kasım günü Kuzey Irak'taki bazı PKK hedeflerine bir hava hareketi düzenledi. Diyarbakır'daki Hava Üssü'nden sabah saatlerinde havalanan F-4 ve F-104 uçakları ile gerçekleştirilen hareket sırasında önceden belirlenen bazı hedefler bombalandı.

Kuzey Irak'taki PKK'ya ait kamp ve mevzilerin bazıları 30 Kasım sabahı Türk savaş uçakları tarafından bombalandı. Bombardıman sırasında bölgede bulunan bazı sivil yerleşim merkezleri de isabet aldı ve bu nedenle 3 kişi öldü, 6 kişi yaralandı. Hava hareketi, Kürdistan Demokrat Partisi ve Kürdistan Yurtseverler Birliği tarafından protesto edildi. KDP tarafından yapılan açıklamada, "Saldırıları kınıyoruz. Türk hükümetini hava saldırısı sırasında ölenler için tazminat ödemeye ve sivillere yönelik sınır ötesi saldırılara son vermeye çağırıyoruz" denildi.

Kuzey Irak'ın Maziz Hori bölgesindeki PKK'ya ait mevziler 18 Aralık sabahı Türk savaş uçakları tarafından bombalandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden yapılan açıklamada, harekatta 200 kadar PKK militanının etkisiz hale getirildiği ve PKK'ya ait 5 aracın tahrip edildiği öne sürüldü. Harekatla ilgili olarak PKK kaynakları tarafından bir açıklama yapılmadı.

Bu arada yapılan hareket ve operasyonlar sırasında "insanlık dışı uygulamalar yapıldığı" ve "kabul edilemeyecek yöntemlere başvurulduğu" yolunda çeşitli iddialar gündeme getirildi. Örneğin; Nurhak Dağı'nın Şahinkayası bölgesinde 30 Temmuz günü çıkan ve 2 gün süren çatışmada (çatışmada 21 PKK militanı öldürüldü) güvenlik görevlilerinin kimyasal silah kullandıkları öne sürüldü. Bu çatışmada ölen PKK militanlarından Kemal Kapıcı, 3 Ağustos günü Adıyaman'a bağlı Kırıklı köyünde toprağa verildi. Cenaze törenine katılanlar, Kemal Kapıcı'nın yüzünün tanınmayacak derecede yanık olduğunu ve vücudunda kurşun izine rastlanmadığını belirterek, bu duruma kimyasal

silah kullanılmamasının yol açabileceğini kaydettiler. Kemal Kapıcı'nın ağabeyi Sabri Kapıcı da kardeşinin cenazesini almak üzere Maraş Devlet Hastanesi'nin Morgu'na gittiğinde 19 ceset gördüğünü anlatarak, "Cesetlerin hepsi tanınmayacak durumdaydı. Simsiyah olmuşlardı. Vücutlarında da kurşun izi yoktu" dedi.

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Karıncak köyü yakınlarında 16 Ekim günü çıkan çatışmada 12 PKK militanı öldü. Çatışmada ölen PKK militanları 17 Ekim günü Lice'de toprağa verildi. Cenaze törenine katılanlar, öldürülen militanların vücutlarında işkence ve darp izleri bulunduğunu ve bazı organlarının kesilmiş olduğunu öne sürdüler.

Yaz aylarında Kars'ın Digor ilçesi ve köylerinde yol kontrolü yapan güvenlik görevlileri, erkeklerin sünnetli olup olmadıklarını kontrol etmeye başladı. Uygulamanın, "PKK ile işbirliği yapan Ermenileri yakalayabilmek" amacıyla yapıldığı öne sürüldü. Sünnet kontrolünden geçen Ahmet Çelikkaleli adlı kişi, "Sünnet taraması 3 aydan beri sürüyor. Böyle devam ederse Digor'da kimse kalmayacak ve herkes dağa çıkacak. Ben 60 yaşındayım ve 10 çocuğum var. Bu duruma son verilmezse, bu yaştan sonra ben de dağa çıkarım. Bu ve benzer uygulamalar için kaymakama gittik. Ancak sorun onu da aşılıyor. Özel timler kendilerini her şeyin üstünde görüyorlar. Halkı küçük düşürmek ve aşağılamak için her yola başvuruyorlar" dedi.

Çatışmalarda ölen ve yaralananlar

1993 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi ile İstanbul başta olmak üzere Türkiye genelinde silahlı gruplarla, güvenlik görevlileri arasında çok sayıda çatışma yaşandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki askeri karakollar ile mevzilere yapılan baskınlar da dahil olmak üzere yaşanan tüm çatışma ve saldırılarda toplam 1078 militan ya da silahlı kişi öldü. Bu olaylarda ölen güvenlik görevlisi ya da çatışmaya taraf diğer kişiler ile çatışmalarda kaza sonucunda vuruların toplamı ise 776 oldu. Çatışmalarda ölen(*) güvenlik görevlisi, militan ve diğer kişilerin dökümü şöyle:

Er ve Erbaş	—	436	PKK	—	948
Astsubay	—	46	DS	—	11
Subay	—	34	TİKKO	—	23
Polis	—	29	TİKB	—	1
Korucu	—	151	TKİH	—	1
Bekçi-koruma	—	10	Hizbullah	—	6
Diğer	—	59	Belirsiz	—	12
Kaza kurşunu	—	11	Kaçakçı	—	76
TOPLAM		776	TOPLAM		1078

PKK : Partiya Karkeran Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi)

DS : Devrimci Sol

TİKKO : Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu

TİKB : Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği

TKİH : Türkiye Komünist İşçi Hareketi

(*) Silahlı saldırı ve suikastler sonucunda ölen ve daha ilerdeki bölümlerde kronolojik bilgileri verilecek olan 341 kişi bu toplama dahil edilmemiştir.

Çatışma ve saldırılar sırasında çok sayıda güvenlik görevlisi de yaralandı ya da sakat kaldı. Temmuz ayının ortalarında yapılan bir açıklama sonucunda o günlerde Ankara'daki Gülhane Askeri Hastanesi'nde, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışma ve saldırılarda yaralanan toplam 381 subay, astsubay ve erin tedavi gördüğü ortaya çıktı. Açıklamaya göre, hastanedeki yaralılardan 155'inin ortopedi, 96'sının beyin cerrahisi, 59'unun göz, 25'inin plastik cerrahi, geride kalanların ise yanık, genel cerrahi, fizik tedavi ve üroloji bölümlerinde tedavi gördükleri belirlendi. Açıklanan bu rakamlar, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki olaylar sırasında yaralanan güvenlik görevlisi sayısının yapılan resmi açıklamaların çok üstünde olduğunu ortaya çıkardı.

Gazeteci Derya Sazak, Milliyet gazetesinin 29 Ekim 1993 tarihli sayısında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki ortamı, çatışmaların boyutunu ve askerlerin içinde buldukları durumu gözler önüne seren çarpıcı bir yazı yayımladı. Derya Sazak'ın bu yazısı aynen şöyle:

Şırnak yöresinde bir askeri karakol. Yamacında bir köy. Kış bastırınca oraların Ferit Edgü'nün sonradan filme çekilen "Hakkari'de bir mevsim" platolarından farkı kalmayacak. 6 ay, belki de 8 ay karla kaplanacak her yer. Çıplak ayaklı bebeler, bembeyaz damlı toprak evlerin kapılarında oynayacak. Doğum zamanı gelen analar, hasta olan yaşlılar kızaklarla hastanesi olan kente çekilecek. Yaşam olanca sertliğiyle sürüp gidecek.

Bu kez anlatacağımız olayın kahramanı, 1960'lı yılların köy öğretmenini değil. 1990'larda bir hekim. Askerliğini öğretmen olarak değil, hekim olarak yapmak üzere yöreye gitmiş. Rütbesi er. İki aylık bedelli asker. O da idealizmin doruğunda...

Gerçi artık, Doğu'nun, Güneydoğu'nun kalkınması davasına kendisini adanmış; doktorluk, mühendislik, öğretmenlik sevdasıyla yanıp tutuşan, 68 kuşağına özgü "seferberlik ruhu" yok ama yine de genç insanlar, "Ne yapalım, vatan için canımız feda olsun" inancıyla askerlik yükümlülüklerini yerine getiriyorlar.

Şırnak çevresindeki askeri karakolda görev yaptıktan sonra, çalıştığı hastaneye dönerken yolu Ankara'ya d...stü, genç hekimin. Yaşadığı olayları ve "askeri çözüm" diye sunulan "düzeni" anlattı, bazı gözlemlerini aktardı.

Ayşe öğretmenin Diyarbakır Bismil'de PKK tarafından öldürüldüğü günün ertesiydi. Lice'den henüz dumanlar tüttüyordu. Anıları çok canlıydı, genç hekimin.

Önce görev yaptığı karakolu anlattı. Hekim olmasına karşın, "ayrıcalık" istememiş, elinde silah 2 ay çatışmaların içinde yaşamış, operasyonlara çıkmıştı. Görev yaptığı karakol saldırıya uğramadığı için kendisini şanslı sayıyordu. Ancak, PKK ile girişilen kimi çatışmalardaki "acemilikleri" görünce, bir hekim olarak acıyla irkilmişti. Çünkü yeterli eğitim verilmeden bölgeye gönderilen erlerin (dağ komando birlikleri dışında) çoğu basit hatalarla yaşamlarından oluyordular. Örneğin, çatışmalarda şehit düşen askerlerin bir çoğunda kurşunların vücuda arkadan saplandığı görülüyordu. Ne acıdır ki, genellikle gece gelişen olaylarda, çanşmaya girilen hedeften çok kendi arkadaşlarını vurdukları oluyordu, gençlerin...

Ya da karakol baskınları sırasında, mevzilerinden çıkmayarak yüksek tepelerden açılan ateşe karşılık veren birkaç aylık askerler, sinsice yaklaşıp, el bombasıyla ya da m...keatılarla üzerlerine saldıran militanların kurbanı oluyordular. Karakol baskınlarında ilk anda 10-15 kişinin birden şehit düşmesi, bu yüzden oluyormuş.

Genç hekim bunları anlatırken, PKK'nın telsiz konuşmalarının dinlenmesi sırasında, doğru dürüst Kürtçe bilen kimse olmadığından yakınıyordu. Oysa uzun süreli dinlemelerde artık konuşanın kimliği, sesinden bile anlaşılabilirdi, 2 ayda bir değiştirilen acemi askerlerle sonuç alınmasının beklenemeyeceğini söylüyordu.

Resmi açıklamalarda çok sık kullanılan bir kavrama, "sıcak temas sağlandı" açıklamalarına gelince... PKK'nın 200-250'şer kişilik güçlerle kuşatıldığı kimi durumlarda karşılıklı "zayıat" hesaplanarak, saldırıdan vazgeçildiği zamanlar oluyormuş. Özellikle gece takibi sırasında, garantili olmadıkça çatışmaya girilmiyor, helikopterler kaldırılmıyormuş.

Çoğu zaman, taraflar gece ve gündüz denetimlerinde, toplu yürüyüşlerde, hakim tepelerden birbirlerini izliyor ancak çatışmaya girmiyorlarmış. Bölgede kendiliğinden bir "dehşet dengesi" oluşmuş. Mecbur kalınmadıkça, ateş açılmıyormuş. Kendi birliğinden bir anısını anlattı, genç hekim. Köylüler, kış bastırmadan karakolun çevresindeki otları biçmek için izin istemişler. Aslında hasad dönemi, karşılıklı güvene dayalı olarak, askerler köylülerin bu istemine "hayır" demiyorlarmış. Bu konsensüs nedeniyledir ki, mayın döşeli yoldan karakola su taşınıyormuş. Ancak her defasında köyün gençleri (PKK sempatizanı milisler) taciz ateşi yaparak ot biçme işlemini engelliyorlarmış. Hekimin tanıklık ettiği son olayda da aynı süreç yaşanmış. Köylüler, otları toplarken karakola ateş açılınca, askerler de köye aynı şekilde havanla taciz atışı yaparak karşılık vermişler.

Heyetler gelip gitmiş ve erlerden birisi, komutana gelen köylülerin kimliklerini toplarken, karakoldaki PKK milislerine ilişkin listedeki isimlerin tuttuğunu görmüş. Dehşet içinde komutanı uyardığında "Bırak gelsinler, nasıl olsa herkes birbirini tanıyor" yanıtıyla karşılaşmış.

Genç hekim bunları anlatırken, iki ateş arasında kalan köylülerin çaresizliğine yanıyor ve PKK bağlantısının kesilmesi için köylerin, biraraya toplanması gereğini dile getiriyordu. Nitekim, tezkere aldığı gün, köyün boşaltıldığını görmüş.

Esir düşen askerler

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmaların bir başka çarpıcı yönünü de PKK militanları tarafından esir alınan askerler oluşturdu. TİHV'nin belirlemelerine göre, 1993 yılında biri subay 4'ü astsubay, (biri emekli), 18'i de er olmak üzere toplam 23 asker PKK militanları tarafından esir alındı. Esir alınan askerlerin tamamı yıl içinde serbest bırakıldı. Serbest bırakılan askerlerden 2'si PKK'ye katıldı. Esir alınan askerlerle^(*) ilgili derlenen bilgiler şöyle:

Adı Soyadı	Rütbesi	E.A. Tarihi	Yer	S.B. Tarihi
01)- Kenan Kılıç	Em.Ast.	24 Mayıs 1993	Bingöl	27 Haziran 1993
02)- Ramazan Şenboğa	Er	24 Mayıs 1993	Bingöl	27 Haziran 1993
03)- Durmuş Karaer	Er	24 Mayıs 1993	Bingöl	27 Haziran 1993
04)- Fethi Ak	Er	24 Mayıs 1993	Bingöl	PKK'ye katıldı
05)- Mehmet Yalın	Er	24 Mayıs 1993	Bingöl	PKK'ye katıldı

(*) E.A. Tarihi: Esir alınma tarihi

S.B. Tarihi: Serbest bırakılma tarihi

Ast: Astsubay

Sb: Subay

06)- Murat Aksaray	Sb.	06 Temmuz 1993	Elbistan	30 Temmuz 1993
07)- Hüseyin Sayın	Er	06 Temmuz 1993	Elbistan	30 Temmuz 1993
08)- Piro Özark	Er	24 Temmuz 1993	Tatvan	06 Ağustos 1993
09)- Ali Kaya	Ast.	30 Temmuz 1993	Kozluk	02 Aralık 1993
10)- Mehmet Yörük	Ast.	30 Temmuz 1993	Kozluk	02 Aralık 1993
11)- Adem Kamber	Er	30 Temmuz 1993	Kozluk	02 Aralık 1993
12)- Zafer Özpinar	Ast.	01 Ağustos 1993	Yüksekova	02 Aralık 1993
13)- Mehmet Avcı	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	19 Kasım 1993
14)- Yavuz Usta	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	19 Kasım 1993
15)- Cumali Göder	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	19 Kasım 1993
16)- Recep Özbay	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993
17)- Abdullah Doğan	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993
18)- İrfan İlhan	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993
19)- Necati Oğuz	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993
20)- İhsan Tonga	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993
21)- Burhan Katılmış	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993
22)- Mehmet Emin Mıh	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993
23)- Yüksel İçmeli	Er	18 Ağustos 1993	Kozluk	22 Kasım 1993

PKK militanlarının eline esir düşen askerler ve onların yakınlarıyla ilgilenilmedi. Esir askerlerin ailelerinin yardım istekleri yetkili makamlar tarafından geri çevrildi. Bu durum, esir yakınlarının İnsan Hakları Derneği'nden yardım istemelerine ya da Kızılhaç, Uluslararası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlara başvurmalarına yol açtı. Esir askerlerden bazıları İHD yetkililerinin girişimleri sonucunda serbest bırakıldı.

24 Mayıs günü Bingöl ile Elazığ arasındaki karayolu kesen PKK militanları tarafından esir alınan Kenan Kılıç adlı emekli astsubayın eşi Resime Kılıç 21 Haziran günü İnsan Hakları Derneği'ne başvurarak kocasının serbest bırakılması için yardım edilmesini istedi. Bunun üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "PKK'ye çağrıda bulunuyoruz ve Kenan Kılıç'ın serbest bırakılmasını talep ediyoruz" dedi. Kenan Kılıç, birlikte esir alındığı Ramazan Şenboğa ve Durmuş Karaer adlı 2 erle birlikte 27 Haziran günü Tunceli yakınlarında İHD Tunceli Şubesi yöneticilerine teslim edildi.

Hüsnü Öndül, 21 Temmuz günü yaptığı başka bir açıklamada da 6 Temmuz günü Maraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Tilkiler köyü yakınlarında PKK militanları tarafından esir alınan Murat Aksaray adlı üsteğmenin serbest bırakılmasını istedi. Murat Aksaray'ın babası İsmail Aksaray'ın İHD'ye başvurarak yardım istediğini belirten Hüsnü Öndül, "Ortada bir savaş olgusu bulunmaktadır. Savaşan güçlerin Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak 3. maddesine uygun davranmaları gerekmektedir. PKK yetkililerine ve özellikle Abdullah Öcalan'a sesleniyoruz; Kamyon şoförlüğü yapan, demokrat düşünceli İsmail Aksaray'ın oğlunu serbest bırakınız. İHD olarak Üsteğmen Murat Aksaray'ın serbest bırakılmasında ve ailesine kavuşturulmasında hazır bulunmayı insanlık görevi biliriz" dedi. Murat Aksaray ve onunla birlikte esir alınan Hüseyin Sayın adlı er 30 Temmuz günü serbest bırakıldı.

Elazığ'ın Palu ilçesine bağlı Bulgurdere köyü yakınlarındaki tren istasyonuna 21 Temmuz gecesi baskın düzenleyen PKK militanları Ahmet Bulut, Necati Arıkan, Rıza Osmanoğlu, Emin Avşın, Sabri Avşın ve Bahri Oktay adlı 6 demiryolu işçisini kaçırdı. Kaçırılan işçilerin yakınları, bu olay üzerine İnsan Hakları Derneği'ne başvurarak, 6 kişinin serbest bırakılması için yardımcı olunmasını istediler. Bunun üzerine İHD Genel Sekreteri

Hüsnü Öndül, 26 Temmuz günü işçilerin bir an önce serbest bırakılması için PKK'ya çağrı yaptı. İşçiler, 30 Temmuz günü Palu yakınlarında serbest bırakıldı.

18 Ağustos günü Batman ile Kozluk arasındaki karayolunu kesen PKK militanları tarafından esir alınan erlerin yakınları 24 Ağustos günü İHD İstanbul Şubesi'ne başvurarak çocuklarının kurtarılması için yardımcı olunmasını istediler. Bunun üzerine bir açıklama yapan İHD İstanbul Şubesi Sekreteri Eren Keskin, "İHD olarak, PKK'dan, devletin tavrı ne olursa olsun savaş kurallarına uymasını ve esir askerleri serbest bırakmasını talep ediyoruz" dedi.

1 Ağustos günü Yüksekova yakınlarında çıkan çatışmadan sonra PKK militanları tarafından esir alınan Astsubay Zafer Özpınar ile 18 Ağustos günü Kozluk yakınlarında PKK militanları tarafından esir alınan er Burhan Katılmış'ın yakınları 1 Ekim günü İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı yaptılar. Toplantıda konuşan esir yakınları, esir askerlerin serbest bırakılmasını sağlamak için yetkililere yaptıkları başvurulardan bir sonuç alamadıklarını, kendileriyle bir tek İHD'nin ilgilendiğini anlattılar. Zafer Özpınar'ın babası Şakir Özpınar, yaptığı konuşmada Güneydoğu Anadolu'da yaşanan olayların sürekli kan ve gözyaşı ürettiğini ve bu duruma son vermek için devlet ile PKK arasında barış yapılması gerektiğini söyledi. Burhan Katılmış'ın ağabeyi Orhan Katılmış ise "Kardeşim esir alındıktan sonra evimiz cenaze evi gibi oldu. Kardeşimin ve diğer askerlerin serbest bırakılması sağlanmalıdır. Bunun için devletle PKK'nın barış yapması gerekiyorsa yapılsın. Ateşkes gerekiyorsa, ateşkes ilan edilsin. Böylece esir askerler de ailelerine kavuşsunlar" dedi. Zafer Özpınar ile Burhan Katılmış'ın yakınları Ekim ayında da Birleşmiş Milletler ve Kızılhaç'a başvurarak yardım istediler.

18 Ağustos günü Batman ile Kozluk arasındaki karayolunu kesen PKK militanları tarafından esir alınan İrfan İlhan adlı erin babası İsmail İlhan 14 Ekim günü evinde bir basın toplantısı düzenleyerek, oğlu için resmi makamlardan hiçbir bilgi ve yardım alamadığını açıkladı. İsmail İlhan, basın toplantısında şunları söyledi: "Yüksekova'da görev yapan oğlum izin için İstanbul'a gelirken 18 Ağustos günü pusuya düşürülmüş. Askerlerin, iki gün sonra kalkacak uçağı beklemeyip karayolu ile hareket ettikleri ileri sürüldü. Oğlumdan ve kaçırılan diğer askerlerden ancak kendi imkanlarımızla haber alabildik. Resmi makamlar çocuklarımızı sahip çıkmadı. Bu yüzden Birleşmiş Milletler, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Kızılhaç'a başvurmak zorunda kaldık".

Cenaze törenleri

Çatışmalarda öldürülen askerlerin ya da PKK'nın saldırıları sırasında ölen kişilerin cenaze törenleri çeşitli olaylara sahne oldu. Törenler, binlerce kişinin katıldığı, "PKK" ve "Kürtler" karşıtı gösterilere dönüştü. Törenlerde, Demokrasi Partisi'ne üye milletvekillerinin idam edilmelerini isteyen ve hükümeti istifaya çağırın sloganlar atıldı. Cenaze törenlerinde meydana gelen olayların önlenmesi ya da benzer olayların yinelenmemesi konusunda ciddi bir çaba gösterilmedi.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesi yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Ramazan Selen adlı er, 5 Ağustos günü Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Şıhlar köyünde toprağa verildi. Cenaze törenine katılanlar, "Bu çocuklar kimin için ölüyor?" diye tepki göstererek cenazenin taşındığı askeri ambülânsı tahrip ettiler ve tören için gönderilen çelenkleri parçaladılar. Tören için Şıhlar köyüne gelen Malatya Vali Vekili İsmail Aka da ortamın gergin olması nedeniyle

köyü terk etmek zorunda kaldı. Aynı çatışmada ölen Mehmet Doğan adlı er için 6 Ağustos günü Malatya'nın Doğanlı ilçesinde yapılan cenaze töreni de olaylı geçti. Törene katılanlar, tören için gönderilen çelenkleri parçalayarak dereye attılar. Ölen erin annesi Mukadder Doğan'ın fotoğrafını çekmek isteyen gazeteciler de "Gidin Tansu Çiller'in süslü resimlerini çekin" diye azarlanarak tartaklandı.

Hakkari yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen İsmail Ölmez adlı köy korucusunun yakınları ile 20 kadar korucu arkadaşı 7 Ağustos günü öğle saatlerinde Hakkari Cumhuriyet Meydanı'nda toplanarak gösteri yaptı. Gösteri sırasında İsmail Ölmez'in korucu arkadaşları tarafından havaya ve çevreye ateş açıldı, bazı dükkanların camları kırıldı. Olayda, Yakup Çiftçi ve Remzi Ertoş adlı 2 kişi yaralandı. Yaralılardan Remzi Ertoş, bazı polislerin olay sırasında koruculara yardımcı olduklarını söyledi. Bu olaydan bir gün sonra şehir merkezinde bir araya gelen yaklaşık 3 bin kişi, korucuların yaptığı gösteriyi protesto etti. Toplantıda konuşan Hakkari Belediye Başkanı Şükrü Çallı, "Hepimizin nefret ettiği bu olay, bizi bir araya getirdi. Korucuların eylemini, onların cahilliğine ve para hırsına, devlet yetkililerinin kirli oyunlarına bağlıyorum. Bu olay bir tertibin eseridir. Gelin hep beraber bu tür oyunları yapanları teşhir edelim. Bu olayın sorumlusu başta Vali Cemalettin Sevim, sonra da tugay ve alay komutanlarıdır" dedi.

Erzurum Genelevi'ne 1 Eylül gecesi düzenlenen bombalı ve silahlı saldırı sonucunda ölen 2 polis ile bir sağlık memuru için 3 Eylül günü cenaze töreni yapıldı. Erzurum Emniyet Müdürlüğü önünde yapılan törenden sonra cenazeler, kalabalık bir topluluk eşliğinde Tebrizkapı Meydanı'na kadar omuzlarda taşındı. Törene katılanlar, sık sık "Kahrolsun PKK", "Erzurum PKK'ya mezar olacak", "PKK Meclis'ten dışarı", "Polise uzanan eller kırılsm" gibi sloganlar attı ve benzeri pankartlar taşıdı.

PKK militanlarıyla girdiği çatışmada ölen Zeki Özbek adlı er için 25 Eylül günü Ankara Kocatepe Camisi'nde düzenlenen cenaze törenine katılan Milliyetçi Hareket Partisi yanlıları ile radikal İslamcı görüşleri savunan kişiler uzun süre PKK ve Demokrasi Partisi'ne üye milletvekilleri aleyhine sloganlar atarak gösteri yaptı. "Katiller Meclis'te" ve "Devlet emir versin, asker bu işi çözsün" gibi sloganlar atan topluluk, askeri bandonun cenaze marşı çalmasına da tepki gösterdiler.

Balıkesir şehir merkezindeki bazı gazino ve eğlence yerleri 22 Ekim günü astsubay okulu öğrencileri tarafından basılarak tahrip edildi. Gazino ve eğlence yerlerine gruplar halinde gelen astsubay okulu öğrencileri, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ölen güvenlik görevlilerini hatırlatarak, "Ülke kan ağlıyor, siz eğleniyorsunuz" dediler. Daha sonra da palaska ve sopalarla içerde bulunanlara karşı saldırıya geçtiler. Olaylar sonucunda 5 kişi yaralandı, eğlence yerleri hasar gördü.

Diyarbakır'ın Lice ilçesindeki olaylar sırasında öldürülen Tuğgeneral Bahtiyar Aydın için 24 Ekim günü Ankara'da düzenlenen cenaze törenleri gergin bir hava içinde yapıldı. Jandarma Komutanlığı önünde yapılan törene katılan Başbakan Tansu Çiller ile bazı bakanlar, subay eşlerinin sözlü protestolarına maruz kaldı. Tansu Çiller, Bahtiyar Aydın'ın eşine başsağlığı dilerken, çevrede bulunan subay eşleri "Kocalarımızı sağ görmek istiyoruz. Yoksa biz de silah alıp gideceğiz. Ne yüzle geliyorsunuz?" diye bağurdılar. Törene katılan Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin de Kürt olması nedeniyle büyük tepki aldı. Bahtiyar Aydın için Kocatepe Camisi'nde yapılan tören de Milliyetçi Hareket Partisi taraftarlarının gösterilerine

sahne oldu. Tören boyunca hükümetin istifa etmesini, Demokrasi Partisi'ne üye milletvekillerinin Meclis'ten atılmasını ve idam edilmesini isteyen sloganlar atıldı.

Erzurum ile Erzincan arasındaki karayolunu kesen PKK militanları tarafından, bindiği araçtan indirilerek öldürülen Ali Rahmani adlı halk ozanı 27 Ekim günü Erzurum'da düzenlenen törenden sonra toprağa verildi. Törene katılmak üzere sabah saatlerinde Erzurum Atatürk Üniversitesi Kampüsü içinde toplanan 500 kadar üniversite öğrencisi kent merkezine doğru yürüyüşe geçti. Öğrenci grubu, üzerlerinde "PKK'lılarla aynı sınıfta okumak istemiyoruz", "Türk'e kefen biçenin ölümü korkunç olur", "Türk genci kadife eldiven içinde çelik yumruktur" gibi yazılar bulunan pankartlar taşıdı. Şehir merkezine girdikten sonra çevreden katılanlarla sayısı 10 bine ulaşan topluluk daha sonra cenaze töreninin yapıldığı Gürcükapı Camisi'ne gitti. Buradaki törenden sonra hükümet binası önüne giden topluluk, sık sık tek bir getirerek, PKK aleyhine sloganlar attı.

Şırnak yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Ersin Kurt adlı er için 9 Kasım günü İstanbul Maslak'ta düzenlenen cenaze töreni Milliyetçi Hareket Partisi taraftarlarının gövde gösterisine dönüştü. 3 bin kişinin katıldığı tören boyunca, "PKK Meclis'ten dışarı", "Kanımız aksa da zafer İslamın", "Ordu millet el ele", "Milliyetçi Türkiye" gibi sloganlar atıldı.

Çukurca yakınlarındaki Pirinçeken Jandarma Karakolu'na PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda öldürülen Mehmet Kısacık adlı erin 22 Kasım günü Adana'da yapılan cenaze töreni Milliyetçi Hareket Partisi taraftarlarının gösterilerine sahne oldu. Aynı çatışmada ölen İsmail Sağır adlı er için 22 Kasım günü Samsun'da düzenlenen cenaze töreni de gergin bir ortamda yapıldı. Cenazenin askeri araca konulmasına karşı çıkan topluluk, "Kahrolsun PKK" ve "PKK'ya ölüm" gibi pankartlar taşıyarak uzun bir süre gösteri yaptı.

Dargeçit yakınlarındaki Kılavuzköy Jandarma Karakolu'na 28 Aralık akşamı PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda ölen Nevzat Kaya adlı er için 31 Aralık günü Bayburt'ta düzenlenen cenaze töreni olaylı geçti. Cenaze törenine katılan kalabalık bir grup Doğru Yol Partisi ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti il merkezlerini tahrip etti. Parti binalarında 155 milyon liralık hasara yol açan olaydan sonra 20 kişi gözaltına alındı.

Kürt-Türk çatışmaları

1992 yılından itibaren ciddi bir hal alan Kürtlere karşı hoşgörüsüzlük, 1993 yılında daha da arttı. Bunun sonucunda Türklerle Kürtler arasında gerginlik yaratan ve kitlesel çatışmalara yol açabilecek gelişmeler yaşandı. Televizyon, gazete ya da benzeri kitle iletişim araçları toplumdaki gerginliği yumuşatmak yerine, kışkırtıcı bir yayın politikası izlemeyi tercih etti. PKK'nın Olağanüstü Hal Bölgesi ve büyük kentlerdeki sivil hedeflere yönelik saldırıları, çatışma ve baskınlarda ölen askerlerin cenazeleri toplumdaki gerginliği daha da artırdı. Bu kışkırtıcı ortam sonucunda bazı yerleşim merkezlerinde ufak anlaşmazlıklar nedeniyle başlayan tartışma ve kavgalar kısa süre içinde Kürtlerle Türkler arasında çatışmalara dönüştü. Ya da bazı olaylar Kürt-Türk çatışması olarak yansıtıldı. Kimi yerleşim merkezlerinde Kürtlerin yaşadığı mahallelere yönelik saldırı girişimlerinde bulunuldu.

15 Mayıs akşamı Manisa'ya bağlı Hacihaliller kasabasında veresiye alışveriş yüzünden 2 kişi arasında çıkan tartışma kısa sürede çatışmaya dönüştü. Olayda 5'i kurşunla, 2'si de sopayla olmak üzere 7 kişi yaralandı. Bazı gazeteler tarafından kamuoyuna "Kürt-Türk

çatışması" ya da "Kürtlere tepki" olarak yansıtılan olay şöyle gelişti: 15 Mayıs akşamı Necmi Acar adlı manavın dükkanına gelen Zeki Gezer adlı Kürt veresiye alışveriş yapmak istedi. Manavın, bunu kabul etmemesi üzerine iki kişi arasında tartışma çıktı. Tartışma, çevredeki esnafın araya girmesiyle yatıştırıldı ve Zeki Gezer, olay yerinden uzaklaştırıldı. Zeki Gezer, kısa bir süre sonra bu kez yanına 30 kadar akrabasını alarak dükkana geldi. Bunun üzerine esnaflarla bu grup arasında çatışma başladı. Olay, kasabada yaşayanların katılmasıyla büyüdü. 7 kişinin yaralandığı çatışma jandarmaların devreye girmesi üzerine sona erdi. Ancak daha sonra Zeki Gezer ve akrabalarının kaldığı çiftlik evi kasabada yaşayanlar tarafından ablukaya alındı. Uzun bir süre devam eden abluka üzerine kasabaya giden Halkın Emek Partisi yöneticileri, çiftlik evindekilere gıda yardımı yaptı. Olay üzerine kasabaya gelen Manisa Valisi de gerginliği daha da artıran bir tavır içine girdi. Valinin, kasabada yaşayanlara, "Kürtleri buradan kovun" dediği öne sürüldü. Ancak bu iddia vali tarafından yalanlandı. Olayla ilgili olarak İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi tarafından yapılan açıklamada ise şöyle denildi: "Ege bölgesinde Türk ve Kürt halklarını birbirine düşman etmeye yönelik bir politika izlenmektedir. Hacıhaliller kasabasında yaşanan olay bu doğrultuda kullanılmış ve kamuoyuna, "Türk-Kürt" çatışması olarak yansıtılmıştır. Basın da objektif davranmamış ve ortada Kürt-Türk çatışması varmış gibi provakatif haberler yayımlamıştır. Manisa Valisi'ni ve basını daha sorumlu olmaya, halkı da kışkırtmalara kapılmamaya çağırıyoruz".

Kütahya'nın Domaniç ilçesinde İsmail Üreyil adlı inşaat işçisinin, tartıştığı Mustafa Bilge adlı esnafı bıçakla yaralaması ilçede yaşayan Kürtlere yönelik bazı saldırılar düzenlenmesine neden oldu. 27 Haziran günü meydana gelen bıçaklama olayı sonrasında Cumhuriyet Caddesi'nde toplanan bin kişilik bir topluluk, "Kürtler dışarı" ve "Kahrolsun PKK" gibi sloganlar atarak yürüyüşe geçti. Yürüyüş sırasında Kürtlerin kaldığı bir bina taşlandı. Ayrıca, bu binada bulunan Kürt işçilerin oturduğu bir daire, kapısı kırılarak içeriye girildikten sonra tahrip edildi. Olaylar üzerine Kürtlerin sığındığı kaymakamlık binası da göstericiler tarafından taşlandı.

Çanakkale'nin Ezine ilçesindeki bir otelde 12 Temmuz akşamı hesap yüzünden çıkan kavga kısa sürede Türk-Kürt çatışmasına dönüştü. Olay şöyle gelişti: İlçe merkezinde bulunan Kervan Otel'de hesaba itiraz eden bir müşteri, "Kürt" olduğu bildirilen bir görevli tarafından dövülerek yaralandı. Olayın ilçede duyulması üzerine otel, "Kahrolsun PKK" sloganları atan kalabalık bir grup tarafından kuşatıldı. Otele taş ve sopalarla saldıran topluluğa, otelden de tabancayla ateş açıldı. Geç saatlere kadar devam eden olaylar sırasında Yılmaz Demir ve Şerafettin Ersan adlı 2 kişi yaralandı. Çanakkale Valisi'nin devreye girmesi üzerine yaşanan olay sonrasında gözaltına alınanlardan Abdülkadir Savcı, Hamza Savcı, Fuat Yıldırım ve Hıdır Yıldırım adlı 4 kişi tutuklandı. Ayrıca, ilçedeki polis karakolunda görev yapan bazı polisler Çanakkale'nin başka ilçelerine atandı.

Çanakkale'nin Biga ilçesine bağlı Gümüşçay kasabasında 3 Ağustos gecesi düzenlenen bir düğün törenine katılmak isteyen Hasan Çetin adlı Kürt, düğünde bulunan kişiler tarafından dışarı çıkartılmak istendi. Bunun üzerine çıkan tartışma kısa süre içinde kavgaya dönüştü. Kavga sırasında Rifat Dağlı adlı kişi Hasan Çetin tarafından bıçaklanarak yaralandı. Rifat Dağlı'nın yaralandığının duyulması üzerine toplanan 300 kişilik bir grup, kasabadaki Kürtlere ait ev ve işyerlerinin camlarını kırmaya başladı. Olay Biga Kaymakamı Hüseyin Gürel ile Gümüşçay Belediye Başkanı Levent Karesioğlu'nun devreye girmesi üzerine güçlekle önlendi.

Erzurum'un Pasinler ilçesine bağlı Çiçekli köyüne PKK militanları tarafından düzenlenen ve 6 kişinin ölümüyle sonuçlanan baskın Erzurum'da tepkilere neden oldu. Olayın duyulması üzerine 30 Ekim akşamı Erzurum'un çeşitli semtlerinde toplanan binlerce kişi, PKK ve Kürtler aleyhinde sloganlar atarak gösteri yapmaya başladı. Kısa süre içinde kent merkezinde birleşen gruplar, Sosyal Demokrat Halkçı Parti ve Doğru Yol Partisi'nin il merkezlerinin bulunduğu binaları taşladı. Demokrasi Partisi İl Merkezi de kapıyı kırarak içeriye giren bazı kişiler tarafından tahrip edildi. Daha sonra Kürtlerin yaşadığı Mahallebaşı semtine yönelen topluluk, askerler tarafından güçlükle durduruldu. Topluluğun durdurulmasıyla, Türkler ile Kürtler arasında meydana gelecek ciddi bir çatışmanın önüne geçilmiş oldu. "Milliyetçi Hareket Partisi yanlıları tarafından organize edildiği" bildirilen Erzurum'daki gösteriler 31 Ekim günü de devam etti. Sabah erken saatlerde küçük gruplar halinde yürüyüşe geçen vatandaşlar, Çiçekli köyünde öldürülen ve cenazeleri Erzurum'a getirilen 2 kişi için düzenlenen törene katıldılar. Yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı törende hükümet istifaya davet edildi, PKK'ya karşı kullanılmak üzere silah istendi ve Kürtler aleyhine gösteriler yapıldı. Göstericilerin silah isteklerini olumlu bulan Erzurum Valisi Oğuz Berberoğlu da isteyenlere silah verileceğini açıkladı. Bu açıklamanın ardından Erzurum'un Şenkaya, Olur ve Çat ilçelerine bağlı köylerde yaşayanlara silah dağıtılmaya başlandı.

Muş'un Malazgirt ilçesine bağlı Karaköyü terk ederek Denizli'nin Tavas ilçesine göç eden 45 kişilik bir Kürt grubunun Tavas'a yerleşmesine izin verilmedi. Kürtlerin Tavas'a yerleşeceğinin öğrenilmesi üzerine 1 Kasım sabahı kaymakamlık binası önünde toplanan 500 kişilik bir grup, Kürtler ve PKK aleyhinde sloganlar atarak gösteri yapmaya başladı. Gösterinin büyümesi üzerine devreye giren Tavas Kaymakamı Ahmet Arabacı, Kürtlerle görüşerek başka bir yerleşim merkezine gitmelerini istedi. Tavas'a alınmayan Kürtler daha sonra Denizli'deki akrabalarının yanına gitti. Tavas'a yerleşmeleri engellenenlerden Selahattin Söylemez adlı kişi, baskılar nedeniyle köylerini terk ettiklerini belirterek, "Hem Türklerle Kürtler birdir" deniliyor, hem de Tavas'a kabul edilmiyoruz. Burası da bizim vatanımız. Adeta vatanımızdan kovulduk" dedi. İçişleri Bakanı Nahit Mentеше ise olaya PKK militanları tarafından öldürülen bir öğretmen ile bir erin Tavas'lı olmasının yol açtığını belirterek, "Bu kişilere kimse ev vermek istememiş. Bunun üzerine de bu kişilere para yardımı yapılarak başka yere gitmeleri sağlanmış. İlçeden kovulma diye bir olay yok. Tavas'ta yaşanan olay ölenlerin cenaze töreni sırasında PKK'ya karşı gösterilen tepkidir" şeklinde konuştu. Tavas'a alınmadıktan sonra kötü koşullar altında yaşama savaşı içine giren Kürtlerden Sevgül Söylemez (3) adlı çocuk yakalandığı zatürreden kurtulamayarak öldü. Sevgül Söylemez'in 17 yaşındaki ağabeyi Zülfiyar Söylemez de uzun bir süre hastanede tedavi gördü.

Galatasaray'ın Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupası maçında tur atlaması üzerine 3 Kasım gecesi pek çok yerleşim merkezinde binlerce kişi sokaklara dökülerek gösteriler yaptı. Gösterilerden bir bölümü, bazı kıskırtıcıların gayretleriyle kısa sürede PKK ve Kürtler aleyhine çevrildi. Örneğin; Elazığ'da, gösteri yapanlar, aralarına karışan bazı kişilerin kıskırtması sonucunda "PKK ve Kürtler" aleyhine sloganlar atarak Kürtlerin yaşadığı Fevzi Çakmak mahallesine doğru yürüyüşe geçti. Polislerin bir önlem almadığı yürüyüş, bazı siyasi parti yöneticilerinin topluluğu durdurması üzerine bir olay yaşanmadan sona erdi ve topluluk dağıldı.

Van'ın Çaldıran ilçesine bağlı Toprakseven köyünü terk ederek Mersin'e bağlı Bozan köyüne yerleşen Seçen ve Turan aileleri, 19 Aralık günü 50 kişilik bir grubun taşlı-sopalı-baltalı saldırısına uğradı. Saldırıda Perihan Turan, Ahmet Turan, Seyfettin Seçen ve Medine

Seçen adlı 4 kişi yaralandı. Yaralananlardan Perihan Turan, olayı anlatırken, "Sabah saatlerinde saldırıya uğradık. Kadın, çocuk demeden hepimizi dövmeye başladılar. Bize, 'Siz Kürtsünüz, bütün Kürtler PKK'lıdır. Hepinizi öldüreceğiz' diye bağıryorlardı" dedi. Saldırıda yaralanan Medine Seçen ve Seyfettin Seçen de şunları söylediler: "Bizi hiç rahat bırakmıyor, sürekli küfür ediyorlardı. Kürtlerin öldürülmesi gerektiğini yüksek sesle söylüyorlardı. Suyumuzu kesiyorlardı. Daha sonra bize saldırdılar. Bunu yapanlar insan olamazlar. Kürtlerle Türklerin kardeş olduklarını, Kürtlerin birinci sınıf vatandaş olduğunu söyleyenler gelip halimize baksınlar. Eğer bizi birinci sınıf vatandaş görüyorlarsa, saldırıyanlar cezalandırılmalıdır".

Türklerle Kürtler arasındaki gerginliğin ne denli tehlikeli bir noktaya geldiği ve iki kesim arasında nasıl uçurum oluştuğu Şair Ali Balkız'ın 6 Temmuz 1993 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yer alan "Pazar'da Kürt Sorunu" başlıklı yazısında şöyle anlatıldı:

Güneydoğu'da taraflar birbirlerini dinleme ve anlama sürecine girmişlerken, hava biraz yumuşamışken, barışı bekleyenlerin yüzü gülmeye hazırlanırken, beklenmedik bir biçimde 35 askerin öldürülmesiyle başlayan olaylar giderek turmanıyor. Her gün gazeteler, olayların fotoğrafları, krokileri, haberleri ve yorumlarıyla dolu. Olaylar turmanacağına benziyor. Daha çok kişi mi ölecek? Barış güvencini uçup gitti mi? Bu şans kaçtı mı? Bir daha ne zaman gelir?

Bu sorulara yanıt ararken, sahibi olduğum lokantanın gereksinimi sebze ve meyveleri almak üzere Yenişehir Pazarı'na gittim. Arabacı çocuklar hemen çevremi sardılar. İçlerinden Yasin'i tanıyordum. Ona "Hadi gel" dedim. Patates, soğan, maydanoz, patlıcan, biber... Araba dolmak üzere. Bir de baktım, Yasin işi gücü bırakmış, ana avrat küfrediyor. Şaşa kaldım. "Yasin kime küfür ediyorsun?" dedim. "Aha şuna" dedi, kendisi gibi 13-14 yaşlarında bir çocuğu göstererek... "Niçin?" sorusunun yanıtı çok açıktı: "Abi, o çocuk Kürt olduğu halde inkar ediyor, ben Kürt değilim diyor. Ben Kürtçe soruyorum, o bana Türkçe cevap veriyor, onun için küfrettim".

Böylesi durumlarda "Buyrun cenaze namazına" denilir. 13-14 yaşlarındaki bu iki Kürt çocuğunun arasındaki çelişkiyi kim yarattı? Bu sağlıklı bir çelişki mi? Birinde kendi kimliğinden kaçış, öbüründe kabarmış bir milliyetçilik yok mu? Bu iş, bu yaşlardaki çocuklara dek indi mi? Bir ulus böyle mi doğar?

Kafamdaki sorular çoğaldıkça çoğalıyordu. Kendimi meyve tezgahlarının önünde buldum. Arabanız iyice dolmuştu. Orta yaşlarda bir kadının, iki tezgah öteden bana ters ters baktığını farkettim. Anlam veremedim. Kot pantolonluymdu, başı açıktı, makyajlıydı, filesini doldurmuştu. Bana doğru yaklaştı. Bir şey söyleyeceği çok belliydi. Kaşları çatılmış, yüz hatları da oldukça gerilmişti. Yasin'in arabasındaki, satın aldığım sebze ve meyveleri göstererek sordu: "Lokantaya alıyorsunuz galiba?" "Evet" dedim. Bu kez, tezgahlarının önünde durduğum, bana meyve tartmakla meşgul gençleri göstererek, "Bunlardan mı aldınız?" dedi. Yanıtım yine "Evet" oldu. Suratını iyice astı, kulağıma eğilerek "Ama bunlar Kürt" dedi. "Valla dedim, nüfus cüzdanlarına bakmadım, ayrıca kökenleri beni çok ilgilendirmiyor". Şaşırılmıştı. "Siz Türk değil misiniz? Bir Türk'e yakışır mı Kürt'ten alışveriş etmek?" demez mi?

Bu kez ben şaşırılmıştım. Ama çabuk toparlandım: "Hanımefendi niçin bu denli fanatiksiniz? Biz hep birlikte, toptan bir halk değil miyiz? Ne fark eder? Kardeşiz biz".

"Kardeş miyiz? Siz şaşırmissınız. Hiç Türkler dururken Kürtlerden altışveriş edilir mi?" dedi ve ters ters bakarak gitti.

Bir tokat daha yemiştim. Meyveler tartıldı. Hesaplar yapıldı. Pazarcı gençlere, kadınla aramdaki konuşmaları "söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi?" diye kendi kendini yiyordum. Sonunda dayanamadım, anlattım olup biteni. Pazarcılar hiç şaşırmadılar anlatıklarına, biraz da gülere, tek tümceyle yanıtladılar: "Abi pazarda hiç Türk satıcı yok ki, o da Kürtlerden aldı..."

Yine o tümce: Buyrun cenaze namazına !.. Yasin'e "Hadi gidelim" dedim. Yol boyunca söyleştik Yasin'le. Bu kaçınıcı kez dinleyişimdi onun öyküsünü. Erzurum'un Karayazı'sundan... Sekiz kardeşi var. O, "sekkiz" diyor. Yol yok, okul yok, mal-davar yok. "Yok"lar çok. Bir tek arabası var, bir de dilinde zonturlu bir küfür; Kürtlüğünü inkar edenlere...

Kadını düşündüm bir yandan da; filesini Yasin'e taşıtsaydı, ne derdi ona? Kızarmıydı çocuğa, Kürt olduğu için? parasını vermez miydi? Terini silmesi için mendil mi uzatırdı yoksa? Ne yapardı?... Güneydoğu'da patlayan silahların sesleri Yenişehir Pazarı'na ulaştığında yankılanması böyle oluyor işte.

Barış çabaları

1993 yılında Kürt sorununa barışçıl bir çözüm bulunması, çatışmaların önlenmesi ve akan kanın durdurulması amacıyla başlatılan girişimlerden bir sonuç çıkmadı. Barış çağrıları dikkate alınmazken, bu çerçevede yapılmak istenen kimi faaliyetler de engellendi, yasaklandı. Örneğin; 25 ve 27 Haziran günleri arasında yapılması planlanan, İnsan Hakları Derneği ile bir grup aydının düzenlediği "Kürt Sorunu Kurultayı", Ankara Valiliği tarafından yasaklandı. (Ayrıntılı bilgi "İHD'ye Baskılar" başlıklı bölümde) Akan kanın durdurulmasını istemek, barış çağrısı yapmak, çoğu kez "PKK'lı olmak" ya da "PKK'nın çıkarları doğrultusunda çaba göstermek" şeklinde değerlendirildi.

Aralık ayı sonunda aralarında yazar Yaşar Kemal'in de bulunduğu bir grup aydın tarafından İstanbul'da "Demokrasi Kurultayı" adı altında bir toplantı düzenlendi. İki gün süren kurultaydan sonra 30 Aralık günü bir basın toplantısı düzenleyen İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, "Başarıyla gerçekleştirilen bu kurultay, uzun demokrasi ve barış yürüyüşünde yaygınlaşmayı ve kalıcılığını amaçlayan, barış isteyen herkese ayrımsız umut veren güzel bir sesleniş oldu" dedi. Kurultay için yaklaşık 800 kişiye çağrı yapıldı. Toplantıda sinema sanatçısı Nur Sürer tarafından okunan "Kurultay Sonuç Bildirgesi"nde de genel af çıkarılması, çatışmaların durması için kalıcı ve ciddi bir ateşkes yapılması, toplumsal huzur ortamı yaratılması, düşüncenin suç olmaktan çıkarılması ve muhalif basın üzerindeki baskılara son verilmesi istendi. Bildirgede, Kürt sorununun inat ve zor politikalarıyla değil, halkların eşitliği ve kardeşliği temelinde demokratik yöntemlerle çözülmesi gerektiğine dikkat çekilerek, "Akan kan derhal durmalıdır. Bunun için ciddi ve kalıcı bir ateşkes yapılmalı, taraflar Cenevre Sözleşmeleri'ndeki kurallara uymalıdır. Halkları birbirlerine düşman edecek tahrik politikasına son verilmelidir. Parti kapatmalar, milletvekillerinin dokunulmazlıklarıyla oynamalar tahrikçi politikalar. Kurultay, devletin izlediği politikalara gözü kapalı onay veren medyanın yönlendirmeleri sonucu iki halkın boğazlaşmaya sürüklenmesinden endişe duymaktadır" denildi. İstanbul DGM Savcılığı ise toplantıdaki konuşmalar nedeniyle soruşturma açtı.

Demokrasi Partisi, 1 Ağustos ile 1 Eylül günleri arasında Türkiye genelinde bir barış kampanyası sürdürdü. Kampanya, 1 Ağustos sabahı İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda düzenlenen basın toplantısıyla başladı. Toplantıda konuşan, DEP'in o günlerdeki Genel Başkanı Yaşar Kaya, Türkiye'de adı konulmamış bir savaş yaşandığını vurgulayarak, herkesi, barış kampanyasına katılmaya çağırdı. Kürt sorununun çözümü için 70 yıldır askeri politikalar uygulandığını, ancak başarıya ulaşamadığını belirten Yaşar Kaya, daha fazla insan ölmeden, daha fazla kan dökülmeden ve daha çok ekonomik yıkıma uğramadan barış sağlanması gerektiğini söyledi. Kampanya için DEP tarafından hazırlanan bildiri de "Silahlar susmalıdır. PKK ve devlet ateşkes ilan etmeli, ateşkes tarafsız güçlerce denetlenebilmelidir" denildi. DEP hakkında Anayasa Mahkemesi'nde açılan kapatma davasının en önemli gerekçesi olan bildiri de, şu görüşlere yer verildi: "Ülkemizde ilan edilmemiş, adı konulmamış bir savaş yaşanmaktadır. Uluslararası hukuk kurallarının açıkça çiğnendiği bu savaş yüzünden Kürtler de, Türkler de çok ağır bedeller ödemektedir. Savaş boyunca 17 bin 700 insan ölmüş, 800 köy tümden veya kısmen boşaltılmış ve yakılmıştır. Kürt sorunu askeri politikalarla 70 yıldır çözülemedi. Sorun ekonomik geri kalmışlık veya terör sorunu değildir. Sorun siyasi ve adı da Kürt sorunudur. Ulusal mutabakat veya vatanın bölünme tehlikesi gibi yalanlarla haklarınız ve özgürlükleriniz elinizden alınmaktadır. Bu ağır bedeli ödemek zorunda değilsiniz. Bu savaşa hep birlikte dur diyelim. Topyekün savaşa karşı, topyekün barışı savunalım".

DEP Milletvekilleri Kasım ayında AGİK'e başvurdu. 17 DEP Milletvekili adına Hatip Dicle tarafından 20 Kasım günü AGİK'e iletilen başvuruda, Türkiye'nin hiç kimsenin ilgisiz kalamayacağı kaygı verici günler yaşadığı belirtilerek, şu görüşlere yer verildi: "Özünde, Kürtlerin kimliği ve ulusal haklarının reddedilmesinden kaynaklanan şiddet ortamı, iç barışı, demokrasiyi ve insan haklarını her geçen gün biraz daha tehdit eden ciddi boyutlara ulaşmıştır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, gelişmeleri '29. Kürt başkaldırısı' olarak adlandırmaktadır. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş, silahlı çatışmaların 'düşük yoğunluklu savaş boyutunda seyrettiğini' kamuoyuna açıklamıştır. Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan, bölgeden dönerken basın mensuplarına 'Cepheden geliyorum' demiştir. Askeri çözüm yöntemlerine kamuoyu desteği sağlamak adına ısrarlanmaya çalışılan sovienist bir dalganın etkisiyle, Türkler ve Kürtler her gün biraz daha karşı karşıya getirilmeye çalışılmaktadır. Gelişmeler dikkate alındığında, Kürt halkının bir soykırımın eşliğinde ve kitlesel zoraki bir göçün tehdidinde olduğundan ciddi şekilde kaygılıyız". Başvuruda Güneydoğu için bir "daimi gözlem komitesi" oluşturulması ve Mart ayında yapılacak yerel seçimlerin de izlenmesi istendi.

Diğer gelişme ve olaylar

Kamuoyunda "PKK militanlarına sınırlı af" olarak değerlendirilen kanun hükmündeki kararname, Resmi Gazete'nin 8 Haziran 1993 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kararname uyarınca, silahlı bir eyleme katılmamış olan PKK militanları, teslim oldukları takdirde haklarında yasal işlem yapılmadan serbest bırakılacak. Kararname, PKK militanlarının 24 Mayıs günü Bingöl yakınlarında 33'ü asker 37 kişiyi öldürmeleri üzerine askıya alınmıştı. "Pişmanlık Yasası'nın yeniden düzenlenmesi" olmaktan öteye gitmeyen bu uygulamadan bir sonuç alınmadı ve teslim olan PKK militanlarının sayısı 40 kişiyi geçmedi.

Bakanlar Kurulu'nda 27 Temmuz günü alınan bir kararla, askerliğini komando olarak yapanlara, terhislerinden sonra Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı özel timlerde, bir sınıva

girmeden görev alabilme hakkı tanındı. Ayrıca polis okullarında, ağırlıklı olarak "terörle mücadele eğitimi verilmesi" kararlaştırıldı ve 2 bin 800 olan özel tim görevlisi sayısının kısa sürede 15 bine çıkartılması hedeflendi. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı yeni almamak özel tim görevlileri için bir propaganda broşürü hazırladı. Broşürde, "Bu broşürü, sevdiğiniz ve birlikte olmak istediğiniz arkadaşlarınıza da okutun. Sizi de, sevdiklerinizi de bekliyoruz" çağrısında bulunuldu. 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 48. maddesinde memur olabilmek için sayılan "genel şartlar" arasında "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak" yeterli görülürken, broşürde, adaylık için "Türk olmak" şartının getirilmesi dikkat çekti.

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki güvenlik görevlisi sayısının artırılması ve asker kaçaklarının fazlaşması üzerine ordunun asker ihtiyacının giderilmesi için yarı ikinci yarısından itibaren yeni kararlar alındı. Bu doğrultuda ilk olarak askerlikleri boyunca öğretmenlik yapmaları koşuluyla Ağustos ayında orduya alınan 801 kişi, temel eğitimlerini tamamladıktan sonra öğretmenlik hakları ellerinden alınarak er olarak askeri birliklere gönderildi. Ardından da asker öğretmenlik uygulamasına geçici bir süre için son verildi. Öğretmenlik hakları ellerinden alınanların Askeri Yüksek İdare Mahkemesi'ne yaptıkları itiraz da reddedildi.

Ordudaki asker açığının kapatılması için alınan kararlar, öğretmenlerle sınırlı kalmadı ve Açık Öğretim Fakültesi'nde okuyan bazı öğrencilerin okullarını bitirmelerini beklemeyen askere alınması için bir düzenleme yapıldı. Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan, konuyla ilgili olarak 16 Kasım günü düzenlediği basın toplantısında, "Uygulama, yaşı büyük olanlar ile uzun bir süredir bu okulda kayıtlı olan öğrencilerle sınırlı kalacaktır" dedi. Bunun ardından son yıllarda büyük bir artış gösteren askerden kaçma ya da gitmeme (Askerlik çağına gelen gençlerin yüzde 22'sini oluşturan yaklaşık 250 bin kişi asker kaçağı durumunda bulunuyor) olaylarının önüne geçmek üzere, bu konuda verilen cezaları ağırlaştıran bir yasa tasarısı hazırlandı. Tasarı 1994 yılında kabul edildi ve yürürlüğe girdi.

Hükümet, "PKK ile mücadeleyi yaygınlaştırma amacıyla devlet yanlısı olarak tanımlanan aşiretlerden de yardım istedi. Bu nedenle 22 Kasım günü Emniyet Genel Müdürlüğü'nde Van, Hakkari ve Şırnak'tan gelen 30'a yakın aşiret liderinin katıldığı gizli bir toplantı yapıldı. Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Aydın İltar, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Bekir Aksoy ve Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar'ın katıldığı toplantıda, PKK'ya karşı yürütülen mücadelenin genişletilmesini amaçlayan stratejiler ele alındı. Toplantıya katılan bir aşiret lideri, hükümetin çağrısı üzerine Ankara'ya geldiklerini, silah konusunda bazı talepleri olduğunu ve yeni açılan 11 bin 900 kişilik korucu kadrosunun aşiretler arasındaki paylaşımı için önerilerde bulduklarını anlattı. Aşiret liderleriyle görüşen İçişleri Bakanı Nahit Menteşe de PKK'ya karşı verilen mücadelede köy korucularının önemli rol oynadıklarını vurgulayarak, PKK'ya büyük darbe vurmaya amaçlayan kış operasyonunda, köy korucuları ve aşiretlerden büyük katkı beklediğini anlattı. Aşiret liderleri, 25 Kasım gecesi devlet televizyonunda yayımlanan bir programa da katıldı.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş, 26 Ekim günü düzenlediği basın toplantısında, PKK militanlarını "kandırılmış gençler" olarak nitelendirerek şunları söyledi: "Bu gençlere sesleniyorum. Bilhassa kandırılmış, dağa çıkmış gençler ile kendisini emniyette zanneden, bunların 'milis', bizim ise 'yardımcı kuvvet' dediğimiz, köy ve mezralarda oturan, her türlü hıyaneti yapan ve tarafımızdan bilinen insanlara sesleniyorum. Bunların iki hareket

tarzları var. Ya gelip teslim olacaklar ya da muhakkak ölecekler. Çok açık söylüyorum; genç çocuklara yazık olacak biliyorum, Bu gençlere son ikazım, Gelip teslim olsunlar. Yoksa hepsine yazık olacak. Öbürleri zaten ölecek. Dünyanın neresine kaçsalar da kaçsınlar onları yakalarız". Doğan Güreş, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan Kayseri Komando Tugayı'ndaki subay, astsubay ve erlere 20 Aralık günü yaptığı konuşmada da "Bölgeye gittiğiniz 29 Mart 1993 tarihinden bugüne kadar sizleri adım adım izledim. Önce Bingöl, daha sonra Şırnak ve Siirt'te görev yaptınız. Vatana seve seve canınızı feda edebileceğinizi ve ölümden korkmadığınızı gösterdiniz. Eşkiya sizden kaçacak delik aradı. Karşınıza çıkmadı. Her çıktığında da tokadı yedi. Gücünü kadın ve çocuğa göstermeye kalktı" dedi. Doğan Güreş, PKK militanlarına da seslenerek, "Kandırılmış eşkiya. Senin gücün Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yetmez. Tarihin hiçbir döneminde de yetmedi. Türk adaletine teslim ol. Yoksa sonun ölüm olacaktır" şeklinde konuştu.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Doğan Güreş, 24 Aralık günü de demokratik güçleri eleştiren sert bir açıklama yaptı. Bolu Komando Tugayı'ndaki askerlere hitap eden Doğan Güreş, Demokrasi Partisi ve bazı demokratik kitle örgütleri ile yayın organlarını isim vermeden hedef alarak şunları söyledi: "Kritik günlerde küçük ama şamatası büyük kimseler ve örgütler, orduya ve onun komuta makamına aslı olmayan iftira ve hücumlarda bulunabilmektedirler. Bu gibilerin bazıları, özel ve belli maksatlar için ülkemiz aleyhinde görev almış olabilirler. Bazıları orduyu hedef alan ithamlarında bilgi sahibi olmadan fikir üretme hevesinde olabilirler. Bunların bir kısmı da gösteriş meraklısı olup ucuz kahramanlık peşindedirler. Tehlikeli olanlar, belli maksatlar için görev almış kimseler ve örgütlerdir. Tehlike bunlardadır. Hiç merak etmeyin Türk ulusu bunların peşindedir".

Bu arada 24 Kasım günü bir açıklama yapan PKK Lideri Abdullah Öcalan, PKK'nin kış ayları için hedefleri ve stratejisi konusunda bilgiler verdi. Kış aylarını yoğun bir eğitim dönemi olarak geçireceklerini ancak eylemlerin de devam edeceğini bildiren Abdullah Öcalan, şunları söyledi: "Refah Partisi'nin üzerine amansızca gideceğiz ve mücadelemize dayatılan bu partiyi boşa çıkartacağız. Çünkü tehlikeli ve alçakça oynuyor. İslamiyeti maske olarak kullanıyor ve büyük paralar dağıtıyor. Askerin gücünü arkasına alarak sahte Kürt dostluğu yapıyor ve kamuoyunu aldatmaya çalışıyor. Onu destekleyen gazeteler de var; Milli Gazete, Türkiye ve Zaman gibi. Bundan sonra özel birimler hazırlayıp Refah Partisi'nin basını ve parti teşkilatlarını tasfiye edeceğiz. Türkiye'nin diğer sivil kurumlarını, eğitim kurumlarını işlemez duruma getireceğiz. Tabii istisnalar olabilir, Yani bazı yerlerde devrime zarar vermeyen bir okul kalmışsa, sorun değil kalsın. Ama karşı devrimci ve amaçlarımıza ters düşen bir faaliyet varsa, sağlık ocağı da olsa okul da olsa üzerine gideceğiz".

Kürt sorununun geldiği nokta, Türkiye'ye ekonomik açıdan da büyük yük getirdi. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde PKK ile sürdürülen mücadele 1993 yılında 100 trilyon liranın üzerinde bir harcama yapılmasına yol açtı. (her saat yaklaşık 11,5 milyar lira) 1993 yılı bütçesinin yaklaşık 130 trilyon lira açık verdiği hesaba katıldığında PKK ile mücadele için yapılan harcamanın büyüklüğü ve önemi ortaya çıkmaktadır.

PKK ile yapılan mücadelenin mali boyutunu ortaya koyan bazı çalışmalar da 1993 yılında kamuoyunun bilgisine sunuldu. Böyle bir çalışma sonucunda ortaya çıkan ve Ankara Sanayi Odası'nın yayın organı "Asomedy" adlı derginin Ekim ayı sayısında yayımlanan yazıda yer alan bazı rakamlar şöyle:

- 44 bin 372 köy korucusuna yapılan ödemeler ile yiyecek, giyecek ve cephane yardımlarının maliyeti 5 trilyon lira.
- Bölgede 1991 ve 1992 yıllarında yapılan 697 jandarma ve 7195 polis lojmanı ile 55 cezaevi ve 353 jandarma karakolunun maliyeti 30 trilyon lira.
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan kamu görevlilerine ödenen ve "Apo tazminatı" diye adlandırılan ek ödemelerin toplamı 3.6 trilyon lira.
- Askeri-adli personel ile örtülü ödenekten maaş alan MİT görevlilerine ödenen tazminatların tutarı 6.5 trilyon lira.
- Kuzey Irak hareketının (1992 Ekim) maliyeti 13 trilyon lira.

Köy korucuları

Kürt sorununun önemli açmazlarından biri olan köy korucuları da 1993 yılında yarattıkları olaylar ve pervasız davranışları nedeniyle sık sık gündeme geldi. Bir yıl boyunca köy korucularının yol açtığı insanlık dışı olaylara tanık olundu. Ayrıca korucuların adları, kaçakçılık, hırsızlık, soygun, tecavüz gibi yüz kızartıcı suçlara karıştı. Örneğin; 27 Temmuz günü İdil ile Midyat arasındaki karayolunu kesen bir grup korucu, durdurdukları kamyonlardaki şoförlerin değerli eşya ve paralarını gasp etti. Korucular daha sonra 3 kamyon şoförünü de yanlarına alarak bölgeden uzaklaştı. Korucuların gerçekleştirdiği soygunda 40 milyon lira parası ve bazı değerli eşyaları gasp edilen Şakir Gürbüz adlı kişi "Bizleri ve her gelen aracı, durdurarak şoförlerin üzerlerini arayan korucular, para, kol saati, kalem, gibi her şeye el koyuyorlardı. Hayret ettiğim şey, olay yerine yakın 3 jandarma karakolu bulunmasına rağmen herhangi bir müdahale olmamasıydı" dedi.

Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu tarafından Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yapılan inceleme sonucunda hazırlanan raporda da köy korucularının yarattığı olaylara ilişkin çarpıcı örneklere yer verildi. Genelkurmay Başkanlığı ve diğer güvenlik birimlerine iletilen raporda, koruculuk sistemine "derhal son verilmesi" istendi. Komisyonun Temmuz ayında yaptığı incelemeler sonrasında hazırladığı raporda, köy korucularının kaçakçılık yaptıkları ve ellerindeki yetkileri kullanarak PKK gibi köy baskınları düzenledikleri belirtilerek şu bilgiler verildi: "Terör faaliyetleri tırmanırken ve teröristler bölgede vatandaş üzerinde baskı kurmaya çalışırken korucu sayısı artırılmış, korucular vasıtasıyla başarı elde edilmeye çalışılmıştır. Ancak sistem tam olarak uygulanamadığından, korucular devletin vermiş olduğu silahı ve statüyü kullanarak birtakım yasadışı faaliyetlere girmişlerdir. Örneğin; silah kaçakçılığı yaptığı tespit edilen Şırnak'ın Eruh ilçesine bağlı Şenoba köyündeki korucular hakkında Diyarbakır DGM tarafından gıyabi tutuklama kararı çıkartılmıştır. Ancak bu karar aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen yerine getirilmemiştir. Haklarında tutuklama kararı bulunan korucular, her ay devletten maaşlarını almışlardır. Buna rağmen bu şahıslar tutuklanmamışlardır. Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Ormandış köyüne, baskın düzenleyen korucular 2 kişiyi öldürmüştür. Korucuların jandarmaya gönderdiği telsiz mesajı ise 'Ormandış köyünü PKK militanlarının bastığı ve kendilerinin yardıma gidecekleri' doğrultusundadır. Bunun üzerine jandarmalar helikopterle yardıma gitmişlerdir. Jandarmalar daha sonra korucuların saldırısından kaçan vatandaşların korucular tarafından PKK militanları kaçıyor' diye bildirilmesi üzerine, bu kişilere ateş etmek zorunda bırakılmıştır".

Mardin Milletvekilleri Ali Yiğit ve Mehmet Sincar, 31 Ocak günü Meclis'te düzenledikleri basın toplantısında, köy korucularının bu sistemin uygulanmaya başlandığı günden

bu yana, birçok cinayete ve hukuk dışı olaya karıştığını bildirerek, "Yerli halkı birbirine kırdırmanın en güçlü silahı haline getirilen koruculuk sistemi ve sistemi yaratan devlet, bölgede yaşanan şiddetin sorumlusudur" dediler. Koruculara suç işleme özgürlüğünün tanındığını belirten milletvekilleri, "Onlar da bunu en insafsız biçimde kullanmaktadırlar. Köylüleri sözde teröristlere karşı korumak amacıyla oluşturulan koruculuk sistemi, bölgedeki terörün kaynağını oluşturmuştur" şeklinde konuştular. Devletin koruculuk sistemi ile çökmekte olan mevcut toplumsal statükoyu yeniden hortlama çabası olduğunu kaydeden milletvekilleri, korucuların milletvekillerinin otomobillerine silahla ateş açabilecek kadar ileri gittiklerini kaydettiler.

Bu arada Mardin'e bağlı Elmabahçe köyü'nde, köy korucusu olarak görev yapan 33 kişi, Mayıs ayı içinde PKK'nın çağrısı üzerine görevlerini bırakmaları nedeniyle jandarmalar tarafından 15 gün gözaltında tutuldu. Gözaltında tutuldukları Mardin Merkez Jandarma Komutanlığı'nda baskı ve işkence gördüklerini, ölümle tehdit edildiklerini açıklayan 33 köy korucusu, baskılar sonucunda köylerini terk ederek Diyarbakır ve Mardin'e göç etmek zorunda kaldılar. Köy korucuları, Mayıs ayının son günleri içinde, "can güvenliklerinin sağlanması" isteğiyle İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurular.

29 Temmuz günü Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Ortabağ köyünde, köy korucuları arasında çıkan çatışmada köyün muhtarı Nasır Ayrik ile Cemil Akyol, Abdullah Aksoy, Sadık Uslu ve İbrahim Tosun adlı köy korucuları öldü. Çatışmaya kan davasının yol açtığı bildirildi. 4 Eylül günü Mardin'in Ömerli ilçesinde Ferhan Kaya adlı köy korucusu uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Ferhan Kaya'nın aralarında kız kaçırma nedeniyle husumet bulunan, Anıttepe köyünde yaşayan başka bir korucu tarafından öldürüldüğü öğrenildi.

d)- Yerleşim merkezlerine saldırılar

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan şiddetin boyutları 1993 yılında her geçen gün arttı ve 1992 yılı Ağustos ayında Şırnak'ta^(*) yaşananlara benzer ortamlara sık sık tanık olundu. İl ve ilçe merkezleri, çoğu kez PKK militanlarının düzenledikleri saldırıları ya da açtıkları taciz ateşini bahane eden güvenlik görevlileri tarafından büyük ölçüde harabeye çevrildi. Bu olayların en çarpıcısı Ekim ayında Diyarbakır'ın Lice ilçesinde yaşandı. Tuğgeneral Bahtiyar Aydın'ın halâ aydınlığa kavuşmayan bir biçimde öldürülmesiyle büyüyen olaylar sonucunda Lice harabeye çevrildi, çok sayıda insan öldürüldü.

Benzer olaylar, Hakkari (3 kez), İdil (2 kez), Silopi, Diyadin, Yüksekova (3 kez), Dargeçit, Doğubeyazıt (3 kez), Yeşilyazı ve Tutak'ta da meydana geldi. Olaylar sonucunda 3'ü Silopi'de, 6'sı Diyadin'de, 4'ü Yüksekova'da, 3'ü Doğubeyazıt'ta, 30'u da Lice'de olmak üzere toplam 46 kişi (1992 yılında benzer olaylarda 41 kişi ölmüştü) öldü. 100'den fazla insan yaralandı. Milyarlarca liralık hasar meydana geldi. Onbinlerce kişi yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek başka yerlere göçtü. Göç edenlerin büyük bölümü sağlıksız koşullarda barınma ve yaşama savaşı içine girdi. Bu olaylarla ilgili olarak yapılan tüm resmi açıklamalar ise olaylara "PKK militanlarının yol açtığı" biçiminde oldu.

(*) Şırnak'ta 18 Ağustos 1992 gecesi açılan kısa süreli taciz ateşine, güvenlik güçleri tarafından çok sert yanıt verildi. 48 saatten fazla bir süre ateş altında tutulan Şırnak deprem sonrası görüntüleri hatırlatan, bir enkaz haline geldi. Olaylar sırasında biri polis, 3'ü de er olmak üzere 26 kişi öldü, 60 kişi yaralandı, 500'den fazla kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Temel Uçar, sorgulanırken yaşamını yitirdi.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşanan olaylarla ilgili TIHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

Lice (Diyarbakır): Yerleşim merkezlerine yönelik baskı ve saldırıların en çarpıcısı Ekim ayında Diyarbakır'ın Lice ilçesinde yaşandı. 14 Ekim gecesi Lice yakınlarındaki trafo merkezi PKK militanlarının saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda trafo tahrip edilirken, trafo binasında görev yapan Fadıl Dimer ve Ebugalip Durmuş adlı 2 kişi de kaçırıldı. Aynı saatlerde ilçe merkezindeki bir ilkokul kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı. Bu sırada ilçedeki güvenlik görevlileri çevreye ateş açtı. Açılan ateş sonucunda bazı ev ve işyerleri hasar gördü.

20 Ekim günü Lice yakınlarındaki dağlık bölgede bulunan PKK militanlarına ait kamplara güvenlik görevlileri tarafından kara ve hava harekatı düzenlendi. Aynı günün akşamı Lice ilçe merkezinde silah sesleri duyuldu. Silah sesleri üzerine ilçedeki güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Bu olayda Ali Gündoğan (18) ve Hüseyin Gündoğan (20) adlı iki kişi yaralandı, 20 Ekim akşamı yaşanan bu olay ilçede gerginliğe yol açtı. 21 Ekim gününün ve gecesinin gergin bir bekleyiş içinde geçirildiği Lice'de zaman zaman silah sesleri duyuldu.

22 Ekim sabahı Lice yakınlarındaki bir benzinlikten benzin alan bir polis aracı PKK militanlarının saldırısına uğradı. Saldırı üzerine olay yerine Lice'den gönderilen takviye zırhlı araçlara da PKK militanları tarafından ateş açıldı. Bunun üzerine Lice ve civarında geniş çaplı bir askeri hareket başlatıldı. Aynı anda Lice'de de yer yer silah sesleri duyulmaya başladı. Lice'ye Diyarbakır'dan takviye askeri birlikler gönderildi.

Olaylar devam ederken öğle saatlerinde, harekatı yöneten Diyarbakır Jandarma Bölge Komutanı Tuğgeneral Bahtiyar Aydın, göztünden vurularak öldü. Bahtiyar Aydın'ın kim tarafından vurulduğu net bir şekilde belli olmadı. Yapılan resmi açıklamalarda generalin PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda öldüğü belirtildi. PKK adına yapılan açıklamada ise Lice'ye PKK militanları tarafından bir saldırı düzenlenmediği ve olayların güvenlik kuvvetlerinin sivil halka ateş açması sonucunda başladığı savunuldu. Açıklamada daha sonra generalin güvenlik görevlileri arasındaki iç hesaplaşmaya kurban gittiği ve bu olayın Lice'ye yönelik bir askeri hareket için gerekçe olarak kullanıldığı öne sürüldü. Bölgedeki PKK militanlarının o günlerdeki komutanı Şemdin Sakık, Lice'deki olaylardan önce yaptığı bir açıklamada, "Lice'deki tüm evler baraka tipi konutlardır. Daha önce devlet kurumlarına karşı düzenlediğimiz saldırılardan sonra güvenlik görevlileri ilçeyi taradılar ve halka çok zarar verdiler. Bir kurşun 3-4 evi birden delip geçebiliyor. Halka zarar vermemek için Lice'ye saldırmama kararı aldık" demişti.

Bahtiyar Aydın'ın öldürülmesiyle birlikte Lice'deki olaylar büyüdü ve şehirden dumanlar yükselmeye başladı. Lice'deki olaylar 23 Ekim günü akşam saatlerine kadar devam etti. Bu süre içinde Lice'nin dünya ile olan tüm bağlantısı kesildi. 23 Ekim akşamı Lice, yanmış ve yıkılmış bir kent haline geldi.

Lice'deki olaylar sonucunda en az 30 kişi öldü, yaklaşık 100 kişi de yaralandı. Yaralananlardan 32'si Diyarbakır'daki hastanelerde tedavi gördü. Olaylarda ölenlerden bazılarının adları şöyle: "Tuğgeneral Bahtiyar Aydın (Diyarbakır Jandarma Bölge Komutanı), Yüksel Bayar (uzman çavuş), Murat Arar (er), Nurettin Soyer (öğretmen), Ali Canpolat (25), Hüseyin Cantürk (15), Dilbirin Cantürk (4), Suma Cantürk (2), Abdullah Dağlar, Şerif Kayran, Zana Mercan (16), Hüseyin Boğa (34), Saliha Boğa (29), Rezak Yıldırım (65), Mustafa

Mercan (38), Abdullah İzgi (40), Mehmet Kaya (32), Mustafa Çakır (40), Zana Çakır (18), Halil Dolan (70-iman), Mehdiin Güler (47), Kudret Ergin (20)". Olaylar sırasında 401 konut ve 242 işyeri yandı ya da büyük ölçüde tahrip oldu, belediye binası büyük ölçüde hasar gördü, pek çok araç da kullanılamaz hale geldi. Olaylar üzerine ilçede yaşayanların yarısı başka yerleşim merkezlerine göç etti.

Olay üzerine 26 Ekim günü Lice'ye gitmek isteyen Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Deniz Baykal, güvenlik görevlileri tarafından ilçeye sokulmadı. Deniz Baykal, Ankara'ya döndükten sonra yaptığı açıklamada, şunları söyledi: "Yol, tank ve grayderle kesilmişti. Devlet Bakanı Necmettin Cevheri'yi telefonla aradık. Lice'ye girmek istediğimizi söyledik. Necmettin Cevheri, "ilçeye girebilmemiz" için talimat verdi. Ama oradaki güvenlik görevlileri giremeyeceğimizi söylediler. Hükümetin sözü ne yazık ki, orada geçmiyor. Orada tahmin ötesi bir durum var, Lice'de olup biteni göremedik. Ama anladığımız kadarıyla güvenliği tehdit eden sıcak bir çatışma ortamı yoktu. Anlaşılan Lice'de kötü şeyler olmuş. Bir parti başkanı ve yöneticileri ile gazetecilerin görmemesini gerektirecek düzeyde vahim olaylar olmuş". Bu arada olaydan sonra Lice'ye gideceği açıklanan Başbakan Tansu Çiller, güvenlik birimlerinin karşı çıkması üzerine bu gezisinden vazgeçti. Lice'de incelemeler yapan İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği (Mazlum-Der) Genel Başkanı İhsan Arslan da halkla yaptıkları görüşmeler sonucunda ortada bir çatışma bulunmadığını ve devletin tek yanlı bir saldırı düzenlediğini saptadıklarını açıkladı.

Olaylar yatıştıktan sonra Lice'ye giden gazeteci Halil Nebiler'in Cumhuriyet gazetesinin 29 Ekim 1993 tarihli sayısında yayımlanan izlenimleri ise özetle şöyle:

Lice-Hani yol ayrımı. Önümüzdeki minibüsten indirilenlerin kimlik kontrollerinin yapılmasını bekliyoruz. Üst aramaları, bagaj kontrollü derken, sıra bize geliyor. Kimliğimiz, basın kartımız. Bakıyor başçavuş.

- Neden geldiniz buraya? Olayı daha büyütmeye değil mi? Zaten başka bir işe yaramazsınız ki. Basınmış. Gidin hadi.

İlginç. Lice'de olay v. c. Tamam. Başçavuş demek ki olayın daha da büyümesini istemiyor. Ama neden? PKK yakıp yıkmadı mı buraları? Çavuş neden bunun bilinmesini, olayın büyümesini istemesin ki? (...)

Yağmur çiseliyor. Lice çarşısı insansız. İki katlı tuğla binaların iki yanını sardığı yaklaşık 300 metrelik asfalt bir yol Lice çarşısı. Çarşının başındaki belediye binasına gidiyoruz. Bina delik deşik. Ne cam kalmış ne çerçeve. Bahçedeki garajda zavallı Lice'nin bir kepeci, bir minibüsü, bir de özel otomobil yanmış. Yakılmış. Oradan camiye. Cami delik deşik. Minarenin yerden bir buçuk metre yüksekliğindeki bir noktada, insan başı büyüklüğündeki delik. Ufak tefek bir polis, hala heyecanını atamamış: "Ben bir yıldır Lice'deyim. Türk-Kürt ayrımcılığını burada gördüm. Evde, çocuğum yanında öksürsek havuya sığıyor. Bakın, burada bir şey olduysa, bunun bir nedeni var. Hiç sebepsiz olmadı bu iş." (...)

Çarşının, yanmış yıkılmış hali gözlerimin önünde. Bir dükkandan yola doğru akmış ve donmuş siyah nesneyi, dükkandaki plastik maddelerin eriyip oluşturduğu oluk samıyorum. Yok, diyor bir Liceli. Dükkandaki şekerdir, diyor. Yağmur yağıyor. Lice'nin arka sokaklarındayız. Yarı sağlam bir bahçe duvarının önünde 60-70 yaşlarında bir karı-koca, gelinleri, gelinin kucagında bir bebek. Geriye hiç bir şey kalmamış olan evlerinin önünde

ağlıyorlar. Yağmur, yangın yerindeki küllerden pis bir çamur oluşturuyor. Bir çocuk çıkıyor ortaya. 8-9 yaşlarında bir çocuk. Yangın yerinin tam ortasında. Fotoğraf makinemin vizöründen görüyorum. Deklanşöre basacağımı anladığı an kolunu kaldırıp parmaklarını "v" haline getirerek gülümsüyor.

Yaşlı kadın Türkçe bilmiyor ve ağlayarak Kürtçe bir şeyler söylüyor. Anladığım tek sözcük "leşker". Yani asker. Orta yaşlı biri çevresine bakınarak, "PKK yoktu, asker her tarafı yaktı, yıktı" diyor. Bir başka sokakta yaşlı bir adam, birinci gün akşama kadar silah sesi duyduğunu, ikinci gün ise her tarafın yakıldığını anlatıyor. O zayıf, Marmara Bölgesi'nden gelme polisin anlattıkları ise şöyle: "Sabah 9 civarında bir polis ekibinin tarandığı haberini aldık. Sonra bütün evlerden, dükkanlardan üstümüze, evlerimize kurşun yağmaya başladı. 14 saat, her taraftan ateş edildi. Caminin şerefesinden evlerimize nokta atışı yapılıyordu. Burada bir şey olduysa, bir olay olduysa sebepsiz olmadı". (...)

Kafamız belediye binasındaki bir şeye takılmış. Yeniden oraya gidiyoruz. Genişçe bir alanda iki katlı bir bina. Mahvedilmiş bir bina. Diyelim ki PKK'lılar binadan ateş ettiler ve diyelim ki güvenlik güçleri burayı o yüzden hedef aldı. Peki ama bahçedeki garaj neden yıkılmış? Sadece yakmak değil. Özel otomobil bir trenle çarpışmış hale gelmiş. Sonra başka sorular. O kadar yanmış yıkılmış ev arasında PTT binası nasıl böylesine pırl pırl, dimdik kalabilmiş? Belediyenin hemen yanındaki hükümet konağında neden çok küçük delikler hariç, pek bir şey yok. Karayolları binası sanki Lice'de değil Bursa'daymış o ara. Polis lojmanları neden fazla yara almamış?

Bunları kime soracaksınız? Liceliler konuşamamanın olanca hızını yaşıyor. Evlerin enkazı önünde oturup ağlamaktan başka çareleri yok gibi. Zaten SHP heyetine de pek birşey anlatamadılar.

DEP heyetiyle konuşurken bize söylediklerini onlara da anlattıklarını öğreniyoruz: "PKK yapmadı. Askerler yaptı. Ertesi gün de dükkanlarımızı yaktılar." Ünal Erkan'a sorsak ne der? Herhalde şunu söyleyecektir: "Milisler ve militanlar evlerden ateş açtılar. Güvenlik güçleri karşılık verdi. 13 ölü var."

Bizim, Lice'de gördüğümüz manzara, öyle 13 ölüyle kapanacak bir manzara değil. Kimle konuşsak oğlunun, kocasının, eşinin öldürüldüğünü söylüyor. Basit bir hesapla en az 30-40 ölü olmalı. Tabur komutanlığının önünden karayoluna çıkıyoruz. Karayolu üzerinde Liceliler gördükleri her aracı çevirip binmek, ilçeden gitmek istiyor. Kontrol noktasında üstüne yatak yorgan yığılmış minibusler, içine 5-6 kişi dolmuş taksiler bekliyor. Lice terk ediliyor. Kalan 500-600 kişi gitmenin yollarını arıyor.

Liceliler mahallelerine "Bosna-Hersek Mahallesi" adını takıyorlar. Lice'nin durumu karşısında Şırnak'ta olanlar çok masum kalıyor. Artık Lice'yi yok sayabilirsiniz. Yaşlı, ama dinç bir adam durumu özetliyor: "Lice'de ne olmuş? Lice'de askeri çözüm uygulanmış". (...)

Hakkari: 20 Haziran gecesi Hakkari'deki bir polis kulübesine PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda Yusuf Kayalı adlı polis öldü, bir polis de yaralandı. Bu olay üzerine şehirdeki güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Rojbin Aksaç (18) adlı genç kız ağır yaralandı. Yaklaşık 3 saat devam eden olay sırasında Mustafa Yiğit, İbrahim Hatipoğlu (Hakkari'nin Sesi gazetesinin sahibi), Mahzo Yalçın ve Remzi Çallı adlı kişilerin evleri ağır hasar gördü. Ayrıca sokak aralarında gezen bir

polis panzerinin çarpması sonucunda Hacı İbrahim Şen Camisi'nin bir bölümü yıkıldı. Hakkari'de 23 Ekim gecesi de devriye gezen bir polis panzerinin hastane yakınlarında yola bırakılan büyük bir taşa çarparak devrilmesinden sonra güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda 59 ev ve işyeri ile 7 araç hasar gördü. Kemal Dağgöl adlı kişinin kitabevi ile İbrahim Demiralp ve Tayyip Okay adlı kişilere ait evler içindeki eşyalarla birlikte ateşe verildi. Çıkan yangınlara itfaiyenin müdahale etmesine de izin verilmedi. Hakkari Belediye Başkanı Şükrü Çallı, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada saldırıyı demokrasi ve insanlıkla bağdaştıramadığını belirterek "bir kazanın bahane edilerek suçsuz insanların ev ve işyerlerinin tahrip edilmesi kabul edilemez" dedi. Hakkari'de yaşayanlar 1 Kasım gecesi de şehir merkezinde nöbet tutan bir asker in elindeki silahın yanlışlıkla patlaması üzerine heyecanlı anlar yaşadı. Silah sesini duyan diğer nöbetçilerin, olayı, "PKK militanlarının saldırısı" zannedip çevreye rastgele ateş açmaları sonucunda bir kız çocuğu ile bir polis yaralandı, bazı evlerde hasar meydana geldi.

İdil (Şırnak): 13 Haziran gecesi Şırnak'ın İdil ilçesinde duyulan birkaç el silah sesi üzerine güvenlik görevlileri tarafından çevreye ateş açıldı. Bir saat kadar süren ateş sonucunda 40 kadar işyeri ile 15 kadar ev hasar gördü. İdil, 24 Haziran gecesi de çeşitli olaylara sahne oldu. Saat 22.30 sıralarında ilçedeki güvenlik görevlilerine ait mevzilerden çevreye otomatik silah ve havanlarla ateş açıldı. 2 saat devam eden ateş sonucunda ev ve işyerlerinde hasar meydana geldi. Ayrıca Ahmet Şaman adlı kişinin Yeni Mahalle semtindeki evi, top mermisi isabet etmesi sonucunda yıkıldı ve enkaz altında kalan Adile Şaman adlı kadın ağır yaralandı. Atakent mahallesinde ise Havil Adıbelli adlı kişinin evi top mermisi düşmesi nedeniyle hasar gördü. Havil Adıbelli yaptığı açıklamada, uzun bir süre cezaevinde kalmış olması nedeniyle evinin saldırıya uğradığı ve böyle bir saldırıyı uzun bir süredir beklediğini söyledi. İdil'de 20 Kasım gecesi de PKK militanlarının ilçedeki bazı askeri hedeflere ateş açmaları üzerine başlayan olaylar sonucunda 10 kadar dükkan tahrip oldu. Bölgedeki kaynaklar, dükkanların güvenlik görevlileri tarafından, saldırının intikamını almak için tahrip edildiğini bildirdiler.

Silopi (Şırnak): Şırnak'ın Silopi ilçesi 6 Temmuz gecesi PKK militanları tarafından basıldı. Saat 22.00 sıralarında ilçeye giren PKK militanları, devlete ait bazı binalara ve askeri mevzilere ateş açtı. Bir saat süren bu ateşe güvenlik görevlileri tarafından da karşılık verildi. Güvenlik görevlilerinin açtığı karşı ateş PKK militanları ilçeyi terk ettikten sonra uzun süre devam etti. Olay sırasında Mahmut Aydemir, Fadile Aydemir ve Ayşe Yıldız adlı 3 çocuk öldü, 2'si polis 10 kişi de yaralandı. Çocukların, baskın sonrasında güvenlik görevlilerinin çevreye makineli tüfek ve top ateşi açtıkları sırada öldükleri bildirildi. Olaylar sırasında devlete ait bazı binalar ile çok sayıda ev ve işyerinde hasar meydana geldi. Silopi'de 7 Temmuz günü düzenlenen operasyonlar sonucunda 102 kişi gözaltına alındı.

Diyadin (Ağrı): Ağrı'nın Diyadin ilçesi 12 Temmuz gecesi PKK militanları tarafından basıldı. Baskın sırasında ilçede bulunan devlete ait bazı binalara ateş açan PKK militanları, polisler tarafından kullanılan bir lojmanı da yaktı. İlçedeki güvenlik görevlilerinin PKK militanlarına karşılık vermesi üzerine çıkan çatışma 3 saat sürdü. Güvenlik görevlilerinin, çatışma sırasında ayrım yapmadan ev ve işyerlerine doğru ateş açtıkları bildirildi. Olaylar sırasında roketatar mermisi isabet eden bir evde bulunan Burhan Çiççi ve eşi Mahide Çiççi ile çocukları Canan Çiççi, Dilşah Çiççi, Ender Çiççi ve Rüken Çiççi yanarak öldü. Yapılan resmi açıklamada, 6 kişinin PKK militanlarının saldırısı sonucunda öldüğü öne sürüldü. Bu açıklamayı tepkiyle karşılayan Diyadinliler ise Burhan Çiççi ve ailesinin güvenlik görevlileri

tarafından bilinçli bir şekilde öldürüldüklerini bildirdiler. Diyadin'deki olay, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Meclis gündemine getirildi. CHP tarafından Meclis'e verilen önergede olayın PKK tarafından yapıldığının açıklandığı, ancak bu konuda şüphelerin bulunduğu belirtilerek, olayda yaşamını yitiren Burhan Çifçi'nin CHP üyesi olduğu açıklandı. Önergede, PKK'nın Diyadin'de güvenlik güçlerine ait binaları hedef alarak başlattığı olayların ardından birkaç binada yangın çıktığı, bunlar arasında DEP ilçe başkanının dükkanının da bulunduğu belirtildi. Tüm bu olaylarda hiçbir yaralanma ve can kaybı olmadığı halde, yanan dükkanın üzerindeki iki katlı binada oturan ve ayakları sakat olan, 1980 öncesi CHP İlçe Başkanı Burhan Çifçi ile eşi ve 4 çocuğunun yanarak öldükleri kaydedildi. 20 Temmuz günü ilçeye gelen Demokrasi Partisi'nden 4 kişilik bir heyet de olaydan özel tim ve kaymakamın sorumlu olduğunu belirtti. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ise Diyadin olayından özel timin sorumlu olduğuna dair iddiaların açıklığa kavuşturulmasını istedi.

Yüksekova (Hakkari): Hakkari'nin Yüksekova ilçesindeki devlete ait bazı binalar ile askeri mevziler 15 Ağustos gecesi PKK militanlarının saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda binalarda hasar meydana geldi ve bir özel tim görevlisi ile 2 er yaralandı. Saldırı üzerine ilçedeki güvenlik görevlileri tarafından karşı ateş açıldı. Güvenlik görevlilerinin açtığı ateş, ilçede 2 saat kalan PKK militanlarının geri çekilmesinden sonra da devam etti. Olaylar sonucunda Nuh Demirci (19) adlı genç öldü, 9 kişi yaralandı, Yenimahalle, Esenler ve Güngören mahallelerindeki çok sayıda ev ve işyeri hasar gördü. Nuh Demirci, kamuoyuna, "çatışmada öldürülen PKK militanı" olarak tanıtıldı, Yüksekova'daki olaylarla ilgili olarak Milliyet Gazetesi'ne bir demeç veren Hakkari Dağ Komando Tugay Komutanı Tuğgeneral Osman Pamukoğlu şunları söyledi: "15 Ağustos gecesi devletin askerine, tugayına ateş edenler beş misli karşılığını aldılar. Artık onlara ve yordakçılara aman yok. Bir mermi sıkana 5 mermi sıkıracacağım. Kirpi operasyonunu yapmasaydık, 400 kişilik bu grup Yüksekova'yı yerle bir edecekti. İnsan sıkıştığı zaman arkasını resmi kurumlara dayar. Ama, Yüksekova'da resmi kurumlardan askerlere ateş açılmıştır. Hak ettikleri dersi aldılar". Yüksekova'ya giden Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye milletvekilleri ise yaptıkları araştırmaların güvenlik güçlerinin tek yanlı ve yoğun bir şekilde ateş ettiklerini gösterdiğini söylediler. Yetkililerin bir çatışma olduğu izlenimi yaratma çabası içine girdiklerini kaydeden milletvekilleri, böyle bir çatışmada ölen ve yaralanan tek bir PKK'lı olmamasının ilginç olduğunu vurguladılar.

Yüksekova'da 19 Ağustos sabahı da Esentepe ve Karayol mahallelerinde devriye gezen askerlerin durup dururken çevreye açtıkları ateş sonucunda 4 kişi yaralandı. Aynı gün ilçe merkezinde ise bir grup asker PKK aleyhine sloganlar atarak gösteri yaptı. Bu olaylar sonrasında ilçede yaşayan çok sayıda insan başka yerleşim merkezlerindeki yakınlarının yanına gitti.

Yüksekova'daki olaylar Eylül ve Ekim ayları içinde de devam etti. 28 ve 30 Eylül geceleri Yüksekova ilçe merkezindeki devlete ait bazı binalara PKK militanları tarafından taciz ateşi açıldı. Bu olaylar üzerine 1 Ekim günü ilçede sokağa çıkma yasağı ilan edildi ve saat 04.00'dan itibaren ilçe merkezinde geniş kapsamlı bir operasyon başlatıldı. Operasyon devam ederken güvenlik görevlileri tarafından çevreye ateş açıldı. Yer yer havan toplarının da kullanıldığı, bir saat kadar devam eden ateş sonucunda Hacı Uluç (52) adlı kişi ile İdris Uluç (12) ve Sercan Uluç (7) adlı 2 çocuğu öldü. Olayda Adil Uluç (6) adlı çocuk ağır yaralandı, birçok ev ve işyerinde büyük hasar meydana geldi. Yapılan resmi açıklamada, "PKK militanlarının ilçeye düzenledikleri saldırı sonucunda 3 kişinin öldüğü" öne sürüldü. PKK ise

"Yüksekova'ya bir gerilla saldırısı düzenlenmediğini" savundu. Olaylar Yüksekova'da büyük tepki uyandırdı. Olayı protesto amacıyla 3 Ekim günü çoğunluğunu kadın ve çocukların oluşturduğu yaklaşık 3 bin kişi yürüyüş yaptı. Aynı gün dükkanlar da kapalı kaldı. Bunun üzerine Yüksekova'ya giden bir parlamento heyeti, güvenlik kuvvetlerinin olaylar sırasında "hatalı bir tutum içine girdikleri" sonucuna vardı.

Dargeçit (Mardin): Mardin'in Dargeçit ilçesindeki ev ve işyerlerine sokaklarda devriye gezen askerler tarafından 25 Ağustos saat 21.00'de ateş açıldı. Sabaha kadar devam eden olaylar sırasında 15 kadar dükkân da yakıldı. Çıkan yangınları söndürmek isteyen itfaiye görevlileri askerler tarafından engellendi. Olay üzerine Dargeçit'i terk eden bazı kişiler, açılan ateş sonucunda çok sayıda hayvanın telef olduğunu bildirdiler. Dükkanları yakılan bazı kişilerin adları şöyle: "İzzettin Özçelik, Sabri Uğurtay, Hacı Kılıç, Faik Kılıç, Mecit Çelebi, Sabri Çelebi ile Nezir ve Ramazan".

Doğubeyazıt (Ağrı): Doğubeyazıt'taki, devlete ait binalara 30 Ağustos akşamı PKK militanları tarafından taciz ateşi açılmasını bahane eden güvenlik görevlileri, çevreye rastgele ateş açtı. Olayda Seyat Alkan, Sevgül Çetin ve Sakine Çetin adlı üç kadın yaralandı, bazı binalarda hasar meydana geldi. Doğubeyazıt'taki mahalle muhtarları, olay üzerine Meclis Başkanlığı, Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı ile Ağrı Valiliği'ne birer protesto mektubu gönderdiler. Mektupta, ilçedeki ev ve işyerlerinde, güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda büyük hasar meydana geldiği, bu olayın ilçedeki tedirginliği artırdığı ve toplu bir göç tehlikesinin ortaya çıktığı belirtildi.

Doğubeyazıt'ta 25 Eylül günü de saat 22.00 sıralarında duyulan ve kim tarafından atıldığı anlaşılamayan silah sesleri üzerine ilçedeki güvenlik görevlileri çevreye ateş açtı. Silah sesleri sabah saatlerine kadar devam etti. Açılan ateş sonucunda Hatice Karakaş, Azize Özkul ve Ahmet Özkul adlı üç kişi öldü. Zaman zaman roketatar ve havan toplarının kullanıldığı olay sırasında İbrahim Tuncel ve Muhsin Tan adlı 2 kişi yaralandı, 20 kadar ev ve işyeri ağır hasar gördü. Hasar gören evler arasında Anavatan Partisi Ağrı Milletvekili Yaşar Eryılmaz'ın (Sağlık eski Bakanı) evi de yer aldı. Bir pastahane de yangın bombası atılarak yakıldı. Saldırının ardından ilan edilen sokağa çıkma yasağı ile birlikte evlere operasyon düzenleyen asker ve özel timler yaklaşık 200 kişiyi gözaltına aldı. Yapılan resmi açıklamada, "Doğubeyazıt'ta PKK militanları tarafından ateş açıldığı ve bu nedenle bir kişinin öldüğü 4 kişinin de yaralandığı" öne sürüldü. PKK ise Doğubeyazıt'a bir saldırı düzenlediğini savundu.

Anavatan Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz, 28 Eylül günü düzenlediği basın toplantısında, Doğubeyazıt'taki olaylar sırasında Ağrı Milletvekili Yaşar Eryılmaz'ın evinin tanklar tarafından yıkıldığını açıkladı. Olayla ilgili olarak Başbakanlık tarafından yapılan açıklamada ise Yaşar Eryılmaz'ın evine, evde mevzilenen PKK militanlarına karşılık vermek için tank ateşi açıldığı savunuldu. Bu açıklamayı tepkiyle karşılayan Yaşar Eryılmaz şunları söyledi: "Evden güvenlik görevlilerine ateş açıldığı iddiası yalandır. Açıklama yapıldıktan sonra vali ve kaymakamı aradım. Bana 'Bizden böyle bir bilgi alınmadı' dediler. Babam da tıgay komutanı ile görüşti. Görüşmede, 'Evden ateş edildi' iddiasında bulunulmamış. Tugay komutanı, 'Heyecanlı askerlerin yaptığı iş' diyerek özür dilemiş". Mesut Yılmaz da yaptığı açıklamada olaydan sonra askeri yetkililerin Yaşar Eryılmaz'ın babası Rıza Eryılmaz'dan özür dilediklerini yineleyerek, "Yanlışlık her zaman olabilir. Devlet yanlış yaparsa olayı tazmin

etmelidir. Başbakanın yalan bir açıklama yapması bu olaydan daha ağır bir kusurdur. Hükümet yapılan yanlışlıkları düzeltmek yerine yalan açıklamalar yapıyorsa ve bunu da Meclis denetlemiyorsa bu rejimin adı demokrasi olamaz" dedi.

Doğubeyazıt ilçe merkezinde 24 Aralık gecesi de güvenlik görevlileri tarafından çevreye ateş açıldı. Olayda can kaybı olmazken, 2 kişi yaralandı. Ağır makineli tüfek ve lav silahlarının kullanıldığı olayda belediye ve TEK binaları ile birçok evde hasar meydana geldi, 200 kadar dükkan tahrip oldu. Doğubeyazıt Belediye Başkanı Mahmut Kotan, olayla ilgili olarak, "Güvenlik görevlileri ilçeyi rastgele taradılar. Durumu Ağrı Valisi'ne bildirdik. Bize, 'İlçeye gelip incelemelerde bulunacağımı', 'ilçede hasar tespiti yapılacağını' ve 'zararın karşılanması için kaymakama talimat verdiğini' söyledi. İlçemizde bu güne kadar yapılan saldırılar sonucunda milyarlarca liralık hasar meydana geldi. Ama kimse zararı ödemek için bir girişimde bulunmadı. Biz, saldırıların son bulmasını istiyoruz" dedi.

Yeşilyazı (Tunceli): Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı Yeşilyazı kasabesindeki jandarma karakoluna 16 Eylül gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıdan sonra kasabada bulunan 10 ev ile 11 araç güvenlik görevlileri tarafından yakıldı. Olaydan 2 gün sonra Yeşilyazı'ya giderek incelemelerde bulunan Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya ile İHD Tunceli Şubesi Başkanı Mehmet Gülmez yaptıkları açıklamada şunları söylediler: "Devlet burada bilerek ve kasıtlı olarak halkı hedef almıştır. PKK militanlarının karakola düzenlediği saldırıda 2 asker öldürülmesi üzerine güvenlik görevlileri halkı PKK'lı olarak kabul etmiş ve olayın intikamını onlardan almıştır. Olayda eski milletvekili Mehmet Ali Eren'in evi de yakılmış, yakılan araçlardaki radyo ve teyp gibi eşyalar alınmıştır. Kasabada yaşayanlar perişan haldedirler. Bu duruma Tunceli'deki askeri ve mülki yetkililer seyirci kalmıştır". Sinan Yerlikaya olayla ilgili olarak Yeşilyazı Jandarma Karakolu'nda görevli Astsubay Ali Akdam ile emrindeki erler hakkında Savcılık'a suç duyurusunda bulundu.

Tutak (Ağrı): Ağrı'nın Tutak ilçesine 8 Kasım akşamı PKK militanları tarafından kısa süreli taciz ateşi açıldı. Bu olayın ardından ilçedeki güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı ve bazı evlere baskınlar düzenlendi. Yaklaşık 5 saat süren olaylar sırasında daha çok Zeki Öztürk adlı PKK yöneticisinin yakınlarına ait evler hedef alındı. Açılan ateş sonucunda başta Tutak Belediye Başkanı Kemal Öztürk'ün evi olmak üzere 30 kadar ev tahrip oldu, çok sayıda araç hasar gördü, 5 işyeri kullanılamaz hale geldi.

Boşaltılan, yakılan ve basılan köyler

1993 yılında köy ve mezraların boşaltılması uygulamasına da hız verildi. Köy boşaltma uygulamasında büyük ölçüde, köy korucusu olmayı kabul etmeyenlerin yaşadığı köy ve mezralar hedef alındı. Köy ve mezralara yönelik baskılar, boşaltma ile sınırlı kalmadı. Köylere yönelik askeri hareket ve operasyonlara hız verildi. Köyler sık sık basıldı. İnsanlar öldürüldü, (Ölümlerle sonuçlanan köy baskınları "Yargısız İnfazlar" başlıklı bölümde yer almaktadır.) yaralandı, işkence gördü. Pek çok köyedeki ev, ahır, samanlık gibi binalar yakıldı ya da kullanılamaz hale getirildi. Baskılar, çoğu zaman köyde yaşayanlar köylerini terk edene kadar sürdü. İnsanlar göçe zorlandı. Yıllardır yaşadıkları yerleri terk ederek göç edenlerin bir bölümü çevredeki yerleşim merkezlerine, bir bölümü de İstanbul, İzmir, Antalya, Mersin, Adana gibi batıdaki şehirlere gitti. Göç edenler, gittikleri yerlerde çok zor koşullar altında kimi zaman 30-40 kişi aynı mekanlarda kalarak yaşam mücadelesi içine girdi.

İnsan Hakları Derneği'nin yaptığı araştırmalara göre, 1990 yılının başından 1993 yılı sonuna kadar Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresindeki illerde 923 köy ya da mezra boşaltıldı. Boşaltılan köy ve mezraların bir bölümünün illere göre dağılımı şöyle: "Diyarbakır (121), Şırnak (117), Hakkari (108), Siirt (83), Mardin (68), Batman (29), Bitlis (28), Van (36), Bingöl (9), Muş (7) ve Erzurum (2)". Köy ve mezra boşaltmalarının yarısından fazlası 1993 yılı içinde gerçekleşti. Boşaltılan köy ve mezralar daha sonra yakılarak ya da bombalanarak tahrip edildi.

Köy boşaltma, yakma, yıkma ve baskın olaylarıyla ilgili olarak TİHV tarafından derlenen bilgilerin bir bölümü şöyle:

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Bağlarbaşı ile Narlı köyleri arasında köy korucularını taşıyan bir minibüse Ocak ayı sonunda düzenlenen saldırı sırasında yaralı olarak yakalanan Cemal adlı PKK militanının itirafları sonucunda bölgede operasyon başlatıldı. Operasyon sürerken Barıştepe, Kefri, Bağlarbaşı, Gülveren ve Narlı köyleri Şubat ayı başında köy korucuları tarafından basıldı. Baskınlar sırasında köylerde yaşayanlar dövüldü, göçe zorlandı ve bazı evler tahrip edildi. Basılan köyler, 1993 yılının ortalarında tamamen boşaltıldı.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesi'ne bağlı Türkmen, Hacı ve Kazancı köylerine Nisan ayı başında baskın düzenleyen güvenlik görevlileri, 13 evi tahrip etti, 7 kişiyi de gözaltına aldı. Evleri tahrip edilenlerin adları şöyle: "Mahmut Alkalkan, Sait Saruhan, Reşat Uluğ, Askeri Saruhan, Fehmi Çakmak, Celal Uluğ, Davut Dal, Sait Şeker, Abdurrahman Topuz, Salih Kızıl, Vedat Tunç, Nursel Altındağ ve Latif Kızıl".

Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Kelekçi köyü Nisan ayında güvenlik görevlileri tarafından zorla boşaltıldı ve yakıldı. Köyde yaşayan yaklaşık bin kişi bu olay üzerine topluca Diyarbakır'a giderek akrabalarının yanına yerleşti. Aynı günlerde Dicle'ye bağlı Köprübaşı, Kurşunlu ve Değirmen köylerinde yaşayanlara da güvenlik görevlileri tarafından köylerini terk etmeleri için bir hafta süre verildi. Bu üç köy de verilen sürenin dolmasından sonra büyük ölçüde boşaldı. Olayları doğrulayan Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurtdaş, Diyarbakır'a gelen köylülerin son derece kötü koşullar içinde bulduklarını söyledi.

Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Hasanova köyü, 1 Haziran günü bölgede savaş uçakları ve helikopterler desteğinde sürdürülen operasyon çerçevesinde güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskın sırasında 4 ev yakıldı, köy meydanında toplanan köylülerden bazıları dövüldü, 17 kişi gözaltına alındı. 2 Haziran günü de Karlıova'ya bağlı Kartal, Çilligöl ve Kıraçtepe köyleri boşaltılarak evler kullanılamaz hale getirildi. Ayrıca bölgedeki yaylalara gitmek yasaklandı. Van'ın Çatak ilçesine bağlı Sugeldi köyü 1 Haziran günü güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Boşaltılan köyde yaşayan yaklaşık 400 kişi Çatak ve Van'a göç etti.

Ağrı Dağı civarındaki 23 köyde yaşayanların yaz aylarında yaylaya çıkmaları yasaklandı. Bu karar, 6 Haziran günü Doğubeyazıt İlçe Jandarma Bölük Komutanı tarafından muhtarlara sözlü olarak iletildi. Ayrıca yaylaların bulunduğu bölgede kara ve hava hareketinin sürdürüldüğü, köylülerin yaylaya çıkmaları halinde meydana gelebilecek zarardan devletin sorumlu olmayacağı ve Ağrı Dağı'na 25 kilometreden itibaren yaklaşılması gerektiği bildirildi. Tebligatta, bu konudaki emirin Genelkurmay Başkanlığı tarafından verildiği ve karara uyulmaması halinde yasal işlem yapılacağını belirtildi.

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Güldiken köyü 26 Haziran günü güvenlik görevlileri tarafından boşaltılarak yakıldı. Köyün boşaltılmasını gazetecilere anlatan Baki Çelik adlı kişi, "Güvenlik görevlileri herkesi meydana topladıktan sonra erkekleri, kadın ve çocukların gözleri önünde soyarak dövdüler, elbise ve kimlikleri yaktılar. 90 yaşındaki bir kişiyi bile dövdüler. Beni çıplak halde yerde sürüklediler. Babamı da çıplak soyarak suya attılar" dedi.

Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı Kumur köyüne 12 Temmuz günü baskın düzenleyen güvenlik görevlileri köydeki 20 evi yakıtı ve hayvanları öldürdü. Köyün muhtarı Şakir İlbasan, "Güvenlik görevlileri bizi köy dışında toplayarak, korucu olmamızı, aksi takdirde köyü yakacaklarını söylediler. Biz de korucu olmayacağımızı belirttik. Bir süre sonra köyden dumanlar yükseldiğini gördük" dedi. Evi yakılan Newroz Özgel (60) adlı kadın ise askerlerin köyde rastgele ateş açtıklarını ve kadınları dövdüklerini belirterek, yakılan evlerdeki eşya ve yiyeceklerin dışarıya çıkarılmasına izin verilmediğini söyledi. Baskında askerler tarafından dövülen Ramazan Uysal adlı kişinin kolu kırıldı, Yusuf ve Sultan Bora adlı karı koca da yaralandı. Kumur köyü 15 Eylül günü ikinci kez basıldı. Baskında köyde yaşayanlar dövdüldü ve ilk baskında bir şey yapılmayan evler tahrip edildi.

Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı Yalınağaç, Meşeli, Ulutaş, Günbat ve Kovalı köyleri Temmuz ayı içinde tamamen boşaltıldı. Söz konusu köylerde yaşayanların koruculuğu kabul etmedikleri için insanlık dışı uygulamalara maruz bırakıldıklarını savunan İHD Derik Temsilcisi Mehmet Gökalp, köylerin bu nedenle boşaltıldığını ve göç eden köylülerin son derece kötü durumda olduklarını söyledi. Mehmet Gökalp, köylülerin gittikleri yerleşim merkezlerinde de rahat bırakılmadıklarını sözlerine ekledi.

Siirt'e bağlı Kayıklı, Güneşli, Kelekçi ve Keçeli köyleri Temmuz ayında köy korucuları ve jandarmalar tarafından zorla boşaltıldı. Boşaltılan köylerdeki evlerin önemli bir bölümü kısmen ya da tamamen yakıldı. Köylerin boşaltılması sırasında Abdülcelil Toy ve Hayrettin Can adlı iki kişi, korucuların açtığı ateş sonucunda vurularak yaralandı, hamile beş kadın da çocuğunu düşürdü. Olaylar sırasında evleri tamamen yakılan köylülerin adları şöyle: "Süleyman Çelik, Sait Çelik, Tahir Özer, Hüseyin Oğuz, Nezir Tekin, Raşit Yıldırım, Hayrettin Can, Hasan Polat, Ahmet Balık, Abdullah Tan, Osman Tan, Mehmet İlik, Abdülaziz İlik, Hasan İlik, Abdullah Bulgak, Halil İlik, Osman Memiş, Hacı Ali Memiş, Ahmet Memiş, Mehmet Memiş, Emin Memiş, Osman Yıldırım, Mehmet Kaya, Mehmet Tekin, Abdurrahman Memiş, Mehmet Salih Ayana, Nazım Ay, Sabri Memiş, Celal Gök, Süreyya Ay, Şemsettin Ay, Ekrem Ay, Mehmet Ay, Derviş Ay ve Hayrettin Ay (Kelekçi Köyü Muhtarı)".

Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Alibeş köyüne 25 Ağustos sabahı baskın düzenleyen güvenlik görevlileri, köydeki 6 evi, içindeki eşyalarla birlikte tahrip etti. Köyde yaşayanlar olaydan sonra, "Köyümüzü boşaltmamız için sürekli baskı yapılıyor. Bizi birkaç kez Silvan Jandarma Karakolu'na çağırdılar. Her seferinde militanları barındırdığımız ve onlara kuryelik yaptığımız iddiasıyla işkence yapıp hakaret ettiler. Bizi, evlerimizi yakmakla, öldürmekle tehdit ettiler" dediler. Evleri tahrip edilenlerin adları şöyle: "Mehmet Sönük, Hüsnü Damgalı, Medeni Yücel, Velihan Kıran, Seyfettin Güzel ve Reşit Okşamak".

Iğdır'ın Aralık ilçesine bağlı Gomik, Atıcılar ve Korhan köyleri Ağustos ayında güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Köylerin, Ağrı ve Tendürek dağlarındaki operasyonlar devam ederken basıldığı, ardından da boşaltıldığı bildirildi. Köylerini terk ederek başka yerleşim merkezlerine gitmek zorunda kalan kişiler, "Operasyonun başladığı gün,

köyler güvenlik görevlileri tarafından rastgele tarandı. Ardından da kışlık erzaklarımız ve samanlarımız yakıldı. Bunların tümü bilinçli yapıldı" dediler.

Erzincan'a bağlı Değirmenli köyündeki bazı evlere, yeni göreve başlayan köy korucuları tarafından 27 Ağustos geceyarısı ateş açıldı. Aralıklı olarak 3 saat devam eden ateş sonucunda bazı evler hasar gördü. Evi kurşunlanan köylülerden birisi şunları söyledi; "Sabaha kadar yatamadık. 3 saat üzerimizden kurşunlar uçtu. Evin içinde kurşun gelmeyecek bir yere toplamp öylece bekledik. Telefonu olanlar birbirini arayarak ne olup bittiğini öğrenmeye çalıştı. Ama kimse bir şey bilmiyordu. Dışarıya da çıkamıyorduk. Sabah öğrendik ki, yakınımızdaki Pulur köyünün basıldığı gerekçesiyle bizlere ateş edilmiş. Ama daha sonra Pulur köyüne bir baskın yapılmadığını öğrendik. Olay tamamen korucuların keyfi davranışı".

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Yolçatı köyünün Kuruçay mezrası, 12 Eylül günü sabaha karşı güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Tepe Jandarma Karakolu'nda görev yapan askerler tarafından düzenlenen baskında bazı köylüler dövüldü ve mezradaki 11 ev ile bir cami yakıldı. Evleri yakılan köylülerin isimleri şunlar: "Mustafa Balta, Mehmet Balta, Kamil Balta, Fehmi Akdoğan, Abdullah Ayata, Avni Ayata, İbrahim Ayata, Bahri Akdemir, Tahir Akdemir, Kemal Akdemir ile adı öğrenilemeyen köy imamının evi."

Ağrı Dağı ve çevresinde bulunan köy ve mezralardan 9'u (Ele, Çevirme, Yukarı Güngören, Aşağı Güngören, Şeyhmirzo, Kelheso, Gir, Mişko ve Selekose) Eylül ayında boşaltıldı ve ardından bombalanarak tahrip edildi. Boşaltılan mezralarda yaşayan yaklaşık 3500 kişi Doğubeyazıt'a göç etti. Doğubeyazıt'a gelenlerin bir bölümü akrabalarının yanına, bir bölümü ise Hani, Meydan, Çiftelmar ve İshakpaşa mahallelerindeki ahlrlara yerleşirken, bir bölümü de sokakta kaldı.

Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Güzdere köyü 28 Eylül günü güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskında 13 ev yakıldı, bazı evlerdeki eşyalar tahrip edildi ve 16 kişi gözaltına alındı. Güvenlik görevlilerinin köye sık sık baskın yaptığını anlatan köylüler, "Saat 03.00 sıralarında köy basıldı. Bizleri evlerden çıkardılar. Evlerdeki televizyon, buzdolabı gibi eşyaları, kapıları, pencereleri, elektrik tesisatlarını kırdılar, gıda maddelerini yerlere döktüler. Baskını yapanlar Silvan Jandarma Karakol Komutanı ve Malabadi Jandarma Karakol Komutanı Astsubay Hüdaverdi ile onların emrindeki askerlerdi. Olay üzerine köyü terk etmek zorunda kaldık" dediler. Evleri tahrip edilenlerin adları şöyle; "Ahmet Toptemiş, Abdullah Avşar, Mahmut Toptemiş, Şahin Söner, Şirin Söner, Salih Eraslan, Zeki Akto, Mehmet Eraslan, Emin Tanrıkulu, İrfan Uğurlu, Hanifi Aykut ve Eşref Aykut".

Muş'a 30 kilometre uzaklıktaki Yamaç ve Yürecik (Zengök) köylerine 11 Ekim gecesi baskın düzenleyen güvenlik görevlileri, köylerdeki bazı evleri yakarak tahrip etti. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Muş Milletvekili Sırrı Sakık, yakılan köylerden Yürecik'in kendi köyü olduğunu bildirerek, "Olay günü ben de köyde olacaktım. Ancak, köye giden yolda askeri araçları görünce geri döndüm. Benim köyde olmam bekleniyormuş. Hedef bendim ve şans eseri kurtuldum" dedi. Yürecik köyüne düzenlenen baskında evleri yakılanların adları şöyle: "Mehmet Sezgin, Mehmet Salgut, Nimet Salgut, Arif Sakık, Şeyhmuz Er, Selam Sakık, Suphi Samur, Aziz Türk, Müfit Sakık, Ubeydullah Sakık, İhsan Sidar ve Abdulselam Sakıcı".

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Çavuşoğlu köyüne 31 Ekim gecesi baskın düzenleyen güvenlik görevlileri, köyde bulunan 65 evden 45'ini tamamen ya da kısmen yaktı.

Baskın sonrasında 11 kişi gözaltına alındı. Köy koruculuğuna karşı çıkan insanların yaşadığı Çavuşoğlu köyünün, "27 Ekim günü düzenlenen bir silahlı saldırıya (Olayda Neşe Alten (21) adlı öğretmen ile babası Hasan Alten (60) kurşuna dizilerek öldürülmüştü.) misilleme olarak basıldığı" öne sürüldü. Baskın sırasında evleri yakılanlardan bazılarının adları şöyle: "Celal Bitlis, Yusuf Gögür, Kamil Gögür, Hüseyin Gögür, Hilmi Tepe, Çağan Tepe, Ramazan Çaycı, Samet Savcı, Salih Savcı, Yüksel Karatepe, İzzettin Karatepe, Emin Can, Emin Yeşilirmak, İhsan Erkek, Nuri Aydın, Halim Savcı, Fahri Karatepe, Mustafa Can, Murat Elitaş, İhsan Güven, Hüsnü Elitaş, Sabri Tepe, Mikail Tekin ve Hüseyin Can".

Süryanilerin yaşadığı Şırnak'ın Silopi ilçesine bağlı Köşralı (Hasena) köyü Kasım ayında güvenlik görevlilerinin isteği üzerine boşaltıldı. Silopi'deki son Süryani köyü olan 60 haneli Köşralı'da 400'den fazla insan yaşıyordu. Köyün boşaltılmasından sonra, köyde yaşayanların bir bölümü Mardin ya da Midyat'taki akrabaların yanına gitti. 13 ailelik bir grup da Süryanilerin yaşadığı İdil'e bağlı Öğündük köyüne (Mideh) yerleşti.

Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Uzuner köyü 24 Kasım günü köy korucuları tarafından basıldı. 22 Kasım günü bölgede çıkan bir çatışmada 2 köy korucusu ile 2 erin ölmesi üzerine düzenlenen baskında, köyedeki evlerden 6'sı yakıldı. Köyde yaşayanlar yaptıkları açıklamada, "Korucular, öldürülen arkadaşlarının intikamını bizden aldılar, Hepimizi köy meydanında toplayarak dövdüler. Bizden zorla para istediler ve ölümle tehdit ettiler" dediler. Baskın sırasında evleri yakılan 6 kişinin adları şöyle: "İsmail Hakkı Ürek, Alişan Özduştü, Musa Özduştü, Şevket Yürek, Reşat Turan ve İhsan Akbaba". Uzuner köyüne 3 kilometre uzaklıktaki Yazgı köyü de aynı gün güvenlik görevlileri tarafından basıldı.

e)- Sivillere yönelik saldırılar

1993, sivillere ve savunmasız insanlara yönelik silahlı ve bombalı saldırıların son birkaç yıla göre arttığı bir yıl oldu. Bir yıl boyunca devlet yanlısı olarak bilinen köy ve mezralar, köy korucularının ev ve aileleri, köy koruculuğunu kabul etmeyen insanların yaşadığı yerleşim merkezleri, turistik tesis ve bölgeler ile toplu taşıma araçları sık sık hedef alındı. Saldırıların önemli bir bölümü PKK militanları tarafından düzenlenirken, bazılarının kim tarafından ve ne amaçla yapıldığı kesin olarak anlaşılmadı. Kim tarafından yapıldığı belli olmayan saldırılar genellikle PKK yanlısı olarak bilinen ya da köy koruculuğunu kabul etmeyenlerin yaşadığı, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki bazı yerleşim merkezlerine karşı düzenlendi. Ayrıca İstanbul, Antalya, Kuşadası gibi batıdaki yerleşim merkezlerinde turizme ve turistik tesislere yönelik "PKK militanları tarafından düzenlendiği" açıklanan bombalı saldırılar yaşandı.

Sivillere ve turizme yönelik olarak düzenlenen toplam 85 saldırı sonucunda 107'si çocuk, 406 kişi öldü, (1992 yılında sivillere yönelik saldırılarda 34'ü çocuk 189 kişi ölmüştü) en az 302 kişi yaralandı. 90'ı çocuk, 353 kişinin öldüğü 63 saldırı PKK militanları tarafından gerçekleştirildi. Saldırılarından 11'i de turistik bölgelerde veya turistik tesislere karşı düzenlendi. Turizmi baltalamayı amaçlayan bu saldırılar sonucunda bir kişi öldü, 33'ü yabancı uyruklu 65 kişi yaralandı. PKK'nın ateşkes ilan ettiği 20 Mart gününden, ateşkesin fiilen bittiği Mayıs ayı sonuna kadar sivillere yönelik bir saldırıya tanık olunmadı. 17'si çocuk, 52 kişinin ölümüyle sonuçlanan 11 saldırının ise kimler tarafından yapıldığı kesin bir biçimde belli olmadı. Ancak, bu saldırıların köy korucuları ya da "kontr-gerilla" olarak bilinen karanlık odaklar tarafından düzenlendiğine dair yaygın bir kanı oluştu.

Savunmasız kişilere ve sivil hedeflere yönelik saldırılar toplumda büyük nefret uyandırdı. Bu saldırılar, toplumu terörize etmesi ve anti-demokratik uygulamalara gerekece olması nedeniyle ayrı bir önem kazandı. PKK ya da Abdullah Öcalan tarafından yapılan bazı açıklamalarda, "özellikle büyük şehirlerdeki turistik tesislere, sanayi kuruluşlarına ve eğlence yerlerine saldırılar düzenleneceği" sık sık yineleni. Bu açıklamalar ve ardından gerçekleştirilen eylemler, batıdaki yerleşim merkezlerinde Kürtlere karşı oluşan tepki ve husumeti daha da artırdı.

1993 yılında, sivillere, savunmasız insanlara ve turizme yönelik olarak düzenlenen saldırılarla ilgili TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

Cizre'ye bağlı Güçlü köyü, Kolgezen mezrasında yaşayan Davut Ergün'ün evi 12 Ocak gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından basıldı. Baskın sırasında, Davut Ergün'ün eşi Hasibe Ergün (40) ile çocukları Lokman Ergün (20), Hıdır Ergün (17), Nezir Ergün (8) ve Hacer Ergün (6) öldürüldü. Olay sırasında evde olmadığı için ölümden kurtulan Davut Ergün'ün, yargılandığı bir PKK davası nedeniyle uzun süre cezaevinde kaldığı ve 1992 yılı başında tahliye olduğu öğrenildi. Saldırının kim tarafından yapıldığı öğrenilemedi.

13 Ocak günü Diyarbakır'ın Hani ilçesi Merkez mahallesindeki bir eve PKK militanlarının roketatar ve el bombalarıyla düzenlediği saldırıda, Esmâ Ava (83) ve Sabiha Ava (50) adlı 2 kadın öldü, Leyla Ava ve İzzettin Ava adlı kişiler de yaralandı.

Sürt'ün Kurtalan ilçesinde belediyeye ait kullanılmayan bir binaya 6 Şubat gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından açılan ateş sonucunda Davut Olcay (50), Şahine Olcay (40), Selahattin Şahin (38), Türkan Can (35) ve Ayşe Gülcan (28) adlı 5 kişi öldü. Saldırının nedeni öğrenilemedi.

Mardin'in Dargeçit ilçesi Elmabahçe köyüne 2 Mart günü baskın düzenleyen PKK militanları tarafından kurşunlanan, köy korucusu Osman Bulut'a ait evde bulunan Mekkiye Bulut adlı kadın ile Selahattin Bulut, Ramazan Bulut ve Hasan Bulut adlı çocuklar öldü.

Iğdır'a bağlı Evcî köyündeki bir kahvehaneye 6 Mart akşamı baskın düzenleyen 10 kadar PKK militanı, Enver Okur, Ahmet Aksu, Oruç Tekçe ve Asker Timar adlı 4 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü.

20 Mart akşamı Urfa'nın Viranşehir ilçesine bağlı Hisar köyünde yaşayan Ali Yabalak adlı köy korucusunun evine baskın düzenleyen PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda Nuran Yabalak (20) adlı kadın öldü, 3 kişi yaralandı.

Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Bahçebaşı köyüne 2 Haziran gecesi baskın düzenleyen PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışma sırasında bombayla tahrip edilen bir evde bulunan, Yusuf Taş adlı köy korucusunun eşi Ayşe Taş (27) ile Fatma (2) ve Emine (6 aylık) adlı iki çocuğu yanarak öldü. Olayda 5 kişi de yaralandı.

Batman'ın Sason ilçesine bağlı Dörtbölük köyüne 6 Haziran gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, İrfan Tiryaki adlı korucu ile Sabriye Tiryaki (23-hamile), Ziyet Tekin (21) ve Saniye Tiryaki adlı yakınlarını öldürdü.

16 Haziran gecesi Mardin'in Yaylacık köyüne baskın düzenleyen bir grup PKK militanı, Mehmet Serin adlı köy korucusu ile evinde bulunan 4'ü çocuk 6 kişiyi öldürdü.

Olayda, Hüseyin Azizoğlu ve Mehmet Demiroğlu adlı 2 kişi de yaralandı. Saldırıda ölenlerin adları şöyle: "Mehmet Serin (39), Hikmet Serin (56), Saliha Serin, Abdülmecit Serin (14), Selime Serin (14), Meral Serin (4) ve Keriman Serin (1)".

Urfâ'nın Suruç ilçesinde Mehmet Yalçın adlı Sosyal Demokrat Halkçı Parti üyesinin evine 23 Haziran gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Olayda, Mehmet Yalçın'ın annesi Cemile Yalçın (50) ile 10 yaşındaki kızı Devran Yalçın öldü, ikisi çocuk 4 kişi de yaralandı. Saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

Mardin'in Yeşilli ilçesine bağlı Koyunlu köyüne 25 Haziran gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, Nimet Kaymaz ve Zahir Ökmen adlı köy korucularına ait evlerde bulunan 3'ü çocuk 8 kişiyi öldürdü. Ölen 8 kişinin adları şöyle: "Nimet Kaymaz (37), Sultan Kaymaz (28), Uğur Kaymaz (5), Gülistan Kaymaz (3), Hasret Kaymaz (14), Hacile Ökmen (50), Lamia Ökmen (17) ve Yahya Gümüş (43)".

Bingöl ile Tatvan arasında sefer yapan yolcu trenine 28 Haziran sabahı PKK militanları tarafından açılan ateş sonucunda 2'si ağır 6 kişi yaralandı.

Mardin'e bağlı Yalın köyüne 29 Haziran gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, Fahri Gökoğlu adlı korucu ile bu korucunun evinde bulunan 3'ü çocuk 6 kişiyi öldürdü. Öldürülen 6 kişinin adları şöyle: "Fehime Gökoğlu (42), Muzaffer Gökoğlu (16), Sultan Gökoğlu (26), Hülya Gökoğlu (3), Gülşah Gökoğlu (8) ve Sevgi Gökoğlu (1 aylık)". Olayda 4 kişi de yaralandı.

Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar köyüne 5 Temmuz gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, 30 kişiyi kurşuna dizerek ya da yakarak öldürdü. 3 kişinin de yaralandığı olayda köyde bulunan evlerden 57'si yakıldı. Baskın sırasında öldürülenlerden 29'unun adları şöyle: "Kamil Akpınar, Ali Baltacı, Süleyman Akpınar, İbrahim Çelik, Feridun Dikkaya, Ali Kıcırcı, Şaban Türkücü, Ali Rıza Türkücü, Hüseyin Güner, Mehmet Ali Taşdelen, Rıfat Aydın, Fehmi Aydın, Aydın Aydın, Ali Özdemir, İbrahim Parto, Celal Demirci, Salim Parto, Recep Parto, Mehmet Parto, Yahya Özdemir, Mehmet Taşdelen, Adil Turan, İbrahim Baltacı, Nafize Baltacı, İbrahim Baltacı (13), Hasan Sandıkçı, Hüsnü Öztürk, Ahmet Yıldırım ve İbrahim Gülcan".

Mardin'in Midyat ve Dargeçit ilçeleri arasındaki karayolunda 11 Temmuz günü öğle saatlerinde bir minibüse açılan ateş sonucunda Celal Dağ (80) adlı kişi öldü, 2 kişi de yaralandı. Saldırının kimler tarafından düzenlendiği öğrenilemedi.

Batman'ın Sason ilçesine bağlı Karamaşe köyü yakınlarda 12 Temmuz günü yol kesen bir grup PKK militanı tarafından durdurulan araçlarda bulunan Ebedin Tiryaki, Alaattin Aydemir, Abdurrahman Şahin, Hikmet Babay ve Fahrettin Sevinç adlı 5 kişi öldürüldü. Olaydan sonra Abdülvahap Coşkun, Şemsettin Demir, Adil Yıldız, Burhan Aslan ve Metin Aktaş adlı 5 kişi de kaçırıldı. Kaçırılanlar 22 Temmuz günü serbest bırakıldı.

Bingöl'ün Yayladere ilçesi 12 Temmuz gecesi bir grup PKK militanı tarafından basıldı. Baskın sırasında buldukları karavan PKK militanları tarafından kurşunlanan Bülent Çelik Demir, Yaşar Kıtay ve Ramazan Vural adlı 3 PTT görevlisi öldü. Ayrıca Kaymakamlık, Belediye ve PTT binaları hasar gördü, devlet kuruluşlarına ait 10 araç da yakıldı. PKK'ya yakın kaynaklar, 3 PTT görevlisinin çatışma sırasında arada kalarak öldüklerini öne sürdüler.

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Narlı köyüne 17 Temmuz gecesi baskın düzenleyen PKK militanlarının Arif Kaplan adlı köy korucusunun evine açtığı ateş sonucunda İhsan Kaplan (6) adlı çocuk öldü.

18 Temmuz gecesi Van'ın Bahçesaray ilçesi yakımlarındaki Sündüz Yaylası'na baskın düzenleyen kimliği belirsiz 7 kişi, 14'ü çocuk, 8'i kadın 26 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Saldırıda 4 kişi de yaralandı. Olaydan sonra yapılan resmi açıklamalarda "saldırımın PKK militanları tarafından düzenlendiği" belirtildi. Olayla ilgili olarak PKK tarafından yapılan açıklamada ise "yayla baskınıyla PKK'nın bir ilgisinin bulunmadığı ve eylemin kontr-gerilla tarafından düzenlendiği" belirtildi. Sündüz Yaylası'na baskın düzenleyenlerin yörede rastlanmayan bir şiveyle Kürtçe konuştukları belirlendi. Baskında yaralanan 4 kişiden biri olan Ahmet Sevgili, gece geç saatlerde yaylaya gelen 7 kişinin kendilerini toplayarak, korucu olup olmadıklarını sorduklarını bildirdi. Silahlı kişilerin, yaylada bulunanlar arasında korucu olmadığını öğrenince sinirlendiğini anlatan Ahmet Sevgili, anlaşılamayan bir telsiz görüşmesinden sonra üzerlerine ateş açıldığını söyledi. Olay sırasında saklandığı için canını kurtaran Hücre Güzel (35) adlı kadın ise "Görebildiğim kadarıyla silahlı adamların biri uzun saçlı ve bıyıklı, biri sakallı, diğeri bıyıksız idi. Yöre kıyafeti giyinen bu kişiler Kürtçe konuşuyorlardı. Ancak şiveleri çok değişikti. PKK ile ilgili hiçbir şey söylemediler" dedi. Ölenlerin adları şöyle: "Azad Sabırlı (7), Yunus Sabırlı (2), Müzeyyen Yaşar (42), Gül Turan (1), Gülnaz Söylemiş (18), Sedef Elmalı (35), Bahar Turan (3), Meşide Ağaç (32), Zehra Ağaç (1), Sevim Ağaç (7), Hediye Turan (20), Suzan Turan (10), Yıldız Güzel (13), Hikmet Sabırlı (20), Nezahat Elmalı (12), Hürriyet Sevgili (12), Hanım Yaşar (4), Muhammed Yaşar (8), Melike Yaşar (18), Beyhun Sevgili (40), Semra Sabırlı (17), Eylem Elmalı (4), Ferhan Sevgili (13), Huri Samsa (55), Muteber Sabırlı (38) ve Azime Elmalı (14)".

Bingöl'ün Solhan ilçesinde köy korucularının kaldığı bir binaya 25 Temmuz gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda Emine Yıldız (40) ve Derdiye Yıldız (28) adlı 2 kadın ile Zeynep Yıldız (6), Necip Yıldız (10) ve Nizam Özcan (16) adlı 3 çocuk öldü. Saldırıda 4 kişi de yaralandı.

27 Temmuz gecesi Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı Tepebaşı köyüne baskın düzenleyen PKK militanlarının bir eve açtıkları ateş sonucunda Abdurrahman Başeğmez (55) ve Cemil Başeğmez (19) adlı iki kişi ile Kadri Başeğmez (5) adlı çocuk öldü.

Bingöl'ün Adaklı ilçesine bağlı Dolutekne köyüne 30 Temmuz akşamı baskın düzenleyen PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışma sırasında roketatar mermisi isabet eden bir evde bulunan Emine Yalçın (60) adlı kadın ile Ferda Yalçın (12) ve Nazmiye Yalçın (15) adlı çocuklar öldü.

31 Temmuz günü Elazığ'ın Alacakaya ilçesi yakımlarında PKK militanları tarafından krom işletmesine ait bir servis aracına açılan ateş sonucunda Zekeriya Balcı, Hayati Yoncalı ve İhsan Toybak adlı işçiler öldü. 2 Ağustos günü Bingöl'ün Solhan ilçesi Asmakaya bölgesinde ise derin yolunu tamir eden görevilere ateş açan PKK militanları Şemmi Adanır (40) adlı işçiyi öldürdü.

Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Kavakbaşı ve Yenidoğan köyleri arasında 4 Ağustos akşamı yol kesen bir grup PKK militanı, durdurdukları 6 minibüste bulunan köy korucuları ve ailelerinden oluşan 19 kişiyi öldürdü. Olayda 13 kişi de yaralandı. Ölenlerin adları şöyle:

"Hayrettin Kardeş, Seyit Hasan Kızmaz, Aşur Turan, Reşit Kızılkaya, Mirza Bagan, Mehmet Özdil, Kazım Meşe, Ahmet Yeşildal, Cuma Selçuk, Salih Polat, Zeki Kardeş, Ferzande Kardeş, Salih Kılıçaslan, Seyfettin Çetin, Aydın Uzunköprü, Feryat Ürün, Gıyasettin Akyol, Seyfettin Özaslan ve Mehmet Ürün".

Bingöl'ün Solhan ilçesine bağlı Aslanbeyli köyü Konakbaşı mezrasını 4 Ağustos gecesi basan bir grup PKK militanı, Mustafa Korkmaz (70) ve Hadime Korkmaz (45) adlı kişiler ile Abdülbaki Korkmaz (5), Maruf Korkmaz (7), Sebire Korkmaz (1) ve Mükerrerem Korkmaz (3) adlı çocukları öldürdü. Bu olaydan kısa bir süre sonra aynı bölgedeki Asmakaya köyünü basan PKK militanlarının attığı bir roketin isabet ettiği evde bulunan Nezahat Karıcı (30' lı kadın ile Ağa Karıcı (12), Gürcan Karıcı (2), Hatice Karıcı (10) ve Hatime Karıcı (5) adlı 4 çocuk öldü.

Diyarbakır'ın Çınar ilçesine bağlı Aşağıkonak köyü yakınlarında 6 Ağustos günü PKK militanlarının saldırısına uğrayan bir traktörde bulunan Vedat Ateş (27), Kemal Gürde (52), Salih Seyhan (28), Yüksel Tunç ve Murat Güzel ile kimliği belirsiz bir kişi öldü, 2 kişi de yaralandı.

7 Ağustos gecesi Diyarbakır'ın Çermik ilçesine bağlı Akpınar köyüne baskın düzenleyen bir grup PKK militanı, Halit Kaya adlı köy korucusunun evini bombaladı. Olayda Hamza Kaya (20), Hacer Kaya (40), Fevziye Kaya (17) ve Hacer Kaya (15) adlı 4 kişi öldü.

Urfalı'nın Viranşehir ilçesine bağlı Elgün köyündeki bir eve 8 Ağustos gecesi ateş açan silahlı kişiler, Gemra Yeten (55) ve Terze Yeten (18) adlı 2 kadın ile İbrahim Yeten (7) adlı çocuğu öldürdü. Bölgedeki kaynaklar, saldırıya maddi anlaşmazlığın yol açtığını bildirdiler.

9 Ağustos gecesi Urfalı'nın Suruç ilçesinde Ali Baz adlı kişinin evine patlayıcı madde atılması sonucunda Ayfer Baz (22) adlı genç kız ile Cemile Baz (10), İsmail Baz (13) ve Yılmaz Baz (15) adlı 3 çocuk yaralandı. Bombalı saldırıyı PKK üstlendi.

10 Ağustos akşamı Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Çaltepe köyü yakınlarında PKK militanları tarafından ateş açılan bir minibüste bulunan 8 kişi öldü, 9 kişi de yaralandı. Saldırıda öldürülenlerin adları şöyle: "Ziya Öztürk (minibüs şoförü), Said Arık, Nurullah Dinsever, Zühre Özer, Gülten Özen, Hamit Artar, Fevzi Çabalar ve Tahsin Yoldaş".

14 Ağustos günü Diyarbakır'ın Hani ilçesine bağlı Kuyular köyü Ekşim mezrasına baskın düzenleyen PKK militanları Ahmet Yalçın (55), Makbule Yalçın ve Ayşe Topkaya (55) adlı kişiler ile Zeynep Yalçın (14) ve Hayri Topkaya (9) adlı çocukları öldürdü. Olayda 3'ü çocuk 4 kişi de yaralandı.

Tunceli'nin Çemişgezek ilçesine bağlı Güneybaşı Köyü'ne 15 Ağustos gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen baskında, Ali Akgül (55) adlı imam ile Kazım Özcan (50), Soner Özcan (15), Selahattin Gedik (30), Sadettin Gedik (25) ve Adnan Kurt (35) adlı kişiler öldü. Güneybaşı köyünde yaşayanların genelde sağ eğilimli olarak tanındıkları öğrenildi.

Van'ın Çaldıran ilçesine bağlı Gumbet mezrasına 16 Ağustos gecesi baskın düzenleyen PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 2 köy korucusu öldü, 8'i güvenlik görevlisi 12 kişi yaralandı. Çatışma sürerken PKK militanlarının roketatarla saldırdıkları bir evde bulunan Zahide Ayaz (40) ve Asiye Ayaz (18) adlı iki kadın ile Necibe Ayaz (8) Neriman Ayaz (6), Mercan Ayaz (4) ve Aygün Ayaz adlı 4 çocuk öldü.

Siirt'in Şirvan ilçesine bağlı Akçayır köyüne 23 Ağustos Pazartesi gecesi baskın düzenleyen PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışma sırasında PKK militanları tarafından kurşunlanan ve yakılan köy korucusuna ait bir evde bulunan Azime Abacan (12), Gülsün Abacan (15), Gülbeyaz Abacan (8), Cevahir Abacan (3), Nesibe Abacan (10) adlı çocuklar ile Mehmet Abacan (20) ve Necla Abacan (20) adlı kişiler öldü.

24 Ağustos gecesi Malatya ile Doğanşehir arasındaki karayolunu kesen PKK militanlarının, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir araca ateş açmaları sonucunda Sümeyra Aktürk (14) adlı çocuk öldü, 2 kişi de yaralandı.

Bitlis'in Mutki ilçesi Çaygeçit bölgesinde 27 Ağustos akşamı yol kesen PKK militanlarının ateş açtığı iki minibüste bulunan İhsan Akar (19), Naif Kaya (60) ve Baki Güner adlı 3 kişi öldü. Aynı akşam Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Ortaklar köyüne PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda ise 5 yaşındaki bir çocuk öldü, 2 kişi yaralandı.

Elazığ'ın Karakoçan ilçesine bağlı Yoncalıbayır köyüne 28 Ağustos gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, köy dışına götürdükleri 14 kişiden 9'unu kurşuna dizerek öldürdü. Köy dışına götürülen diğer 5 kişiden Hanefi Tunç, Fahri Tunç ve Mehmet Aktaş serbest bırakıldı, Ahmet Aktaş kayboldu. Zeki Aslan adlı kişi ise olaydan yaralı olarak kurtuldu. Öldürülen 9 kişinin adları şöyle: "Zeki Karamazı, Niyazi Kaya, Ali Demir, Nuri Üzmen, Aydın Üzmen, Bedri Tunç, Sait Tunç, Hasan Erdoğan ve Nuri Aslan".

6 Eylül gecesi Tunceli'nin Pertek ilçesindeki bir tekstil fabrikası, silahlı kişiler tarafından basıldı. Baskın sonucunda fabrikanın müdürü Yaşar Sarıkaya ile Bülent Durgun adlı işçi öldürüldü, fabrikanın bir bölümü de yakıldı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, baskının PKK militanları tarafından düzenlendiğini bildirdi.

Bingöl'e bağlı Ilıcalar kasabası yakınlarında 16 Eylül sabahı yol kesen PKK militanlarının bir araca ateş açmaları sonucunda Ali Sarıkaya adlı kişi öldü, 3 kişi de yaralandı.

Diyarbakır'ın Eğin ilçesindeki Öğretmenler Lokali'ne, 17 Eylül akşamı baskın düzenleyen PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda İhsan Oruç, Aziz Durmaz, Mehmet Alaca, Orhan Aslanoğlu, Mehmet Sönük ve Mirza Tekin adlı 6 memur öldü.

18 Eylül günü öğle saatlerinde Bitlis ile Mutki arasındaki karayolunu kesen PKK militanları tarafından, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir minibüse açılan ateş sonucunda Şenaddin Kanık ve Sabahattin Ceyhan adlı köy korucuları ile Menderes Turan, Ali Göçer, Bedirhan Uyanık, Sait Çevik ve Muzaffer Alunkaya adlı kişiler öldü, 12 kişi yaralandı.

Milliyetçi Hareket Partisi Genç (Bingöl) eski İlçe Başkanı Şefik Arın'ın Meşedağı köyündeki evi 23 Eylül gecesi PKK militanları tarafından basıldı. Baskında Şefik Arın'ın babası Süleyman Arın (70) ile yeğeni Ahmet Arın (7) öldürüldü. Şefik Arın, Mayıs ayı içinde PKK militanları tarafından kaçırılarak öldürülmüştü.

Bauman'ın Kozluk ilçesine bağlı Serinkan köyüne 29 Eylül gecesi baskın düzenleyen PKK militanları Hacı Ergin (50), Saadet Ergin (48), Raife Ergin (27), Güler Ergin (20) ve Sernur Güneş (35) adlı 5 kişi ile Aysel Güneş (9) ve Çiçek Güneş (5 aylık) adlı 2 çocuğu öldürdü. Aynı gece Urfa'nın Birecik ilçesindeki Öğretmenler Lokali'ne PKK militanları

tarafından bombalı saldırı düzenlendi. Saldırıda Zeki Sertoğlu (35) ve Göres Şişman (47) adlı 2 öğretmen öldü, 6 öğretmen de yaralandı.

Maraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Seydili köyü yakınlarında 1 Ekim günü yol kesen PKK militanlarının, "dur ihtarına uymadığı" için bir otobüse ateş açması sonucunda Hasan Bozdoğan adlı kişi öldü, 9 kişi de yaralandı.

Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Boğazönü köyü yakınlarında 4 Ekim sabahı silahlı saldırıya uğrayan bir minibüste bulunan Şirin Birlik, Saniye Birlik, Necmettin Birlik, Nasır Güllübahçe ve Takyettin Kutsal adlı 5 kişi öldürüldü. Saldırının köy korucuları tarafından düzenlendiği öne sürüldü.

Adana'nın Kuruköprü semtindeki bir trafoya konulan bombanın patlaması 4 Ekim akşamı sonucunda o sırada yoldan geçen Ayşegül Çelik ve Hasan Çelik adlı 2 kişi öldü, 7 kişi de yaralandı. Bombanın PKK militanları tarafından bırakıldığı bildirildi. Aynı akşam Batman'ın Gerçüş ilçesine bağlı Kömürcü köyüne baskın düzenleyen PKK militanları da Menice Cihangir adlı kadın ile 7 yaşındaki kızı Mehdiye Cihangir'i öldürdü.

Siirt'in Şirvan ilçesine bağlı Daltepe ve Kalkancık köyleri 4 Ekim gecesi PKK militanları tarafından basıldı. Ağır silahların da kullanıldığı baskınlar sonucunda 117 çocuk, 8'i kadın toplam 24 kişi öldürüldü. Olayda 8 kişi yaralandı, koruculara ait 25 ev de yakıldı. Daltepe köyüne düzenlenen baskında öldürülenlerin adları şöyle: "Perihan Kavçin (22), Saniye Kavçin (12), Elife Kayır (15), Fatih Kayır (7), Nafiye Kapar (80), Mehmet Kavçin (65), Hanife Kayır (9 aylık), Yener Kayır (3), Gülcihan Kavçin (9), Hediye Kavçin (9), Aynur Kayır (20), Ahmet Kayır (19), Tahsin Kaygacı (18), Mediha Kavçin (30), Semra Kavçin (3), Hülya Kavçin (1), Nedim Kavçin (10) ve Mehmet Sabir Kaygacı (8)". Kalkancık köyüne düzenlenen baskında öldürülen 6 kişinin adları öğrenilemedi. Baskınlar sırasında çıkan çatışmalarda 9 köy korucusu ile 4 PKK militanı öldü.

7 Ekim gecesi Tunceli'nin Pertek ilçesinde, öğretmenlerin kaldığı lojmana baskın düzenleyen PKK militanları Fevzi Katar, Ünal Adlı, Orhan Bakış ve Taşkın Zenger adlı 4 öğretmeni öldürdü. Baskında Cemal Ünlü ve Şahin Tümer adlı öğretmenler de ağır yaralandı. Aynı gece Diyarbakır'ın Çüngüş ilçesine bağlı Mırgan Yaylası'na baskın düzenleyen PKK militanlarının bir çadıra açtıkları ateş sonucunda da İbrahim Akmeşe, Necmi Akmeşe ve Saim Akmeşe adlı 3 kişi vurularak öldü.

Elazığ'ın Maden ilçesindeki bir kahvehaneye 8 Ekim günü saat 19.00 sıralarında atılan el bombasının patlaması sonucunda Aydın Oruç adlı kişi öldü, 8'i ağır 25 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Üçtepe köyüne 9 Ekim gecesi baskın düzenleyen PKK militanlarının bir eve açtığı ateş sonucunda Hayriye Kocamanoğlu adlı kadın öldü.

12 Ekim günü Erzurum'un Şenkaya ilçesi yakınlarında Orman İşletmesi'ne ait bir araca ateş açan PKK militanları, Mehmet Sırma, Şerafettin Ağdaş ve Yaşar Öztas adlı 3 memuru öldürdü.

21 Ekim günü Siirt'in Baykan ilçesine bağlı Derince köyüne baskın düzenleyen PKK militanları, 14'ü çocuk, 8'i de kadın olmak üzere toplam 22 kişiyi öldürdü. Baskında 7 kişi de

yaralandı. Ölenlerin tamamının köydeki korucuların yakınları oldukları öğrenildi. Öldürülenlerden bazılarının adları şöyle: "Nevrettin Erdem (10), Anıl Erdem (60), Merdiye Erdem (25), Emiyettin Erdem (8), Saim Erdem (30), Münasip Erdem (10), Kevser Erdem (12), Bedriye Erdem (25), Zaru Erdem (55), Saki Erdem (10), Serkan Erdem (3), Barış Erdem (4), Cumhuriyet Erdem (8), Firuven Erdem (25), Raife Erdem (60), Amine Erdem (28) ve Hasibe Erdem (15)". Baskında öldürülen 2 yaşından küçük 5 çocuğun adları öğrenilemedi.

Elazığ'ın Karakoçan ilçesi yakınlarında Özlüce bölgesinde bir baraj şantiyesine 22 Ekim gecesi baskın düzenleyen PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda Nejat Ataol adlı mühendis ile 8 işçi öldü.

24 Ekim günü akşam saatlerinde Diyarbakır'ın Ergani ilçesi ile Elazığ'ın Maden ilçesi arasındaki karayolunu kesen PKK militanları "dur ihbarına uymadığı" için bir yolcu otobüsüne ateş açtı. Olayda Kerime Adaşlı (14) adlı çocuk öldü, biri ağır 7 kişi de yaralandı.

Erzurum'un Çat ilçesine bağlı Yavi kasabasına 25 Ekim gecesi baskın düzenleyen PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda 3'ü çocuk 32 kişi öldü, 12 kişi de yaralandı. Kasabadaki 20 kadar köy korucusunun olayın yaşandığı akşam görevleri başında olmadıkları belirlendi. Olaydan yaralı olarak kurtulan Necmi Köse adlı kişi, "Televizyon haberlerini seyretmek üzere kahvehanede toplanmıştık. Jandarma kıyafetli 4 kişi geldi. Kimlik kontrolü yapacaklarını zannettik ve dışarıya çıktık. Diğer köylüler de geldi. Bizi bir araya topladılar. Saatlerimizi ve paralarımızı aldılar. O zaman jandarma olmadıklarını anladık. Birden ateş etmeye başladılar" dedi. Öldürülenlerin adları şöyle: "Burhanettin Yeşil (18), Hulusi Menteşe (35), Rasim Yavilioğlu (18), Hacı Yavilioğlu (24), Muhlis Menteşe (13), Alaattin Akdeniz (60), Abdülkani Akdeniz (23), Şeref Köse (25), Selahattin Köse (50), Ahmet Göçer (40), Baki Yıldız (25), Ahmet Pekcan (30), Selami Dursunoğlu (28), Sıddık Menteşe (30), Ahmet Koçakoğlu (45), Tahsin Polat (10), Mehmet Polat (25), Hacı Bilir (45), Zülküf Polat (50), Ali Karapınar (35), Hamit Turan (45), Yusuf Yavilioğlu (16), Hacı Ali Nehir (55), Salih Sunar (26), Yusuf Şahin (15), Selami Kudret (15), Sinan Şimşek (22), Kamil Tiryaki (17), Hikmet Çimen (25), Lütfü Polat (22), Dursun Yaşar (24) ve Kurbanı Yeşil (20)." Saldırıda Celil Köse, Cevat Menteşe, Fahri Kocaoğlu, Necmi Köse, Bünyamin Yardımçı, Köksal Akdeniz, Ali Koçoğlu, Hüseyin Dursunoğlu, Bestami Akdeniz, Celil Turhan, Harun Yıldız ve Abdullah Köse adlı kişiler de yaralandı. PKK tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, öldürülenlerin Milliyetçi Hareket Partisi yanlısı oldukları öne sürülerek, "Eylem, Lice'deki olaylara misilleme olarak yapılmıştır. Devletin katliamlara devam etmesi halinde bu tür misilleme eylemleri yaygınlaşarak sürecektir" denildi.

Van'ın Gevaş ilçesine bağlı Koçak köyüne 24 Ekim gecesi baskın yapan PKK militanları Mehmet İzdal (25) adlı öğretmen ile İbrahim Yılbur (55), Ferhat Yılbur (22), Recep Bayram (22), Kami Bayram (68), Medine Bayram (27) ve Esra Bayram (3) adlı 6 kişiyi öldürdü.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Ağaçalı köyüne 26 Ekim sabahı baskın düzenleyen PKK militanlarının bir ilkokul lojmanına açtıkları ateş sonucunda Fatih Tekin, Mehmet Fidan ve Sergin Keçeli adlı 3 öğretmen öldü. Olayda 2 öğretmen de yaralandı. Aynı gün Bitlis'e bağlı Düz ve Yolalan köylerindeki ilkokullara da saldıran PKK militanları Abdurrahman Nazif Özbagriçık, Ergun Konut, Yasemin Tekin ve Bayram Tekin adlı 4 öğretmeni öldürdü. Düz köyündeki olayda Bayram ve Yasemin Tekin çiftinin kızı Betül (3) de yaşamını yitirdi.

Erzurum'un Pasinler ilçesine bağlı Çiçekli köyüne 30 Ekim gecesi baskın düzenleyen PKK militanları, Tahsin Doğru (45-muhtar), Hasan Taki Mazlumoğlu, Zafer Kök (50), Fatih Doğru, Adem Bingöl (43) ve İsmail Doğru (62) adlı 6 kişiyi öldürdü. 6 kişinin de yaralandığı baskın Erzurum'da tepkilere neden oldu. Erzurum'un çeşitli semtlerinde toplanan binlerce kişi, PKK ve Kürtler aleyhinde sloganlar atarak gösteri yaptı. Basılan köyde genellikle Milliyetçi Hareket Partisi ve Refah Partisi yanlılarının yaşadıkları bildirildi.

8 Kasım günü öğle saatlerinde Elazığ'ın Alacakaya ilçesine bağlı Çataklı köyü yakınlarında bir minibüse PKK militanları tarafından açılan ateş sonucunda Mehmet Beyazelma (35) adlı kişi ile Resul Öztop (12) adlı çocuk öldü, 5 kişi de yaralandı.

10 Kasım gecesi Batman'ın Beşiri ilçesinde bir eve atılan bombanın patlaması sonucunda Hüseyin Şengül, Adil Şengül, Bilal Şengül, İlhan Şengül, Hediye Şengül, Nurhan Şengül, Sadık Gürne, Musa Öztürk ve Mustafa Hepöztürk adlı 9 kişi yaralandı. 11 Kasım akşamı Urfa'da da bir sinema salonuna yerleştirilen bombanın patlaması sonucunda 6 kişi yaralandı. Bombanın İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüt tarafından yerleştirildiği öne sürüldü.

22 Kasım gecesi Bingöl'ün Yedisu ilçesine 10 kilometre uzaklıktaki bir mezraya baskın düzenleyen PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışma sırasında PKK militanları tarafından bombalanan 2 ayrı evde bulunan Zülfiye Palu ve Nebahat Palu adlı 2 çocuk ile Ömer Şimşek, Turgut Şimşek ve Mehmet Şimşek adlı köylüler yaşamını yitirdi.

25 Kasım gecesi Bingöl'ün Ilıca ilçesine bağlı Köprü köyünün muhtarına ait eve PKK militanları tarafından atılan bombanın patlaması sonucunda Ziya Kayalı ve Süleyman Berdibek adlı 2 kişi öldü. Bombalanan evde çocuklara Kuran kursu verildiği öne sürüldü.

Bitlis'in Ahlat ilçesine bağlı Kırıkkaya köyüne 27 Kasım günü bir otomobile gelen kimliği belirsiz 4 kişi, köyde yaşayan İhsan Karababoş, Bedrettin Karaday, İlhami Karakoç, Tahsin Oruç ve Behçet Barış'ı öldürdü. Kırıkkaya köyünde yaşayanların, "köy korucusu olmayı kabul etmedikleri" için uzun süredir tehdit edildikleri bildirildi. Bölgedeki kaynaklar, "saldırımın kontr-gerilla tarafından düzenlendiğini" öne sürdüler.

Adıyaman'a 25 kilometre uzaklıktaki Ağaçkonak köyüne 12 Aralık akşamı baskın düzenleyen PKK militanları 4'ü kadın, 4'ü çocuk 2'si korucu 13 kişiyi öldürdü. Baskında öldürülenlerin adları şöyle: "Mehmet Deniz (47-korucu), Güllü Deniz (43), Bedriye Deniz (31), Şehriban Deniz (19), Cemal Deniz (18), Makbule Deniz (10), Burhan Deniz (10), Hüseyin Deniz, Hülya Deniz (4), Cumali Bereket (39-korucu), Güllü Bereket (29), Ali Bereket (13) ve İsmet Bereket (23)". Baskında 2 kişi de yaralandı.

Adana'nın Denizli mahallesindeki bir kahvehaneye 15 Aralık günü öğle saatlerinde bırakılan bombanın patlaması sonucunda Erhan Aslan adlı kişi öldü. Genellikle Kürtlerin oturduğu kahvehanedeki patlamada biri ağır 13 kişi de yaralandı. Saldırımın kim tarafından ve ne amaçla yapıldığı öğrenilemedi.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrencilerin kullandığı yemekhaneye 29 Aralık günü bırakılan 2 bombanın patlaması sonucunda 3'ü ağır 22 kişi yaralandı. Bombalı saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi. Bu olaydan bir süre önce PKK tarafından yapılan açıklamada Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki tüm öğretim kurumlarının kapatılması ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin okullarına gitmemeleri istenmişti.

Turizme saldırılar

27 Haziran gecesi Antalya'da turistlere yönelik faaliyet gösteren dört ayrı yere kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Bombaların patlaması sonucunda 3'ü ağır (2'si çocuk) 28 kişi yaralandı. Yaralılardan 12'sinin yabancı uyruklu turistler olduğu öğrenildi. Bombaların PKK militanları tarafından atıldığı sanılıyor. Bu olaydan bir ay kadar önce PKK adına yapılan çeşitli açıklamalarda, "Türkiye'deki turistik bölgelerde eylemler yapılacağına" dikkat çekilmişti.

30 Haziran akşamı Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde genellikle turistlerin kaldığı bir otele PKK militanları tarafından otomatik silahlarla ateş açıldı. Olayda ölen ya da yaralanan olmadı, ancak binanın camları kırıldı.

Antalya'nın Bayındır, Dokuma ve Büyük Hal semtlerindeki üç otel, 17 Temmuz gecesi PKK militanları tarafından bombalandı. Otelde hasara yol açan bombalama eylemleri sonucunda Alpaslan Şahin (22) adlı işçi öldü, Savaş Yılmaz (16) ve Rafet Yörük (5) adlı 2 çocuk yaralandı. 19 Temmuz günü İzmir'in Gümüşdere ilçesindeki bir yazlık siteye bırakılan saatli bomba tesadüf sonucu fark edildi. Bomba, polis ekipleri tarafından patlamasına 40 dakika kala etkisiz hale getirildi. 20 Temmuz günü Kuşadası'nın Kadınlar Plajı bölgesinde de kumlara gömülmüş halde iki el bombası bulundu. Küçük bir müdahale ile patlayacak şekilde ayarlanan bombalar polisler tarafından imha edildi.

İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda bir çöp kutusuna bırakılan bombanın 25 Temmuz günü saat 15.30 sıralarında patlaması sonucunda İtalyan uyruklu 3 turist ile 15 yaşındaki bir çocuk hafif şekilde yaralandı.

Kuşadası'nın en işlek yerlerinden Barbaros Bulvarı'ndaki bir çöp kutusuna bırakılan el bombasının 30 Temmuz akşamı patlaması sonucunda 6'sı yabancı turist 18 kişi yaralandı. Önemli bir bölümü ayakta tedavi edilen yaralılar kısa sürede iyileşti.

İzmir'in Foça ilçesi Sahil Caddesi üzerindeki bir pansiyona 6 Ağustos gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Bombanın patlaması sonucunda binada hasar meydana geldi, ancak ölen ya da yaralananı olmadı. 10 Ağustos gecesi İstanbul'un Çemberlitaş semtinde de genellikle turistlerin gittiği bir lokantaya el bombası atıldı. Mekanizmasındaki bir arıza nedeniyle patlamayan bomba, daha sonra etkisiz hale getirildi. Bomba lokantada bulunanlar arasında panik yarattı.

İstanbul'un Laleli semtinde Romanya'dan gelen turistleri taşıyan bir otobüsün yakınlara bırakılan bombanın 18 Ağustos günü patlaması sonucunda 9 kişi hafif şekilde yaralandı.

İstanbul Topkapı'daki tarihi eserleri gezen bir Alman turist grubunun üzerine 25 Ağustos günü saat 16.30 sıralarında kimliği belirsiz bir genç tarafından patlayıcı madde atıldı. Olayda Ute Heinze (42), Margarita Hallaschha (41) ve Anna Kristina (35) adlı turistler ile grubun rehberi Gürsel Torba (24) yaralandı.

Kaçırılan turistler

PKK militanları 1993 yılında turistik bazı hedeflere düzenledikleri bombalı saldırıların yanı sıra, Olağanüstü Hal Bölgesi'ne gelen yabancı turistleri de kaçırmaya başladı. Tümü yaz

aylarına denk gelen bu eylemlerde toplam 20 turist PKK militanları tarafından kaçırıldı. Kaçırılan turistlerin tamamı uluslararası kuruluşların ya da vatandaşları oldukları ülkelerin devreye girmeleri üzerine serbest bırakıldı.

Tatvan ile Van arasındaki karayolunu 24 Temmuz akşamı kesen PKK militanları, durdurdukları bir otobüste bulunan Michelle Coudray (51), Robert Audoin (40), Fernand Haron (66) ve Pierre Six (42) adlı 4 Fransız'ı kaçırdı. Bu olaydan 2 gün sonra da yine aynı bölgede bir İngiliz ve bir Avustralyalı turist PKK militanları tarafından kaçırıldı. Kaçırılan 6 turistin serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla TİHV Başkanı Yavuz Önen, merkezi Fransa'da bulunan Medecins du Monde'un Başkanı Doktor Bernard Granjon ve Turkish Daily News'in Yazı İşleri Müdürü İsmet İmset'ten oluşan bir heyet devreye girdi. Turistleri kurtarmak üzere 4 Ağustos günü Batman'a giden heyet, turistlerin serbest bırakılacağı bölgenin güvenlik görevlileri tarafından kontrol altında tutulması nedeniyle o gün bir girişimde bulunmadı. Bu durumu yaptıkları açıklamayla kamuoyuna duyuran heyet üyeleri, "Söz verildiği üzere turistlerin serbest bırakılacağı yer ve tarih tarafımıza bildirildi. Ancak, serbest bırakıldıktan sonra turistlerin bölgeden çıkartılabilmesi için uygun koşulların henüz oluşmadığını saptamış bulunuyoruz. Cesaret kırıcı bu ortamda serbest bırakılacak turistleri teslim almanın gerek heyet, gerekse turistlerin can güvenliği açısından tehlikeli olacağını göyerek, girişimimizi uygun koşullar yaratılmaya kadar erteliyoruz" dediler.

Bir gün sonra aldıkları bir mesaj doğrultusunda bu kez Muş'a geçen heyet üyeleri, turistlerin gece kendilerine teslim edileceği yerin özel tim görevlileri ve askerler tarafından kuşatılmış olması nedeniyle buraya gitmekten vazgeçti. Bir süre Muş'ta bekleyen heyet, gelen başka bir mesaj üzerine 7 Ağustos günü yeniden harekete geçti. Ancak, turistlerin kendilerine teslim edileceği randevu noktası ve çevresinde gün boyu devam eden askeri hareket nedeniyle bir girişimde bulunulamadı. Heyet adına yapılan açıklamada, özel tim görevlilerinin kendilerini sürekli olarak izlemeleri nedeniyle turistleri teslim almak için yapılan girişimlerin her defasında başarısızlıkla sonuçlandığı belirtildi. Heyet daha sonra bölgeyi terk etti. 4 Fransız turist, heyetin bölgeyi terk etmesinden sonra, 9 Ağustos gecesi Van'ın Gevaş ilçesi yakınlarında serbest bırakıldı. Van Emniyet Müdürlüğü'nde ifadeleri alındıktan sonra 10 Ağustos günü uçakla Ankara'ya getirilen turistler yaptıkları açıklamada, PKK militanlarının elinde buldukları süre içinde sürekli dağlarda gezdirildiklerini, ancak bir baskı ya da kötü muamele ile karşı karşıya kalmadıklarını ve kendilerine iyi davranıldığını söylediler. Diğer 2 turist ise 11 Ağustos günü sabaha karşı Bitlis'in Güroymak ilçesi yakınlarında serbest bırakıldı.

17 Ağustos gecesi Ağrı yakınlarında yol kesen PKK militanları, durdurdukları bir araçta bulunan Paul Thomson (Yeni Zelanda), Henry Butler (Alman) ve Albert Christoph Lehman (Alman) adlı 3 turisti kaçırdı. 19 Ağustos gecesi Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesi yakınlarında da Anna Dandrea (İtalyan), Angelo Palego (İtalyan), Nico Ricarda (İsviçreli) ve Giuseppe Virgilio (İsviçreli) adlı 4 turist yol kontrolü yapan PKK militanları tarafından kaçırıldı. Yaklaşık bir ay PKK militanlarının elinde kalan 7 turist 14 Eylül sabahı serbest bırakıldı. 7 turist serbest bırakıldıktan sonra gittikleri Ağrı'da bu kez polis tarafından gözaltına alındı. "PKK'ya yardım ettikleri" iddiasıyla gün boyu sorgulanan turistler, akşam saatlerinde Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Batman'ın Kozluk ilçesi yakınlarında 22 Ağustos gecesi karayolunu kesen PKK militanları, Muhammed Yusufi, Abdülkadir Yusufi, Michael Peterson ve Anna Young adlı 4

turisti kaçırdı. Kaçırılan turistler Eylül ayı başında ayrı ayrı yerlerde serbest bırakıldı. Muş'a bağlı Çat ve Karlıova ilçeleri arasındaki karayolunu kesen PKK militanları tarafından 14 Ekim akşamı kaçırılan Jan Marten adlı Hollandalı turist 14 Kasım günü, Tunceli'nin Pülümür ilçesi yakınlarında 9 Ekim günü kaçırılan Colin Patrick ve Daugat Ellis adlı 2 turist de 19 Kasım sabahı serbest bırakıldı.

f)- Örgüt infazları

Asker, polis, savcı, memur, öğretmen, belediye başkanı gibi kamu görevlileri, parti üyeleri, itirafçılar ve köy korucuları ile "ajanlık yaptıkları" öne sürülen ya da "devlet yanlısı" olarak tanımlanan bazı kişilere karşı düzenlenen saldırı ve suikastler de 1993 yılında yoğun bir biçimde devam etti. Bu saldırı ve suikastler sonucunda, aşağıda dökümü yapılan toplam 341 kişi öldürüldü:

Er ve Erbaş	___	36	Savcı-memur	___	10
Emekli subay	___	1	İmam	___	3
Astsubay	___	1	Belediye Baş.	___	1
Korucu	___	15	Şöför	___	2
Polis	___	10	Muhtar	___	11
Bekçi	___	3	Öğretmen	___	20
Parti üyeleri	___	9	İtirafçı	___	11
MİT görevlisi	___	2	Muhbir	___	52
Yanlışlık	___	2	Devlet yanlısı	___	130
Diğer	___	8	Sol içi	___	14

Bu saldırıların önemli bir bölümü PKK militanları tarafından gerçekleştirildi. PKK ile Devrimci Sol (DS), Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO), Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB), Türkiye Komünist İşçi Hareketi (TKİH) ve Wejin (Diriliş) gibi grupların düzenlediği saldırı ve suikastler sonucunda öldürülenlerle ilgili kronolojik bilgiler ise şöyle:

Adı ve Soyadı	Olay Yeri	Tarihi	Gerekeçe	Örgüt
001)- Pink Alptekin	Gaziantep	01 Ocak 1993	Korucu	PKK
002)- Gökhan Avcı	Diyarbakır	01 Ocak 1993	Polis	PKK
003)- Selahattin Eser	Siirt-Koçlu	04 Ocak 1993	Korucu	PKK
004)- Hürşit Yıldız	Siirt-Koçlu	04 Ocak 1993	Korucu	PKK
005)- Halil Şişman (26)	Tatvan	04 Ocak 1993	Öğretmen	PKK
006)- Selahattin Akıncı	Batman	16 Ocak 1993	Korucu	PKK
007)- Mustafa Çınacı	Mersin	18 Ocak 1993	İtirafçı	PKK
008)- Nizamettin Ayua	Adana	27 Ocak 1993	Polis	DS
009)- Reşit Güven	İğdir	29 Ocak 1993	Muhbir	PKK
010)- İzzettin Yaşar	Kozluk	06 Şubat 1993	Muhtar	PKK
011)- Mustafa Kepi	Aralık	21 Şubat 1993	Devlet yanlısı	PKK
012)- Baki Okan	Aralık	21 Şubat 1993	Devlet yanlısı	PKK
013)- İsmail Çelik	Kurtalan	22 Şubat 1993	Öğretmen	PKK
014)- Mehmet Salih Oğuz	Kurtalan	22 Şubat 1993	Memur	PKK
015)- Nazife Aydın (50)	Adana	23 Şubat 1993	Devlet yanlısı	PKK

016)- Ecevit Yurt (25)	Bismil	01 Mart 1993	Muhbir	PKK
017)- Kazım Güler (41)	Çınar	01 Mart 1993	Devlet yanlısı	PKK
018)- Salih Özmen (41)	Çınar	01 Mart 1993	Devlet yanlısı	PKK
019)- Ekrem Yılmaz	Hizan	15 Mart 1993	Muhtar	PKK
020)- Mehmet İnanç	Bismil	18 Mart 1993	Devlet yanlısı	PKK
021)- Mehmet Barak	Çağlayancerit	20 Mart 1993	Devlet yanlısı	PKK
022)- Haydar Gök	Çağlayancerit	20 Mart 1993	Devlet yanlısı	PKK
023)- Mustafa Tercan (23)	İstanbul	20 Mart 1993	Polis	DS
024)- Mustafa Uzun (22)	İstanbul	05 Nisan 1993	Muhbir	PKK
025)- Yaşar Durmuş	İstanbul	05 Nisan 1993	İtirafçı	PKK
026)- Ethem Ekin	Adana	20 Nisan 1993	Savcı	TİKB
027)- Mehmet Kenar	Adana	20 Nisan 1993	Polis	TİKB
028)- Ercan Temelli	İstanbul	22 Nisan 1993	Sol içi	DS
029)- Muharrem Aydın	İstanbul	22 Nisan 1993	Sol içi	DS
030)- Rıza Yılmaz	Çemişgezek	24 Nisan 1993	Muhtar	PKK
031)- İsmail Hakkı Can	Mersin	26 Nisan 1993	MİT görevlisi	
032)- Kemal Erdoğan	Adana	27 Nisan 1993	İtirafçı	PKK
033)- Hasan Ağucanoğlu	Tunceli	03 Mayıs 1993	Muhbir	DS
034)- Veli Polat	Tunceli	03 Mayıs 1993	Muhbir	DS
035)- Ercan Uğur	İstanbul	03 Mayıs 1993	Muhbir	TKİH
036)- Hacı Özdemir (63)	Nusaybin	06 Mayıs 1993	Devlet yanlısı	PKK
037)- Rıdvan Berkan (27)	Nusaybin	06 Mayıs 1993	Devlet yanlısı	PKK
038)- M. Rıza Demir	Adana	17 Mayıs 1993	Muhbir	PKK
039)- Hasan Yatacı (70)	Kulp	19 Mayıs 1993	Korucu	PKK
040)- Kerim Yatacı (68)	Kulp	19 Mayıs 1993	Devlet yanlısı	PKK
041)- Ercan Gürel	Bergama	20 Mayıs 1993	Gazeteci	Adli
042)- Şefik Arın	Genç	23 Mayıs 1993	MHP üyesi	PKK
043)- Hüsnü Kaya	Ömerli	23 Mayıs 1993	Muhtar	PKK
044)- Zübeyde Kaya	Ömerli	23 Mayıs 1993	Devlet yanlısı	PKK
045)- Ahmet Top	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
046)- Ali Arar	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
047)- Murat İlibol	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
048)- Aydın Kuzey	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
049)- Haydar Arslan	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
050)- Musa Sarıgül	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
051)- Hikmet Özdemir	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
052)- Şenol Cansız	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
053)- Uğur Bozacı	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
054)- Mustafa Yılmaz	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
055)- Ramazan Esenboğa	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
056)- Erkan Kaçar	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
057)- İbrahim Erten	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
058)- Mehmet Tura	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
059)- Mevlut Özkan	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
060)- Hilmi Şahin	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
061)- Adem Zongur	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
062)- Ahmet Aran	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
063)- Ramazan Akkaya	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
064)- Mustafa Kocaoğlu	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK

065)- Ahmet Apak	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
066)- Durmuş Karahan	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
067)- İlyas Uyar	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
068)- Mehmet Öztürk	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
069)- Hasan Gültutan	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
070)- Şeref Tay	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
071)- Baki Umutlu	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
072)- Cavit Yaman	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
073)- Hüseyin Çelik	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
074)- Ercan Çobanoğlu	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
075)- Nihat Odabaşı	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
076)- Murat Mentef	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
077)- Ünal Kalafat	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Er	PKK
078)- Gültekin Çetin	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Öğretmen	PKK
079)- Abdullah Kura	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Öğretmen	PKK
080)- İdris Askan	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Öğretmen	PKK
081)- Selahattin Askan	Elazığ-Bingöl	24 Mayıs 1993	Öğretmen	PKK
082)- Mehmet Kaya	Diyadin	31 Mayıs 1993	Korucu	PKK
083)- Şefik Kaya	Diyadin	31 Mayıs 1993	Devlet yanlısı	PKK
084)- Ömer Tozuner	Adana	01 Haziran 1993	İtirafçı	
085)-	Güroyamak	01 Haziran 1993	Muhbir	PKK
086)-	Mersin	01 Haziran 1993	Muhbir	PKK
087)- Reşat Denli (37)	İncirlik	07 Haziran 1993	İtirafçı	PKK
088)- Bülent Kesler (28)	Tunceli-Erzincan	07 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
089)- Muhsin Kalkan (40)	Tunceli-Erzincan	07 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
090)- Mustafa Yanık	Tunceli-Erzincan	07 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
091)- Mustafa Çakar	Tunceli-Erzincan	07 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
092)- Hüseyin Tekin (65)	Şemdinli	08 Haziran 1993	Muhbir	PKK
093)-	İğdır-Doğube.	10 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
094)-	İğdır-Doğube.	10 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
095)- (kadın)	İğdır-Doğube.	10 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
096)- Şerif Işık (35)	İstanbul	10 Haziran 1993	Muhbir	PKK
097)- Mahmut Işık (30)	İstanbul	10 Haziran 1993	Muhbir	PKK
098)- Mehmet Utku (45)	İzmir	10 Haziran 1993	Muhbir	PKK
099)- Ahmet Balcı (61)	Nazimiye	10 Haziran 1993	Muhbir	TİKKO
100)- Sibel Kaymaz (20)	Nazimiye	10 Haziran 1993	Muhbir	TİKKO
101)-	Siverek	10 Haziran 1993	Korucu	PKK
102)-	Siverek	10 Haziran 1993	Korucu	PKK
103)- Cengiz Eroğlu	Suruç	11 Haziran 1993	Muhbir	PKK
104)- Murat Görün (25)	Amasya	13 Haziran 1993	Şoför	TİKKO
105)- Mustafa Saran	Cizre	14 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
106)- Mesut Yılmaz (37)	Eruh	14 Haziran 1993	Memur	PKK
107)- Sabahattin Akın	İstanbul	14 Haziran 1993	Muhbir	PKK
108)- Ömer Baş	Tunceli	14 Haziran 1993	İmam	PKK
109)- Abdurrahman Korucu	Çukurca	18 Haziran 1993	Memur	PKK
110)- Gülsüm Aslan	Dargeçit	19 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
111)- Şerife Eğin	Dargeçit	19 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
112)- Hayriye Eğin	Dargeçit	19 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
113)- Mehmet Dağ (19)	Adana	19 Haziran 1993	İtirafçı	PKK

114)- Bahattin Recep	Eruh	19 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
115)- Fethi Artık	Mazgirt	19 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
116)- Alaattin Yıldız (18)	Hasankeyf	20 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
117)- Nevzat Akdemir	Çemişgezek	21 Haziran 1993	Öğretmen	PKK
118)- Gani Geçmez (21)	Menemen	21 Haziran 1993	İtirafçı	PKK
119)- Şükrü Çiftçi (42)	Adana	22 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
120)- Hamza Çetin (30)	Tunceli	23 Haziran 1993	Öğretmen	PKK
121)- Erkan Aydın (27)	Tunceli	23 Haziran 1993	Öğretmen	PKK
122)- Yalçın Alınelik	Doğubeyazıt	25 Haziran 1993	İş adamı	PKK
123)- İsmet Türkmen	Ilıç	27 Haziran 1993	CHP üyesi	PKK
124)- Beşir Omay	Kızıltepe	27 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
125)- Sacettin Koçoğlu	Akçapınar	28 Haziran 1993	Devlet yanlısı	PKK
126)- Cemal Bıntımur (30)	İstanbul	01 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
127)- Metin Atasü (32)	İstanbul	01 Temmuz 1993	Yanlışlık	DS
128)- Tarık Kadooğlu	Cizre	03 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
129)- Bedia Meçin	Silvan	04 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
130)- Cemalettin Demir (30)	İstanbul	07 Temmuz 1993	İtirafçı	PKK
131)- Abdurrahman Kocaman	Cumaçay	08 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
132)- Ömer Kocaman (23)	Cumaçay	08 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
133)- Sait İnce	Palu	08 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
134)- Kadriye Tunç (41)	Kızıltepe	08 Temmuz 1993	Muhbir	PKK
135)- Rabia Tunç (19)	Kızıltepe	08 Temmuz 1993	Muhbir	PKK
136)- Filri Çelik	Kozluk	09 Temmuz 1993	Sol içi	PKK
137)- Mehmet Önen	Tunceli	11 Temmuz 1993	Bekçi	PKK
138)- Nuri Kutlu	Tunceli	11 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
139)- Şakir Çoban	Şırvan	11 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
140)- Cevher Eser	Şırvan	11 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
141)- Abdullah Şark	Şırvan	11 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
142)- Mahmut Şark	Şırvan	11 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
143)- Abdülrezzak Şendulyıldız	Şırvan	13 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
144)- Reşit Zağlı	Şırvan	13 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
145)- Altan Adil	İzmir	13 Temmuz 1993	Polis	DS
146)- Rıza Güneşer	İstanbul	14 Temmuz 1993	Sol içi	DS
147)- Gülbey Aydemir	Hamur-Aydede	15 Temmuz 1993	Korucu	PKK
148)- Süphan Şahin	Karaçoban	16 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
149)- Mevlut Aslan	Tekman-Ömer	16 Temmuz 1993	PTT görev.	PKK
150)- Sadettin Yaprak	Mutki-Koyunlu	17 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
151)- Halil Yaprak (65)	Mutki-Koyunlu	17 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
152)- Emin Sakçı	Cizre	18 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
153)- İbrahim Sayın	Batman	19 Temmuz 1993	Muhbir	PKK
154)- Aydın Koçer (21)	Batman	19 Temmuz 1993	Muhbir	PKK
155)- Aydın Karaoğlu (19)	Batman	19 Temmuz 1993	Muhbir	PKK
156)- M. Şerif Yavuz	Mazıdağı	19 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
157)- Şefik Tanrıverdi	Cizre	20 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
158)- Yusuf Tanrıverdi	Cizre	20 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
159)- Ali Karlıdağ (61)	Adana	21 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
160)- Mülazım Karadağ	Ağrı	21 Temmuz 1993	Muhbir	PKK
161)- Mehmet İnverdi	Cizre	22 Temmuz 1993	Muhtar	PKK
162)- Mehmet Suvarı	Siverek	24 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK

163)- Ebubekir Suvari	Siverek	24 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
164)- Ahmet Suvari	Siverek	24 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
165)- İzzettin Delen	Siverek	24 Temmuz 1993	Devlet yanlısı	PKK
166)- İskan Çakan	Adana	27 Temmuz 1993	Er	PKK
167)- Metin Can	Doğubeyazıt	27 Temmuz 1993	Muhbir	PKK
168)- Aydın Özdemir	Sivas-Erzurum	29 Temmuz 1993	Astsubay	PKK
169)- Ali Çetin	Uludere	01 Ağustos 1993	Korucu	PKK
170)- İsa Çetin (17)	Uludere	01 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
171)- Hakim Erik	Uludere	01 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
172)- Abdullah Polat	İstanbul	03 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
173)- Abdülkadir Çıldır	Erzincan	05 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
174)- Cihat Oyman	Siverek	05 Ağustos 1993	ANAP üyesi	PKK
175)- İhsan Oyman	Siverek	05 Ağustos 1993	ANAP üyesi	PKK
176)- Salih Eren	İdil-Yürük	07 Ağustos 1993	Muhtar	PKK
177)- Zeki Eren	İdil-Yürük	07 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
178)- Tacettin Varkan (35)	İğdır	07 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
179)- Übeyd Atak (50)	İğdır	07 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
180)- Selahattin Ertaş	Mutki	07 Ağustos 1993	Muhtar	PKK
181)- Ömer Şeker	Çemişgezek	08 Ağustos 1993	Bekçi	DS
182)- Fehmi Çok (25)	Bahçesaray	10 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
183)- Ahmet Can	Doğubeyazıt	10 Ağustos 1993	İmam	PKK
184)- Nurettin Şahin	Karakoçan	13 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
185)- Mehmet Dilaver	Van	13 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
186)- Ayhan Fırat	Yüksekova	13 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
187)- Enver Güven	Erzincan-Üzüm.	14 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
188)- Bekir Güven	Erzincan-Üzüm.	14 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
189)- Kahraman	Selim	15 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
190)- Kahraman	Selim	15 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
191)- Kahraman	Selim	15 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
192)- Atilla Şentürk (28)	Sarıkamış	15 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
193)- Hatun Şentürk (65)	Sarıkamış	15 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
194)-	Kağızman	16 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
195)-	Kağızman	16 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
196)- Mehmet Fehim	Kozluk	17 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
197)- Muanmer Aslan	Pertek	17 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
198)- Adnan Kartal	Pertek	17 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
199)- Cafer Malgaz	Aralık	18 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
200)- Yunus Seyran	Aralık	18 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
201)- Sabri Tiz	Aralık	18 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
202)- Garip Şahin	Adana	19 Ağustos 1993	Bekçi	PKK
203)- İbrahim Ertankuş	Ağrı-Sağırtaş	20 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
204)- Erdal Karakurt	İğdır-Yüzbaşı	20 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
205)- İsmail Karakurt	İğdır-Yüzbaşı	20 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
206)- Abdülbaki Çatalkaya	İğdır-Alican	20 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
207)- İbrahim Kutlay	İğdır-Tuzluca	21 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
208)- Kemal Pusu	İğdır-Tuzluca	21 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
209)- Hüseyin Polat (55)	Nurhak	23 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
210)- Mehmet Cansız	Muş	24 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
211)- Mustafa Sürgit	Şırnak-Elmalı	24 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK

212)- Yusuf Çapar	Şırnak-Elmalı	24 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
213)- Mahmut Doğan	Nazımiye	24 Ağustos 1993	Muhbir	TIKKO
214)- Recep Silo (35)	İstanbul	25 Ağustos 1993	MİT görev.	DS
215)- Şazi Cesur	Iğdır-Tuzluca	25 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
216)- İbrahim Felik	Sarıkaş	26 Ağustos 1993	Korucu	PKK
217)- Firdevs Aydın	Sarıkaş	26 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
218)- Şah İsmail Kılıç	Ardahan	27 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
219)- Recep Kılıç	Ardahan	27 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
220)- Ziyaettin Kılıç	Ardahan	27 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
221)- Osman Yılmaz	İliç	27 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
222)- Cemal Şener	İstanbul	27 Ağustos 1993	Polis	DS
223)- Sabri Yıldırım	Kığı	29 Ağustos 1993	Memur	PKK
224)- Mustafa Küçükşahin	Kemah	30 Ağustos 1993	İşçi	PKK
225)- Mustafa Özbek	Erzincan-Erzuru	31 Ağustos 1993	Devlet yanlısı	PKK
226)- Hasan Ayaydın	Kemah	31 Ağustos 1993	Muhbir	PKK
227)- Mustafa Anlı	Birecik	01 Eylül 1993	Eski muhtar	PKK
228)- Müslüm Şahin	Birecik	01 Eylül 1993	Muhtar	PKK
229)- Osman Orta (68)	İliç	01 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
230)- Hıdır Gül	Aralık	03 Eylül 1993	Muhtar	PKK
231)- Abdülbaki Bayazıt	Aralık	03 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
232)- Mustafa Altınbaş	Adana	04 Eylül 1993	Doktor	DS
233)- Fatih Urgan	Van	06 Eylül 1993	Korucu	PKK
234)- Yaşar Gürpınar	Urfa-Antep	06 Eylül 1993	Mühendis	PKK
235)- Süleyman Başkaya	Urfa-Antep	06 Eylül 1993	Müteahhit	PKK
236)- Şükri Soysüren	Elbistan	10 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
237)- Hüseyin Polat	Elbistan	10 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
238)- Maşallah Elçi (30)	Güroymak	12 Eylül 1993	Muhbir	PKK
239)- Cumali Gözcü (30)	Adana	13 Eylül 1993	Muhbir	PKK
240)- Faruk Çelebioğlu	İstanbul	14 Eylül 1993	Em. albay	DS
241)- Fuat Altınbilek (55)	Erzincan	15 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
242)- Harun Satıcı (45)	Erzincan	15 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
243)- Ayhan Kural	Pülümür	16 Eylül 1993	Öğretmen	PKK
244)- Arif Demir	Suruç	17 Eylül 1993	Muhbir	PKK
245)- Muhsin Polat	Suruç	17 Eylül 1993	Muhbir	PKK
246)- Mehmet Esen	Derik	19 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
247)- İsmet Arpa	Derik	19 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
248)- Mehmet Polat	Derik	19 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
249)- Şükri Vural	Diyarbakır	19 Eylül 1993	Er	Wejîn
250)- Gürcan Dirioğlu	Diyarbakır	19 Eylül 1993	Er	Wejîn
251)- Muzaffer Akkuş (34)	Bingöl	20 Eylül 1993	Gazeteci	PKK
252)- Cuma Ballı (50)	Ergani	20 Eylül 1993	Muhbir	PKK
253)- Mustafa Anlı	Birecik-Halfeti	21 Eylül 1993	Korucu	PKK
254)- Müslüm Şimşek	Birecik-Halfeti	21 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
255)- Mehmet Acar	Birecik-Halfeti	21 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
256)- Kerim Karadeniz (40)	Çermik	22 Eylül 1993	Korucu	PKK
257)- Mehmet Kıvık	Suruç	23 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
258)- Kenan Engin	Ergani yakınları	23 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
259)- Mustafa Surgüç	Şırnak	25 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
260)- İbrahim Çapar	Şırnak	25 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK

261)- M. Sultan Erol (19)	Adana	26 Eylül 1993	İtirafçı	PKK
262)- M. Şirin Sansarkan	Adana	26 Eylül 1993	İtirafçı	PKK
263)- Ahmet Kaplan (40)	Suruç	26 Eylül 1993	Devlet yanlısı	PKK
264)- Ali Okdu	İğdır	27 Eylül 1993	Muhbir	PKK
265)- Sait Altun	Muş	28 Eylül 1993	İşçi	PKK
266)- Cuma Akgün (40)	Mersin	30 Eylül 1993	Muhbir	PKK
267)- Cevahir Çelik	Elazığ-Diyarbakır	30 Eylül 1993	Polis	PKK
268)- Kamer Özkan	Tunceli	30 Eylül 1993	Sol içi	PKK
269)-	Bingöl	06 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
270)-	Bingöl	06 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
271)-	Bingöl	06 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
272)- Bayram Adadağ	Tunceli-Ovacık	06 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
273)- Nurgül Adadağ	Tunceli-Ovacık	06 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
274)- Hasan	Diyadin	08 Ekim 1993	Muhbir	PKK
275)- Meral Kahraman (16)	Çemişgezek	09 Ekim 1993	Sol içi	PKK
276)- Zeynep Kahraman (21)	Çemişgezek	09 Ekim 1993	Sol içi	PKK
277)- Veli Kahraman	Çemişgezek	09 Ekim 1993	Sol içi	PKK
278)- Yunus Aydar	Hozat-Horoz	09 Ekim 1993	Sol içi	PKK
279)- Hidayet Dumrul	Hozat-Horoz	09 Ekim 1993	Sol içi	PKK
280)- İbrahim Dışkaya	Hozat-Horoz	09 Ekim 1993	Sol içi	PKK
281)- Düzgün Çakmak	Hozat-Horoz	09 Ekim 1993	Sol içi	PKK
282)- Hasan Hayri Aksoy	İskenderun	10 Ekim 1993	Muhbir	PKK
283)- Ali Rıza Yıldız	Tarsus	13 Ekim 1993	Muhbir	PKK
284)- Hüsnü Turgut (54)	İskenderun	15 Ekim 1993	Muhbir	PKK
285)- İsmet Hatunoğlu (55)	Digor	16 Ekim 1993	B. başkanı	PKK
286)- Ahmet Hatunoğlu (31)	Digor	16 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
287)- Rabil Turan	Aralık	17 Ekim 1993	Memur	PKK
288)- İsmet Tekin	Aralık	17 Ekim 1993	Memur	PKK
289)- Selahattin Alökmen	İzmir	19 Ekim 1993	Muhbir	PKK
290)- Bedrettin Çelik	İzmir	19 Ekim 1993	Muhbir	PKK
291)- Emin Bingöl	Muş-Yaygın	19 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
292)- Hasan Tire (55)	Yüksekova	19 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
293)- Mehmet Ali Yaprak	Nazmiye	21 Ekim 1993	Polis	PKK
294)- Remzi Yemez	Nazmiye	21 Ekim 1993	Polis	PKK
295)- Sıddık Özkan (27)	Malazgirt	22 Ekim 1993	Muhbir	PKK
296)- Mehmet Yeşil (32)	Pülümür	23 Ekim 1993	Sol içi	PKK
297)- Tuncay Akbulut (25)	Erzurum-Erzin.	25 Ekim 1993	MHP yan.	PKK
298)- Hulusi Kaya	Erzurum-Erzin.	25 Ekim 1993	MHP yan.	PKK
299)- İlhami Aydın	Erzurum-Erzin.	25 Ekim 1993	MHP yan.	PKK
300)- Ali Rahmani	Erzurum-Erzin.	25 Ekim 1993	MHP yan.	PKK
301)- Ali Yıldırım	Hazro-Dadaş	25 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
302)- Ethem Yaşar	Hazro-Dadaş	25 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
303)- Zeki Savruk	Hazro-Dadaş	25 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
304)- Hüseyin Yavuz	Hazro-Dadaş	25 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
305)- Orhan Çelebi	Hazro-Dadaş	25 Ekim 1993	İmam	PKK
306)- Sadettin Devecioğlu	Elazığ-Bingöl	25 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
307)- Sabahattin Aygen	Elazığ-Bingöl	25 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
308)- Abdullah Şensoy	Elazığ-Bingöl	25 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
309)- Yusuf Kahraman	Elazığ-Bingöl	25 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK

310)- Numan Konakçı (25)	Bismil-Haki	26 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
311)- Ayşe Konakçı (24)	Bismil-Haki	26 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
312)- Neşe Alten (21)	Bismil-Çavuşlu	27 Ekim 1993	Öğretmen	PKK
313)- Hasan Alten (60)	Bismil-Çavuşlu	27 Ekim 1993		PKK
314)- Abdurrahman Şahin	Hınıs	27 Ekim 1993	Devlet yanlısı	PKK
315)- Binali Zozik (35)	Erzurum-Bingöl	27 Ekim 1993	Şöför	PKK
316)- Orhan Dayan	Pötürge	01 Kasım 1993	Muhbir	PKK
317)- Halil Kandemir (38)	Tunceli	01 Kasım 1993	Öğretmen	PKK
318)- Hasan Çakır (34)	İstanbul	03 Kasım 1993	Muhbir	PKK
319)- Yaşar Aktürk	Pertek	03 Kasım 1993	Devlet yanlısı	PKK
320)- Enver Balaban (25)	Aralık	06 Kasım 1993	Devlet yanlısı	PKK
321)- Mehmet Öztop	İzmir	12 Kasım 1993	Korucu	PKK
322)- Bayram İnci (33)	Adana	15 Kasım 1993	Devlet yanlısı	PKK
323)- Zeycan Yedigaroğlu	Pertek	15 Kasım 1993	Devlet yanlısı	TİKKO
324)- Hasan Odak (65)	Pertek	15 Kasım 1993	Devlet yanlısı	TİKKO
325)- Mehmet Canpolat	Digor	17 Kasım 1993	Devlet yanlısı	PKK
326)- Zahir Can	Digor	17 Kasım 1993	Devlet yanlısı	PKK
327)- Hayrettin Özbay	Ceyhan	18 Kasım 1993	Muhbir	PKK
328)- H. Yüksel Zarif (50)	Erzincan	21 Kasım 1993	Devlet yanlısı	PKK
329)- Kayhan Hakan Işık	İstanbul	22 Kasım 1993	MHP üyesi	
330)- Mustafa Kırıcı	İstanbul	14 Aralık 1993	Polis	
331)- Cemal Koçpınar	Adaklı	24 Aralık 1993	Devlet yanlısı	PKK
332)- Menice Yıldırım (25)	Adana	26 Aralık 1993	Devlet yanlısı	PKK
333)- Hasan Yıldırım	Adana	26 Aralık 1993	Devlet yanlısı	PKK
334)- Cevat Tokdemir	Baykan	27 Aralık 1993	Devlet yanlısı	PKK
335)- Şakir Yavuz	Adana	18 Ocak 1993	Muhbir	PKK
336)- Mehmet Gencer	Adana	18 Ocak 1993	Muhbir	PKK
337)- Sinan Er	Diyarbakır Cez.	06 Mart 1993	Anlaşmazlık	
338)- Müllkiye Doğan (19)	Urfa Cezaevi	12 Nisan 1993	İtirafçı	PKK
339)- Erdoğan Eliuygun	Bayrampaşa Cez.	18 Temmuz 1993	Sol içi	DS
340)- Emrah Koca (8)	İstanbul	09 Eylül 1993	Yanlışlık	PKK
341)- Abdullah Yüzen (38)	Ergani	21 Eylül 1993	Muhbir	PKK

Eğitim ve öğretmenler

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki şiddet ortamı, eğitim ve öğrenim alanında da olumsuz sonuçlar doğurdu. Bölgedeki çok sayıda okul göçler, güvenlik görevlilerinin baskıları ya da PKK militanlarının tehdit ve saldırıları nedeniyle kapandı. Pek çok okulda öğrenci sayısında büyük düşüşler oldu. Örneğin; 1992 yılında yaklaşık 600 öğrencinin öğrenim gördüğü Silvan Lisesi'ndeki öğrenci sayısı 1993 yılında 55'e kadar düştü. Bölgede son 2-3 yıl içinde çeşitli nedenlerle toplam 1157 ilk ve orta dereceli okul kapandı. Okullardan 166'sının güvenlik nedeniyle, 214'ünün öğretmenlerin göreve başlamaması, 363'ünün öğretmen atanmaması, 8'inin öğrencilerin okula gitmemesi, 122'sinin onarım, 53'ünün köylerin boşaltılması, 13'ünün PKK militanları tarafından yakılması, 194'ünün öğrenci azlığı, geride kalanlarının ise araç-gereç yokluğu, toprak kayması ve yıkılma gibi gerekçelerle kapandığı öğrenildi.

PKK, 1993 yılı Kasım ayında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki ilk ve orta dereceli okullar ile üniversitelerdeki eğitim ve öğrenim çalışmalarını yasakladı. Bu konuda yayımlanan bildiride, "okulların tamamen kirli savaşın hizmetinde kullanıldığı" savunularak, okullarda

görev yapmaya devam edenler ile okula giden öğrencilerin cezalandırılacakları belirtildi. Bu bildiriden sonra bölgedeki bazı okullara saldırılar düzenlendi. 19 Aralık akşamı Diyarbakır'ın Yenişehir semtindeki Ziya Gökalp Lisesi'ne bomba yerleştirmek isteyen Mehmet Nur Şenol (18) ve Seyfettin Turgay (17) adlı 2 genç bombanın zamanından önce patlaması sonucunda öldü. 29 Aralık günü Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrencilerin kullandığı yemekhaneye öğle saatlerinde bırakılan 2 bombanın patlaması sonucunda 3'ü ağır 22 kişi yaralandı. Bombalı saldırının sorumluluğunu PKK üstlendi.

1993 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlere yönelik silahlı ve bombalı saldırılarda da önemli artışlar oldu. Bu saldırılar sonucunda toplam 50 öğretmen öldürüldü. Öğretmenlerin 34'ü PKK militanlarının saldırıları sonucunda öldü. 15 öğretmen ise faili meçhul cinayetlere kurban gitti. Bir öğretmen de 22 ve 23 Ekim günleri Lice'de yaşanan olaylar sırasında yaşamını yitirdi. Öldürülen öğretmenlerin listesi^(*) şöyle:

Adı ve soyadı	Öldürüldüğü yer	Ölüm tarihi	ST
01)- Halis Şişman (26)	Tatvan-Yassıcak köyü	04 Ocak 1993	PKK
02)- Ramazan Bilge (29)	Diyarbakır	13 Ocak 1993	FM
03)- Zübeyir Akkoç (41)	Diyarbakır	13 Ocak 1993	FM
04)- Kemal Sert (25)	Diyarbakır	17 Ocak 1993	FM
05)- İsmail Çelik	Siirt-Kayabağlar köyü	22 Şubat 1993	PKK
06)- Osman Şimşek (26)	Batman	05 Mart 1993	FM
07)- Faik Ayaz	Silvan	19 Mart 1993	FM
08)- Alihan Han (42)	Diyarbakır	23 Nisan 1993	FM
09)- Abdullah Kaya	Bingöl yakınları	24 Mayıs 1993	PKK
10)- İdris Askan	Bingöl yakınları	24 Mayıs 1993	PKK
11)- Selahattin Askan	Bingöl yakınları	24 Mayıs 1993	PKK
12)- Gültekin Çetin	Bingöl yakınları	24 Mayıs 1993	PKK
13)- Ali Rıza Peköz	Siirt-Yalınkavak köyü	09 Haziran 1993	FM
14)- Nuriye Ak (25)	Diyarbakır-Buçuktepe köyü	11 Haziran 1993	FM
15)- Elif Livan (31)	Diyarbakır-Buçuktepe köyü	11 Haziran 1993	FM
16)- Nevzat Akdemir	Çemişgezek-Tezelli köyü	21 Haziran 1993	PKK
17)- Hamza Çetin (30)	Tunceli-Meşeyolu köyü	23 Haziran 1993	PKK
18)- Erkan Aydın (27)	Tunceli-Meşeyolu köyü	23 Haziran 1993	PKK
19)- Ayhan Kural	Pülümür	16 Eylül 1993	PKK
20)- Ahmet Arcagök (30)	Diyarbakır	20 Eylül 1993	FM
21)- Ali Şahap Salık (34)	Diyarbakır	21 Eylül 1993	FM
22)- Şuayip Konuksever	Diyarbakır	22 Eylül 1993	FM
23)- Zeki Sertoğlu (35)	Birecik	29 Eylül 1993	PKK
24)- Göres Şişman (47)	Birecik	29 Eylül 1993	PKK
25)- Bayram Adadağ	Ovacık yakınları	04 Ekim 1993	PKK
26)- Nurgül Adadağ	Ovacık yakınları	04 Ekim 1993	PKK
27)- İvzi Katar	Pertek	07 Ekim 1993	PKK
28)- Ünal Adlı	Pertek	07 Ekim 1993	PKK
29)- Orhan Bakuş	Pertek	07 Ekim 1993	PKK
30)- Taşkın Zenger	Pertek	07 Ekim 1993	PKK

(*) ST: Saldırının türü

FM: Faili meçhul cinayetler

31)- Aydın Turan	Ceylanpınar	18 Ekim 1993	FM
32)- Nurettin Soyer (29)	Lice	22 Ekim 1993	
33)- Mehmet İzdal (25)	Gevaş-Koçak köyü	24 Ekim 1993	PKK
34)- Ali Yıldırım	Hazro-Dadaş köyü	25 Ekim 1993	PKK
35)- Ethem Yaşar	Hazro-Dadaş köyü	25 Ekim 1993	PKK
36)- Zeki Savruk	Hazro-Dadaş köyü	25 Ekim 1993	PKK
37)- Hüseyin Yavuz	Hazro-Dadaş köyü	25 Ekim 1993	PKK
38)- Fatih Tekin	Kulp-Ağaçlı köyü	26 Ekim 1993	PKK
39)- Sergin Keçeli	Kulp-Ağaçlı köyü	26 Ekim 1993	PKK
40)- Mehmet Tekin	Kulp-Ağaçlı köyü	26 Ekim 1993	PKK
41)- Nazif Özbacı	Bitlis-Yolalan köyü	26 Ekim 1993	PKK
42)- Ergun Komut	Bitlis-Yolalan köyü	26 Ekim 1993	PKK
43)- Bayram Tekin	Bitlis-Düz köyü	26 Ekim 1993	PKK
44)- Yasemin Tekin	Bitlis-Düz köyü	26 Ekim 1993	PKK
45)- Numan Konakçı (25)	Bismil-Babahaki köyü	26 Ekim 1993	PKK
46)- Ayşe Konakçı	Bismil-Babahaki köyü	26 Ekim 1993	PKK
47)- Neşe Altın (21)	Bismil-Çavuşoğlu köyü	27 Ekim 1993	PKK
48)- Halil Kandemir (38)	Tunceli	01 Kasım 1993	PKK
49)- Hayrettin Yıldız (38)	Diyarbakır	10 Aralık 1993	FM
50)- Mehmet Dayan	Diyarbakır	22 Aralık 1993	FM

Saldırı, yasaklama ve gerginlikler

Tunceli ve civarında 1993 yılı Eylül ve Ekim aylarında PKK militanları ile diğer sol örgütler arasında çeşitli anlaşmazlıklar yaşandı. Bu anlaşmazlıklar nedeniyle zaman zaman ölümler ya da yaralanmalarla sonuçlanan saldırı ve çatışmalara tanık olundu. Anlaşmazlık PKK'nın Haziran ayında "Hangi gerekçeyle olursa olsun terk edilen tapulu-tapusuz arazi üzerindeki mülkiyet hakkı PKK'ye aittir" şeklinde bir açıklama yapması üzerine başladı. PKK'nın bölgede yaşayanlardan "vergileendirme" adı altında para toplamayı sürdürmesi anlaşmazlığı derinleştirdi. Bu durum bölgede gerginliğe yol açtı. Aynı günler içinde PKK'nın öğretmenlere yönelik saldırılarının yoğunlaşması ve bu saldırılar sonucunda bazı sol görüşlü öğretmenlerin öldürülmesi üzerine gerginlik daha arttı.

"Tekoşin" adlı Kürt örgütünün liderlerinden Kamer Özkan, Tunceli'ye bağlı Görmeş köyünde 30 Eylül günü PKK militanları tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Kamer Özkan'ın öldürülmesi çok sayıda örgüt tarafından protesto edildi. Yapılan açıklamalarda Kamer Özkan'ın PKK tarafından pusuya düşürülerek öldürüldüğü belirtilerek, saldırı kınandı. Tekoşin örgütü tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, "PKK bir devrimciyi daha katletti. Değerli komutan Kamer Özkan şehit düştü. Cinayet, bölgedeki tüm devrimci örgüt ve bireyler tarafından kınanmış ve halk tarafından üzüntüyle karşılanmıştır" denildi.

9 Ekim günü Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Tavuk köyü yakınlarında yemek yiyen bir grup Türkiye Devrimci Komünist Partisi (TDKP) militanı PKK militanlarının silahlı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda Yunus Aydar, Hidayet Dumrul, İbrahim Dışkaya ve Düzgün Çakmak adlı 4 TDKP'li öldürüldü, 2 TDKP'li de ağır yaralandı. 4 TDKP'linin öldürülmesi ve PKK militanları tarafından öğretmenlere karşı düzenlenen silahlı saldırıların yoğunlaşması Tunceli ve ilçelerinde tepkilere yol açtı. Tunceli ve ilçelerindeki eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler, meslektaşlarına yönelik saldırıları protesto için 11 ve 12 Ekim günleri derslere girmediler. Aynı günlerde Tunceli'nin Hozat, Mazgirt, Pülümür ve

Ovacık ilçelerindeki dükkanlar olayları protesto amacıyla açılmadı. Ovacık'ta ise bine yakın kişi, PKK'yı protesto etmek amacıyla gösteri yaptı. Bu arada PKK adına yapılan açıklamada, "Öldürülen öğretmenlerin sağ görüşlü oldukları, TDKP militanlarının ise PKK gerillalarıyla girdikleri çatışmada öldükleri" öne sürüldü. Açıklamada ayrıca TDKP'ilerin "ajan-provokatör oldukları" iddia edilerek PKK'yı protesto amacıyla yapılan eylem ve gösterilere katılanlar cezalandırılacaktır" denildi.

Tunceli'deki olaylar üzerine 13 Ekim günü bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, olayların endişe verici olduğunu belirterek, şunları söyledi: "Tunceli'deki öğretmenlere yönelik öldürme olaylarını insan haklarına ve öncelikle de yaşam hakkına yönelik bir tutum olarak görüyor ve onaylamıyoruz. Bu öldürmeler, derneğimizin baştan beri savunduğu Cenevre Sözleşmeleri'nin ortak 3. maddesine ve insani hukuka aykırıdır. Öğretmenlere karşı bu tutumun haklı bir gerekçesi olamaz ve kabul edilemez. Ayrıca, yine Tunceli'de TDKP'li 4 kişinin öldürülmesiyle başlayan çatışmanın, Türkiye'nin demokratikleşme ve insan hakları mücadelesine getireceği sonuçlardan kaygı duymaktayız. Geçmişte yaşanmış ve hiç bir kişi ya da gruba yarar getirmemiş sol içi çatışmaya derhal son verilmelidir."

9 Ekim gecesi Tunceli'ye bağlı Sütlüce kasabasındaki bir eve baskın düzenleyen PKK militanları Veli Kahraman, Meral Kahraman (16) ve Zeynep Kahraman (22) adlı 3 kardeşi öldürdü. Basılan ev daha sonra yakıldı. Öldürülen gençlerin TIKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) sempatizanı oldukları öğrenildi. Bu olayın ardından 23 Ekim günü Tunceli'nin Pütümür ilçesinde Mehmet Yeşil adlı TIKKO sempatizanı bir esnaf, PKK militanları tarafından "muhbir olduğu" iddiasıyla öldürüldü.

Ekim ayı içinde Tunceli Belediye Başkanı Mehmet Kocademir hakkında da PKK militanları tarafından ölüm kararı alındı. PKK adına yapılan açıklamada, belediye başkanının ihbarcı olduğu ve 3 PKK militanının öldürülmesine neden olduğu öne sürüldü. Mehmet Kocademir, bu gelişmeler sonucunda ortadan kayboldu. Bir süre sonra görevinden istifa ettiği açıklanan Mehmet Kocademir'in Hollanda'ya kaçtığı öğrenildi. Mehmet Kocademir hakkında verilen ölüm kararının "1994 yılı başında kaldırıldığı" öne sürüldü.

Bu arada Devrimci Sol örgütü içinde 1992 yılı Eylül ayında çıkan anlaşmazlık^(*) 1993 yılının Mart ayından itibaren şiddetli çatışmalara neden oldu. "Dursun Karataş" ve "Bedri Yağan" grupları olarak adlandırılan iki kesim arasında başlayan çatışmalar yıl boyunca devam etti. Çatışmalar sonucunda 3'ü Bedri Yağan grubundan (Erçan Temelli, Muharrem Aydın ve

(*) Devrimci Sol örgütünün lideri Dursun Karataş'ın Avrupa'daki evine 13 Eylül 1992 sabahı baskın düzenleyen Bedri Yağan (Devrimci Sol Ortadoğu Sorumlusu) ve bazı arkadaşları, Dursun Karataş'ı etkisiz hale getirerek örgüt yönetimine el koydu. Dursun Karataş, baskından sonra evde bulunan bir odaya hapsedildi. Uzun süre gizli kalan bu durum, Dursun Karataş'ın Türkiye'deki örgüt üyeleriyle temas kurması üzerine ortaya çıktı. Ardından da Devrimci Sol adını kullanan 2 ayrı grup ortaya çıktı. Dursun Karataş, gençlik örgütleri, yaygın birimleri, dağlık bölgelerde silahlı faaliyet sürdüren militanlar ve cezaevlerindeki Devrimci Sol davası sanıkları ile İstanbul dışındaki kentlerde bulunan örgüt üyeleri arasında destek buldu. Bedri Yağan ise İstanbul'daki örgüt üyeleri ile Ortadoğu ve Avrupa'daki örgüt birimlerinin önemli bir bölümünü yanına aldı. Birbirlerini ağır bir dille suçlayan bu gruplar arasında başlayan tartışmalar kısa süre içinde çatışmalara dönüştü. Bu arada Dursun Karataş karşıtı grubun lideri Bedri Yağan, 5 Mart günü İstanbul'un Kartal ilçesi Esentepe semtindeki bir eve polis tarafından düzenlenen baskın sonucunda 4 arkadaşıyla birlikte öldürüldü.

Erdoğan Eliuygun), biri de Dursun Karataş grubundan (Rıza Güneşer) olmak üzere 4 kişi öldürüldü. Tarafların birbirlerine karşı düzenledikleri saldırı ve baskınlar ile aralarında çıkan çatışmalarda yaralananların sayısı ise 200'ü geçti. Evler, işyerleri, dernekler ve dergi büroları basıldı, tahrip edildi ya da yakıldı. Çatışmalar, Avrupa'daki Devrimci Sol taraftarlarını da etkiledi. Avrupa'nın çeşitli kentlerinde yaşanan olaylar sonucunda 2 kişi öldürüldü, çok sayıda kişi yaralandı.

PKK, bazı günlük gazeteler ile Anadolu Ajansı'nın Diyarbakır'daki bürolarının kapatılmasını ve bölgede görev yapan gazetecilerin görevlerinden istifa etmelerini istedi. PKK'nın bu konudaki kararı, 16 Ekim günü silahlı 2 militan tarafından Diyarbakır'dan alınarak Silvan yakınlarındaki dağlık alanda bulunan bir PKK kampına götürülen gazete yetkililerine iletildi. PKK'nın basına yönelik olarak aldığı yasaklama kararı Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gazetecilik faaliyetlerini durma noktasına getirdi. (Ayrıntılı bilgi "Düşünce, Basın ve İnanç Özgürlüğü" başlıklı bölümde)

PKK, bölgedeki gazetecilik faaliyetlerini yasakladıktan kısa bir süre sonra da Demokrasi Partisi dışında kalan tüm partilerden Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faaliyetlerine son vermelerini istedi. PKK'nın askeri kolu Artese Rızgariye Geke Kürdistan-ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) tarafından yapılan konuya ilişkin açıklamada, parti yönetici ve üyelerinin istifa etmeleri, parti örgütlerinin kapatılması ve parti tabelalarının indirilmesi gerektiği belirtildi. Açıklamada, alınan kararların yerine getirilmesi için partilere ve parti yöneticilerine 24 Ekim 1993 tarihine kadar süre verildi. PKK'nın partilere yönelik aldığı yasaklama kararı, Ankara'daki siyasi çevreler ile Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gerginliği artırdı. Bölgedeki siyasi parti binalarına yönelik bombalı ve silahlı saldırıların sayısında artış görüldü.

Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) Diyarbakır İl Başkanı Hayati Kahraman (38), 21 Ekim akşamı evine gelen kimliği belirsiz 2 kişi tarafından kaçırıldı. Olaydan sonra PKK adına yapılan açıklamada, Hayati Kahraman'ın PKK'ya bağlı şehir gerillaları tarafından gözaltına alındığı belirtildi. Bu olaydan kısa bir süre sonra Hıms Belediye Başkanı Cafer Eren ve Tekman Belediye Başkanı İhsan Gök de PKK militanları tarafından kaçırıldı. Hayati Kahraman, Cafer Eren ve İhsan Gök 4 Kasım günü serbest bırakıldı.

Türkiye'nin Almanya, Fransa, İsviçre ve İsveç'teki diplomatik temsilcilikleri ile Avrupa'nın bir çok kentindeki Türk Hava Yolları'na ait binalara, Türk turizm şirketlerine ve Türk bankalarına, 24 Haziran günü PKK yanlısı Kürtler tarafından saldırılar düzenlendi; bir çok yerde, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki operasyonları protesto eden gösteriler yapıldı. Sabah saatlerinde aynı anda başlayan olaylar sonucunda, saldırıya uğrayan diplomatik temsilcilikler ile diğer binalarda büyük hasarlar meydana geldi. Saldırıya uğrayan temsilciliklerden Münih Başkonsolosluğu daha sonra işgal edildi. Yaklaşık 20 kişinin rehin olarak tutulduğu işgal eylemi 15 saat sürdü. Marsilya Konsolosluğu da 3 saat süreyle işgal altında tutuldu. Bern Büyükelçiliğine düzenlenen saldırı sırasında elçilik binasından açılan ateş sonucunda Şemseddin Kurt adlı kişi öldü, 6 PKK yanlısı ile bir polis yaralandı. Bern Büyükelçiliği'ndeki olay, Türkiye ile İsviçre arasında diplomatik kriz yarattı. Büyükelçilik binası uzun bir süre İsviçre polisi tarafından abluka altında tutuldu. Türkiye'nin Bern Büyükelçisi Kaya Toperi, istenmeyen adam ilan edilmesi üzerine İsviçre'yi terk etmek zorunda kaldı. Türkiye de bunun üzerine İsviçre'nin Ankara Büyükelçisi ile elçilikteki 2 görevliyi sınır dışı etti.

Türkiye'nin Almanya, Fransa, İsviçre, Norveç, Danimarka ve Belçika'daki diplomatik temsilcilikleri ile Avrupa'nın bir çok kentindeki Türk Hava Yolları'na ait binalara, Türk turizm şirketlerine ve Türk bankalarına, 4 Kasım günü de PKK yanlıları tarafından saldırılar düzenlendi. Ayrıca Avrupa'daki bir çok kentte gösteriler yapıldı. Saldırı ve gösterilerin Lice'deki olayları protesto amacıyla düzenlendiği bildirildi. Sabah saatlerinde aynı anda başlayan olaylar sonucunda, saldırıya uğrayan diplomatik temsilcilikler ile diğer binalarda büyük hasar meydana geldi. Almanya'nın Wiesbaden kentinde Türklere ait bir işyerine düzenlenen saldırıda Selim Çevik (32) adlı kişi yanarak öldü, biri ağır 8 kişi yaralandı. Almanya'daki diğer olaylar sırasında ise 18 kişi yaralandı. Hürriyet gazetesinin Frankfurt'taki tesisleri bir süre işgal edildi. Londra'daki bir Türk bankasına atılan patlayıcı madde 5 kişinin yaralanmasına neden oldu.

Rapor ve değerlendirmeler

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylar ve Kürt sorunu üzerine 1993 yılında çok sayıda kişi ya da kuruluş tarafından raporlar hazırlandı. Bu raporlarda bölgede yaşanan olaylar, bölgedeki sosyal ve ekonomik yaşamın geldiği nokta, çatışmaların kapsamı, insan hakları ihlallerinin boyutu gibi konular üzerinde yapılan gözlemlere yer verildi. Ayrıca çeşitli çözüm önerileri gündeme getirildi.

Örneğin; Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki yerleşim merkezlerinde 10 günlük bir gezi yapan Dr. Çetin Erdolu, izlenimlerini "Birlik" adlı dergide yazdığı makalede şöyle aktardı:

21 Mart 1993'ü de içine alan on günlük bir süreyi, Türkiye'nin önemli bir sorununun, demokrasi sorununun yaşandığı bölgede, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı, daha doğrusu yaşam savaşı verdiği, Güneydoğu'da geçirdim. On günlük süre, olaylar ve olgular hakkında kesin yargılara ulaşmayı sağlamayabilir. Ancak Siyasi partilerin, Kürt raporlarını üç günlük gezilerle hazırladıkları, daha çok resmi yetkililerle görüştükleri göz önüne alınunca bu sürenin önemi fazla. Buna, geçmişin birikimleri, orda yaşayan her sınıftan insanla görüşmeler yapılması ve bazı olayların yaşanması da eklenince, sorunlar konusunda bazı saptamalar yapma olanağı bulunabilir.

Gezi süresince politik olan ya da olmayan, aydın, işçi, köylü, siyasi parti üye ve yöneticisi (Doğru Yol Partisi, Sosyal Demokrat Halkçı Parti, Halkın Emek Partisi) gibi birçok insan ve bölgede bilge kabul edilen bazı yaşlılarla görüştim, bazı olayları yaşadım, Diyarbakır-Mardin-Kızıltepe-Nusaybin bölgesini gezerek gözlemledim. Bunun ışığında yaptığım saptamaları açıklamaya çalışacağım:

I. Politik sorunlar

Devlet: 1980'lerin başında, Türkiye'nin her tarafında yaşadığımız devlet yapısı, 1993'lerde, orada daha baskıcı, keyfi ve insana karşı olarak belirgin. Hükümetin söylemlerine bırakın yaklaşmayı, tersi uygulamalar içinde. Bu baskı, yasadızlık ve keyfilik, salt ulusal ya da politik mücadelelere karşı değil. Kürt olmayan, basit bir trafik suçu işleyen ya da giyiminden kuşkuyla görünen herkes bunu hiss ediyor. İnsanlar orada yaşamaktan dolayı potansiyel suçlu. Kaldı ki, halkın politik mücadele yapmaya gücü kalmamış, bu güç bırakılmamış. Bölgede iken yaşadığım iki örnek var. İlki Mardin içinde oldu. Yanlış park etmiş bir araç sürücüsü, önce sözlü hakaret, sonra da polis ve yoldan geçen asker ittifakının dayacağıyla karşı karşıya

kaldı. Ana caddede ve kalabalık halkın önünde gördüğümüz bu olaya müdahale etmek isteyen DYP il yöneticisi de kendisini dayaktan zor kurtardı. Toplanan halkın yüzündeki, karşı çıkamamanın çaresizliğini okuyabilirdiniz sadece. İkincisi Nusaybin'de oldu. Mersin'den buradaki akrabalarıyla, bayram (Şeker Bayramı, Newroz değil) geçirmeye gelmiş 20 yaşlarında bir genç, yoldan geçen bir polis panzerine biraz şaşkın biraz da meraklı baktığı için sağ gözünün altında mor bir şişlik oluşması olayıydı bu.

Devlet kurumları halktan yana değil. Kurumlarda işleyiş kuralları var. Olan yasaları hatta insanca yaşam yasalarını bile hiçe sayan tarzda. Yaşanan somut bir olay daha: Mardin Devlet Hastanesi'nde guatr ameliyatı yapılırken getirilen yaralı (ama hemen girişimde bulunulmazsa sonuçta yaşam yitirme tehlikesi olmayan) iki güvenlik görevlisine öncelikli bakılması için ameliyatı yapan genel cerrah zorlanarak ameliyattan çıkarılmış, ameliyat masasındaki hastanın yaşamı hiçe sayılmış. Olayı yaşayan doktordan dinlediğim bu olayda doktora, itirazı için verilen karşılık, "Bu insanların bu ülkeye yararı yok, yaşatmak için çaba göstermeye değmezler. Bu ülkenin, onlardan ülkeyi kurtarmaya çalışan bizlere ihtiyacı var. Üstelik çıkmamakta ısrar edersen seni de kara listeye alırız, bilmüş ol." şeklindedir. Bununla birlikte, güvenlik güçlerinin üst kademe yetkililerinin de başhekimine yaptığı baskı var. Ameliyatı yarıda kesilen hasta yaşamış. Ameliyat sonrası yaşamını yitirme tehlikesini anlatmış, ölümü rastlantısal da olsa yenmiş. Kendisiyle de konuştuğum 25 yaşındaki bayan hasta, korkulu, kuşkulu ve sağlıklı bir gözle bakan ve Kürt olmadığını söyleyen bir yurttaşımızdı.

Demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler yok denecek derecede işlevsiz. İktidar partileri olduğu için varlıkları hissedilen DYP ve SHP örgütleri, hiçbir yerel etkinliği olmayan politik, bu nedenle de potansiyel suçlu görünümünde birer kulüp gibi. Bölgede etkin politik güce sahip olan HEP ve ÖZDEP ise Bursa'da ÖZGÜR-DER ya da İHD'nin karşılaştığı tutumlara benzer tutumlar nedeniyle illegal çalışan birer örgüt yapılanması ve gizi içinde. Yerel parti üye ve yöneticileri saygınlık yerine, olaylara neden olan insan gözüyle bakıldıkları için itilip kakılan ve her basit olayda işkence tezgahından geçmeye hazır beklemekte. Bu nedenle, güvenlik görevlileri nezdinde bir girişim yapma istek ve özgürlüğü yok.

Kontr-gerilla: Batıda soru işaretleri ile tartışılarsun, konuştuğum insanların yaşadıkları örneklerden sonra şüphe etmedikleri tek şey kontrgerillanın varlığıdır. Son günlerde devlet ve hükümet yetkililerinin, faili meçhul cinayetlerin nedenleriyle ilgili açıklamalarında yer alan Hizbullah örgütü, Gladyo tipi bir örgüt. Polis ya da özel tim görevlisi olduğu kesinlikle bilinen kişilerin gözü önünde ve onların korunması altında, bizim "faili meçhul" olarak nitelendirdiğimiz, halk tarafından ise "faili meçhul-ü belli" diye bilinen cinayetlerini işlemeyi sürdürmektedir. Bunu kanıtlayan, halktan birçok kişinin aynı tarzda anlattığı iki somut örnek var. İlki, Kızıltepe'de olmuş. Çarşı içinde böyle bir cinayet işlenmiş ve çarşı esnafının girişinleriyle fail, cinayeti işlediği silahıyla birlikte yakalanmış. Ancak yakındaki özel tim görevlilerinin, failin yakalanması sırasında oluşan kalabalığı ateş açıp dağıtması sonucunda failin kaçması sağlanmış. İkincisi Nusaybin'den. Bir dış hekimi, yanında yürüdüğü arkadaşını tek kurşunla öldüren faili yakalamış. Aynı şekilde olayın yakınındaki özel tim görevlileri tarafından dış hekime saldırılarak failin kaçmasına olanak tanınmış. Söz konusu dış hekimi de sıranın kendisine geldiği düşüncesiyle, çalıştığı, hizmet verdiği ilçeyi terk ederek göç etmek zorunda kalmış.

Failli meçhullerin iki önemli ve ortak özelliği var. Cinayetlerde, ulusal kimlik ayrımı yapmıyor. Ulusal kimliği ne olursa olsun, devrimci-demokrat-aydın-solcu, özelle direngen, bilinçli, aydınlanmaya katkıda bulunmaya çalışan gençler bu cinayetlerin hedefi. Cinayetlerin işleniş biçimi ve işlendiği silah da aynı. Güpegündüz, kalabalık yerlerde, güvenlik güçlerinin önünde, hep aynı marka silahla (TAKAROF tabanca) ve yakaktan ya da enseden tek kurşunla. Failli meçhul cinayetlerin demokrasi ve ulusal kimlik mücadelesinin yoğun olduğu Batman, Şırnak, Nusaybin ve Kızıltepe olması, bu sesleri kesmek ve mücadeleyi zayıflatmak için insanların göçe zorlandığı, göç etmiyorsa da ortadan kaldırmak istedikleri olasılığını güçlendiriyor. Bölgede geçirdiğim on günlük süre içinde basına yansıdığını saptayamadığım aynı tarz üç faili meçhul cinayet işlendi. İkiisi Kızıltepe'de, biri Nusaybin'de.

PKK: *PKK'nin, mücadelesiyle Kürt sorununun gündeme girmesini sağladığı inancı baskın. Ancak, PKK ile Kürt sorununun aynı şeylermiş gibi değerlendirilmesinden de rahatsızlık duyuluyor. Ateşkes çağrısına karşı halkta iki tepki var. Yaygın ve taraftar bulanı, savaş, şiddet ve silahlı, bunların yarattığı sonuçlardan bıkmış halkın gösterdiği, destekleyici tepki. Bu tepkiyi gösterenler, sözünü ettiğimiz olguların PKK'yi ateşkesle zorlayan faktörler olduğunu da belirtiyor. Çok az bir kesim ise, PKK'nin devlete karşı silah bırakmasını doğru bulmuyor. Devletin, bölgedeki yapılanma biçimi ve baskıları ile güvenlik güçlerinin keyfi, baskıcı davranışları ve talandan dolayı ona karşı oluşmuş huç ve düşmanlıktan kaynaklanıyor. PKK'nin geri adım atmasında etkili olduğu düşünülen bir diğer faktör de genel seçimde Kürt oylarının yedi yüz binlerde olması ve demokratik yoldan bazı kazanımlar elde edilebileceği kanısının güçlenmesi. Giderek artan yoksullaşma, göç ve ekonomik küçülme de bu faktörlerden. PKK'nin son sınır ötesi ve iç hareketlerle büyük kayıplar verdiği görüşü onay görmüyor ve bu nedenlerin içinde değerlendirilmiyor.*

Olağanüstü Hal: *Bölgede, saat 17.00'den sonra zorunlu sokağa çıkma yasağı olan, gündüz de olsa yaşanan güvencesi olmayan, yasa ve kural tanımayan sıkıyönetim var. Devlet görevlilerinin (özellikle özel tım ve çevik kuvvet), çıkarma yapıp ele geçirilmiş bir bölgede yağma, talan ve ganimet bulma çabaları içinde olan bir ordunun davranış biçimi var. En ufak bir kıvılcımla, yerleşme biriminin her tarafı ayrımsız taranmakta, ev, işyeri, otomobil ve tüm mallara zarar verilmekte, taşınır mallar talan edilmekte. Bölgede yaşayan yurttaş, zararını kabul etmekle yetinmektedir. Bazı olaylarda, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne kadar uzanan başvurular olmuşsa da herhangi bir sonuç alınmaması, yurttaşları bu konuda, mallarını korumaya ya da talan edilecek mal edinmeme yoluna itmiş. Bu keyfi ve sorumsuz davranışlar salt mallara karşı değil, insanlara daha da şiddetli tarzda gösterilmekte. İnsanlar, PKK'nin yarattığı korkudan çok devletin yarattığı korkudan yakınıyor ve devlete güven duymuyor.*

Basının bölgede çalışması olanaksız. Günlük bir olayın basın tarafından izlenmesine izin yok. Karşı çıkarak direnenlerse, araçlarından başlayarak, artan oranlarda, kendi yaşamlarına kadar varan yitlilikleri göze almak zorunda. Gazete-dergi dağıtımı büyük engellerle karşı karşıya. Nusaybin'de gazete bayiliği yok, kimse de bayii olmaya yanaşmıyor. Bu da, daha önce iki bayinin öldürülmesi, sonrakilerin ise kapalı biçimde Hizbullah adıyla, açık olarak da güvenlik görevlilerince devlet baskısı ve tehdidi ile karşılaşması nedeniyle. Bu baskılar, özellikle Özgür Gündem Gazetesi konusunda yapılmış. Özgür Gündem Gazetesi, bölgenin tümünde dağıtım engeliyle karşılaşmış. Çoğu yerde gazeteleri, güvenlik güçleri satın almış ya da güvenlik güçleri, satıcıları satış sırasında sürekli izlemiş, korku vererek. Daha önce gazete satan kişilerden bu bilgiler dışında, bölgenin başka yerlerinde de gazete

dağıtılmadığını da öğreniyorum... Çocukluğumuzda, bölgenin ulaşım güçlükleri nedeniyle ya gazete dağıtımı olmaz ya da otobüsle kentlerden köylere gidildiğinde, yol kenarlarında, "gazete, gazete" diye bağırarak el kol işareti yapan çocuklarla karşılaşılırdı. Şimdi de aynı manzara ile karşılaşılıyor. Bu kez gazete isteyenler çocuklar değil, büyükler.

Bölgede, hükümet devlete hakim olmadığı gibi, Olağanüstü Hal Bölge Valisi de güvenlik güçlerine hakim değil. Diyarbakır'da Newroz kullamalarına katılan ve toplanan halkla halay çeken valinin olduğu kalabalığın dış halkalarında yer alan insanlara, herhangi bir yasadışı girişim olmadığı halde, ateş açılmış. Valinin oradaki varlığı, ancak paniği önleyen faktör olmuştur.

Bölgede görev yapan güvenlik güçlerinin, strateji gereği kılık kıyafet serbestliği var. Bu da her türlü provokatif girişime uygun bir olgu. Gerçek dışı suçlamaların temelinde bu faktör de yatıyor. Kontr-gerilla yoksa varlığına olan inancı da yaratan bu.

Siyasi Partiler, Sendikalar, Dernekler: Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarının, demokrasiden söz edilemeyecek bir yerde bulunabilmesi ya da varlıklarının duyumsanması da olanaksız. Gerçek de böyle. Siyasi partiler, tabela partisi halinde. Bırakın insanların övünçle bunlardan birinin yöneticisi olmasını, üyesi olma isteği bile yok. Korku ve baskı nedeniyle. Her an kovuşturma ile karşılaşma olasılığı nedeniyle. Bauda olduğu gibi, herhangi bir siyasi parti yöneticisi olmanın sağladığı politik etkinlik, iktidar partilerinden biri için bile yok. Üstte açıkladığım, basit trafik olayında, DYP il yöneticisinin olaya müdahale etme isteğinin, tehdit, hakaret ve tartaklanmayla karşılaşması bunun için tipik örnek. Bu kadarı, olaysız bazı kent merkezlerinde görüleni. Olayların daha yoğun yaşandığı kentlerle, ilçe merkezleri ve köylerde, böyle bir girişimde bulunmak olası bile değil. Dernekler kapalı, bazı dernekler hiç açılmamış. Bazı yerlerde, bazılarını açmak için girişimde bulunmak bile olanaksız. (Nusaybin, Cizre, Kızıltepe, Şırnak ve Batman gibi yerlerde-İnsan Hakları Derneği, Halkevi gibi.) Sendikalar, görüntüde işçi örgütleri. Her taraftan sınırlandırılmış, işlevleri durdurulmuş. Kısıtlı bir ücret sendikacılığı ve lokalleriyle biraz güvenceli kahvehane işlevi görmekten öteye gidememekte.

Özet olarak, bölgede, 12 Eylül Anayasası, Antidemokratik Siyasi Partiler Yasası, Yasaklarla dolu Dernekler Yasası, Türk Ceza Yasası geçerli değil. Hükümetin marifetiyle, CMUK zaten geçerli değil. Geçerli olan, güvenlik güçlerinin koyduğu kurallar, yasal olan da bu güçlerin olmayan ya da kısıt olan düşüncelerinin tersi. Bu nedenlerle, demokrasi güçlerinin bölge için "12 Eylül Anayasası" ve yasalarının geçerli olması için mücadele vermesi gerektiğini söylersek, daha gerçekçi olacaktır.

II. Ekonomik sorunlar

İşsizlik: Bölgenin genelinde, işsizlik had safhada. Yılın sekiz ayı için verilen geçici kadrolar var ki, bunlar işsizlik oranında çok küçük bir düşüşe neden olabilmekte. İşe alma ve bu geçici kadrolara işçi atama konusunda, bürokratların ya da hükümet yetkililerinin hiç etkisi yok. Bu konuda etkili olan güvenlik görevlileri, yani Genelkurmay. Geçtiğimiz günlerde Şırnak Valisi'nin bu konudaki çıkışının, hükümet yetkililerince bazı kadroların dağıtılmasından kaynaklandığı anımsanınca, bu gerçek daha iyi yerine oturmaktadır. Yeni iş alanlarının açılması bir yana, bölgeden göç eden işyeri sahiplerinin giderek artması, iş alanlarını daha da daraltmaktadır. Devlet kurumlarından, üretime yönelik olarak çalışanları

da, ekonomik durgunluktan kaynaklanan talep azalması nedeniyle, yıllardır aynı düzeyde bir işçi potansiyeline sahip. Yeni bir iş alanı açma, özel sektör için intihar. Devlet için de olanaksız. Zaten, bölge güvenliği için harcanan bütçe payı (Sn. Çiller tarafından da belirtilmişti), yeterince yüksek, ek bir pay vermek enflasyonu (!) düşürmeyi güçleştirecektir.

Ticaret: Eskiden bölgede daha çok sınır ticareti yapılmaktaydı. Bu, şu an tümiyle durmuş. Bundan belli bir birikim edinmiş olanlar batıya göç etmiş. Kalanlar da böyle bir birikimi amaçlayarak geçici bir iş anlayışı içinde çalışıyorlar. Bu amaçla ticaret yapmaya çalışınca da kalıcı bir ticaret potansiyeli olmuyor. Sınır ticaretinin tümiyle durduğunu söylemekle birlikte, son dönemlerde bu alanda yeni işleyişlerin ortaya çıktığını da belirtmek gerek. Sınır ticaretine bağlı olarak yürüten nakliyecilik sektöründen söz etmek gerekiyor.

Bölgedeki insanların bir geçim yolu da nakliyecilik. Sınır ticareti durma aşamasına gelince bu sektör değişik bir kabuğa bürünmüş. Normal sınır ticaretinin durmasına bağlı olarak durağanlığa mahkum olan bu sektör içinde iflaslar yaşanmış. İflas edenler göç etmiş. Ancak şu anda nakliyecilik konusunda belirgin bir mafya türemiş. Kuzey Irak ile gıda-akaryakut değişim ticareti yapan bir mafya bu. Halktan ayrı ve onunla ilişkisiz. Devlet ile PKK'nin kontrolündeki bu sınırda ticaret, bunlarla işbirliği olmadan yapılamaz. Bu mafya da bu işbirliği içinde bunu yürütüyor ve bundan büyük kar elde ediliyor. Bu gelirlerden halkın yararlanabilme oranı oldukça kısıtlı.

Esnaf tamamen perişan halde. Olağanüstü hal baskısı ve talan yüzünden mal alınmamakta. Az bir mal bulundurarak ticaret yapılmaya çalışılmaktadır. Mal alınmamasının bir diğer nedeni de, batılı tüccarın güvensizlik nedeniyle, çek ve senet karşılığı mal vermemesidir. Kepenk kapatmalar, bir olay olduğunda ayırimsız silahla tarama, gece yaşamının durması gibi nedenlerle, günde 3-4 saat açık kalabilen işyerlerinin yeterli gelir getirmemesi, esnafı olumsuz yönde etkileyen önemli faktörler. Bu nedenlerle, son bir iki yılda, politik ve antidemokratik uygulamalar dışında, bundan dolayı da iflas ederek göç eden büyük bir nüfustan söz etmek olası.

Yatırım: Bölgede, son on yılda yeni yatırım yok. Son 2-3 yılda, eski yatırımlar ya küçülmüş, ya da tümiyle ortadan kalkmış. Özel yatırım hiç yok. Devletin ise bazı alanlara yaptığı yatırımlar var. Bunlar daha çok alt yapı (!) yatırımları. Polis ve jandarma karakolları, lojmanları. Bir de PKK'yi kovalamak için yapılan, yerleşim alanlarından geçmeyen yollar. Bu yatırımlarının bölge müteahhütleri tarafından yapılmamasından ve yöre halkının bunların kendilerine karşı yapıldığı düşüncesiyle buralarda çalışmamasından, bunlar, yeni iş alanı oluşturmuyor. Müteahhütlerin bu işlerin yapımını üstlenmemelerinin temelinde de aynı neden yatar. PKK tehdidi de var. Mevsimlik işler devlet kuruluşlarınca yapıldığından, kent merkezleri dışında bu işlerde çalışmanın da yaşam güvencesi yok.

Özet olarak; her alanda işsizlik, ekonomik çöküntü, giderek küçülen sermayeler, iflaslar, bölge ekonomisinin Türkiye ekonomisine eklenmesi gereken göstergeleri.

III. Sosyal sorunlar

Eğitim-Öğretim: Eğitim ve öğretimde, merkezden çevreye geçildikçe, yok derecesine varıncaya kadar yetersizlik var. Can güvenliği olmadığı için, gelen öğretmenlerin tümi bölgeden kaçmış. Bölgede daha çok yöre insanları görev yapabiliyor. Onlar da, kendilerinin

ve öğrencilerinin yaşam güvencesi olmadan. Sütregelen bir çatışma ve devletin ayrımsız silahlı saldırılarının izin verdiği süreler içinde eğitim yapılabiliyor, araç-gereç olanaksızlığı içinde. Son 13 yılda, (12 Eylül'cü generallere yaranmak için, 1980'li yılların başında Türkiye'de yaygın okul yapıldığı halde) buralarda yeni okul yapılması bir yana, var olanlardan kapananlar da fazla.

Sosyal Yaşam: Büyük kent merkezleri (Diyarbakır, Mardin gibi) dışında gece yaşamı yok. Bazı yerlerde ve zamanlarda gündüz de yok. Sinema, kahvehane, meyhane ya da lokanta bulmak olanaksız. Tiyatro, zaten bir tek Diyarbakır'da var. Bursa ve diğer kentlerde yaygın olarak gördüğümüz birahaneler hiç yok. Olsa bile, kahvehaneler gibi saat 14.00-15.00'de kapatma zorunluluğu olacağından işlevli olmaz, amaca hizmet etmez. İnsanların, gündüz bile birbirlerinin evine gitmesi olanaksız, gece gezmelerinden de söz edilemez. Ancak aynı avluya bakan komşuların, dikkatli bir biçimde, birbirlerine gidebilmesi olanaklı.

Göç: Bölgenin en belirgin sosyal olayı, göç. Bunun çeşitli nedenleri var. Ekonomik, politik ve sosyal olarak değerlendirilebilen bu nedenler, şöyle somutlanabilir: "Olağanüstü hal yönetiminin baskısı. Faili meçhul cinayete kurban gitme korkusu. Politik mücadele etmek isteyenlerin sürekliliği baskı ve korku salınarak rahatsız edilmesi. Güvenlik nedeniyle bazı yerleşim bölgelerinin boşaltılması ya da yakılıp yıkılması. Malların talan edilmesi. Ekonomik küçülme, işini yitirme ve iflas. Sosyal yaşam ve can güvenliğinin olmaması. Eğitim ve öğretimin yetersizliği ve insanların çocuklarına iyi bir eğitim sağlama isteği".

Özellikle son bir iki yılda artan göç olgusu, (bölgede nüfus artış oranı ülke genelinden yüksek olduğu halde) bazı yerleşim yerlerinin nüfusunda yüzde 50'lere kadar varan azalmalara neden olmuş. Bu olguların bir sonucu da insanların yeni bir taşınır ya da taşınmaz mal edinme istek ve olanaklarının olmaması. İnsanların ilk planda belli bir birikim edininip bölgeyi terk etmeyi düşünmeleri belli bir isteksizlik getirmiş. Bu sosyal ve ekonomik sonuçlar, bölgede pazar durgunluğu, talep azalması ve ekonomik kililenmeye neden olmuş. Özetle bölge; tamamen değişik, bambaşka bir görünüm, yaşam ve işleyiş içinde kurtulmayı bekliyor.

IV. Sonuç

PKK liderinin ateşkes istek ve önerilerini yaptığı ve bunun tartışıldığı günümüzde Türkiye, aydın, demokrat, sosyalist, işçi, köylü, tüm insanları ile bölgenin kurtarılması için el ele vermelidir. Türkiye insanının, 1980'lerin verdiği köşe dönme düşüncelerini bırakıp mücadeleye girmesi; devletin yaratmaya çalıştığı Türk-Kürt düşmanlığı provakasyonlarını artık atması gereklidir. Bu, bölgenin acil gereksinimidir, şarttır. Ayrıca, Somali'de insanların açlıktan ölmemesi için müdahaleyi alkışlayan, Bosna-Hersek ve Azerbaycan için müdahaleyi körükleyenlerin de, bu bölge için insanca duygular taşımaya başlaması ve bölgenin kurtarılmasına katılmasının zamanı gelmiştir. Geçmektedir de.... Hükümetin bu konuda somut adımlar atması, devletin de bu adımlar doğrultusunda yapılandırılması çalışmalarına ivedi olarak başlanması gereklidir.

- Olağanüstü hal hemen kaldırılmalıdır.
- Köy koruculuğu sistemine son verilmelidir.
- Özel tim ve özel kuvvetler bölgeden çekilmelidir.
- Bölgedeki güvenlik amirleri ve bürokratlar, özel olarak eğitilmiş ve Kürt sorunu konusunda ön yargılardan arındırılmış yenileriyle değiştirilmelidir.

- Kürt kimliğinin tanındığı açıklanmalı, bu, somut adımlarla gösterilmelidir.
- Koşulsuz af ilan edilmeli, bunu da 125. madde ile Anayasa'nun değiştirilmesi çalışmaları izlemelidir.
- Bölgede her tür düşüncenin ve çözüm önerilerinin serbestçe konuşulması, tartışılması ve örgütlenmesi önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- Uzun erimde bölge ekonomisini yeniden yapılandırma, işsizlikle mücadele, alt ve üst yapı ile ilgili tamamlama çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle Güneydoğu Anadolu Projesi'ni (GAP) tamamlayıcı ekonomik önlemlerin (toprak reformu, modern tarım teknolojilerini kurma gibi) alınması gündeme girmelidir.

Bu şekilde Türk-Kürt kardeşliği pekişecek, iki halkın eşit, özgür ve gönüllü birlikteliğinin koşulları yaratılmış olacaktır.

YARGISIZ İNFAZLAR

Son yılların insan hakları sorunları arasında önemli bir yer tutan yargısız infazlar, 1993'de de tüm hızıyla devam etti. Yıl boyunca güvenlik görevlilerinin "yargısız infaz" olarak değerlendirilen ev ve işyeri baskınları, gösterilere ateş açma, dur ihlallerine uymayanlara ateş etme, rastgele ateş açma, sağ yakalayıp kurşuna dizme, uçak ya da helikopterle bombalama gibi uygulamaları sonucunda toplam 186 kişi yaşamını yitirdi. Öldürülen kişilerin önemli bir bölümü kamuoyuna, "güvenlik görevlileriyle çatışmaya giren yasadışı örgüt üyeleri" olarak tanıtıldı.

Yargısız infaz olaylarına karşı gereken duyarlılık hiçbir zaman gösterilmedi. Kamuoyuna yansıyan, "Teslim ol çağrısı yapılmadan ateş açıldı" ve "Sağ yakalama olanağı varken ya da sağ yakalandıktan sonra öldürüldüler" şeklindeki tanık anlatımları dikkate alınmadı. Olaylar karşısındaki duyarsızlık, tek tek bireylerden başlayarak, devlet mekanizması içinde önemli görevler üstlenenlere kadar uzandı. Yargısız infazlar alkışlandı.

Almanya'daki bir yargısız infaz olayı, Federal İçişleri Bakanı'nun "kendisini sorumlu ilan ederek" istifa^(*) etmesine yol açarken, Türkiye'de tam tersi yaşandı ve yeni yargısız infazlara yol açacak bir tavır içine girildi. Örneğin 9 Nisan günü bir konuşma yapan dönemin Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, "yargısız infazlar yapıldığına" dair iddialara katılmadığını belirterek, "Sağ yakalanmalarını biz de istiyoruz. Ama bunu yapmak kolay değil. Mücadele

(*) Almanya Federal İçişleri Bakanı Rudolf Seiters'i istifa noktasına getiren olay şöyle gelişti: 27 Haziran günü Almanya'nın Mecklenburg-Vorpommern eyaleti Bad-Kleinen kasabasında GSG-97'ye bağlı timler ile Kızılordu Fraksiyonu (RAF) üyesi Birgit Hogefeld ve Wolfgang Grams arasında çatışma çıktı. Çatışmada Wolfgang Grams ile Michael Newrzella adlı tim görevlisi vurularak öldü. Olayla ilgili olarak yapılan soruşturma devam ederken ortaya çıkan bir tanık, Grams'ın başına çok yakın mesafeden ateş edilerek öldürüldüğünü öne sürdü. Bunun ardından da "çatışmada öldüğü" açıklanan güvenlik görevlisinin "arkadaşları tarafından kaza ile vurulduğu" iddiası kamuoyuna yansıdı. Grams'ın ailesinin avukatı da militanını, "sağ şakağına dayanan tabancanın ateşlenmesi sonucunda öldürüldüğünü" açıkladı. İçişleri Bakanlığı ise bütün iddiaları reddetti. Ancak Grams'a yapılan otopside tanığın ifadesini ve iddiaları doğrulayan bir sonuç elde edildi. Grams'ın şakağına dayanan bir silahtan çıkan kurşunla öldürüldüğünün ortaya çıkması üzerine İçişleri Bakanı Rudolf Seiters, 4 Temmuz günü istifa etti.

meselesi bu. Bazen oluyor, bazen olmuyor. Olmadığı zaman yargısız infaz demek hence yanlış" dedi. Erdal İnönü, bir partilinin "Yargısız infazlara son verilsin" diyerek söze karışması üzerine de, "Terör bir hastalıktır. Bundan kurtulmak zorundayız. Büyük kentlerde insanların öldürülmeleri bir toplumun kabul etmeyeceği bir şeydir. Bunun üzerine gidilmesi gerekir. Cinayetlerin bitmesi gerekir. Polis bunu yapıyor. Yakalamaya çalışıyor. Bunu yaparken elbet sağ yakalamak görevidir" şeklinde konuştu.

14 Şubat günü bir açıklama yapan dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin de hükümetin terörle mücadelede önemli adımlar attığını belirterek, "İstersek, terör işini kısa bir zaman periyoduna sıkıştırıp bitirebiliriz. Avrupa'da zamanında yapıldığı gibi tümünü bir yere toplayıp öldürür, sonra da 'İntihar ettiler' deriz. Ama biz insan haklarına saygılıyız. Şeffaf devlet ilkesiyle hareket ediyoruz" dedi. Son bir kaç yıl içindeki yargısız infaz olayları incelendiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

	1991	1992	1993
Ev ve işyeri baskınlarında ölenler :	22	63	57
Gösterilere ateş açılması sonucunda (Newroz olayları hariç) ölenler :	32	26	20
"Dur" ihtarına uymama, rastgele ateş açma ve benzeri olaylar ile sağ yakalandıktan sonra öldürülenler :	44	103	109
TOPLAM:	98	192	186

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, Türkiye'de yaşanan yargısız infaz olayları, son bir kaç yıl içinde 12 Eylül dönemindekileri bile geride bırakacak şekilde fazlaştı. Güvenlik görevlilerinin yol açtığı bu ölüm olayları, Birleşmiş Milletler belgelerinde^(*) yer alan "yargısız (haksız) infaz" tanımlamasına da uygunluk gösterdi. Ancak bu durum hiçbir zaman dikkate alınmadı ve Birleşmiş Milletler belgelerinde belirtilen kurallara uyulmayarak, yargısız infaz olaylarının hemen hiçbirisi sağlıklı bir şekilde soruşturulmadı. Soruşturulması bir yana, güvenlik görevlilerini cesaretlendirecek uygulamalara başvuruldu ve açıklamalar yapıldı. Açılan davalar göstermelik olmaktan ileriye gidemedi. Nadiren verilen hapis cezaları da bir iki yılı geçemedi.

(*) Birleşmiş Milletler 1991 yılında, "Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Etkin Önlenmesi ve Soruşturulması" (Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions) adlı bir el kitabı yayınladı. Bu kitapla 24 Mayıs 1989 tarihinde Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kabul edilen "Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Etkin Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkındaki İlkeler" başlıklı sözleşmenin tamamlanması amaçlandı. Kitapta, Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği yargısız infazlar, "siyasi cinayetler", "kayıplar", "güvenlik görevlilerinin aşırı şiddet kullanması sonucunda ölümler", "gerekti yargılama yapılmadan gerçekleştirilen infazlar" ve "katliam girişimleri" olarak sayılmaktadır. Kitapta bu olayların araştırılmasına da önem verilmekte ve yapılacak otopsisler için ayrıntılı rapor örnekleri sunulmaktadır. Bu olaylarla ilgili yapılacak soruşturma için istenilen önemli kısıtlar ise; "soruşturmaya derhal başlanması", "soruşturmanın tarafsız ve bağımsız bir heyet tarafından sürdürülmesi", "kurbanın yakınlarının korunması ve soruşturmaya taraf olarak katılmalarının sağlanması" ve "soruşturma sonuçlarının kamuoyuna açıklanması"dır.

Yargısız infaz olaylarıyla ilgili olarak 1993 yılında açılan dava ve soruşturmalara ilişkin bazı bilgiler şöyle:

3 Temmuz 1991 tarihinde İstanbul Avcılar'daki bir içkili lokantada, "Kürtçe türkü söyledikleri" için Ali Haydar Alpdoğan ve Kemal Karatay adlı 2 kişiyi tabancayla vurarak öldüren Komiser İlyas Kaya'ya verilen 6 yıl 8 ay hapis cezası Yargıtay tarafından bozuldu. Şubat ayı başında açıklanan Yargıtay kararında, Komiser İlyas Kaya'nın, Ali Haydar Alpdoğan ile Kemal Karatay'ı "kendini korumak için öldürdüğü" vurgulanarak verilen hapis cezasının fazla olduğu sonucuna varıldı. Ayrıca 1,5 yıldır tutuklu olan İlyas Kaya'nın da tahliyesine karar verildi.

Ankara'nın Kurtuluş semtinde 3 Ocak 1992 tarihinde, arkadaşlarıyla kavga eden İsmail Metin adlı genci tabancayla vurarak öldüren o günlerin Ankara Koruma Şube Müdürü Bahar Öztürk, ikinci kez yargılandığı davada 1 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 8 Şubat günü sonuçlanan davada Bahar Öztürk'e 6 ay meslekten men cezası da verildi. Bahar Öztürk, 1992 yılında "İsmail Metin'in ölümüne neden olduğu" gerekçesiyle 1 yıl 5 ay 10 gün hapis cezasına mahkum olmuş, ancak bu ceza Yargıtay tarafından "fazla bulunarak" bozulmuştu. Türkiye'de uygulanan infaz sistemi gereği 1 yıl 1 ay 10 günlük hapis cezasına mahkum olan bir kişinin 5 ay 10 gün cezaevinde kalması gerekiyor. Olaydan sonra yaklaşık 4 ay tutuklu kalan Bahar Öztürk, aldığı ceza Yargıtay tarafından onaylandığı takdirde 40 günlük bir süre için yeniden cezaevine girecek. Bahar Öztürk, yargılamanın tüm aşamalarında İsmail Metin'i kazayla vurduğunu savunmuştu.

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Çalınar köyünden ilçe merkezine giden bir minibüs ile bir kamyonu 20 Nisan 1992 tarihinde durdurarak içindeki 8 kişiyi öldüren 10 köy korucusunun yargılanmasına 27 Nisan günü Denizli Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Güvenlik gerekçesiyle Denizli'ye alınan davanın ilk duruşmasında söz alan köy korucuları, olaya karışmadıklarını öne sürerek, "1991 yılı Newroz bayramında bir gösteriyi engellemek için güvenlik görevlileriyle birlikte havaya ateş açmıştık. Olaydan sonra boş kovanları toplayan PKK'liler bize bu komployu hazırladılar" dedi. Söz konusu olay kamuoyuna "PKK militanlarının katliamı" olarak duyurulmuştu. Ancak daha sonra Midyat Cumhuriyet Savcılığı tarafından sürdürülen soruşturma sonucunda katliamın Nusaybin'e bağlı Kutlubey köyünde görevli köy korucuları tarafından yapıldığı anlaşılmış ve 10 korucu tutuklanmıştı. Olayla ilgili olarak İsmail Taş ve Cengiz Kaçmaz (korucu başı) adlı 2 korucu hakkında da giyabi tutuklama kararı verilmişti. Yargılanan 10 köy korucusunun adları şöyle: "Ethem Seyhan, Tacettin Şakar, Navef Aydın, Halit Aktar, Mehmet Seyhan, Rahmi Kaçmaz, Vecdi Özbay, Tevfik Akbay, Şehmuz Şeyda ve Abbas Taş".

Birol Savaş adlı esnafı, 56 milyon liralık alacağını tahsil etmez üzere gittiği Bismil Jandarma Karakolu'nda 20 Ekim 1992 tarihinde vurarak öldüren Hakan Akyol adlı astsubayın yargılanmasına Ocak ayında başlandı. Diyarbakır 7. Kolordu Askeri Mahkemesi'nde görülen davada olaydan sonra tutuklanan Hakan Akyol'un 24 yıl ağır hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava devam ederken sanık astsubaya "akli dengesinin yerinde olmadığı için cezalandırılmayacağına" dair bir rapor verildi. 18 Mayıs günü Diyarbakır'da yapılan duruşmada açıklanan rapora, Birol Savaş'ın ailesi adına davaya katılan Avukat Hasip Kaplan tarafından itiraz edildi. Hasip Kaplan'ın itirazını yerinde gören askeri mahkeme, astsubayı tekrar hastaneye gönderdi.

27 Nisan 1992 tarihinde İstanbul Halkalı'daki polis lojmanlarında Mehmet Ali Kardeş ve Mehmet Aslan adlı 2 su dağıtıcısını öldüren Musa Ağyar adlı polis hakkında açılan dava ortadan kaldırıldı. İstanbul Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 23 Haziran günü yapılan son duruşmada, mahkeme heyeti, Adli Tıp Kurumu'nun verdiği rapor doğrultusunda Musa Ağyar'ın "akli dengesinin yerinde olmadığı" ve "bu nedenle kendisine bir ceza verilemeyeceği" sonucuna vardı. Kararla birlikte tahliye edilen Musa Ağyar, iyileşene kadar Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde tedavi görecekti. Davaya öldürülen kişilerin yakınları adına müdahil olarak katılan Avukat Semih Mutlu ise kararı eleştirerek, "Sanık polis memuru akli hastası değildir. Kendisinde kişilik bozukluğu vardır. Adli Tıp raporu tarafıdır" dedi. Raporda belirtilen "akut paranoit hecme" teşhisinin yapılabilmesi için gözlem süresi içinde bazı bulguların saptanmasının zorunlu olduğuna dikkat çeken Semih Mutlu şunları söyledi: "Raporda, neden sonuç bağlantısı kopuktur. Saptandığı öne sürülen bulgular ise inandırıcı değildir. Örneğin; Musa Ağyar, halisünasyon gördüğünü beyan etmediği halde raporda böyle bir saptamada bulunulmuştur. Akut paranoit hecme bir kişilik bozukluğudur. Ancak bir psikoz değildir. Yalnızca kişilik bozukluğu olan bir kişinin cezai ehliyeti tamdır. Sanık polistir. Akut paranoit hecme denilen kişilik bozukluğu bir çok poliste görülebilen bir durumdur. Rapordaki yorum esas alınırca birçok polisin cezai ehliyete sahip olmadığı ileri sürülebilecektir". Semih Mutlu, verilen kararın iptal edilmesi için Yargıtay'a başvurdu.

İstanbul'un Hasanpaşa semtinde 19 Mayıs 1991 tarihinde meydana gelen ve Hatice Dilek Aslan ile İsmail Oral adlı 2 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan ev baskını nedeniyle haklarında dava açılan 12 polisin yargılanmasına 1993 yılında da devam edildi. Baskında öldürülen Hatice Aslan'ın mezarı, dava sürerken alınan bir karar uyarınca 8 Ekim günü açıldı. Mezarın açılması sırasında, müdahil avukatlar Mihriban Kırdök, Mehmet Ali Kırdök ve Emel Ataktürk ile polislerin avukatı Güzin Köprülü de hazır bulundu. Hatice Aslan'ın kafatası ve kaburga kemikleri mezardan çıkarılarak Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Davanın 8 Aralık günü yapılan duruşmasında söz alan müdahil avukatlardan Mehmet Ali Kırdök, davanın uzatılmasına ve delillerin toplanmasının gecikmesine tepki göstererek, "Emniyet kendi aleyhine delil toplamak istemiyor. Adli kolluğun olmadığı yargılama sistemimizde, suç işleyen güvenlik görevlileri, aynı zamanda işlemiş oldukları suçun delillerini toplama yetkisine de sahipler. "Terörle Mücadele Yasası"nda bulunan kefaletin devlet tarafından ödenmesi hükmü de polisi suç işlemeye teşvik ediyor. Bu yargı sistemiyle yargısız infazlar ortadan kalkmayacaktır" dedi. Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada 4 yıl ile 8 yıl arasında değişen hapis cezası istemiyle yargılanan polislerin adları şöyle: "Şefik Kul, Hasan Erdoğan, Abdullah Dindar, Ayhan Özkan, Nizamettin Özoğul, Mustafa Altunok, Özer Şahman, Mehmet Düzgün, Vasfi Kara, Hikmet Taşdelen, Ruhi Fırat ve Süleyman Polat".

Yargısız infaz olaylarının yeterince soruşturulmaması, açılan göstermelik davaların uzaması ve suçluların cezalandırılmaması nedeniyle 1993 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na da çok sayıda başvuru yapıldı. Bu başvuruların önemli bir bölümü komisyon tarafından ciddi bulundu ve incelemeye alındı. Örneğin; Eylül ayı içinde Türk hükümetine başvuran komisyon, Türkiye'den, 2 yargısız infaz olayı^(*) ile ilgili savunma yapmasını ve

(*) 4 Mart 1991 tarihinde İdil'de düzenlenen bir gösteri sırasında güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda vurularak ölen Ahmet Güleç adlı lise öğrencisi ile 24 Aralık 1990 tarihinde Şırnak'taki bir kömür ocağını basan köy korucuları ve askerler tarafından öldürülen Musa Oğur adlı gece bekçisi.

konuya ilişkin tüm belge ve kanıtların birer kopyasının gönderilmesini istedi. Ayrıca Türkiye'ye söz konusu olaylarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinin ihlal edilip edilmediği soruldu.

İstanbul'un Nişantaşı, Dikilitaş, Levent ve Balmumcu semtlerindeki 3 ev ve bir işyerinin 12 Temmuz 1991 akşamı aynı anda basılması ve 10 kişinin (Niyazi Aydın, İbrahim Erdoğan, Hasan Eliuygun, Zeynep Eda Berk, Nazmi Türkcan, Cavit Özkaya, Yücel Şimşek, Ömer Coşkunırmak, İbrahim İlçi ve Bilal Karakaya) öldürülmesiyle sonuçlanan baskınla ilgili İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan dava 1993 yılı boyunca bir sonuca ulaşmadı. Bunun üzerine öldürülenlerin yakınları adına davaya katılan Avukat Zerrin Sarı'nın, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı. Zerrin Sarı'nın yanısıra baskında öldürülenlerin yakınları Sevgi Erdoğan, Hüseyin Şimşek, Nahit Özkaya, Hakkı İlçi ve Mahmut Eliuygun da komisyona başvurdu. 10 kişinin polisler tarafından kasıtlı olarak öldürüldüğünün belirtildiği başvuruda, olay, "yargısız infaz" olarak nitelendirildi. Başvuruda, 10 kişinin hangi mesafeden yapılan atışla öldüğünün ancak giysilerin incelenmesiyle anlaşılabilceği ifade edilerek, polislerin bu giysileri incelenmemesi için yaktığı kaydedildi. Başvuruda daha sonra devletin olaydaki sorumluluğunun tescil edilmesi ve Türkiye'nin mahkum edilmesi istendi. Başvuruyu dikkate alan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu da Türkiye'nin olayla ilgili olarak bilgi vermesini istedi. Türkiye'nin komisyona gönderdiği yanıt yazısında ise öldürülenlerin polisin "teslim ol" çağrısına silahla karşılık verdikleri belirtilerek, başvurunun reddedilmesi istendi.

1993 yılında yaşanan yargısız infazlar sonucunda yaşamlarını yitirenlerle ilgili bilgi ve gelişmeler şöyle:

a)- Ev ve işyeri baskınları

01)- Tahsin Meria

Diyarbakır'ın Bismil ilçesi Akpınar mahallesindeki bir ev, 9 Ocak gecesi polis tarafından basıldı. Baskın sırasında evde bulunan Tahsin Meria adlı kişi öldürüldü, bir polis de yaralandı. Polis yetkilileri, "öldürülen kişinin PKK militanı olduğunu ve Bismil'deki bazı silahlı saldırılara katıldığını" öne sürdüler.

02)- Gurbet Deniz (26)

03)- Fetullah Akalın (17)

04)- Süleyman Kaplan (26)

05)- Latif Deniz (17)

06)- Şemsettin Evşin (19)

07)-

Mardin'in Nusaybin ilçesi Kışla mahallesindeki bir ev 5 Mart günü sabaha karşı güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskın sonucunda, evde bulunan biri kadın 6 kişi öldürüldü. Öldürülen 6 kişiden beşinin adı öğrenilebildi. Polis yetkilileri, "öldürülenlerin PKK militanı olduklarını ve Nusaybin'deki bazı silahlı eylemlere katıldıklarını" öne sürdüler. Bölgedeki bazı kaynaklar ise öldürülenlerden birinin PKK militanı olduğunu (adı öğrenilemeyen kişi), diğer 5 kişinin ise PKK ile bir ilgilerinin bulunmadığını bildirdiler. 6 Mart günü basılan evde inceleme yapan Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, "Baskın sırasında çatışma olmamış. Evde çatışma çıktığını doğrulayacak bir iz rastlamadık. Bu tamamen yargısız bir infazdır. Öldürülen 6 kişi arasında PKK'lı bulunmamaktadır. Mardin Valisi ve Nusaybin Kaymakamı, olaya çatışma süsü vererek bu insanlık suçunu gizlemeye çalışmaktadır" dedi. Basılan evden sağ olarak kurtulmayı başaran Hatice Deniz ve Şükran

Deniz adlı iki çocuk ise baskını şöyle anlattı: "Gece erkenden uyumuştuk. Uyandıığımızda maskeli özel tim görevlileriyle karşılaştık. Ablam Gurbet Deniz ve ağabeyim Latif Deniz ile Manisa'dan gelen kuzenim Süleyman Kaplan'ı yan odaya götürdüler. Bir süre sonra silah sesleri duyduk. Bu sırada yanımızda bulunan özel tim görevlilerinden biri diğerine, bizi göstererek, 'Bunları da öldürelim.' dedi. Diğeri ise, 'Ben oruç tutuyorum. Çocuk öldüremem.' diyerek karşı çıkınca bizi bıraktılar".

08)- Bedri Yağan (34)

10)- Menekşe Meral (29)

12)- Asiye Fatma Kasap (25)

09)- Gürcan Aydın (Özgür)

11)- Rıfat Kasap (32)

İstanbul'un Kartal ilçesi Esentepe semtindeki bir evin 6 Mart gecesi polis tarafından basılması sonucunda evde bulunan, "Devrimci Sol" adlı örgütün liderlerinden Bedri Yağan ve Gürcan Aydın ile Menekşe Meral (Hemşireler Derneği İstanbul Şubesi eski Başkanı), Rıfat Kasap ve Asiye Fatma Kasap öldürüldü. Rıfat ve Asiye Fatma Kasap çiftinin olay sırasında evde bulunan çocukları 4 yaşındaki Özgür ile 7 aylık Sabahat ise baskından sağ olarak kurtulmayı başardı. Bedri Yağan ve Gürcan Aydın'ın cenazeleri 7 Mart sabahı Adli Tıp Morgu'nda aileleri ve avukatları tarafından teşhis edildi. Teşhis sonrasında avukatlar tarafından yapılan açıklamada şu görüşlere yer verildi: "Cesetler üzerinde yaptığımız incelemede, ölen şahısları sağ yakalamak için çaba gösterilmediğini, cesetlerdeki kurşunların belden yukarı ve öldürücü bölgelere isabet ettiğini, baskında ağır silah ve bomba kullanıldığını, cesetler üzerinde yoğun yanıklar olduğunu tespit ettik. Cesetlerdeki yanıklar, birinci derecede öldürücü nitelikteydi. İlk bulgular olayın açık bir yargısız infaz olduğunu göstermektedir". Bedri Yağan'ın babası Feramuz Yağan ise "Oğlumun ölümüne yol açan kurşunlar ensesine sıkılmış. Bu nasıl bir çatışma ki insan ensesinden vuruluyor?" dedi. Bu arada Cumhuriyet gazetesinin 9 Mart 1993 tarihli sayısında yer alan bir haberde, baskınla ilgili olarak, "Kapının kırılarak eve girildiği iddia ediliyor. Oysa kapı sağlam. Neden böyle bir açıklama yapma gereği duyuldu?", "Polis, kapıyı evde bulunanların tanıdığı bir kişiye açtırıp içeri girdiyse, evdekiler nasıl silahlarına davranabildi?" ve "Çatışma çıktığı söylenen evin pencereleri neden olaydan sonra gazeteciler aşağıda beklerken kırıldı?" gibi sorulara yer verildi. İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ile İHD'nin Konya, Kütahya, Adana, Muğla, Diyarbakır ve İzmir şube başkanları, savcılığa başvurarak, İstanbul Emniyet Müdürlü Necdet Menzir ve ev baskınına katılan polisler hakkında, "kasten adam öldürmek" suçundan dava açılmasını istediler. Ayrıca öldürülen kişilerin avukatları da savcılığa suç duyurusunda bulundu. Sosyal Demokrat Halkçı Parti İstanbul İl Örgütü yayınladığı bildiriye baskını "yargısız bir infaz ve insan katliamı" olarak nitelendirdi. Bildiriye, olayla ilgili olarak İstanbul Emniyet Müdürlü Necdet Menzir ve baskına katılan polisler hakkında suç duyurusunda bulunulacağı kaydedildi. Yapılan suç duyuruları üzerine ev baskınına katılan 4 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. İstanbul Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 26 Ekim günü başlayan davada Yaşar Karaçam, Ömer Kaplan, Hasan Erdoğan ve Aylan Çarkın adlı polislerin "görev sınırmı aşarak kasten adam öldürdükleri" iddiasıyla çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada sorguları yapılan polisler ise suçlamaları kabul etmeyerek, olay sırasında evde bulunanlar tarafından kendilerine ateş açıldığını ve bu nedenle çatışma çıktığını öne sürdüler.

13)- Mehmet Gül (26)

Urfa'nın Bozova ilçesindeki bir eve 7 Mart gecesi baskın düzenleyen polisler, Doğru Yol Partisi Bozova İlçe Başkanı Mehmet Gül'ün oğlu Mehmet Gül'ü (baba-oğul aynı adı

taşıyor) kurşuna dizerek öldürdü. Yapılan otopsi sonucunda Mehmet Gül'ün vücuduna 61 kurşun isabet ettiği belirlendi. Baskına tanık olan bazı kişiler, "Mehmet Gül'ü kapıda kurşunladılar. Olay, çatışma süsü verilip kapatılmak isteniyor" dediler. Öldürülen gencin babası Mehmet Gül, olaydan sonra dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin ile görüştü. Mehmet Gül, görüşmeden sonra gazetecilere, "Gece saat 01.00 sıralarında polisler evi sarıp, kapıyı çaldılar. Oğlum 'Kim o' diye seslendiğinde, kapı kurşun yağmuruna tutuldu. Oğlumun eli, kapının kolunda kaldı. Bakandan, operasyona katılan polislerden hesap sormasını istedim" dedi. Olaydan sonra Emniyet Müdürü ve Vali ile görüştüğünü anlatan Mehmet Gül, bu görüşmede Vali'nin bir yanlışlık olduğunu söyleyerek kendisinden özür dilediğini kaydetti. İçişleri Bakanı İsmet Sezgin de olaya adı karışan polisler hakkında adli ve idari uştırma açıldığını ve suçluların cezasını çekeceğini söyledi. Urfa Valisi Ziyaettin Akbulut ise "Bozova'ya kalabalık bir terörist grubunun geldiği ihbarı almış. Operasyon için Urfa'dan takviye istendi. Biz de gerekli takviyeyi yaptık. Olayda, karşılıklı kusur var. Mehmet Gül, polisler kapıyı çaldığında, kapıyı açmayacağını söylemiş. Bunun üzerine olaylar gelişmiş. Evde iki tabanca bulundu" dedi.

14)- Halil İbrahim Önen (47)

15)- Namiye Önen (43)

16)- Orhan Önen (23)

17)- Şemse Önen (19)

Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı Karataş köyündeki bir eve 16 Mart gecesi baskın düzenleyen maskeli kişiler, Etibank Fosfat İşletmesi'nde çalışan Halil Önen adlı işçi ile eşi Namiye Önen ve oğlu Orhan Önen'i öldürdü. Halil Önen'in baskın sırasında yaralanan kızı Şemse Önen ise kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi. Olay kamuoyuna önce "PKK militanlarının saldırısı", daha sonra da "failli meçhul cinayet" olarak yansıtıldı. Ancak daha sonra ev baskınının Balpınar köyünde yaşayan korucular tarafından düzenlendiği ortaya çıktı. Bunun üzerine, öldürülenlerin yakınları Midyat Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Ancak suç duyurusundan bir sonuç çıkmadı. Karataş köyünde yaşayanlar olayla ilgili olarak, "Saldırı korucu olmayı kabul etmediğimiz için yapıldı. İbrahim Önen ölmeden önce saldırıyı gerçekleştiren köy korucularından ikisinin Ali Ertay ve Orhan Ertaş olduğunu söyledi. Balpınar köyü korucularının Mazıdağı Jandarma Komutanı'nın kışkırtması sonucunda İbrahim Önen ve ailesini katlettiklerini herkes biliyor" dediler.

18)- Mevlüt Yurt

19 Mart akşamı İstanbul'un Şirinevler semtinde şüpheli üzerine durdurulan bir araçta bulunan 2 kişi ile polis arasında çatışma çıktı. Çatışmada Mehmet Güven ve Mehmet Atlar adlı polisler yaralandı, Alper Hasözek adlı kişi ise yaralı olarak yakalanarak gözaltına alındı. Çatışma sırasında adının "Mevlüt Yurt" olduğu açıklanan ikinci kişi kaçmayı başardı. Bu olaydan kısa bir süre sonra Mevlüt Yurt'un gittiği ev polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda Mevlüt Yurt öldürüldü. Alper Hasözek ve Mevlüt Yurt'un "İslami Hareket" adlı radikal İslamcı örgüte üye oldukları bildirildi.

19)- İbrahim Yalçın Arıkan (35)

20)- Avni Turan (38)

21)- Recai Dinçel (36)

İstanbul'un Bahçelievler semti Hüseyin Paşa Caddesi'ndeki bir evin 24 Mart gecesi polis tarafından basılması sonucunda evde bulunan "Devrimci Sol" adlı örgütün önde gelen isimlerinden İbrahim Yalçın Arıkan, Avni Turan ve Recai Dinçel öldürüldü. Yaklaşık 4 saat süren baskın sırasında tamamen tahrip olan evin sahibi Hamza Ülkü ile eşi Meral Ülkü ve 11 yaşındaki çocukları Mehmet Ülkü, olayın başında evden çıkmalarına izin verildiği için

ölümünden kurtuldu. Mehmet Ülkü, öldürülenlerden İbrahim Yalçın Arıkan'ın okul arkadaşı olduğunu ve olay günü kendilerini ziyarete geldiğini söyledi. Baskın sırasında polis araçlarından mehter marşları çalındı, çevrede toplanan bazı kişiler tarafından da polisleri destekleyen sloganlar atıldı. Ev baskını, benzer bir çok baskında olduğu gibi arkasında şüphe uyandıran bir dizi soru bıraktı. Baskını "yargısız infaz" olarak değerlendiren İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından yapılan açıklamada şu görüşlere yer verildi: "Olay, çatışma olarak yansıtılsa da bir çok soruyu beraberinde getirmektedir. Evin bir hücre evi olmadığı, polis tarafından da açıklandığına göre, bir aile evinde bu kadar silah nasıl bulunmuştur? Ayrıca cesetlerin bir arada ve dışarıya camı olmayan bir banyoda bulunması da ilginçtir. Hepsinden önemlisi de olay sırasında çalınan mehter marşları ve atılan sloganlar aracılığıyla toplumda ekilmeye çalışılan kin tohumlarıdır. Toplum adeta ölümden zevk alan bir topluluk haline getirilmeye çalışılmaktadır. Bu olaylar olurken İçişleri Bakanı rahatlıkla, Polis yargısız infaz yapmaz' demektedir. Bu nedenle yapılan resmi açıklamalara güvenmiyoruz". Bu arada polislerin olay gecesi basılan evin bir üst katında bulunan başka bir daireye de zorla girdikleri ve evde bulunan bazı eşyalara zarar verdikleri öne sürüldü. Söz konusu evin, adının açıklanmasını istemeyen sahibi, "Kapıyı kırıp içeri girmişler ve banyodan aşağıdaki daireye bomba atmışlar. Ayrıca evde bulunan çikolata ve börekleri yemişler, sigaraları içmişler" dedi. İbrahim Yalçın Arıkan, Avni Turan ve Recai Dinçel'in cenazeleri 26 Mart günü yapılan otopside sonra ailelerine teslim edildi. Otopsi sırasında hazırlanan, öldürülen kişilerin avukatları, "Cesetler üzerinde yaptığımız inceleme ve edindiğimiz adli tıp bulgularına göre, operasyonun açık bir polis infazı olduğu kanaatine vardık. Recai Dinçel'in üzerinde 30'a yakın, Avni Turan'da 20, İbrahim Yalçın Arıkan'da ise en az 25 kurşun yarası saptadık" dediler. İstanbul Barosu'na kayıtlı bir grup avukat, İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir ile baskına katılan polisler hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

22)- Şengül Yıldırım (23)

23)- Uğur Yaşar Kılıç (19)

İstanbul'un Kadıköy ilçesi Bahariye semtindeki bir eve, 30 Nisan gecesi polis tarafından düzenlenen baskında Şengül Yıldırım ve Uğur Yaşar Kılıç adlı 2 üniversite öğrencisi öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülen gençlerin "Devrimci Sol üyesi olduklarını" öne sürdüler. Bu açıklamayı tepkiyle karşılayan Şengül Yıldırım'ın ablası Yurdağül Yıldırım ise "Kardeşim akademik, demokratik üniversite mücadelesinde yer alan bir öğrenciydi. Polis istediği zaman onu gözaltına alabilirdi. Hatta bir kere de almıştı. Polis işlediği suçu örtmeye çalışmaktadır" dedi. Baskında öldürülen Uğur Yaşar Kılıç'ın 18 Nisan günü gözaltına alındığı ve 20 Nisan günü serbest bırakıldığı öğrenildi. Basılan eve gazetecilerin girmesine izin verilmedi. Bu arada basılan evde genç bir kızın daha olduğu ve bu kızın evden kaçarak canını kurtardığı ortaya çıktı. Can güvenliği nedeniyle kaldığı yer gizli tutulan Ergül Uzundiz adlı bu genç kız 5 Mayıs günü video aracılığıyla düzenlediği basın toplantısında olay günü Şengül Yıldırım ve Uğur Yaşar Kılıç ile evde oturup sohbet ettikleri sırada kapının çalındığını belirterek şunları söyledi: "Bizim 'kim o?' şeklindeki sorumuza, sakın bir şekilde 'açın kapıyı' yanıtı verildi. Biz açmayınca da 'açmazsanız kırarız' dediler ama polis olduklarını söylemediler. Dairenin çatıya çıkışı vardı. Camdan çatıya atlayarak kaçmak istedik. O sırada evi taramaya başladılar. Ben çatıya çıkınca Uğur ve Şengül'ün ters istikametine doğru gittim. Yandaki binanın çatısına atlayarak evden uzaklaştım. Bu sırada sürekli silah sesleri ve kadın bağırışları duyuyordum. Bir saat kadar saklandım. Sesler kesilince oradan uzaklaştım. Polisler eve bizi öldürmek için gelmişlerdi. Kaçmasaydım beni de öldüreceklerdi. Sürekli gittiğimiz bu

evin hücre evi diye gösterilmesi, polis cinayeti gizlemeye çalışmasından başka birşey değildir. Evde silah ve örgütsel doküman bulunduğunu yolundaki açıklamaların da gerçekle ilgisi yoktur. Polis, insanlara gözdağı vermek ve korkutmak için arkadaşlarımızı öldürdü". Ergül Uzundiz bir süre saklandıktan sonra kendi isteğiyle ortaya çıktı. Avukatları ve ailesiyle birlikte 2 Ağustos günü İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na giden Ergül Uzundiz, başkanla ilgili suç duyurusunda bulundu. Ergül Uzundiz daha sonra, "hakkında yakalama emri olduğunu" bildiren polisler tarafından İstanbul DGM'ye getirildi. Burada DGM Savcısı tarafından ifadesi alınan Ergül Uzundiz, "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı. Hakkında daha sonra dava açılan Ergül Uzundiz, 1993 yılı sonuna kadar serbest bırakılmadı.

24)- Aydede Sarıkaya (33)

İstanbul'un Fatih semtindeki bir evin 9 Mayıs gecesi polis tarafından basılması sonucunda Aydede Sarıkaya adlı kişi öldürüldü. Polis yetkilileri, Aydede Sarıkaya'nın "Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP/C) Halkın Devrimci Öncüleri adlı örgütün üyesi olduğunu" ve "çatışmada öldürüldüğünü" öne sürdüler. Olayın görgü tanıkları ise basılan eve kapıyı balyozla kırarak giren polislerin "teslim ol" çağrısını yaptığını duymadıklarını bildirdiler. Aydede Sarıkaya'nın yakınları da olayın "yargısız infaz" olduğunu savunarak, "Aydede Sarıkaya'nın üzerinde pijama varmış ve evde tek başına yatıyormuş. İçeri giren polisler onu kurşuna dizmişler. Evde silah yoktu" dediler.

25)- Yusuf Çalış

Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Değerli köyündeki bir eve 8 Mayıs gecesi güvenlik görevlileri tarafından düzenlenen baskın sonucunda evde bulunan Yusuf Çalış adlı genç öldürüldü. Baskında Mehmet Ali Aygün adlı kişi de ağır yaralandı. Yusuf Çalış, kamuoyuna "çatışmada öldürülen PKK militanı" olarak tanıtıldı. Değerli köyünde yaşayan Sakine Çelik adlı kadın olaydan sonra gazetecilere, "Yusuf Çalış ve ailesi bize kız istemeye gelmişlerdi. Bunların köye geldiğini gören korucular, güvenlik görevlilerine 'Köye PKK'lılar geldi' şeklinde asılsız ihbar yapmışlar. Geceyarısı silah sesleriyle uyandık. Bir süre devam eden silah sesleri kesilince evimiz basıldı. İçeri giren askerler, 'Gelen PKK'lara cezalarını verdik' dediler. Daha sonra, kızımızı istemeye gelen ve gece komşumuzda kalanların bulunduğu evde olanları öğrendik" dedi.

26)- Murat Gül (22)

Ankara'nın Sincan ilçesi Fevzi Çakmak semtindeki bir ev 5 Haziran gecesi polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda evde bulunan Murat Gül (22) adlı Devrimci Sol militanı öldürüldü. Ev baskını Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel'in gözetiminde gerçekleştirildi. Murat Gül, "bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla ölüm cezası istemiyle yargılanırken 19 Şubat 1993 tarihinde tutuklu bulunduğu İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nden kaçmıştı.

27)- Mustafa Doğan (55)

Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Oruçlar köyündeki bir eve 16 Haziran gecesi baskın düzenleyen özel tim görevlileri ve köy korucuları ev sahibi Mustafa Doğan'ı uyurken öldürdü. Olayda, Mustafa Doğan'ın eşi Ayşe Doğan da vurularak yaralandı. Ayşe Doğan, hastanede tedavi görüp taburcu olduktan sonra yaptığı açıklamada, "Sabaha doğruydu. Yatıyorduk. Dışarıdan gelen bir sesle uyanıp lambayı yakmaya çalıştım. Lambayı yaktığım anda, asker üniformalı biri, Lambayı söndür ve kıpırdama' diye bağırıldı. Aynı anda silahla tarandık. Ben ve eşim bu sırada vurulduk" dedi. Olayın meydana geldiği köyde yaşayan İsmail Özkan adlı

kişi de "Bizlere koruculuğu kabul ettirmek için böyle yaptılar. Amaçları gözdağı vermektir" şeklinde konuştu. Pazarcık Cumhuriyet Savcısı Sedat Seyhan olayda kullanılan mermilerin özel tim görevlileri ile köy korucularına ait olduğuna dair bilgi elde ettiklerini söyledi ve soruşturma açıldığını bildirdi.

28)- Akif Oruç (30)

29)- Meliha Oruç (25)

İzmir'in Karşıyaka ilçesi Şemikler mahallesindeki bir ev 8 Temmuz günü öğle saatlerinde polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda, evde yaşayan Akif Oruç ile eşi Meliha Oruç öldürüldü. Polis yetkilileri, "basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" öne sürdüler.

30)- Fahrettin Aksu

32)- Fuat Yarul

Mersin'in Yenipazar semti Gündoğdu mahallesindeki bir evin 19 Temmuz günü saat 16.00 sıralarında polis tarafından basılması sonucunda evde bulunan 3 kişi öldürüldü. Baskın sırasında çıkan çatışmada Ramazan Yılmaz adlı komiser öldü, Halil Yedigün adlı komiser ise yaralandı. Polis yetkilileri, "basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" bildirdiler. Bu açıklama yerel kaynaklar tarafından da doğrulandı. Olaya tanık olan bazı kişiler, "baskın sonrasında evden 2 kişinin sağ olarak çıkartıldığını gördüklerini" öne sürdüler.

34)- Serdar Yağız

35)-

Mardin'in Nusaybin ilçesindeki bir evin 7 Ağustos günü güvenlik görevlileri tarafından basılması sonucunda Serdar Yağız adlı genç ile adı öğrenilemeyen bir kadın öldürüldü. Polis yetkilileri, basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını öne sürdüler.

36)- Sabri Atılmış (16)

38)- Hakan Kasa (18)

40)- Selma Çıtak (22)

37)- Mehmet Salgın (21)

39)- Nebi Akyürek (32)

İstanbul'un Okmeydanı semtindeki Perpa İş Merkezi'nde bulunan bir kafeterya 13 Ağustos günü öğle saatlerinde polis tarafından basıldı. Baskında kafeteryanın sahibi Nebi Akyürek ve kafeteryada kasiyer olarak çalışan Selma Çıtak ile Sabri Atılmış, Mehmet Salgın ve Hakan Kasa adlı gençler öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülenlerin, "Devrimci Sol üyesi olduklarını" ve "banka soymak için hazırlık yaptıklarını" öne sürdüler. Gazeteciler, basılan kafeteryaya olaydan 2 saat sonra alındılar. Olaya tanık olan bir kişi, öldürülenlerden Selma Çıtak'ın, baskın sırasında "Durun, ben çıkıyorum" diye bağırdığını bildirerek, "kızın bacağından yaralı halde ve sağ olarak çelik yelekli polisler tarafından götürüldüğünü gördüm" dedi. Kafeterya sahibi Nebi Akyürek'in yakınları da olayın yargısız bir infaz olduğunu savunarak, "Nebi'nin evi, işi belli idi. Onu sağ yakalamak son derece kolay olurdu" dediler. Hakan Kasa'nın annesi Fatma Kasa da oğlunun gezmeye gittiği kafeteryada sorgusuz sualsiz öldürüldüğünü belirtti. Selma Çıtak'ın kocası Nedim Çıtak ise eşinin yasadışı örgütlerle ilgisinin bulunmadığını belirterek, "Para kazanmak için kafeteryada çalışıyordu. Onu öldürüp yanına da bir tabanca bıraktılar" dedi. Baskınla ilgili olarak Devrimci Sol adına yapılan açıklamada, "öldürülenlerden Hakan Kasa ve Mehmet Salgın'ın örgüt üyesi, kafeteryayı işleten Nebi Akyürek'in ise örgüt sempatzanı" olduğu belirtildi. Açıklamada, Selma Çıtak ve Sabri Atılmış'ın ise örgütle bir ilgilerinin olmadığı kaydedildi. Basılan işyerinde inceleme

yapan İnsan Hakları Derneği ve Çağdaş Hukukçular Derneği üyeleri tarafından hazırlanan raporda şu görüşlere yer verildi: "Olay yerinde yapılan inceleme, gazetelerde yer alan fotoğraflar ve televizyonlarda yayımlanan görüntüler göz önüne alındığında, olayda polisler silah kullanmasını gerektirecek bir meşru müdafaa durumu söz konusu değildir. Polislerin çok sayıda mermi kullanması da bir çatışma olmadığının göstergesidir. Polislerin kullandığı silahlar ile ölenlere ait olduğu iddia edilen silahlar arasında dengesizlik vardır. Bu silahlarla savunma bile yapılamayacağı aşikardır. Kaldı ki tüm atışlar ölenlere doğru tarama şeklinde olduğuna göre meşru müdafaa ve çatışmadan söz edilemez. Ölenlerin olay yerinden kaçmaları da mümkün değildir. Çünkü kafeteryanın bulunduğu binanın tüm çıkışları tutulmuştur. Görgü tanıklarının ifadelerine göre, 'teslim ol' çağrısı yapıldığı duyulmamıştır. Olay yeri bir kafeteryadır. Polislerin müşteri gibi dükkana girmesi ve ölenleri enterne ederek yakalayabilme olanağı varken, bu yöntemler tercih edilmemiştir. Ortada toplu olarak işlenmiş bir suç vardır".

41)- Yaşar Bulut

25 Ağustos günü İstanbul'un Yenibosna semtindeki bir lastik fabrikasına para götüren mutemedi soyan silahlı 2 kişi ile polis arasında çatışma çıktı. Kısa bir süre devam eden çatışma sırasında silahlı 2 kişi kaçmayı başardı. Bu olaydan hemen sonra söz konusu 2 kişinin gittiği Yenibosna'daki bir ev polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda evde bulunan Yaşar Bulut adlı genç yaralı, Şerif Kartoğlu adlı genç de sağ olarak yakalandı. Yaşar Bulut kaldırıldığı hastanede 28 Ağustos günü öldü. Yaşar Bulut ve arkadaşının "Türkiye Komünist Emek Partisi-Leninist (TKEP-L) üyesi oldukları" öne sürüldü. Yaşar Bulut'un ağabeyi Şaban Bulut "Polis kardeşimi yargısız infaz etmiştir. Yaralı halde 3 ayrı hastaneye götürülmüş ve gerekli tedaviyi görmesine olanak verilmemiştir. Kardeşim bile bile ölüme terk edilmiştir" dedi.

42)- Abdullah (Serdar) Külce

43)- (Şiyar)

44)- Yusuf Parlak (Polis)

Cizre'nin Cudi mahallesindeki bir ev 11 Eylül günü sabaha karşı polis tarafından basıldı. "PKK militanları tarafından kullanıldığı" bildirilen evin basılması sırasında çıkan çatışmada Yusuf Parlak adlı özel tim görevlisi ile 2 militan öldü, bir özel tim görevlisi de yaralandı. Ev baskını, Cizre'de gerginliğe ve tepkilere neden oldu. Bunun üzerine kentte sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Sokağa çıkma yasağı sürerken sokak aralarına giren polis panzerlerinden çevreye açılan ateş sonucunda Seyithan Balçık ve Mesut Balçık adlı 2 çocuk öldü, 3 kişi de yaralandı.

45)- Gönül Dudu Özcan (27)

İstanbul'un Üsküdar semti Bulgurlu mahallesindeki bir evin 17 Eylül akşamı polis tarafından basılması sonucunda evde bulunan Gönül Dudu Özcan adlı kız öldürüldü. Polis yetkilileri basılan evin "Devrimci Sol militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" ve "evde bulunan 2 kişinin sağ olarak yakalandığını" bildirdiler. Görgü tanıkları ise basılan evdeki bir kızın, kapıyı açmasını isteyen polislere, önce "Niye açacak mışım?" diye karşılık verdiğini, ancak daha sonra silah sesleri arasından aynı kızın, "Ateş etmeyin. Kapıyı açıyorum" diye bağırdığını duyduklarını anlattılar. Basılan eve gazetecilerin girmesine izin verilmedi.

46)- Muzaffer Yılmaz

47)-

48)-

Urfa'nın Halfeti ilçesi Yukarı Göklü kasabasındaki bir ev 6 Ekim akşamı güvenlik kuvvetleri tarafından basıldı. Baskın sonucunda evin sahibi Muzaffer Yılmaz ile adları

öğrenilemeyen 2 kişi öldürüldü. Polis yetkilileri, "öldürülen 3 kişinin PKK militanı olduklarını" öne sürdüler. Bölgedeki kaynaklar ise öldürülen 3 kişiden 2'sinin PKK militanı olduğunu, evin sahibi Muzaffer Yılmaz'ın ise PKK ile bir ilgisinin bulunmadığını bildirdiler.

49)- Tayyar Turan Sayar (26)

50)- Yaşar Yılmaz (23)

Ankara'nın Balgat semti Cevzlidere mahallesindeki bir ev 26 Ekim gecesi geç saatlerde polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda evde bulunan Tayyar Turan Sayar ve Yaşar Yılmaz adlı 2 genç öldürüldü. Polis yetkilileri, "basılan evin Devrimci Sol militanları tarafından üs olarak kullanıldığını" öne sürdüler. Olayla ilgili olarak Devrimci Sol tarafından yapılan açıklamada ise öldürülen 2 kişinin örgüt üyesi olduğu ve basılan evin tesadüfler sonucunda ortaya çıktığı belirtildi.

51)- Sevinç Çelik (19)

2 Kasım gecesi Mersin'in Tarsus ilçesi Fevzi Çakmak mahallesinde polis tarafından basılan bir evde bulunan Sevinç Çelik adlı genç kız, üzerinde taşıdığı el bombasını patlatarak intihar etti. "PKK militanı olduğu" açıklanan ve 6 Kasım günü yakınları tarafından Mersin'de toprağa verilen Sevinç Çelik'in sağ yakalanmamak ve evde bulunan diğer kişilerin zarar görmesini ya da ölmesini önlemek için intihar ettiği bildirdi.

52)- Serap Macit Kolukırık

İstanbul'un Maltepe semti Bağlarbaşı mahallesi Faik Bey Sokak'taki bir evin 19 Kasım gecesi polis tarafından basılması sonucunda evde bulunan Serap Macit Kolukırık adlı kız öldürüldü. Ev baskını ile ilgili olarak 25 Kasım günü bir basın toplantısı düzenleyen İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Sekreteri Eren Keskin, basılan evin civarında inceleme yaptıklarını bildiren evin kapısının kırık olmadığını, ancak kapıda dışardan atıldığı belli olan 15 kadar kurşunun deliği bulunduğunu söyledi. Evin bulunduğu apartman katının duvarlarında lav silahıyla atılan mermilerden kaynaklanan 6 delik olduğunu anlatan Eren Keskin, "Olay tanıkları, bize, 'teslim ol' çağrısı yapıldığını duymadıklarını söylediler" dedi. Toplantıda konuşan, Serap Macit Kolukırık'ın avukatı Gülizar Tuncer de şunları söyledi: "Otopsi sonrasında cesedi incelediğimizde önce ensesinden tek kurşunla vurulduğunu, ardından da rastgele tarandığını gördük. Sağ ve sol kalça ile karında kurşun izleri vardı. Yakından ateş açıldığını tahmin ediyoruz. Bunu Adli Tıp yetkililerine sorduk. Bize, cesedin elbiseler çıkartılarak çıplak olarak getirilmesi nedeniyle atış mesafesini tespit edemediklerini ilettiler". Bu arada Türkiye Devrim Partisi (TDP) tarafından olaydan sonra yapılan açıklamada, öldürülen Serap Macit Kolukırık'ın örgütlerine üye olduğu belirtildi.

53)-

Diyarbakır'ın Melikahmet Caddesi üzerindeki bir evin 22 Kasım günü sabaha karşı polis tarafından basılması sonucunda adı öğrenilemeyen bir PKK militanı öldürüldü. Evin, Melikahmet Caddesi'nde devriye gezen bir polis aracına düzenlenen saldırı sonrasında başlatılan operasyon sırasında basıldığı bildirildi. Evde bulunan 6 kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Mehmetşah İkinçiso, 9 Aralık günü Mardinkapı Mezarlığı'nda ölü olarak bulundu. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada ise ev baskınında ölen militan sayısı "2" olarak gösterildi. (Ayrıntılı bilgi "Gözaltında ve Cezaevinde Ölenler" başlıklı bölümde)

54)- Erol Yalçın (28)**55)- Selma Doğan (18)**

İstanbul'un Hasköy semti Büklüm Sokak'taki bir ev 26 Kasım günü saat 18.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskın sırasında evde bulunan Selma Doğan adlı lise öğrencisi ile Erol Yalçın adlı arkadaşı öldürüldü. Basılan evin Selma Doğan'ın amnesine ait olduğu ve 10 yıldır Doğan ailesi tarafından kullanıldığı belirlendi. Baskından sonra eve gelen Selma Doğan'ın amesi Sabiha Doğan ile kardeşi Can Doğan (16) da bir süre gözaltında tutuldu. Büklüm Sokak'ta oturan bazı kişiler basılan evin bir örgüte ait olduğunu sanmadıklarını ve operasyon sırasında evde bulunanlara "teslim ol" çağrısı yapıldığını duymadıklarını söylediler. Polis yetkilileri ise "evin Devrimci Sol militanları tarafından kullanıldığını" ve "baskın sırasında evden ateş açılması sonucunda Abdullah Dindar ve Mehmet Sezginer adlı 2 polisin yaralandığını" öne sürdüler. Selma Doğan'ın amesi Sabiha Doğan'ın suç duyurusu üzerine baskına katılan polisler hakkında dava açıldı.

56)- Mehmet Vurgun

Urfa'nın Ceylanpınar ilçesi Gazi Caddesi üzerinde bulunan bir ev 8 Aralık günü saat 16.00 sıralarında güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskın sonucunda evde bulunan Mehmet Vurgun adlı genç öldü, 4 kişi de gözaltına alındı. Polis yetkilileri, basılan evin PKK militanları tarafından üs olarak kullanıldığını ve Mehmet Vurgun'un PKK militanı olduğunu bildirdiler. "Mehmet Vurgun'un PKK'lı olduğu" bölgedeki kaynaklar tarafından doğrulandı.

57)- Remzi Ateş

Erzurum'un Karayazı ilçesine bağlı Çüllü köyünde yaşayan Remzi Ateş adlı imam 30 Aralık günü evine baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından öldürüldü. Evin, Remzi Ateş'in güvenlik görevlilerine kapıyı açmaması üzerine basıldığı öğrenildi. 31 Aralık günü Çüllü köyünde toprağa verilen Remzi Ateş'in cenaze törenine katılan ve yakınlarına başsağlığı dileyen Karayazı Kaymakamı, "Bir ihbar alınmıştı. Güvenlik görevlileri ihbarı değerlendirirken bu olay oldu" dedi.

b)- Gösterilere ateş açılması sonucunda ölenler**01)-**

23 Mayıs günü Tokat'ta oynanan bir futbol maçı sonrasında hakemin tutumunu protesto amacıyla gösteri yapan bir grup polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında başına tahta copla vurulan 15-16 yaşlarında bir çocuk beyin kanaması geçirerek öldü.

02)- Erdal Boğan**04)- Asiye Barlak****06)- Gülistan Çağdavul (18)****08)- Zeynep Çağdavul (18)****10)- Zarife Boylu (16)****12)- Nurettin Orun (51)****14)- Yeter Keremciler (14)****16)- Sona Çiğdemalp****03)- Gıyasettin Çalış (36)****05)- Cemil Özvarış (40)****07)- Selvi Çağdavul (16)****09)- Hasan Çağdavul (44)****11)- Süleyman Taş (47)****13)- Dudu Günebakan****15)- Necla Geçener (14)**

PKK'nın silahlı eylemlere başlamasının 9. yıldönümü nedeniyle 14 Ağustos günü Kars'ın Digor ilçesinde yapılan gösteri güvenlik görevlileri tarafından ateş açılarak engellendi.

Digor'a bağlı köylerde yaşayanların oluşturduğu 5-6 bin kişilik bir topluluk sabah saatlerinde Digor'a doğru yürüyüşe geçti. Elllerinde PKK bayrakları ile PKK lideri Abdullah Öcalan'ın fotoğrafları bulunan topluluğun önu ilçe girişinde güvenlik kuvvetleri tarafından kesildi. Güvenlik görevlilerinin "dağılm" şeklindeki uyarılarını dinlemeyerek yürüyüşü sürdüren topluluğa daha sonra ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda 8'i kadın 15 kişi öldü, 24'ü kadın 51 kişi de yaralandı. Kars Valiliği tarafından yapılan açıklamada, "olayların göstericilerin içinde bulunan ya da çevre tepelerde mevzilenen PKK militanları tarafından güvenlik kuvvetlerine ateş açılması üzerine başladığı" öne sürüldü. Bu açıklamanın aksine bölgeden alınan haberler, göstericilerin silahsız olduğunu, içlerinde silahlı militan bulunmadığını ve güvenlik görevlilerinin topluluğa karşı acımasızca davrandığını ortaya çıkardı. Ayrıca, "olaylar sırasında yaralanan 3 kişinin zırlı araçlarla sürüklenerek öldürüldüklerine" ilişkin iddialar da ortaya atıldı. Gösteriye katılanların yaşadığı köylerden bazılarınun adları şöyle: "Kilittaş, Varlı, Kocaköy, Başköy, Alem, Dolaylı, Şenol, Celal, Demiröz, Hisarönu, Bacalı ve Dağpınar". Olaylar üzerine Digor'a giden Kars Milletvekili Atilla Hun ile Ankara Milletvekili Ali Dinçer tarafından hazırlanan raporda, ölen ve yaralananların büyük bir çoğunluğunun PKK ile bir ilgileri bulunmayan kadın ve çocuklar olduğu belirtildi. Gösteriye katılanların silahsız olduklarının vurgulandığı raporda, "Bu durumu doğrulayan bir kanıt ise olay sırasında hiçbir güvenlik görevlisinin ölmemiş ve yaralanmamış olmasıdır" denildi.

17)- Abdurrahman Savur (62)

18)- Kudbettin Aldırmaz

19)- Zahir Aldırmaz (50)

15 Ağustos günü Muş'un Malazgirt ilçesine 2 kilometre uzaklıktaki Mollabaki köyünde buluşarak PKK'nın silahlı eylemlere başlamasının 9. yıldönümünü kutlamak üzere ilçe merkezine doğru yürüyüşe geçen yaklaşık 5 bin kişilik topluluğa güvenlik görevlileri tarafından ateş açıldı. Olayda, Abdurrahman Savur, Kudbettin Aldırmaz ve Zahir Aldırmaz adlı 3 kişi vurularak öldü, 11 kişi yaralandı, 142 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 11'i tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı. Yapılan resmi açıklamada, "olayların göstericiler arasında yer alan PKK militanlarının güvenlik görevlilerine ateş etmeleri üzerine başladığı" öne sürüldü. Bölgedeki kaynaklar ise "göstericiler arasında PKK militanı bulunmadığını" savunarak, güvenlik görevlilerinin topluluğa yaygın ateşi açtığını bildirdiler.

20)- Şükrü Yıldız (62)

16 Ağustos günü Samsun'un Vezirköprü ilçesine bağlı Kıрма ve Kılıçgüney köyünde yaşayanlar arasında su kullanımı nedeniyle anlaşmazlık çıktı. Anlaşmazlığın giderilememesi ve gerginliğin artması üzerine bölgeye jandarmalar gönderildi. Jandarmalar söz konusu köylerde yaşayanlar arasında çıkan kavgayı önledi. Bu olayın ardından bazı kişileri gözaltına almak üzere Kılıçgüney köyüne giden jandarmaların bindiği minibüsün yolu bu köyde yaşayanlar tarafından kesildi. Yolu kesenler daha sonra "jandarmaların olayda tarafı davrandığı" gerekçesiyle gösteri yapmaya başladı. Bunun üzerine paniğe kapılan bir jandarma elindeki tüfikle topluluğa ateş etti. Açılan ateş sonucunda Kılıçgüney Köyü Muhtarı Şükrü Yıldız göğsünden vuruldu. Şükrü Yıldız kaldığı Vezirköprü Devlet Hastanesi'nde öldü.

21 Mart günü Newroz bayramı nedeniyle Adana'nın Anadolu, Dağlıoğlu, Hürriyet ve Eskibey mahallelerinde gösteri yapan topluluklara güvenlik görevlileri tarafından ateş açılması üzerine başlayan olaylar sırasında Ramazan Çetün ve Vezir Kurt adlı 2 kişi öldü, 11'i ağır olmak üzere 200'den fazla insan da yaralandı. (Ayrıntılı bilgi, "Newroz Olayları" başlıklı bölümde)

c)- "Dur" ihtarna uymama, rasgele ateş açma ve benzeri olaylar ile sağ yakalandıktan sonra öldürülenler

001)- Mehmet Salih Aksoy (20)

Mardin'in Kızıltepe ilçesine bağlı Sencar köyünde 2 Ocak gecesi pusu kuran askerlerin açtığı ateş sonucunda Mehmet Salih Aksoy (20) adlı genç başından vurularak öldü. Mehmet Salih Aksoy'un tuvalete gitmek için evinden dışarı çıkarken vurulduğu bildirildi. Olayda, silah sesleri üzerine evinden çıkan Mehmet Salih Aksoy'un amcası Davut Aksoy da vurularak ağır yaralandı. Askeri yetkililer, Mehmet Salih Aksoy'a "yapılan dur ihtarna uymaması üzerine ateş etmek zorunda kaldıklarımı" bildirdiler.

002)- Hatice Ekici (80)

003)- Ayşe Ekici (35)

004)- Naze Ekici (12)

005)- Hamza Ekici (6)

006)- Şemsi Ekici (4)

Türkiye ile Irak arasındaki sınırdaki devriye uçuşu yapan bir Türk savaş uçağından atılan roketin, Şırnak'a bağlı Kumçatı köyü Güneyce mezrasındaki bir eve isabet etmesi sonucunda Hatice Ekici ve Ayşe Ekici adlı kadınlar ile Naze Ekici, Hamza Ekici ve Şemsi Ekici adlı çocuklar öldü. 31 Ocak günü saat 16.00 sıralarında meydana gelen olayda bir kişi de yaralandı. Askeri yetkililer, ilk gün olaya kaza sonucunda düşen bir roketin yol açtığını öne sürdüler. Şırnak milletvekilleri Mahmut Alınak, Orhan Doğan ve Selim Sadak, 1 Şubat günü Meclis'te düzenledikleri basın toplantısında olayın kesinlikle kaza olmadığını ve evin kasıtlı olarak bombalandığını bildirdiler. Bölgedeki boşaltılamayan tek mezranın Güneyce olduğunu kaydeden milletvekilleri, "Halka gözdağı vermek istediler. Ekici ailesi bilinçli olarak hedef seçilmiştir. Ailenin 6 ferdi, şu an PKK'nın dağ kadrosunda yer almaktadır. Bölgedeki insanlar göçe zorlanmaktadır. Saldırının amacı da budur" dediler. Genelkurmay Başkanlığı tarafından 2 Şubat günü yapılan açıklamada ise "evin uçakla bombalandığına" ilişkin haberlerin doğru olmadığı öne sürüldü. Açıklamada, olayın, "PKK tarafından döşenen bir mayanın ya da eve atılan bombanın patlaması sonucunda meydana geldiği" kaydedildi.

007)- Fahri Atalan (30)

008)- Naci Sedat Doğan (33)

Olağanüstü Hal Bölge eski Valisi Necati Çetinkaya'nın kardeşine ait olan Çetinkaya Mağazaları'nın Adana Şubesi'nde görev yapan Lütfü Serin (32) adlı özel güvenlik görevlisi, mağaza önünde kavga eden Fahri Atalan ve Naci Sedat Doğan adlı 2 şöförü vurarak öldürdü. 19 Şubat günü saat 01.30'da meydana gelen olayda Hasan Anıl adlı polis ile Ziya Ağaçoğtar adlı kişi de yaralandı. Olaydan sonra önce gözaltına alınan, ardından da tutuklanan Lütfü Serin, mahkemede verdiği ifadede, "Mağazanın önünde 2 kişi aralarında tartışıyor. Tartışan kişiler bir ara Allah'a küfrettiler. Ben ise kendilerini uyararak 'Allah'a küfür etmemelerini' istedim. Buna karşılık bu kez de 'Sen ne tartışyorsun' deyip benim de Allah'ıma küfrettiler. Benim için en değerli varlık Allah olduğundan küfretmelerine dayanamadım ve onları öldürdüm. Onları öldürdüğüm için pişman değilim" dedi.

009)- Abide (Bedia) Elkin (3)

20 Şubat gecesi Şırnak'ın Güçlükonak ilçesine bağlı Ormaniçi köyüne gelen güvenlik görevlilerine köydeki PKK militanları tarafından ateş açıldı. Bunun üzerine PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışmada Servet Uslu adlı er öldü. Ardından da çatışmaya giren PKK militanları köyü terk ederek dağlara doğru geri çekildi. PKK militanları

köyü terk ettikten sonra köyde kalan güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Abide Ekin adlı çocuk öldü, 6 kişi de yaralandı. (Ayrıntılı bilgi "İşkence Olayları" başlıklı bölümde)

010)- Siyaset Güzelgül (35)

5 Mart günü Erzurum'un Karaçoban ilçesine bağlı Molladavut köyü Kotanbaş mezrasına başkan düzenleyen güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Siyaset Güzelgül adlı kadın ağır yaralandı. Mezranın, "bölgede 4 Mart günü PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışma sonrasında düzenlenen operasyon sırasında basıldığı" bildirildi. Siyaset Güzelgül kaldırıldığı hastanede 10 Mart günü yaşamını yitirdi. Siyaset Güzelgül'ün ağabeyi Nevzat Ekmekçi, olayla ilgili olarak "Güvenlik görevlileri, PKK ile girdikleri çatışmaları bahane ederek bizlere baskı ve işkence yapıyor. Her türlü zorbalığa başvuruyor. Kardeşimi bilinçli bir şekilde vurdular. Ona yaralı bir halde iken işkence yaptılar. Hastaneye 24 saat geç götürdüler. Üzerimizdeki baskının tek nedeni köyümüzü terk edip gitmemiz içindir" dedi.

011)- Haydar Yaşkıran

Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Tilkililer köyü yakınlarında 10 Kasım 1992 tarihinde özel tim görevlilerinin açtığı ateş sonucunda vurularak yaralanan Haydar Yaşkıran adlı çoban tedavi gördüğü Ankara Numune Hastanesi'nde 21 Mart günü öldü. Haydar Yaşkıran, hayvan otlattığı sırada "kendisini PKK militanı zanneden" özel tim görevlilerinin açtığı ateş sonucunda vurulmuştu. Olaydan sonra bir süre Maraş'ta tedavi gören Haydar Yaşkıran, Ocak ayı başında Ankara Numune Hastanesi'ne getirilmişti.

012)- Mehmet

Muş'un Malazgirt ilçesine bağlı Tatlıca köyünde 22 Mart günü çıkan çatışmadan sonra güvenlik görevlileri tarafından sağ olarak yakalanan "Mehmet" kod adlı PKK militanı dövülerek ve kurşunlanarak öldürüldü. Olay kamuoyuna, "güvenlik görevlilerinin dur ihtarına uymayan bir PKK militanının vurularak öldürülmesi" olarak yansıtıldı. Otopsi raporuna göre ise ölen kişinin vücudunda darp izine rastlanmadı.

013)- Abidin Yıldız (20)

014)- Cengiz Kala (19)

015)- Eylem Yıldız (18)

016)- Özgür Kılıç (18)

017)- Behice Canik

018)- Abdi Şeker

18 Nisan günü Tunceli'nin Pertek ve Hozat ilçeleri arasında bulunan Ardıç köyünde güvenlik görevlileri ile "Devrimci Sol" militanları arasında çıkan çatışma, 12 militanın öldürülmesiyle sonuçlandı. Tunceli Valiliği tarafından yapılan açıklamada, 12 kişinin güvenlik görevlilerinin "teslim ol" çağrılarına uymayıp çatışmaya girmeyi tercih etmeleri üzerine öldürüldükleri" savunuldu. Ancak, yapılan araştırma sonucunda 12 militandan 6'sının silahsız olduğu ve sağ olarak yakalandıktan sonra kurşuna dizilerek öldürüldükleri ortaya çıktı. İnsan Hakları Derneği Tunceli Şubesi Başkanı Mehmet Gülmez yaptığı açıklamada, 6 kişinin kurşuna dizilerek öldürüldüğüne tanık olan köylüler bulunduğunu bildirdi.

019)- Bekir Koçak (80)

Torununu ziyaret için 23 Nisan günü Kayseri'ye giden Bekir Koçak adlı kişi, akşam saatlerinde yolunu şaşırarak girdiği askeri bölgede yapılan "dur" ihtarını duymaması üzerine açılan ateş sonucunda bacağından yaralandı. Bir süre olay yerinde kalan Bekir Koçak daha

sonra hastaneye kaldırıldı. Vurulduktan sonra çok kan kaybeden Bekir Koçak hastanede yaşamını yitirdi.

020)- İbrahim Yalçın (31)

Tutuklu bulunduğu İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nden Şubat ayı içinde kaçan İbrahim Yalçın adlı Devrimci Sol militanı, 23 Nisan gecesi İstanbul'un Rahmanlar (Kartal) semtinde polis tarafından öldürüldü. Polis yetkilileri, İbrahim Yalçın'ın yapılan "dur" ihtarına ateş açarak karşılık vermesi üzerine çıkan çatışma sonucunda öldürüldüğünü öne sürdüler. Ancak, olaya tanık olan bazı kişiler, İbrahim Yalçın'a "teslim ol" veya "dur" çağrısı yapıldığını duymadıklarını söylediler. İbrahim Yalçın'ın cenazesini morgdan alan avukatları ise yaptıkları inceleme sonucunda cesetin sırtında üç kurşun yarası bulunduğunu ve kurşunların öldürücü bölgelere isabet ettiğini saptadıklarını belirterek, "Bu durum arkadan ateş açıldığını göstermektedir. Olay yargısız bir infazdır" dediler. Avukatlar daha sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusu üzerine operasyona katılan 10 emniyet görevlisi hakkında "planlayarak adam öldürdükleri" iddiasıyla dava açıldı. Kartal 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada tanık olarak dinlenen Kısmet Şahin (İbrahim Yalçın'ın kiraladığı evin sahibi) adlı kadın, İbrahim Yalçın'ı kastederek "Kaçan kişinin elinde ne silah ne de bomba vardı. Bu kişiye dur ihtarını yapıldığını da duymadık" dedi.

021)- Ali Rıza Aytekin (27)

Batman'ın Sason ilçesi yakınlarında inşa ettiği köprüünün şantiyesine gitmek üzere arabayla Yanıkkaya Jandarma Karakolu'nun önünden geçen Ali Rıza Aytekin adlı müteahhit, nöbetçi jandarma erinin bir uyarıda bulunmaksızın açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. 24 Nisan günü meydana gelen olayda Ali Rıza Aytekin'in yanında bulunan kardeşi Feyzullah Aytekin yara almadan kurtuldu. Feyzullah Aytekin, olayla ilgili olarak, "Kardeşim ve ben, sık sık köprü inşaatına bu yoldan gider gelirdik. Bizi tanıdıkları için karakolun önünden geçerken durdurmazlardı. Olay günü nöbetçi er bir uyarıda bulunmadan ateş etti. Olaydan sonra karakol komutanı, nöbetçi erin suçlu olduğunu kabul ederek benden özür diledi" dedi. Ali Rıza Aytekin'i vuran er hakkında "ölüme yol açmak" suçlamasıyla dava açıldı.

022)- Kemal Kayaş (30)

28 Nisan günü Malatya'nın Kürecik ilçesi Körtobası mezarında, güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Kemal Kayaş adlı kişi vurularak öldü. Olay, kamuoyuna "çatışma sonucunda bir PKK militanı öldürüldü" olarak yansıtıldı. Ancak daha sonra Kemal Kayaş'ın PKK ile ilgisi olmayan bir akıl hastası olduğu ve bu durumu belgeleyen doktor raporu bulunduğu anlaşıldı. Kemal Kayaş'ın akrabaları yaptıkları açıklamada "Kemal, bir yakınımın cenazesine katılmak üzere Körtobası'na gelmişti. Gece evden dışarı çıkınca güvenlik görevlileri tarafından öldürüldü. Güvenlik görevlileri, Kemal'in akıl hastası olduğunu söylememize karşın ateş etmeye devam ettiler" dediler.

023)- Mehmet Çelik (27)

Urfa'nın Viranşehir ilçesinde 9 Mayıs akşamı yol kontrolü yapan jandarmalar tarafından "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle bir araca açılan ateş sonucunda araçta bulunan Mehmet Çelik (27) adlı kişi öldü. Olayda aracı kullanan Cemal Çaur adlı kişi de hafif şekilde yaralandı. Bölgedeki kaynaklar Mehmet Çelik'in kaçakçı olduğunu bildirdiler. Olaydan sonra Coşkun Kurtboğan adlı astsubay ile Yener Güneri, Rıza Oruç ve Ömer Faruk Başçı adlı erler hakkında dava açıldı. Urfa 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın 2

Temmuz günü yapılan ilk duruşmasına sanık askerler katılmadı. Tutuksuz olarak yargılanan 4 sanığın tutuklanması için müdahil avukatlar tarafından yapılan başvuru da mahkeme heyeti tarafından reddedildi. Duruşmada tanık olarak dinlenen Cemal Çatır, Coşkun Kurtboğan adlı astsubayın istediği rüşveti alamadığı için Mehmet Çelik'i öldürdüğünü öne sürdü.

024)- Naim Aslan (13)

Hakkari'nin Yüksekova ilçesindeki Komando Taburu'nun yakınlarında koyun otlatan Naim Aslan isimli bir çoban, 19 Mayıs sabahı bölgede devriye gezen askerlerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Aynı gün Yüksekova'da toprağa verilen Naim Aslan'ın cenaze törenine yaklaşık 3 bin kişi katıldı. Cenaze töreni sürerken slogan atılması üzerine topluluğa güvenlik görevlileri tarafından ateş açıldı. Olay sırasında Atacan Oğuz (13) adlı çocuk yaralandı.

025)- Kemal Aslan

İstanbul'un Kadıköy İlçesi Kozyatağı semtinde, 22 Mayıs günü arama yapan polisler tarafından "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle bir otomobile ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda otomobilde bulunan 2 kişiden Kemal Aslan vurularak öldü. Cemal Söğüt adlı kişi ise olaydan yara almadan kurtuldu.

026)- Muhsin Daltaş

28 Mayıs günü Van'da meydana gelen bir olayda, mahkemeye götürülürken polislerin elinden kaçan yeğeni Vahdettin Daltaş'ın yeniden teslim olmasını sağlamaya çalışan Muhsin Daltaş adlı kişi bir polisin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi. Adı öğrenilemeyen bu polis hakkında soruşturma açıldı. Soruşturma nedeniyle söz konusu polis hakkında tutuklama ya da gözaltına alma kararı verilmedi. Van Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Muhsin Daltaş'ın eşi Süreyya Daltaş, kocasının yeğenini teslim olmaya ikna ederken, polisler tarafından keyfi olarak öldürüldüğünü söyledi. İnsan Hakları Derneği Van Şubesi Başkanı Nazmi Gür ise Muhsin Daltaş'ın yarım metre mesafeden açılan ateş sonucunda öldürüldüğünü belirterek, "Suçsuz bir insanın katledilmesi, bölgemizdeki insan hakları ihlallerinin hangi boyutta olduğunun kanıtıdır. İnsanların can güvenliği yoktur. Kim olursa olsun, yasalarda adam öldürmenin cezası bellidir. Adam öldürme suçundan tutuklanması gereken polislerin serbest dolaşması, bir hukuk skandalıdır" dedi.

027)- Abdurrahman Battal

7 Haziran günü İstanbul'un Çeliktepe semtinde kira anlaşmazlığı nedeniyle kavga eden bir gruba müdahale eden polislerin açtığı ateş sonucunda Abdurrahman Battal adlı kişi başından vurularak öldü, Abdurrahman Battal'ın kardeşi de bacağından vurularak yaralandı.

028)- Süleyman Bingöl (25)

029)- Fırat Turgut (22)

Bingöl'ün mesire yeri Düzağaç'ta piknik yapan Veysel Ardık ve Ramazan Kutlu adlı iki polis, tartıştıkları Süleyman Bingöl ve Fırat Turgut adlı iki gençi tabancayla vurarak öldürdü. 19 Haziran günü meydana gelen olaydan sonra gözaltına alınan iki polis tutuklandı. Polislerin, olay sırasında "sarhoş oldukları" belirtildi. Polisler ile öldürülen iki genç arasında çıkan tartışmanın nedeni öğrenilemedi.

030)- İrfan Fidan (11)

18 Haziran sabahı Mardin'in Savur ilçesine bağlı Elfan köyündeki ilkokulun bahçesinde arkadaşlarıyla konuşan İrfan Fidan adlı çocuk, çevrede bulunan jandarmaların

durup dururken açtığı ateş sonucunda öldü. Olaya tanık olan bir öğretmen, jandarmaların ateş açması için ortada bir neden bulunmadığını belirterek, "İrfan, saat 08.30 sıralarında eve gitmek için bizden izin istedi. Okul çıkışında arkadaşlarıyla konuşurken askerler çevreye rastgele ateş açtılar. Bu tür rastgele ateş açma olayları her gün tekrarlanıyor. Defalarca jandarma karakoluna gittik ve çevrede çocuklar bulunduğunu hatırlatarak bu tür davranışlara son verilmesini istedik. Ama bizi dinlemediler" dedi.

031)- Ahmet Poyraz (19)

25 Haziran gecesi Adana'nın Karasu mahallesinde meydana gelen bir olayda Ahmet Poyraz adlı genç, başma tek kurşun sıkılarak öldürüldü. Olay, kamuoyuna, "faili meçhul bir cinayet" olarak yansıtıldı. Ancak daha sonra olaya tanık olan bazı kişiler, Ahmet Poyraz'ın öldürüldüğü yerin çok yakınlarında sivil polislerin kimlik kontrolü yaptıklarını belirterek, cinayetin bu polisler tarafından işlendiğini öne sürdüler. İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi Başkanı Mehmet Çelebi de Ahmet Poyraz'ın polisler tarafından öldürüldüğüne dair ciddi iddialar bulunduğuna dikkat çekti ve olayı incelemeye aldıklarını bildirdi.

032)- Mehmet Eroğlu (17)

033)- Yüksel Güneysel (20)

26 Haziran günü İstanbul'un Gaziosmanpaşa semtinde Mahmut Altuncu adlı kişiye ait işyerinden zorla para almak isteyen Mehmet Eroğlu ve Yüksel Güneysel adlı 2 genç, işyerinde kendilerini bekleyen polisler tarafından öldürüldü. Olayla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada, "dükkana haraç almak üzere gelen gençlerin, buna engel olmak isteyen polislerle silahlı çatışmaya girmeleri üzerine öldürüldükleri" öne sürüldü. Ancak daha sonra, öldürülen iki gencin olay sırasında silahsız oldukları ve polislerin bir uyarıda bulunmadan bu gençlere ateş açtığı ortaya çıktı. Gençlerin işyerine para almak üzere gittikleri ise doğrulandı. Çağdaş Hukukçular Derneği İstanbul Şubesi Başkanı Ali Rıza Dizdar yaptığı açıklamada, "Olay yargısız bir infazdır. Görevi suçluları yakalamak olan polisler, öldürme yoluna gitmişlerdir. Gençler soygun amacıyla gelmiş olsalar bile yine de sağ yakalanabilirlerdi" dedi. İstanbul Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığı, yapılan suç duyuruları üzerine açtığı soruşturma sonucunda olayın "yargısız infaz olduğu" kanaatine vardı. Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığı, bu nedenle, dava açılması için Eyüp Cumhuriyet Savcılığı'na başvurdu. Başvuruda, "Mehmet Saka, Şevket Yılgin, Süleyman Bolak ve Erol Tekten adlı polislerin açılacak davada sanık olarak yargılanması gerektiği" belirtildi.

034)- Ahmet Güler (35)

036)- Sait Şen (35)

038)- Abdullah Güler (36)

035)- Ömer Çetin (35)

037)- Beşir Baskuk (23)

Şırnak'ın Güçlükonak ilçesine bağlı Özbaşoğlu köyüne 2 Temmuz günü baskın düzenleyen asker ve köy korucuları tarafından gözaltına alınan 6 köylüden 5'i kurşuna dizilerek öldürüldü. Gözaltına alınan 6. kişi ise şansının yardımıyla olaydan yaralı olarak kurtuldu. Olayla ilgili olarak Meclis İnsan Hakları Komisyonu'na başvuran Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar, söz konusu 6 kişiden Ahmet Güler'in (Ömer oğlu) tarlada çalışırken, Ömer Çetin'in de köydeki okulun önüne getirildikten sonra kurşuna dizilip öldürüldüklerini anlattı. Daha sonra köy halkından Sait Şen, Beşir Baskuk, Ahmet Güler (Mahmut oğlu) ve Abdullah Güler'in de yakalanarak okulun önüne getirildiğini belirten Zübeyir Aydar, şunları söyledi: "3 Temmuz sabahı köyden ayrılan güvenlik görevlileri, bu 4 kişiyi de beraberinde götürüyor. Köyden bir kilometre uzakta, birlikten ayrılan bir tim, 4 kişiyle birlikte geride kalıyor. Daha

sonra 4 kişi, tim komutanı olan çavuş tarafından kurşunlanıyor. Bu sırada yaralanan Ahmet Güler, ölen arkadaşlarının üstüne düşmesi nedeniyle altta kalıyor ve ölümden kurtuluyor. Ahmet Güler, öğle saatlerinde kendine geliyor ve ölen arkadaşlarını üzerinden atıp, yaralı olarak köye gidiyor ve olayı köylülere anlatıyor."

039)- İdris Tatar**040)- Cihangir Muhammet****041)-**

29 Haziran gecesi Habur Sınır Kapısı yakınlarından Türkiye'ye giren 30 kişilik bir kaçakçı grubu ile jandarmalar arasında aynı gece Tekyan köyü yakınlarında çatışma çıktı. Çatışma sonucunda 3 kaçakçı sağ olarak yakalandı. Diğer kaçakçılar ise yaralı arkadaşlarını alarak Kuzey Irak'a kaçtı. Birinin adı öğrenilemeyen 3 kaçakçı daha sonra kurşuna dizildi. Yapılan resmi açıklamada ise söz konusu olay kamuoyuna "güvenlik görevlileriyle çatışmaya giren 3 PKK militanının öldürülmesi" olarak yansıtıldı. Kaçakçı grubunun içinde bulunan ve çatışmada yaralanan Sadık Ahmet Sadık adlı kişi tedavi gördüğü hastanede yaptığı açıklamada yakalanan 3 kişiyi askerlerin kurşuna dizdiğini doğrulayarak, "3 kişi, daha önce çıkan çatışmada öldürülmüş gibi gösterilerek olay kapatılmak istenmektedir" dedi. Öldürülenlerden İdris Tatar, Zaho'nun Dekar köyünde, Cihangir Muhammet ise Zaho'da toprağa verildi.

042)- Mehmet Güçlü (35)

11 Temmuz saat 22.30 sıralarında Cizre'de devreye gezen iki polis panzeri PKK militanlarının saldırısına uğradı. Ölen ve yaralanan olmadığı saldırı sonrasında panzerdeki polislerle PKK militanları arasında çatışma çıktı. Çatışma sürerken ilçedeki güvenlik görevlilerine ait bazı bina ve mevzilerden de çevreye ateş açıldı. Silah sesleri saat 02.30'a kadar devam etti. Olay sırasında Mehmet Güçlü adlı kişi başına isabet eden kurşunla öldü, 9 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Edip Özer, Abdullah Çağlı, Güler Çağlı, Aydın Çağlı, İdris Çağlı, Mehmet Çağlı (12), Bahar Çağlı (1), Sedat Tanrıverdi ve Mehmet Yoğurlu (14)."

043)- Rabiya Küçükodabaşı

26 Haziran günü Diyarbakır'ın Hastaneler Caddesi üzerinde bulunan bir askeri tamirhanenin giriş kapısında nöbet tutan askerlerin, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açtıkları Rabiya Küçükodabaşı adlı zihinsel özürlü kadın vurularak öldü. Öldürülen kadın 10 gün morgda bekletildikten sonra belediye görevlileri tarafından gömüldü. Morg görevlileri öldürülen kadının vücuduna çok sayıda mermi isabet ettiğini, bu nedenle üzerindeki elbiselerin parçalanmış olduğunu ve olaya çatışma süsü verilmek istendiğini öne sürdüler. Polis yetkilileri ise kadının nöbetçi askerlere saldırması üzerine öldürüldüğünü bildirdiler.

044)- Yahya Bilgin

Şırnak'a bağlı İkiçe köyü yakınlarında bulunan Jandarma Taburu 29 Haziran günü sabaha karşı PKK militanlarının saldırısına uğradı. Bu saldırıdan sonra aynı gün öğle saatlerinde taburdaki topçu bataryasından İkiçe Köyü'ne bağlı Bestka Mersina mezrasına top ateşi açıldı. Açılan ateş sonucunda Yahya Bilgin adlı kişi öldü, Celile Cevlak, Koçer Cevlak, Reşit Cevlak, Celal Cevlak, Hezni Bilgin, Devlet Olcan ve Sedik Olcan adlı kişiler de yaralandı. Mezra bu olaydan sonra tamamen boşaltıldı.

045)- Kemal Aygül (25)

İstanbul'un Şirinevler semtinde 16 Temmuz günü polislerin kurduğu pusuya düşen Kemal Aygün adlı genç vurularak öldürüldü. Olay, kamuoyuna, "Polisle çatışmaya giren bir

Devrimci Sol militanı öldürüldü" olarak yansıtıldı. Mücadele dergisinin 31 Temmuz 1993 tarihli sayısında yer alan bir haberde ise adı açıklanmayan bir görgü tanığının, "Kemal Aygül yakalandıktan sonra önce 2 polis tarafından dövülmeye başlandı. Bu sırada bir kolu kırıldı ve yere düştü. Bunun üzerine yanına gelen bir komiser başına ateş ederek onu öldürdü" şeklindeki anlatımına yer verildi. Haberde Kemal Aygül'ün Devrimci Sol yanlısı olduğu da açıklandı.

046)- Hüseyin Ergen

Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Değerli köyünün muhtarı Hüseyin Ergen 21 Temmuz günü Dargeçit yakınlarında köy korucuları tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Hüseyin Ergen'in kız kardeşi Mediye Acar, olayın gözleri önünde meydana geldiğini belirterek şunları söyledi: "Ağabeyimle birlikte Dargeçit'e gidiyorduk. İlçe girişinde İvan köyündeki koruculardan Naif, Fethi, Adil, Halil, Feyzi, Sıddık ve Hasan Çelik yolumuzu kesti. Ağabeyimi alıp 50 metre uzağa götürdüler. Önce işkence yaptılar. Daha sonra ağzına silah dayayıp ateş ettiler. Ağabeyim yere yıkıldı. Korucular, ona yerdeyken de ateş ettiler. Daha sonra havaya ateş ederek uzaklaştılar. 200-300 metre uzağımızda bulunan askerler de olaya müdahale etmedi".

047)- Ümmühan Tekin (14)

Adana'nın Doğanekent kasabasında yol kontrolü yapan jandarmaların 25 Temmuz günü bir at arabasına, "dur ihbarına uymadığı" gerekçesiyle açtığı ateş sonucunda Ümmühan Tekin adlı çocuk vurularak öldü. Ümmühan Tekin'in annesi Firdevs Tekin olayı anlatırken "Jandarmalar bizi durdurup, adlarımızı sordular, daha sonra da bıraktılar. Biraz ilerlediğimizde yeniden durmamızı istediler. Ancak at durmadı. Bunun üzerine ateş açıldı" dedi. Ümmühan Tekin'i vuran jandarmaların komutanı uzman çavuş Salih Mavili ise arabadaki kişilere bir tarladan mısır çalıp kaçtukları sırada yapılan dur ihbarına uymadıkları için ateş açıldığını öne sürdü. Ümmühan Tekin, 27 Temmuz günü kalabalık bir topluluğun katıldığı cenaze töreninden sonra toprağa verildi. Adana Valisi Naci Parmaksız ile Emniyet Müdürü Mete Altan, aynı gün Doğanekent'e giderek Ümmühan Tekin'in ailesine başsağlığı diledi. Doğanekent'te protestolarla karşılaşan Naci Parmaksız ve Mete Altan, olayla ilgili soruşturmanın sürdüğünü ve suçluların cezalandırılacağını söylediler. Yapılan soruşturma sonucunda tutuklanan Salih Mavili hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan 20 yıl hapis cezası istemiyle dava açıldı. Salih Mavili'nin yargılanmasına 30 Eylül günü Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmasında ifadesi alınan Salih Mavili "Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'nun bana verdiği yetkiyi kullanarak ateş ettim. Amacım öldürmek değil korkutmaktı" dedi. Ümmühan Tekin'in annesi Firdevs Tekin ise "Salih Mavili, askerlere ateş etmeleri için emir verdi. Askerler bunu reddedince bize kendisi ateş etti" şeklinde konuştu.

048)- Zafer Kütük

Edirne Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan Ali Çimenli adlı polis, Zafer Kütük adlı genci tabancayla vurarak öldürdü. 29 Temmuz günü meydana gelen olaydan sonra gözaltına alınan Ali Çimenli verdiği ifadede, Zafer Kütük'ü kazayla öldürdüğünü savunarak, "Tabancamı görmek için ısrar etti. Bunun üzerine belimden çıkardığım tabancamı ona gösterdim. Bu sırada tabanca birden patladı. Merminin namluya sürülü olduğunu fark etmemişim" dedi. Ali Çimenli'nin olay sırasında sarhoş olduğu saptandı. Ölen gencin yakınları ise olayın kaza olmadığını belirterek, "Kurşun çene altından girip enseden çıkmış. Bu nasıl kaza? Zafer'e kasıtlı olarak ateş edildiğine inanıyoruz. Zafer'in vücudunda darp izlerine rastlandığını belirten otopsi raporu kuşularımızı daha da artırıyor" şeklinde

konuştular. Hakkında dava açılan Ali Çimenli, Edirne 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan yargılama sonucunda 22 Ekim günü 23 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum oldu.

049)- Yusuf Şekerci

Bitlis'e bağlı Kuşlu köyüne 8 Ağustos günü saat 11.00 sıralarında bir helikopterden atılan bombanın isabet ettiği evde bulunan Yusuf Şekerci adlı kişi öldü, eşi Gülistan Şekerci de ağır yaralandı. Kuşlu mezrasında yaşayan Ali Osman adlı kişi olayı şöyle anlattı: "Sabah saatlerinde bir helikopter köyün üzerinde uçuyordu. Aradan beş dakika geçmeden bir bomba atıldı. Ardından köy dumanlar içinde kaldı. Bombanın isabet ettiği evin her tarafı yıkılmıştı. Yıkılan evde bulunan karı kocayı enkaz altından biz çıkarttık. Bombanın düşmesinden bir saat sonra köye gelen askerler tutanak tutular. Bize de 'Bunlar tüp patlaması nedeniyle öldüler. Suçu devlete yüklemeye çalışmayın. Buraya bomba falan düşmedi' diyerek köyden ayrıldılar".

050)- Sare (Menci) Diri (65)

Şırnak'ın İdil ilçesinde devriye gezen bir özel tim aracına 10 Ağustos gecesi PKK militanları tarafından ateş açıldı. Araçtaki özel tim görevlilerinin de karşılık vermesi üzerine çıkan çatışma bir saat sürdü. Çatışma devam ederken ilçedeki güvenlik görevlilerine ait bazı mevzilerden çevreye havan topları ve otomatik silahlarla rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Sare (Menci) Diri adlı kadın öldü, bazı ev ve işyerlerinde hasar meydana geldi.

051)- Abdullah Arpacı

İçel Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan İsmail Gür (42) adlı emniyet amiri, arkadaşlarıyla kavga ederken araya girmek isteyen Abdullah Arpacı adlı sporcuyla tabancayla vurarak öldürdü. Mersin'deki Oskar Otel'de 16 Ağustos gecesi meydana gelen olaydan sonra tutuklanarak Mersin E Tipi Cezaevi'ne konulan İsmail Gür, "Olay sırasında çok sarhoştum. Kendimi kaybetmişim" dedi.

052)- Cennet Ertunç (25)

Hakkari'nin Çukurca ilçesinde 18 Ağustos gece yarısı duyulan 7-8 el silah sesi üzerine ilçedeki güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Güvenlik görevlilerinin ev ve işyerlerini hedef alarak açtığı ateş aralıklı olarak sabaha kadar devam etti. İlçede büyük panik yaratan olay sırasında Cennet Ertunç (25) adlı hamile kadın öldü, 8 kişi de yaralandı. Olayları başlatan 7-8 el silahın kim tarafından ve hangi amaçla atıldığı anlaşılmadı.

053)- Hasan Mete (18)

054)- Muhyettin Önal (37)

055)- Mehmet Öcal (20)

Diyarbakır'ın Ergani ilçesine bağlı Söğütalan köyü Güzeltkaya mezrasına Ağustos ayının son günleri içinde baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan 6 kişiden Hasan Mete, Muhyettin Önal ve Mehmet Öcal kurşuna dizilerek öldürüldü. Öldürülen 3 kişinin cesetleri Söğütalan Jandarma Karakolu'nun karşısındaki dağlık alanda bulundu. Cesetler üzerinde darp izlerine de rastlandı.

056)- Mustafa Ekmen

Batman'ın Sason ilçesine bağlı Acar köyüne 7 Eylül gecesi baskın düzenleyen güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Mustafa Ekmen adlı köylü vurularak öldü. Baskın, 7 Eylül sabaha karşı köy yakınlarındaki jandarma karakoluna PKK militanlarının yaptığı saldırı sonrasında düzenlendi. Olayda Hüseyin Ekmen, Keleş Ekmen, Nuri Bozkurt ve Ferman Ay adlı 4 kişi yaralandı, 9 ev de tahrip edildi.

057)- Seyithan Balçık (4)**058)- Mesut Balçık (12)**

Cizre'nin Cudi mahallesindeki bir evin 11 Eylül günü saat 05.00 sıralarında polis tarafından basılması sırasında çıkan çatışmada Yusuf Parlak adlı özel tim görevlisi ile 2 PKK militanı öldü. Ev baskını, Cizre'de gerginliğe ve tepkilere neden oldu. Bunun üzerine kentte saat 10.30'dan itibaren sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Yasak başladıktan sonra sokak aralarına giren polis panzerlerinden çevreye rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Seyithan Balçık ve Mesut Balçık adlı çocuklar öldü, 3 kişi yaralandı, 2 araç ile bir benzinlik yandı.

059)- Yusuf Bozkurt**060)- Nesim Akal (28)****061)- Ahmet Duru (65)****062)- Nezir Emek (30)****063)- Halit Akal**

Şırnak'a bağlı Toptepe köyüne 13 Eylül sabahı baskın düzenleyen güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Yusuf Bozkurt, Nesim Akal, Ahmet Duru, Nezir Emek ve Halit Akal adlı 5 kişi öldü, Ali Ekinci ve Nurettin Akal adlı 2 kişi de yaralandı. Yaralılar uzun bir süre Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde tedavi gördü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, "köyde çatışma çıktığı" ve "çatışma sonucunda 5 PKK militanının öldürüldüğü" öne sürüldü. Öldürülenlerden Nesim Akal'ın eşi Cemile Akal ise 5 kişinin kömür ocağındaki işlerine giderken açılan ateş sonucunda vurulduklarını belirterek, "İşçi olduklarını söylediler. Kömür ocağına gidiyoruz" diye bağırtdılar. Ama kimse onları dinlemedi. Ateş devam ettiler. Ölenlerin hepsi masum ve yoksul insanlardı" dedi.

064)- Dursun Gülen (28)

Bindiği minibüsü 7 Eylül günü Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Güzelaşı köyü yakınlarında durduran köy korucuları tarafından vurularak yaralanan Dursun Gülen adlı kişi 13 Eylül günü hastanede öldü. Olaydan sonra Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi altına alınan Dursun Gülen'in göğsüne 3, boynuna da bir kurşun isabet etmiş, ayrıca boynuna isabet eden kurşun nedeniyle belden aşağısı felç olmuştu. Dursun Gülen, 14 Eylül günü yaşadığı Hazro'nun Çiflikbahçe köyünde toprağa verildi.

065)- Hüseyin Tokal

15 Eylül günü Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesinde kavga eden iki kişiyi ayırmaya çalışan polisler taş atılması üzerine olay yerinde bulunan bir askeri panzerden çevreye rastgele ateş açıldı. Özel tim görevlilerinin devreye girmesi üzerine daha da genişleyen ve bir saat devam eden olay sırasında 10 kişi vurularak yaralandı. Yaralananlardan Hüseyin Tokal, yerde baygın yatarken üzerinden askeri bir panzerin geçmesi sonucunda ezilerek öldü.

066)- Yeter Güler (18)**067)- Bezer Doğar**

Tunceli'nin Çemişgezek ilçesine bağlı Doğanköy ve Payamdüzü köylerinde yaşayanların, hayvan otlatırken kullanılmak üzere Munzur dağlarına kurdukları çadırlar, 17 Eylül sabahı savaş uçakları tarafından bombalandı. Olayda, Yeter Güler adlı genç kız öldü, Cemşit Akpolat, Meral Doğar, Bezer Doğar, Hatice Güler ve Naim Uyrun, İmam Doğan adlı 6 kişi de yaralandı. Yaralılardan Bezer Doğar daha sonra tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirdi. Olayla ilgili olarak resmi bir açıklama yapılmadı. Bombalanan bölgede araştırma yapan Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya ise çadırların, o günlerde çıkan bir çatışmada 2 askerin ölmesine misilleme olarak bombalandığını sandığını söyledi.

068)- İbrahim Halil Demirdağ (18)

25 Eylül akşamı Diyarbakır'ın Çermik ilçesine bağlı Bahçe köyünde görev yapan köy korucularının açtığı ateş sonucunda, aynı köyde yaşayan İbrahim Halil Demirdağ adlı genç vurularak yaralandı. Tedavi gördüğü Çermik Devlet Hastanesi'nde 27 Eylül günü yaşamını yitiren İbrahim Halil Demirdağ'ın uzun bir süredir köy korucusu olmaya zorlandığı bildirildi.

069)- Şükrü Gündüz (17)

27 Eylül günü Zonguldak'ın Karabük ilçesinde yol kontrolü yapan polislerin yapılan "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir otomobile ateş açmaları sonucunda Şükrü Gündüz adlı garson vurularak öldü. Şükrü Gündüz'ün "ehliyetsiz araba kullandığı için polislerin yaptığı dur ihtarına uymadığı" bildirildi. Mücadele dergisinin 9 Ekim 1993 tarihli sayısında ise Şükrü Gündüz'ün çalıştığı lokantaya gelen polisler tarafından öldürüldüğü ve olayın "polisten kaçma" süsü verilerek kapatılmak istendiğini öne sürüldü.

070)- Hava Ergin (23)

Diyarbakır'ın Ergani ilçesine bağlı Gisgis köyüne 29 Eylül gecesi baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Hava Ergin adlı kadın yaşamını yitirdi. Olay sırasında köyedeki evlerde de büyük hasar meydana geldi. Köyde yaşayanlar, olayla ilgili olarak gazetecilere bilgi verirken, "Gece yarısına doğru silah sesleri duyduk. Önce, köy yakınlarında çatışma çıktığını zannettik. Ancak kısa bir süre içinde oturduğumuz evlere ateş edildiğini anladık ve sığınaklara saklandık. Köyedeki bütün evler isabet aldı. Silah sesleri sabaha kadar devam etti. Sığınağa inemeyen Hava Ergin başına isabet eden tek kurşunla ölmüş" dediler.

071)- Mehmet Nasır Öğüt**072)- Ayşe Öğüt (40)****073)- Sevim Öğüt (17)****074)- Sevda Öğüt (12)****075)- Şakir Öğüt (7)****076)- Aycan Öğüt (6)****077)- Cihan Öğüt (4)****078)- Çınar Öğüt (3)****079)- Mehmet Şirin Öğüt (1)**

Muş'un Hasköy ilçesine bağlı Altınova kasabasında 2 Ekim gecesi çıkan çatışmada Mustafa Uçar adlı astsubay ile bir PKK militanı öldü, 2 güvenlik görevlisi de yaralandı. Çatışmada bir astsubayın ölmesi üzerine kasabaya takviye güvenlik görevlileri gönderildi ve 3 Ekim günü operasyon başlatıldı. Operasyon sırasında çevreye rastgele ateş açıldı ve bazı evler yakıldı. Yakılan evlerden birinde bulunan 7'si çocuk 9 kişi yaşamını yitirdi. Olay kamuoyuna, "PKK militanları, bir evi basarak 7'si çocuk 9 kişiyi öldürdü" şeklinde yansıtıldı. Olaydan sonra bir açıklama yapan Altınova Belediye Başkanı Baki Duygu, olayın kamuoyuna "PKK militanlarının eylemi olarak" yansıtılmak istenmesine tepki göstererek, "Yapılacak şey, gerçekleri herkesin görebileceği şekilde ortaya çıkarmaktır. Olayın yerinde tespit edilmesi için insan hakları temsilcilerinden ve tüm partilerin milletvekillerinden oluşacak bir heyeti Altınova'ya davet ediyorum" dedi. Bunun üzerine aralarında Van Milletvekili Remzi Kartal, Siirt Milletvekili Naif Güneş ve İnsan Hakları Derneği Van Şubesi Başkanı Nazmi Gür'ün de yer aldığı bir heyet Altınova'da incelemelerde bulundu. Yanarak ölen Mehmet Nasır Öğüt'ün akrabası İsa Öğüt, baskını heyete şöyle anlattı: "Gece saat 03.00'de kasaba dışından silah ve top sesleri geldi. Daha sonra kasabaya giren güvenlik görevlileri, önce evlerde arama yaptılar. Aramada değerli eşyalarımız, paralarımız, ziynet eşyalarımız ve ruhsatlı tüfeklerimiz alındı. Daha sonra evleri kurşunladılar ve bazıları ateşe verdiler. Hayvanlarımızın otları ile kış ayları için hazırladığımız tezek ve odunları yaktılar."

080)- Çiğdem Olgun (18)

Ailesiyle birlikte gezmek amacıyla Mersin'den İstanbul'a gelen Çiğdem Olgun adlı kadın, 11 Ekim günü Göztepe yakınlarındaki otoyol üzerinde, Küçükbakkalköy Karakolu'nda görev yapan Aslan Yardımcı adlı polis tarafından vurularak öldürüldü. Gazetecilere olayla ilgili bilgi veren, Çiğdem Olgun'un babası Seyit İhlamur, "Özel arabamla Mersin'den geliyorduk. Köprü yakınlarında durduk. Kızım yol kenarındaki boş arsaya tuvaletini yapmak için gitti. Bir süre sonra arabanın yanına gelen kadınlar, kızımın vurulduğunu bildirdiler. Bu kadımlar kızımı vuran kişinin bindiği arabanın plakasını almışlar. Araştırılınca vuranın polis olduğu ortaya çıktı. Tahminime göre, polis kızıma sarkıntılık etti. Kızım karşı koyunca da onu öldürdü" dedi. Olaydan sonra Aslan Yardımcı'yı koruma gayreti içine giren polis yetkilileri ise şunları söylediler: "Olayın meydana geldiği bölge, bazı kadınların adres sorma bahanesiyle durdurdukları araçları soydukları bir yer. Aslan Yardımcı, olay günü arabasıyla bölgeden geçerken, yol kenarında bekleyen bazı kadınları görmüş ve silahını çekerek onları kovalamaya başlamış. Ancak koşarken ayağı taşa takılıp düşmüş ve elindeki silah ateş almış. O sırada kadınlar da ortadan kaybolmuşlar. Vurulan olup olmadığını da görmemiş". 13 Ekim günü tutuklanan ve hakkında dava açılan Aslan Yardımcı'nın yargılanmasına 16 Kasım günü Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanığın "kasten adam öldürmek suçundan" 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Sorgusu yapılan Aslan Yardımcı ise Çiğdem Olgun'u kaza sonucunda vurduğunu savundu.

081)- Hayali Zengin (35)

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Çavundur köyüne 22 Ekim günü baskın düzenleyen köy korucularının açtığı ateş sonucunda Hayali Zengin adlı kişi vurularak öldü. Köy korucuları, köyü terk etmeden önce Abdullah Çelik, Ahmet Baran, Cevat Aksoy, Emin Baran, Ali Baran, Mehmet Baran, Mahmut Baran ve Samet Akdemir adlı kişilerin evlerini de yakarak tahrip ettiler. Köyde yaşayanlar, olayla ilgili olarak resmi makamlara yaptıkları başvurulardan bir sonuç alamadıklarını bildirdiler.

082)- Mehmet Sıddık Toktaş (80)**083)- Selam Toktaş (36)****084)- Ayşe Toktaş (26)****085)- Nafiz Toktaş (23)****086)- (Şöför)**

Muş Milletvekili Sırrı Sakık'ın akrabalarının yaşadığı Zengök köyü Ekim ayı içinde güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Bu haberin duyulması üzerine 22 Ekim günü eşyalarını almak üzere kamyon tutarak köye giden Mehmet Sıddık Toktaş adlı kişi ve 3 akrabası ile kamyonu kullanan şöför, köyde "güvenlik görevlisi" oldukları sanılan kişiler tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Öldürülenlerin cesetleri daha sonra üzerlerine benzin dökülerek yakıldı ve köy yakınlarında ayrı ayrı yerlere bırakıldı. Cesetler, 24 ve 25 Ekim günleri köylüler tarafından bulundu. Mehmet Sıddık Toktaş ve akrabalarının Muş'taki güvenlik görevlilerinden izin alarak köye gittikleri bildirildi. Olay, Sırrı Sakık tarafından Meclis gündemine getirildi.

087)- Turgut Berzan Kahraman (12)

Mardin'in Kızıltepe ilçesinde 22 Kasım günü öğle saatlerinde bir PKK militanı ile polis arasında çıkan çatışmada söz konusu militan öldürüldü. Olay sırasında Turgut Berzan Kahraman adlı çocuk da başına isabet eden bir kurşun nedeniyle yaşamını yitirdi. Turgut Berzan Kahraman'ın babası Salih Kahraman, oğlunun çevreye rastgele ateş açan bir polis panzerinden atılan kurşunla vurulduğunu söyledi. Kızıltepe Cumhuriyet Savcısı Faysal

Akpolat ise "Otopsiye göre, çocuğun başına isabet eden bir kurşunla öldüğü kesin. Kurşunun polislere mi yoksa başkasına mı ait olduğunu bilemem. Çünkü elimizde ne mermi çekirdeği var, ne de boş kovan. Olayın faili polis ise hakkında gereken yasal işlem yapılacaktır" dedi.

088)- Behiye Kızılkaya

Cizre'deki, devlete ait bazı binalara 24 Kasım saat 20.00 sıralarında PKK militanları tarafından ateş açıldı. Saldırı üzerine karşı ateşe başlayan güvenlik görevlileri de çevreyi otomatik silahlar ve havan topları ile taramaya başladı. İlçedeki silah sesleri saat 04.00'a kadar devam etti. Olayda havan mermisi isabet eden bir evde bulunan Behiye Kızılkaya adlı kadın öldü, eşi Salih Kızılkaya ve oğlu Kadir Kızılkaya da yaralandı. Ayrıca ilçedeki pek çok ev ve işyerinde hasar meydana geldi. Şırnak Milletvekili Orhan Doğan, saldırıyı bahane eden güvenlik görevlilerinin kendi evini de bombalayarak tahrip ettiklerini söyledi.

089)- İsa Koçbaş (15)

7 Aralık günü Iğdır'a bağlı Tecirli köyüne baskın düzenleyen özel tim görevlilerinin açtığı ateş sonucunda İsa Koçbaş adlı çocuk vurularak öldü, İbrahim Eksik adlı kişi de ağır yaralandı. İsa Koçbaş, kamuoyuna, "çatışmada öldürülen PKK militanı" olarak tanıtıldı. Olaydan sonra bir açıklama yapan, Tecirli köyünde yaşayanlar, "Köye gelen özel tim görevlileri, hedef gözetmeksizin her tarafı taramaya başladılar. Kurşunlara hedef olanlardan ikisi yaralandı. Yaralılardan biri de İsa Koçbaş idi. Daha sonra yerde yatan İsa'yı tekmelediler ve tekrar kurşunladılar" dediler.

090)- Ömer Dal

091)- Osman Akıl

10 Aralık günü Cizre ile Şırnak arasındaki Kasrik Boğazı'nda devriye gezen güvenlik görevlileri, kurşuna dizilerek öldürülen Ömer Dal ve Osman Akıl adlı 2 kişinin cesedini buldular. Olay araştırma yapılmadan "faili meçhul cinayet" olarak kabul edildi ve açılan soruşturma kapatıldı. Ancak daha sonra Ömer Dal ve Osman Akıl'ın Kemerli köyünde yaşayan Kamil Bayar adlı korucu tarafından öldürtüldüğü ortaya çıktı. Olayla ilgili bir açıklama yapan Ömer Dal'ın kardeşi Rahime Dal, "Kamil Bayar, kendisiyle evlenmediğim için bizi sürekli ölümle tehdit ediyordu. Kardeşim ve arkadaşı Cizre'ye gelirken askerler tarafından gözaltına alınmış ve daha sonra da koruculara teslim edilmiş. Korucu Kamil Bayar da onları öldürmüştü" dedi. Rahime Dal, Cizre Cumhuriyet Savcılığı'na olay hakkında suç duyurusu yapmak istediklerini, ancak savcılığın kendileriyle ilgilenmediğini de sözlerine ekledi.

092)- Halil Leco (13)

093)- Nuray Leco (16)

13 Aralık günü Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı Çemberlitaş köyüne gelen bir grup TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) militanı ile köyde bulunan askerler arasında çatışma çıktı. Çatışmada 3 asker ile 4 TİKKO militanı öldü. Çatışma sürerken askerlerin çevreye rastgele ateş açmaları üzerine Halil Leco ve Nuray Leco adlı 2 çocuk da vurularak yaralandı. Hastaneye götürülemedikleri için köyde kalan 2 yaralı çocuk, 14 Aralık günü yaşamını yitirdi. Çemberlitaş köyünde yaşayan bir kişi olayla ilgili olarak, "2 çocuk bilinçli olarak vuruldu. Halil Leco, vurulduğu sırada top oynuyordu. Uzun bir süredir köyü boşaltmamız için tehdit ediliyorduk. Köyden gitmemizi sağlamak için bize çeşitli baskılar yapıyordu" dedi.

094)- Mahmut Çevik

095)- Şeyhmuz Çevik

096)- Reşit Direkçi

097)-

098)-

Şırnak'ın Silopi ilçesine bağlı Siyahkaya köyüne 13 Aralık günü baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından köy dışına götürülen 5 genç kurşuna dizilerek öldürüldü. Öldürülenlerden 2'sinin adları öğrenilemedi. Öldürülenlerden Mahmut Çevik ve Şeyhmuz Çevik'in bir akrabası şunları söyledi: "Olaya tanık olmadım ancak aldığım bilgilere göre, sabah köye gelen jandarmalar arama yapmışlar. Aramada bir suç unsuru bulunamamış. Daha sonra 5 genci yanlarına alarak köyden ayrılmışlar. Kısa bir süre sonra köyün yakınlarından silah sesleri gelmiş. Bunun üzerine köydekiler, o yöne doğru gitmişler ve 5 gencin cesetlerini bulmuşlar. Resmî makamlar 5 kişiyi çatışmada öldürülen PKK militanları olarak kamuoyuna açıkladılar". Öldürülen gençler 15 Aralık günü Siyahkaya köyünde toprağa verildi. Aydınlık gazetesinin 16 Aralık 1993 tarihli sayısında yer alan bir haberde, "Gençleri kurşuna dizmek isteyen özel tim görevlilerinin önce askerler tarafından engellendiği, ancak askerlerin bölgeden ayrılmalari üzerine özel tim görevlilerinin gençleri öldürdükleri" öne sürüldü.

099)- Levent Sevilen (Astsubay)

Diyarbakır'ın Seyrantepe semti Cento Caddesi'nde 19 Aralık akşamı yol kontrolü yapan polislerin, "dur ihtarına uymadığı" için bir araca ateş açmaları sonucunda aracı kullanan Levent Sevilen adlı astsubay öldü. Olay sırasında Levent Sevilen'in yanında bulunan Adnan Onay adlı astsubayın da polislere ateş etmesi üzerine çatışma çıktı. Çatışmada Adnan Onay ağır yaralandı. 2 astsubayın alkollü oldukları saptandı. Olay, askeri yetkililer tarafından doğrulandı. Olağanüstü Hal Bölge Vali Yardımcısı Ahmet Ertürk, "Astsubaylar, Bağlar Kuruçeşme bölgesinde, ters istikamette, ateş ederek gidiyorlarmış. Kendilerine polisler tarafından 'Dur' denilmiş. Onlar da durmayıp polislerin üzerine ateş açmışlar. Yapılan inceleme sonucunda astsubayların silahlarından da kurşun atıldığı belirlendi" dedi.

100)- Abdülhâni İğdem

101)- Fesih Kaya (41)

102)- Hüseyin Duman

103)- İsmail Gül (53)

104)- İbrahim Özer (30)

23 Aralık günü İğdir'in Karakoyunlu ilçesine bağlı Melekli kasabası yakınlarında yol kontrolü yapan güvenlik görevlileri, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle Hasanhan köyünde yaşayanları taşıyan bir minibüse ateş açtı. Olayda minibüste bulunan Abdülhâni İğdem, Fesih Kaya, Hüseyin Duman (Hasanhan köyü muhtarı), İsmail Gül ve İbrahim Özer adlı 5 kişi öldürüldü. 5 kişi kamuoyuna, "çatışmada öldürülen PKK militanları" olarak tanıtıldı. Olay, Hasanhan köyünde tepkiyle karşılandı. Köylüler yaptıkları açıklamada, "Güvenlik görevlileri, köyümüze bir kaç kez baskın yaptılar. Bizim korucu olmamızı istiyorlar. Koruculuğu kabul etmediğimiz için minibüstü kurşunladılar" dediler.

105)- Ahmet Acar

28 Aralık günü Van şehir merkezinde Ahmet Acar adlı kişi, Sabri Güldal, Ahmet Yetiş ve Salih Gezer adlı köy korucuları tarafından öldürüldü. Kan davası nedeniyle öldürüldüğü öne sürülen Ahmet Acar'ın babası Hacı Acar, yaptığı şikayetlere rağmen oğlunu öldüren köy korucularının görevlerine devam ettiğini ve haklarında yasal işlem yapılmadığını söyledi. Oğlunun Hakkari İmam Hatip Lisesi Müdürü Adil Gezer tarafından öldürtüldüğünü belirten Hacı Acar, "Okul müdürü hakkında da bir şey yapılmamıştır. Devlet, katillere maaş ödemektedir. Böyle bir devlete nasıl güvenilir?" dedi.

106)- İdris Güler

15 Aralık günü Doğubeyazıt'ın Esnemez köyüne giden bir kamyonu, yol kontrolü yapan güvenlik görevlileri tarafından Üçgöze köyü yakınlarında ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda kamyonu kullanan İdris Güler ağır, Müslüm Keleş ve Nusret Çelik de hafif yaralandı. Yaklaşık 8 saat olay yerinde kalan yaralılar daha sonra Erzurum Devlet Hastanesi'ne götürüldü. İdris Güler, tedavi gördüğü hastanede 9 Ocak 1994 tarihinde öldü. İdris Güler'in ölümüne yol açan kurşunların Mustafa Ersoy adlı astsubayın silahından çıktığı belirlendi. Doğubeyazıt Cumhuriyet Savcılığı'na yaptıkları suç duyurusunun geri çevrildiğini bildiren, İdris Güler'in yakınları olayın "kaçakçılık" süsü verilerek kapatılmak istendiğini savundular.

107)- Mehmet Sait Elmas

Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı Ergüven köyü 15 Aralık günü güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Köyde yaşayanları, köy meydanında toplanan güvenlik görevlileri, bazı kişileri dövdüler ve evlerde arama yaptılar. Güvenlik görevlileri, köyden ayrılırken Mehmet Sait Elmas adlı kişiyi de beraberlerinde götürdüler. 16 Aralık günü köy yakınlarında kurşuna dizilerek öldürülmüş olarak bulunan Mehmet Sait Elmas, "PKK'ye yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla 2 kez gözaltına alınmıştı.

108)- Reşit Kalkan

10 Ocak günü Şırnak ile Cizre arasındaki Kasrik Boğazı bölgesindeki tarlalarında çalışan 2 kişiye bir helikopterden ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Reşit Kalkan adlı genç öldü, ağabeyi Mecit Kalkan ise ağır yaralandı. Olayla ilgili olarak bir resmi açıklama yapılmadı. Ancak Reşit Kalkan'ın akrabaları, 2 kişiye ateş açan helikopterin güvenlik görevlilerine ait olduğunu bildirdiler.

109)- Nurettin Aktaş

Muş'un Hasköy ilçesine bağlı Altınova kasabasında oturan Nurettin Aktaş adlı taksi şöförü, 2 Eylül günü Hasköy ile Tatvan arasındaki karayolu üzerinde ölü olarak bulundu. Olay ilk anda, kamuoyuna faili meçhul cinayet olarak yansıtıldı. Ancak daha sonra Nurettin Aktaş'ın köy korucuları tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı. Nurettin Aktaş'ın yakınları olayı şöyle anlattılar: "Taksi şöförlüğü yapan Nurettin'in kimliği ile ehliyetine Hasköy'de yapılan bir arama sırasında güvenlik görevlileri tarafından el konulmuştu. Bu nedenle üzerinde kimlik bulunmadan dolaşan Nurettin, yol kontrolü yapan köy korucuları tarafından gözaltına alınmış. Korucular, Nurettin'e işkence yapmışlar ve daha sonra öldürmüşler. Nurettin'in cesedi öldürüldükten 3 gün sonra bulundu. Ceset tanımayacak halde idi".

1993 yılında güvenlik görevlilerinin çeşitli nedenlerle gösterilere-insanlara-araçlara rastgele ateş açmaları ve düzenledikleri baskınlar sonucunda çok sayıda insan yaralandı ya da sakat kaldı. TİHV'nin bu yargısız infaz girişimleriyle ilgili olarak derlediği bazı örnekler şöyle:

Mersin'in Yenipazar semtinde 19 Şubat günü öğle saatlerinde toplanan bin kişilik bir grubun PKK'yı desteklemek için yaptığı gösteri polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Göstericilerin dağılmaması üzerine topluluğa ateş açıldı ve göz yaşartıcı bomba kullanıldı. Olayda 3'ü kurşunla olmak üzere 13 kişi yaralandı, 100'den fazla insan gözaltına alındı. Yaralıların adları şöyle: "Mustafa Çalış, Halime Bayhan, Murat Dekale, Beşir Atar, Celal Pekkanat, Halime Ceyhan, Ali Budar, Hikmet Nas, Murat Turgut, Meral Tokat, Bahattin Akyürek, Sadık Dayan ve Şadi Onanç".

20 Nisan günü İstanbul'un Esenyurt semtinde duvarlara "1 Mayıs İşçi Bayramı" ile ilgili afişleri asan Mualla Düzgün (22) adlı genç kız jandarmaların açtığı ateş sonucunda vurularak yaralandı. Mualla Düzgün'ün "yapılan dur ihtarına uymayarak kaçtığı ve bunun üzerine kendisine ateş açıldığı" öne sürüldü.

7 Mayıs günü Elazığ'ın Palu ilçesine bağlı Kırıkbulak köyüne baskın düzenleyen güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda Bahri Aslan (24) adlı genç vuruldu. Karm, bacak ve kalçasına isabet eden kurşunlar sonucunda yaralanan Bahri Aslan, Elazığ Fırat Üniversitesi Hastanesi'nde uzun bir süre tedavi gördü.

13 Mayıs gecesi Ankara'da polislerin gerçekleştirdiği bir ev baskını, büyük bir tesadüf sonucunda evde kimse bulunmadığı için ölen ya da yaralanan olmadan atlatıldı. Olay şöyle gelişti: Ankara'nın Batıkent semti Kardelen mahallesindeki bir ev saat 23.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Herhangi bir çağrı yapmadan kapıyı kırarak içeriye giren polisler ev içinde çevreye ateş ettiler. Hasara yol açan baskından sonra evi terk etmeyen polisler sabaha kadar içerde beklediler. Basılan ev, 18 Mayıs günü Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şubesi Başkanı Kazım Genç başkanlığındaki bir heyet tarafından incelendi. İnceleme sonucunda evin kapısının kırık olduğu, salonda bulunan koltuğa ateş edildiği, koltuğa isabet eden kurşunlardan 8'inin koltuğu deldikten sonra arkadaki duvara saplandığı belirlendi. .

24 Mayıs sabahı İstanbul Bahçelievler'de polis tarafından "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir otomobile ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda otomobili kullanan Celal Rasol adlı Iraklı ağır yaralandı. Otomobilde bulunan Ruşen Nefci adlı Iraklı da olaydan yara almadan kurtuldu. Ateş açılan otomobile bulunan 2 Iraklı'nın Türkçe bilmedikleri öne sürüldü.

3 Haziran gecesi Ankara'nın OSTİM semti Alınteri Caddesi'nde devriye gezen polislerin açtığı ateş sonucunda Levent Naim Çağan (48) adlı nakliyatçı yaralandı. Levent Naim Çağan'ın yeni satın aldığı kamyonu incelediği sırada, bölgede devriye gezen polisler tarafından "hırsız" zannedilerek vurulduğu öğrenildi. Hastanede tedavi altına alınan Levent Naim Çağan, "Yeni aldığım kamyonu görmek üzere olay yerine gitmiştim. Kamyonu incelerken, birileri 'teslim ol' diye bağardı. Şaşkınlık ve korku içinde kaçmaya çalıştım. Bu sırada üzerime ateş açıldı" dedi.

Ardahan'ın Çıldır ilçesinde Ermenistan sınırı yakınlarında hayvan otlatan Sinan Süvari (22) adlı çoban, bölgede devriye gezen askerlerin açtığı ateş sonucunda ağır yaralandı. 30 Temmuz günü meydana gelen olayla ilgili olarak yapılan soruşturma sonucunda Alaattin Koç adlı er tutuklandı.

23 Eylül günü Şırnak'ın Cizre ilçesine bağlı Başka köyüne baskın yapan güvenlik görevlilerinin açtığı top ateşi sonucunda sırtına şarapnel isabet eden Hane Eldemir (30) adlı 6 aylık hamile kadın yaralandı. Yaralandıktan sonra bebeğini de kaybeden Hane Eldemir, "Güvenli bir yere gitmek isterken vuruldum. Güvenlik kuvvetlerinin korkusundan sabaha kadar hastaneye gidemedim. Bu nedenle çok kan kaybettim" dedi.

İstanbul'un Kartal ilçesi Rahmanlar semtinde 25 Aralık gecesi yol kontrolü yapan polislerin "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir minibüse ateş açmaları sonucunda minibüste bulunan Yakup Okumuş (34) ve Osman Tarlacı (24) adlı 2 kişi vurularak yaralandı. Hastanede tedavi altına alınan 2 yaralı kısa süre içinde iyileşti. Yakup Okumuş ve Osman Tarlacı'nın olay sırasında sarhoş oldukları ve bu nedenle "dur" ihtarına uymadıkları saptandı.

d)- Mayın ve sahipsiz bombalar nedeniyle ölenler

1993 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yollara ve araziye döşenen mayınlara basan ya da buldukları sahipsiz bombaları kurcalayan toplam 123^(*) kişi (1992 yılında bu sayı 38 olmuştu) meydana gelen patlamalar sonucunda yaşamını yitirdi. Mayın ve bomba patlamaları sonucunda 100'den fazla kişi de yaralandı. Yaralananların önemli bir kısmı, el, kol ve ayak gibi organları koptuğu için sakat kaldı. Ölüm ve yaralanma olaylarının büyük bir çoğunluğu köy yolları ile sınıra yakın bölgeler ve askeri alanların çevresinde meydana geldi. Mayın ya da sahipsiz bombaların patlaması sonucunda yaşamlarını yitirenlerin listesi şöyle:

Ad ve soyadı	Tarih	Olay yeri
001)- Hasan Ayaz (62)	06 Şubat 1993	Midyat-Ortaca köyü yakınları
002)- Sabri Cebe (44)	06 Şubat 1993	Midyat-Ortaca köyü yakınları
003)- Said Akçüç (56)	06 Şubat 1993	Midyat-Ortaca köyü yakınları
004)- Muhiddin İnan (55)	06 Şubat 1993	Midyat-Ortaca köyü yakınları
005)- Caziye Kılıç (55)	06 Şubat 1993	Midyat-Ortaca köyü yakınları
006)- Ali Işık (56)	06 Şubat 1993	Midyat-Ortaca köyü yakınları
007)- Orhan Savcı (63)	06 Şubat 1993	Midyat-Ortaca köyü yakınları
008)- Ziver Aydın (13)	28 Mart 1993	Nusaybin-Tepeüstü köyü yakınları
009)- Mehmet Aydın (11)	28 Mart 1993	Nusaybin-Tepeüstü köyü yakınları
010)- Mehmet Gök (16)	25 Mart 1993	Adana-Osmaniye yakınları
011)- (10)	25 Nisan 1993	Mardin-Dargeçit yakınları
012)- Hüseyin Talay (15)	02 Mayıs 1993	Tunceli-Çıralı köyü yakınları
013)- Murat Dursun (15)	16 Haziran 1993	Kulp-Konuklu köyü yakınları
014)- Ayşe Ateş (60)	17 Haziran 1993	Cizre-Dirsekli köyü yakınları
015)- Asiye Ateş (40)	17 Haziran 1993	Cizre-Dirsekli köyü yakınları
016)- Feyruz Ateş (10)	17 Haziran 1993	Cizre-Dirsekli köyü yakınları
017)- Fatma Güngör (1)	17 Haziran 1993	Cizre-Dirsekli köyü yakınları
018)- Sadettin Yıldırım	29 Haziran 1993	Sason-Gürgenli köyü yakınları
019)- Mithat Şahin	29 Haziran 1993	Sason-Gürgenli köyü yakınları
020)- Mehmet Tiryaki	29 Haziran 1993	Sason-Gürgenli köyü yakınları
021)- Nesim Erzan	02 Temmuz 1993	Şırnak-Güçlükönak yakınları
022)- Ahmet Erkoca	02 Temmuz 1993	Şırnak-Güçlükönak yakınları
023)-	02 Temmuz 1993	Şırnak-Güçlükönak yakınları
024)-	02 Temmuz 1993	Şırnak-Güçlükönak yakınları
025)- Ethem Ekmen	04 Temmuz 1993	Sason-Yücebağ köyü yakınları
026)- Ramazan Çetinkaya	04 Temmuz 1993	Sason-Yücebağ köyü yakınları
027)- Kadir İğlek	04 Temmuz 1993	Kars-Bayraktar köyü yakınları
028)- Fahir Görmüş	04 Temmuz 1993	Kars-Bayraktar köyü yakınları
029)- Erhan Yılmaz (20)	08 Temmuz 1993	Hizan-Horozderesi köyü yakınları
030)- Mehmet Sırkan (14)	12 Temmuz 1993	Eruh-Dikboğaz köyü yakınları
031)- Abdullah Bahadır	14 Temmuz 1993	Muş-Hasköy arası
032)- Suat Kınık	14 Temmuz 1993	Muş-Hasköy arası
033)- Adnan Kılıç	15 Temmuz 1993	Cizre-Silopi arası
034)- Osman Salgın (9)	16 Temmuz 1993	Nusaybin yakınları (sınır)

(*) Bu sayıya mayın patlaması sonucunda ölen asker, polis, korucu ve PKK militanları dahil değildir.

035)- Uğur Gümüş (9)	16 Temmuz 1993	Nusaybin yakınları (sınır)
036)- Alaattin Gümüş (12)	16 Temmuz 1993	Nusaybin yakınları (sınır)
037)- Nusret Kan	23 Temmuz 1993	Yüksekova-Pirinçeken köyü
038)- Azettin Kan	23 Temmuz 1993	Yüksekova-Pirinçeken köyü
039)- Abdurrahman Çifçi	26 Temmuz 1993	Derik-Pirinçli köyü yakınları
040)- Abdi Çifçi	26 Temmuz 1993	Derik-Pirinçli köyü yakınları
041)- Emin Özdemir	30 Temmuz 1993	Silopi-Görümlü köyü yakınları
042)- Mecit Vural	30 Temmuz 1993	Silopi-Görümlü köyü yakınları
043)- Hasan Demir (60)	31 Temmuz 1993	Hakkari-Tarlabası köyü yakınları
044)- (Çocuk)	01 Ağustos 1993	Çukurca-Harpüt köyü yakınları
045)- Selahattin Mendüş	01 Ağustos 1993	Silvan-Onbaşlar köyü yakınları
046)- Mehmet Mendüş	01 Ağustos 1993	Silvan-Onbaşlar köyü yakınları
047)- Mehmet Kaygu	02 Ağustos 1993	Eruh yakınları
048)- Ömer Turan	08 Ağustos 1993	Şırnak-Kırıkkaya köyü yakınları
049)- Mehmet Ali Çıkmaz	08 Ağustos 1993	Şırnak-Kırıkkaya köyü yakınları
050)- Emin Bilik	08 Ağustos 1993	Şırnak-Kırıkkaya köyü yakınları
051)- Fatma Ayaz	08 Ağustos 1993	Şırnak-Kırıkkaya köyü yakınları
052)- Abdurrahman Doğan (10)	12 Ağustos 1993	Şırnak-İdil ilçesi
053)- Rızgari Hasan	14 Ağustos 1993	Şemdinli-Derecik (sınır)
054)- Yusuf Ahmedi	14 Ağustos 1993	Şemdinli-Derecik (sınır)
055)- Hamit Çelebi	15 Ağustos 1993	Dargeçit yakınları
056)- Aziz Akgül	13 Eylül 1993	Ömerli-Kayadere köyü yakınları
057)- Necdet Akgül	13 Eylül 1993	Ömerli-Kayadere köyü yakınları
058)- Hüseyin Demirkaran	13 Eylül 1993	Ömerli-Kayadere köyü yakınları
059)- Cevdet Akgül	13 Eylül 1993	Ömerli-Kayadere köyü yakınları
060)- Mehmet Emin Emen	13 Eylül 1993	Ömerli-Kayadere köyü yakınları
061)- Hami Özer	13 Eylül 1993	Ömerli-Kayadere köyü yakınları
062)- (Çocuk)	14 Eylül 1993	Cizre-Subaşı köyü yakınları
063)- (Çocuk)	14 Eylül 1993	Cizre-Subaşı köyü yakınları
064)- Ömer Dayan	18 Eylül 1993	Uludere-Uzundere köyü yakınları
065)- Salih Dayan	18 Eylül 1993	Uludere-Uzundere köyü yakınları
066)- A.K. (12)	30 Eylül 1993	Ömerli yakınları
067)- Cemil Keleş (50)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
068)- Nezir Ağırman (40)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
069)- Nevaf Ağırman (6)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
070)- Nuri Ağırman (32)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
071)- Bekir Ağırman (35)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
072)- Şakir Ağırman (2)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
073)- Felemez Ağırman (35)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
074)- Salih Ağırman (37)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
075)- Bedri Ağırman (28)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
076)- Senan Ağırman (1,5 ay)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
077)- Halime Ağırman (32)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
078)- Bekir Ağırman (5)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
079)- Suat Ağırman (4)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
080)- Şakir Ağırman (25)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
081)- Pero Ağırman (30)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
082)- Gule Ağırman (32)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
083)- Hüseyin Aybar (37)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları

084)- Can Akyüz (7)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
085)- Şehnaz Akyüz (4)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
086)- Hano Akyüz (19)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
087)- Şeyhmuz Aktekin (28)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
088)- Ömer Aktekin (30)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
089)- Mahuza Atuş (25)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
090)- Esmâ Yeşilmen (55)	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
091)- Rafet Atuş	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
092)- Davut Akpınar	04 Ekim 1993	Midyat-Kayalar köyü yakınları
093)- Hikmet Yılmaz (36)	18 Ekim 1993	Hizan-Harman köyü yakınları
094)- Fehmi Yılmaz	18 Ekim 1993	Hizan-Harman köyü yakınları
095)- Ali Rıza Şahin	18 Ekim 1993	Adıyaman-Uzunköy yakınları
096)-	19 Ekim 1993	Savur-Kaynartepe köyü yakınları
097)-	19 Ekim 1993	Savur-Kaynartepe köyü yakınları
098)- Hayrettin Kağba	26 Ekim 1993	Beşiri-Kum köyü yakınları
099)- Fadıl Demirhan	26 Ekim 1993	Beşiri-Kum köyü yakınları
100)- Kadriye Gökburun (14)	29 Ekim 1993	Pazarcık-Demirçelik köyü
101)- Göknuur Gökburun (12)	29 Ekim 1993	Pazarcık-Demirçelik köyü
102)- Mesut Gökburun (8)	29 Ekim 1993	Pazarcık-Demirçelik köyü
103)- Ayhan Gökburun (6)	29 Ekim 1993	Pazarcık-Demirçelik köyü
104)- Yusuf Gökburun (4)	29 Ekim 1993	Pazarcık-Demirçelik köyü
105)- Deniz Oruk (12)	29 Ekim 1993	Pazarcık-Demirçelik köyü
106)- Fatih Gülergöz (12)	00 Ekim 1993	Çatak-Yukarımarlıca köyü
107)- Mehmet Çevik (10)	06 Kasım 1993	Cizre yakınları
108)- Hakan Işık (10)	06 Kasım 1993	Cizre yakınları
109)- Selim Uyanmaz (8)	06 Kasım 1993	Cizre yakınları
110)- Hanna Aydın	01 Aralık 1993	Midyat-Ağılı köyü yakınları
111)- Osman Dursun (41)	01 Aralık 1993	Dargeçit-İzbırak köyü yakınları
112)-	01 Aralık 1993	Dargeçit-İzbırak köyü yakınları
113)-	01 Aralık 1993	Dargeçit-İzbırak köyü yakınları
114)-	01 Aralık 1993	Dargeçit-İzbırak köyü yakınları
115)-	01 Aralık 1993	Dargeçit-İzbırak köyü yakınları
116)- Mehmet Şen	05 Aralık 1993	Eruh-Erenkaya köyü yakınları
117)- Ahmet Şen	05 Aralık 1993	Eruh-Erenkaya köyü yakınları
118)- Selim Akay	14 Aralık 1993	Eruh-Güçlükonak arası
119)- Mehmet Karahan	14 Aralık 1993	Eruh-Güçlükonak arası
120)- Ramazan Akça	14 Aralık 1993	Eruh-Güçlükonak arası
121)- Mehmet Reşit Gültekin	15 Aralık 1993	Arıcak-Erimli köyü yakınları
122)- Ahmet Korar	15 Aralık 1993	Arıcak-Erimli köyü yakınları
123)- Mahmut Akbulut	22 Aralık 1993	Midyat-Güngören köyü yakınları

ÖLÜM CEZALARI

1993, uzun bir aradan sonra ölüm cezası infazlarının tekrar Türkiye gündemine sokulduğu bir yıl oldu. PKK tarafından gerçekleştirilen eylem ve saldırıların yoğunlaşması, "mahkemelerin verdiği ölüm cezası kararlarının hemen infaz edilmesi" doğrultusundaki istekleri de yeniden ortaya çıkardı. "Ölüm cezalarının infaz edilmesi" doğrultusundaki ilk istekler Millî Güvenlik Kurulu'nun Ekim ayı sonunda yaptığı toplantıda bazı generaller tarafından ortaya atıldı. Ardından da Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral bir açıklama yaparak, Türk Ceza Yasası'nın yürürlükten kaldırılan 140., 141., 142. ve 163. maddelerinin yerini tutacak yeni bir düzenleme yapılmasını, yargılamaların hızlandırılmasını ve ölüm cezalarının infaz edilmesini istedi. Bu çerçevede, Doğru Yol Partisi ve Anavatan Partisi'ne üye bazı milletvekilleri de benzer açıklamalar yaparak mahkemelerin verdiği ölüm cezası kararlarının hızla yerine getirilmesi gerektiğini bildirdiler.

Ortamin uygun hale gelmesi, yıllardır sesleri pek çıkmayan ölüm cezası yanlılarının rahatça konuşmalarına da olanak sağladı. Örneğin, bir açıklama yapan DYP Erzurum Milletvekili İsmail Köse, "Terör suçu işleyenlerin cezası idam olmalıdır. 12 Eylül, Anavatan Partisi iktidarına 250 idam dosyası devretti. Fakat bu cezaların hiçbirisi yerine getirilmedi. İdamın, terörü önleyeceği kanaatindeyim" dedi. Refah Partisi Ankara Milletvekili ve Meclis Adalet Komisyonu üyesi Melih Gökçek ise Kasım ayı içinde yaptığı açıklamada, ölüm cezalarının devam etmesinden yana bir tavır sergiledi. Melih Gökçek, "Ben insanların hayat hakkının savunucusuyum. Kimse kimsenin hayatını gasbedemez. Gasbettiği zaman ise cezasını çekmelidir. Ama onun cezasını devlet değil, devlet eliyle canı yanan kişiler vermelidir. Yani ölüm cezasının onayı, Meclis veya devlet başkanı eliyle değil, ölenin yakınları tarafından yapılmalıdır" dedi.

70 yıllık cumhuriyet tarihi boyunca 588 kişinin idam edildiği Türkiye'de en son ölüm cezası infazı 25 Ekim 1984 yılında yapılmıştı. Ancak ölüm cezalarına karşı iç ve dış kamuoyunda oluşan tepki, bu tarihten sonra infazların yapılmasına engel olmuştu. Ardından da 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası", o tarihe kadar işlenen suçlarla ilgili olarak verilen ya da verilecek olan ölüm cezası kararlarının yerine getirilmemesini ve hapis cezasına çevrilmesini öngörmüştü. Bu uygulama Türkiye gündeminden hiç

bir zaman düşmeyen ölüm cezası konusunda geçici rahatlık sağlamıştı. Ancak yasalardaki ölüm cezası gerektiren suç maddelerinin varlığı, tehdit edici unsur olarak kendisini hissettiriyordu. Bu tehdidin ne denli önemli olduğu Kasım ayının başından itibaren yaşanan olaylarla birlikte yeniden gözler önüne serildi.

Ölüm cezaları ile ilgili tartışmalar sürerken, Meclis Adalet Komisyonu, ölüm cezası infazlarını gündeme aldı ve 10 Kasım günü yaptığı toplantıda, ölüm cezasına mahkum edilen Seyfettin Uzundiz ve Hüseyin Taşkın adlı iki hükümlünün dosyalarını görüşmeye başladı. Yapılan ilk inceleme sonucunda hükümlülerden Hüseyin Taşkın'ın 12 Nisan 1991 tarihine kadar işlenen suçlardan ötürü verilen ölüm cezalarının hapis cezasına çevrilmesini öngören "Terörle Mücadele Yasası"nın Geçici 4. maddesinden yararlandığı belirlendi. Bunun üzerine Hüseyin Taşkın'a ait dosya, "yanlışlık sonucunda komisyona geldiği" görüşüyle Adalet Bakanlığı'na geri gönderildi. Ardından da Seyfettin Uzundiz adlı hükümlünün durumu incelenmeye başlandı.

Komisyonun Seyfettin Uzundiz ile ilgili olarak yaptığı görüşme gergin bir hava içinde geçti. Toplantıda söz alan Adalet Bakanı Seyfi Oktay, bakanlık görüşünü açıklarken "Uzun süredir ölüm cezası infazı yapılmıyor. Bundan sonra da infaz yapılmaması uygundur" dedi. Bu sözler Adalet Komisyonu Başkanı Cemal Şahin'in tepkisine yol açtı. Cemal Şahin, kendisinin ölüm cezalarının kaldırılması için bir yasa önerisi hazırladığını hatırlatarak, bu konuda Adalet Bakanlığı aracılığıyla komisyona gönderilen "Süleyman Demirel" imzalı yazıda(*) ölüm cezalarının kaldırılmasına karşı çıktığını söyledi ve Adalet Bakanı'nı "çifte standartlı davranmakla" suçladı. Bunun üzerine Seyfi Oktay da parti olarak ölüm cezalarına karşı olduklarını ancak koalisyon ortağı Doğru Yol Partisi'nin aynı doğrultuda bir görüşe sahip olmaması nedeniyle hükümette görüş birliği bulunmadığını kaydetti. Ölüm cezasının kaldırılması konusunun hükümet içinde geniş kapsamlı bir şekilde ele alınarak incelenmesi gerektiğini anlatan Seyfi Oktay, Komisyon Başkanı Cemal Şahin'in kendisine yönelik eleştirilerine karşı "Burada idam cezasının kalkmasını mı yoksa infazı mı görüşüyoruz?" dedi. Tartışmaların uzaması üzerine komisyon, çalışmalarına bir hafta ara verdi.

Meclis Adalet Komisyonu, 17 Kasım günü yaptığı toplantıda Seyfettin Uzundiz (29) adlı hükümlü hakkında verilen ölüm cezasının yerine getirilmesini kararlaştırdı. Karar, Doğru Yol Partisi, Anavatan Partisi ve Refah Partisi'ne üye 9 milletvekilinin oyu ile alındı. Türkiye'de uygulanan ceza infaz sistemine göre, Meclis Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen ölüm cezası kararı, yasa önerisi halinde getirilerek, Meclis Genel Kurulu'nun onayına sunuluyor. Ölüm cezası kararı, Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildiği takdirde Cumhurbaşkanlığı'na gönderiliyor. Karar, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanınca hükümlü asılarak idam ediliyor.

Hakkında verilen ölüm cezası onaylanan Seyfettin Uzundiz, 15 Ağustos 1991 tarihinde İstanbul'un Kartaltepe semtindeki bir tuhafiyeci dükkanını soymak isterken dükkan sahipleri

(*) Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanı olmadan önce "Başbakan" sıfatıyla imzaladığı söz konusu yazıda, "idam cezası yerine müebbet hapis cezası verilmesini" öngören yasa önerisinin hükümet tarafından uygun bulunmadığını bildirmişti. Süleyman Demirel, Meclis'e gönderdiği yazıda, "Söz konusu ceza, suç oranı yüksek olan ülkelerde caydırıcılığı nedeniyle yürürlükte tutulmaktadır. Bu ceza ülkemizin sosyal ve kültürel yapısı ile içinde bulunduğu güvenlik sorunları ve bunun neticesinde oluşan tepki nedeniyle söz konusu sorunlar halledilinceye kadar çok ağır suçlarda caydırıcılık sağlamaktadır. Ölüm cezasının bir müddet daha yürürlükte kalmasının kamu düzeni açısından gereklidir." görüşünü savunmuştur.

Vehbi Öztürk ile Hilmi Öztürk'ü öldürmüştü. Olaydan bir gün sonra polis tarafından yakalanan Seyfettin Uzundiz, yargılandığı İstanbul Eyüp 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından "Gasp amacıyla kasten adam öldürdüğü" gerekçesiyle 26 Ekim 1992 tarihinde ölüm cezasına mahkum edilmişti. Seyfettin Uzundiz hakkında verilen ölüm cezası kararı, 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylanmış ve dosya Meclis'e gönderilmişti.

Meclis Adalet Komisyonu'nun Seyfettin Uzundiz hakkında verilen ölüm cezası kararını onaylaması Türkiye içinde ve dışında büyük tepkilere yol açtı. Uluslararası düzeyde pek çok kuruluş (başta Uluslararası Af Örgütü) alınan kararı protesto etti. Türkiye içinde de başta İnsan Hakları Derneği ve insan hakları savunucuları olmak üzere geniş bir kesim kararı tepkiyle karşıladı. Olay yıllardır küllenmiş olan ölüm cezaları konusundaki tartışmaları da yeniden canlandırdı. Yoğun tepkiler sonucunda Seyfettin Uzundiz hakkında verilen karar, Meclis Genel Kurulu'na iletilmedi ve beklemeye alındı. Ancak kararın bekletilmesi, Seyfettin Uzundiz üzerindeki ölüm cezası tehdidini ortadan kaldırmadı. Seyfettin Uzundiz, 1994 yılına "her an cezasının infaz edilebileceği" tehlikesini yaşayarak girdi.

Bu arada ölüm cezası infazlarının gündeme getirilmesi üzerine Türk Tabipleri Birliği, doktorlara anlamlı bir çağrı yaptı. TTB Merkez Konseyi tarafından 3 Aralık günü yapılan açıklamada, doktorlardan ölüm cezalarının infazı sırasında ya da sonrasında hazır bulunmamaları ve görev yapmamaları istendi. Ölüm cezalarının yeniden Türkiye gündemine girdiğinin hatırlatıldığı açıklamada, "Seyfettin Uzundiz adlı mahkumun ölüm cezasının Meclis gündemine gelmesi, 21. yüzyıla giden bir dünyada çağdaşıktan ne denli uzaklaştığımızın göstergesidir" denildi. Açıklamada daha sonra şu görüşlere yer verildi: "Kendilerini yaşamın korunmasına adanmış hekimlerin, ölüm cezasından önce mahkumu muayene etmesi ve ölüm cezasının yerine getirildiğinin tesbit edilmesine katkıda bulunması kabul edilemez davranışlardır. Bizler, ölüm cezalarının infazında hekimin bulunmasını zorunlu kılan yasaların Dünya Tabipleri Birliği kararları ve TTB kongre kararları doğrultusunda değiştirilmesini talep ediyoruz. Böylece insanı yaşatmakla görevli olanların, insanın yok edilmesi işleminde bulunma çelişkisinin ortadan kaldırılabileceğini düşünüyoruz. Bizler, TTB Merkez Konseyi üyeleri, böyle bir ceza uygulamasında görevlendirilmemiz durumunda, bunu hiçbir şekilde kabul etmeyeceğimizi kamuoyuna duyuruyoruz".

1993 yılı içinde ölüm cezası konusunda Seyfettin Uzundiz olayı dışında da çeşitli gelişmelere tanık olundu. Ölüm cezası istemiyle açılan davaların sayısında dikkati çeken bir artış gözlemlendi. Ayrıca mahkemeler tarafından verilen ölüm cezası kararları fazlalaştı. Ölüm cezası kararları ile ölüm cezası isteğiyle açılan davalar, PKK'nın eylemlerinin şiddetini arttırdığı, yılın ikinci yarısında yoğunlaştı.

Demokrasi Partisi'ne üye milletvekilleri hakkında ölüm cezası istemiyle dava açılabilmesi için Ankara DGM Savcılığı tarafından Meclis Başkanlığı'na çok sayıda başvuru yapıldı. DEP'e üye milletvekilleri hakkında hazırlanan ölüm cezası istemli fezlekelerin sayısı 1992 yılındakilerle birlikte, 20'ye ulaştı. Ayrıca bu yargılamalara olanak sağlamak amacıyla bazı milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırıldı. Meclis Anayasa-Adalet Karma Komisyonu, 23 Aralık günü Demokrasi Partisi Genel Başkanı Hatip Dicle ile Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana, Mardin Milletvekili Ahmet Türk ve Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılmasına karar verdi. Dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verilenler arasında daha sonra Şırnak Milletvekilleri Orhan Doğan ve Selim Sadak

ile Muş Milletvekili Sırrı Sakık da katıldı. Ayrıca, Refah Partisi'nden ayrılan İstanbul Milletvekili Hasan Mezaracı'nın dokunulmazlığı kaldırıldı. Komisyonun aldığı bu kararlar 1994 yılı içinde Meclis Genel Kurulu'nda benimsendi. Dokunulmazlığı kaldırılanların milletvekilliği sıfatları ise devam etti.

TIHV'nin belirlemelerine göre 1993 yılında 34 kişi ölüm cezasına mahkum oldu. Yıl sonuna kadar hakkında ölüm cezası istemiyle dava açılanların sayısı 200'ü geçti. 1993 yılında ölüm cezasına mahkum edilen sanıkların listesi şöyle:

Hükümlünün adı	Suçlama	Kararı veren mahkeme	Dosya aşaması
01)- Seyfettin Uzandı	Adli-Cinayet	Yargıtay	Meclis
02)- Cemalettin Cenap Arıcı	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Yargıtay
03)- Nimet İğraç	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
04)- Muhammed Taşdemir	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
05)- Mehmet Sinci	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
06)- Hüsnü Özcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
07)- Ahmet Gülmezoğlu	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
08)- Abdullah Sönmez	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
09)- Abbas Alkan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
10)- Erol Özpolat	Siyasi-DS	Ankara DGM	Yargıtay
11)- Hasan Yağız	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
12)- Osman Demir	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
13)- Selahattin Mete	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
14)- Ercan Şanlı	Adli-Cinayet	İzmir 1. Ağır Ceza	Yargıtay
15)- İsmail Ekinbiçer	Adli-Cinayet	İzmir 1. Ağır Ceza	Yargıtay
16)- Salih Oğuz	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
17)- Mehmet Emin Armutlu	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
18)- Ali Artuk	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
19)- İrfan Babaoğlu	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
20)- Mehmet İzzet Baykal	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
21)- Mehmet Fahri Çiflikuş	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
22)- İrfan Güler	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
23)- Bedrettin Kavak	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
24)- Hamit Kangal	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
25)- Ali Yaverkaya	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
26)- Ali Kılıç	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
27)- Ramazan Ödemiş	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
28)- Zülfiyar Tak	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
29)- Ali Oruç	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
30)- Rıza Altun	(*) Siyasi-PKK	Diyarbakır SYM.	Yargıtay
31)- Kasım Karataş	Siyasi-PKK	İzmir DGM	
32)- Coşkun Öztürk	Adli-Cinayet	Bakırköy 2. Ağır Ceza	
33)- Yıldırım Arıcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	---
34)- Abdurrahman Tekgöz	Adli-Cinayet	Antakya Ağır Ceza	Yargıtay

(*) 12 Nisan 1991 tarihli "Terörle Mücadele Yasası"nın Geçici 4. maddesi uyarınca, verilen bu ölüm cezası kararları 20 yıl hapis cezası olarak uygulanacak. SYM: Sıkıyönetim Mahkemesi.

1993 yılında ölüm cezası istemiyle haklarında dava açılan ya da ölüm cezasına mahkum edilenlerle ilgili TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

İstanbul DGM Savcılığı, Ocak ayında, "Devrimci Sol adlı örgüte üye oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla 32 kişi hakkında dava açtı. Hazırlanan iddianamede, sanıklardan 17'sinin ölüm, 15'inin ise 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle: "Osman Osmanoğlu, Rasim Öztaş, İsmet Bülbül, Birol Abatay, Halil Acar, Sezgin Çelik, Mustafa Yılmaz, Mehmet Arslan, Muammer Pekkan, Seyit Veysi Poyraz, Hasan Çorman, İmam Sayır, Aydın Yüce, Feridun Güngör, İbrahim Erler, Ali Ekber Akkaya ve Kazım Gedik". Sanıkların yargılanmalarına 29 Nisan günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşma sonunda haklarında hapis cezası istenen tutuklu sanıklardan 12'si serbest bırakıldı.

İstanbul DGM Savcılığı, kısa bir süre sonra hazırladığı yeni bir iddianame ile "Devrimci Sol adlı örgüte üye oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla 18 kişi hakkında başka bir dava daha açtı. Bu davada da sanıklardan 16'sının ölüm, 2'sinin ise 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Sanıkların yargılanmalarına 14 Nisan günü İstanbul DGM'de başlandı. Sanıklar mahkemede yaptıkları açıklamada, emniyet ifadelerinin işkence ile alındığını belirterek suçlamaları reddettiler. Duruşma sonunda haklarında hapis cezası istenen 2 tutuklu sanık Salman Demir ve Selma Demir tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. İdamı istenen sanıkların adları şöyle: "Galip Aygül, Sükrü Aydoğdu, Nursel Demirdöğücü, Altan Berdan Kerimgiller, Suna Ökmen, Ahmet Özdemir, Savaş Kırkan, Hacer Arıkan, Mesude Pehlivan, Filiz Karayel, Ali Tekin, Hüseyin Atıcı, Metin Dikme, Yasemin Okuyucu, Ümit İter ve Ali Rıza Kurt".

Denizli ve Nazilli'de 1992 yılı Aralık ayında polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda "PKK üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla gözaltına alınan 30 kişi hakkında dava açıldı. İzmir DGM Savcılığı'nın Ocak ayında açtığı davada, sanıklardan Davut Akgül, Murat Ergün Duran ve Nevaf Esen'in ölüm, diğer 27 sanığın ise 3 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

"PKK üyesi olduğu ve bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Diyarbakır DGM'de yargılanan Cemalettin Cenap Arıcı adlı sanık ölüm cezasına mahkum oldu. 4 Şubat günü sonuçlanan davada Cemalettin Cenap Arıcı ile birlikte yargılanan Fethi Yaşa ve Seyfettin Yaşa adlı iki kişiye ömür boyu, 5 kişiye de 3 yıl 9 ay ile 12 yıl 6 ay arasında değişen hapis cezaları verildi. Davada yargılanan 12 sanık ise beraat etti.

Ocak ayında İstanbul'da düzenlenen operasyonlar sonucunda, "İslami Hareket adlı örgüte üye oldukları ve bazı öldürme olaylarını gerçekleştirdikleri" iddiasıyla gözaltına alınan 18'i tutuklu 20 kişi hakkında dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada sanıklardan Mehmet Ali Şeker ve Gudbettin Gök'ün ölüm, diğer 18 sanığın ise 3 yıllı 22 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. İddianamede sanıkların gazeteciler Çetin Emeç ve Turan Dursun ile Halkın Mücahitleri örgütünün üyelerinden Ali Ekber Gorbani'nin öldürülmesiyle sonuçlanan eylemlerde yer aldıkları öne sürüldü. Sanıkların yargılanmalarına 10 Mayıs günü İstanbul DGM'de başlandı. Mehmet Ali Şeker ve Gudbettin Gök, duruşmada verdikleri ifadede gözaltında işkence gördüklerini bildirerek, suçlamaları kabul etmediler. Mehmet Ali Şeker, işkence gördüğünü aldığı 10 günlük raporla kanıtladı.

1992 yılı Ekim ayının son günleri içinde Batman'da polisle girdiği silahlı çatışma sonucunda yaralı olarak yakalanan Nedim Uysal (23) adlı Hizbullah militanı hakkında, ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Nedim Uysal'ın üzerinde bulunan tabancanın 2000'e Doğru dergisinin Diyarbakır muhabirlerinden Halit Güngen (18 Şubat 1992-Diyarbakır), Mehmet Beşir Aslan (11 Ekim 1992-Batman) ve Mehmet Şerif Bağcı (17 Ekim 1992-Batman) adlı kişilerin öldürülmesinde kullanıldığı belirtildi. Nedim Uysal'ın yargılanmasına 19 Mart günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Üzerinde yakalanan silahın kendisine ait olduğunu kabul eden Nedim Uysal, öldürme olaylarıyla bir ilgisi bulunmadığını savundu.

"PKK üyesi oldukları ve Antalya'daki bazı silahlı eylemlere katıldıkları" öne sürülen 19'u tutuklu 23 sanık hakkında Şubat ayı içinde İzmir DGM'de dava açıldı. Hazırlanan iddianamede sanıklardan 7'si hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, diğer sanıklar hakkında da çeşitli hapis cezaları istendi.

"PKK üyesi oldukları ve aralarında Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut Atalay'a düzenlenen silahlı saldırı da olmak üzere bazı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 43 kişinin yargılanmasına 14 Nisan günü başlandı. Diyarbakır DGM'de görülen davanın ilk duruşmasında okunan iddianamede sanıklardan 7'sinin ölüm, diğer 36 sanığın ise 3 yıla 15 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorguları yapılan sanıklar ise suçlamaları kabul etmeyerek, gözaltında işkence gördüklerini ve emniyet ifadelerinin gerçek dışı olduğunu anlattılar.

İşadamı Jak Kamhi'ye İstanbul'un Çengelköy semtinde 28 Ocak günü başarısız bir suikast girişiminde bulunduktan sonra yakalanan Can Özbilen, Osman Erdemir ve Rıza Bayramçavuş hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. "Radikal İslamcı bir örgüte (İslami Hareket) üye oldukları" öne sürülen sanıkların yargılanmalarına 21 Nisan günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşma sırasında söz alan sanıklar gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini bildirdiler.

"PKK'ya üye oldukları ve eylem hazırlığı yaptıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 20'si tutuklu 32 sanığın yargılanmasına 11 Mayıs günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede Hasan Kenar adlı sanık hakkında TCK'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, diğer 31 sanık hakkında ise 3 yıla 20 yıl arasında değişen hapis cezaları istendi. Duruşma sonucunda tutuklu sanıklardan 10'unun tahliyesine karar verildi.

"TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) adlı örgütün üyesi oldukları ve örgüt adına faaliyette buldukları" iddiasıyla tutuklanan 8 kişinin yargılanmasına 12 Mayıs günü İstanbul DGM'de başlandı. Yapılan ilk duruşmada okunan iddianamede Fedai Şahin ve Muzaffer Acumbay'ın ölüm, diğer sanıkların ise çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi.

"PKK üyesi oldukları ve örgüt adına silahlı eylemler yaptıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 50 kişinin yargılanmasına 17 Mayıs günü başlandı. Diyarbakır DGM'de görülen davada yargılanan sanıklardan Ali Koç, Halil Güneş, Enver Özkartal, Muhiittin Sevinç, Yılmaz Yürek, Sırat Koyuncu ve Şeyhmuza Yıldız'ın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorguları yapılan sanıklar ise suçlamaları kabul etmeyerek, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini söylediler.

24 Mart günü Balıkesir'in Altınova ilçesinde çikolata ile kandırdığı üç çocuktan ikisini tecavüz ettikten sonra öldüren Mehmet Aygör adlı kişi hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Mehmet Aygör'ün yargılanmasına 16 Haziran günü Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada suçlamaları kabul eden sanık Mehmet Aygör, yaptıklarından ötürü pişman olduğunu söyledi.

3 Nisan 1993 tarihinde, akrabası olan küçük bir çocuğu tecavüz ettikten sonra boğarak öldüren Abdurrahman Tekgöz, ölüm cezasına mahkum oldu. Antakya Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava 21 Haziran günü sona erdi.

"PKK üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla Kayseri DGM'de yargılanan 7 kişi, 21 Temmuz günü ölüm cezasına mahkum oldu. Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum olan 7 kişinin adları şöyle: "Nimet İğraç, Muhammed Taşdemir, Mehmet Sinci, Hüsnü Özcan, Ahmet Gülmezoğlu, Abdullah Sönmez ve Abbas Alkan". Ölüm cezasına mahkum edilen sanıkların avukatları, müvekkillerine Milli Güvenlik Kurulu tarafından alınan "topyekün mücadele" kararı doğrultusunda ölüm cezası gibi ağır bir ceza verildiğini savundular.

Nisan ayı içinde İstanbul'da yakalanan Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) Genel Sekreteri Teslim Töre ile örgütün diğer yöneticileri hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, sanıkların anayasal düzeni yıkmak için yıllardır faaliyet gösterdikleri ve eylemler yaptıkları belirtildi. TKEP lideri Teslim Töre, 22 yıldır polis tarafından aranıyordu. Teslim Töre ve arkadaşlarının yargılanmasına 20 Eylül günü başlandı. İstanbul DGM'de yapılan ilk duruşmada okunan iddianamede sanıklardan Teslim Töre, Ergun Adaklı, Hüseyin Bakır, Mehmet Ali Ayhan, Murat Toprak ve Kenan Kalyon'un ölüm, 7 kişinin de 3 yıla 15 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan TKEP Genel Sekreteri Teslim Töre ise partisinin bir terör örgütü olmadığını ve sosyalist ilkeler doğrultusunda faaliyet gösterdiklerini söyledi.

"Devrimci Sol üyesi olduğu ve Ankara'daki bazı öldürme eylemlerine katıldığı" öne sürülen Erol Özpolat adlı genç ölüm cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 31 Ağustos günü sonuçlanan davada Erol Özpolat ile birlikte tutuklu olarak yargılanan Alişan Turan'a 15 yıl, Alp Aslan'a ise 12 yıl hapis cezası verildi. Erol Özpolat, ölüm cezası almasına yol açan öldürme eylemleri nedeniyle arandığını öğrendiğinde, 11 Şubat 1991 tarihinde kendi isteğiyle Cumhuriyet Savcılığı'na teslim olmuştu. Savcılığa teslim olduktan sonra siyasi polise teslim edilen Erol Özpolat, yasalara aykırı bir biçimde bir ay gözaltında tutulmuş ve yoğun işkence görmüştü. Erol Özpolat, yargılanması boyunca suçsuz olduğunu ve kendisine bir komplo kurulduğunu savunmuştu.

"PKK üyesi oldukları ve İzmir'deki bazı silahlı saldırılara katıldıkları" iddiasıyla yargılanan 20 kişiden Hasan Yağız ve Osman Demir ölüm cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 28 Eylül günü sona eren davada diğer sanıklardan Yusuf Oktay'a 18 yıl 9 ay, Bahattin Şahin'e 17 yıl 6 ay, Hükmiye Seyhan'a da 16 yıl hapis cezası verildi. Bir sanığın 6 yıl, 6 sanığın da 3'er yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum olduğu davada 8 sanık beraat etti.

"PKK üyesi oldukları ve İzmir'deki bazı silahlı saldırılara katıldıkları" iddiasıyla yargılanan 28 kişiden Selahattin Mete ölüm cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 29 Eylül

günü sona eren davada diğer sanıklardan İbrahim Turan'a 22 yıl 6 ay, Mehmet Sevdan ve Nihat Kanat'a ise 12 yıl 6'şar ay hapis cezası verildi. Salih Elibol, Osman Kaya, Baki Ökten, Mehmet Öztürk, Abdurrahim İlhan, Musa Güneş, Zübeyde Dağtekin, Şükran Açı, Aziz Mete, Şükriye Akçakale ve Gazali Kaygısız adlı sanıkların 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum olduğu davada 13 sanık da beraat etti.

1991 yılında İzmir'in Hatay semtinde Bekir Sami Akın ve Melahat Akın adlı yaşlı karı kocayı hırsızlık amacıyla öldürdükleri iddiasıyla yargılanan Ercan Şanlı ve İsmail Ekinbiçer adlı kişiler, Türk Ceza Yasası'nın 450/4-7 maddesi uyarınca 2'şer kez ölüm cezasına mahkum oldu. İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 19 Ekim günü sonuçlanan davada, üçüncü sanık Hüseyin Güçlü'ye ise ömür boyu hapis cezası verildi. Ercan Şanlı ve İsmail Ekinbiçer hakkındaki ölüm cezası kararlarına, hakimlerden biri "verilecek ölüm cezalarının ömür boyu hapis cezasına çevrilmesini" isteyerek muhalif kaldı.

"Devrimci Sol üyesi oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 16 kişinin yargılanmasına 2 Kasım günü İstanbul DGM'de başladı. Duruşmada okunan iddianamede, sanıklardan Garip Özdemir, Filiz Gencer, Mustafa Gök, Asım Özdemir, Funda Devran ve Mustafa Demirel'in Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi.

Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde yaklaşık 13 yıldır devam eden 131 sanıklı PKK Davası (Siverek-Hilvan grubu) 11 Kasım günü sona erdi. Davada sanıklardan 15'i ölüm, 14'ü ömür boyu hapis, 54'ü de 1 yıla 24 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum oldu. Sanıklardan 48'i ise beraat etti. Haklarında ölüm cezası kararı verilen sanıkların adları şöyle: "Salih Oğuz, Mehmet Emin Armutlu, Ali Artuk, İrfan Babaoğlu, Mehmet İzzet Baykal, Mehmet Fahri Çifluş, İrfan Güler, Bedrettin Kavak, Hamit Kangal, Ali Yaverkaya, Ali Kılıç, Ramazan Ödemiş, Zülfikar Tak, Ali Oruç ve Rıza Altun". Davada ömür boyu hapis cezasına mahkum edilenler ise şunlar: "Abuzer Dehşet, Kazım Kılıç, Mehmet Emin Kılıç, Hikmet Tüysüz, Emin Pertev, Ahmet Kılıç, Cuma Kuyukan, Halit Çalışkan, Abdurrahman Sevgat, Abbas Yokuş, Ahmet Kösanlıoğlu, Mustafa Karasu, Süleyman Günyeli ve Celal Baymış". Haklarında ölüm cezası kararı verilen sanıkların bu cezaları 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca yerine getirilmeyecek ve 20 yıl hapis cezası olarak uygulanacak.

"PKK üyesi olduğu ve İzmir'deki bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla İzmir DGM'de yargılanan Kasım Karataş, Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. 23 Kasım günü sonuçlanan davada yargılanan diğer sanıklardan Mehmet Tari'ye 22 yıl 6 ay, Mehmet Necim Akgün, Türkan Baştürk ve Zeki Aksoy'a 12 yıl 6'şar ay, Pelşini Bilen'e 8 yıl 4 ay, Veysi Şahin'e de 6 yıl 3 ay hapis, Aziz Keyik, Enver Şık, Halime Şık, Bilal Alataş, Hasan Poyraz, Hasan Aka, Başaran Mete, Hasan Aka, Saide Şık ve Ekrem Tuğ'a ise 3 yıl 9'ar ay hapis cezası verildi.

Ankara DGM Savcılığı, "Türkiye Devrimci Halk Partisi (TDHP) adlı örgüte üye oldukları ve eylem hazırlığı yaptıkları" öne sürülen 17'si tutuklu 25 sanık hakkında dava açtı. İddianamede sanıklardan Recep Bekik ve Ali Rıza Erdem'in Türk Ceza Yasası'nın 146. maddesi uyarınca ölüm, diğer 23 sanığın ise 10 yıla 30 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Davaya Aralık ayında Ankara DGM'de başlandı.

12 Eylül askeri darbesinden sonra politik mülteci olarak yerleştiği Fransa'dan 23 Ekim günü Türkiye'ye dönen ve daha sonra tutuklanan Sarp Kuray hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. "Partizan Yolu" adlı yasadışı örgütün (örgüt, 1987 yılında üyelerinin kararıyla kendini feshetti) yöneticilerinden olan Sarp Kuray'ın yargılanmasına 28 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istenen Sarp Kuray bu duruşmada serbest bırakıldı.

İstanbul'un Büyüçekmece semtinde 6 Mayıs günü hırsızlık amacıyla girdiği bir evdeki 2'si çocuk 3 kişiyi öldüren Coşkun Öztürk adlı kişi ölüm cezasına mahkum oldu. İstanbul Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 6 Aralık günü sonuçlanan davada son sözleri sorulan sanık Coşkun Öztürk, "Eve hırsızlık için girmiştim. Yaptıklarımın dolaylı pişmanım" dedi. Mahkeme heyeti Coşkun Öztürk'e 3 kişiyi öldürmesi nedeniyle 3 ayrı ölüm cezası verdi. Mahkeme Başkanı Ali Güzel "sanığa ölüm cezası yerine ömür boyu hapis cezası verilmesi gerektiğini" savunarak karara muhalif kaldı.

Yuri Donenko adlı, Rusya Federasyonu uyruklu arkadaşlarını "fuhuştan kazandıkları paraları kendilerine vermediği" gerekçesiyle ilaçla uyuttuktan sonra boğarak öldüren, Oksana Potopova, İrina Yakovchchenko ve Riana Roma adlı 3 kadın hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca haklarında dava açılan 3 Rusya Federasyonu vatandaşının yargılanmasına 8 Aralık günü İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

"PKK üyesi olduğu ve bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Kayseri DGM'de yargılanan Yıldırım Arıcan adlı sanık ölüm cezasına mahkum oldu. Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum olan Yıldırım Arıcan, 17 Şubat 1993 tarihinde Nevşehir E Tipi Cezaevi'nden firar etmişti. 10 Aralık günü sonuçlanan davada diğer sanıklardan Serdar Oğur'a 15 yıl, Mehmet Avcı'ya da 12 yıl 6 ay hapis cezaları verildi.

Diyarbakır DGM Savcılığı, "Hizbullah üyesi oldukları ve aralarında Mardin Milletvekili Mehmet Sincar'ın öldürülmesinin de yer aldığı bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla Eylül ayı içinde tutuklanan 12 kişi hakkında dava açtı. Aralık ayı içinde hazırlanan iddianamede, sanıklardan 8'inin ölüm, 4'ünün ise çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Sanıklar Diyarbakır DGM'de yargılanacaklar.

"İslami Hareket adlı radikal İslamcı örgütün yöneticilerinden olduğu" iddiasıyla Ekim ayı içinde tutuklanan Ekrem Baytap hakkında İstanbul DGM Savcılığı tarafından ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istenen Ekrem Baytap'ın gazeteciler Çetin Emeç ve Turan Dursun ile İranlı iki rejim muhalifinin öldürülmesi olayları ile ilişkisi olduğu öne sürülüyor. Ekrem Baytap ise yaptığı açıklamada gözaltında kaldığı 15 gün boyunca işkence gördüğünü ve kendisine yöneltilen suçlamalarla bir ilgisinin bulunmadığını savundu.

İstanbul Adliyesi önünde, Ağustos ayı içinde kan davası nedeniyle çıkan ve 4 kişinin ölümüyle sonuçlanan çatışma nedeniyle hakkında dava açılan 9 kişinin yargılanmasına başlandı. Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 22 Aralık günü başlayan davada okunan iddianamede sanıklardan 8'inin ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Haklarında ölüm cezası istenen sanıkların adları şöyle: "Hasan Kaçar, Sürmeli Kaçar, Mesut Kaçar, Ayvaz Kaçar, Dursun Doğan, Alime Kaçar, Şahturan Kaçar ve Türkan Kaçar."

Bu arada ölüm cezası istemiyle yargılanırken, yargılandıkları olaylarla bir ilgilerinin bulunmadığı anlaşılan ve suçsuz olduklarına karar verilen bazı kişilerin varlığı da ölüm cezalarının başka bir tehdit edici yönünü ortaya koydu. Sürpriz gelişmeler sonucunda, yargılandıkları olaylarla ilgilerinin olmadığı anlaşılan kişilerin, bu gelişmeler olmadığı takdirde ölüm cezasına mahkum edilebilecek olmaları ve hatta bu cezanın yerine getirilmesi tehlikesinin bulunması, ölüm cezalarının kaldırılmasının ne denli gerekli olduğunun da bir göstergesi oldu.

Bu olaylar, bizlere "Ölüm cezasının yerine getirilmesi dönüşü olmayan bir yola sapmaktır. Bir kişi hakkında yanlış olarak verilmiş bir ölüm cezası infaz edildiği takdirde o kişinin, kararın düzeltilmesi yoluna başvuramayacağı açıktır. Mahkemeler tarafından haksız yere verilen bir cezanın zaman içinde bir biçimde düzeltililebilme, haksızlığa uğrayan kişiye hiç olmazsa bir tazminat verme olanağı vardır. Ancak haksız yere verilen bir ölüm cezası kararını düzeltebilecek bir yol ne yazık ki bulunmamaktadır" şeklinde özetlenen görüşlerin doğruluğunu da hatırlattı. Suçsuz yere ölüm cezası istemiyle yargılananlarla ilgili 1993 yılı içinde yaşanan bazı örnekler şöyle:

Adana'ya bağlı Yunusoğlu köyünde 13 Haziran 1992 tarihinde Arıkan Arıkoğlu adlı toprak sahibini öldürdükleri iddiasıyla haklarında ölüm cezası istemiyle dava açılan 11 kişinin suçsuz oldukları ortaya çıktı. Söz konusu suçlama nedeniyle 7 ay tutuklu kalan 11 kişi, öldürme eyleminin başka kişiler tarafından yapıldığının öğrenilmesi üzerine Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde Ağustos ayı içinde yapılan duruşmadan sonra tahliye edildiler. Mahkeme daha sonraki günlerde sanıklar hakkında beraat kararı verdi. Ölüm cezasına mahkum olma tehdidi altında 7 ay cezaevinde kalan 11 kişinin adları şöyle: "Hacı Şahli, Nevzat Kolkıran, Ramazan Kaya, İsmail Çağlar, Ömer Çağlar, Abbas Güven, Mustafa Oruç, Şehmuz Demir, Müslüm Üzer, Mehmet Üzer ve Sait Üzer".

Eşi Ayşe Karadere'yi Nisan ayı içinde öldürdüğü iddiasıyla hakkında ölüm cezası istemiyle dava açılan Rahmi Karadere adlı kişi, eşinin yaşadığını anlaşılmaması üzerine beraat etti. Rahmi Karadere'nin ölüm cezası istemiyle yargılanmasına yol açan olay şöyle gelişti: Bartın'ın Yanaz Köyü'nde oturan Rahmi Karadere (35), Nisan ayı içinde jandarmaya başvurarak, 25 yaşındaki eşi Ayşe Karadere'nin ortadan kaybolduğunu bildirdi. Bu olaydan 2 ay kadar sonra ise Bartın'a bağlı Karaköy yakınlarında dövülerek öldürüldüğü belirlenen çıplak bir kadın cesedi bulundu. Polis ve jandarma tarafından ortaklaşa yürütülen soruşturma sırasında, bulunan ceset Ayşe Karadere'nin annesi Behice Demirci ile babası İlyas Demirci'ye gösterildi. Behice Demirci ve İlyas Demirci'nin cesedin kızlarına ait olduğunu söylemeleri üzerine Rahmi Karadere, "cinayet" suçlamasıyla gözaltına alındı. Sorgulandığı süre boyunca suçlamayı kabul etmeyen Rahmi Karadere, yine de tutuklandı ve hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Rahmi Karadere, cezaevinde hakkında açılan davanın başlamasını beklerken sürpriz bir gelişme oldu. Öldüğü kabul edilen Ayşe Karadere'nin Manisa'nın Gördes İlçesi'ne bağlı Koska köyünde başka bir erkekle birlikte yaşadığı belirlendi. Bu gelişme üzerine serbest bırakılan Rahmi Karadere, daha sonra beraat etti.

FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLER

Faili meçhul cinayetler, başta Olağanüstü Hal Bölgesi olmak üzere 1993 yılında tüm hızıyla devam etti. Ocak ayında gazeteci Uğur Mumcu'nun bombalı bir suikast sonucunda öldürülmesi üzerine kamuoyunun daha da dikkatini çeken faili meçhul cinayetler, yıl boyunca kurbanları arasına 7'den 70'e her yaşta insanı katarak sürdü. Parti yöneticileri, gazeteciler, siyasi müfteciler, insan hakları savunucuları, istihbaratçılar, öğretmenler, doktorlar, kısacası her çevreden insan kimlikleri belirsiz kişi ya da kişilerin silahlı-bombalı-satırlı saldırıları sonucunda yaşamını yitirdi. Faili meçhul cinayetler, yıl içinde Meclis'e kadar uzandı ve Demokrasi Partisi Mardin Milletvekili Mehmet Sincar, 4 Eylül günü Batman'da uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü.

Faili meçhul cinayetler, faillerin niteliklerini ortaya koyacak biçimde belli hedeflere de yöneldi. PKK'nın çağruları üzerine dükkanlarını kapatan esnaflar peş peşe öldürüldü. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşayan Süryanilere sık sık saldırılar düzenlendi. İnsan hakları savunucularını ve Kürt aydınlarını hedef alan saldırılarda ölenlerin sayısında artışlar oldu. PKK ile olan ilişkileri nedeniyle sık sık gözaltına alınan ya da tutuklanan, ancak haklarında somut delil bulunamadığı için bir süre sonra serbest bırakılan kişilere yönelik saldırılar yapıldı. Yakınları PKK'ya katılmış olan kişiler saldırılara uğradı. Bu olaylarda itirafların "önemli roller üstlendiklerine" dair bilgiler kamuoyuna yansdı.

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faili meçhul cinayetler, PKK'nın Mart ayı içinde ilan ettiği ateşkes süresince kısırtıcı bazı saldırılar dışında büyük ölçüde durdu. PKK militanları ile İran yanlısı Hizbullah'ın bir kanadı (Menzil) arasında 1991 yılı sonunda başlayan çatışmalar bu dönemde sona erdi. Ardından PKK Lideri Abdullah Öcalan ile Hizbullahi Kürt Devrimci Partisi Başkanı Ethem Barzani arasında yapılan görüşme sonrasında iki örgüt arasında bir protokol imzalandı. Protokolde "Ortak istemimiz PKK ile Hizbullah arasındaki çatışmanın en kısa zamanda sona erdirilmesi, sorunların kardeşçe ve siyasi yöntemlerle çözüme kavuşturulması, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı ortak mücadele programı geliştirilmesidir" denildi. Ancak, Hizbullah adını kullanan bir grup (bölgede "Hizbi-kontra" olarak tanımlanmaktadır) saldırılarına devam etti. Faili meçhul cinayetler, ateşkesin sona ermesiyle birlikte yeniden hızlandı.

Hizbullah içinde, "İlimciler" ve "Menzilciler" olarak tanımlanan kesimler arasında yıllardır süren çekişme 1993 yılının ikinci yarısından itibaren çatışmaya dönüştü. Faili meçhul cinayetlerin yeni bir boyutunu oluşturan bu çatışmalar, 1994 yılında da tüm hızıyla devam etti. Bu çatışmalar sonucunda 50'den fazla insan, satırlı, silahlı ve bombalı saldırılarda öldürüldü.

Faili meçhul cinayetler konusundaki duyarsızlık daha önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl içinde de devam etti. İşlenen cinayetlerin 20-25 tanesi dışında hiçbirisinin failleri hakkında somut bilgi elde edilmedi. Gerek Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki, gerek Ankara'daki yetkililer, faili meçhul cinayetler konusunda, demeç vermek dışında somut bir adım atmadı. Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden sonra faili meçhul cinayetleri araştırmak üzere Meclis bünyesinde kurulan komisyonun çalışmaları da bir sonuca ulaşmadı.

Faili meçhul cinayetler, başta Batman, Diyarbakır ve Silvan olmak üzere Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki yaşamı büyük ölçüde etkiledi. Bölgedeki işyerleri zarar gördü, kapandı. İflas eden işyeri sayısında büyük artış oldu. Günlük yaşam gün ışığı ile sınırlı hale geldi. Yerleşim merkezleri havanın kararmasıyla birlikte sessizliğe büründü. Sigorta şirketleri, faili meçhul cinayetlerin yoğun olduğu kentleri kara listeye aldı. Şirketler, buralarda "Sigortaladığımız bir yere hasar tespiti için bile eksper gönderemiyoruz. Kimse bölgede görev yapmak istemiyor" gerekçesiyle başta yaşam ve işyeri sigortası olmak üzere sigorta yapmamaya başladı.

1993 yılında yaşanan faili meçhul cinayetlerden bazı örnekler şöyle:

Diyarbakır'ın Bağlar semtinde 13 Ocak sabahı kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Ramazan Aydın Bilge (29) ve Zübeyir Akkoç (41) adlı öğretmenler öldürüldü. Öldürülen öğretmenlerden Zübeyir Akkoç'un EĞİT-SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) Diyarbakır Şubesi Başkanı Nebahat Akkoç'un eşi olduğu bildirildi. Olayla ilgili bir açıklama yapan Diyarbakır Emniyet Müdürü Ramazan Er, öğretmenlerin "Hizbullah" yanlıları tarafından öldürüldüğünün sanıldığını söyledi.

Halkın Emek Partisi (HEP) Batman İl Örgütü yöneticilerinden Mehmet Ertan (45) 21 Ocak sabahı Batman'ın Karşıyaka semtinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Aynı gün Cevat Canpolat (22) adlı üniversite öğrencisi de Diyarbakır'da uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü.

Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki bir kahvehane, 23 Ocak günü saat 16.00 sıralarında kimliği belirsiz 4 kişinin silahlı ve bombalı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda kahvehanede bulunan Kazım Erenler, Salih Şın (47), Ahmet Elkasım (60) ve Zülküf Gümüş (50) adlı 4 kişi öldü, 6 kişi de yaralandı. Kahvehanenin "Hizbullah yanlıları tarafından kullanıldığı" bildirildi. Kahvehaneye düzenlenen saldırıdan 10 dakika sonra aynı bölgedeki bir evde de bomba patladı. Patlamada 60 yaşındaki Sırrı Aydın ile Aynur Aydın (14), Güneş Aydın (10) ve Hamit Aydın (11) adlı üç çocuk öldü, 7 kişi yaralandı. Patlamaya, kahvehaneye saldırıda kullanılan ancak patlamayan bombalardan birini eve getiren çocuklar neden oldu.

Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Uğur Mumcu 24 Ocak günü Ankara'da uğradığı bombalı suikast sonucu yaşamını yitirdi. Uğur Mumcu'nun öldürülmesi tüm Türkiye'de çok büyük tepkilere neden oldu. Başta Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere birçok kentte onbinlerce kişi sokağa döküldü, düzenlenen yürüyüş ve çeşitli eylemlerle Uğur Mumcu'nun öldürülmesi protesto edildi. Uğur Mumcu'nun öldürülmesiyle ilgili bir ipucu elde edilemedi. (Ayrıntılı bilgi "Öldürülen Gazeteciler" başlıklı bölümde)

25 Ocak günü kaçırılan, Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) Erzincan İl Başkanı Cemal Akar (30), 25 Şubat günü Tunceli'nin Pülümür ilçesine bağlı Zagge köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Cemal Akar'ın işkenceyle öldürüldüğü belirlendi. Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, "Cemal Akar, Vedat Aydın'ın öldürülmesine benzer bir olay sonucunda yaşamını yitirmiştir. Kontr-gerilla eylemleri son günlerde iyice yoğunlaşmıştır. Bu konuda sürekli inkar yolunu seçen hükümet, yeni cinayetlere davetiye çıkarmaktadır" dedi.

Anayasa Mahkemesi tarafından 1992 yılında kapatılan Sosyalist Parti'nin Şırnak İl Örgütü yöneticilerinden Ömer Güven ile Cemal Özyurt adlı arkadaşı 27 Şubat günü Cizre yakınlarındaki Kasrik Boğazı'nda kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü. Ömer Güven ve Cemal Özyurt'un cesetleri, daha sonra içinde buldukları araçla birlikte yakıldı. İşçi Partisi Genel Sekreteri Hasan Yalçın, olayla ilgili olarak "Yasal zeminlerde mücadele eden halk temsilcileri bir bir öldürülüyor. Türk ve Kürt halklarının kardeşliğine darbe indirilmektedir. Amaç, halkı sindirerek teslim almaktır" dedi. Ömer Güven'in annesi de "Şırnak'a Cumhuriyet Halk Partisi'ne üye milletvekilleri gelmişti. Oğlum, onlara bölgedeki durumu anlattı. Devlet güçleri bunun üzerine oğlumu tehdit etmeye başladılar. Oğlum, tehditlerin üzerinden bir hafta geçmeden öldürüldü. Onu, korucu ve kontrgerilla elemanları öldürdü" şeklinde konuştu.

21 Şubat akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan, İnsan Hakları Derneği Elazığ Şubesi Başkanı Avukat Metin Can ile arkadaşı Doktor Hasan Kaya, 27 Şubat günü saat 11.00 sıralarında Tunceli'ye 12 kilometre uzaklıkta ölü olarak bulundu. İHD Şube Başkanı ile arkadaşının işkence yapılarak ve başlarına birer kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi. (Ayrıntılı bilgi "İHD'ye Baskılar" başlıklı bölümde)

HEP Kızıltepe İlçe Başkanı Şeyh Davut Yalçınkaya 10 Nisan sabahı evinden çıkarken uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü. Olayda Davut Yalçınkaya'nın yanında bulunan kardeşi Halim Yalçınkaya da yaşamını yitirdi. Olayla ilgili olarak dönemin Başbakan'ı Süleyman Demirel'e bir mesaj gönderen HEP Genel Başkanı Ahmet Türk, saldırıyı, "barış sürecini sabote etmeye yönelik provokasyon" olarak değerlendirerek, "Silahtan arındırılmış bir siyasal ortamın yaratılması için mesajlar verdiğiniz bir dönemde, iki kişinin öldürülmesi düşündürücüdür. Yaratılan olumlu ve umutlu gelişmeler bazı savaş çığırtkanlarını etkilemiş olmalı ki, bu tür provokasyonlar yapılmaktadır" dedi.

Anavatan Partisi Varto İlçe Başkanı Kerim Geldi (46), 5 Haziran gecesi işyerine gelen ve kendilerini "polis olarak" tanıtan iki kişi tarafından kaçırıldı. Kerim Geldi, bu olaydan kısa bir süre sonra işyerinin 2 kilometre uzağında kurşuna dizilerek öldürülmüş olarak bulundu. Ölüm olayını protesto amacıyla Varto'daki dükkanlar 6 ve 7 Haziran günleri açılmadı.

7 Haziran günü Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Eyüp Adıyaman adlı HEP üyesi ile Muhterem Demir adlı arkadaşı öldürüldü. Saldırıları değerlendiren HEP yöneticileri, "Ateşkes sürecinin fiili olarak sona ermesiyle birlikte devlet kontr-gerillayı tekrar devreye sokmuştur" dediler.

Batman'ın Gercüş ilçesi eski Belediye Başkanı Nuri Kaya, 9 Haziran gecesi Hasankeyf yakınlarında arabasını durduran kimliği belirsiz 4 kişi tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Olayda Nuri Kaya'nın şöförlüğü yapan Aziz Bağcı ve Garip Bağcı adlı kişiler de öldü. Nuri Kaya'nın iki oğlu 1992 yılında PKK'ya katılmıştı. Aynı gün Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı Yalınkavak köyünde ise kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Rıza Pekgöz adlı

öğretmen yaşamını yitirdi. Rıza Pekgöz Hizbullah militanlarının tehditleri üzerine Batman'dan Kurtalan'a taşınmıştı.

Diyarbakır'a bağlı Buçuktepe köyünde görevli Nuriye Ak (25) ve Elif Livan (31) adlı 2 öğretmen, 11 Haziran gecesi evlerini basan kimliği belirsiz kişiler tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, öğretmenlerin PKK militanları tarafından öldürüldüğünü açıkladı. PKK adına yapılan açıklamada ise saldırının kontr-gerilla tarafından düzenlendiği savunularak "Cinayeti üzerimize yıkarak, bizi kamuoyuna terörist olarak göstermek istiyorlar" denildi. Öldürülen öğretmenlerden Elif Livan'ın ağabeyi Ali Livan da "Kardeşimi kimler öldürdü bilmiyoruz. MİT mi? Kontr-gerilla mı? Yoksa PKK mı? Suçu devrimci olmak olan kardeşimizin ölümünü araştıracağız. Kardeşim öldürülmeden kısa süre önce bizi telefonla arayarak kontr-gerilla tarafından ölümle tehdit edildiğini söylemişti" dedi.

Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Kara Hasan köyündeki bir eve 30 Temmuz gecesi baskın düzenleyen kimliği belirsiz 2 kişi, evde bulunan Ayşe Rani (35) adlı kadın ile Elif Rani (7) ve Gözde Rani (4) adlı çocukları baltayla parçalayarak öldürdü. Baskın sırasında evde bulunmadığı için canını kurtaran ev sahibi Hasan Rani, PKK ile bir sorununun bulunmadığını ve bu eylemin PKK tarafından yapıldığını sanmadığını söyledi.

Bitlis'te 28 Temmuz akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Özgür Gündem gazetesi Bitlis muhabiri Ferhat Tepe, 3 Ağustos günü Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarında Hazar gölü kıyısında ölü olarak bulundu. Ferhat Tepe'nin boynunda morluklar ve vücudunda darp izleri olduğu belirlendi. (Ayrıntılı bilgi "Öldürülen Gazeteciler" başlıklı bölümde)

31 Temmuz günü Batman'daki Mehtap Sineması yakınlarında kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Mehmet Yaşar (28) adlı Demokrasi Partisi (DEP) üyesi öldürüldü. Aynı günün akşamı Diyarbakır'ın Bağlar semtinde kimliği belirsiz kişilerin saldırısına uğrayan Cemalettin Burkay (24) adlı esnaf vurularak öldü. Diyarbakır'ın Melikahmet semtinde tuhafiyecilik yapan Murat Karaçobanoğlu adlı esnaf da 5 Ağustos günü uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Murat Karaçobanoğlu'na karşı düzenlenen saldırıda kullanılan silahın, Cemalettin Burkay'ın öldürülmesinde de kullanıldığı belirlendi.

Temmuz ve Ağustos aylarında Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişilerin silahlı ve bombalı saldırılarına uğrayan 20'ye yakın esnaf yaşamını yitirdi. Öldürülen esnafların tümünün ortak özelliği, PKK'nın çağruları üzerine yapılan dükkan kapatma eylemlerine katılmış olmaları oldu. Diyarbakır'da Temmuz ayı içinde dağıtılan "Türk İntikam Tugayı" imzalı bir bildiriye, "dükkan kapatma eylemine katılan esnafların artık öldürüleceği" belirtilmişti.

DEP Batman Merkez İlçe Yönetim Kurulu üyelerinden Mehmet Yeşil (29) 19 Ağustos akşamı Batman'ın 19 Mayıs mahallesinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Diyarbakır'ın Bağlar semtinde ise Musa Ak (25) adlı DEP üyesi 20 Ağustos günü saat 07.00 sıralarında işyerinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda vurularak öldü.

1992 yılı başında Türkiye'ye sığınan Behram Azadfer adlı İranlı mülteci, 28 Ağustos sabahı Ankara'nın Altındağ ilçesi Doğanşehir mahallesindeki evine gelen kimliği belirsiz 2 kişi tarafından öldürüldü. Behram Azadfer'in "İran Kürdistan Demokrat Partisi üyesi olduğu" bildirildi. Olaydan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, Türkiye'de bulunan İranlı rejim karşıtlarına karşı baskıların yoğunlaştığını ve geçtiğimiz hafta içinde de 4 İranlı mültecinin kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldığını söyledi.

DEP Batman İl Örgütü yöneticilerinden Habib Kılıç (38), 2 Eylül sabahı kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Olayda Habib Kılıç'ın yanında bulunan ağabeyi Hikmet Kılıç (41) da yaralandı. Ölen ve yaralanan iki kardeşin, DEP Genel Başkan Yardımcısı Nesim Kılıç'ın ağabeyleri olduğu bildirildi.

Silvan Devlet Hastanesi Başhekimisi Doktor Zeki Tanrıkulu (35), 2 Eylül günü öğle saatlerinde hastaneden çıkarken uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Zeki Tanrıkulu'na ateş edenlerin "20 yaşlarında iki kişi olduğu" bildirildi. Aynı hastanede görev yapan Mehmet Emin Ayhan adlı bir doktor da 1992 yılının Haziran ayı içinde Silvan'da faili meçhul bir cinayete kurban gitmişti.

Faili meçhul cinayetleri incelemek üzere Batman'a giden DEP milletvekili ve yöneticilerinden oluşan heyete 4 Eylül günü saat 18.30 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Bankalar Caddesi'nde meydana gelen olayda DEP Mardin Milletvekili Mehmet Sincar (40) ile DEP Batman İl Örgütü yöneticilerinden Metin Özdemir yaşamını yitirdi. Olayda Batman Milletvekili Nizamettin Toğuş ile Özgür Özdemir, Tenzile Tanzim ve Ahmet Başkaya adlı 3 kişi de yaralandı. Olaydan 5 saat sonra bazı gazetelerin İstanbul'daki merkezlerini telefonla arayan kimliği belirsiz bir kişi, saldırının "Türkçü İntikam Tugayı" adlı örgüt tarafından PKK'nın eylemlerine misilleme olarak düzenlendiğini bildirdi. Söz konusu kişi, "Asıl hedefimiz Diyarbakır milletvekilleri Sedat Yurttaş ve Leyla Zana idi. Ancak tetikçimizin yanlış kişileri vurması sonucunda eylemimiz başarıya ulaşamadı. Eylemlerimizi parlamenterler düzeyinde sürdüreceğiz" dedi. Mehmet Sincar'ın öldürülmesiyle sonuçlanan saldırının failleri yakalanamadı. Olay sonrası yakanlandıkları açıklanan ve kamuoyuna bir süre "suçlu olarak" gösterilen 2 gencin, saldırıya katılmayan, ancak üzerlerinde silah bulunduğu için gözaltına alınan kişiler oldukları anlaşıldı.

Mehmet Sincar'ın öldürülmesinden sonra devlet yetkililerinin yaptıkları açıklamalar birbirleriyle çelişti. Mehmet Sincar'ın öldürülmesinden kısa süre sonra önce Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, ardından da devlet bakanları Necmettin Cevheri ve Mehmet Gölhan katillerin yakalandığını bildirdi. Başbakan Tansu Çiller de bu bilgiler dayanarak "katilin polis elinde olduğunu" açıkladı. Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan ise 14 kişinin gözaltında bulunduğunu, bunlardan birinin katil olduğunu söyledi. Ancak daha sonra dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu, katilin yakalanmadığını belirterek, bakanları ve Bölge Valisi'ni yalanladı. "Katil yakalandı" diyen Cevheri, bu haber üzerine, "Bize yakalandı dendi. Gazioğlu'yla bir daha görüşeceğim" derken, diğer yetkililer sessizliğe büründü.

DEP Diyarbakır İl Örgütü yöneticilerinden Abbas Demiroğlu (29), 18 Eylül günü Diyarbakır'ın 5 Nisan mahallesinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Aynı saatlerde Mardinkapı semtinde düzenlenen 2 ayrı silahlı saldırı sonucunda da Ali Ceylan (27) ve Selahattin Gençol adlı kişiler öldürüldü.

Diyarbakır'ın Şehitlik semtindeki bir lisede görev yapan Ali Şahap Salık (34) adlı öğretmen, 21 Eylül günü saat 11.00 sıralarında, görev yaptığı okula gelen kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Ali Şahap Salık'ın bir kardeşinin PKK militanı olduğu ve iki ay kadar önce girdiği bir çatışmada öldürüldüğü bildirildi.

Diyarbakır'a bağlı Bağırvar kasabasındaki bir kahvehaneye 27 Eylül akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından açılan ateş sonucunda Ahmet Öner adlı kişi yaşamını yitirdi.

Diyarbakır'ın Silvan ilçesindeki bir kunduracı dükkanına 5 Ekim günü düzenlenen bombalı ve silahlı saldırıda Cahit Sürek, Suat Sütşurup, Ömer Han, Hasan Altınkaya ve Hanefi Yavuz adlı 5 kişi öldü, Mehmet Şakir Saçaklı ve Tayfun Çömlek adlı 2 kişi de yaralandı. Saldırıya uğrayan dükkanın Hizbullah yanlılarına ait olduğu bildirildi.

9 Ekim sabahı Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Lokman Zuğurlu (18) ve Zana Zuğurlu (16) adlı iki kardeş 11 Ekim sabahı ölü olarak bulundu. Zana Zuğurlu ve Lokman Zuğurlu'nun işkence yapılarak öldürüldükleri belirlendi. Öldürülen iki kardeşin ablaları Nihal Zuğurlu ise 30 Eylül günü evine gelen polisler tarafından gözaltına alınmıştı. Öldürülen gençlerin ağabeylerinden biri PKK'nın kurucuları arasında yer almış, 2 ağabeyi de güvenlik görevleriyle girdikleri çatışmalarda öldürülmüşlerdi. PKK'nın kuruluş kongresi 27 Kasım 1977 tarihinde Zuğurlu ailesinin, Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Fis köyündeki evinde toplanmıştı.

Nusaybin Belediye Başkan Yardımcısı Yusuf Dündar ile beraberindeki akrabalarına 13 Ekim sabahı Nusaybin'in Kışla Caddesi'nde kimlikleri belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Olayda Yusuf Dündar'ın kardeşi Hasan Dündar (30) ile dayısı Hasan Yağızsoy vurularak öldü, Yusuf Dündar ise yaralandı.

Diyarbakır'da 27 Ekim akşamı PTT Müdürlüğü yakınlarındaki bir kahvehaneye atılan el bombasının patlaması sonucunda Hayati Eren (27) adlı kişi öldü, 8 kişi de yaralandı.

Diyarbakır'ın Bağlar semtinde 30 Ekim sabahı kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Cengiz Oruç (25) adlı imam öldü. Olayda 10 yaşındaki bir çocuk da kaza kurşunuyla vurularak yaşamını yitirdi. Cengiz Oruç'un "Menzilciler" olarak tanınan ve "PKK ile bir anlaşmazlığı bulunmayan" dini grubun önde gelen isimlerinden olduğu öğrenildi.

4 Kasım akşamı Urfa'da Devlet Hastanesi karşısındaki işyerini kapatırken kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Eyüp Gökoğlu (38) adlı eczacı vurularak öldü. Eyüp Gökoğlu'nun DEP üyesi olduğu öğrenildi.

1993 yılı başında ordudan ayrılan ve Türkiye'deki kontr-gerilla faaliyetleri hakkında kamuoyuna ilginç açıklamalar yapan Emekli Binbaşı Cem Ersever, Ankara'nın Elmadağ ilçesi yakınlarında ölü olarak bulundu. Cem Ersever'in elleri arkadan bağlanıp ensesine 2 kurşun sıkılarak öldürüldüğü belirlendi. Devletin işleyişi, istihbarat faaliyetleri ve kontr-gerilla eylemleri konusunda önemli bilgilere sahip bulunan Cem Ersever, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde düzenlenen operasyonlarda önemli görevler üstlenmiş, Kürt liderler Celal Talabani ve Mesut Barzani ile yapılan görüşmeleri de doğrudan yürütmüştü. Cem Ersever'in adı birçok yargısız infaz ve işkence olayına da karışmıştı. Cem Ersever'in birlikte çalıştığı 2 istihbaratçı arkadaşı da o günler de öldürüldü. Öldürülenlerden Mustafa Deniz'in cesedi Ankara'nın Polatlı ilçesi yakınlarında, Suriye asıllı Neval (Mahzune) Boz'un cesedi ise Ankara'nın Çamlıdere ilçesi yakınlarında, Ankara-İstanbul otoyolu civarında bulundu. Cem Ersever ve arkadaşlarının öldürülmesi, kontr-gerilla içinde ciddi bir hesaplaşma sürdüğünün göstergesi olarak kabul ediliyor.

Tatvan'da 25 Kasım akşamı evinin önünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan DEP Tatvan İlçe Başkanı Şevket Epözdemir 26 Kasım günü Güroymak ilçesi yakınlarında ölü olarak bulundu. Aynı zamanda İHD Tatvan Temsilcisi olan Şevket Epözdemir'in bir kolunun kırık olduğu ve başına sıkılan tek kurşunla öldürüldüğü belirlendi.

27 Aralık gecesi Hakkari'deki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan 4 kişi tarafından kaçırılan Zeki Yalçın (17) adlı genç 28 Aralık günü Zap Suyu yakınlarında ölü olarak bulundu. Zeki Yalçın, yaklaşık bin kişinin katıldığı bir törenden sonra toprağa verildi. 28 Aralık günü Van'da ise Ahmet Acar (18) adlı öğrenci Cumhuriyet Caddesi'nde yürürken maskeli bir kişinin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü.

Faili Meçhul cinayetlerde öldürülenler

Faili meçhul cinayetler sonucunda bir yıl boyunca büyük bir bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 467 kişi yaşamını yitirdi. (Faili meçhul cinayetler sonucunda 1990 ve 1991 yıllarında 42, 1992 yılında ise 362 kişi yaşamını yitirmişti) Faili meçhul cinayetler en fazla Diyarbakır, Batman, Silvan ve Kızıltepe'de yaşandı. Faili meçhul cinayetlerde öldürülenlerin listesi şöyle:

Adı ve Soyadı	Yer	Tarih	Özet Bilgi
001)- Fadıl Dal (33)	Batman	01 Ocak 1993	İşçi
002)- Rauf Use	Silvan	01 Ocak 1993	Şöför
003)- Abdullah Kardeş	Nusaybin	03 Ocak 1993	
004)- Yusuf Gür (35)	Batman	03 Ocak 1993	
005)- Ali Erdoğan (30)	Batman	05 Ocak 1993	
006)- Dündar Çelebioğlu (25)	Batman	04 Ocak 1993	İşçi
007)- Mehmet Ali Kurtay	Kızıltepe	05 Ocak 1993	
008)- Seyfi Adem Akın	Kızıltepe	05 Ocak 1993	
009)- Hasan Salih Kaya (34)	Batman	06 Ocak 1993	
010)- Ercan Us (25)	Silvan	06 Ocak 1993	
011)- Cemil Kandemir	Kızıltepe	06 Ocak 1993	Esnaf
012)- Emin Deniz (24)	Nusaybin	06 Ocak 1993	PKK sanığı
013)- Zeynettin Karaaslan (27)	Kızıltepe	09 Ocak 1993	Seyyar satıcı
014)- Selahattin Gıtmaz (27)	Batman	10 Ocak 1993	
015)- Mehmet Çiçek (58)	Silvan	10 Ocak 1993	Esnaf
016)- Selahattin Yıldız (35)	İdil-Akköprü	10 Ocak 1993	Çiftçi
017)- (kadın-35)	Batman	11 Ocak 1993	
018)- Aziz Kalaycı (44)	Midyat yak.	13 Ocak 1993	Süryani
019)- Aydın Aydın (27)	Midyat yak.	13 Ocak 1993	Süryani
020)- Gevriye Durmuş (50)	Midyat yak.	13 Ocak 1993	Süryani
021)- Nuriye Kayar (60)	Midyat yak.	13 Ocak 1993	Süryani
022)- Halil Dede (51)	Midyat yak.	13 Ocak 1993	Süryani
023)- Yusuf Bozbakır	Midyat yak.	13 Ocak 1993	Süryani
024)- İsa Koç	Midyat yak.	13 Ocak 1993	Süryani
025)- Emin Sevgat (25)	Cizre	13 Ocak 1993	Çiftçi
026)- Tahir Koç (36)	Cizre	13 Ocak 1993	Çiftçi
027)- Aydın Bilge (29)	Diyarbakır	13 Ocak 1993	Öğretmen
028)- Zübeyir Akkoç (41)	Diyarbakır	13 Ocak 1993	Öğretmen
029)- Bahri Serihan (25)	Batman	15 Ocak 1993	
030)- Ramazan Pişkin	Nusaybin	16 Ocak 1993	İşçi
031)- Kemal Sert (25)	Silvan	17 Ocak 1993	Öğretmen
032)- Abdulvahap	Nusaybin	18 Ocak 1993	İmam
033)- Celal Uçar	Nusaybin	18 Ocak 1993	

034)- Süleyman Gök	Nusaybin	18 Ocak 1993	
035)- Süleyman Duyan (18)	Kızıltepe	18 Ocak 1993	
036)- Delal Demir (65)	Midyat	18 Ocak 1993	Ev kadını
037)- Veysi Bingöl (18)	Siverek	18 Ocak 1993	
038)- Mehmet Tokur	Silvan	19 Ocak 1993	Esnaf
039)- Orhan Karaağar	Van	19 Ocak 1993	Gazete satıcısı
040)- Cevat Canpolat (22)	Diyarbakır	21 Ocak 1993	Öğrenci
041)- Mehmet Ertan (45)	Batman	21 Ocak 1993	HEP yöneticisi
042)- Metin Turan (26)	Batman	22 Ocak 1993	
043)- Murat Yıldız	Batman	22 Ocak 1993	
044)- Abdurrahim Yıldız (17)	Batman	22 Ocak 1993	
045)- Mehmet Nezir Ece (20)	Batman	22 Ocak 1993	
046)- İzzettin Baldır (33)	Tatvan	23 Ocak 1993	Bekçi
047)- Yalçın Yeşilmen (21)	Batman	23 Ocak 1993	Esnaf
048)- Yalçın Gözetir (15)	Batman	23 Ocak 1993	Esnaf
049)- Kazım Erenler	Diyarbakır	23 Ocak 1993	
050)- Salih Şın (47)	Diyarbakır	23 Ocak 1993	
051)- Ahmet Elkasım (60)	Diyarbakır	23 Ocak 1993	
052)- Zülküf Gümüüş (50)	Diyarbakır	23 Ocak 1993	
053)- Sırrı Aydın (60)	Diyarbakır	23 Ocak 1993	
054)- Aynur Aydın (14)	Diyarbakır	23 Ocak 1993	Öğrenci-lise
055)- Güneş Aydın (10)	Diyarbakır	23 Ocak 1993	Öğrenci-ilk
056)- Hamit Aydın (11)	Diyarbakır	23 Ocak 1993	Öğrenci-ilk
057)- Selahattin Karakan (42)	Silvan	24 Ocak 1993	İşçi
058)- Uğur Mumcu (51)	Ankara	24 Ocak 1993	Gazeteci
059)- Vafettin Gökboru (39)	Batman	25 Ocak 1993	
060)- Orhan Arık (20)	Batman	25 Ocak 1993	
061)- Metin Akyıldız (22)	Batman	25 Ocak 1993	
062)- Hüseyin Akyıldız (19)	Batman	25 Ocak 1993	
063)- İrfan Akyıldız (19)	Batman	25 Ocak 1993	
064)- Hadi Yıldız (29)	Batman	27 Ocak 1993	Esnaf
065)- Mehmet Veysi Kan (30)	Silvan	27 Ocak 1993	Seyyar satıcı
066)- Ahmet Okuyucu (27)	Silvan	27 Ocak 1993	Esnaf
067)- İsmet Çeliktemel (32)	Silvan	29 Ocak 1993	Esnaf
068)- Abbas Golizade	Yalova	29 Ocak 1993	İranlı mülteci
069)- Ali Ekber Gorbani	İstanbul	30 Ocak 1993	İranlı mülteci
070)- Hamdülsena Kırtay (18)	Silvan	30 Ocak 1993	
071)- Ali Yıldırım (31)	Diyarbakır	01 Şubat 1993	İşçi
072)- Kadri Balçık (55)	Silvan	01 Şubat 1993	Bakkal
073)- Fevzi Kazıcı (50)	Silvan	05 Şubat 1993	Belediye MÜ
074)- Ayhan Koral	İzmir	05 Şubat 1993	Öğrenci
075)- Sırrı Kılıç	İzmir	05 Şubat 1993	Öğrenci
076)- Yusuf Akkan (25)	Pervari	05 Şubat 1993	
077)- Mehmet Kaya (46)	Viranşehir	05 Şubat 1993	İşçi
078)- İhsan Yeşilirmak (45)	Batman	08 Şubat 1993	
079)- İsmail Yen	Nusaybin	09 Şubat 1993	Şöför
080)- Kerem Özgen (29)	Diyarbakır	09 Şubat 1993	Esnaf
081)- Mehmet Bağış (43)	Kozluk	09 Şubat 1993	
082)- Yaşar Buluş (33)	Batman	12 Şubat 1993	Tüccar

083)- Azad Azizoglu	Mazdađı	12 Şubat 1993	
084)- Vedat Dilekođlu	Mazdađı	12 Şubat 1993	
085)- Mehmet Akdağ (Tekdağ)	Diyarbakır	13 Şubat 1993	HEP üyesi
086)- Mehmet Tatlı (35)	Mersin	13 Şubat 1993	
087)- Şakir Yüce	Silvan	14 Şubat 1993	
088)- Abdülrezzak Bozkurt	Silvan	14 Şubat 1993	
089)- Mahmut Korunay (33)	Mersin	16 Şubat 1993	
090)- Halil Erdemir (35)	Mersin	16 Şubat 1993	
091)- Abdülkadir Bulut	Batman	16 Şubat 1993	
092)- Kemal Kılıç (26)	Urfa	18 Şubat 1993	Gazeteci
093)- Süleyman Akyüz (44)	Mersin	21 Şubat 1993	Bakkal
094)- Cemal Akar (30)	Erzincan	23 Şubat 1993	ÖZDEP Baş.
095)- Cemile Erin (32)	Kızıltepe	24 Şubat 1993	
096)- Hamdin Erin	Kızıltepe	24 Şubat 1993	
097)- Hüseyin Çetin	Kızıltepe	25 Şubat 1993	
098)- Ahmet Argın (45)	Batman	26 Şubat 1993	
099)- Metin Can	Elazığ	27 Şubat 1993	İHD Şb.Baş.
100)- Hasan Kaya	Elazığ	27 Şubat 1993	Doktor
101)- Ömer Güven	Cizre	27 Şubat 1993	SP yöneticisi
102)- Cemal Özyurt	Cizre	27 Şubat 1993	Çiftçi
103)- Sabri Zengin (69)	Silvan	27 Şubat 1993	
104)- Abdülhadi Zengin (33)	Silvan	27 Şubat 1993	
105)- Fikret Zengin (30)	Silvan	27 Şubat 1993	
106)- Sedat Yiğit	Diyarbakır	27 Şubat 1993	Taksi şoförü
107)- Şirin Cesur (29)	Silvan	03 Mart 1993	Esnaf
108)- Tahir Demir	Nusaybin	03 Mart 1993	
109)- Darbas Bekler (18)	Nusaybin	04 Mart 1993	Öğrenci-lise
110)- Sadık Bitkin (45)	Mersin	05 Mart 1993	Esnaf
111)- Abdülkerim Biltekin (22)	Mersin	05 Mart 1993	Kasap
112)- Mehmet Özçelik	Nusaybin	05 Mart 1993	Esnaf
113)- Osman Şimşek (26)	Batman	05 Mart 1993	Öğretmen
114)- Şahin Tekalp (27)	Silvan	13 Mart 1993	
115)- İhsan Karakuş (53)	Silvan	13 Mart 1993	Gazeteci
116)- (erkek)	Tatvan yak.	14 Mart 1993	
117)- Osman Gülkan (17)	Batman	14 Mart 1993	
118)- Sabri Kaya (37)	Batman	16 Mart 1993	Kasap
119)- Abdurrahman Alkamuş (37)	Diyarbakır	16 Mart 1993	
120)- (erkek)	Siverek	17 Mart 1993	
121)- Mehdi Duyar	Cizre-İdil	17 Mart 1993	Şöfor
122)- Hacı Cevat Seven (58)	Kurtalan	20 Mart 1993	
123)- Faik Ayaz	Silvan	19 Mart 1993	Öğretmen
124)- Nuri Taşkın	Silvan	21 Mart 1993	
125)- Ramazan Erte	Kızıltepe	22 Mart 1993	
126)- Felemez Dünder (37)	Batman	23 Mart 1993	İşçi
127)- Abdurrahman Acar	Batman	23 Mart 1993	Seyyar satıcı
128)- Fuat Kaya	Çınar	02 Nisan 1993	Çiftçi
129)- Abdurrahman Kaya	Çınar	02 Nisan 1993	Çiftçi
130)- Ramazan Toprak (20)	Batman	05 Nisan 1993	
131)- Şeyh Davut Yalçınkaya	Kızıltepe	10 Nisan 1993	HEP yöneticisi

132)- Halim Yalçınkaya	Kızıltepe	10 Nisan 1993	HEP üyesi
133)- Seyfi Aslan (30)	Nusaybin	11 Nisan 1993	Esnaf
134)- Alihan Han (42)	Diyarbakır	23 Nisan 1993	Öğretmen
135)- Halil Pekacar (50)	Batman	23 Nisan 1993	Gardiyan
136)- Vehbi Gündüz (36)	Muş	24 Nisan 1993	İmam
137)- Ayetullah İl (İz)	Diyarbakır	27 Nisan 1993	Çiftçi
138)- Osman Demirelli	Mersin	27 Nisan 1993	
139)- Mahmut Haneyaz (26)	Silvan	29 Nisan 1993	İşçi
140)- İbrahim Akengin (16)	Dicle	30 Nisan 1993	Öğrenci
141)- Nuri Çelebi	Bismil	02 Mayıs 1993	Şöför
142)- Mehmet Ermin Gezer	Batman	03 Mayıs 1993	
143)- Seyfettin Gül	Batman	03 Mayıs 1993	
144)- Mehmet Güllüalp	Batman	04 Mayıs 1993	
145)- Mehmet Salih Satkalp	Batman	10 Mayıs 1993	
146)- Ahmet Uysal	Kozluk	10 Mayıs 1993	Çoban
147)- Abdülcelam Eren	Kulp yak	11 Mayıs 1993	İmam
148)- Mehmet Kaya (28)	Gaziantep	19 Mayıs 1993	
149)- Necla Karçalı (19)	Gaziantep	19 Mayıs 1993	
150)- Lokman Ayaz (19)	İstanbul	24 Mayıs 1993	Öğrenci
151)- Semra Bayram (18)	Silvan	25 Mayıs 1993	Öğrenci
152)- (erkek)	Silvan	25 Mayıs 1993	
153)- Mehmet Kaya	Mersin	25 Mayıs 1993	
154)- Mehmet Öz	Mersin	25 Mayıs 1993	
155)- Mahmut Bıçak (33)	Viranşehir	02 Haziran 1993	İşçi
156)- Halil İbrahim Bıçak (2)	Viranşehir	02 Haziran 1993	
157)- Ali Sükut (Söğüt)	Silvan	04 Haziran 1993	
158)- Teğmen Demir	Batman	04 Haziran 1993	
159)- Kerim Geldi (46)	Varto	05 Haziran 1993	ANAP yönet.
160)- Eyüp Adıyaman	Silvan	07 Haziran 1993	HEP üyesi
161)- Muhterem Demir	Silvan	07 Haziran 1993	DEP üyesi
162)- Ramazan Süer (40)	Bismil	08 Haziran 1993	Bekçi
163)- Nuri Kaya	Gercüş	09 Haziran 1993	Gercüş B.B.
164)- Aziz Bağcı	Gercüş	09 Haziran 1993	Şöför
165)- Garip Bağcı	Gercüş	09 Haziran 1993	Şöför
166)- Ali Rıza Pekgöz	Kurtalan	09 Haziran 1993	Öğretmen
167)- Nuriye Ak (25)	Diyarbakır	11 Haziran 1993	Öğretmen
168)- Elif Livan (31)	Diyarbakır	11 Haziran 1993	Öğretmen
169)- Şükri Fırat (54)	Urfa yak.	13 Haziran 1993	DEP üyesi
170)- Haşim Yaşa (34)	Diyarbakır	14 Haziran 1993	Gazete bayii
171)- Hacı Bahattin Erdem (37)	Cizre	16 Haziran 1993	Esnaf
172)- Aydın Talip (35)	Siverek	16 Haziran 1993	Esnaf
173)- İkrami Han	Diyarbakır	21 Haziran 1993	Esnaf
174)- Hamit Pamuk	Diyarbakır	21 Haziran 1993	Laborant
175)- Fadil Bulut (29)	Cizre	21 Haziran 1993	Eczacı
176)- Zeyno Yücesoy (60)	Kızıltepe	22 Haziran 1993	Ev kadını
177)- İsmet Yücesoy (30)	Kızıltepe	22 Haziran 1993	
178)- Fatih Güler	Diyarbakır	25 Haziran 1993	
179)- Cüneyt İlhan (28)	Çermik	27 Haziran 1993	Gardiyan
180)- Abdurrahim Alkan (21)	Diyarbakır	27 Haziran 1993	Şöför

181)- Hüseyin Baraç	Hilvan	01 Temmuz 1993	
182)- Mehmet Dede	Hilvan	01 Temmuz 1993	
183)- İbrahim Altınsoy (61)	Adana	02 Temmuz 1993	
184)- Fetih Korkut	Diyarbakır	02 Temmuz 1993	
185)- İhsan Sayar	Silvan-Batman	02 Temmuz 1993	
186)- Şehmuz Çoban	Derik	24 Temmuz 1993	Çiftçi
187)- Hüseyin Kaya	Derik	24 Temmuz 1993	Çiftçi
188)- Sedat Çelik (21)	Diyarbakır	25 Temmuz 1993	Şöför
189)- Abdullah Sapan	Diyarbakır	25 Temmuz 1993	Bakkal
190)- Behçet Açısı (45)	Silvan	25 Temmuz 1993	Çiftçi
191)- Mehmet Hafifar (18)	Batman	27 Temmuz 1993	Esnaf
192)- Remziye Akın	Batman	28 Temmuz 1993	Ev kadını
193)- Kerim Anıl	Kurtalan	28 Temmuz 1993	Fotoğrafçı
194)- Ahmet Yıldırım	Nusaybin	29 Temmuz 1993	Çiftçi
195)- Ayşe Rani (35)	Pazarcık	30 Temmuz 1993	Ev kadını
196)- Elif Rani (7)	Pazarcık	30 Temmuz 1993	Çocuk
197)- Gözde Rani (3)	Pazarcık	30 Temmuz 1993	Çocuk
198)- Mehmet Yaşar (28)	Batman	31 Temmuz 1993	DEP üyesi
199)- Cemalettin Burkay (24)	Diyarbakır	31 Temmuz 1993	Esnaf
200)- Adülkadir Ateş	Şeyh Çoban	31 Temmuz 1993	
201)- Nedim Ateş	Şeyh Çoban	31 Temmuz 1993	
202)- Mehmet Selim Şahin	Gaziantep	02 Ağustos 1993	Aşçı
203)- Abdullah Durmuş	Gaziantep	02 Ağustos 1993	Şöför
204)- Ferhat Tepe (20)	Bitlis	04 Ağustos 1993	Gazeteci
205)- Ekrem Afşin (52)	Batman	05 Ağustos 1993	İşçi
206)- Şehmus Ekmen (23)	Batman	05 Ağustos 1993	
207)- Nurettin Tangüler	Diyarbakır	05 Ağustos 1993	Esnaf
208)- Muhyettin Taştekin (60)	Konut Bekler	05 Ağustos 1993	Çiftçi
209)- Murat Karaçobanoğlu	Diyarbakır	06 Ağustos 1993	Esnaf
210)- Ömer Teğmen	Çınar	06 Ağustos 1993	
211)- Hasan Okur (40)	Diyarbakır	07 Ağustos 1993	Esnaf
212)- Osman Göçer (27)	Diyarbakır	07 Ağustos 1993	Esnaf
213)- Hacı Selim Ekmen	Batman	08 Ağustos 1993	
214)- Siddık Adıyaman	Diyarbakır	09 Ağustos 1993	Esnaf
215)- Süleyman Ayverdi (25)	Diyarbakır	09 Ağustos 1993	Esnaf
216)- Hüseyin Akman	İdil	12 Ağustos 1993	
217)- Ahmet Elinç (27)	Gaziantep	13 Ağustos 1993	Celep
218)- Ramazan Dip	Derik-Rewşat	13 Ağustos 1993	
219)- Fevzi Dip	Derik-Rewşat	13 Ağustos 1993	
220)- Halil Keser	Ergani	14 Ağustos 1993	Çiftçi
221)- Hayrettin Çelik (50)	Batman	17 Ağustos 1993	
222)- Vasfettin Çelik (44)	Batman	17 Ağustos 1993	
223)- Mehmet Sevim	Batman	18 Ağustos 1993	Postacı
224)- Haluk Şaşmaz	Diyarbakır	18 Ağustos 1993	Berber
225)- Celal Konat (46)	Diyarbakır	18 Ağustos 1993	İşçi
226)- Azız Börü (23)	Diyarbakır	19 Ağustos 1993	
227)- Mehmet Yeşil (29)	Batman	19 Ağustos 1993	DEP yöneticisi
228)- Mehmet Sait Ayhan	Diyarbakır	20 Ağustos 1993	Seyyar satıcı
229)- Musa Ak (25)	Batman	20 Ağustos 1993	DEP üyesi

230)- Abdullah Yüzen (40)	Ergani	22 Ağustos 1993	Benzinci
231)- Mehmet Çelik (30)	Diyarbakır	24 Ağustos 1993	Esnaf
232)- İzzettin Altan (33)	Kozluk	26 Ağustos 1993	
233)- Hüseyin Bayık (32)	Kozluk	26 Ağustos 1993	
234)- Abdülmelik Altan (39)	Kozluk	26 Ağustos 1993	
235)- Hamit İlhan	Kozluk	26 Ağustos 1993	
236)- Vahit Demir (30)	Silvan	26 Ağustos 1993	
237)- Yusuf Karauüzüm (27)	Silvan	26 Ağustos 1993	Seyyar satıcı
238)- İhami Solmaz (25)	Batman	26 Ağustos 1993	Teknisyen
239)- Celal Açıl (29)	Batman	26 Ağustos 1993	Şöför
240)- Hasan Yılmaz (37)	Batman	28 Ağustos 1993	Esnaf
241)- İbrahim Halkı Baykara	Diyarbakır	28 Ağustos 1993	Teknisyen
242)- Menaf Güneş	Silvan	28 Ağustos 1993	Ev kadını
243)- Mehmet Saitoğlu	Batman	28 Ağustos 1993	
244)- Behram Azadfer	Ankara	28 Ağustos 1993	İranlı mülteci
245)- Ubeydullah Eren	Kızıltepe	29 Ağustos 1993	Bakkal
246)- Yılmaz Eren	Kızıltepe	29 Ağustos 1993	Çocuk
247)- Ferhat Eren	Kızıltepe	29 Ağustos 1993	Çocuk
248)- Zeki Tanrıku (35)	Silvan	02 Eylül 1993	Doktor
249)- Habib Kılıç (38)	Batman	02 Eylül 1993	DEP yöneticisi
250)- Nusret Güngörmez	Siverek	02 Eylül 1993	
251)- Şakir Demirtaş (35)	Silvan	03 Eylül 1993	
252)- Vedat Dayan (26)	Diyarbakır	04 Eylül 1993	Esnaf
253)- Abdülcabar Ek	Kocaköy	04 Eylül 1993	
254)- Mehmet Sincar (40)	Batman	04 Eylül 1993	Milletvekili
255)- Metin Özdemir	Batman	04 Eylül 1993	DEP yöneticisi
256)- Abdullah Çoban (30)	Diyarbakır	07 Eylül 1993	Garson
257)- Seyithan Özçelik (15)	Mutki	07 Eylül 1993	Çoban
258)- Sabri Diri	Yüksekova	07 Eylül 1993	Çiftçi
259)- Ramazan Deniz (38)	Diyarbakır	10 Eylül 1993	Çiftçi
260)- Haydar Deniz (40)	Diyarbakır	10 Eylül 1993	Çiftçi
261)- Salih Bozkurt (27)	Batman	12 Eylül 1993	
262)- Mustafa Bulut	Çınar-Meydan	13 Eylül 1993	Çiftçi
263)- Muhammed Kadiri	Kırşehir	14 Eylül 1993	İranlı mülteci
264)- Talip Yüce	Mersin	15 Eylül 1993	İmam
265)- Fethi Yıldız (20)	Cizre-İdil	16 Eylül 1993	
266)- Ferudun Nergiz	Diyarbakır	17 Eylül 1993	
267)- Abbas Demiroğlu (29)	Diyarbakır	18 Eylül 1993	DEP yöneticisi
268)- Ahmet Işıklı	Diyarbakır	18 Eylül 1993	
269)- Ali Ceylan (27)	Diyarbakır	18 Eylül 1993	
270)- Selahattin Gençol	Diyarbakır	18 Eylül 1993	
271)- Yusuf Üzümcü	Batman	19 Eylül 1993	
272)- Mahmut Demir	İdil-Akça	19 Eylül 1993	Çiftçi
273)- Ahmet Arcagök (30)	Diyarbakır	20 Eylül 1993	Öğretmen
274)- Savaş Adıgüzel (13)	Diyarbakır	20 Eylül 1993	Öğrenci
275)- M. Sait Ayan	Diyarbakır	20 Eylül 1993	
276)- Ali Şahap Salık (34)	Diyarbakır	21 Eylül 1993	Öğretmen
277)- Kudbettin Akbal (29)	Diyarbakır	22 Eylül 1993	Bakkal
278)- Şuayip Konuksever	Diyarbakır	22 Eylül 1993	Öğretmen

279)- Abdülkadir Bayrak	Nusaybin	22 Eylül 1993	Eczacı
280)- Hamit Ülgen (27)	Diyarbakır	23 Eylül 1993	Seyyar satıcı
281)- Sabri Özdemir (29)	Batman	24 Eylül 1993	Kırtasiyecisi
282)- Mehmet Çelik	Diyarbakır	24 Eylül 1993	Esnaf
283)- İhsan Güneş (34)	Batman	25 Eylül 1993	Esnaf
284)- Mehmet Konyar	Doğubeyazıt	26 Eylül 1993	Öğrenci-lise
285)- Kadir Elmas (41)	Midyat	26 Eylül 1993	
286)- Halil Kiraz	Siverek	26 Eylül 1993	Sağlık mem.
287)- Mehmet Salih Çakar (25)	Batman	27 Eylül 1993	Seyyar satıcı
288)- Mehmet Ali Kızmaz (18)	Batman	27 Eylül 1993	
289)- Ahmet Öner	Diyarbakır	27 Eylül 1993	
290)- Hamit Gezginci	Kızıltepe	28 Eylül 1993	Şarkıcı
291)- Zülküf Akkaya (34)	Diyarbakır	28 Eylül 1993	Gazete bayii
292)- Hüseyin Yıldırım (43)	Diyarbakır	28 Eylül 1993	Müteahhit
293)- Şükrü Yavuz	Suruç	28 Eylül 1993	İmam
294)- Muhittin Demir	Suruç	28 Eylül 1993	Esnaf
295)- Mehmeddin Zeki Tuncer (20)	Batman	29 Eylül 1993	Esnaf
296)- Abdülhakim Aktürk (17)	Diyarbakır	29 Eylül 1993	
297)- Şükrü Tekince (26)	Batman	30 Eylül 1993	Seyyar satıcı
298)- Abdülvahap Pala (18)	Diyarbakır	30 Eylül 1993	Öğrenci
299)- Salim Sarıkan (24)	Silvan	01 Ekim 1993	Esnaf
300)- Şakir Savaş (23)	Batman	01 Ekim 1993	
301)- Mehmet Selim Koyuncu (29)	Batman	01 Ekim 1993	
302)- Ahmet Güner	Malatya	01 Ekim 1993	İmam
303)- Abdülselam Ayabağ	Batman	02 Ekim 1993	Çiftçi
304)- Muzaffer Tekin (20)	Diyarbakır	04 Ekim 1993	Fotoğrafçı
305)- Şirin Akbaş (30)	Bitlis-Hizan	04 Ekim 1993	
306)- Hayrettin Dal	Batman	04 Ekim 1993	
307)- Mahmut Akay (42)	Batman	05 Ekim 1993	Esnaf
308)- Cahit Sürek	Silvan	05 Ekim 1993	Esnaf
309)- Suat Sütsurup	Silvan	05 Ekim 1993	Esnaf
310)- Ömer Han	Silvan	05 Ekim 1993	Esnaf
311)- Hasan Altinkaya	Silvan	05 Ekim 1993	Esnaf
312)- Hanefi Yavuz	Silvan	05 Ekim 1993	Esnaf
313)- Mahsun Güvenç (44)	Diyarbakır	07 Ekim 1993	Belediye MÜ
314)- Ali Işık (42)	Diyarbakır	07 Ekim 1993	İşçi
315)- Eşref Şengül	Silvan	07 Ekim 1993	
316)- Halit Güzel	Silvan	07 Ekim 1993	
317)- İhsan Kıran (41)	Silvan	08 Ekim 1993	Eczacı
318)- Yaşar Karakutlu (40)	Mersin	08 Ekim 1993	Muhtar
319)- Zeki Murat Yıldırım (30)	Diyarbakır	09 Ekim 1993	Esnaf
320)- Süreyya Gün (60)	Diyarbakır	09 Ekim 1993	Seyyar satıcı
321)- Aysun Gün (8)	Diyarbakır	09 Ekim 1993	Çocuk
322)- Şahabettin Kartal	Diyarbakır	09 Ekim 1993	Öğrenci
323)- Adil Başkan (28)	Nusaybin	09 Ekim 1993	Gazete bayii
324)- Yalçın Yaşa (17)	Diyarbakır	10 Ekim 1993	Öğrenci
325)- Ali Okal (61)	Midyat	10 Ekim 1993	Muhtar
326)- Lokman Zuğurlu (18)	Diyarbakır	10 Ekim 1993	Öğrenci
327)- Zana Zuğurlu (16)	Diyarbakır	10 Ekim 1993	Öğrenci

328)- Süleyman Dansız	Cizre	11 Ekim 1993	
329)- Mahmut Yavuz	Nusaybin	12 Ekim 1993	
330)- Hasan DüNDAR (30)	Nusaybin	13 Ekim 1993	
331)- Hasan Yağızsoy	Nusaybin	13 Ekim 1993	
332)- Nurettin Akkurt (30)	Siverek	13 Ekim 1993	İşçi
333)- İhsan Güneşli (48)	Silvan	13 Ekim 1993	İşçi
334)- Yılmaz Acun (17)	Siverek	13 Ekim 1993	Öğrenci-lise
335)- Selim Demirlaran (50)	Silvan	13 Ekim 1993	İşçi
336)- Baki Karakoç (32)	Diyarbakır	14 Ekim 1993	Mobilyacı
337)- Sabri Kutlu (55)	Silvan	15 Ekim 1993	
338)- Abdülislam İzden (20)	Diyarbakır	17 Ekim 1993	
339)- Mehmet Emin	Muş	17 Ekim 1993	
340)- Bayram Demir (17)	Diyarbakır	18 Ekim 1993	İşçi
341)- Ramazan Zengin (48)	Diyarbakır	18 Ekim 1993	Çiftçi
342)- Resul Alpsoy (31)	Midyat	18 Ekim 1993	
343)- Aydın Turan	Ceylanpınar	18 Ekim 1993	Öğretmen
344)- Hakim Keskinkılıç	Silvan	18 Ekim 1993	Muhtar
345)- Enver Keskinkılıç	Silvan	18 Ekim 1993	Çiftçi
346)- Sıtkı Uçar (36)	Silvan	18 Ekim 1993	Çiftçi
347)- (16)	Batman	21 Ekim 1993	Öğrenci-lise
348)- İbrahim Karakuyu (51)	Pazarcık	21 Ekim 1993	Çiftçi
349)- Sedat Sümer	Diyarbakır	22 Ekim 1993	İşçi
350)- Sabri Kaplan (33)	Batman	22 Ekim 1993	
351)- Ramazan Yıldırım (42)	Batman	22 Ekim 1993	
352)- Abdülsamet İmrağ (37)	Batman	22 Ekim 1993	
353)- Abdülmenaf Aktuğ	Batman	23 Ekim 1993	
354)- Çetin Gidici (21)	Batman	23 Ekim 1993	
355)- Mustafa Kılıç (20)	Batman	23 Ekim 1993	
356)- Ramazan Çelik (35)	Batman	24 Ekim 1993	Esnaf
357)- Mustafa Yıldırım (38)	Nusaybin	24 Ekim 1993	
358)- Hayati Eren (27)	Diyarbakır	27 Ekim 1993	
359)- Hanifi Yaprak	Silvan	28 Ekim 1993	
360)- Mazhar Çelik (21)	Diyarbakır	28 Ekim 1993	
361)- Muhittin Karaaslan (20)	Diyarbakır	28 Ekim 1993	
362)- Tajdin Mendil	Silopi-Cizre	29 Ekim 1993	
363)- Hacı Kayasız	Silopi-Cizre	29 Ekim 1993	
364)- Nusret Selimoğlu	Silopi-Cizre	29 Ekim 1993	
365)- Serbest Sala	Silopi-Cizre	29 Ekim 1993	
366)- Cengiz Oruç (25)	Diyarbakır	30 Ekim 1993	İmam
367)- İlhan Işık (10)	Diyarbakır	30 Ekim 1993	Öğrenci-ilk
368)- Mecit Başkan	Ankara	30 Ekim 1993	Memur
369)- Fahri Çoşkun	Diyarbakır	31 Ekim 1993	Tüccar
370)- Abdülkadir Özcan	Diyarbakır	01 Kasım 1993	İşçi
371)- Eyüp Gökoğlu (38)	Urfa	04 Kasım 1993	Eczacı
372)- Can Sezgin	Batman	04 Kasım 1993	Esnaf
373)- Cem Ersever	Ankara	05 Kasım 1993	Em. subay
374)- Mustafa Deniz	Ankara	05 Kasım 1993	İstihbaratçı
375)- Neval Boz (Mahzune)	Ankara	05 Kasım 1993	İstihbaratçı
376)- Hatip Acar	Kozluk	06 Kasım 1993	

377)-	Murat Köprüsü	08 Kasım 1993	
378)-	Murat Köprüsü	08 Kasım 1993	
379)-	Murat Köprüsü	08 Kasım 1993	
380)- Abdülkadir Selçuk	Diyarbakır	09 Kasım 1993	
381)- Hüseyin Arıç	İdil	09 Kasım 1993	Çiftçi
382)- Mehmet Arıtürk	Batman	11 Kasım 1993	
383)- Ekrem Öner (28)	Batman	13 Kasım 1993	
384)- Şeyhmuz Adıyaman	Diyarbakır	13 Kasım 1993	
385)- Hüseyin Yağmur (35)	Diyarbakır	14 Kasım 1993	
386)- Abdullah Uzunbaş (31)	Diyarbakır	15 Kasım 1993	İşçi
387)- Hüseyin Alluş	Suruç	15 Kasım 1993	
388)- Cernal Süslü (23)	Diyarbakır	16 Kasım 1993	
389)- Abdurrahman Cansever (18)	Diyarbakır	16 Kasım 1993	Pazarlamacı
390)- Eşref Pervari (24)	Diyarbakır	18 Kasım 1993	Esnaf
391)- Mustafa Yıldırım	Batman	19 Kasım 1993	İşçi
392)- Kadir İpeksümer	Urfa	19 Kasım 1993	Gazete bayii
393)- Süleyman Tezcan (42)	Midyat-Söğüt	21 Kasım 1993	Çiftçi
394)- Vasil Şimşek	Diyarbakır	22 Kasım 1993	Şöför
395)- Ahmet Arık (Haliç-22)	Diyarbakır	22 Kasım 1993	
396)- Mehmet Sevmiş (23)	Diyarbakır	22 Kasım 1993	
397)- Salih Esin	Diyarbakır	22 Kasım 1993	
398)- Ubeydullah Can (17)	Diyarbakır	22 Kasım 1993	
399)- Mehmet Doğru	Diyarbakır	23 Kasım 1993	İşçi
400)- Mahmut Kavuk (Konuk)	Diyarbakır	23 Kasım 1993	
401)- Aydın Tırmak	Diyarbakır	23 Kasım 1993	
402)- Ramazan Budak (43)	Batman	23 Kasım 1993	
403)- Abdurrahman Budak (29)	Batman	23 Kasım 1993	
404)- Selim Rüzgar (17)	Batman	23 Kasım 1993	
405)- Sertip Bilek	Diyarbakır	26 Kasım 1993	Öğrenci
406)- Mehmet Kalkan	Diyarbakır	26 Kasım 1993	Şoför
407)- Şevket Epözdemir	Güroymak	26 Kasım 1993	İHD temsilcisi
408)- Nuri Çoban (42)	Batman	26 Kasım 1993	Seyyar satıcı
409)- Şahin Elikçi	Batman	26 Kasım 1993	
410)- Mehmet Gökmen	Batman	27 Kasım 1993	Tüccar
411)- Raci Değirmenci (30)	Batman	27 Kasım 1993	Çiftçi
412)- Adnan Işık (30)	Van	27 Kasım 1993	Gazete satıcısı
413)- Abdurrahman İbin	Pozartı	27 Kasım 1993	İşçi
414)- Şakir İbin	Pozartı	27 Kasım 1993	İşçi
415)- Celal Yanık	Pozartı	27 Kasım 1993	İşçi
416)- Mehmet Korkutata (38)	Bingöl	30 Kasım 1993	
417)- Mehmet Nuri Özdemir	Batman	02 Aralık 1993	
418)- Selahattin Özdemir	Batman	02 Aralık 1993	
419)- Talip Topsuz (60)	Batman	02 Aralık 1993	
420)- Rıdvan Ağırman	Nusaybin	02 Aralık 1993	Esnaf
421)- İsmet Demir	Batman	03 Aralık 1993	
422)- Musa Dürü	Batman	03 Aralık 1993	Gazete bayii
423)- Yahya Çilligöz	Batman	03 Aralık 1993	Gazete bayii
424)- Mehmet Sencer	Diyarbakır	03 Aralık 1993	Esnaf
425)- Şehmuz Geçer	Derik	04 Aralık 1993	Çiftçi

426)- Şeyhmuz Narin	Diyarbakır	06 Aralık 1993	
427)- Abdülkadir Tekin	Diyarbakır	06 Aralık 1993	
428)- Burhan Ataş	Diyarbakır	06 Aralık 1993	
429)- Esat Güntay (22)	Batman	06 Aralık 1993	
430)- Durmuş Zümrüt Yaprak	Adana	07 Aralık 1993	Şöför
431)- Şülkrü Tavşan	Diyarbakır	07 Aralık 1993	
432)- Sadrettin Aydın	Diyarbakır	07 Aralık 1993	
433)- Recep Erbahadır	Diyarbakır	07 Aralık 1993	İşçi
434)- Sedat Alıncı	Diyarbakır	07 Aralık 1993	
435)- Bülent Gül	Diyarbakır	07 Aralık 1993	
436)- Esat Göktal	Batman	07 Aralık 1993	
437)- Hasan Elhakan (19)	Diyarbakır	08 Aralık 1993	
438)- Nazmi Efe	Diyarbakır	08 Aralık 1993	
439)- Hayrettin Yıldız (38)	Diyarbakır	10 Aralık 1993	Öğretmen
440)- Sıtkı Yıldırım (30)	Adana	10 Aralık 1993	
441)- Zuhat Tepe (27)	İskenderun	14 Aralık 1993	Gazete satıcısı
442)- Abdurrahman Bakır (22)	Diyarbakır	17 Aralık 1993	Kasap
443)- Mehmet Elçiçek (40)	Diyarbakır	17 Aralık 1993	İmam
444)- Veysi Kortak (17)	Diyarbakır	19 Aralık 1993	
445)- Ekrem Teonay (40)	Midyat	19 Aralık 1993	İşçi
446)-	Şırnak-Eruh	19 Aralık 1993	
447)-	Şırnak-Eruh	19 Aralık 1993	
448)- Salih Bozcu (27)	Batman	21 Aralık 1993	Şöför
449)- Zeynel Keskin	Bingöl	22 Aralık 1993	Çiftçi
450)- Selahattin Bilen	Silopi	22 Aralık 1993	
451)- Niyazi Mete	Silopi	22 Aralık 1993	
452)- Sinan Erdem (34)	Kızıltepe	22 Aralık 1993	
453)- Mehmet Hadi Çam (32)	Kızıltepe	22 Aralık 1993	
454)- Nezih Güneri	Bismil	24 Aralık 1993	
455)- Sadık Kortak	Bismil	26 Aralık 1993	PKK sanığı
456)- Fevzi Öncel	Bismil	26 Aralık 1993	İşçi
457)- Sakine Öncel	Bismil	26 Aralık 1993	Ev kadını
458)- Saraç Cengiz (27)	Batman	27 Aralık 1993	
459)- Halim Özboyacı (62)	Diyarbakır	27 Aralık 1993	
460)- Ayhan Doğan (23)	Diyarbakır	27 Aralık 1993	
461)- Mehmet Akçanlı (28)	Diyarbakır	27 Aralık 1993	Esnaf
462)- Mehmet Kaynar (52)	Diyarbakır	27 Aralık 1993	Muhtar
463)- Zeki Yalçın (17)	Hakkari	28 Aralık 1993	Öğrenci-lise
464)- Ahmet Acar (18)	Van	28 Aralık 1993	Öğrenci
465)- Mehmet Dayan	Diyarbakır	29 Aralık 1993	Öğretmen
466)- Abdurrahman Bayındır	Batman	29 Aralık 1993	Çiftçi
467)- Mehmet Yılmaz	Diyarbakır	31 Aralık 1993	Müstahdem

İŞKENCE

İşkence, 1993 yılında da sistematik bir sorgulama yöntemi olarak kullanıldı ve insan hakları ihlalleri içindeki önemini hiçbir zaman yitirmedi. Yapılan açıklamalar ya da verilen demeçlerde söylenenler ne olursa olsun işkencenin önlenmesi bir yana, azaltılması yolundaki bir çabaya bile tanık olunmadı. Gözaltında ölenlerin, gözaltına alındıktan sonra kaybolanların, işkence sonucunda sakat kalanların, işkence ve gözaltındaki tecavüz olaylarının sayısında bir önceki yıla göre önemli artışlar gözlemlendi. İşkenceciler korundu, teşvik edildi ve ödüllendirildi. İşkence olayları ile ilgili olarak açılan soruşturmalar göstermelik olmaktan öteye gitmedi. Açılan davaların sürüş biçimleri ve verilen cezaların az olması, işkence olaylarının artışında teşvik edici bir rol oynadı.

Yetkililerin işkence olaylarına yaklaşımı da işkenceyi önlemekten çok teşvik edecek şekilde oldu. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse; Mart ayı başında Konya Barosu tarafından düzenlenen bir toplantıda konuşan Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral, siyasal suçlar nedeniyle gözaltına alınan sanıkların gözleri bağlı olarak sorgulanmaları gerektiğini söyledi. DGM kapsamına giren soruşturmalar nedeniyle gözaltına alınanların Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'ndaki değişikliklerden yararlanmamalarının doğru olduğunu belirten Nusret Demiral, "Açtığımız davalarda, sanıklar çoğu kez delil yetersizliğinden beraat ediyorlar. Ama bu onların suçsuz olduğunu göstermez" dedi.

İşkence konusundaki samimiyetsizliğin ve işkence olaylarına adı karışanların nasıl ödüllendirildiğinin bir örneği de Özgür Gündem gazetesinin 15 Ağustos 1993 tarihli sayısında yer alan bir haberle kamuoyuna yansıdı. Söz konusu haberle, Adana Valiliği görevine getirilen Naci Parmaksız hakkında Adana Emniyet Müdürü olduğu sırada adının karıştığı bir işkence olayı nedeniyle suç duyurusunda bulunulduğu ve daha sonra üzerinde bir işlem yapılmayan bu suç duyurusu nedeniyle Türkiye'nin şu an Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda yargılandığı ortaya çıktı. Habere göre, 1987 yılı Ekim ayı içinde Adana'da gözaltına alınan bir kişi, gözaltında gördüğü işkenceyi daha sonra hem Adana Devlet Hastanesi (24 Ekim 1987 tarihli) hem Adli Tıp Kurumu'ndan (26 Ekim 1987 tarihli) aldığı doktor raporlarıyla kanıtladı. Ardından da savcılığa başvurarak suç duyurusunda bulundu. Doktor raporlarıyla söz konusu kişiye işkence yapıldığının ve elektrik verildiğinin saptanmasına karşın açılan soruşturma

engellendi. Hatta, Naci Parmaksız hakkında dönemin İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu tarafından soruşturma emri verilmesine karşın, bu emir, evrak üzerinde tahrifat yapılarak değiştirildi. Soruşturmanın engellenmesi ve yaptığı itirazlardan bir sonuç çıkmaması üzerine söz konusu kişi, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu da başvuruyu incelenmeye değer buldu ve gerekli işlemi başlattı. İnceleme sonucunda itiraz yerinde görüldü ve Türkiye'ye "olayla ilgili dostane çözüm bulunması" için öneride bulundu. Türkiye, Komisyon'daki Temsilcisi Can Altan aracılığıyla verdiği yanıtta, "dostane çözüm önerisine sıcak bakıldığını ve gerekenin yapılacağını" bildirdi.

Zaman zaman da Türkiye'deki işkence olaylarının varlığını kabul eden yetkili kişi ya da devlet kurumlarının bazı açıklamalarına tanık olundu. Ancak bu açıklamalar sürekli olarak "işkencenin sistematik olmadığı" ve "işkence yapan görevlilerin ağır biçimde cezalandırıldığı" şeklindeki ifadelerle anlamını yitirdi. Bu konuda, Şubat ayı içinde işkence olayları ile ilgili bir rapor hazırlayan Meclis İnsan Hakları Komisyonu'nun vardığı sonuç örnek olarak gösterilebilir. Komisyon üyelerinin Ankara ve Diyarbakır'da yaptığı incelemeler sonucunda hazırlanan ve "Türkiye'de, işkencenin bir devlet politikası olmadığı" öne sürüldüğü raporda, 15 Aralık 1992 tarihinde açıklanan Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin Türkiye'yi ağır bir dille suçlayan açıklaması değerlendirildi. Bu açıklamanın Türkiye'yi küçük düşürdüğü savunulduğu raporda, "Türkiye'de işkencenin devlet politikası olmadığı, emirle yapılmadığı, bazı kişisel tutum ve davranışlardan kaynaklandığı" görüşüne yer verildi.

CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)

1992 yılının önemli tartışma konusu olan ve kısaca "CMUK" olarak bilinen Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişiklikler 1993 yılı içinde de gündemden çıkmadı. İşkence olaylarını önleme konusunda bir yarar sağlamayan CMUK, yetkililerin sıkıştıkları zaman kullandıkları "insan haklarına saygı göstergesi" olmaktan öteye gitmedi. 1993 yılında yaşananlar 1 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe giren CMUK'un işkenceyi önlemede bir yarar sağlamadığını, hukuk sistemine önemli bir değişiklik getirmediğini ve kamuoyunu, özellikle de dış kamuoyunu tatmin etmeye yönelik bir girişim olmaktan öteye gidemeyeceğini gözler önüne serdi. CMUK, bırakalım işkenceyi önlemeyi, işkence sonucu ölümleri yok edemedi, işkence olaylarının azalmasını bile sağlayamadı. Bilindiği gibi, SHP-DYP koalisyon hükümetinin en önemli vaatleri arasında yer alan bu değişikliklerle, (3842 Sayılı Yasa) aşağıda sıralanan yeni düzenleme ya da istisnalar uygulamaya sokulmuştur:

- Gözaltı süresi bireysel suçlarda 24 saat, toplu suçlarda ise 4 gün olacak. Bu süre toplu suçlarda hakim kararıyla 4 gün daha uzatılabilecek. Gözaltı süresi, DGM kapsamına giren suçlar için "15 gün", Olağanüstü Hal Bölgesi için ise "30 gün" öngörülmektedir.
- Sorgunun her aşamasına sanığın avukatı da katılabilecek. Sanık, gözaltında avukatı ile görüşebilecek. Sanığın sorgu süresince avukat bulundurma ve avukatından hukuki yardım isteme hakkı engellenmeyecek. 18 yaşından küçük sanıkların ifadeleri, isteğine bakılmaksızın avukat yanında alınacak. Avukat tutamayacak durumda olan sanıklara, baro tarafından avukat sağlanacak. Bu olanaklar, DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınanlara tanınmamaktadır.
- İşkence, kötü muamele ve iradeyi bozan bedeni ve ruhi müdahalelerle alınan ifadeler geçersiz olacak. Kişilere ifadeleri alınırken yasalara aykırı vaatlerde bulunulamayacak. Bu hükümler ayrımsız olarak tüm suçlarda uygulanmaktadır.

- Gerek güvenlik görevlileri, gerek savcı tarafından ifade alınırken, sanığa, "yüklenen suçlar" ve "hakları" ile "konuşmama hakkı olduğu" hatırlatılacak. Bu uygulamalar DGM kapsamına giren suçlarla ilgili durumlarda yerine getirilmemektedir.
- Tutukluluk durumu, hazırlık soruşturması için 6 ayı, yargılanma aşamasında ise 7 yıla kadar hapis gerektiren davalarda iki yılı geçemeyecek, 7 yıldan fazla hapis cezası gerektiren davalarda ise tutukluluğun devam edip etmeyeceğine hakim karar verecek. Bu durumda hakim, gerek gördüğü takdirde kefalet karşılığında tahliye kararı verebilecek. Bu hükümler DGM'lerde görülen davalarda uygulanmamaktadır.

CMUK'da yapılan değişiklikler, 1993 yılı boyunca kamuoyunda tartışmalara yol açtı, insan hakları savunucuları ve hukukçular tarafından birçok açıdan eleştirildi. Eleştirilerin odak noktası "yapılan değişikliklerin siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamaması" oldu. Ayrıca uygulamada tanık olunan çok sayıda olumsuz örnek, CMUK'a yönelik eleştirileri haklı çıkardı. CMUK ile ilgili eleştirileri özellemeden önce, belirtilmesi gereken önemli bir nokta vardır. Bu da yasanın bazı olumlu yönler taşıdığı gerçeğidir. 31 maddelik yasa, genel olarak tutuklama koşullarının tanımlanması ve tutuklamadaki keyfiliğin kısmen önlenmesi, soruşturma sırasında sanığın avukatıyla görüşmesi, soruşturma evrakının avukat tarafından incelenmesi, gözaltı süresinin kısaltılması, bu sürenin uzatılmasının hakim kararına bağlanması, yasak sorgu yöntemlerinin sayılarak yasa metnine alınması, sorgu tarzının belirlenmesi, sanığa susma ve tutukluluğun devamına itiraz hakkı tanınması gibi yönleriyle olumludur.

Ancak bu olumlu yönler, bizleri aldatmamalıdır. En basitinden, yapılan değişiklikler işkence olaylarının en yoğun ve ağır biçimde yaşandığı siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamamaktadır. Tek başına bu sınırlandırma bile yasanın işkence olaylarını önleyemeyeceğinin göstergesidir. Yasanın 31. maddesi ile, değişikliklerden hiçbirinin "DGM kapsamına giren suçlarda uygulanmayacağı" kuralı getirilmiştir. Böylelikle, olağanüstü yargı düzeni yaratılmış, aynı ülkede iki ayrı yasal rejim sistemleştirilmiştir.

Yasanın gerekçesi ve düzenlenme amacı, insan hakları ihlallerini ortadan kaldırmayı hedeflediği halde, özellikle 31. madde ile bu hedeften uzaklaşmıştır. Çünkü insan hakları ihlalleri en çok DGM kapsamındaki zanlılar üzerinde gözlenmektedir. İşkence ve yasak sorgu yöntemlerine en çok Olağanüstü Hal Bölgesi'nde başvurulmaktadır. Bu yasa ile geriye gidilmiş, DGM kapsamına giren soruşturmalar ile Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insan hakları ihlallerine ve yasak sorgu yöntemlerine yasal olanak sağlanmıştır. Böylece, her zaman yakınma nedeni olan işkence yasal himayeye kavuşturulmuştur. Meşrutiyet döneminde Osmanlı padişahı, "Bana bir tek meclisi fesih yetkisi verin, dilediğiniz anayasayı yapın" demişti. Yasanın 31. maddesi düzenlenirken bu mantık aynen izlenmiş ve yapılan olumlu düzenlemeler 31. madde ile bir kalemde işlemez hale getirilmiştir.

Yasada, işkence olaylarını ortadan kaldıracak bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Gözaltı süresi söylenildiği gibi büyük ölçüde azalmamıştır. Ayrıca DGM kapsamına giren suçlarda ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde eski süreler aynen korunmuştur. Yasa ile gözaltı süresi adli suçlar için 8 güne kadar uzatılabilmektedir. Oysa, 1973 ile 1980 yılları arasındaki uygulamada, bu süre "7 gün" olarak belirlenmişti. Bu durum yasanın bu haliyle 20 yıl öncesinin standartlarını bile yakalayamadığını göstermektedir. 8 günlük süre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, yakalanan kişilerin "hemen" hakim huzuruna çıkartılmalarını emreden 5/3. maddesine de aykırıdır.

Yasa çıkmadan önce, Başbakanlık tarafından 1990 yılı içinde yayımlanan bir genelge uyarınca avukatın sanık ile hazırlık aşamasında zaten görüşme olanağı vardı. DGM kapsamına giren suçlar da dahil, genelge ile tanınan bu olanak, anılan yasa ile ortadan kaldırılmış ve geriye gidilmiştir. Keza yargılama hukukunun evrensel ilkelerini hiçe sayan yasa koyucu, suç vasfının tayini ile görev ve yetki konusunu polisin insaf ve takdirine terk etmiştir. Önceden savcı ve hakime ait olan bu yargısal işlevlerin, bazı fiillerde polise devredilmiş olması, polisin ölü alınamayacak keyfiliklerine yol açmaktadır.

Gözetilene alınanlar, yeni düzenlemede de yıllardır sorgu yöntemi olarak işkenceyi uygulayan kişilerin gözetimine bırakılmaktadır. "Sanığın avukatıyla görüşmesi, sorguya avukatın katılması ve sanığa hukuki yardımda bulunması" tek başına işkence olgusunu ortadan kaldıramayacak niteliktedir. Yıllardır işkenceye alışmış kadrolarda değişiklik yapmadan işkencenin önlenmesini beklemek inandırıcı olmamaktadır.

Getirilen yeni düzenlemeyle siyaset suç ve adli suç ayrımı yapılmış, siyaset suçlarda adil yargılanma hakkı hiçe sayılmış, yargılama hukuku açısından "eşitlik" ilkesi çiğnenmiştir. Oysa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. ve 6. maddeleri "savunma ve adil yargılanma hakkını" herkes için düzenlemektedir. 1982 Anayasası bile savunma hakkını lafla da olsa "herkes" için öngörmektedir. Yeni düzenleme, bu açıdan anayasanın bile gerisine düşmüştür.

Yasanın 29. maddesi ile DGM kapsamına giren suçlar azaltılmıştır. Ancak burada bir gerçeği gizleme çabası da bulunmaktadır. Bu nedenle DGM kapsamına giren suçların gerçekten azaltıldığını düşünmek bizleri yanıltmaya sevk edecektir. Yeni düzenlemede gerçek anlamda teşekkül halinde gümrük kaçakçılığı ve hayali ihracat olayları gibi bazı konular DGM kapsamına giren suçlar olmaktan çıkartılmıştır. DGM kapsamından çıkartıldığı söylenen diğer suçlar konusuna değinmek gerekirse, karşımıza başka bir tablo çıkmaktadır. Çünkü, "Terörle Mücadele Yasası"nın 1. maddesi halen yürürlüktedir. Buna göre, "DGM kapsamından çıkartıldığı" söylenen birçok hüküm, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca halen "terör suçu" sayılmaktadır. Bu nedenle, yazılan bir yazı, yapılan bir konuşma ya da evde bulunan bir bildiri çok kolaylıkla "Terörle Mücadele Yasası" kapsamında değerlendirilebilecektir. O zaman da sanık "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca DGM'de yargılanacak, 15 gün gözaltında (Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 30 gün) kalabilecek, işkence görebilecek, avukatıyla görüşemeyecek, yakınlarına gözaltında olduğu bildirilmeyecektir. Hatta, "keyfi ve gereksiz" tutuklanabilecek, tutuklama yıllarca sürebilecektir.

1993 yılı boyunca yaşanan olaylar, CMUK'un başarısız olduğunu, beslenen umutların boşa çıktığını ve yapılan eleştirilerin doğruluğunu gösterdi. Ayrıca uygulamada karşılaşılan bir dizi olumsuzluk da bu başarısızlığı katmerleştirdi. Yeni CMUK düzeni, Türkiye'nin kanayan yarası işkenceyi ortadan kaldıramadı. Yasanın, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Aralık 1992'den sonra işkence olaylarının ve iddialarının ardı arkasının kesilmemesi, gözaltında ölümlerin sona ermemesi, olumsuz uygulamalar nedeniyle başta barolar olmak üzere pek çok kuruluşun sık sık şikayetçi olması yapılan değişikliklerin olumlu bir gelişme yaratmadığını ortaya koydu. Ayrıca basın, düşünce, inanç ve örgütlenme özgürlüğünü yok eden pek çok soruşturma ve yargılamada, "Terörle Mücadele Yasası"nın uygulanması da, "DGM kapsamına giren suçlar azaltıldı" savunmasını boşa çıkardı. ("Saptanan İşkence Olayları", "Düşünce ve Basın Özgürlüğü" ve "Örgütlenme Özgürlüğü" başlıklı bölümlerde bu konuda çok sayıda örnek yer almaktadır.)

CMUK'un başarısızlığı sırf DGM kapsamına giren siyasal nitelikli soruşturmalarda sınırlı kalmadı. CMUK ile getirilen düzenlemeler, çoğu kez adli soruşturmalarda da göz ardı edildi. Yasada yer alan sanık lehine hükümler, başta sorguda avukat bulundurulması olmak üzere çoğu kez güvenlik görevlileri tarafından hiçe sayıldı. Hatta kimi zamanlar, CMUK hükümlerinin uygulanmasında ısrar eden avukatlar, güvenlik görevlilerinin saldırı ve hakaretlerine maruz kaldı.

İstanbul Barosu Başkanı Turgut Kazan, 17 Ocak günü düzenlediği bir basın toplantısında CMUK hükümlerini hiçe sayan görevlilerin yaptığı uygulamalar ile ilgili örnekleri kamuoyunun bilgisine sundu. Turgut Kazan, İstanbul Barosu tarafından saptanan, CMUK'a aykırı uygulamalarla ilgili olarak şunları söyledi: "En çarpıcı uygulama Gümrük Muhafaza birimlerinde yaşanıyor. Gümrük memurları yakaladıkları kişiyi önce dövüyor, sonra da avukat çağırma hakkı olduğunu söyleyip, "Avukat geldiğinde sana öğrettiğimiz ifadeyi vermezsen, gidince dayak devam eder" diye gözdağı veriyorlar. Bir başka tehlikeli ve aykırı örnek de, polisin yakaladığı kişiye, sanık olarak değil de tanık olarak veya bilgi almak için çağırdığını söylemesi. Bu durumda da kişiye "avukat çağırma hakkı olmadığı" bildiriliyor. Ama tanık olarak ifadesi alınan kişi sonuçta sanık oluyor. CMUK'un 144. maddesine göre yakalanan kişi avukatı ile her zaman, başkalarının duymayacağı biçimde başbaşa görüşme hakkına sahip. Bazı karakollarda polisler, polisin başka kişi sayılmayacağını söyleyerek, sanığın yanına oturup "buyrun konuşun" diyor. Zaman zaman polisler, bu hakkı bedava avukat çağırma olayı olarak yorumluyorlar. Avukatını isteyen kişiye "Deli misin dünyanın parasını vereceksin. Barodan iste bedava gelsin" diyorlar. Çoğu zaman, polis avukat isteyen kişiyi caydırmaya çalışıyor, yalnızca hak ihtilaflarında taraflara avukat çağırma haklarını hatırlatıyor. Hatta zaman zaman sivil giyinmiş bir kişiye cüppe verip, sanığın yanına sokuyor".

DGM kapsamına girmeyen adli soruşturmalarda ortaya konulan, CMUK'a aykırı uygulamalar ve çıkarılan güçlüklerle ilgili 1993 yılında yaşanan diğer bazı örnekler şöyle:

22 Şubat sabahı İstanbul'da polis tarafından gerekçesiz olarak gözaltına alınan Halit Yılmaz, Tolga Varan (16), Hasan Tanrısever ve Cüneyt Türker adlı 4 gencin, gözaltında bulduklarını ailelerine bildirmelerine izin verilmedi. Götürüldükleri karakolda akşama kadar gözaltında tutulan gençlerin ısrarlı davranışları üzerine, ailelerine telefon edip durumlarını bildirmelerine olanak sağlandı.

8 Mart günü gözaltında tutulan müvekkili ile görüşmek üzere Cumhuriyet Savcılığı'ndan izin alarak İzmir Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi'ne giden Avukat Hikmet Aykent'e polisler tarafından görüşme izni verilmedi. Hikmet Aykent bunun üzerine olayı, İzmir Barosu'na bildirdi ve yardım istedi. Hikmet Aykent, daha sonra İzmir Barosu Yönetim Kurulu Üyesi Ahmet Aksüt ile birlikte yeniden Emniyet Müdürlüğü'ne gitti. Hikmet Aykent'e yine polisler tarafından izin verilmedi. Bu duruma itiraz eden avukatlar kısa süre içinde polisler tarafından zorla bina dışına çıkartıldılar. Olayın Cumhuriyet Savcılığı'na bildirilmesi üzerine CMUK hükümlerine aykırı davranan Coşkun Alagöz ve Mehmet Ali Bilgiç adlı 2 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. Hazırlanan iddianamede, 2 emniyet görevlisinin "savunma görevini engellemek, avukata hakaret ve zor kullanmak" suçlarından 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi.

Ağustos ayı içinde İzmir Adliyesi'nde, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gören 17 yaşındaki bir müvekkili ile görüşmek isteyen (CMUK uyarınca 18 yaşından küçük

sanıkların isteğine bakılmaksızın avukatla görüştürülmesi gerekiyor) Ahmet Çolakoğlu adlı avukat bir polis tarafından engellendi. Olaya yol açan polis daha sonra İzmir Barosu tarafından dönemin Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü ile Adalet Bakanı Seyfi Oktay'a şikayet edildi. İzmir Barosu Başkanı Volkan Alposkay, Erdal İnönü ile görüşürken, "Ahmet Çolakoğlu davası polisin, Valiliğin ve Cumhuriyet Savcılığının üzerini örtemeyeceği kadar çirkin bir olaydır. Olay polisin genel eğilimidir. Yani polis sadece İzmir'de yasaya aykırı davranmıyor. Bu Türkiye'nin her yerinde böyledir" dedi. Olayı, Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü'ye aktaran Avukat Ahmet Çolakoğlu da yaşadığı olaydaki polisin tavrının kişisel olmadığını belirterek, "Polisin savunmaya tahammülü yok. Sanıkla daha sonra görüştüğümde, 20 teyp çaldığını zorla kabul ettirdiklerini söyledi. Kabul etmesi için işkence yapılmış" şeklinde konuştu. Müvekkilinin gözaltında kalma süresinin 5 güne kadar uzatıldığını ancak, gözaltı süresinin uzatılması için gerekli olan savcı izninin soruşturma dosyasında bulunmadığını anlatan Ahmet Çolakoğlu, ellerinin sakat olması nedeniyle yanında sürekli teyp bulundurduğunu ve bu teyp yardımıyla polisin kendisine yönelttiği hakaret ve tehditleri banta kaydettiğini açıkladı.

Bu arada CMUK'a yönelik eleştiriler kimi zaman mahkemelerin gündemine getirildi ve Anayasa'ya aykırılık iddialarında bulunuldu. Örneğin; Ocak ayı başında Kırşehir Sulh Ceza Mahkemesi'nde görülen bir davada, avukatların "CMUK'ta yapılan değişikliklerden, DGM kapsamına giren siyasal suçlardan ötürü yargılananların yararlanamamasını öngören düzenlemenin (31. madde) Anayasa'ya aykırı olduğunu" bildirmeleri, söz konusu mahkeme tarafından ciddiye alındı. Mahkeme, daha sonra bu hükmün iptal edilmesi isteğiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulundu. Ancak Anayasa Mahkemesi, başvuruyu geri çevirdi. 18 Ocak günü verilen kararda, mahkemelerin ancak kendileri tarafından uygulanan yasa maddelerinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunabilecekleri belirtildi. Bu karar sonucunda, CMUK'un sanıklar arasında büyük eşitsizlik yaratan 31. maddesinin iptali isteğiyle Anayasa Mahkemesi'ne ancak DGM'lerin başvuru yapabileceği ortaya çıktı.

Bunun üzerine Haziran ayında İstanbul DGM'ye başvuran Selim Okçuoğlu ve Niyazi Çem adlı 2 avukat, CMUK ile getirilen bazı haklardan DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınan ya da tutuklananların yararlanamamasının başta "yasa önünde eşitlik" olmak üzere Anayasa'nın bir çok ilkesine aykırı olduğunu bildirdiler. Konunun Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesini isteyen avukatlar, "CMUK'ta yapılan değişikliklerle gözaltı süresi 24 ya da 48 saate indirilirken, DGM kapsamına giren suçlarda bu sürenin 15 güne, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde ise 30 güne kadar uzatılabilmesinin yasal değil, siyasi bir karar olduğuna" dikkat çektiler. Avukatlar, CMUK'taki değişikliklerin işkenceyi önlemek amacıyla yapıldığını söylenmesine karşın "PKK'ya üye olmak" ya da "yardım ve yataklık etmek" suçlamalarıyla yargılanan müvekkillerinin "işkence gördüklerine" dair ellerinde çok sayıda doktor raporu bulunduğunu belirterek, bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması için yasanın Anayasa Mahkemesi'nde tartışılmasına olanak sağlanması gerektiğini söylediler.

a)- Soruşturma ve davalar

1993 yılında, daha önce de belirttiğimiz gibi işkence olayları ve iddiaları ciddi bir biçimde soruşturulmadı. Yapılan suç duyurularının büyük bir bölümü hasıraltı edilirken, bir çok soruşturmada ise komik gerekçelerle takipsizlik kararları verildi. İşkence suçluları hakkında dava açılabilmesi için ise uzun süreli uğraşlar verilmek zorunda kalındı. Bu durumlar da işkence olaylarının önlenememesinde bir etken oldu.

İşkence olaylarının nasıl gayri ciddi soruşturulduğunun bir örneği Nisan ve Mayıs aylarında Ankara'da yaşandı. 12 Eylül askeri darbesinden sonra ordudan ihraç edilen Osman Tiftikçi adlı emekli teğmen, 9 Nisan günü Ankara'nın Küçüksesat semti Esat Caddesi'ndeki bir bilardo salonunda polis tarafından gözaltına alınmak istendi. Bu uygulamaya karşı çıkan Osman Tiftikçi, slogan atarak polise direndi. Polis de Osman Tiftikçi'yi zor kullanarak gözaltına aldı ve Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü. Osman Tiftikçi, gözaltına alındıktan 3 gün sonra 12 Nisan günü Adli Tıp Kurumu'na sevk edildi ve burada kendisine "5 gün süreyle iş göremeyecek biçimde yaralandığını" belirtir doktor raporu verildi. Gözaltı süresi dolduktan sonra Ankara DGM tarafından tutuklanan Osman Tiftikçi, 27 Nisan günü bir kez daha Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Adli Tıp Kurumu, Osman Tiftikçi'ye bu kez 3 günlük bir rapor daha verdi. Adli Tıp Kurumu'nun 27 Nisan 1993 tarihli raporunda, "Osman Tiftikçi'nin glans penis arka yüzünde, verteksde, sol dirsek üstünde, sağ ön kol üstünde, sağ ve sol ayak başparmaklarında kurutlu erozyon tespit edildiği" belirtildi. Bu raporun ardından Osman Tiftikçi, "gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü" belirterek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu üzerine Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

Bir süre devam eden soruşturma sonucunda "Osman Tiftikçi'nin tamamen yasal çerçeve içinde yakalandığı" sonucuna varılarak takipsizlik kararı verildi. Söz konusu takipsizlik kararında şöyle denildi: "Osman Tiftikçi'nin, yakalandıktan sonra emniyete götürülmek istendiğinde yapılan müdahaleye direndiği ve bu direniş sonucunda da 5 gün süreyle işten kalacak şekilde hırpalandığı anlaşılmıştır. Olay, tespit edilen şekliyle CMUK'a uygundur. Sanık, slogan atarak görevlilere direnişte bulunmuştur. Görevliler de zor kullanarak sanığı arabaya bindirmiş ve bu sırada sanığın vücudunda yara, bere ve sıyrıklar oluşmuştur." Takipsizlik kararında, polislin işkence iddiası ile hangi hallerde suçlanabileceği şu şekilde anlatıldı: "Vaki direnişi kırmak ve sanığı yakalamak polislin yasal görevidir. Direnişin kırılması sırasında polis ya da polisler, keyfiliğe kaçarlara ve kanunun kendilerine verdiği yetki sınırlarını aşarlarsa (elin, kolun kırılması, belden aşağı kısma ve ayaklara ateş açmak yerine gövde kısmına ateş edip ağır yaralama ya da sakat bırakma gibi), o zaman yasal sorumluluk söz konusu olabilir".

Soruşturmada, Osman Tiftikçi'nin "sorgulanırken işkence gördüğüne" dair iddiaları ise değerlendirilmedi. Hatta, aldığı raporda, "glans penis arka yüzünde, verteksde, sol dirsek üstünde, sağ ön kol üstünde, sağ ve sol ayak başparmaklarında kurutlu erozyon tespit edildiği" şeklinde bir ifade bulunan Osman Tiftikçi'nin başta penisi olmak üzere vücudunun çeşitli yerlerinde bulunan ve elektrik verme sonucu ortaya çıktığı bilinen izlerin nedenine hiç değinilmedi. Soruşturma sonucunda ortada kalan, "peniste bulunan izlerin, sanığın zorla araca bindirilmesi ile ne denli ilişkili olabileceği?" sorusu ise işkence olaylarıyla ilgili olarak açılan soruşturmanın nasıl ciddiyetten uzak yürütüldüğünü gözler önüne serdi.

İşkence olayları ve işkence iddiaları üzerine başlatılan soruşturmanın sonuçlarıyla ilgili 1993 yılında tanık olunan diğer ilginç örnekler şöyle:

Çorum'un Ortaköy ilçesinde yaşayan Doğan Kelek adlı genç, Temmuz ayı içinde ilçede görevli bir astsubay tarafından "tipi teröriste benziyor" gerekçesiyle dövüldü. Olaydan sonra hastaneye başvuran Doğan Kelek, vücudundaki darp izlerini belgeleyen "6 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı ve Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda

bulundu. Doğan Kelek, yaşadıklarını anlatırken, "Traktörle ilçeden Kürtlerin yaşadığı Cevizli köyüne gidiyordum. Bir askeri araç yolumuzu kesti. İçinden inen astsubay, tipimin teröriste benzediğini söyleyerek beni dövdü" dedi. Bu olayda da açılan soruşturmadan bir sonuç çıkmadı. Olay, Doğan Kelek'i durup dururken döven astsubay Adnan Karaca'nın görev yerinin değiştirilerek Ege Bölgesi'ndeki bir yerleşim merkezine atanmasıyla kapatıldı.

2 Mayıs günü Adana'da gözaltına alınan Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencisi Ahmet Halifegil, götürüldüğü PTT Polis Karakolu'nda Sabri Güngen adlı komiser tarafından dövülmeye başlandı. Komiser tarafından dövülmeye tahammül edemeyen Ahmet Halifegil de bir süre sonra Sabri Güngen'e yumruk atarak karşılık verdi. Komiser Sabri Güngen bu nedenle hafif şekilde yaralandı. Ahmet Halifegil, serbest bırakıldıktan sonra Adli Tıp Kurumu'na başvurarak "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı ve Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Sabri Güngen aleyhine suç duyurusunda bulundu. Ancak Cumhuriyet Savcılığı, suç duyurusunu kabul etmeyerek, Ahmet Halifegil'in karşılık vermesi sırasında yüzüne yumruk isabet eden ve bu nedenle "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu bulunan Komiser Sabri Güngen'den yana tavır aldı. Ardından da "polise karşı geldiği ve fiili saldırıda bulunduğu" iddiasıyla Ahmet Halifegil hakkında dava açtı. Ahmet Halifegil'in yargılanmasına 1 Temmuz günü başlandı. İlk duruşmada şikayetçi olarak söz alan Sabri Güngen "Ahmet bana ve diğer arkadaşlarıma saldırdı. Kolumdan ısırıp, surauma yumruk attı. Kendisine işkence yapmadık" dedi. Ahmet Halifegil ise Komiser Güngen'in iddialarını reddederek, "Karakolda 17 saat işkence gördüm. Ayrıca ölümlü tehdit edildim. Komiser ve diğer polisler yalan söylüyorlar" diye konuştu.

1992 yılı Aralık ayında gözaltına alınan ve Urfa Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanan, Viranşehir gazetesi ve BBC muhabiri Eyüp Seyrek (44) ile İbrahim Halil Yaman (33), Ömer Özkan (29) ve Serdar Mert (16) adlı kişilere gözaltında kaldıkları 20 gün boyunca ağır işkence yapıldığı ortaya çıktı. Sanıkların maruz kaldıkları işkenceler Adli Tıp Kurumu tarafından verilen doktor raporlarıyla saptandı. Gözaltı süreci sonrasında tutuklanan ve bir süre cezaevinde kalan sanıklar yaptıkları açıklamada şunları söylediler: "Urfa Emniyet Müdürlüğü'nde 20 gün boyunca çok ağır işkence gördük. Makatlarımıza cop sokuldu. Boğazlarımız sıkılarak boğulmak istedik. İşkencelerden kurtulmak için polislerin bize söyledikleri her şeyi kabul ettik. Bize yönelik suçlamaları işkence sonucu kabul ettiğimiz 15 Aralık 1992 tarihinde düzenlenen Adli Tıp raporlarında belirtilmiştir". Aldıkları raporlar ve yaptıkları suç duyurularına karşın, sanıkların maruz kaldıkları işkence olayı ciddi bir şekilde soruşturulmadı. Olay kapatılarak, işkence konusundaki samimiyetsiz yaklaşımın yeni bir örneği ortaya kondu.

Yapılan gayri ciddi soruşturmalara karşın, zaman zaman az sayıda da olsa yargı önüne çıkartılan polis ya da diğer güvenlik görevlilerine tanık olundu. Ancak bu davalar, sonuçlandırıldığında işkence suçlusu güvenlik görevlilerine verilen cezalar, daha önceki yıllarda olduğu gibi son derece az oldu. Bu konuda örnek gösterilebilecek, 1993 yılı içinde sonuçlanan işkence davalarıyla ilgili bazı bilgiler şöyle:

İHD Urfa Şubesi Sekreteri Avukat Ramazan Ferat'ı, 7 Haziran 1991 tarihinde döven Seyid Eren ve Zeki Keçe adlı iki polis, 3'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Urfa 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde Şubat ayı içinde sonuçlanan davada sanık polis memurlarına 3'er ay da meslekten uzaklaştırma cezası verildi. Davada yargılanan Enver Ünver ve Sinan Genç adlı iki polis ise delil yetersizliğinden beraat etti.

"Yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla 1988 yılı içinde Ankara'da gözaltına alınan İmdat Halis adlı polis müdürüne "işkence yapmakla" suçlanan İbrahim Dedeoğlu, Mehmet Ozan ve Yusuf Eren adlı üç emniyet görevlisi 3'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 4 Mart günü sonuçlanan davada sanık emniyet görevlilerine 5'er milyon lira para ve 3'er ay süreyle memuriyetten uzaklaştırma cezaları verildi. Emniyet görevlilerine verilen cezalar daha sonra tecil edildi.

Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde 1986 yılı içinde toplam 9 kişiye işkence yaptıkları gerekçesiyle yargılanan 5 emniyet görevlisi çeşitli cezalara mahkum oldu. Giresun Ağır Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanan davada sanıklardan Komiser Yüksel Ergenekon'a 6 yıl 8 ay hapis ve 1 yıl 8 ay meslekten uzaklaştırma, Başkomiser Kemal Karacan'a 3 yıl 4 ay hapis ve 10 ay meslekten uzaklaştırma, Komiser Şeref Çoban'a 1 yıl 8 ay hapis ve 2 ay meslekten uzaklaştırma, polis memurları Nuri Kuşçu'ya 1 yıl 8 ay hapis ve 2 ay meslekten uzaklaştırma, Yunus Yıldırım'a ise 10 ay hapis ve 5 ay meslekten uzaklaştırma cezaları verildi. Davada yargılanan Abdurrahman Doğan ve Sedat Gümüş adlı polisler ise beraat etti. Sanıklara verilen cezalar onaylanarak kesinleşti.

İşkence suçlarının nasıl korunduklarının bir örneğine de 1993 yılının son günlerinde tanık olundu. Sıddık Bilgin adlı öğretmeni 1985 yılı Temmuz ayında Bingöl'ün Genç ilçesi Suveren Jandarma Karakolu'nda işkence yaparak öldürmekten sanık Binbaşı Ali Şahin, astsubaylar Mehmet Acar ve İbrahim Yıldızgörür ile Onbaşı Suat Akova'ya verilen birer yıllık hapis cezaları Yargıtay tarafından bozuldu. Yargıtay kararında, Sıddık Bilgin'e işkence yapıldığının tanık anlatımlarıyla doğrulandığı ancak "ölüme işkencenin yol açtığına" dair delil bulunmadığı belirtilerek davanın "işkence yapmak" suçu ile ilgili bölümünün zaman aşımına uğraması nedeniyle düşmesi gerektiği savunuldu. Kararda ayrıca, "Sıddık Bilgin'in yer göstermek için götürüldüğü arazide kaçmaya çalışırken öldürüldüğü ve bunun da icra gereği olduğu" sonucuna varıldı. Bozma kararı oybirliğiyle alındı. Yargıtay kararının adaletle ve hukukla bir ilgisinin bulunmadığını bildiren Sıddık Bilgin'in yakınları, bozma kararı üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuruda bulunmayı kararlaştırdılar.

Bu arada Haziran ayı içinde Mülkiyeliler Birliği tarafından düzenlenen bir toplantıda "işkence yapmakla" suçlanan kamu görevlileri hakkında açılan davaları değerlendiren Avukat Halit Çelenk, Türkiye'de işkencenin gerektiği gibi cezalandırılmadığını söyledi. İşkence olaylarını kanıtlamanın çok zor olduğuna dikkat çeken Halit Çelenk, sanığa işkence yapıldığını gören tanık bulunmadığını ve doktorların işkence olaylarıyla ilgili rapor vermediklerini belirtti. Halit Çelenk, "İşkence yapıldığına dair rapor alınsa bile, bu kez de karşımıza yasa maddesi çıkar. Ceza, 3 aydan başlıyor. Hakim, verse verse en fazla bir yıl verir. Yani gelişmeler yasaları aşmış. Ceza Yasası'nın kısa süre içinde yeniden ele alınması şarttır" dedi.

23 Ekim 1992 tarihinde Adana'nın Abidinpaşa semtindeki bir soygundan sonra polis tarafından yakalan ve gözaltına alındığı günün akşamı yaşamını yitiren Remzi Basalak adlı gencin öldürülmesiyle ilgili olarak açılan soruşturma ve davanın gelişimi Türkiye'de işkenceyle mücadele etmenin ne denli zor olduğunu ortaya koydu. Ölümü 4 gün süreyle kamuoyundan gizlenen Remzi Basalak'ı öldürmekle suçlanan emniyet görevlileri, aylarca süren başvuru ve suç duyuruları sonucunda ancak 1993 yılı içinde mahkeme önüne çıkartılabildi. Bilindiği gibi Remzi Basalak'ın ölümü sonrasında avukatlarının yaptığı girişimler ancak 1992 yılının Aralık ayında sonuç vermiş ve ölüm olayı yargılama konusu

haline getirilebilmişti. Ancak bu kez de Remzi Basalak'ın ölümüyle bir ilgileri bulunmayan 4 trafik polisi (Remzi Basalak'ı soygundan sonra yakalayan polisler) kamuoyunun karşısına sanık olarak çıkartılmıştı.

"Remzi Basalak'ın ölümüne neden oldukları" iddiasıyla haklarında dava açılan Erdal Şahin, Özay Karatepe, Süleyman Özcan ve Aytekin Yıldız adlı polislerin yargılanmasına Ocak ayı içinde Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede 4 polisin 12 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada söz alan Remzi Basalak'ın avukatları ise davanın göstermelik olarak açıldığını savunarak, "Sanıklar, Remzi Basalak'ı yakalayan trafik polisleridir. Sorguya katılan kişiler değildir. Siyasi Polis Merkezi'nde görev yapan asıl suçlular korunuyor. Dava dosyası, Remzi Basalak'ın yere düşerek öldüğünü doğrulamak üzere hazırlanmış" dediler. Avukatlar, davanın 16 Şubat günü yapılan duruşmasında ise Adana Emniyet Müdürü Mete Altan ile Siyasi Polis Merkezi'nde görevli 13 polis hakkında suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu üzerine bir süre sonra 11 polis hakkında dava açıldı ve davada sanık olarak yargılanan polislerin sayısı 15'e yükseldi. Haklarında yeni dava açılan 11 polisin adları şöyle: "Ahmet Tarık Doğan, Necmettin Uçar, Gürsel Aksoy, Sami Orhan, Sıddık Ercan, Hasan Ay, Sabahattin Turan, Ferit Çakır, Muzaffer Aydın, Kamil Toptan ve Bahattin Özbilek".

Açılan dava, bu gelişmeler sonrasında olaylı bir biçimde yıl sonuna değin bir sonuca varmadan devam etti. 11 Mayıs günü yapılan duruşmada ifadeleri alınan sanık polisler (davaya yeni katılanlar), Remzi Basalak'ın, Ercan Şahin, Aytekin Yıldız, Özay Karatepe ve soyadı öğrenilemeyen Süleyman adlı trafik polisleri tarafından kendilerine yaralı olarak teslim edildiğini bildirdiler. Remzi Basalak'ın tedavi kabul etmediği için öldüğünü öne süren polisler, ölümün "neden 4 gün gizlendiği" konusunda ise bilgi sahibi olmadıklarını söylediler. Bu arada duruşmayı izleyen gazetecilere, mahkeme heyeti, fotoğraf çekme izni vermedi. Ayrıca, fotoğraf çekmek için ısrar eden Devrimci Proletarya dergisi muhabirine polisler tarafından hakaret edildi. Remzi Basalak'ın öldürülmesiyle ilgili davanın 14 Eylül günü yapılan duruşmasında ise, sanık polisler, duruşma salonunda bulunan gazetecilere, "Bunlar gazeteci değil çeşitli ideolojilere hizmet eden kişilerdir" diyerek hakaretden bulundular ve gazetecilerin duruşma salonundan çıkartılmasını istedikler. Bunun üzerine mahkeme heyeti gazetecilerin duruşmayı izleyebileceklerini, ancak fotoğraf çekemeyeceklerini açıkladı. Daha sonra duruşma salonunda bulunan avukatları da hedef alan polisler, "Bu avukatlar yanlış tutum alıyorlar. Biz artık bunlara sayın avukat demeyeceğiz" diye bağırıyorlar.

Nazlı Top adlı kadına 1992 yılında yapılan işkence nedeniyle açılan soruşturma uzun uğraşlardan sonra olayın üzerinden yaklaşık 20 ay geçtikten sonra sonuçlandı ve 7 polis hakkında dava açıldı. Nazlı Top'a 27 Nisan ile 7 Mayıs 1992 tarihleri arasında gözaltında tutulduğu İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nde "işkence yapmakla" suçlanan 7 polisin yargılanmasına 29 Aralık günü başlandı. İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan davada sanık polislerin 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmaya sanık polisler katılmadı. Davada yargılanan polislerin adları şöyle: "Mustafa Uzun, Mehmet Ali Şeker, Yahya Kemal Gezer, İsmail Türk, Ali Acar, Ömür Gel ve Adnan Uzunoglu". Gözaltına alındığında 3 aylık hamile olan Nazlı Top, serbest bırakıldıktan sonra başvurduğu Adli Tıp Kurumu ile Haseki Hastanesi'nden vücudundaki işkence izlerini saptayan doktor raporları almış ve Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuştu. Nazlı Top, gördüğü işkenceleri şöyle anlatmıştı: "Kollarımı arkadan kalın bir bezle bağladılar ve beni askıya

astılar. Önce ayak ve el parmaklarından, ardından göğsünden ve cinsel organından sürekli elektrik verildi. Özellikle karnı, meme ve mide bölgesine sürekli yumrukla vurdular. Arada bir de kenarı sivri tahta çubukla dövüyorlardı. Copla vajinal yolla tecavüz edildi. Şişe kullanarak tecavüz etmek istediler. Karnımı elleyip, 'hamile misin' deyip yumruk atıyorlardı".

18 Mayıs günü Tokat'ta gözaltına alınan Hüseyin Kaplan ve Kazım Doğan adlı 2 öğrenci, serbest bırakıldıktan sonra sorgulandıkları Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüklerini bildirerek savcılığa suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusu üzerine hastaneye gönderilen öğrencilerden Hüseyin Kaplan'a 10 gün, Kazım Doğan'a da 3 gün, "iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporları verildi. Bunun üzerine "Hüseyin Kaplan ve Kazım Doğan'a işkence yapmakla" suçlanan Halit Aktaş (komiser), Nurettin Sercan ve Mehmet Adil Gerçekaslan adlı polisler hakkında dava açıldı. Bu arada öğrencilerin şikayet ettikleri polislerin işkence konusunda sabıkalı oldukları ve 8 Mart günü Tokat'ta gözaltına alınan Hülya Dağlı adlı kadına işkence yaptıkları için de yargılandıkları ortaya çıktı. Sanık polislerin yargılanmalarına 19 Ekim günü başlandı. Yapılan ilk duruşmaya katılan polislerden Nurettin Sercan, duruşma salonunda, işkence gördükleri için kendisinden şikayetçi olan öğrencileri dövmeye kalktı. Hüseyin Kaplan ve Kazım Doğan duruşmadan sonra gazetecilere, "Hakim keyfi bir tutum içindeydi. Sanki yargılanan işkenceci polisler değil bizlerdik" dediler.

Yetkililerin işkence konusundaki umursamaz tavrının yıllarca devam edebileceğinin bir örneği de 1980 yılında İstanbul'da gözaltına alınan ve sorgulanırken yaşamını yitiren Faruk Tuna olayında görüldü. 8 Ağustos 1980 tarihinde İstanbul'da gözaltına alınan Faruk Tuna adlı genci "işkence yaparak öldürmekle" suçlanan Sebahattin Tür, Necdet Göksele, Mustafa Soylu, Hüseyin Gök ve Yusuf Tokur adlı polislerin yargılanmasına ancak 1993 yılı içinde başlanabildi. İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 11 Şubat günü yapılan ilk duruşmaya sanıklardan Sebahattin Tür dışında katılan olmadı. Duruşmada ifadesi alınan Sebahattin Tür, suçlamaları kabul etmeyerek, Faruk Tuna'nın sorgulanmasıyla ilgisinin bulunmadığını söyledi. Dava, 1993 yılı boyunca bir sonuca varmadan devam etti.

Türkiye, işkence olayları nedeniyle uluslararası platformlarda 1993 yılında sık sık gündeme geldi ve kınandı. Helsinki Watch'ın İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin çeşitli ülkelerdeki insan hakları ihlallerine ilişkin olarak hazırladığı, "Aralık Raporu"nda Türkiye'deki insan hakları ihlallerinin 1993 yılında arttığı ve işkencenin önlenemediği belirtildi. Raporda ayrıca Türkiye'den gelen emniyet görevlilerine ABD'de "anti-terör eğitimi" verilmesi nedeniyle Amerikan yönetimi kınandı. Türkiye, Uluslararası Af Örgütü'nün hazırladığı raporlarda işkence olayları nedeniyle sık sık eleştirildi. Türkiye, Helsinki Watch ve Uluslararası Af Örgütü'nün yanı sıra pek çok insan hakları kuruluşunun raporlarında da sürekli eleştirilen, kınanan ve tepki çeken bir ülke olmaktan kurtulamadı.

Türkiye'ye işkence konusunda yöneltilen en önemli eleştiri yıl sonuna doğru Birleşmiş Milletler'den geldi. "Birleşmiş Milletler İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşmesi"nin 20. maddesi^(*) uyarınca kurulan

(*) Birleşmiş Milletler İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşmesi'nin 20. maddesi aynen şöyle:

Komite, bir taraf devletin ülkesinde işkencenin sistemli olarak uygulanmakta olduğu yolunda sağlam gerekçeler içeren güvenilir bilgiler aldığı anda, bu taraf devleti bilgilerin incelenmesinde işbirliğine ve bu amaçla ilgili bilgilere ilişkin görüşlerini sunmaya çağırır.

Komite'nin Türkiye'deki işkence olaylarını inceledikten sonra hazırladığı rapor, 19 Kasım günü Cenevre'de kamuoyuna açıklandı. Komite'nin Türkiye hakkında son 4 yıl içinde yaptığı çalışmaların ayrıntılı biçimde anlatıldığı raporda, Türkiye'de sistematik işkencenin devam ettiği belirtildi. "Birleşmiş Milletler İşkence ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleşmesi"nin 20. maddesi uyarınca hazırlanan Türkiye ile ilgili rapor şöyle:

1. Türkiye, sözleşmeyi 2 Ağustos 1988 tarihinde onayladı. Ayrıca, 28. maddenin 1. paragrafında yer alan hakkını kullanmayarak, sözleşmenin 20. maddesi uyarınca kurulmuş olan Komitenin yetkisini tanımadığına dair bir açıklama da yapmadı.

2. Sözleşmenin 20. maddesinin 4. paragrafında düzenlenmiş işlem için Türkiye'ye başvuru Nisan 1990'da yapıldı ve Kasım 1992'de işlem sona erdi. Sözleşmenin 20. maddesi 5. paragrafına uygun olarak, Komite, Nisan 1993'te Hükümetle görüşmeler yaptıktan sonra, 9 Kasım 1993 tarihinde, Türkiye'de yapılan araştırma ile ilgili yaptığı çalışmanın sonuçlarının 6. yıllık raporun ilaveler bölümünde yer almasına karar verdi. Karar oybirliğiyle alındı.

3. İşkenceye Karşı Komite, Nisan 1990'da yaptığı 4. toplantıda, kendisine, Uluslararası Af Örgütü tarafından iletilen, Türkiye'de sistematik olarak uygulanan işkence hakkındaki bilgileri, sözleşmenin 20. maddesine uygun olarak kapalı oturumda inceledi.

4. Bu bilgilerin dışında Komite, Hükümet dışı kaynaklardan ve İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü'nün raporundan elde ettiği, Türkiye'deki işkence iddialarına ait başka bilgilere de sahipti. Komite'nin elinde ayrıca 20 Nisan 1990 tarihinde Türkiye'nin Cenevre'deki Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcisi tarafından İşkenceye Karşı Komite'nin Başkanı'na gönderilen bir mektup da bulunuyordu.

5. Komite, gelen bilgiler üzerinde ön inceleme yaptıktan sonra bilgileri güvenilir ve Türkiye'de işkencenin düzenli olarak uygulandığına dair iyi saptanmış ifadeler içerir buldu. Komite, bunu takiben 4 Mayıs 1990 tarihinde Türk Hükümeti'ni, bu bilgilerin incelenmesinde işbirliğine ve görüşlerini 31 Ağustos 1990 tarihinden önce Komite'ye bildirmeye davet etti.

6. 31 Ağustos 1990 tarihinde Türk Hükümeti, Komite'nin sözleşmeyle kendisine verilen yetkileri aştığını düşündüğünü açıkladı.

7. Komite, Kasım 1990 ve Nisan 1991'de yaptığı 5. ve 6. toplantılarında Türk Hükümeti'nin iddialarını reddetti ve kendisine gelen bilgilerin incelenmesi için işbirliği yapılması çağrısını yineledi. Türkiye, bu işbirliği çağrısına da yanaşmadı.

Komite, elinde bulunan öteki ilgili bilgilerle, ilgili taraf devletçe sunulabilecek görüşleri göz önüne alarak durumun haklılık gösterdiğine karar verirse, üyelerden birini ya da birkaçını gizli soruşturma yapmak ve Komite'ye ivedi bir rapor sunmak üzere görevlendirebilir.

Bu maddenin 2. fıkrasına göre bir soruşturma açılırsa Komite, ilgili devletin işbirliğini ister. Taraf devletle görüş birliğine varılarak, böyle bir soruşturma o devletin ülkesine gitmeyi içerebilir.

Komite, bu maddenin 2. fıkrası uyarınca bir üyesince ya da üyelerince sunulan bulguları inceledikten sonra bu bulguları, durum gerektirdiğinde uygun gördüğü görüş ve tavsiyelerle birlikte taraf devlete iletir.

Bu maddenin ilk dört fıkrasında anılan tüm Komite işlemleri gizli yapılır ve işlemin her aşamasında taraf devletin işbirliği istenir. 2. fıkra uyarınca yapılan bir soruşturmaya ilişkin bu işlemler tamamlandıktan sonra, Komite, ilgili taraf devlete danışarak, 24. madde uyarınca hazırlanan yıllık raporunda bu işlemlerin sonuçlarının bir özetine yer verebilir.

8. Komite 6. oturumunda başkanı Mr. Voyame ile Mr. Perlas'a Sözleşme'nin 20. maddesine uygun olarak, kendisine gelen Türkiye ile ilgili bilgileri araştırma ve daha farklı faaliyette bulunmak için rapor ve önerilerini sunma görevini verdi. Bu arada Türkiye'deki işkence olaylarıyla ilgili, hükümet dışı kaynaklar tarafından hazırlanan yeni raporlar da Komite'ye iletilmişti.

9. Mr. Voyame ve Mr. Perlas'ın rapor ve tavsiyeleri üzerine Komite, Kasım 1991'deki 7. oturumunda Türkiye'de gizli bir araştırma yapmaya karar verdi. Mr. Perlas Komite'ye bu araştırmada yer alamayacağına dair bilgi sunduğundan, Mr. Dipanda Moulle ve Mr. Voyame bu iş için görevlendirildi.

10. Komite ayrıca, planlanan araştırmanın yapılabilmesi için gerekli iznin verilmesini Türk Hükümeti'nden istemeye karar verdi ve bu ziyaretin Şubat 1992'de olması yönündeki arzusunu ifade etti.

11. Parlamento seçimlerini takiben Kasım 1991'de oluşturulan yeni Hükümet, Mr. Moulle ve Mr. Voyame tarafından gerçekleştirilecek ziyarete bir itirazı olmadığını bildirdi. Bununla beraber, iki Komite üyesi tarafından araştırma amacıyla yapılacak ziyaretin Şubat 1992'den sonraki bir tarihte gerçekleşmesinin daha uygun olacağını iletti.

12. Bu konuda Mr. Moulle ve Mr. Voyame ile Türk yetkililer arasında yapılan görüşmeler sonrasında, ziyaretin 6-18 Haziran 1992 tarihleri arasında yapılması programlandı. Bunu takiben Mr. Moulle ve Mr. Voyame ile Hükümet temsilcileri arasında, yapılacak araştırmayla ilgili ziyaret öncesi birkaç toplantı düzenlendi.

13. Mr. Moulle ve Mr. Voyame kararlaştırılan tarihte Türkiye'yi ziyaret etti. Komite üyeleri, Ankara'da Dışişleri Bakanı, Adalet Bakanı, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı ve diğer yetkililerle görüştü. Komite üyeleri, Anayasa Mahkemesi Başkanı ve Başkan Yardımcısı, Ankara Cumhuriyet Savcısı ve TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nun birkaç üyesi ile de görüşmeler yaptı.

14. Komite üyeleri, Diyarbakır'da sivil ve askeri yetkililer ile Olağanüstü Hal Bölge Valisi ile görüştü.

15. Komite üyeleri görevleri süresince Ankara ve Diyarbakır'da İçişleri Bakanlığı'nun yetkisi dahilindeki gözaltı yerleri ile Adalet Bakanlığı'nun yetkisindeki cezaevlerini ziyaret etti. Diyarbakır'da mahkumlarla serbestçe görüşebilen Komite üyeleri, İçişleri Bakanlığı'na ait bazı binalara alınmadı. Komite üyeleri her iki şehirde de resmi görevlilerin yanısıra 5 bağımsız insan hakları kuruluşunun üyeleri ile bazı şahıslarla da görüştü. Bir tıp uzmanı araştırma boyunca Komite'ye eşlik etti ve işkence kurbanı olduğu iddia edilen kişileri muayene etti.

16. Mr. Moulle ve Mr. Voyame, Kasım 1992'deki 9. oturumunda Komite'ye raporlarını sundu. Rapor, Komite'nin araştırmayı başlatma kararı aldığı 19 Kasım 1991 ile araştırmanın bittiği 15 Ekim 1992 tarihleri arasında edinilen bilgileri kapsıyordu.

17. Komite, 16 Kasım 1992 tarihinde iki üyesinin yaptığı araştırmayla ilgili kararı onayladı. Ayrıca raporu ve kararları Türk Hükümeti'ne iletmeye, Türk Hükümeti'ne de araştırmaya bağlı olarak alınan kararlar çerçevesinde, tasarladığı önlemleri 31 Ocak 1993 tarihinden önce Komite'ye aktarmaya davet etmeye karar verdi.

18. Türk Hükümeti'nin yanıtları ve rapor hakkındaki düşünceleri, Komite'ye 19 Mart ve 2 Nisan 1993 tarihlerinde ulaştırıldı. Komite bunları Nisan 1993'teki oturumunda ele aldı.

19. Araştırmayla ilgili tutanağı tamamlayan Komite, 20 Nisan 1993 tarihinde Türk Hükümeti'ne, araştırmanın sonuçları ile ilgili özetin üye ülkelere ve genel kurula sunulan yıllık rapor içinde yer alıp almamasına ilişkin düşüncelerini bildirmesi için çağrı yaptı. Komite, Türk Hükümeti'nden yanıtını 10. oturum bitmeden, 30 Nisan 1993 tarihinden önce veya en geç 30 Haziran 1993 tarihine kadar iletmesini istedi.

20. Araştırma, Türk Hükümeti'nin isteği üzerine 27 Nisan 1993 tarihinde Komite'nin kapalı oturumunda görüşülmeye başlandı. Türkiye'nin temsilcileri, Komite'nin yıllık raporunda araştırmayla ilgili tutanak özetinin yer almasının gereğini olmadığını söylediler.

21. Komite, Türkiye'deki işkence iddialarının sayısı ve ciddiliği, bu konuda araştırmayı yürüten Komite üyelerinin bulguları ve Komite'nin kararları açısından, Türkiye'nin sözleşme koşullarına uymasının cesaretlendirilmesi için böyle bir yayının gerekli olduğunu karar verdi. Karar verilirken, Türk yetkililerinin yanıt ve gözlemleri de dikkate alındı.

Komite'nin Kararları

22. Komite, araştırması esnasında, Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nı, DGM Yasası'nı, 12 Nisan 1991 tarihli Terörle Mücadele Yasası'nı ve 26 Nisan 1992 tarihinde Parlamento'ya sunulan Polis Yasası'nı değiştiren yasa tasarısını dikkate aldı. Tasarının getirdiği temel düzenlemelerden ikisi, gözaltı süresinin epey kısaltılması ve polis sorgulamasına başından itibaren avukatın da katılabilmesi olanağıydı.

23. Komite'nin araştırma sonuçlarını onayladığı 16 Kasım 1992 tarihinde, tasarı henüz Parlamento tarafından kabul edilmemişti. Komite, bu tasarının bir an önce yasalaşmasının çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Yine Komite, avukatların rolü ve gözaltı süresinin, tasarıda düzenlendiği gibi, genel ve ivedi olarak uygulanabilmesi için bir an önce yönetmeliklere de aktarılması gerektiği görüşüne varmıştır.

24. Tasarının gözden geçirilip düzeltilmiş hali Parlamento tarafından 18 Kasım 1992 tarihinde kabul edildi. 3842 Sayılı Yasa (CMUK) 1 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe girdi.

25. Komite, 3842 sayılı yasanın, gözaltı süresini kısaltılması ve suçlanan ya da polis tarafından gözaltına alınmış bir kişiyi avukatının savunmasıyla ilgili düzenlemelerinden duyduğu memnuniyeti ifade etmektedir. Komite, bu düzenlemelerin kararlı şekilde uygulanmasının tutukluları işkence ve kötü muameleden koruyabileceğini düşünmektedir. Yine Komite, 3842 sayılı yasa ile DGM yetkisine giren suçların sayısında bir azalma sağlanmasından da memnuniyet duymuştur. Bununla birlikte DGM kapsamına giren suçlardan ötürü (Devlete karşı suçlar, terör suçları, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili suçlar) gözaltına alınan veya tutuklanan kişilere yeni yasa da sayılan çoğu garantinin uygulanamayacak oluşu ise üzüntüyle karşılanmıştır. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yakalanan kişiler için öngörülen azami 30 günlük gözaltı süresi çok fazladır. Bu, güvenlik kuvvetlerinin işkence uygulamasına zemin hazırlayabilir.

26. Komite, yasanın, sorgulamanın usulü ve ifadelerin alınması ile kötü muamele ve diğer fiziksel ya da düşünsel işkencenin yasaklanmasına yönelik düzenlemelerini tatmin edici

bulmuştur. Ayrıca baskı altında alınan ifadelerin kabul edilmeyeceğine dair düzenlenmeleri de sevindirici görmüştür. Bu durum, Türkiye'deki yasalarda ve sorgulama usullerine dair İçişleri Bakanlığı'nun 6 Ağustos 1991 tarihli idari yönetmeliğinde halen mevcut olan düzenlemeleri kuvvetlendirici ve tamamlayıcıdır. Komite, İçişleri Bakanlığı'nun 22 Eylül 1992 tarihli, gözaltı koşullarına ilişkin yönetmeliğinde yer alan, tutuklunun kendi seçtiği bir doktorun yanında olmasını isteme hakkınının 3842 sayılı yasa da düzenlenmemiş olmasını ise dikkat çekici bulunmuştur.

27. Komite, gözaltına alınan kişilerin muayenelerinin emniyet teşkilatı dışında gerçekleşmesinden yanadır. Tıbbi kontrol, kişiyi gözaltına alan kurumun dışında yapılmalı ve hazırlanan tıbbi raporun içeriği gözaltından sorumlu personel tarafından bilinmemelidir. Gözaltındaki kişiler herhangi bir durumda kendi seçtikleri doktor tarafından kontrol edilmeyi isteyebilmeli, bunun sonucunda verilen rapor mahkemede delil olarak kabul edilebilmelidir.

28. İfadelerin baskı altında alındığına dair bir şikayet alan hakime, uzun sürebilecek işlemin sonuçlarını beklemeden, bu delilin yasallığını özetle incelemesi için talimat verilmelidir. İşkence ve kötü muamele iddialarını araştırmakla görevlendirilen savcılar da CMUK hükümlerine göre, çabuk ve kararlı davranmalı, bu konuda kendilerine sözleşmenin 12. maddesi uyarınca, kesin direktifler verilmelidir.

29. Komite'nin 3842 sayılı yasanın genel ve ivedi olarak uygulanması için temenni ettiği önlemlerle ilgili olarak Türk Hükümeti, yasanın uygulanmasına ilişkin yetkililere gönderilen bir genelgeyle İçişleri Bakanlığı'na, sorumlu memurların eğitim programlarıyla yeni düzenlemeler konusunda bilgilendirilmeleri ve söz konusu maddelerin derhal uygulanmasının ve olası bir ihmalin ortadan kaldırılması için bu hususların yakından takip edilmesinin sağlanması doğrultusunda talimat verildiğini Komite'ye bildirdi.

30. Hükümet, ayrıca polis kolejlerinde okutulan insan hakları ders kitabının, yasayı tanıttıkları ölçüde değiştirildiğini ve düzenlemelerin uygulanışıyla ilgili gerekli direktiflerin kitap kapsamına alındığını da açıkladı.

31. Komite, Türk Hükümeti'nin yasanın uygulanışı konusunda, yasanın yürürlüğe girişinden yaklaşık dört ay sonra ilettiği bilgileri cesaret verici bulmuştur. Komite, yasanın uygulanışının uzun dönem boyunca sıkı bir denetim altında tutulması ve yasanın herhangi bir şekilde ihlali durumunda caydırıcı cezaların verilmesi gerektiğine inanmaktadır.

32. Komite, Kasım 1992'de Türk Hükümeti'ne Anayasa Mahkemesi'nin 31 Mart 1992'de aldığı Terörle Mücadele Yasası'nın bazı hükümlerini kaldırın ya da değiştiren kararının yerine getirilmesi için alınan önlemleri, özellikle de yasanın 15. maddesinde düzenlenmiş, işkence yapmakla suçlanan kamu görevlisinin yargı önüne çıkartılmadan önce İl İdare Kurulu tarafından idari soruşturmaya tabii tutulması hükmünü öğrenmek istediğini bildirdi.

33. Türk Hükümeti, 31 Mart 1992 tarihli kararın 27 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe girdiğini ve o tarihten bu yana işkence yapmakla suçlanan kamu görevlilerinin normal usullere göre yargılandıklarını açıkladı.

34. Türk Hükümeti, 1 Ocak ile 30 Ağustos 1992 tarihleri arasında, işkence ya da kötü muamele yaptığı ileri sürülen 547 görevli hakkında 115 soruşturma başlatıldığını, aynı gerekçelerle suçlanan 450 görevli hakkında da 355 davanın açıldığını bildirdi.

35. Komite, araştırması sırasında değişik kaynaklardan elde ettiği bilgi ve ifadeleri değerlendirdikten sonra, mahkemeler tarafından işkencecilere verilen cezaların, idari terfilerle etkisiz hale getirilmemesi gerektiğini önemle vurgulamak istedi. Yine Komite, işkenceye verilen ceza sınırlarının, yasa koyucu tarafından net bir şekilde yeniden düzenlenmesinden yanadır. İşkenceciler, yasalar karşısında fiili dokunulmazlıkları olduğunu düşünmemelidirler.

Araştırma boyunca karşılaşılan iddialar

36. Komite, insan haklarının saygınlığı için uğraş veren 5 uluslararası (Hükümet-dışı) ve 5 (Hükümet-dışı) bağımsız Türk kuruluşundan çok sayıda işkence iddiası alındığını ifade etmek ister. Komite üyelerinin araştırma sonucu olarak sundukları raporda, Türkiye'de buldukları 6-18 Haziran 1992 tarihleri arasında, gözaltı yerleri içinde ve dışında topladıkları çok sayıda ifade hakkında ayrıntılı bilgi yer almıştır. Komite'ye, araştırması boyunca yardımcı olan doktorun işkence kurbanlarını muayenesinden ve Komite üyelerine ulaşan işkence iddiaları hakkında Türk yetkilileri ile yapılan konuşmalardan, bu konuda kesin bilgiler elde edilmiştir.

37. Türk Hükümeti, Komite'ye yaptığı açıklamada, Hükümet-dışı kuruluşlardan gelen bütün işkence iddialarını reddettiğini belirterek, bu kuruluşların tarafsızlıklarını güvenilir kanutlarla ispatlayamadıklarını ya da hayli politik kurumlar olduğunu savundu. Toplanan ifadeler hakkında da, bu kişilerin muhtemelen terörist olduklarını ve stratejilerine uygun olarak, işkence gördüklerini iddia ettiklerini belirtti.

38. Komite, sözü geçen işkence olaylarının çok azı bile doğru olsa, toplanan ifadelerdeki, işkence teknikleri, işkencenin uygulandığı yer ve olayların tutarlılıklarından hareketle Türkiye'de sistematik işkence uygulandığının inkarının olanaksız olduğunu düşünmektedir.

39. Komite, işkence olaylarının özel bir zaman veya özel bir yerde tesadüfen rastlanan bir saptama değil de, en azından ülkenin büyük bir kısmında daimi, yaygın ve kasti bir uygulama görünümünde olmasından hareketle işkencenin düzenli olarak uygulandığını düşünmektedir. İşkencenin sistematik karakteri, Hükümet'in doğrudan kastından meydana gelmiyor olabilir. Bu durum Hükümet'in kontrol etmekte zorlandığı faktörlerin bir sonucu ya da merkezi yönetimin belirlediği politika ile yerel yönetimin uygulamaları arasındaki çelişkinin bir işareti olabilir. Pratikte işkence uygulamasına açık kapı bırakan yetersiz yasalar da işkencenin sistematik yapısına bir diğer etken olarak katılabilir.

40. Komite, kökeni ne olursa olsun, silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen her türlü şiddet eylemini, özellikle de halkı yıldırان ve demokratik kurumları sarsmaya yönelik hareketleri üstünlüyle karşılamakta ve kınamaktadır.

41. Komite bununla beraber sözleşmenin 2. maddesinin 2. paragrafı ışığında, hiçbir istisnai durumun (savaş hali, savaş tehdidi, iç siyasetin dengesizliği ya da herhangi bir acil durum) işkenceye neden olarak ileri sürülemeyeceğini belirtmek ister.

42. Bu yükümlülüğü üzerine alan ve alenen işkenceyi, insanlığa karşı bir suç olarak ayıplayan Türk yetkilileri, yaptığı düzenlemelerin bütün devlet görevlileri tarafından sıkı bir şekilde uygulanmasını sağlayıcı önlemler almalıdır. Bu düzenlemelerin Olağanüstü Hal Bölgesi'nde uygulanmasına özellikle dikkat edilmelidir.

43. Bu bağlamda, İçişleri Bakanlığı bünyesindeki bazı birimlerin devlet içinde devlet gibi görünmelerine ve yetkililerin denetiminden kaçmalarına engel olmak için çaba harcanmalıdır. Bu nedenle, sorgu merkezleri İçişleri Bakanlığı görevlileri tarafından denetlenebilir. İşkenceyi açıkça yasaklayan 3842 sayılı yasanın 13. maddesine ve 6 Ağustos 1991 tarihli sorgu ustüllerine dair genelgeye aykırı davranan görevlilere karşı cezai işlem uygulanabilir.

44. Bundan başka polislerin, işkence ile diğer insanlık dışı ya da küçültücü işlemleri içermeyen sorgulama ve soruşturma yöntemlerinden haberdar kılınmaları için çaba harcanmalıdır.

45. Türk Hükümeti, son konuyla ilgili olarak, Komite'ye, polis ve jandarmalar ile Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki üst düzey görevlilerin sorgulama yöntemlerine, özellikle de Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerde uygulanan sorgulama yöntemlerine, ilişkin eğitim aldıklarını veya almak üzere olduklarını bildirdi.

46. Komite'ye göre, kamu görevlilerini eğitecek bir programda, işkence uygulamanın sadece şiddetli cezalar gerektiren bir suç olmadığını, aynı zamanda da uygulayıcıları ve onların üstleri için küçültücü ve utanç verici bir davranış olduğu gerçeğine dikkat çekilmelidir.

47. Komite, Türk Hükümeti'ne, işkenceyle mücadele için kendi ulusal örgütünü kurmasını önerdiğini vurgulamak istemektedir. İnsan Hakları Bakanlığı himayesi altında bağımsız bir komisyon oluşturulabilir. Bu komisyon, konunun profesyonelleri (avukatlar ve doktorlar) ve Hükümet dışı insan hakları kuruluşlarının temsilcileri ile işkenceye karşı tüm toplum kesimlerinin birleştiği görünüşünü sağlama açısından ünlü kişileri de kapsamalıdır. Komisyon ziyaret etmek istediği tüm cezaevlerine ve sorgu merkezlerine girebilmelidir. Sık ve düzenli aralıklarla bütün cezaevlerini ve İçişleri Bakanlığı'nun yetkisi dahilindeki gözaltı yerlerini ziyaret etmek, oradaki insanlarla görüşmek, cezaevlerinin kayıtlarını incelemek, işkence şikayetlerini toplamak ve bunları savcılığa iletmek, Komisyon'un sorumlulukları arasındadır. Komisyon'un hazırladığı ilgili raporlar, işkenceyle mücadele ile ilgili yasa tasarılarının hazırlanmasında tavsiye edici ve başlangıç niteliğinde bir role sahip olmalıdır.

48. Komite, Kasım 1992'de aşağıdaki önlemlerin acilen alınmasının gerekli olduğuna karar vermiştir.

a. Sorgulamada gözbağı kullanımı kesinlikle yasaklanmalıdır.

b. Ücretsiz ve genelleştirilmiş yasal yardım programı oluşturulmalıdır. Böylece gözaltına alınanların, özellikle de hukuk kuralları hakkında çok az bilgisi olanların, yasalar-daki bütün hükümlerden yararlanmaları sağlanmış olur.

c. Avukatların gözaltı yerlerine girmeleri kolaylaştırılmalı, gözaltı yerleri, suçlanan kişinin avukatıyla görüşmesinin polisler ve kurum görevlileri tarafından izlene-bileceği ancak konuşmaların duyulamayacağı bir şekilde düzenlenmelidir.

49. Komite (a) şıkında belirtilen önerisine bir yanıt alamamıştır. İkinci ve üçüncü önerileri açısından ise, DGM tarafından yargılananlar için bir ayrıcalık yapılmadığı sürece CMUK'taki değişiklikler tatmin edici bir yanıt olmuştur.

50. Komite, sözleşmenin 20. maddesi bakımından İçişleri Bakanlığı'nun yetkisi altındaki gözaltı yerlerinde bir çok sorun olduğunu düşünmektedir. Araştırma amacıyla Komite üyeleri tarafından gerçekleştirilen ziyaretten önce, ziyaret sırasında ve sonrasında toplanan ifadeler de bu iddiayı doğrulamaktadır.

51. Türk Hükümeti, işkenceyle mücadele için başlangıç yapmış olsa da şimdiki durum, İçişleri Bakanlığı bünyesindeki çeşitli birimlerde işkencenin düzenli olarak uygulandığını göstermektedir. İşkenceyle mücadele konusunda yetkililerin söyledikleri ve alınan önlemler ile İçişleri Bakanlığı bünyesindeki birimlerde devam eden uygulamalar arasında bariz bir çelişki vardır.

52. Komite, gözaltı yerlerinin planına yönelik olarak, özellikle de tek kişilik hücrelere karşı Kasım 1992'de Türk yetkililerine başvurarak, "tabutluk" olarak bilinen ve varlığıyla bile bir çeşit işkence oluşturan bu hücrelerin kaldırılmasını istedi. 60x80 santim ebadındaki bu hücrelerde ışık yoktur ve havalandırma yetersizdir. Tutuklu, bu hücrede sadece ayakta durabilir ya da çömelebilir. Komite, diğer hücrelerin de kısa bir süre içinde uluslararası standartlara uygun hale getirilmesini istemektedir.

53. Türk Hükümeti, Komite'nin tek kişilik hücreler konusundaki önerilerini yerine getirme görevini resmi olarak üstüne aldı. Komite'nin dikkatini, gözaltındaki kişilerin durumlarıyla ilgili olarak 22 Eylül 1992 tarihinde hazırlanan yönetmelikteki düzenlemelere çekti. Bu düzenlemeler, gözaltı yerlerinin iyileştirilmesini ve hücrelerin yeterli boyutlara ulaştırılmasını Avrupa'daki kural ve standartlara uygun olarak amaçlamaktaydı. Hükümet, tüzüğün yürürlüğe girdiği 22 Eylül 1992 tarihinden itibaren gözaltı yerlerindeki fiziki koşulların ve gözaltıyla ilgili idari usulün yeni düzenlemelerin gereklerine uygun hale getirildiğini açıkladı.

54. Komite, Sözleşme'nin 20. maddesinin uygulanması açısından Adalet Bakanlığı bünyesindeki cezaevlerinde bir sorun olmadığı görüşündedir.

55. Komite bununla beraber Kasım 1992'de Türk Hükümeti'ne aşağıdaki önerilerini iletmıştır:

a. Cezaevlerindeki aşırı kalabalık sorununu çözmek için para tahsis edilmeli ve pratik yöntemlere başvurulmalıdır. Bunun için, uluslararası standartlara uygun yeni cezaevleri inşa edilmeli ya da var olan cezaevlerindeki koşullar sağlık kurallarına uygun hale getirilmelidir.

b. Diyarbakır 1 Numaralı Cezaevi'nde bulunan tek kişilik tecrit hücreleri yıkılmalıdır. Bu hücrelerin kullanılması her durumda, Sözleşme'nin hükümlerine aykırıdır.

c. Diyarbakır 2 Numaralı Cezaevi'nde bulunan kadın mahkumlar başka bir cezaevine gönderilmelidir.

56. Türk Hükümeti, bunun üzerine Komite'ye, mahkum sayısının 30 bin olmasına karşın cezaevlerinin toplam kapasitesinin 83 bin olduğunu bildirdi. Belli cezaevlerindeki göreceli fazlalık, yeni önlemlerin uygulanmasıyla ortadan kaldırıldı. Türk Hükümeti, Diyarbakır 1 Numaralı Cezaevi'nde bulunan tek kişilik tecrit hücrelerinin kullanılmadığını ve bahsedilen kadın mahkumların Urfa Cezaevi'ne nakledildiğini açıkladı.

Sonuç

57. Komite, Türk yetkililerinin araştırma boyunca yaptığı işbirliğinden duyduğu memnuniyeti ifade eder, Türkiye'deki insan haklarının gelişmesi, Sözleşme hükümlerinin uygulanırlılığının artırılması ve Komite'nin birçok önerisine uygun çalışmalarda bulunmalarından ötürü yetkilileri kutlar.

58. Komite, buna rağmen, Türkiye'deki işkence uygulamasının düzenli ve yaygın niteliğini göz önünde tutarak kendisine iletilmiş işkence iddialarının sayısı ve içeriği ile ilgilenmeye devam edecektir.

59. Komite, Haziran 1993'te oluşturulan yeni Hükümet'in, Sözleşme hükümleri doğrultusunda, işkence uygulamalarını sona erdirmek için kararlı ve etkili önlemler alacağı konusundaki ümitlerini ifade eder.

Uluslararası insan hakları kuruluşlarının işkence olaylarıyla ilgili tepki ve eleştirilerinden bunalan Türkiye, 1993 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda ele alınan bireysel başvuru konuları nedeniyle de sık sık sıkıntılı durumlara düştü. Hatta kimi zaman işkence mağdurlarına tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı. Türkiye'yi sıkıntılı duruma düşüren olaylardan ilkinde Nisan ayı içinde tanık olundu.

Bu olayda, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu gündeminde bulunan, 1990 yılı içinde Cizre'de meydana gelen bir gözaltında ölüm olayı ile ilgili olarak Türkiye'den savunma yapması istendi. Türkiye'den savunma yapması istenen gözaltında ölüm olayı şöyle gelişmişti: 7 Eylül 1990 gecesi Cizre'nin Düzova köyünde jandarma tarafından gözaltına alınan Abdurrahman Tanrıbilir adlı kişi, götürüldüğü jandarma karakolunun nezarethanesinde 8 Eylül günü saat 04.00 sıralarında yaşamını yitirdi. Yapılan resmi açıklamada, Abdurrahman Tanrıbilir'in gömleği ile kendisini asarak intihar ettiği öne sürüldü. Ölüm olayı üzerine Abdurrahman Tanrıbilir'in annesi Hediye Tanrıbilir, Cizre Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu ve oğlunun ölümüne neden olan görevlilerin cezalandırılmasını istedi. Suç duyurusu üzerine Cumhuriyet Savcılığı da Şırnak İl Özel İdare Kurulu'na başvurarak olayla ilgili olarak dava açabilmek için izin istendi. Ancak, İl İdare Kurulu, Cumhuriyet Savcılığı'na dava açma izini vermedi ve dosya kapatıldı. Hediye Tanrıbilir, bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı. Komisyon da yaptığı ilk inceleme sonucunda başvuruyu kayda değer buldu ve Türkiye'den olayla ilgili olarak savunma yapmasını istedi.

Şırnak'ın Güçlükönak ilçesine bağlı Ormaniçi köyünde Şubat ayı içinde meydana gelen, İbrahim Ekinci adlı kişinin ölümü ve çok sayıda kişinin sakat kalmasıyla sonuçlanan işkenceli sorgulama da, Türkiye'yi 1993 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu gündemine getiren olaylardan birisi oldu. Komisyon, bu olayda da işkence sonucunda mağdur olan köylülerin, avukatları aracılığıyla yaptıkları başvuruyu kabul etti ve Türkiye'ye olayla ilgili savunma yapması için çağrıda bulundu.

Türkiye, 1993 yılı içinde ayrıca 1989 yılında yaşanan Yeşilyurt olayı nedeniyle, bu olayın mağduru 4 kişiye tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı. Türkiye'deki insan hakları ihlalleri içinde önemli bir yere sahip olan Yeşilyurt olayı, 14 ve 15 Ocak 1989 tarihlerinde Cizre'ye bağlı Yeşilyurt köyünde meydana gelmişti. Olayda, köyde yaşayan bazı kişilere, köye gelen güvenlik görevlileri tarafından işkence yapılmış ve zorla insan pisliği yedirtilmişti. Olayın ortaya çıkması üzerine kamuoyunda büyük tepki oluşmuş ve köylülere insan pisliği yedirmeleri için askerlere emir veren Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan hakkında dava açılmıştı. Binbaşının "can güvenliğinin bulunmadığını" ileri sürmesi üzerine Ankara'da yapılan yargılama sonucunda Cafer Tayyar Çağlayan'a 1 yıl hapis cezası verilmiş ancak bu ceza tecil edilmişti. Bu durum üzerine olay mağdurlarından Abdullah Gündoğan, Bahattin Müştak, Kamil Müştak ve Abdurrahman Müştak, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu.

Başvuruyu incelemeye alan ve Türkiye'nin savunmasını dinleyen Komisyon, 12 Ocak 1993 tarihinde Strasbourg'da yapılan duruşma sonrasında köylülerin başvurusunu haklı buldu ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 28. maddesi uyarınca "olayla ilgili olarak dostane bir çözüm bulunması" için hükümet ile köylülerin masaya oturmasını istedi. Başlayan görüşme sürecinde köylülerin avukatlığını üstlenen Hasip Kaplan, Türk Hükümeti'nden "Memurların yargılanmasını düzenleyen yasanın değiştirilmesini, olağanüstü hal uygulamasının en kısa sürede kaldırılmasını ve mağdurlara birer milyar lira tazminat ödenmesini" istedi. Bu isteğe karşılık Türkiye'nin Strasbourg'daki Daimi Temsilcisi İsmet Bırsel, 20 Nisan 1993 tarihinde "Memurlarla ilgili yasanın değişmesinde ve olağanüstü hal uygulamasının kaldırılmasında mutabıkız. Ayrıca mağdurlara kişi başına 200 milyon lira da tazminat ödemeyi kabul ediyoruz" şeklinde bir yanıt verdi. Ancak, Avukat Hasip Kaplan, 14 Mayıs 1993 tarihinde "kişi başına bir milyar lira tazminat" isteğinde ısrar etti. Bu gelişmeler sonucunda taraflar arasında bir anlaşma sağlanamamış oldu ve durum 13 Eylül 1993 tarihinde komisyona bildirildi. Komisyon da prosedür gereği, konuyu hazırladığı bir raporla birlikte İnsan Hakları Avrupa Divanı'na ilettiler.

b)- Gözaltında ve cezaevinde ölenler

1993 yılında gözaltında ve cezaevlerinde toplam 29 kişi şüpheli bir biçimde ya da gördükleri işkence sonucunda yaşamını yitirdi. Ölüm olaylarının 19'u Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, 3'ü İstanbul'da, 2'si Ankara'da geri kalanları da Zonguldak, Nizip, Aydın, Manisa ve Iğdır'da meydana geldi. 1993 yılında gözaltında ya da cezaevlerinde yaşamlarını yitirenlerin sayısında daha önceki yıllara göre önemli bir artış oldu (TİHV, yaptığı araştırmalar sonucunda 1990 yılında 9, 1991 yılında 19, 1992 yılında ise 17 kişinin gözaltında ve cezaevlerinde yaşamlarını yitirdiğini saptamıştı).

Gözaltında ya da cezaevlerinde yaşamlarını yitirenlerin listesi şöyle:

01)- İbrahim Ekinci (37)

Şırnak'ın Güçlükonak ilçesine bağlı Ormaniçi köyü, 20 Şubat gecesi güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Güvenlik görevlilerinin çevreye rastgele ateş açarak başlattığı baskın sırasında Abide Ekin (3) isimli çocuk yaşamını yitirdi, 6 kişi de yaralandı. Baskın sonrasında 45 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar sorgulandıkları bir aylık süre boyunca el, ayak ve baldırların yakılması, buza yatırma, dışkı yedirilmesi, falaka, makatlarına jop ve şişe sokulması, falaka gibi işkencelere maruz bırakıldı. Yapılan işkenceler sonucunda İbrahim Ekinci adlı köylü yaşamını yitirdi. İbrahim Ekinci'nin cenazesi 17 Mart günü ailesine teslim edildi.

02)- Harun Çetin (20)

İstanbul'un Avcılar semtindeki bir banka şubesine "patlayıcı madde attığı" iddiasıyla 15 Mart gecesi arkadaşı Özer Yüce ile birlikte gözaltına alınan Harun Çetin adlı genç, gözaltına alındıktan 5 saat sonra yaralı olarak İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'ne getirildi. Yapılan ilk muayene sonucunda Harun Çetin'in beyin travması geçirdiği ve vücudunda çok sayıda darp izi bulunduğu belirlendi. Gördüğü ağır işkence sonucunda bitkisel hayata giren Harun Çetin'i tedavi eden doktorlarla gazetecilerin görüşmesine hastanede bekleyen polisler tarafından uzun süre izin verilmedi. Harun Çetin ile birlikte gözaltına alınan Özer Yüce adlı genç de gözaltında gördüğü işkenceleri Adli Tıp Kurumu'ndan aldığı "bir hafta süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporuyla belgeledi. Harun Çetin'in eniştesi Aziz

Ekingen, olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Olayı öğrenir öğrenmez karakola gittik. Karakol-dakiler önce 'Bizde böyle biri yok' dediler. Ben ısrar edince 'Sağlığı iyidir' dediler. Görüşmek istediğimde kabul etmediler. Daha sonra kendi aralarında konuşurken Cerrahpaşa'ya kaldırıldığımı duydum. Hastaneye gittiğimizde önce bilgi vermek istemediler. İsrarlarımız sonucu doktorla görüşebildik ve doktor bize durumunun çok ciddi olduğunu ve Harun'un başına sopayla vurulduğunu anlattılar" dedi. 28 Haziran günü Harun Çetin'in ağabeyi Nezir Çetin ile bir grup İHD'li avukat, Avcılar Emniyet Amirliği'nde görevli polisler hakkında "adam öldür-meye tam teşebbüs" suçundan dava açılması için suç duyurusunda bulundular. Suç duyuru-sunda, Harun Çetin'e gözaltına alındıktan sonra götürüldüğü Avcılar Emniyet Amirliği'nde işkence yapıldığı belirtildi. Suç duyurusu üzerine savcılık tarafından başlatılan soruşturmadan yıl sonuna değin bir sonuç çıkmadı. Bitkisel hayata giren Harun Çetin için yapılan tüm tıbbi girişimler sonuçsuz kaldı. Harun Çetin, tedavi gördüğü hastanede 5 Eylül günü saat 02.00 sıralarında yaşamını yitirdi. TİHV'nin ilgilendiği işkence kurbanları arasında yer alan Harun Çetin, son olarak İstanbul Taksim Hastanesi'nde tedavi görüyordu. Harun Çetin'in ölümü üzerine İHD İstanbul Şubesi tarafından yapılan açıklamada, "Harun Çetin'in ölümüne neden olan işkenceci polisler hakkında dava açılmamasını protesto ediyor, en temel insan hakkı olan yaşama hakkının devlet eliyle ihlal edilmesine son verilmesini istiyoruz" denildi.

03)- Suphiye Varlık (60)

22 Mart günü Nusaybin'de jandarmalar tarafından gözaltına alınan Suphiye Varlık gözaltında tutulduğu Nusaybin Jandarma Komutanlığı'nda yaşamını yitirdi. Yapılan otopsi sonucunda Suphiye Varlık'ın ölümüne "kalp yetmezliğinin neden olduğu" belirlendi. Suphiye Varlık'ın kızı Bedriye Varlık, kendisinin de annesi ile birlikte karakola götürüldüğünü belir-terek, "Annem kalp hastası idi. Karakolda, Astsubay Şahin Bozkurt'un attığı dayağa hasta olan kalbinin dayanamaması üzerine öldü" dedi. Olaydan sonra Astsubay Şahin Bozkurt hakkında "hasta olduğu bilinen bir kişinin ölümüne yol açtığı" iddiasıyla Mardin 2. Ağır Ceza Mahke-mesi'nde dava açıldı. Ancak davanın 13 Temmuz günü yapılan duruşmasında mahkeme heyeti, sanığın suçu görev başında işlediğini göz önüne alarak, dosyayı incelenmek üzere Nusaybin İlçe İdare Kurulu'na gönderdi. Mahkemenin bu kararı sonucunda yargılamaya ara verilmiş oldu. Aynı duruşmada tanık olarak dinlenen Bedriye Varlık, evlerinin arkasında nöbet tutan askerlerin kendisini sürekli rahatsız ettiğini belirterek, olay günü bu nedenle askerlerle aralarında tartışma çıktığını, ardından da eve gelen Astsubay Şahin Bozkurt'un kendisi ile annesini döverek karakola götürdüğünü anlattı. Bedriye Varlık, daha sonra şunları söyledi: "Beni ve annemi zorla sürükleyerek karakola götürdükten sonra bir odaya kapattılar. Şahin Bozkurt odaya kimseyi sokmadı ve annemle benim kafama vurmaya başladı. Ben, annemin kalbinden rahatsız olduğunu, onun yerine bana vurmasını söyledim. Suçumuzun ne olduğunu sorduğumda 'benim askerlerime nasıl hakaret edersiniz?' diye bağırdı. O sırada Kaymakam ile yakınlarımız karakola geldi. Şahin Bozkurt onlarla kapıda görüşürken annem rahatsızlandı. Yakınlarımız daha sonra içeri girip anneme müdahalede bulunmak istediler. Şahin Bozkurt onları engelledi ve 'Bırakın gebersin' dedi. İsrarımız üzerine karakola doktor çağrıldı ve annem hastaneye götürüldü. Kısa süre sonra annemin öldüğünü öğrendik".

04)- Hacı İbrahim Dilek

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Barıştepe köyünden 20 Mart 1993 tarihinde gözaltına alınan Hacı İbrahim Dilek, 18 Nisan günü Midyat-Gercüş yolu üzerinde bulunan Yolağzı Jandarma Karakolu yakınlarındaki bir çukurda ölü olarak bulundu. Oğlu Selahattin Dilek ile

birlikte gözaltına alınan Hacı İbrahim Dilek'e 19 Nisan günü yapılan otopside, "vücutta işkence sonucunda oluşan izler bulunduğu, makata sert bir cisim sokulduğu ve ölüme kafaya vurulan sert bir cismin neden olduğu" belirlendi. Gözaltına alındıktan 3 gün sonra serbest bırakılan Selahattin Dilek, "Tüm çabalarımıza karşın babamdan haber alamadık. Cumhuriyet Savcılığı'na yaptığımız başvuruya, 'babamın cesedinin jandarmalar tarafından bulunduğu' dışında bir yanıt verilmedi" dedi. Babasının sürekli olarak korucu olmaya zorlandığını ve kabul etmediği için de tehdit edildiğini anlatan Selahattin Dilek, şunları söyledi: "Babam, 'Ben halkıma ve köylüme namussuzluk, ihanet ve zulüm yapamam. Beni öldürseniz de koruculuğu kabul etmeyeceğim" diyerek koruculuk tekliflerini kabul etmiyordu. O nedenle sürekli tehdit edilmeye başlandı. Bu yüzden köyün dışına çıkamaz olmuştum. Evin ihtiyaçlarını bile komşularımız karşılıyordu". Babasının cesedinin karakola çok yakın bir çukurun içinde bulunduğuna dikkat çeken Selahattin Dilek, "Olay, faili meçhul cinayet olarak gösterilmek isteniyor. Ama biz, babamın nasıl öldürüldüğünü çok iyi biliyoruz" dedi. Yapılan soruşturma sonucunda, olay, "faili meçhul bir cinayet" olarak kabul edildi ve dosya kapatıldı.

05)- Kudbettin Tekin

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Tepecik köyünden 20 Nisan günü gözaltına alınan Kudbettin Tekin, sorgulandığı Bismil Jandarma Karakolu'nda öldü. Kudbettin Tekin'in cenazesi 10 Mayıs günü ailesine teslim edildi. Bismil Jandarma Karakolu yetkilileri, yaptıkları açıklamada, Kudbettin Tekin'in kendisini kalorifer borusuna asmak suretiyle intihar ettiğini öne sürdüler. Kudbettin Tekin'in ailesi ise oğullarının gözaltında bulunduğu süre içinde gördüğü işkence sonucunda öldüğüne inandıklarını bildirdi. Kudbettin Tekin'e yapılan otopsiye katılan İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı Sedat Aslantaş, olayla ilgili olarak 12 Mayıs günü yaptığı açıklamada, "Otopsi raporunda yazılanlara göre, maktulün asılı bulunduğu tavan ile beton zemin arasındaki mesafe 2 metre 70 santimdir. Maktulün asılı bulunduğu yerde üzerine çıkabileceği tabure ya da benzeri bir şey bulunmamıştır. 1 metre 65 santim boyundaki bir kişinin 2 metre 70 santim yükseklikteki kalorifer borusuna kendini asmaya uygun görünmemektedir" dedi. Bu arada Kudbettin Tekin ile birlikte gözaltına alınan ağabeyi Mahmut Tekin ve babası Selim Tekin, 19 Mayıs günü tutuklandı.

06)- Vakkas Dost (30)

İstanbul'un Kumkapı semtinde 28 Mayıs akşamı "sokakta içki içtiği" gerekçesiyle arkadaşı Fevzi Yeşilay ile birlikte gözaltına alınan Vakkas Dost adlı kişi götürüldüğü Kumkapı Polis Karakolu'nda yaşamını yitirdi. Yapılan otopsi sonucunda Vakkas Dost'un "darbe sonucunda dalak yırtılması nedeniyle meydana gelen iç kanama yüzünden 29 Mayıs saat 03.00 sıralarında öldüğü" saptandı. Vakkas Dost ile birlikte gözaltına alınan Fevzi Yeşilay adlı kişi ise ölüm olayı üzerine serbest bırakıldı. Vakkas Dost'un ağabeyi İbrahim Dost şunları söyledi: "Fevzi Yeşilay'ın anlattığına göre, kardeşimi karakolda çok kötü dövmüşler. Kardeşim bir ara yere düşmüş ve kusmaya başlamış. Biz ölümün o sırada meydana geldiğini sanıyoruz. Cesedi morgda gördük. Alnında iki yerde darbe izi vardı, kolu da kırık gibiydi". Olayın görgü tanığı Fevzi Yeşilay ise "Vakkas, karın boşluğuna yediği bir tekme sonucunda yere düştü ve kusmaya başladı. Elini yüzünü yıkaması için tuvalete götürdüğümde konuşamaz halde idi" dedi. Vakkas Dost'un ölümüyle ilgili olarak gözaltına alınan Nurettin Öztürk adlı polis kısa bir süre içinde serbest bırakıldı. Nurettin Öztürk serbest bırakılır bırakılmaz ortadan kayboldu. Vakkas Dost'un yakınları, olaydan sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusunda, Kumkapı Polis Karakolu'nda görevli polislerden Nurettin Öztürk'ün

"İşkenceyle adam öldürdüğü", Komiser İbrahim Hakkı Çelebi ile polisler Bahattin Ülkü ve Murat Aksoy'un da "ölümle sonuçlanan işkence olayına göz yumdukları" belirtildi. Suç duyurusu sonrasında "Vakkas Dost'u döverek öldürmekle" suçlanan Nurettin Öztürk adlı polis hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. Nurettin Öztürk'ün yargılanmasına 20 Eylül günü İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmalar, 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Nurettin Öztürk'ün gıyabında sürdürüldü. Bu duruma tepki gösteren, Vakkas Dost'un yakınları, Nurettin Öztürk'ün serbest bırakılarak ortadan kaybolmasına bilinçli bir şekilde göz yumulduğunu söylediler.

07)- Veysi Kaymaz (30)

Diyarbakır'ın Çınar ilçesine bağlı Karaköprü köyünde 11 Haziran günü güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Veysi Kaymaz adlı kişi, gözaltına alındıktan 5 gün sonra Diyarbakır Devlet Hastanesi Morgu'nda ölü olarak bulundu. Cenazeyi almak üzere morga giden Veysi Kaymaz'ın yakınları, cesette darp izleri bulunduğunu, başına satırla vurulduğunu ve ayak parmalarındaki tırnakların sökülmüş olduğunu öne sürdüler. Yapılan otopsi sonuçlarının kendilerine verilmeyeceğini bildiren, Veysi Kaymaz'ın yakınları, "Bize, 'panzerden atladı ve öldü' diyorlar. İnsan bir metre yükseklikten düşüp nasıl ölür? Veysi intihar etmedi, onu öldürdüler" dediler. Olayla ilgili olarak açılan soruşturma, "Veysi Kaymaz'ın kaçmak isterken düşerek öldüğü" sonucuna varılarak kapatıldı.

08)- Ahmet Aydemir (75)

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Mala Mihe Büro köyüne 12 Haziran günü baskın düzenleyen jandarmalar Ahmet Aydemir adlı köylüyü sopalarla döverek öldürdü. Baskın sırasında bazı evlerin tahrip edildiğini ve 2 kişinin de yaralandığını bildiren köylüler, Ahmet Aydemir'in ölümüyle ilgili olarak gazetecilere şunları anlattılar: "Öğle saatinde birden silah sesleri duyduk. Aynı anda köye gelen panzerlerden inen askerler evlerin etrafını sardılar. Hepimizi dışarıya çıkartıp köy meydanında topladılar. Ellerindeki sopalarla bizi dövmeye başladılar. Bize, 'gerillaların köyde olup olmadıklarını' soruyorlardı. Özellikle Ahmet Aydemir'e yükleniyorlardı. Ahmet Aydemir'i o kadar çok dövmüşlerdi ki yere yıkıldı. Bunun üzerine Ahmet Aydemir'in kalbini dinlediler. Öldüğünü anlayınca hemen köyü terk ettiler".

09)- Abdüsselam Orak

Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Anadere köyünden 10 Haziran günü gözaltına alınan Abdüsselam Orak adlı kişi, Tatvan Jandarma Komutanlığı'nda sorgulanırken 20 Haziran günü rahatsızlandı. Bunun üzerine Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne kaldırılan Abdüsselam Orak, 23 Haziran günü yaşamını yitirdi. Evinde bulundurduğu ruhsatsız silah nedeniyle gözaltına alınan Abdüsselam Orak'ın kafası ile sırtında darp izleri bulunduğu öğrenildi. Abdüsselam Orak, 25 Haziran günü Tatvan'ın Anadere köyünde toprağa verildi. Abdüsselam Orak'ın rahatsızlanarak hastaneye kaldırılması üzerine bu kişiyle birlikte gözaltına alınan Vahap Gümüş ve Kazım Kızıl alelacele tutuklanarak cezaevine gönderildi.

10)- Mehmet Öztürk

Zonguldak'ın Alaplı ilçesine bağlı Çay köyünde 20 Haziran günü jandarma tarafından gözaltına alınan Mehmet Öztürk adlı genç, gözaltında tutulduğu Alaplı Jandarma Karakolu'nda yaşamını yitirdi. "Hakkında verilen kesinleşmiş bir hapis cezası nedeniyle gözaltına alındığı" öğrenilen Mehmet Öztürk'ün yakınları, ölüm olayına karakolda atılan dayağın yol açtığını söylediler. Karakol yetkilileri ise "gözaltına alındığı sırada sarhoş olan

Mehmet Öztürk'ün kusarken nefes borusunun tıkanması sonucunda öldüğünü" savunarak işkence iddialarını reddettiler.

11)- Rıza Ürün

Ankara'da 2 Temmuz günü bir senet anlaşmazlığı nedeniyle götürüldüğü Çankaya Polis Karakolu'nda rahatsızlanan ve hastaneye kaldırılan Rıza Ürün adlı bakkal daha sonra yaşamını yitirdi. Rıza Ürün'ün, karakolda, eşi Şahverdi Ürün ve oğlu Atilla Ürün'ün gözleri önünde, polisler tarafından dövüldüğü ve bu nedenle rahatsızlandığı bildirildi. Olayla ilgili olarak hazırlanan resmi raporda ise ölüme "kalp krizinin yol açtığı" belirtildi. Ölüm olayını Meclis gündemine getiren Ankara Milletvekili Uluç Gürkan, Cumhuriyet Savcısı Tuncer Özdemir'in Rıza Ürün'e otopsi yapılmasını ve olayın sağlıklı bir şekilde soruşturulmasını engellediğini söyledi. Rıza Ürün'ün işkenceyle öldürüldüğünü belirten Uluç Gürkan, Adalet Bakanı Seyfi Oktay ile dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu'na, "CMUK, Türkiye'deki karakollarda geçerli değil mi?" sorusunu yöneltti.

12)- Mehmet Sıddık Öncü (40)

Diyarbakır'ın Çınar ilçesine bağlı Kerkatık köyünde 21 Haziran günü askerler tarafından gözaltına alınan Mehmet Sıddık Öncü adlı imam, sorgulandığı Diyarbakır'da yaşamını yitirdi. Sıddık Öncü'nün ölümü, ailesinin yaptığı girişimler sonucunda 8 Temmuz günü ortaya çıktı. Sıddık Öncü'nün eşi Nezahat Öncü, kocasının askerler tarafından dövülerek gözaltına alındığını bildirerek, şunları söyledi: "Bize verdikleri otopsi raporunda, Sıddık'ın geçirdiği rahatsızlık sonucunda öldüğü yazılmış. Ayrıca defin ruhsatında da aynı şekilde bir ifade kullanılmış. Ama biz onun kendiliğinden öldüğüne inanmıyoruz. Kalçasının iki yanında, çenesinde ve yanaklarında morluklar vardı. Kalçasında dayaktan olduğu belli olan yaralar bulunuyordu. Boynunda ve bileklerinde ip izleri vardı. Tırnakları morarmıştı". Mehmet Sıddık Öncü'nün ölümünün öğrenilmesi üzerine Meclis Başkanlığı'na, dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu'nun yanıtlaması istemiyle bir soru önergesi veren Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, olaydaki işkence iddialarının açıklığa kavuşturulmasını istedi. Soru önergesini Eylül ayı içinde yanıtlayan Mehmet Gazioğlu ise Sıddık Öncü'nün PKK ile ilişki içinde olduğunun belirlenmesi üzerine gözaltına alındığını belirterek, söz konusu kişinin gözaltında bulunduğu süre içerisinde böbreklerinden rahatsızlandığını ve bu nedenle iki kez Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'ne götürüldüğünü anlattı. Sıddık Öncü'nün hastaneye ikinci kez gittiği sırada böbrek yetmezliği nedeniyle öldüğünü ve "ölüme işkencenin yol açtığı" şeklindeki iddiaların doğru olmadığını savunan Mehmet Gazioğlu, "Bu şekilde yapılan beyanlar, güvenlik güçlerinin azmini ve cesaretini kırmaya yönelik girişimlerdir" dedi.

13)- Hacı Ramazan Siniğ (60)

Şırnak'ın İdil ilçesine bağlı Ortaköy'e 20 Temmuz günü güvenlik görevlileri tarafından düzenlenen baskında gözaltına alınan Hacı Ramazan Siniğ, 21 Temmuz günü sabaha karşı yaşamını yitirdi. Babasıyla beraber gözaltına alınan ancak babasının ölümünü üzerine serbest bırakılan Salih Siniğ, olayla ilgili olarak şunları anlattı: "Köyümüze ilk olarak 18 Temmuz günü baskın yapılmıştı. Bu baskında Hamit Şıkva ve Abdulkadir Şıkva adlı kişiler gözaltına alınmıştı. Olaydan iki gün sonra tekrar köye baskın düzenleyen Tepeköy korucuları ve askerler kadın ve çocuk ayırımı yapmadan köyde yaşayan herkesi köy meydanında topladılar. Sonra bütün evlerde arama yaptılar. Bizim evi aradıkları zaman hiçbir şey bulamayınca, babamı demir çubuk ve kürekle dövmeye başladılar. Dayak sonucu babam ayakta duramaz hale gelmişti. İki kişi onun koluna girdi ve panzere öyle bindirdiler. Babamla beraber beni ve

Mehmet Emin Sermet, Cemil Kırac ve Medine Kaya'yı da gözaltına alıp İdil Jandarma Taburu'na götürdüler, Babam gözaltına alındığı günün geceyarısı, yapılan işkenceye dayanamayarak öldü. Beni bunun üzerine serbest bıraktılar". Salih Siniğ babasının öldükten sonra İdil Devlet Hastanesi Morgu'na götürüldüğünü söyleyerek "Babamın cesedi, tanınmayacak durumdaydı. Vücudu mosmordu. Burada otopsi yapıldı. Ancak otopsi raporunun sonucu bize bildirilmedi. Babamın ölümünden İdil Jandarma Taburu'ndakiler sorumludur. Onlardan davacıyım" dedi.

14)- Yücel Dolan (25)

Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde 29 Temmuz günü polis tarafından gözaltına alınan Yücel Dolan adlı genç, sorgulandığı Diyarbakır'da 2 Ağustos gecesi rahatsızlandı. Bunun üzerine Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne kaldırılan Yücel Dolan kısa bir süre içinde yaşamını yitirdi. Yücel Dolan, 3 Ağustos günü Hazro'da toprağa verildi. Hazro Belediye Başkanı Resul Dolan'ın oğlu olan Yücel Dolan'ın "kalp krizi geçirip öldüğüne" ilişkin bir otopsi raporu düzenlendi. Hazırlanan otopsi raporunu kabul etmeyen, Yücel Dolan'ın yakınları ise ölüme yapılan işkencelerin yol açtığını bildirdiler. Olayla ilgili olarak açılan soruşturmadan bir sonuç çıkmadı. Yücel Dolan'ın babası Resul Dolan, "Oğlumu gözaltına aldıktan sonra Diyarbakır'a götürmüşler. İşkence yapmışlar ve iki günde öldürmüşler. Çok işkence görmüş. Vücudunun büyük bölümü darp izleriyle doluydu, Cinsel organında, elektrik verilmesi sonucunda morluklar meydana gelmişti. Kafasının arkasına da sert bir cisimle vurulmuştu. Oğlumun suçsuz olduğunu bütün Hazro halkı biliyor. Ayrıca bir hastalığı da yoktu" dedi.

15)- Selahattin Dörtbudak

Gaziantep'in Nizip ilçesine bağlı Bahçeli köyünde 3 Ağustos günü jandarmalar tarafından gözaltına alınan Selahattin Dörtbudak sorgulandığı jandarma karakolunda yaşamını yitirdi. "Hırsızlık yaptığı" suçlamasıyla gözaltına alınan Selahattin Dörtbudak'ın "geçirdiği kalp krizi nedeniyle öldüğü" öne sürüldü. Selahattin Dörtbudak'ın annesi Güllü Dörtbudak ise oğlunun karakolda bulunan bir çavuş tarafından, cebinde bulunan 1 milyon lira kadar para aldıktan sonra, işkenceyle öldürüldüğünü söyledi. Karakola gidip oğlunun ölüm nedenini öğrenmek istediğinde kendisine çelişkili yanıtlar verildiğini anlatan Güllü Dörtbudak, "Oğlum hastanede kanlar içindeydi. Sağ omuzunda büyük bir yara vardı. Kafasının her yanı yara bere içindeydi. Karnında morluklar vardı. Kalp krizi geçiren bir kişinin vücudunda yara ve berenin ne işi var?" dedi.

16)- Osman Akçiçek (22)

İstanbul Defterdarlığı önünde 5 Ağustos günü, Engin Özçelebi adlı kişiyi tabancayla vurarak yaraladığı için gözaltına alınan Osman Akçiçek aynı gün gözaltında tutulduğu Eminönü Emniyet Amirliği'nde rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı. International Hastanesi'nde tedavi altına alınan Osman Akçiçek'in başına vurulan bir darbe nedeniyle beyin kanaması geçirdiği belirlendi. Gözaltında kaldığı süre boyunca polisler tarafından "sürekli dövüldüğü" bildirilen Osman Akçiçek'in sağlık durumu uzun bir süre ciddiyetini korudu. Osman Akçiçek, 17 Ağustos günü tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirdi. Osman Akçiçek'in ölümü ile ilgili olarak Eminönü Emniyet Amirliği'nde görevli Şener Erdem, Serdar Topkaya ve Mehmet Arlan adlı polisler hakkında dava açıldı. Sanıkların yargılanmasına 5 Kasım günü İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada söz alan Osman Akçiçek'in babası Seyit Ahmet Akçiçek, yargılanan polislerin tutuklanmasını istedi. Ancak bu istek mahkeme heyeti tarafından kabul edilmedi. Olayın tanıklarından Bahattin Ertel ise

duruşmada verdiği ifadede, Eminönü Emniyet Amirliği'nde gördüğü Osman Akçiçek'in bulunduğu odadan bağırış sesleri geldiğini anlattı. Bahattin Ertel, Başkomiser Şener Erdem'in o sırada "Biz iki tokat atınca yere düşer, başını duvara çarpar, başımız belaya girer" şeklinde konuştuğunu duyduğunu söyledi.

17)- Baki Erdoğan (27)

Aydın'ın Söke ilçesinde 11 Ağustos gecesi polis tarafından "Devrimci Sol üyesi olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Baki Erdoğan adlı genç sorgulandığı Aydın Emniyet Müdürlüğü'nde gördüğü işkence sonucunda rahatsızlanarak 21 Ağustos günü hastaneye kaldırıldı. Baki Erdoğan, hastaneye kaldırıldığı günün gecesi öldü. Ölüm olayı, Baki Erdoğan'ın avukatı Mehmet Yatar'ın yaptığı girişimler sonucunda 23 Ağustos sabahı ortaya çıktı. Baki Erdoğan'ın gözaltına alındığı polis yetkilileri tarafından uzun süre doğrulanmamıştı. Yapılan resmi açıklamada, "Baki Erdoğan'ın tüberküloz ve bunun sonucunda ortaya çıkan solunum yetmezliğinden öldüğü" öne sürüldü. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan İHD Aydın Şubesi Başkanı Erol Ertuğrul, "Devletin güvencesi altında bulunan bir insanın ölmüş olması devlete duyulan güveni sarsıyor" dedi. Erol Ertuğrul ölüm olayı ile olarak Aydın Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Oğlunun gördüğü işkenceler sonucunda yaşamını yitirdiğini kaydeden Baki Erdoğan'ın babası Mahmut Erdoğan da polis, savcılık ve hastane yetkililerinin olayı örtbas etmeye çalıştıklarını söyledi. Mahmut Erdoğan, "Oğlumun söyledikleri gibi bir solunum yetmezliği ya da başka bir hastalığı yoktu. Morga gittiğimde ayak parmaklarında, kolunda ve başında yaralar olduğunu gördüm. Ayrıca yüzünde de morluklar vardı. Otopsiye benim ve avukatımın girmesine izin vermediler. Yeniden otopsi yapılmasını ve olay hakkında soruşturma açılmasını istiyorum" dedi. Baki Erdoğan'ın cesedi üzerindeki işkence izlerini belgeleyen fotoğraflar ile video kaydı Eylül ayı içinde İzmir'de düzenlenen bir basın toplantısıyla kamuoyuna açıklandı. Fotoğraf ve video kayıtlarının gösterildiği toplantıda konuşan, Baki Erdoğan'ın avukatı Mehmet Yatar, "Açıklanan belgeler işkence yapıldığının bir kanıtıdır. Müvekkilim işkence sonucunda ölmüştür. Buna tanık olan 12 kişi vardır. Biz Baki Erdoğan'ın ölümüne neden olanların saptanarak cezalandırılmasını istiyoruz. Ayrıca ölüme tüberküloz ve solunum yetmezliğinin yol açtığına dair raporu veren doktorların da cezalandırılması gerekir" dedi. Bu arada TTB Merkez Konseyi, Baki Erdoğan olayı ile ilgili bir değerlendirme raporu hazırladı. Baki Erdoğan'a işkence yapıldığının anlaşıldığını belirttiği raporda, özette şu görüşlere yer verildi: "Vücudundaki izlerin elektrik işkencesiyle, omuzlarda ve bileklerdeki izlerin askı ile, ayak parmaklarındaki izlerin falaka ve ezme tarzındaki işkenceyle uyumlu olduğu kanaati oluşmuştur. Muayene bulgularıyla, otopsi raporu arasında önemli çelişkiler vardır. Bu çelişkilerin giderilmesi gerekmektedir. İlk muayeneyi yapan hekim, Baki Erdoğan'ın serum takılı bir vaziyette yatmakta olduğunu belirtmektedir. Bu durum da Baki Erdoğan'a gözaltında iken yasalara aykırı olarak, hekim olmayan kişiler tarafından tıbbi müdahalede bulunulduğu kanısını uyandırmaktadır". Baki Erdoğan'ın ölümüyle ilgili olarak Aydın Cumhuriyet Savcılığı tarafından başlatılan soruşturmada yıl sonuna değin bir sonuç çıkmadı. Bu arada Baki Erdoğan'la ilgili işkence iddiaları İzmir DGM Savcılığı tarafından da ciddiye alındı. Baki Erdoğan ile birlikte gözaltına alınanların sanık olarak yargılandığı Söke Devrimci Sol davasının 14 Aralık günü yapılan duruşmasında söz alan İzmir DGM Savcısı Hakan Tüzer, "Sanıklarla birlikte gözaltına alınan Baki Erdoğan'ın emniyet güçlerinin zor kullanımı sonucunda öldüğüne dair ciddi iddialar mevcuttur. Dolayısıyla ölüm olayı ile ilgili açılan soruşturmanın sonucunun görülmekte olan davayı bazı sanıklar yönünden önemli derecede etkileyebileceği görüşümdedir" dedi.

18)- Dodo Tekin

Mardin'in Derik ilçesine bağlı İncesu köyüne 4 Ağustos günü başkan düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Dodo Tekin adlı çoban 11 Eylül günü köy yakınlarında ölü olarak bulundu. Dodo Tekin, gözaltına alındıktan sonra sorgulanmak üzere önce Derik Jandarma Karakolu'na ardından da Mardin Jandarma Tugayı'na götürülmüştü. Cesedin bulunmasına tanık olan köylüler, Dodo Tekin'in kafasında yarık, kol ve bacaklarının çeşitli yerlerinde de kesikler olduğunu bildirdiler. Dodo Tekin'le birlikte bir süre Mardin Jandarma Tugayı'nda gözaltında tutulan, ancak "can güvenliği" olmadığı için adını açıklamayan bir kişi, Dodo Tekin'e yapılan işkencelere tanık olduğunu ve onu son gördüğünde bitkin durumda bulunduğunu söyledi. Dodo Tekin'in öldürülmesini Meclis gündemine getiren Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, olayla ilgili olarak İçişleri Bakanlığı'na şu soruları yöneltti: "Vahşet boyutundaki bu olay hakkında, başlatılmış bir soruşturma var mıdır? Bir insanın gözaltında işkenceyle katledildikten sonra cesedinin kurda, kuşa yem olsun diye atıldığı bir ülkede, vicdan rahatlığıyla görevinizi sürdürebilecek misiniz? Bu olayın sorumluları sizce kimlerdir? İşkenceye karşı uluslararası sözleşmelere imza atan Türkiye'de özellikle hükümetiniz döneminde, işkence yaptığı için ceza almış devlet görevlileri var mıdır?"

19)- Şefik Kaplan (61)

Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı Oymapınar köyüne 5 Eylül günü baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Şefik Kaplan adlı imam sorgulandığı Soğanlı Jandarma Karakolu'nda yaşamını yitirdi. Şefik Kaplan'ın cenazesi 7 Eylül günü ailesine teslim edildi. Şefik Kaplan'ın yakınları, ölüme yapılan işkencenin neden olduğunu bildirdiler. Şefik Kaplan'ın cenazesini almak üzere karakola giden köylülere, karakolda görevli bir subayın, "Elimizde, 12 kişilik bir ölüm listesi var. Biri öldü, diğer 11 kişiye ise yakın zamanda sıra gelecek" dediği öne sürüldü. Şefik Kaplan'ın ölümüyle ilgili olarak yapılan resmi açıklamada ise "Gözaltına alınmayı gururuna yediremediği için nezarethanede kendisini kemeriyle asarak intihar etti" denildi. Şefik Kaplan'ın ölümünü Meclis gündemine getiren Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, olaydaki şüpheli yönlerin dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu tarafından açıklanmasını istedi.

20)- Bilen Çifçi (24)

Ankara'da 9 Ekim günü polis tarafından "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınan Bilen Çifçi adlı taksi şoförü, sorgulandığı Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde 12 Ekim günü yaşamını yitirdi. Polis yetkilileri, Bilen Çifçi'nin mahkemeye götürülürken kendini 4. kattan atarak intihar ettiğini öne sürdüler. Bilen Çifçi'nin gözaltına alındıktan sonra 11 Ekim günü mahkemeye sevk edildiği ve serbest bırakıldığı ancak, Adliye Binası'ndan çıkarken yeniden gözaltına alınarak Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğü, ölüm olayının bundan sonra meydana geldiği öğrenildi. Olayla ilgili soruşturmayı sürdüren Ankara Cumhuriyet Savcısı Nazmi Şarvan, "Aldığımız ilk bilgilere göre ölüm olayında bir kasıt yok. Taksilerin teyplerini çalıyormuş. Bu durum ortaya çıkınca 'Arkadaşlarımızın yüzüne nasıl bakarım?' diyerek intihar etmiş. İlk anda kuşkulu bir durum görünmüyor" dedi. Soruşturma dosyası Cumhuriyet Savcısı'nın söylediği doğrultuda takipsizlik kararı verilerek kapatıldı.

21)- Hacı Sansak (56)

Şırnak'ın Cizre ilçesinde 3 Ekim günü polis tarafından gözaltına alınan Hacı Sansak adlı kuyumcu, sorgulandığı Şırnak Emniyet Müdürlüğü'nde yaşamını yitirdi. Gözaltına alındığı günün akşamı öldüğü belirlenen Hacı Sansak'ın cenazesi otopsi için Diyarbakır'a

gönderildi. Polis yetkilileri Hacı Sansak'ın kalp hastası olduğunu ve gözetlmesine alındıktan sonra geçirdiği kalp krizi sonucunda öldüğünü öne sürdüler. Hacı Sansak'ın kalp hastası olduğunu doğrulayan yakınları ise "Ancak ölüme kalp krizinin neden olduğuna inanmıyoruz. Ayrıca vücudunda yara izleri vardı" dediler. Olayla ilgili olarak Şırnak Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan soruşturmada takipsizlik kararı verildi.

22)- Selman Karabacak

Manisa E Tipi Cezaevi'nde kalan Selman Karabacak adlı tutuklu 22 Ekim günü "beyin kanaması" teşhisiyle İzmir Yeşilyurt Devlet Hastanesi'ne götürüldü. Selman Karabacak, hastaneye getirildiği günün akşamı yaşamını yitirdi. Manisa Cumhuriyet Savcısı Muzaffer Çelebi, Selman Karabacak'ın bir süre önce sedye ile Isparta Cezaevi'nden Manisa Cezaevi'ne gönderildiğini ve ölüm olayının incelendiğini söyledi. Selman Karabacak'ın otopsi yapılmadan gömüldüğü öne sürüldü.

23)- Mehmet Emin Bingöl (62)

24)- Yakup Tetik

25)- Mehmet Acar

26)- Alican Öner

Muş'a 6 kilometre uzaklıktaki Köykent yakınlarında 8 Kasım sabahı, işkence yapıldıktan sonra başlarına birer kurşun sıkılarak öldürülen Mehmet Emin Bingöl, Yakup Tetik, Mehmet Acar ve Alican Öner adlı 4 kişinin cesedi bulundu. Olay kamuoyuna, "faili meçhul cinayet" olarak yansıtıldı. Ancak daha sonra yörede yaşayanlar tarafından "cesetleri bulunan kişilerin 3 Kasım günü Muş'a bağlı Eralan köyünden askerler tarafından gözetlmesine alındıkları ve daha sonra işkenceyle öldürüldükleri" açıklandı. 6 Kasım günü öldürüldükleri belirlenen 4 kişiden Emin Bingöl'ün Muş ve civarında büyük etkinliği olan önemli bir din adamı olduğu ortaya çıktı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylara taraf olmamaya büyük özen gösteren Emin Bingöl'ün, yakınlarına sık sık "Her an öldürülebilirim" dediği öne sürüldü. Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana, Kasım ayı içinde olayı Meclis gündemine getirdi. Leyla Zana, İçişleri Bakanı Nahit Mentеше'nin yanıtlamasını istediği soru önergesinde, şunları söyledi: "Öldürülen 4 kişiyi askerlerin gözetlmesine aldığı yöredeki herkes bilmektedir. Hatta, bazı siyasi partilerin yöredeki temsilcileri, yetkililerle görüşüp bu kişilere işkence yapılmamasını bile istemişlerdir. Ancak tüm girişimlere karşın bu kişiler gözetlmesinde öldürülmüşlerdir. Emin Bingöl'ün sakalı yolunmuş, işaret parmağı dışındaki tüm parmakları kırılmıştır. Diğer cesetler üzerinde açık işkence izleri bulunmaktadır". Leyla Zana, daha sonra İçişleri Bakanı Nahit Mentеше'nin "bu kişilerin neden gözetlmesine alındıklarını", "ölenlere otopsi yapıp yapılmadığını" ve "olay faillerine ne tür cezalar verileceğini" açıklamasını istedi.

27)- Kemal Canpolat (27)

Diyarbakır'ın Çınar ilçesinde 31 Ekim gecesi düzenlenen operasyon sırasında gözetlmesine alınan Kemal Canpolat adlı kişi, sorgulandığı Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde yaşamını yitirdi. PTT'de memur olarak çalışan Kemal Canpolat'ın cenazesi 13 Kasım sabahı ailesi tarafından Diyarbakır Devlet Hastanesi Morgu'nda bulundu. Cenazeyi teslim alanlar, Kemal Canpolat'a ağır işkence yapıldığını anlaşıldığını, bu nedenle göğüs kafesi ve kafada ezikler bulunduğunu, ayrıca ayak parmağı tırnaklarının sökülmüş olduğunu bildirdiler.

28)- Filiz Er (27)

Iğdır'ın Hoşhaber köyüne 13 Kasım günü baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından babası ve bir kardeşi ile birlikte gözetlmesine alınan Filiz Er adlı kişi sorgulandığı Iğdır Emniyet Müdürlüğü'nde yaşamını yitirdi. Oğlunun gördüğü işkence sonucunda öldüğünü

belirten Filit Er'in babası Tayfur Er, yaşadıklarını şöyle anlattı: "Köyümüzü basan polisler, benle birlikte oğullarım Filit ve Mehmet'i evin içinde döverek gözaltına aldı. Daha sonra İğdır Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldük. Bize burada işkence yapmaya başladılar. Bir gün sonra tekrar eve baskın yapan polisler bu kez de kızım Fatma Er'e işkence yaptılar. Kızım bu nedenle uzun bir süre kendisine gelemedi. Bize yapılan işkence 9 gün sürdü. 9. gün gözlerimiz bağlı olarak önce İğdır Jandarma Komutanlığı'na, ardından da İğdır Devlet Hastahanesi'ne gittik. Bu sırada bir polis hastanedeki doktora, oğlum Filit Er'in baygın olduğunu söyledi. Bunun üzerine oradaki yüzbaşıya oğlumu görmek istediğimi söyledim. Buna izin vermediler. Bir süre sonra oğlumun öldüğünü öğrendik". Bir suçları olmadığı halde gözaltına alındıklarını ve kendisi ile çocuklarına keyfi işkence yapıldığını belirten Tayfur Er, "Oğlum öldükten sonra bizi savcılığa bile çıkarmadan serbest bıraktılar. Oğlumun cenazesini bize teslim ettiklerinde vücudunun her tarafı mordu. Kolu kırıktı. Oğlumu vahşice öldürdüler." dedi.

29)- Mehmetşah İkincisoy

Diyarbakır'ın Melikahmet semtinde 22 Kasım gecesi PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışma sonrasında polis tarafından ailesiyle birlikte gözaltına alınan Mehmetşah İkincisoy, 9 Aralık günü Mardinkapı Mezarlığı'nda ölü olarak bulundu. Belediye ekipleri tarafından gömüldüğü anlaşılan Mehmetşah İkincisoy'un cenazesi daha sonra mezardan çıkartılarak ailesine teslim edildi. Mehmetşah İkincisoy ile birlikte gözaltına alınan babası Abdürrezak İkincisoy, yaşadıklarını şöyle anlattı: "22 Kasım gecesi evimin yakınlarında PKK militanları ile polis arasında çatışma çıktı. Bu çatışmadan sonra polisler eve gelip oğlum Mehmetşah'ı sordular. Ben de kardeşimin evinde olduğunu söyledim. Bunun üzerine diğer oğlum Halil'i yanlarına alıp kardeşimin evine gittiler. Bu sırada kardeşimin evinde bulunan gençlerle polis arasında çatışma çıkmış ve bir genç ölmüş. Olaydan sonra polisler, oğullarım Mehmetşah ve Halil, kardeşim Abdülkadir, kardeşimin çocukları Nasır, Adile ve Sabriye'yi alarak Çarşı Karakolu'na götürmüşler. Bu olaydan yarım saat sonra bizim eve de polis tarafından baskın yapıldı. Ardından beni ve çocuklarım Hüseyin, Makbule ve Nefise'yi Çarşı Karakolu'na götürdüler. Bir süre burada bekledikten sonra gözlerimiz bağlı olarak, önce Emniyet Müdürlüğü'ne sonra da Çevik Kuvvet Müdürlüğü'ne götürüldük. Bu süre içinde bize sürekli dayak atıyor ve hakaret ediyorlardı. Çevik Kuvvet Müdürlüğü'ne gidene kadar oğlum Mehmetşah bizimle birlikteydi. Daha sonra onu yanımızdan ayırdılar. Gözaltında, 4 gün sürekli işkence gördük. 4. gün bizi serbest bırakırlarken, oğlum Mehmetşah'ın deri montunu bir masanın üzerinde gördüm. Montu bana vermek istediler ama almadım. Oradaki polisler bana, Mehmetşah'ı gözaltına aldığımızı kimseye söyleme. Soranlara dağa gitti dersin' dediler. Daha sonra oğlum Halil ile kardeşim ve kardeşimin oğlu dışında hepimizi serbest bıraktılar. 15 gün sonra da Halil serbest bırakıldı. Ardından kardeşimle, kardeşimin oğlunun tutuklandıklarını öğrendim. Bu süre içinde Mehmetşah'ın akıbeti belli değildi". Bu arada ailesinin Diyarbakır DGM'ye yaptığı başvuruya verilen yanıtta, "Mehmetşah İkincisoy'un güvenlik kuvvetleriyle girdiği çatışmada öldüğü" öne sürüldü.

c)- Ortadan kaybolanlar

1993 yılında, gözaltında ya da cezaevlerinde meydana gelen işkence sonucu ölümlerinin yanısıra ortadan kaybolmaların da önüne geçilemedi. Yıl boyunca, gözaltına alındığı ya da güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğü konusunda son derece ciddi delil ve tanık anlatımları bulunan 13 kişi ortadan kayboldu. Ortadan kaybolanların sayısında daha

önceki yıllara göre, (TİHV, yaptığı araştırmalar sonucunda 1990 yılında 1, 1991 yılında 4, 1992 yılında ise 8 kişinin ortadan kaybolduğunu saptamıştı) ciddi artış meydana geldi. Ortadan kaybolanların akıbetleri, daha önceki yıllarda ortadan kaybolanlarda olduğu gibi (biri hariç) ortaya çıkartılmadı.^(*)

Kayıplarla ilgili olarak ortaya atılan iddialar, araştırılmak bir yana ciddiye bile alınmadı. 1991 yılı Ekim ayı içinde İstanbul'da polis olduğu sanılan kişiler tarafından kaçırılan ve kendisinden bir daha haber alınmayan Hüseyin Toraman adlı genç ile ilgili ortaya atılan yeni bazı iddiaların ciddi biçimde araştırılmaması bu konuda somut bir örnek oldu. Hüseyin Toraman ile ilgili iddialar, Gerçek dergisinin 6 Kasım 1993 tarihli sayısında "Hüseyin Toraman Eskişehir'de Gömülü" başlığıyla yayımlanan haberde yer aldı. Söz konusu habere göre, "Emeğin Bayrağı" adlı dergiye Ekim ayı içinde kendisini "Gebze Emniyet Müdürlüğü'nde çalışan polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz bir kişi tarafından bir mektup gönderildi. Mektupta, Hüseyin Toraman'ın Gebze Emniyet Müdürlüğü'nde işkenceyle öldürüldüğü ve daha sonra Gebze'nin Eskişehir bölgesinde gömüldüğü belirtildi. Mektupta özete şöyle denildi: "Hüseyin Toraman adlı sol örgüt üyesi, benim nöbetçi olduğum bir akşam işkence sonucu ölmüş olup müdürün talimatı ile Başkomiser Remzi Akıncılar tarafından Eskişehir yolu üzerindeki köprü'nün civarına gömülmüştür. İşte bu konu böylece sizlerce öğrenilmiş oldu ve vicdanım huzura kavuştu". Bu mektuptan sonra Gebze Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Hüseyin Toraman'ın eşi Gülay Toraman ile avukatı Metin Kozan olayın araştırılmasını istedi. Başvuru savcılık tarafından önce ciddiye alınmadı. Ancak Avukat Metin Kozan'ın ısrarlı duvrannması üzerine, ihbarla ilgili olarak dosya açıldı. Ancak kısa bir inceleme sonucunda "Eskişehir bölgesinin çok geniş olması nedeniyle arazi taraması yapmanın olanaklı olmadığı" sonucuna varılarak çalışmalar durduruldu ve dosya kapatıldı.

1993 yılında ortadan kaybolanlarla ilgili olarak TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

01)- Namık Erkek

Mersin'in Kurdalı Mahallesi'nde oturan yakınlarını ziyarete giderken 19 Aralık 1992 tarihinde "polis tarafından gözaltına alındığı" bildirilen Namık Erkek, daha sonra ortadan kayboldu. Plakası tespit edilemeyen beyaz renkli Renault marka bir arabadan inen sivil giyimli kişiler tarafından aynı araca bindirilerek götürüldüğü görülen Namık Erkek'in akıbeti 1993 yılı boyunca ortaya çıkmadı. "Gözaltına alınma" haberinin kendilerine iletilmesi üzerine Mersin Emniyet Müdürlüğü'ne başvuran Namık Erkek'in kardeşleri Mahmut Erkek ve Serdin Erkek'e önce "kardeşlerinin gözaltında olmadığı" söylendi. Mahmut Erkek ile Serdin Erkek'in ısrarlı girişimleri ve Cumhuriyet Savcılığı'na başvuruları üzerine de "Namık Erkek'in

(*) 1992 yılında ortadan kaybolan Tuğrul Özbek (36) adlı kişinin akıbeti 1993 yılı içinde ortaya çıktı. Devrimci Sol adına Mart ayında yapılan konuya ilişkin bir açıklamada, Tuğrul Özbek'in gözaltına alındıktan sonra polis ajanı olduğu ve örgüte yönelik operasyonlarda görev aldığı belirtildi. Açıklamada, sağ olduğu belirlenen Tuğrul Özbek'in örgüt tarafından bulunabilmesi için büyük çaba sarf edildiği kaydedildi. İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde 1991 yılı içinde sonuçlanan Devrimci Sol davasının sanığı olarak 10 yıl cezaevinde kalan Tuğrul Özbek, 9 Ekim 1992 tarihinde İstanbul'un Yeniköy semtindeki bir çay bahçesinden çıktıktan sonra ortadan kaybolmuştu. Olaydan sonra yapılan çok sayıda açıklamada Tuğrul Özbek'in gözaltında öldürülmüş olabileceği ihtimaline yer verilmişti. Tuğrul Özbek'in "gözaltına alındığına" dair tanık anlatımlarının çokluğu üzerine, TİHV'nin 1992 İnsan Hakları Raporu'nun "Kaybolanlar" başlıklı bölümünde bu kişinin adına da yer verilmişti. Tuğrul Özbek, aynı nedenlerle bazı uluslararası insan hakları kuruluşlarının raporlarında da "gözaltında kaybolanlar" arasında sayılmıştı.

gözüne alındığı" kabul edildi. Ancak daha sonra "götürüldüğü karakoldan kaçtığı" öne sürülerek olay kapatıldı. Kendisinden bir daha haber alınmayan Namık Erkek'in bulunabilmesi için İHD ve Halkın Emek Partisi tarafından İçişleri Bakanlığı nezdinde yapılan girişimlerden de bir sonuç çıkmadı. Bunun üzerine Namık Erkek'in kardeşi Mahmut Erkek, avukatı Sami Doğan aracılığıyla Uluslararası Af Örgütü'ne başvurarak yardım istedi.

02)- Ali Kırlangıç

Mart ayı içinde İstanbul'da gerçekleştirilen Devrimci Sol örgütüne yönelik operasyonlar sırasında Ali Kırlangıç adlı kişi ortadan kayboldu. Devrimci Sol örgütü içinde oluşturulan silahlı eylem gruplarının sorumlusu olan Ali Kırlangıç'ın akabeti Mayıs ayına kadar belirsizliğini korudu. Ancak daha sonra arkadaşları tarafından yapılan bir açıklamada, Ali Kırlangıç'ın Mart ayındaki operasyon sırasında gözaltına alınırken ya da gözaltına alındıktan sonra işkenceyle öldürülmüş olabileceği kaydedildi. En son 7 Mart günü İstanbul Edirnekapı'da arkadaşları tarafından görülen Ali Kırlangıç'ın akabeti hakkında 1993 yılı sonuna değin bilgi alınmadı.

03)- İbrahim Akıl

05)- Hikmet Şimşek (Keldani)

07)- Salih Demirhan

04)- Hamdi Şimşek (Keldani)

06)- Halit Özdemir

08)- Şemdin Culaz (Keldani)

Şırnak yakınlarındaki Görümlü Jandarma Komando Taburu'nun 13 Haziran günü PKK militanlarının saldırısına uğraması üzerine bölgede geniş kapsamlı bir operasyon başlatıldı. Operasyon sürerken 14 Haziran günü tabur yakınlarındaki Görümlü köyü askerler tarafından basıldı. Baskın sonucunda İbrahim Akıl (köy imamı), Salih Demirhan ve Halit Özdemir ile Hamdi Şimşek, Hikmet Şimşek ve Şemdin Culaz adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan daha sonra bir haber alınmadı. Kayıp köylülerin yakınları, akrabalarının başına gelenlerden Görümlü Jandarma Taburu'nda görev yapan subayların sorumlu olduklarını bildirdiler. Silopi ve Şırnak'taki askeri yetkililer ise kayıp köylülerle ilgili olarak kendilerinde bir bilgi bulunmadığını öne sürdüler. Bu olayın üzerinden 2 ay geçtikten sonra o günlerde Şırnak Tugay Komutanı olan Mete Sayar, Sabah gazetesine, "Yaklaşık iki ay önce, iki yıldır bir köyde imamlık yapan kişi katıldığı bir eylem sırasında öldürüldü. Üzerindeki eşyalar araştırıldığında boynundan haç çıktı. İmam bildiğimiz adamın Ermeni olduğunu gördük" şeklinde bir açıklama yaptı. Bu açıklama, ortadan kaybolan 6 kişinin akibetleri hakkında önemli bir ipucu oldu. Mete Sayar'ın bu açıklaması üzerine Görümlü köyünde yaşayanlar, şu değerlendirmeyi yaptılar: "Mete Sayar'ın bahsettiği kişinin İbrahim Akıl olmasından şüphe ediyoruz. Çünkü; 14 Haziran'da köyümüzü basan askerler, önce hepimizi köy meydanında topladılar. Köyün imamı İbrahim Akıl da üstünde pijamalarıyla, aramızdaydı. Bir müddet sonra Hamdi Şimşek ile oğlu Hikmet Şimşek de yanımıza getirildi. Arama sırasında bu kişilerin evlerinde bulunan bir haç da alınmıştı. Subay haçı İbrahim Akıl'ın boynuna astı. Ardından bizlerin Ermeni olduğunu ve hepimizi öldüreceklerini söyledi. Daha sonra 6 kişiyi alıp götürdüler. Mete Sayar'ın yaptığı açıklamayı okuyunca söz ettiği imamın köyümüzün imamı İbrahim Akıl olduğunu anladık. Bu açıklama imamın askerler tarafından öldürüldüğünün kabulüdür". Bu arada olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Muş Milletvekili Mehmet Sever, kaybolan 6 köylünün gözaltına alındıklarına ya da öldürüldüklerine dair resmi bir kayıt bulunmadığını belirterek, "Bu olay, devletin içindeki bazı gizli odakların varlığını ve bu odakların yaşam hakkını nasıl ayaklar altına alarak alenen cinayet işlediklerini ortaya çıkarmaktadır" dedi.

09)- İhsan Uygur**10)- Yüksel Alptekin**

Sabah gazetesinin İstanbul Kartal Bürosu muhabirlerinden İhsan Uygur ile gazetenin şöförü Yüksel Alptekin, Temmuz ayı içinde ortadan kayboldu. Gazeteden yapılan açıklamaya göre, 6 Temmuz günü saat 01.30 sıralarında bölgede çıkan bir yangını izlemek üzere arabayla bürodan ayrılan İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin bir daha büroya geri dönmedi. Bunun üzerine durum polise iletildi. Yapılan aramalar sonucunda 7 Temmuz günü, İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin'in bindiği araba Balıca köyü yakınlarındaki bir ağaçlık alanda yanmış olarak bulundu. Bu arada Sabah gazetesini telefonla arayan kimliği belirsiz bir kişi, İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin'in "Hizbullah tarafından kaçırılarak öldürüldüğünü" söyledi. İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin'den yıl sonuna değin bir haber alınmadı. Kayıp kişilerin akıbetlerinin ortaya çıkartılmasını sağlamak amacıyla Sabah gazetesi tarafından vaat edilen 250 milyon liralık ödül de bir işe yaramadı.

11)- Aysel Malkaç (22)

Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkezinde görev yapan muhabirlerden Aysel Malkaç, 7 Ağustos sabahı ortadan kayboldu. Bir haber nedeniyle Kumkapı'daki gazete binasından ayrılan Aysel Malkaç'ın polis tarafından gözaltına alındığı öne sürüldü. Ancak bu iddia, polis yetkilileri tarafından kabul edilmedi. Aysel Malkaç'ın sağ olarak bulunabilmesi için gazete yöneticileri ile çok sayıdaki kişi ve kuruluşun girişimleri yıl boyunca devam etti. Bu çerçevede TİHV Genel Sekreteri Mahmut Tali Öngören'in de aralarında yer aldığı bir heyet 11 Ağustos günü dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioglu ile görüşerek Aysel Malkaç'ın sağ olarak bulunması için gerekli çabanın sarf edilmesini istedi. Ancak yapılan girişimlerden bir sonuç alınmadı ve Aysel Malkaç'ın akıbeti yıl sonuna değin öğrenilemedi. Özgür Gündem gazetesinin sahibi Yaşar Kaya'nın Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e yaptığı başvuruya verilen yanıt ise "Tüm emniyet müdürlüklerinde gerekli araştırmanın yapıldığı ancak Aysel Malkaç'ın akıbeti hakkında herhangi bir bilgi edinilemediği" ile sınırlı kaldı. Gazete yetkilileri, Eylül ayı içinde Aysel Malkaç'ın ortadan kaybolması ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmayı kararlaştırdı.

12)- Erdoğan Şakar (32)

İstanbul Okmeydanı'ndaki Perpa Ticaret Merkezi'ndeki bir kafeteryaya polis tarafından Ağustos ayında düzenlenen baskının olduğu gün Erdoğan Şakar adlı kişi de ortadan kayboldu. 13 Ağustos günü gerçekleştirilen kafeterya baskınında "Devrimci Sol üyesi oldukları" öne sürülen 5 kişi öldürülmüştü. Erdoğan Şakar'ın eşi kafeterya baskınından üç gün sonra yaptığı açıklamada, kocasının 13 Ağustos günü bir arkadaşını ziyaret etmek için Perpa Ticaret Merkezi'ne gittiğini ve kendisinden daha sonra bir haber alamadıklarını açıkladı. "Polis baskını öncesinde Perpa Ticaret Merkezi'nde görüldüğüne" dair tanık anlatımları bulunan Erdoğan Şakar'ın akıbeti konusunda yapılan çok sayıda girişime karşın doyurucu bir yanıt almadı.

13)- Abdulvahap Timurtaş

Şırnak'ın Silopi ilçesine bağlı Yeniköy'den 14 Ağustos günü gözaltına alınan Abdulvahap Timurtaş adlı gençten daha sonra bir haber almadı. Abdulvahap Timurtaş'ın ağabeyi Tevfik Timurtaş, 1991 yılı Ocak ayında Cizre'de gözaltına alındıktan sonra sorgulanırken ölmüştü. Oğlunun ortadan kaybolması üzerine Ekim ayında İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvuran Abdulvahap Timurtaş'ın babası Mehmet Timurtaş, oğlunun bulunması için yardım

istedi. Abdulvahap Timurtaş'ın Silopi Jandarma Komutanlığı'na bağlı askerler tarafından gözaltına alındığı anlatan Mehmet Timurtaş, "Bir oğlumu işkenceye öldürdüler. Şimdi de Abdulvahap'ı gözaltında kaybettiler. İki aydır kendisinden haber alamıyoruz. Başvurduğum mercilerin hiçbiri oğlumun gözaltında olduğunu kabul etmediler. Bu nedenle oğlumun yaşamından endişe ediyorum. Bugüne değin çoktan mahkemeye çıkarılması gerekirdi, ancak çıkarılmadı. Onu da diğer oğlum gibi öldürmelerinden endişe ediyorum" dedi.

Bu arada Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Alaca köyüne 9 Ekim günü baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan ve daha sonra kendilerinden bir haber almamayan 11 kişinin yakınları, Aralık ayı içinde İHD aracılığı ile Uluslararası Af Örgütü'ne başvurdu. Başvuruda, "Köye yapılan baskın sırasında çok sayıda insan gözaltına alınmıştı. Bunların bir bölümü hemen, bir bölümü de 2 gün sonra serbest bırakıldı. Ancak geride kalan 11 kişinin akıbetleri belli olmadı. Bu durum bizleri endişelendirmektedir" denildi. Kendilerinden bir haber almamayan 11 kişinin adları şöyle: "Turan Demir (27), Şah Atalay (24), Hasan Abar (41), Şerif Abar (24), Salih Akdeniz (65), Nusretin Yerlikaya, Behçet Tutuş (40), Bari Şimşek, Abdo Yamuk, Celil Aydoğdu ve Behçet Taç".

d)- Saptanan işkence olayları

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 1993 yılında yaptığı çalışmalar ve derlediği bilgiler sonucunda gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde 29'u çocuk, 126'sı da kadın olmak üzere toplam 827 kişinin (bu sayı 1991 yılında 552, 1992 yılında ise 595 idi) işkence gördüğünü belirledi. Bu kişilerden 160'ı gördüğü işkenceyi aldığı doktor raporuyla kanıtladı. İşkence gören kadınlardan 22'si gözaltında bulunduğu süre içinde tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaşmıştı bildirdi. TİHV'nin işkence tedavi merkezlerine, 46'sı Ankara'da, 79'u İzmir'de, 49'u da İstanbul'da olmak üzere, 1993 yılında işkence gördüğünü bildiren, toplam 174 kişi başvurdu. (Bu sayılara yeni cezaevinden çıkanlar ile daha önceki yıllarda işkence görüp 1993 yılı içinde TİHV'ye başvuran toplam 149 kişi dahil değildir) TİHV'nin belirlediği tüm rakamlar Türkiye'de meydana gelen işkence olaylarının ancak küçük bir bölümünü^(*) yansıtmaktadır.

Sürekli olarak yinelediğimiz gibi, işkence Türkiye'de sistematik bir sorgu yöntemi olarak "siyasi-adli suçlu" ayrımı yapılmadan hemen hemen tüm zanlılara uygulanmaktadır. Ancak, bilinen işkence yöntemlerinin polis ve jandarma karakollarına düşen adli suç zanlılarına yaygın olarak uygulanmasına karşın, bu kesimin hakkını arama yoluna başvurmaması nedeniyle yapılan işkencelerin önemli bir bölümü ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle işkence ve kötü muamele olaylarıyla ilgili şikayette bulunanların ve az sayıda da olsa rapor alabilenlerin büyük çoğunluğunu siyasi nitelikli suçlardan ötürü gözaltına alınanlar oluşturmaktadır. Buna bir de İstanbul, Ankara, İzmir gibi batıdaki büyük yerleşim merkezleri dışından ve özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nden sağlıklı haber alma zorluğunu da eklediğimizde, bir yıllık dönem içinde TİHV tarafından belirlenen işkence kurbanı sayısının, bu konuda mağdur olanların sadece küçük bir bölümünü yansıttığı ortaya çıkar.

(*) Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993'ün "Saptanan İşkence Olayları" başlıklı bölümü, savcılıklara suç duyurusunda bulunan, mahkemeler ya da basın-yayın organları aracılığıyla gördüğü işkenceleri kamuoyuna açıklayan ve TİHV'nin tedavi merkezlerine başvuran kişilerle ilgili bilgiler derlenerek hazırlanmıştır. Bu çalışma yapılırken abartılı gelen ya da doğruluğu konusunda şüphe uyandıran bilgiler dikkate alınmamıştır.

1993 yılı içinde yaşanan işkence olayları ile ilgili örneklere geçmeden önce, Ormaniçi (Şırnak) köylülerinin Şubat ayında yaşadıkları drama değinmemiz gerekmektedir. Ormaniçi köylülerinin yaşadıkları olaylar ve karşı karşıya kaldıkları işkence uygulamaları uzun yıllar boyu unutulmayacak bir boyuta ulaşmıştır. Ormaniçi köyünde yaşananlar, son yıllar içinde karşılaşılan en vahşi işkence uygulaması olması nedeniyle önemlidir.

20 Şubat gecesi Şırnak'ın Güçlükönak ilçesine bağlı Ormaniçi köyüne gelen güvenlik görevlilerine köydeki bir evde bulunan PKK militanları tarafından ateş açıldı. Bunun üzerine PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışmada Servet Uslu adlı er öldü. Ardından da çatışmaya giren PKK militanları köyü terk ederek dağlara doğru geri çekildi. PKK militanları köyü terk ettikten sonra köyde kalan güvenlik görevlileri tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Abide Ekin (3) adlı çocuk öldü, Mahmut Güler, Ali Erberk, Şehabettin Erberk, Abdullah Ekin, Halime Ekin ile Nuri Özkan adlı kişiler yaralandı. Olay sonucunda köydeki evlerin büyük bir bölümü yandı ya da tahrip oldu. Yaralanan köylüler, kamuoyuna, "çatışmada yaralanan PKK militanları" olarak tanıtıldı. Bu olay, Ormaniçi köylülerinin bir ayı aşkın bir süre yaşayacakları son yılların en vahşi işkence uygulamasının başlangıcı oldu.

21 Şubat günü sabahın erken saatlerinde köyde bulunan 45 kişi askerler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar önce kalın iplerle birbirlerine bağlandı ve kar üzerine yatırılıp uzun süre sopalarla dövüldü. Daha sonra karda çıplak ayakla yürütülerek Güçlükönak Jandarma Karakolu'na götürüldü ve sorgulamaya alındı. 45 kişi, sorgulandıkları süre içinde el, ayak ve baldırların yakılması, elektrik verme, dışkı yedirilmesi, sırta demirlerle vurulması, makata cop ve şişe sokulması, falaka, buz üzerinde bekletme gibi işkencelere maruz kaldı.

Yapılan işkence sonucunda, gözaltına alınanlardan İbrahim Ekinci yaşamını yitirdi. İbrahim Ekinci'nin cenazesi, 17 Mart günü ailesine teslim edildi. Gözaltına alınanların büyük bir çoğunluğunda yapılan işkencelerden dolayı ciddi rahatsızlık ve sakatlıklar meydana geldi. İşkence sonucunda ciddi şekilde rahatsızlanan ya da sakat kalanların adları şöyle: "İbrahim Ekin, Osman Ekin, Abdullah Ekin, Şerif Ekin, Mehmet Kurt, Mehmet Sezgin, Abdullah Sezgin, Mehmet Özkan, Mehmet Özkan (Ahmet oğlu), Mahmut Özkan, Ahmet Çetin, İbrahim Kaya, Abdullah Elçiçek, Mehmet Kaya, Salih Demir, Şerif Demir, Ahmet Aslan, Mahmut Güler, Sait Erdem, Mehmet Yıldırım, Şükrü Yıldırım, Abdulselam Demir, Leyla (Nevaf) Özkan, Fahrettin Özkan, Resul Aslan, Tahir Çetin, İbrahim Özkan, Hamit Demir, Ali Erdem, Şahbettin Elbek, Hacı Ekin, Cemal Sezgin, Zeki Çetin, Mehmet Aslan, Nuri Özkan, Osman Ekinci, Halim Ekin ve Hüseyin Yıldırım".

İşkence görenlerin bazılarında bacak, kol ve parmak kesilmesi gibi yaşam boyu devam edecek ciddi sakatlıklar ortaya çıktı. Tahir Çetin ve Resul Aslan adlı köylülerin birer ayakları, Fahrettin Özkan adlı köylünün de iki ayağı gördükleri işkence nedeniyle kaldırıldıkları hastanede kesildi. Ayakları kesilen kişilere TİHV tarafından protez yaptırıldı. İşkence görenlerden Sait Erdem, Ahmet Aslan ve Leyla Özkan da Nisan ayı içinde Ankara'da TİHV'de tedavi gördü. Gözaltına alınanlardan Hüseyin Yıldırım ise (18), gözaltında 20 gün ağır işkence gördüğünü bildirerek, tedavi amacıyla TİHV İzmir Temsilciliği'ne başvurdu. Hüseyin Yıldırım, kendisine dışkı yedirildiğini, mazot ve idrar içirildiğini, elleri arkadan bağlanarak yüzüstü suya yatırıldığını, el ve ayaklarının yakıldığını, buz işkencesine tabi tutulduğunu anlattı. Hüseyin Yıldırım, uzun bir süre tedavi gördükten sonra eski sağlığına kavuşabildi.

Köy baskını sonrasında gözaltına alınanların sayısı, 20 gün sonra, serbest bırakılanlar, hastaneye kaldırılanlar ve ölen İbrahim Ekinci ile birlikte 18'e düştü. Bir süre daha gözaltında tutulan 18 kişiden 8'i serbest bırakıldı, 10'u ise tutuklanarak Eruh Cezaevi'ne gönderildi. Tutuklu köylüler, daha sonra Muş ve Diyarbakır cezaevlerine sevk edildi. Tutuklanan 10 kişinin adları şöyle: Mehmet Aslan (köy muhtarı), Şemsettin Erberk, Osman Ekin, Hacı Ekinci, Mehmet Özkan, Cemal Sezgin, Zeki Çetin (akli dengesi bozuk), İbrahim Özkan, Mehmet Nuri Özkan ve Ali Erberk". Tutuklanan ya da serbest bırakılan 18 sanıktan 17'si hakkında "PKK adına eylem yaptıkları ve örgüte yataklık ettikleri" iddiasıyla Diyarbakır DGM'de dava açıldı. Hazırlanan iddianamede sanıklardan 14'ünün idam, 3'ünün de çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Sanıkların yargılanmalarına 4 Mayıs günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada sanıklar adına söz alan avukatlar Tahir Elçi ve Mesut Beştaş, Ormaniçi köyünde insanlık dışı olayların meydana geldiğini ve operasyona katılan güvenlik görevlilerinin hukuk kurallarını hiçe saydıklarını söylediler. Haklarında dava açılan tutuklu sanıkların tamamı 1993 yılı içinde kısa aralıklarla serbest bırakıldı.

Ormaniçi köylüleri, daha sonra Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Köylüler yaptıkları başvuruda şunları anlattılar: "Askerler köyün bütün erkeklerini meydana topladılar. Akşama kadar herkesi işkenceden geçirdiler. Bir yandan köylülere işkence yapılırken, öte yandan köyde ne kadar hayvan varsa kurşunlanarak telef edildi. Evlerimizle birlikte her şeyimiz yakıldı". Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, daha sonra Ormaniçi köylülerinin dilekçesini incelemeye aldı. Yaptığı ilk inceleme sonucunda başvuruyu ciddiye alan Komisyon, Türkiye'ye bir mektup göndererek 23 Eylül 1993 tarihine kadar konuyla ilgili savunma yapmasını istedi. Ormaniçi köylülerinin avukatı Tahir Elçi, komisyona gönderdiği başvuruda, bölgede son on yıl içinde gerçekleştirilen en büyük insan hakları ihlalinin Ormaniçi köylülerine yapılanlar olduğunu öne sürerek şunlar söyledi: "Hukuk devletinin temel prensiplerinden olan, güvenlik güçlerinin hukuka bağlı olma ilkesi Ormaniçi köyünde hiçe sayılmıştır. Gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan köylülerin büyük bölümü DGM'de suçsuz bulunarak tahliye edilmişlerdir. Oysa bu olayda 68 güne varan gözaltı yaşanmıştır. Tek temennim bu olayın bir an önce açıklığa kavuşmasıdır."

Bu arada 30 Eylül günü saat 05.00 sıralarında yeniden Ormaniçi köyüne gelen Güçlükonak Jandarma Tabur Komutanlığı'na bağlı askerler, halkı evlerinden dışarı çıkarttıktan sonra köydeki bazı evleri yaktılar. Askerlerin ayrıca yakılmayan evlere girerek yiyecekleri birbirine karıştırdıkları, ev eşyalarını tahrip ettikleri, samanlıklarda bulunan hayvanlara ait kışık otları da ateşe verdikleri bildirildi.

1993 yılında yaşanan işkence olaylarına ilişkin olarak TIHV'nin derlediği diğer olayların bir bölümü şöyle:

İstanbul'un Eminönü semtinde 4 Ocak gecesi "şüphe üzerine" gözaltına alınan 7 kişiden 6'sına götürüldükleri Eminönü Emniyet Amirliği'nde zorla kömür taşıtırıldığını bildirildi. Kömür taşımayı reddeden 7. kişi ise diğerleri serbest bırakıldıktan sonra 24 saat daha gözaltında tutuldu.

Rize Siyasi Polis Merkezi'nde Ocak ayı başında 30 saat süreyle gözaltında tutulan 13 kişiye gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldığı bildirildi. Rize'nin Fındıklı ilçesine bağlı Gürsu köyündeki bir arkadaşlarının evinde yılbaşı tatilini geçirdikten sonra Trabzon'a dönerken Çayeli yakınlarında gözaltına alınan 13 kişi arasında Trabzon Halkevi

Başkanı da yer alıyor. Gözaltına alınanlardan Yavuz Gümüşkaya, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Rize Emniyet Müdürlüğü'nde soğuk su altında tutma, hakaret ve dayak atma gibi insanlık dışı uygulamalara maruz bırakıldık. Bize bu uygulamaları yapan polisler hakkında soruşturma açılmasını istiyoruz" dedi.

Adana'da 4 Ocak günü başlatılan operasyonlar sonucunda gözaltına alınan 17 kişinin arasında bulunan Dilek Onat adlı 2,5 aylık hamile kadına, sorgulandığı Adana Siyasi Polis Merkezi'nde işkence yapıldı. Gözaltında gördüğü işkence sonucunda çocuğunu düşüren Dilek Onat, bu gelişme üzerine 11 Ocak günü serbest bırakıldı ve kaldığı eve polisler tarafından geri götürüldü. Dilek Onat'ın bozulan sağlığı uzun süre ciddiyetini korudu.

Muğla ve ilçelerinde 1992 yılı Aralık ayı sonunda düzenlenen operasyonda gözaltına alınan Şerif Çelik ve Ekrem Oğrak adlı kişiler, sorgulandıkları Muğla Bölge Trafik Müdürlüğü'nde işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra İşçi Partisi Muğla İl Merkezi'nde basın toplantısı düzenleyen iki kişiden Şerif Çelik, "Gözaltında gözlerim bağlı olarak sürekli dövüldü. Atılan dayak sonucunda bayıldım. Ancak bu kadarı onları tatmin etmemiş olacak ki, üzerime asit dökerek, işkencenin dozunu arttırdılar" dedi. Ekrem Oğrak ise "Ben bir süre önce testis torbalarımın ve midemden ameliyat olmuşum. Bu durumu belirtmememe rağmen, testislerimi sıktılar. Cinsel organımdan ve ayak parmaklarımdan elektrik verdiler" şeklinde konuştu.

İstanbul'da 15 Ocak günü polis tarafından gözaltına alınan Gülseren Baysungur adlı İHD üyesi, sorgulandığı Eminönü Emniyet Amirliği'nde işkence gördüğünü açıkladı. Karakolda dövüldüğünü, vücuduna elektrik verildiğini ve ölümlü tehdit edildiğini anlatan Gülseren Baysungur, 24 saat gözaltında kaldıktan sonra nöbetçi savcı tarafından serbest bırakıldığını söyledi. İHD İstanbul Şubesi Sekreteri Eren Keskin "Üyemize yapılan baskı ve işkenceleri protesto ediyoruz" dedi. Eminönü Emniyet Amiri Faruk Önce ise anlatılanları yalanlayarak, Gülseren Baysungur'a işkence yapılmadığını savundu.

Malatya'nın Akçadağ ilçesinde 5 Ocak günü gözaltına alınan Ekrem Kaval ve Münir Çolak adlı iki gence, sorgulandıkları İnderesi Jandarma Karakolu'nda işkence yapıldığı bildirildi. 20 Ocak günü tutuklanan iki gençten Ekrem Kaval, Malatya E Tipi Cezaevi'nde yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Gözaltında kaldığımız 15 gün boyunca sürekli işkence gördük. Günlerce aç ve susuz bırakıldık. Başta elektrik verme olmak üzere her türlü işkence yöntemine başvurdular. İşkence sonucunda kol ve ayaklarımız tutmaz hale geldi".

İHD İstanbul Şubesi, Ocak ayında İstanbul'da gerçekleştirilen TDKP (Türkiye Devrimci Komünist Partisi) operasyonunda gözaltına alınan 25 kişiye işkence yapıldığını açıkladı. Gözaltında 10 ile 15 gün arasında değişen sürelerle kalan 25 kişinin kaba dayak, falaka, elektrik, askı, tazyikli soğuk su altında tutma, ayakta bekletme, uykusuz bırakma gibi yöntemlerle işkence gördüklerinin anlatıldığı açıklamada, sorgulanan genç kızların cinsel taciz ve tecavüz tehditleriyle karşı karşıya kaldıkları belirtildi. Söz konusu 25 kişiden Yağmur Bataı, Hakan Saraç, Erol Büyükkaraca, Hüseyin Aksoy, Murat Demir, Fazıl Ahmet Ayar, Adnan İnan, Hamit Taş, Salman Kılıncı, Aynur Kılıç, Ali Durmaz, Gürsel Dursun, Selçuk Bilmış, Nedim Köroğlu, Kubilay Durmuş, Orhan Akyol, İskender Bayhan ve Şengül Karadağ'a (toplam 18 kişi) yapılan işkenceleri belgeleyen "bir gün ile 5 gün arasında değişen sürelerde iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporları verildi.

İstanbul Üsküdar'da 13 Şubat günü polis tarafından gözaltına alınan Osman Korkut, Hüsnü Aydın ve Ekrem Deniz adlı üç kişiye, götürüldükleri Çinili Polis Karakolu'nda işkence yapıldığı bildirildi. İşkence görenlerden Osman Korkut ve Ekrem Deniz, İHD İstanbul Şubesi'nde düzenledikleri basın toplantısında, gözaltında kaldıkları 24 saat boyunca tazyikli su ile ıslatıldıklarını, coplarla dövüldükleri ve tekmelendiklerini anlattılar. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Osman Korkut ve Ekrem Deniz'e gönderildikleri hastaneden işkence gördüklerini kanıtlayan doktor raporları verildi.

Müzik topluluğu Grup Ekin'in 19 Şubat günü İzmir'in Bergama ilçesinde verdiği konserden sonra, konsere katılan 39 kişi, polis tarafından bir süre gözaltında tutuldu. Gözaltına alınanlar arasında Mücadele dergisinin İzmir muhabirleri Müjdat Karamanoğlu ve Murat Aydın ile Grup Ekin'in bazı üyeleri de yer aldı. Söz konusu 39 kişi, serbest bırakıldıktan sonra gözaltında buldukları süre içinde polisler tarafından cop ve demir çubuklarla dövüldüklerini bildirdiler. Dövülenlerden ikisi daha sonra tedavi görmek amacıyla TİHV İzmir Temsilciliği'ne başvurdu.

Ocak ayı içinde Şırnak'ın İdil ilçesinde düzenlenen operasyonlar sırasında gözaltına alınan yaklaşık 50 kişiye sorgulandıkları İdil Emniyet Müdürlüğü'nde 15 gün boyunca işkence yapıldığı açıklandı. Aralarında Sosyal Demokrat Halkçı Parti İdil İlçe Başkanı Hüseyin Derin ile Hürriyet gazetesi muhabiri Faik Kaplan'ın da yer aldığı söz konusu kişiler, işkence sonucunda işlemedikleri suçlarla ilgili ifadelerin kendilerine zorla kabul ettirildiğini bildirdiler. Gözaltına alınanlardan "Hüseyin Derin, Faik Kaplan, Şükrü Sösen, Mehmet Atça, Kerim Aslan, Ali Aslan, Sait Tanç, Hasan Doğan, İdris Nas, Çetin Abay, Çeten Atlı, Hasan Uras, Ali Erdemci, M.Selim Aslan, Halim Özalp, Ahmet Diri, Emin Hezer Adıbelli, Abdurrahman Dalmış, İzzettin Yılmaz, Sadun Hamarat, Yusuf Başaran ve Handan Babat" daha sonra tutuklandı. 24 Şubat günü tutuklu bulunduğu cezaevinde bir açıklama yapan gazeteci Faik Kaplan, şunları söyledi: "Bir gece saat 02.00 sıralarında gelip beni arkadaşlarımla arasından aldılar. Çırlıçırlak soyup dövmeye başladılar. Sonra kamera karşısına çıkarak PKK aleyhinde konuşma yapmamı istediler. Kabul etmeyince de soğuk havada dışarıya çıkardılar. Bir saat beklettikten sonra da tekliflerini yinelediler. Yine kabul etmeyince kafama silah dayayıp ölümle tehdit ettiler. Bunun üzerine, kamera karşısında PKK aleyhine konuşma yaptım".

Mardin'in Derik ilçesine bağlı Metinler bölgesinde 16 Şubat günü jandarmalar tarafından gözaltına alınan, Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Salih Tekin, gözaltında kaldığı süre boyunca işkence gördüğünü bildirdi. Salih Tekin serbest bırakıldıktan sonra şunları söyledi: "Sorgulandığım Derinsu Jandarma Karakolu'nda dört gün boyunca işkenceye ve hakarete maruz kaldım. Daha sonra 19 Şubat günü Derik Emniyet Amirliği'ne götürüldüm. Burada da işkence gördüm. Yapılan işkenceler sonucu zaman zaman bayıldığım anlar oldu. Bu arada Derik İlçe Jandarma Komutanı Üsteğmen Musa Çitil, beni ölümle tehdit etti. Suçlamaları kabul etmemem üzerine serbest bırakıldım. Korucuların asılsız bir ihbarı üzerine gözaltına alındığımı öğrendim".

İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği (Mazlum-Der) İstanbul Şubesi Başkanı Cevat Özkaya, "İslami Hareket adlı örgüte üye oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla Ocak ayı içinde İstanbul'da gözaltına alınan 18 kişiye ağır işkence yapıldığını açıkladı. Cevat Özkaya, düzenlediği basın toplantısında 18 kişiye İstanbul DGM

Savcısı Ahmet Köksal ile İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'in bilgisi dahilinde işkence yapıldığını belirterek, "Gördükleri işkenceleri, Adli Tıp Kurumu'ndan aldıkları doktor raporlarıyla belgeleyen bu kişiler, polis tarafından çekilen video kasetlerinin basına sızdırılması sonucunda suçlu olarak ilan edilmişlerdir" dedi. Cevat Özkaya'nın işkence gördüklerini açıkladığı kişilerden Mehmet Ali Şeker (10 gün), Mehmet Kaya (3 gün), Gudbettin Gök ve Hüsnü Yazgan'a gördükleri işkenceleri belgeleyen doktor raporları verildi.

Şubat ayının son günleri içinde İstanbul'da gözaltına alınan Timur Canbaz adlı kişi, sorgulandığı Bakırköy Osmaniye Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Daha sonra tutuklanan Timur Canbaz, gözaltında dövüldüğünü ve elektrik işkencesine maruz bırakıldığını söyledi. Timur Canbaz'a yaptığı suç duyurusu üzerine gönderildiği Adli Tabiplik tarafından, "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

Denizli'de seyyar satıcılık yapan Şahin Sevinç adlı genç, sokakta sigara içtiği gerekçesiyle kimliği belirsiz bir polis tarafından dövüldü. 1 Mart günü yaşanan olaydan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Şahin Sevinç, kendisini döven polisin bulunarak cezalandırılmasını istedi ve şunları anlattı: "Bayramyeri semtinde yolda yürürken, bir polis beni yanına çağırdı ve 'At sigarayı elinden, Ramazan ayında olduğumuzu bilmiyor musun? Sigarayla gezmeye utanmıyor musun?' diye bağırdı. Kendisine, bana böyle bir müdahalede bulunmaya hakkı olmadığını söyledim. Bunun üzerine beni emniyete götürceğini söyledi. Karşı çıkınca da elini silahına götürerek, beni vuracağını söyledi. Tepki gösterince bana yumruk attı. Aramızda bir hoşlaşma oldu ve ceketim yırtıldı. Şikayet için gittiğim Denizli Valiliği'nde bana 'Sen de sokakta sigara içmeseydin' denilerek ilgi gösterilmedi.

Adana'nın Dağlıoğlu mahallesinde 1 Mart günü yapılan bir düğün törenine baskın düzenleyen polisler, düğüne katılan 6 kişiyi döverek gözaltına aldı. Ayrıca düğünde kullanılan müzik aletleri de polisler tarafından parçalandı. Gözaltına alındıktan sonra Adana Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen 6 kişi, burada kaldıkları 2 gün boyunca işkence gördüklerini açıkladılar. İşkence görenlerden Enver Bozcalı'nın sağlık durumu bozuldu.

1 Mart günü İstanbul'daki TEM Otoyolu üzerinde arabasıyla giden Tolga İncel adlı genç, nedensiz yere yolunu kesen sivil polisler tarafından dövüldü. Tolga İncel, olaydan sonra hastaneye kaldırılarak tedavi altına alındı. Olay, İstanbul Milletvekili Ercan Karakaş tarafından Meclis gündemine getirildi. Ercan Karakaş, dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'in yanıtlamasını istediği soru önergesinde, "Tolga İncel adlı genç kendilerine yol vermediği gerekçesiyle sivil plakalı bir araçta bulunanlar tarafından silahla tehdit edilmiş ve daha sonra dövülmüştür. Tolga İncel, kendisini dövenlerin "Biz polisiz" diyerek, kendisine zorla ellerindeki bir tutanağı imzalatırdıklarını anlatmaktadır" dedi.

Büyükçekmece Asliye Ceza Mahkemesi'nde "otomobil hırsızlığı yaptığı" iddiasıyla yargılanan Erkan Can adlı kişi 9 Mart günü yapılan duruşmada, suçsuz olduğunu açıkladı. Erkan Can, "Emniyet'te ifadem alınırken önce doğruyu söyledim. Hırsızlık yapmadığımı belirttim. Ama inanmadılar ve işkence yaptılar" dedi. Baskı karşısında polislerin istediği ifadeyi vermek zorunda kaldığını kaydeden Erkan Can, "Faili meçhul tüm araba hırsızlıkları polis tarafından bana yüklendi. Oysa ben, söz konusu otomobillerin çalındığı tarihlerde başka bir suçtan dolayı cezaevindeydim" şeklinde konuştu. Erkan Can, yargılanmasına yol açan hırsızlık olaylarının meydana geldiği tarihlerde cezaevinde olduğunu kanıtlayan belgeleri mahkeme heyetine sundu. Erkan Can, bu gelişmeler üzerine beraat etti.

Tokat'ta 8 Mart günü, "Dünya Emekçi Kadımlar Günü" nedeniyle düzenlenen bir toplantı sonrasında gözaltına alınan Hülya Dağlı adlı kadın, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü belirterek Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Hülya Dağlı, gördüğü işkenceleri doktor raporuyla belgeledi. Bunun üzerine Tokat Cumhuriyet Savcılığı, Nisan ayı içinde Halit Aktaş, Nurettin Sercan ve Mehmet Adil Gerçekaslan adlı 3 polis hakkında dava açtı. 1993 yılı boyunca devam eden davada, sanık polisler hakkında 3 ayla bir yıl arasında hapis cezası isteniyor.

Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Çınaraltı köyünde yaşayan Rıfat Özdemir ve Kadir Gültekin adlı 2 kişi, 12 Mart günü köy yakınlarında odun toplarken, Salihaga köyündeki köy korucuları tarafından gözaltına alındı. 24 saatlik gözaltı süresince işkence gören Rıfat Özdemir ve Kadir Gültekin, serbest bırakıldıktan sonra Ömerli Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak suç duyurusunda bulundu. Söz konusu 2 kişiye, gönderildikleri Adli Tabiplik tarafından vücutlarındaki işkence izlerini belgeleyen "10 gün süreyle iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporları verildi.

Muğla'nın Fethiye ilçesinde Mart ayı içinde gözaltına alınan Mehmet Yiğit adlı kişi gözaltında tutulduğu Muğla Merkez Karakolu'nda Sait Korkmaz adlı polis tarafından dövüldü. Muğla İl Genel Meclisi'nin DYP'li (Doğru Yol Partisi) üyelerinden olan Mehmet Yiğit, serbest bırakıldıktan sonra gittiği hastaneden vücudundaki darp izlerini belgeleyen 2 günlük doktor raporu aldı. Sait Korkmaz adlı polis, olaydan sonra Mehmet Yiğit'in yaptığı şikayet üzerine görevden alındı.

Ankara'daki Başkent Lisesi'nde öğrenim gören Rahşan Eren (18) adlı genç kız, 15 Mart günü, kendilerini "polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz kişiler tarafından bir arabaya bindirilerek kaçırıldı. Öğle saatlerinde okul yakınlarında dövülerek "06 FTY 52" plakalı bir arabaya bindirilen Rahşan Eren, akşam hava kararınca kadar aynı araba içinde dövüldü. Hava karardıktan sonra şehir dışında bir yere götürülen ve bir su kuyusuna sarkıtılarak ölümlü tehdit edilen Rahşan Eren'e sık sık cinsel tacizde bulunuldu. Daha sonra yeniden dövülen Rahşan Eren, Ankara'nın Batıkent semti yakınlarında serbest bırakıldı. Rahşan Eren, Eylül ayı başında Ankara'nın Dikimevi semtinde kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından "35 AHH 59" plakalı bir arabaya bindirilerek bir kez daha kaçırıldı. Rahşan Eren bu olayı daha sonra şöyle anlattı: "Arabaya biner binmez dövmeğe başladılar. Gözlerimi bağladılar, kendimi savunamıyordum. Bir süre sonra ıssız bir yere geldik. Zorla indirdiler. Sürekli dövüyorlardı. Beş kişiydiler. Tecavüze tehdit edip, cinsel tacizde bulundular. Daha sonra teypten işkence gören bazı kişilerin seslerini dinlettiler. Yarı baygın hale gelinceye kadar dövdükten sonra bırakıp gittiler. Kendime geldiğimde çıplak olarak yerde yatıyordum". Rahşan Eren, Kasım ayında bir açıklama yaparak, bu kez de 28 Ekim günü Ankara'nın Akdere semtinde polis tarafından gözaltına alındığını ve gözaltında kaldığı 3 gün boyunca işkence gördüğünü söyledi. 10 kez polis tarafından gözaltına alındığını ya da kaçırıldığını belirten Rahşan Eren, gözaltında sürekli olarak tecavüze uğramakla ve öldürülmekle tehdit edildiğini anlattı.

Mersin'de 19 Mart günü "İşçilerin Sesi" adlı gazetenin Newroz bayramı ile ilgili özel sayısını dağıtırken gözaltına alınan Adnan Yerden adlı genç, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Adnan Yerden, gittiği hastaneden aldığı "15 gün iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporuyla gördüğü işkenceleri kanıtladı.

27 Mart 1993 tarihinde İstanbul Bakırköy'de "Emek" adlı derginin özel sayısını dağıtırken polis tarafından gözaltına alınan Selma Tunç, Mesude Başgüzel, Nuriye Coşkun, Ali Akkaya ve Ercan Toprak adlı 5 genç, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini bildirdiler. 6 gün gözaltında tutulduktan sonra DGM Savcılığı tarafından serbest bırakılan 5 genç yaptıkları açıklamada, "Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanırken "sürekli olarak dövüldük. Başlarımız duvara vuruldu. Sorgu sırasında askıya alındık ve vücudumuza elektrik verildi. Bayan arkadaşlar saçlarımızdan tutularak yerlerde sürüklendiler. Ayrıca tecavüzle tehdit edildiler ve cinsel tacize uğradılar" dediler.

Nisan ayı başında Isparta'da polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda gözaltına alınan 21 üniversite öğrencisi, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Gözaltına alınan öğrencilerden 20'si serbest bırakıldı, biri ise tutuklandı.

"PKK üyesi oldukları ve Diyarbakır'daki bazı silahlı eylemlere katıldıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 43 kişinin yargılanmasına 14 Nisan günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada söz alan sanıklardan Fatma Demirel, gördüğü işkenceleri anlatırken, "Gözaltında bulunduğum süre içinde bana polisler tarafından defalarca tecavüz edildi. Her türlü işkenceye maruz bırakıldım. Bunun sonucunda itirafçı olmayı kabul ettim. Zorla alınan ifadelerim kameraya kaydedilerek televizyondan yayımlandı. Polis tarafından hazırlanan komplonun kurbanı oldum. Gözetim, savcılık ve sorgu hakimliğinde verdiğim ifadeleri kabul etmiyorum" dedi.

18 Nisan günü Muğla'nın Bodrum ilçesinde kavga ettikleri için karakola götürülen 13 yaşındaki 2 çocuk polisler tarafından dövüldü. Dövülen çocuklar, 2 saat sonra karakola gelen aileleri tarafından alındı. Bu arada karakola gelen çocukların yakınlarına bazı polisler hakaret ettiler. Dövülen çocukların yakınları, 21 Nisan günü Bodrum Kaymakamı Vehbi Avuç'a olayla ilgili şikayette bulundular. Bunun üzerine Kaymakam Vehbi Avuç da şikayet edilen polisler hakkında yasal işlem başlatılmasını istedi.

Ankara'daki Ekin Sanat Merkezi ile Tavır Dergisi Ankara Bürosu'na 19 Nisan günü polis tarafından düzenlenen baskın sonrasında gözaltına alınan yaklaşık 80 kişiye işkence yapıldığı bildirildi. İşkence gören kişilerden, Özlem Cibelekin aldığı darbeler nedeniyle sık sık bayıldığı, İhsan Cibelekin bir kolunun sakatlandığı, Tülay Çakmak'ın (lise öğrencisi) askıya alındığı, Emine Karaçay'a da cinsel tacizde bulunduğu öğrenildi. Bu arada, Hamdi Kayısı adlı genç ise işkence sonucunda rahatsızlandığı için bir süre Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi gördü.

İşadamı Jak Kamhi'ye İstanbul'un Çengelköy semtinde 28 Ocak günü başarısız bir suikast girişiminde bulunduktan sonra yakalanan Can Özbilen, Osman Erdemir ve Rıza Bayramçavuş'un yargılanmalarına 21 Nisan günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşma sırasında söz alan sanıklar emniyette gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini bildirdiler. Sanıklar, işkence gördüklerini belgeleyen "5 gün süreyle iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporlarını da mahkemeye sundular.

18 Nisan akşamı İstanbul'un Tozkoparan semtinde polisin yaptığı "dur" ihtarına uymadığı gerekçesiyle gözaltına alınan Mehmet Ceylan (18) adlı kişi, serbest bırakıldığı 19 Nisan gününe kadar sorgulandığı Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü

açıkladı. Mehmet Ceylan, serbest bırakıldıktan sonra TİHV İstanbul Temsilciliği'ne tedavi olmak amacıyla başvurdu. Mehmet Ceylan, ilk muayenede sırtının ağrıdığını ve başının sürekli döndüğünü bildirdi.

Adana'nın Gülbahçesi Mahallesi'nde 19 Nisan gecesı polis tarafından düzenlenen operasyon sonrasında gözaltına alınan Hacı Özkan, Aziz Bağış, Ahmet Arzu ve Mustafa Gündoğdu adlı kişilere gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldı. 11 gün gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan 4 kişinin vücutlarının çeşitli yerlerinde darp izleri bulunduğu ve yürümekte güçlük çektikleri belirlendi. Gözaltında sol kolu ile bir kaburgası kırılan ve iki ayağının tabanı falaka nedeniyle yarılan Ahmet Arzu, başından geçenleri şöyle anlattı: "Gece yolda yürürken keyfi bir şekilde gözaltına alındım. Arabada başıma ceket geçirerek beni bilinmeyen bir yere götürdüler. İşkenceciler, benim PKK'ya yardım ve yataklık ettiğimi, mahalledeki gençler arasında eğitim çalışması yaptığımı ve kırsal kesime militan gönderdiğimi öne sürüyorlardı. Bu suçlamaları kabul etmem için sürekli işkence yaptılar".

İzmir'de 29 Nisan günü polis tarafından gözaltına alınan Filiz Topçu adlı genç kızın, gözaltında tutulduğu İzmir Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğü açıklandı. Filiz Topçu'nun avukatı Hülya Üçınar, müvekkilinin elektrik ve falaka işkencesine maruz kaldığını belirterek, İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Ankara'da 1 Mayıs günü polis tarafından gözaltına alınan Levent Yılmaz adlı gencin avukatı Meryem Erdal, müvekkiline sorgulanırken işkence yapıldığını açıkladı. Meryem Erdal, daha sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Levent Yılmaz'a bunun üzerine gönderildiği Adli Tıp Kurumu'ndan gördüğü işkenceleri belgeleyen "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

Nisan ayında Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Barıştepe köyünden 8 kişiyle birlikte gözaltına alınan Faruk Dondar (18) adlı genç, gözaltında kaldığı 25 gün boyunca ağır işkence gördüğünü açıkladı. Yapılan işkencenin yol açtığı rahatsızlıklar nedeniyle, serbest bırakıldıktan sonra İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi altına alınan Faruk Dondar, olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Gözaltına alındıktan sonra ilk olarak Midyat Jandarma Karakolu'na götürüldük. Burada kötü muamele ve dayığa maruz kaldık. Daha sonra, gözaltında bulunan Nezir Altunışık ile birlikte götürüldüğümüz Mardin Jandarma Taburu'nda çırılçıplak soyulduk. Beni tavana asarak üzerime su döktüler. Askıda iken makatıma sopa ve cop soktular. Hayalarımı sıkıyor ve mideme yumruk atıyorlardı. Daha sonra acıdan bayılmışım". İki kardeşinin PKK'ya katılmasından sonra kendisinin ve ailesinin üzerindeki baskılarının yoğunlaştığını belirten Faruk Dondar gözaltında bulunduğu süre içinde ailesinin sık sık ölümle tehdit edildiğini anlattı.

Silivri'nin Gümüşyaka kasabasında turistik pansiyon işleten Mehmet Yılmaz adlı kişi pansiyonunda kalan müşterileri jandarma karakoluna bildirmekte geciktiği için jandarmalar tarafından dövüldü. Mehmet Yılmaz, Mayıs ayının ilk haftasında yaşanan olayı şöyle anlattı: "Bölgeden sorumlu olan Kemal adlı astsubay, yanındaki askerlerle birlikte pansiyona geldi. O sırada iki pansiyon müşterisi, pansiyonun girişindeki bakkalda bira içiyorlardı. Bunu gören astsubay, "Türkler bu pansiyona nasıl girer?" diye bağırmağa başladı. Daha sonra da beni döverek sokak kapısına doğru itti. Kafamı kapının camına vurdum. Kırılan cam kafamı kesti. Daha sonra gittiğim Silivri Devlet Hastanesi'nde başıma sekiz dikiş atıldı". Mehmet Yılmaz, olaydan sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

Mayıs'ın ilk haftası içinde Ordu'nun Fatsa ilçesinde düzenlenen şenlik sonrasında gözaltına alınan Ercüment Şahin Çervatoğlu adlı genç, "sorgulandığı Samsun Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü" bildirerek savcılığa suç duyurusunda bulundu. Daha sonra gönderildiği hastaneden "2 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu alan Ercüment Şahin Çervatoğlu yaptığı açıklamada, şunları söyledi: "Şenlik sonrasında Samsun'a gittim. Samsun'da kaldığım otele gelen polisler tarafından Devrimci Yol adlı örgüte üye olduğum ve Nazım Hikmet'e vatandaşlık kampanyası için imza topladığım gerekçesiyle gözaltına alındım. Emniyet Müdürlüğü'nde kaldığım 3 gün boyunca işkence gördüm. Çıkarıldığım savcılık tarafından ifadem bile alınmadan serbest bırakıldım".

Siirt'e bağlı Güneşli ve Gaziler ile Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Altın köyleri 16 Mayıs günü köy korucuları tarafından basıldı. Yaklaşık 50 kadar köy korucusunun katıldığı baskında, köylerde yaşayanlar dipçik ve sopalarla dövüldü. Korucular tarafından dövülen köylüler aynı gün Siirt'e giderek Belediye Başkanı Ekrem Bilek'e baskını anlattılar ve şikayette bulundular. Siirt Belediye Başkanı Ekrem Bilek, köylüleri dinledikten sonra korucuların yaptıklarının tek kelimeyle vahşet olduğunu belirterek, "Bu cahil insanların eline silah verersen olacağı budur. Onları suçlamamak lazım. Asıl bunlara silah verenler suçludur" dedi. Korucular tarafından dövülen köylülerden bazılarının adları şöyle: "Fahrettin Yavuz (22), Hasan Özçelik (40), Ömer Yiğittekin (50), Aziz Tunç (50), Salih Temel (18), Nedim Türkan (9), Hüsnü Erbul (50), Ömer Uğruk (60) ve Halil Tunç (65).

Malatya'da Mayıs ayı içinde polis tarafından gözaltına alınan Tayyar Büyük adlı genç, gözaltında tutulduğu Malatya Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra İHD Malatya Şubesi'nde bir basın toplantısı düzenleyen Tayyar Büyük, gözaltında 15 gün kaldığını belirterek şunları söyledi: "Arandığımı öğrenince kendim gidip teslim olmuşum. Buna karşın Emniyet Müdürlüğü'nde akla hayale gelmeyecek işkencelere maruz kaldım. Basınçlı su, elektrik, falaka ve askı gibi işkencelerle karşılaştım. Kamuoyuna silahlı eylemci olarak tanıtıldım. Benimle birlikte gözaltında tutulan ve daha sonra tutuklanan Tavrı Canan, Hacer Bozkurt, Mehmet Türkmen ve Arif Kal adlı kişilere de işkence yapıldı".

Ankara'da 26 Mayıs akşamı polis tarafından gözaltına alınan Muzaffer Erbaş ve Bülent Kömür adlı iki kişi, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Muzaffer Erbaş ve Bülent Kömür'e yapılan işkenceler Adli Tıp Kurumu tarafından verilen doktor raporlarıyla kanıtlandı. Bu arada Muzaffer Erbaş, gördüğü işkence nedeniyle yardım olmaksızın yürüyemez hale geldi ve tedavi olmak amacıyla TIHV'ye başvurdu.

1 Haziran günü İstanbul'un Aksaray semtinde "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınan Metin Yüksel (19) adlı genç, 3 gün tutulduğu Fatih Merkez Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü söyledi. Gözaltına alınmasına yol açan hırsızlık olayı ile bir ilgisinin olmadığını bildiren Metin Yüksel, başından geçenleri şöyle anlattı: "Erzurum'un Karayazı ilçesi nüfusuna kayıtlıyım. Olay günü kimlik kontrolü yapan polisler, bu durumu öğrenince, 'Orası terörist yuvası, sen de teröristsin' diyerek, beni karakola götürdüler. Karakolda üç gün boyunca sürekli dövüldüm. Erzurum'dan sicilim araştırıldı. Temiz çıkınca serbest bırakıldım".

Melsa Yayınevi'nin yayın yönetmeni Adnan Alp'in de aralarında bulunduğu 12 sanığın yargılanmasına 9 Haziran günü İstanbul DGM'de devan edildi. Duruşmada söz alan Adnan Alp, Ocak ayı içinde gözaltına alındığını ve Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde

sorgulandığını belirterek, şunları söyledi: "PKK'nın basım sorumlusu olduğum iddiasıyla sorgulandım. Bunu kabul ettirmek için askıya alındım. Elektrik işkencesine maruz bırakıldım. Falaka, makata çop sokma, saç tellerinin ve cinsel organ civarındaki kılların kopartılması ve yakılması, soğuk su sıcaklığı gibi işkence yöntemleriyle karşılaştım. İşkencenin yanısıra sürekli hakaret gördüm. Ben bir basın çalışanıyım. O nedenle, burada yargılanan sadece ben değil, demokratik ve özgür olmaya çalışan basındır. İşkencecilerden hesap sorulacağına inanmak istiyorum". Davada yargılanan Salih Dünder ise 15 gün süreyle gözaltında kaldığını ve bu süre içinde işkenceye maruz bırakıldığını belirterek, "Bana her türlü insanlık dışı muameleyi yapan, insanlıktan çıkmış işkenceci polislerden davacıyım" dedi. Salih Dünder, tutuklandıktan sonra gönderildiği Eyüp Adli Tabipliği'nden aldığı işkence gördüğünü belgeleyen "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporunu mahkemeye sundu.

Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde 9 Haziran gecesi gözaltına alınan Enver Oktay adlı kişi gözaltında kaldığı süre boyunca işkence gördüğünü ve bir kolunun kırıldığını açıkladı. Enver Oktay, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Bana 'Gerillalar nerede?' diye sordular. Cevap vermeyince işkence başladı. Gece boyunca sürekli işkenceye maruz kaldım. İşkence sonucunda ayakta duramaz hale geldim ve bir kolum kırıldı. Vücudumun her tarafında işkence izleri var" dedi.

İstanbul'un Beyoğlu semtinde 16 Haziran gecesi polis tarafından gözaltına alınarak Beyoğlu Emniyet Amirliği'ne götürülen Üzeyir Elçiçek adlı kişi gözaltında kaldığı süre boyunca dövüldüğünü bildirdi. Polislerden yediği dayak sonucunda yürüyemez hale geldiğini anlatan Üzeyir Elçiçek'in vücudunda çok sayıda darp izi bulunduğu saptandı. Bu arada Üzeyir Elçiçek gözaltında iken, Beyoğlu Emniyet Amirliği'ne bilgi almak için gelen Ayhan Temel adlı arkadaşı da polisler tarafından dövüldü. Ayhan Temel'in yediği dayak sonucunda çenesi kırıldı. İki arkadaş, serbest bırakıldıktan sonra rapor almak amacıyla gittikleri Taksim İlk Yardım Hastanesi'nde görevli polisler tarafından da dövüldüler.

Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Gümüşörgü köyü yakınlarında 1 Haziran günü jandarma tarafından gözaltına alınan Sıddık Katan adlı kişi gözaltında bulunduğu süre içinde ağır işkence gördüğünü bildirdi. Tutuklu bulunduğu Batman E Tipi Cezaevi'nde bir açıklama yapan Sıddık Katan gözaltına alındıktan sonra Batman Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü ve 14 gün süreyle sorgulandığını anlattı. Sıddık Katan, gördüğü işkence sonucunda bir ayağının kırıldığını ve vücudunda yaralar meydana geldiğini söyledi.

20 Haziran günü İzmir'in Yamanlar semtinde polis tarafından gözaltına alınan Selma Çelik (19) adlı 3 aylık hamile kadın, İzmir Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulandığı 2 gün boyunca kendisine işkence yapıldığını açıkladı. Sabaha karşı evlerine baskın düzenleyen polisler tarafından eşi Şükrü Çelik ile birlikte gözaltına alındığını anlatan Selma Çelik, "Emniyet Müdürlüğü'ne girer girmez soyunmamızı istediler. Buna karşı çıkmama rağmen, üzerimde hiç elbise kalmayacak şekilde çıplak soyuldum. Bana, hamile olmamı dikkate almadan, her türlü işkenceyi yaptılar. Bedenimin her yerinden elektrik verdiler. Bayıldığım zaman soğuk su dökerek alınıyorlardı. Sürekli küfür ediyorlardı" dedi. Selma Çelik, eşi Şükrü Çelik'in de kendisiyle birlikte ağır işkence gördüğünü sözlerine ekledi.

Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı Atalar köyünde 17 Haziran günü askerler tarafından gözaltına alınan Ramazan Kıran, Mehmet Kıran, Vahap Çelik ve İzzettin Çelik'e sorgulandıkları Derik Jandarma Komutanlığı'nda işkence yapıldı. Gözaltına alınanlar

arasında bulunan 59 yaşındaki Mehmet Kıran, gördüğü işkence sonucunda bir kolunun kırılması ve sağlık durumunun bozulması üzerine Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Mehmet Kıran yaptığı açıklamada, "Gözaltında, PKK'nın sığınaklarını söylemesi için oğlum Ramazan'a sürekli işkence yapıyorlardı. Oğlum 'sığınakları bilmediğini' söyleyince, bu kez onu konuşturmak için bana işkence yaptılar" dedi.

17 Haziran günü Adana'nın İncirlik kasabasında "hırsızlık yaptıkları" suçlamasıyla gözaltına alınan 9 gence, sorgulandıkları İncirlik Jandarma Karakolu'nda bir hafta süreyle işkence yapıldı. 8'i tutuklanan, biri de serbest bırakılan 9 gence, gönderildikleri Adli Tabiplik tarafından vücutlarındaki işkence izlerini belgeleyen "3'er gün süreyle iş göremeyeceklerine" ilişkin doktor raporları verildi. İşkence gördükleri bildirilen gençlerin adları şöyle: "Mehmet Yıldırım, Metin Yıldız, Tekin Yıldız, İzzet Yıldız, Müslüm Acar, Orhan Erten, Osman Toprak, Cumali Balta ve Mehmet Balta". Gözaltına alındıktan sonra serbest bırakılan tek kişi olan Müslüm Acar, hırsızlık olayı ile ilgilerinin bulunmadığını ve kendilerine Bülent adlı bir astsubayın işkence yaptığını söyledi.

17 Haziran günü "TKP/ML-Hareketi (Türkiye Komünist Partisi-Marksist Leninist) adlı örgütün üyesi olduğu" iddiasıyla Bursa'da gözaltına alınan Tacettin Ahçı adlı kişi, sorgulandığı Bursa Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. 18 Haziran günü tutuklanan Tacettin Ahçı, cezaevinde yaptığı açıklamada şunları söyledi: "İşyerime gelen polisler tarafından gözaltına alındım, Emniyet Müdürlüğü'ne getirilir getirilmez beşinci kata çıkarıldım ve sorgu odasına alındım. Suçlamalarını kabul etmemem üzerine, önce çırtıçplak soyuldum ve elektrik kablosunun bir ucunu sağ ayağımın serçe parmağına, diğerini de cinsel organıma bağlayarak işkenceye başladılar. Daha sonra tazyikli soğuk suya tutuldum. Bu işkenceler uzun bir süre devam etti. Cezaevine getirildikten sonra da konulduğum tecritte gardiyanlar tarafından dövüldüm".

Haziran ayı sonunda Banknot Matbaası'nda meydana gelen bir hırsızlık olayı üzerine gözaltına alınan 20 matbaa görevlisine, sorgulandıkları Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde işkence yapıldığı bildirildi. Emniyet Müdürlüğü'nde 23 saat süreyle sorgulanan biri kadın 20 görevliden Turan Çeviktaş, suçlamaları kabul edince, geride kalan 19 kişi serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar yaptıkları açıklamada, gözaltında kendilerine elektrik verildiğini, gözleri bağlı olarak sorgulandıklarını ve üzerlerine basmışlı su sıkıldığını anlatılar.

Mardin'in Derik ilçesine bağlı Taşıt köyünde 30 Haziran günü jandarmalar tarafından gözaltına alınan Şükran Aydın (17) adlı genç kız, gözaltında işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını açıkladı. 2 Temmuz günü serbest bırakılan Şükran Aydın, daha sonra Mardin Devlet Hastanesi'ne başvurarak tecavüze uğradığına dair doktor raporu aldı. Derik Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Şükran Aydın, kendisine tecavüz eden kişinin karakoldaki yetkililerden biri olduğunu ve bu kişiyi tekrar gördüğü takdirde tanıyacağını söyledi. Şükran Aydın'ın suç duyurusu üzerine olayla ilgili olarak soruşturma açıldı. Kadınlara yönelik cinsel taciz ve insan hakları ihlallerini araştırmak üzere Diyarbakır'da bulunan Helsinki Watch Kadın Komisyonu Başkanı Reagan Ralsh, gözaltında tecavüze uğrayan Şükran Aydın ile görüşti. Şükran Aydın, Ralsh'a gözaltında yaşadıklarını anlatarak, özetle şunları söyledi: "Korucular ve diğer güvenlik güçleri, 30 Haziran günü köyümüzü bastılar. Köy halkını meydana topladılar. Beni, babamı ve yengemi, PKK'ya yardım ettiğimiz gerekçesiyle köylülerin arasından çıkarıp gözaltına aldılar. Derik Karakoluna götürdüler. Önce hepimize

toplular. Daha sonra beni ayrı bir odaya aldılar. Gözlerimi bağladılar. Asker olduğunu sandığım bir güvenlik görevlisi, beni çıplak soydu, sırtüstü yere yatırdı. Niyetini anlayınca direndim, bağırmanın önlemek için ağzımı kapattı. Sonra da tecavüz etti. Üç gün sonra serbest bıraktılar. Tecavüz olayını anlatmam halinde, beni ve ailemi öldüreceklerini söylediler". Bu arada Şükran Aydın'ın başına gelenleri kamuoyuna duyuran haberi hazırlayan Özgür Gündem gazetesinin Mardin muhabirlerinden Nezahat Özen tutuklandı, 2 ay tutuklu kalan Nezahat Özen hakkında "tecavüz olayını abartarak halkı isyan ettirmeye çalıştığı" iddiasıyla dava açıldı.

Rize Emniyet Müdürü Kürşat Ilgın, aralarında bir anlaşmazlık bulunan Şefik Sefa adlı polisi döverek kolunu kırdı. Şefik Sefa, 5 Temmuz günü yaşanan olaydan sonra savcılığa başvurarak Kürşat Ilgın hakkında suç duyurusunda bulundu. Kürşat Ilgın ise olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Bana silah çektii. Silahı elinden almak isterken yere düştü. Kolu bu sırada kırılmış olabilir" dedi. Olay, gazeteler aracılığıyla kamuoyuna yansımca Kürşat Ilgın hakkında soruşturma açıldı. Bu arada Şefik Sefa hakkında da "gazetelere açıklama yaptığı" gerekçesiyle idari soruşturma başlatıldı. Şefik Sefa, daha sonra emniyet müdürü hakkında yaptığı şikayeti geri alması için tehdit edildiğini açıkladı. Rize Emniyet Müdürü Kürşat Ilgın, Eylül ayı içinde de misafirlerinden çay parası istediği için Yalçın Yıldız adlı esnafı dövdü. Kürşat Ilgın'ın saldırısı sonucunda kafası yarılan Yalçın Yıldız, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Yalçın Yıldız'a gönderildiği Rize Devlet Hastanesi'nde "başındaki yaranın 7 gün süreyle iş yapmasına engel olacağına ve 10 günlük bir tedavi sonucunda iyileşeceğine" dair doktor raporu verildi. Yalçın Yıldız, hastaneden rapor aldıktan sonra polisler tarafından 2 gün gözaltında tutulduğunu ve bu süre içinde aldığı raporun da yok edildiğini savundu.

Urfa'nın Suruç ilçesinde 24 Haziran günü başlatılan operasyon sırasında polis tarafından gözaltına alınan 12 kişiye sorgulandıkları Urfa Emniyet Müdürlüğü'nde işkence yapıldığı açıklandı. 6 Temmuz günü tutuklandıktan sonra gönderildikleri Suruç Cezaevi'nde bir açıklama yapan söz konusu 12 kişi, şunları söyledi: "Gözaltında üç gün susuz bırakıldık. Her gün elektrik işkencesine maruz kaldık. Vücutlarımızda sigara söndürüldü. Cinsel organlarımıza sopayla vuruldu. Üzerimize kaynamış su döküldü. Mahkeme öncesinde getirilen bir doktor, bizi muayene bile etmeden sağlam olduğumuza dair rapor düzenledi". İşkence gördüklerini açıklayan 12 kişinin adları şöyle: "Zeki Ayçiçek (18), Mustafa Ekinci (13), Mehmet Ercan (15), İbrahim Geçgel (20), Mehmet Eraslan (15), Mustafa Kutlu, İsmet Beldek (19), Mehmet Subaşı (24), Fidel Ergen (14), Halil Şahin (24), Cahit Deniz (27) ve Salih Kurt (36)".

Mersin'de 2 Temmuz günü polis tarafından gözaltına alınan Zeynettin Alp adlı DEP yöneticisi, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltında 15 gün kaldığını ve daha sonra mahkeme tarafından serbest bırakıldığını anlatan Zeynettin Alp, bu süre içinde dayak, falaka, elektrik verme, sigara söndürme gibi bilinen işkence yöntemlerinin uygulandığını söyledi. Bıyıklarının da polisler tarafından yolunduğunu bildiren Zeynettin Alp, doktorun gösterdiği ilgisizlik nedeniyle Adli Tıp Kurumu'ndan rapor alamadığını kaydetti.

"Yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla İzmir DGM'de yargılanan Ümit İler, Vedat Savaş, Naciye Yıldırım, Nihal Duruca ve Bülent Sarı adlı 5 tutuklu, 21 Temmuz günü yapılan duruşma sırasında görevli jandarmalar tarafından kıyasıya dövüldü. "Mahkemede pankart

açarak duruşma düzenini bozdukları" gerekçesiyle salondan çıkartılırken dövülen tutuklulardan Bülent Sarı ve Ümit İler ciddi, diğer 3'ü ise hafif şekilde yaralandı. Mahkeme başkanının, "Kötü muamele yapmayın" şeklindeki uyarısına karşın tutukluları dövmeye devam eden jandarmalar, DGM'de bulunan avukatlar tarafından güçlükle durdurulabildi.

Tunceli'nin Ovacık ve Hozat ilçelerinde Temmuz ayı içinde düzenlenen operasyonlar sonucunda "Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başbağlar köyüne 5 Temmuz gecesi baskın düzenleyerek 30 kişiyi öldürdükleri" iddiasıyla gözaltına alınan 16 kişi serbest bırakıldı. Söz konusu 16 kişi polis yetkilileri, televizyonlar ve bazı gazeteler tarafından kamuoyuna "katliamın sanıkları olarak" tanıtılmışlardı. "Gözaltında ağır işkence gördükleri" bildirilen 16 kişi, polis ifadelerinde "Başbağlar köyünde katliam yaptıklarını" kabul etmişlerdi. 21 Temmuz günü serbest bırakılan 16 kişinin adları şöyle: "Hasan Boztaş, Kenan Bozoğlu, Alaattin Boztaş, Ali İhsan Ağgöl, Gürsel Aktaş, Cahit Aktaş, Metin Bozoğlu, Hüseyin İçli, Şahin Karakoç, Erdal Karakoç, Hayri Uludağ, Kenan Uludağ, Seydo Cila, İbrahim Sarıkaya, Erdoğan Gültakar ve Mazlum Altuğ". Serbest bırakılanlar, polis gözetiminde Erzincan'dan Tunceli'nin Hozat ve Ovacık ilçelerine gönderildi.

İstanbul'un Sarıgazi semtinde 7 Temmuz günü "yasadışı bir örgüte ait bildirimleri dağıttığı" iddiasıyla gözaltına alınan Sibel Yıldız (18) adlı kadın, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü ve bir polisin kendisine tecavüz ettiğini açıkladı. Sibel Yıldız, tutuklandıktan sonra gönderildiği İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde yaptığı açıklamada, kendisi ile birlikte gözaltına alınan eşi Olgun Yıldız'ın da işkence gördüğünü söyledi. Sibel Yıldız'a, yaptığı şikayet üzerine gönderildiği Eyüp Adli Tıp Kurumu'ndan, vücudundaki işkence izlerini belgeleyen, "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Sibel Yıldız'ın avukatı Şeref Turgut da İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunarak, olaya adı karışan "peşmerge" lakaplı polis ile Maslak Jandarma Karakolu'nda görevli Köksal Çınar adlı astsubayın cezalandırılmasını istedi.

Temmuz ayı içinde Bursa'nın İnegöl ilçesinde "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla polis tarafından gözaltına alınan Hayrettin Yüksel adlı kişi sorgulandığı İnegöl Trafik Bölge Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Gördüğü işkenceleri 19 Temmuz günü İnegöl Devlet Hastanesi'nden aldığı "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporuyla belgeleyen Hayrettin Yüksel, bir gün sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. İHD Bursa Şubesi tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, Hayrettin Yüksel'e yapılan işkencenin, CMUK'un işe yaramadığının göstergesi olduğu belirtildi.

17 Temmuz günü Ankara'da polis tarafından gözaltına alınan Gülnihal Yılmaz adlı genç kız, sorgulandığı 15 gün boyunca yoğun işkence gördüğünü açıkladı. Tutuklandıktan sonra bir açıklama yapan Gülnihal Yılmaz, sokakta yürürken gözaltına alındığını ve Ankara Siyasi Polis Merkezi'ne dövülerek götürüldüğünü anlattı. Yerde sürüklenerek sokulduğu Siyasi Polis Merkezi'nde her türlü işkence yöntemi ile karşı karşıya kaldığını belirten Gülnihal Yılmaz, moralini bozmak isteyen polislerin sık sık, işkence gören arkadaşlarını yanına getirdiklerini ve ölüm tehdidinde bulduklarını söyledi.

21 Temmuz günü Mersin'de polis tarafından gözaltına alınan Sabri Soysal adlı doktor, gözaltında kaldığı 11 gün boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Polislerin istedikleri ifadeyi almak için her türlü işkence yöntemine başvurduklarını anlatan Sabri Soysal, işkence sonucunda 3 kaburgasının kırıldığını, sürekli kan kustuğunu ve vücudunun kötü durumda

olduğunu belirtti. Sabri Soysal, Türk Tabipleri Birliği'nin gözetiminde doktor kontrolünden geçmek istediğini söyledi. Bu arada Sabri Soysal ile birlikte gözaltına alınan Ceylan Türkmen, Sıddık Batur, Reşit Kamran, Muhittin Tolgar ve İsa Atabay adlı 5 kişiye de gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldığı bildirildi. 5 kişinin mahkemeye getirildikleri sırada son derece bitkin oldukları ve vücutlarının görünen yerlerinde darp izleri bulunduğu görüldü.

Temmuz ayı içinde Ankara'da gözaltına alınan Abdülvahap Kandemir, İhsan Ertaş ve Gaffar Karaman adlı 3 kişi, sorgulandıkları Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüklerini açıkladılar. Tutuklandıktan sonra Ankara Merkez Cezaevi'nde bir açıklama yapan 3 kişiden Gaffar Karaman, gözaltında kendisinden işkenceyle Şırnak Milletvekili Orhan Doğan'ı suçlayıcı ifadeler almadığını söyledi. İşkenceyle hazırlanan ifadelerinin Ertürk Yöndem adlı prodüktör tarafından televizyondan yayımlanmak üzere banda kaydedildiğini anlatan Gaffar Karaman, DEP milletvekillerine yönelik bir komplo kurulduğunu kaydetti. İhsan Ertaş ise sorgulaması sırasında Orhan Doğan'ın, "evinde PKK militanlarını barındırdığına" dair ifade vermeye zorlandığını bildirdi. Abdülvahap Kandemir, Gaffar Karaman ve İhsan Ertaş'ın yargılanmasına 16 Kasım günü Ankara DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Abdülvahap Kandemir, PKK üyesi olduğunu ancak hiçbir eyleme katılmadığını bildirerek, tedavi amacıyla geldiği Ankara'da Şırnak Milletvekili Orhan Doğan'ın evinde kaldığını, ancak Orhan Doğan'ı hiç görmediğini söyledi.

10 Ağustos günü Diyarbakır'da "şüpheli" üzerine gözaltına alınan Mehmet Aslan, Salih Tunç ve Aziz Arda adlı 3 kişiye götürüldükleri Çarşı Polis Karakolu'nda işkence yapıldığı bildirildi. Söz konusu 3 kişiden Salih Tunç, serbest bırakıldıktan sonra "Karakolda Hasan adlı komiser ile Mustafa ve Mehmet adındaki polisler, bizi yere yatırıp dövdüler. Bir suçumuz olmadığı halde karakolda 10 saat bekletildik Bunların bize yaptıkları insanlık dışı bir uygulamadır" dedi. Salih Tunç, kendilerini döven polisler hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunacaklarını sözlerine ekledi. Gözaltına alınanlardan Aziz Arda ise serbest bırakıldıktan sonra dövülme sonucunda ortaya çıkan rahatsızlıkları nedeniyle bir süre tedavi gördü.

Ağustos ayı içinde Adana'da polis tarafından gözaltına alınan Dağlıoğlu Mahallesi Muhtarı Naci Gültekin, gözaltında tutulduğu karakolda rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı. Naci Gültekin'in "uzun bir süredir kalp hastası olduğu ve gördüğü işkenceler nedeniyle rahatsızlandığı" bildirildi. Ağustos ayı içinde yine Adana'da gözaltına alınan Ruken Şeker (18) adlı genç kız da serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. Gözaltında kaldığı 5 gün süresince sık sık çırılçıplak soyularak cinsel tacize uğradığını anlatan Ruken Şeker, gördüğü işkence sonucunda sağlığının bozulduğunu söyledi.

İstanbul'da yaşayan Mustafa Akdağ adlı bir genç 23 Ağustos günü Karaköy semtinde devriye gezen sivil polisler tarafından sokak ortasında sebepsiz yere dövüldüğünü açıkladı. Olaydan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Mustafa Akdağ'a gönderildiği Adli Tıp Kurumu tarafından "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. İHD İstanbul Şubesi'nde 26 Ağustos günü bir basın toplantısı düzenleyen Mustafa Akdağ, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduktan sonra polisler tarafından tekrar götürüldüğü karakolda ölümle tehdit edildiğini de söyledi.

İHD İstanbul Şubesi'nde 27 Ağustos günü bir basın toplantısı düzenleyen Mehmet Dolmacı adlı kişi, aralarında maddi sorun bulunan Mehmet Ali Yay adlı polis tarafından dövüldüğünü bildirdi. 18 Ağustos gecesi meydana gelen olayda Mehmet Ali Yay'ın, belinden

çıkardığı tabancanın kabzasıyla kafasına vurduğunu anlatan Mehmet Dolmacı, daha sonra Gayrettepe'deki Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü söyledi. Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Mehmet Dolmacı, "Gayrettepe'de gözlerimi bağladılar ve çırlıçıplak soydular. Başıma, ayak tabanlarıma ve göğsüme coplarla vurdular" dedi. Suçlamaları kabul etmeyen Mehmet Ali Yay ise Mehmet Dolmacı'nın kendini direklere vurarak yaralandığı ve kendisinin olayla bir ilgisinin bulunmadığını savundu.

Kütahya Kapalı Cezaevi'nde görev yapan Resul Vural adlı gardiyan Cezaevi Müdürü Ethem Çelik ve Şerif Kalkan adlı gardiyan ile adı öğrenilemeyen bir astsubay tarafından dövüldü. Yediği dayak sonucunda yaralanan Resul Vural'a, tedavi için gittiği hastanede "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Resul Vural, kendisini döven cezaevi görevlilerini Cumhuriyet Savcılığı'na şikayet etti. Ağustos ayı içinde yaşanan olay şöyle gelişti: Çocuğuna ortopedik ayakkabı alan Resul Vural'ın bu ayakkabıların parasını almak için hazırladığı evrak, Cezaevi Müdürü Ethem Çelik tarafından 20 gün boyunca imzalanmadı. Bunun üzerine Müdür Ethem Çelik'in makam odasına giden ve evrakın imzalanmama nedenini soran Resul Vural, önce Ethem Çelik'in saldırısına uğradı. Müdürün, yüzüne vurduğu bir kafa darbesiyle yere düşen Resul Vural, o sırada odada bulunan bir astsubay ile Şerif Kalkan adlı gardiyan tarafından da dövüldü.

Yozgat'ın Yerköy ilçesinde Ağustos ayı içinde polis tarafından gözaltına alınan Osman Saraç (39) adlı kişi, gözaltında kaldığı 24 saat boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Osman Saraç'a serbest bırakıldıktan sonra gönderildiği Devlet Hastanesi'nde vücudundaki darp ve yara izlerini belgeleyen iki ayrı doktor raporu verildi. Osman Saraç, raporları aldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Osman Okatan adlı komiserden şikayetçi oldu. Ancak açılan soruşturma kısa süre sonra takipsizlik kararıyla sonuçlandı ve Osman Okatan suçsuz bulundu. Takipsizlik kararına itiraz eden Osman Saraç, başma gelenleri şöyle anlattı: "Geçtiğimiz günler içinde bir kız kaçırma olayı nedeniyle gözaltına alındım. Ancak mahkeme tarafından serbest bırakıldım. Osman Okatan adlı komiser, serbest bırakılmamı içine sindiremedi ve bana husumet beslemeye başladı. Bu olaydan kısa süre sonra bir haciz işi için karakola gittim. Osman Okatan beni koridorda gördü ve odaya sokarak dövmeye başladı. Karakolda 24 saat gözaltında tutuldum. Bu süre içinde sürekli dövüldüm ve coplandım".

Daha önce çalıştığı bir mobilya atölyesindeki hırsızlık olayı nedeniyle 23 Ağustos günü İstanbul'da polis tarafından gözaltına alınan Gül Kapar adlı kadın, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde 4 gün süreyle gözaltında tutulan Gül Kapar, bu süre boyunca kendisine insanlık dışı uygulamalar yapıldığını ve polis ajanı olması için zorlandığını anlattı. Siyasi çalışmalarını nedeniyle daha önce de bir kaç kez gözaltına alındığını belirten Gül Kapar, ayaklarına copla vurulduğunu, askıya alındığını, askı sırasında sağ koluna elektrik verildiğini ve bu nedenle kolunu bir süre kullanamadığını söyledi.

Mardin Mazıdağı ilçesine bağlı Atalar köyüne 25 Ağustos günü baskın düzenleyen güvenlik görevlileri tarafından dövülen Mehmet Kıran adlı kişinin bir kolu kırıldı. Mehmet Kıran, olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Baskın sırasında köyde yaşayanları meydanda topladılar. 'Siz militana yardım ediyorsunuz' dediler. Daha sonra evleri ateşe verdiler. Köylüleri dövmeye başladılar. Ben de ayaklarımdan felçli olduğum için dışarı çıkamamışım. Eve geldiler. Beni yatağımdan alıp dışarı sürüklediler. Yüzbaşı geldi, bastonumla beni dövmeye başladı. Dayak, bastonum kırılana kadar devam etti. Bu sırada kolum da kırılmış".

"PKK üyesi oldukları" iddiasıyla haklarında dava açılan 6'sı tutuklu 16 kişinin yargılanmasına 28 Ağustos günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada söz alan tutuklu sanıklar Mehmet Çelikpençe, Ali Beşenk, Mahmut Bayram, Veli Şahin, İsmail Burak ve Selim Yalın gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Sanıklardan Mahmut Bayram gördüğü işkenceleri Adli Tıp Kurumu'ndan aldığı "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporuyla belgelediğini bildirdi. Ali Beşenk de kendisine yapılan işkencenin gözaltında kaldığı 14 gün boyunca aralıksız devam ettiğini söyledi.

28 Ağustos gecesi Mersin'in Gündoğdu mahallesindeki evini basan polisler tarafından gözaltına alınan Zeliha Gündüzalp adlı kadın, kendisine evden başlayarak işkence yapıldığını söyledi. Zeliha Gündüzalp, serbest bırakıldıktan sonra şu açıklamayı yaptı: "Beni, evden çıkar çıkmaz dövmeğe başladılar ve saçumdan sürükleyerek arabaya bindirdiler. Bir polisin attığı yumruk sonucunda bir süre kendimi kaybettim. Emniyet Müdürlüğü'nde ilk gece dayak atmaya devam ettiler. Ayrıca 3 defa elektrik verdiler. Dayak atmaya ikinci günde de devam ettiler. Özellikle kafama vuruyorlardı. Daha sonra askıya aldılar. Vücudum uyuşup, nefes alamaz duruma gelince, askıdan indirdiler. Ayağa kalkıp yürüyemediğim için saçlarımdan tutup sürükleyerek koridora atular. Gözaltında bulunduğum süre boyunca sürekli hakarete uğradım". Zeliha Gündüzalp, götürüldüğü hastanede doktorun ilgisizliği nedeniyle yapılan işkencenin neden olduğu izleri belgeleyen rapor alamadığını da sözlerine ekledi.

29 Ağustos günü Aydın'ın Davutlar ilçesinde plajda güneşlenirken tabancasını kaybeden bir polisin isteği üzerine gözaltına alınan iki çocuğa, götürüldükleri Davutlar Jandarma Karakolu'nda 2 gün süreyle işkence yapıldığı bildirildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan söz konusu çocuklardan 16 yaşındaki Ü.D., sivil giyimli 4 kişinin kendisini "şüpheli" olarak yakaladığını ve bu kişilerden birinin subay olduğunu söyledi. Yakalandıktan sonra önce yakındaki bir gazinoya götürülerek dövüldüğünü belirten Ü.D., karakola götürülürken korktuğu için bu kişilerin elinden kurtularak kaçmak istediğini, ancak arkasından tabancayla ateş edilmesi üzerine yeniden yakalandığını ve dövülerek karakola götürüldüğünü anlattı. Olayın ikinci mağduru 14 yaşındaki E.D. ise evine gelen jandarmalar tarafından gözaltına alındığını ve götürüldüğü karakolda dövüldüğünü söyledi. Karakolda kendisini "Van Emniyet Amiri" olarak tanıtan sivil giyimli bir kişi ile karşılaştığını anlatan E.D., şöyle konuştu: "Beni falakaya yatırdılar ve dövmeğe başladılar. Kendisini 'Van Emniyet Amiri' olarak tanıtan kişi, plajda kaybettiği tabancasının bizim tarafımızdan alındığını iddia ediyordu. Biz tabancayı almadığımızı söyledikçe dayak olayı sürdü. 5-6 asker sürekli olarak joplarla sırtımıza vurdu. Daha sonra tekrar falakaya yatırdılar. Amirleri, askerlere bizi joplarken ölümcül darbe vurmamalarını söylüyordu".

Mardin Milletvekili Mehmet Sincar'ın cenazesine katılmak için Ankara'ya giderken 7 Eylül günü Eskişehir Terminali'nde gözaltına alınan Engin Atay (22) adlı öğrenci, 8 Eylül akşamı yaralı olarak hastaneye kaldırıldı. Polis yetkilileri, Engin Atay'ın arama için götürüldüğü, bir binanın 8. katında bulunan evinden kendini aşağıya atarak yaralandığını ileri sürdüler. Büyük tesadüf sonucunda bir otomobilin üzerine düşerek ölümden dönen Engin Atay'ın vücudunun çeşitli yerlerinde kırıklar olduğu ve beyin travması geçirdiği belirlendi. Görgü tanıkları, Engin Atay'ın yere düştüğü sırada ellerinin kelepçeli olduğunu bildirdiler. Engin Atay'ın ifadesini alan Eskişehir Cumhuriyet Savcısı Cemal Durgun, "Şuuru gayet açık, bilinci yerindeydi. Daha önce de gözaltına alınmış ve serbest bırakılmış. Polislerin kendisine işkence yaptığını ve 'Buradan kurtulamazsın' diye tehdit edildiğini anlattı. Bunun üzerine

korkarak kendisini candan atmış" dedi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan ÖZGÜR-DER (Haklar ve Özgürlükler Derneği) Başkanı Zerrin Sarı, ortada beceriksizce hazırlanmış bir senaryo bulunduğuna dikkat çekerek, "Bu kez de Eskişehir'de bir öğrenci katledilmek istendi. Tesadüfen otomobilin üzerine düşerek ölümden kurtulan Engin Atay'ın yaşadıkları, pervasızlığın ve polisin katliamcı yüzünün en açık göstergesidir" şeklinde konuştu. Olayın yaşandığı evi inceleyen İHD Kütahya Şubesi Başkanı Ruşen Aydın ise olayın bir yargısız infaz girişimi olduğuna inandığını söyledi. Hastanede yatarken tutuklanan Engin Atay, tedavisi bitmediği halde hastaneden alınan "yolculuk yapabilir" şeklindeki bir rapora dayanılarak Konya E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Engin Atay, Konya'ya gittikten sonra sağlık durumunun kötü olduğunun anlaşılması üzerine yeniden hastaneye yatırıldı.

Mardin Milletvekili Mehmet Sincar için 9 Eylül günü Ankara'da yapılması planlanan cenaze töreni, Ankara Valiliği'nin uzlaşmaz tavır ve yoğun polis baskısı nedeniyle gerçekleştirilemedi. Cenaze töreninin yapılması planlanan Demokrasi Partisi'nin bulunduğu Necatibey Caddesi sabah saat 06.00'dan itibaren araç trafiğine kapatılarak polis ablukası altına alındı. Necatibey Caddesi'ne çıkan sokak başlarını panzerler eşliğinde kesen polisler, caddeye gitmek isteyenleri engelledi. Sabah saatlerinde DEP Genel Merkezi'ne gitmek üzere, Kızılay, Yenışehir Pazarı, Abdi İpekçi Parkı ve Adliye önünde toplanan gruplar polis tarafından acımasızca dövülerek dağıtıldı. Olaylarda en az 20 kişi ciddi şekilde (Çocuk düşürme, kol ya da kaburga kırılması, beyin sarsıntısı) yaralandı. Polislerin dövdüğü kişilerle ilgili görüntüler özel bir televizyon kanalı aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunuldu. Bu görüntüler üzerine SHP Ankara İl Başkanı Yılmaz Ateş, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

9 ve 10 Eylül günleri İstanbul'da polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla Muzaffer Öztürk, Fatma Acunbay, Burhan Öztürk ve Toprak Tokoğlu adlı 4 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Muzaffer Öztürk ile 17 Eylül günü İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nde görüşen Avukat Mihriban Kırdök, müvekkiline yoğun işkence yapıldığını açıkladı. Müvekkilinin 11 yıl cezaevinde kaldığını belirten Mihriban Kırdök, "Muzaffer'in yüzünde ve vücudunun görünen yerlerinde yara ve darp izleri vardı. Ayrıca saç ve bıyıklarının bir bölümü yolunmuştu" dedi.

Ankara'da otopark bekçiliği yapan Hamza Aksu (57) adlı kişi, 17 Eylül günü polis tarafından sebepsiz yere gözaltına alındığını ve işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra Ankara Emniyet Müdürlüğü Trafik Şubesi'ne götürüldüğünü anlatan Hamza Aksu serbest bırakıldıktan sonra tedavi olmak amacıyla TİHV'ye başvurdu. Sağ omuzu ile kollarında darp izleri olduğu belirlenen Hamza Aksu, Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

17 Eylül günü Ankara'da polis tarafından gözaltına alınan Hasan Şimşek (15), Ayhan Tusan (21), Oktay Akyol (25) ve İsmail Vuruşkan (20) adlı 4 kişi götürüldükleri Cebeci Polis Karakolu'nda işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra tedavi olmak amacıyla TİHV'ye başvuran 4 gencin vücutlarında darp izleri saptandı. 4 gencin aralarında meydana gelen küçük bir kavga nedeniyle karakola götürüldükleri öğrenildi.

Ankara Merkez Cezaevi'nde kalan Kemal Altungül adlı tutuklu 20 Eylül günü tedavi amacıyla hastaneye götürülürken jandarmalar tarafından dövülerek yaralandı. Kemal Altungül'ün avukatı Murat Demir, olay üzerine Meclis İnsan Hakları Komisyonu'na başvurarak Mustafa Şahin adlı üsteğmen ile Emrah Usta adlı astsubaydan şikayetçi oldu.

Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Damlataş Köyü'ne Eylül ayı içinde baskın düzenleyen güvenlik görevlilerinin köyde yaşayan çocukları dövdükleri bildirildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Ahmet Kabukçu adlı kişi, bir oğlunun ayağının güvenlik görevlileri tarafından kırıldığını, diğer çocukları Hanım, Selvi ve Faruk'un da yedikleri dayak sonucunda yaralandıklarını söyledi. Olaydan sonra Pazarcık Jandarma Merkez Karakolu'na gittiğini ve karakolda bulunan bir binbaşuya durumu anlattığını ifade eden Ahmet Kabukçu, binbaşının da kendisine "Böyle şeyler olur. Bizim çocuklar arasına böyle şeyler yapıyor" dediğini söyledi.

İHD İstanbul Şubesi'ne üye bir grup kadın, İstanbul Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Rasim Gül adlı komiser hakkında suç duyurusunda bulundu. 27 Eylül günü İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran İHD üyeleri, Rasim Gül'ün arama yaptığı eğlence yerlerinde çalışan kadınlara insanlık dışı uygulamalar yaptığını belirttiler. Suç duyurusunda Rasim Gül'ün Türk Ceza Yasası'nın 183., 240. ve 245. maddeleri uyarınca cezalandırılması istendi.

26 Eylül günü Ankara'da kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan Turgay Dalyan adlı genç, neresi olduğunu bilmediği bir yerde işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını açıkladı. 28 Eylül günü Çağdaş Hukukçular Derneği'nde bir basın toplantısı düzenleyen Turgay Dalyan, Kızılay'da yolda yürürken bir otomobile zorla bindirilerek, kaçırıldığını belirterek şunları söyledi: "Gittiğimiz yerde beni zorla soyup soğuk bir odaya götürdüler. Bu sırada sürekli beni öldüreceklerinden bahsediyorlardı. Bir sandalyeye oturtarak elektrik vermeye başladılar. Bir süre sonra bayılmışım. Kendime geldiğimde her yanım ıslaktı ve makatımdan kan geliyordu. Bana baygın olduğum sırada tecavüz edilmiş, Kendime geldiğim sırada 3 veya 4 kişi, elektrikli jopla tekrar tecavüz ettiler. Sürekli olarak, Devrimci Sol adlı örgüte üye olduğumu kabul etmemi, silahların yerlerini göstermemi ve polise ajanlık yapmamı istiyorlardı. Serbest bırakılmadan önce de tecavüz olayını videoya aldıklarını ve suç duyurusunda bulunduğum takdirde kaseti ailem ile gazetelere göndereceklerini söylediler". Turgay Dalyan tedavi olmak amacıyla TİHV'ye başvurdu.

Muş'un Malazgirt ilçesine bağlı İyikomşu köyü yakınlarında 26 Eylül günü gözaltına alınan Ethem Yükselir adlı kişi, götürüldüğü Aktuzla Jandarma Karakolu'nda işkence gördüğünü bildirdi. Yargılandığı PKK davası nedeniyle daha önce 3 yıl cezaevinde kaldığını belirten Ethem Yükselir, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada karakolda kendisine "polis ajanı olması" için baskı yapıldığını söyledi. Ajanlık önerisini kabul etmediğini anlatan Ethem Yükselir, "Bunun üzerine karakol komutanı Hikmet Üstüner tarafından işkenceye alındım. İşkencede çenem kırıldı. Çenemin kırılması üzerine 27 Eylül günü serbest bırakıldım" dedi. Gördüğü işkenceyi ve çenesinin kırık olduğunu aldığı doktor raporuyla belgeleyen Ethem Yükselir, Erzurum Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

28 Eylül günü Tarsus'ta gözaltına alınan Kadir Kanat adlı kişi, sorgulandığı Tarsus Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü ve kendisine copla tecavüz edildiğini söyledi. Emniyet Müdürlüğü'ne girdiği an'ın itibaren işkenceye başlandığını anlatan Kadir Kanat, "Benle birlikte başka insanları da gözaltına almışlardı. Hepimizden soyunmamızı istediler. Soyunduk. Yüzümüzü duvara döndürdüler. Ellerindeki cop ve kalın sopalarla her yerimize vuruyorlardı. 10 dakikada bir üzerimize su döküyorlardı. Kum torbalarıyla dövüyorlardı. Bu sırada bir polis elindeki copla bana tecavüz etti" dedi. Gönderildikleri hastanedeki doktorun "bunların bir şeyi yok" dediğini belirten Kadir Kanat, serbest bırakıldıktan sonra gittiği özel doktordan "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin rapor aldı.

Diyarbakır'da 30 Eylül günü polis tarafından gözaltına alınan Nihal Zuğurlu adlı lise öğrencisinin sorgulandığı polis merkezinde ağır işkence gördüğü bildirildi. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Nihal Zuğurlu'nun annesi İsmet Zuğurlu, kızının gözaltına alındıktan bir gün sonra arama için eve getirildiğini belirterek, "Yüzü ve gözü şişmiş halde idi. Ayakta duramıyordu. Kendisinden daha sonra bir haber alamadık" dedi. Kızının saralı olduğunu ve 1992 yılında da mide kanaması geçirdiğini anlatan İsmet Zuğurlu, biri PKK'nın kurucuları arasında yer alan 3 oğlunun güvenlik görevlileriyle girdikleri çatışmalarda öldüğünü ve bu nedenle ailesinin yoğun baskı altında tutulduğunu söyledi. Nihal Zuğurlu'nun Lokman Zuğurlu (18) ve Zana Zuğurlu (16) adlı 2 kardeşi de 9 Ekim sabahı Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Kaçırılan gençler bir gün sonra ölü olarak bulundu. Zana Zuğurlu ve Lokman Zuğurlu'nun işkence yapılarak öldürüldükleri belirlendi. PKK'nın kuruluş kongresi, 27 Kasım 1977 tarihinde, Zuğurlu ailesinin Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Fis köyündeki evlerinde toplanmıştı.

İstanbul Beykoz Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası önünde "Alınteri" adlı derginin tanıtım afişlerini asarken gözaltına alınan 6 üniversite öğrencisi, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. İHD İstanbul Şubesi'nde 7 Ekim günü basın toplantısı düzenleyen öğrenciler, gözaltında kaldıkları 4 gün boyunca Beykoz Emniyet Amirliği ve Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulandıklarını anlatarak, "Buralarda Ali, Burhan, Zeki ve Tarık adlı polislerin katıldığı falaka ve kaba dayak biçiminde uygulanan işkenceye maruz kaldık" dediler. 6 öğrenci, basın toplantısından sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na giderek olayla ilgili suç duyurusunda bulundu. İşkence gördüklerini açıklayan öğrencilerin adları şöyle: "Bülent Yıldırım, Aysel Güldoğan, Murat Boztan, Ersin Gürocak, Ayşe Kural ve Özden Özbek".

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde incelemelerde bulunan bir Alman heyetine tercümanlık yaparken 29 Eylül günü Şırnak'ta gözaltına alınan Nilüfer Koç adlı genç kız, sorgulandığı Şırnak Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltında 6 gün kaldığını anlatan Nilüfer Koç, gözaltına almır alınmaz Sağlık Ocağı'na götürülerek bekaretinin kontrol edildiğini bildirdi. Daha sonra götürüldüğü Emniyet Müdürlüğü'nde çırılçıplak soyularak soğuk suyla ıslatıldığını ve dövüldüğünü belirten Nilüfer Koç, "Saçlarımdan tutup başımı sık sık duvara vurdular. Bir kez bir saat süreyle askıya astular. Ayrıca bir gün dışarıya çıkartılarak şehir dışına götürüldüm ve almuma silah dayanarak ölümle tehdit edildim" dedi. Gözaltında yapılan işkence ve hakaretlere dayanamayan bir ara intihara teşebbüs ettiğini anlatan Nilüfer Koç, plastik su şişesini parçalayarak bileklerini kesmeye çalıştığını ancak derin bir yara açamadığı için başarılı olamadığını söyledi.

Gaziantep'te Ekim ayı içinde polis tarafından düzenlenen bir operasyon sonucunda gözaltına alınan Abidin Demir, Ali Cengiz Demir, Hüseyin Solak ve Bülent Türkmen adlı 4 genç, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. 4 genç, tutuklu buldukları cezaevinde yaptıkları açıklamada gözaltına alındıktan sonra ilk 2 gün içinde elektrik işkencesine maruz bırakıldıklarını, daha sonraki 5 gün boyunca da kendilerine her türlü işkence yönteminin uygulandığını anlattılar. Gençler, gördükleri işkence sonucunda sağlıklarının bozulduğunu, ancak cezaevinde tedavi olanağı bulamadıklarını bildirdiler.

Adana'da Ekim ayı içinde polis tarafından gözaltına alınan Hüseyin Kahraman adlı kişi (75) gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Tutuklandıktan sonra

Malatya E Tipi Cezaevi'nde bir açıklama yapan Hüseyin Kahraman, "7 Ekim günü namaz kılmak için camiye giderken gözaltına alındım. Adana Emniyet Müdürlüğü'nde kaldığım günlerde işkence gördüm ve hakarete uğradım. Polisler sakallarımı çekiyorlardı. Bana bu insanlık dışı muameleleri yapan devletten ne af ne de başka birşey bekliyorum" dedi.

Muğla Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapan Ruhi Yıldırım adlı komiser, Hamza Şahin adlı hurdacıyı döverek çene kemiğini kırdığı için savcılığa şikayet edildi, Hamza Şahin, "28 Ekim 1993" tarihli şikayet dilekçesinde Ruhi Yıldırım'ın olay sırasında sarhoş olduğunu ve kendisine bir neden yokken yumruk attığını öne sürdü. Şikayet üzerine hakkında soruşturma açılan Ruhi Yıldırım ise suçlamayı reddetti. Bu arada, Ruhi Yıldırım'ın olay günü başkomiserliğe yükselmesi nedeniyle içkili bir lokantada arkadaşlarıyla eğlendiği öğrenildi.

"İslami Hareket adlı yasadışı örgütün yöneticilerinden olduğu ve bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Ekim ayında İstanbul'da gözaltına alınan Ekrem Baytap adlı kişi sorgulandığı İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü açıkladı. Asılsız suçlamalarla gözaltına alındığını ve gözaltında kaldığı 15 günün ilk 11 gününde işkence gördüğünü anlatan Ekrem Baytap, "Dayak, elektrik verme, askıya asma, uykusuz bırakma ve tazyikli su sıkma gibi işkence yöntemleri bana da uygulandı. İşkence uygulamasına sadece namaz vakitlerinde ara veriliyordu. Tüm işkence uygulamalarına karşı dirençli ve tavizsiz davrandım" dedi. Ekrem Baytap, sorgunun 9. ve 10. günlerinde bir polis yetkilisi tarafından "öldürülmekle" tehdit edildiğini de sözlerine ekledi.

1 Kasım günü Tarsus'taki evini basan polisler tarafından gözaltına alınan Leyla İne adlı 4 aylık hamile kadın, gördüğü işkence sonucunda çocuğunu düşürdü. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Leyla İne, "Beni evden döverek çıkardılar. Hamile olduğumu söylememe rağmen hiç çekinmeden dövmeye ve işkence yapmaya devam ettiler. Bu nedenle çocuğumu düşürdüm ve yaşamım tehlikeye girdi" dedi. Düşük olayı sonrasında serbest bırakılan Leyla İne'nin sağlığı uzun süre tedavi gördükten sonra düzeldi.

Batman'ın Kozluk ilçesinde 26 Ekim günü polis tarafından gözaltına alınan Hamit Baltaş, Diyadin Baltaş ve Yeşil Işık adlı 3 kişi, sorgulandıkları Kozluk Jandarma Komutanlığı'nda işkence gördüklerini açıkladılar. 30 gün gözaltında kaldıktan son.a tutuklanan Hamit Baltaş, Diyadin Baltaş ve Yeşil Işık, Batman E Tipi Cezaevi'nde yaptıkları açıklamada şunları söylediler: "İnsanlık dışı işkencelere maruz kaldık. Gözaltında ajanlık yapmamız için baskı yapıldı. Sorgu sırasında Hamit Baltaş'a cop ve şişeye tecavüz edildi. Hamit Baltaş bu nedenle rahatsızlandı ve kanama geçirdi. Ayrıca para, saat ve bazı değerli eşyalarımız gasp edildi".

26 Kasım günü Ankara'da gözaltına alınan Ulaş Culdaz adlı üniversite öğrencisi, gözaltında dövüldüğünü ve polis ajanı olması için zorlandığını açıkladı. İHD Ankara Şubesi'nde 29 Kasım günü bir basın toplantısı düzenleyen Ulaş Culdaz, 26 Kasım günü, polis olduğunu sandığı 4 kişi tarafından gözaltına alındığını ve gözleri bağlanarak bir çöp toplama alanına götürüldüğünü anlattı. Götürüldüğü alanda dövüldüğünü ve alınına tabanca dayanılarak ölümle tehdit edildiğini bildiren Ulaş Culdaz, "Bana kendileri için çalışmamı, aksi halde beni öldüreceklerini söylediler. Bu iş için de 30 Kasım günü saat 15.00'a kadar süre verdiler. Aramızda geçen konuşmayı kamuoyuna duyurursam sonumun geleceğini söylediler. İHD'ye gitmememi istediler" dedi. TİHV tarafından muayene edilen Ulaş Culdaz'ın vücudunda, "dayak sonucunda oluşan ekimotik bölgeler" bulunduğu saptandı.

Diyarbakır'ın Çmar ilçesinde 15 Aralık günü evi polisler tarafından basılan Nazime Ekinci adlı kadın, polisler tarafından dövüldüğünü ve kurşunlandığını açıkladı. Kolundan vurulan ve işkence nedeniyle de sağlığı bozulan Nazime Ekinci, Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi Ortopedi Bölümünde tedavi altına alındı. Nazime Ekinci, hastanede yaptığı açıklamada yaşadıklarını şöyle anlattı: "PKK'ya katılan eşim Hayrettin'in 'eve geldiğine' dair bir ihbar alan güvenlik görevlileri gece saat 03.00'da eve baskın yaptı. Bana eşimin yerini sordular. Bilmediğimi söyleyince beni dövmeye başladılar. Evde yaptıkları arama sonucunda birşey bulamadılar. Evden ayrıldıkları sırada kapıyı kapatmak istediğimde ise ateş ettiler. Bu nedenle kolundan yaralandım". Nazime Ekinci, aynı gece kendisiyle birlikte evde bulunan eşinin kardeşi ile annesinin de polisler tarafından dövüldüğünü sözlerine ekledi.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Bürosu'na 9 Aralık akşamı düzenlenen baskında gözaltına alınanlardan Necmiye Aslanoğlu, gözaltında kaldığı süre boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra ilk olarak götürüldüğü Bağlar Polis Karakolu'nda çırtılıplak soyularak üstünün arandığını anlatan Necmiye Aslanoğlu, daha sonra Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde sorguya alındığını kaydetti. Necmiye Aslanoğlu, kendisinin ve gözaltına alınan diğer gazete çalışanlarının yaşadıklarını şöyle anlattı: "İlk olarak Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulandık. Bizi, daha sonra gözlerimizi bağlayıp hastaneye götürdüler. Burada hepimizin sağlam olduğuna dair raporlar düzenlendi. Ardından Çevik Kuvvet Müdürlüğü'ne gitтік. Çevik Kuvvet Müdürlüğü'ne girer girmez bizi dövmeye başladılar. Benden büro temsilcimiz Hasan Özgün'ün PKK ile ilişkisi olduğuna dair ifade vermemi istediler. Kabul etmeyince Filistin askısına aldılar. İşkence bir gün sonra da devam etti. Göbeğimin üstünden ve ayak parmaklarımdan elektrik verdiler. İki gün süren işkenceden sonra beni tekrar sorgu odasına aldılar. Hasan Özgün'ün PKK'lı olduğunu söylemem için beni zorladılar. İşkence altında süren sorgu daha sonraki günlerde de devam etti. Ancak, son 4 gün işkence yapmaktan vazgeçtiler".

Özgür Gündem gazetesi Adana Bürosu'nun 11 Aralık günü polis tarafından basılmasından sonra gözaltına alınan gazetenin, Adana Temsilcisi Hacı Çetinkaya ile muhabirler Mehmet Özen, Beyhan Günyeli ve Gürsel Şahin serbest bırakıldı. Serbest bırakılan gazeteciler, gözaltında tutuldukları 7 gün boyunca işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakılanlardan Hacı Çetinkaya, yaptığı açıklamada, Özgür Gündem gazetesi ile PKK arasında ilişki olduğunu kabul etmeleri yolunda sorgulandıklarını anlatarak, "Asılsız iddiaları kabul etmemiz için her türlü işkence yöntemine başvurdular" dedi. Beyhan Günyeli ise polislerin kendisini tecavüz etmekle ve ölümle tehdit ettüklerini belirterek, ellerinden zorla "PKK'ya yardım ve yataklık yaptıklarına" ilişkin ifadeler alındığını söyledi.

Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde "İnsan Hakları Haftası" nedeniyle 14 Aralık günü düzenledikleri toplantı sırasında polis tarafından gözaltına alınan 21 öğrenci, gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Öğrenciler serbest bırakıldıktan sonra Balıkesir Cumhuriyet Savcılığı'na giderek, kendilerine yapılan işkenceler hakkında polisler hakkında suç duyurusunda bulundular.

Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkezine 10 Aralık günü düzenlenen polis baskan sonrasında gözaltına alınan gazetenin, 19 çalışanı ve yöneticisine gözaltında bulunduğu süre içinde işkence yapıldı ve kötü davranıldı. Gözaltına alınanlara, bu süre içinde hiçbir kalmadıkları işkenceyi belgeleyecek doktor raporu da verilmedi. Bu durumu protesto eden

gazete çalışanları, kendilerini ciddi bir biçimde muayene etmeden "İşkence ve darp izine rastlanmamıştır" diye rapor veren İstanbul Adliyesi Adli Tabipliği'nde görevli doktor Taner Apaydın'ın cezalandırılması için Türk Tabipleri Birliği'ne başvurular. Başvuruda gözaltına alınanların 13 gün hücrede tutulduğu, gazete yöneticileri Gurbetelli Ersöz ile Ferda Çetin'in ağır işkence gördüğü, diğer çalışanların da her gün dövüldükleri belirtildi. Gözaltındaki süreyi açlık grevi yaparak geçirdiklerini ve sağlıklarının bozulduğunu kaydeden gazete çalışanları, daha sonra şunları söylediler: "Gözaltına alındıktan 13 gün sonra, 23 Aralık günü götürüldüğümüz Adli Tabiplik'te Taner Apaydın adlı doktor bizleri abartmasız toplam 7-8 dakika içinde muayene etti. Doktorun yanına iki ayrı grup halinde alındık. Bu sırada bize yapılan işkencelere katıldıklarını tahmin ettiğimiz 4 polis de içeride bulunuyordu. Taner Apaydın, bize topluca "Vücudunuzda darp veya yara izi var mı?" diye sorarken polisler bakıp güliyordu. Daha sonra ismimizin karşısına imza attırdı. Hipokrat yemini etmiş bir doktorun, 13 gün boyunca işkence, dayak ve açlık grevi nedeniyle harap ve bitap düşmüş insanlara, işkenceci polislerle birlikte yaptığı sözde muayeneye ilişkin değerlendirmeyi takdirinize bırakır, doktor Taner Apaydın hakkında gerekli işlemin yapılmasını arz ederiz". Gözaltına alınanlardan Nursel Polat ve Mehtap Gürbüz de sorgulanırken işkenceye maruz kaldıklarını, hakarete uğradıklarını ve gazetede çalışmamaları için tehdit edildiklerini söylediler.

21 Aralık gecesi Gaziantep'in Boyno mahallesindeki evine baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alınan Doğan Köseoğlu (46) adlı kişi gözaltına alındığı gece kendisine 2 saat süreyle işkence yapıldığını ve bu nedenle sağ kolunun sakatlandığını açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Doğan Köseoğlu izinli olarak askerden gelen oğlunun ev baskını sırasında polislerden korkarak kaçması üzerine gözaltına alındığını ve 7 gün gözaltında tutulduğunu söyledi. Doğan Köseoğlu, "Oğlum Bingöl'de askerlik yaptığı sırada karakolda yaşlı insanlara işkence yapılmasına karşı çıktığı için karakol komutanı tarafından ayağından vurularak yaralanmıştı. Bu nedenle evde bulunuyordu. Polislerin kendisini gözaltına almak istediklerini sandığı için korkarak kaçtı" dedi.

27 Aralık günü Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde Özgür Gündem gazetesini satarken polis tarafından gözaltına alınan biri 13, diğeri de 15 yaşında olan 2 çocuğa, gözaltında kaldıkları 3 gün boyunca işkence yapıldığı bildirildi. Gözaltına alınan çocuklardan 13 yaşındaki Ş.S., Bismil Emniyet Müdürlüğü'nde yaşadıklarını daha sonra şöyle anlattı: "Mehmet Bulut adlı polis, sabah gazete almak için gittiğim otobüs terminalinde beni gözaltına alıp Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü. Burada polisler, beni önce bodrum katına indirdiler, ardından da dövmeye ve hakaret etmeye başladılar. Dayak sonucunda bir ara bayıldım. Beni ayılıp, bu kez kemerle ve coplarla dövmeye devam ettiler. Ellerime coplarla vurdular. Bu nedenle ellerim şişti. Şişin inmesi için elimi yerdeki çimentonun içine sokmamı istediler. Söyleneni yaptım. Elim çimentonu içinde iken polislerden biri ayağı ile elimi bastı".

28 Aralık günü akşam saatlerinde İstanbul'un Osmanbey semti Rumeli Caddesi'nde dolaşan 15 yaşındaki bir lise öğrencisi, caddede bulunan Doğru Yol Partisi'ne ait binayı korumakla görevli polisler tarafından dövüldü. Olaydan sonra bir açıklama yapan söz konusu öğrenci (U.E.), kimliğini soran bir polise, yanmda nüfus kağıdı bulunmadığı için öğrenci pasosunu göstermesi üzerine binanın giriş katına sokularak dövüldüğünü söyledi. Yüzünde ve boynunda darp izleri bulunan 15 yaşındaki öğrenciye, babası tarafından götürüldüğü Şişli Etfal Hastanesi'nde "2 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Olaydan

sonra çocuğunu döven polislerin yanına giden, U.E.'nin babası Emin Engin'e polisler tarafından "Çocuğun eli cebinde sakız çiğniyordu. Kendisini o yüzden dövdük. Bize birşey yapamazsın İstedığın yere şikayet et" karşılığı verildi.

İstanbul'da 10 Aralık 1993 tarihinde polis tarafından gözaltına alınan Songül Polat adlı kadın, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü, cinsel tacize uğradığını ve kendisine tecavüz edildiğini açıkladı. Tutuklu bulunduğu Bayrampaşa Cezaevi'nden İHD İstanbul Şubesi'ne bir mektup gönderen Songül Polat, yaşadıklarını şöyle anlattı: "Gözaltına alındıktan sonra götürüldüğüm Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde fiziki ve psikolojik işkenceye maruz bırakıldım. Gözaltına alındığımın 2. gününde çırılçıplak soyulmuş ve askıya alınmış bir halde polislerin cinsel tacizine uğradım. Önce elleriyle, sonra da copla cinsel tacizde bulundular. Daha sonra askıdan indirilip yere yatırıldım. Kısa boylu şişman bir işkenceci bana tecavüz etti. Daha sonraki günlerde psikolojik baskı ve ölüm tehditleriyle karşılaştım. Gözaltına alındıktan 6 veya 7 gün sonra minibüse bindirilerek ormanlık bir alana götürüldüm. Orada da 5 polisin tecavüzüne uğradım. Hepsini sırayla tecavüz etti. Boğazımı sıkıp dövdüler. Beni denize atmakla tehdit ettiler. İstedikleri her şeyi kabul etmem üzerine Gayrettepe'ye geri getirildim. Ayrıca benden, bana tecavüz edenin, benle birlikte gözaltına alınan başka bir kişi' olduğuna dair yazılı ifade alındı". Yaşadıklarını uzun bir süre kimseye anlatamadığını bildiren Songül Polat, "Bu utancı daha fazla taşıyacak gücüm kalmadığını anladığım için açıklamaya karar verdim. Şişli Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundum" dedi.

Bu arada Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi, işkence olaylarının yoğunlaşması üzerine 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde "doktorları işkence olaylarına karşı uyarın" bir rapor yayınladı. "İşkence, Kötü Muamele Gibi İnsan Hakları İhlalleri Karşısında Hekim Tutumu" başlıklı raporda, insan hakları ihlallerine tanık olan doktorların eyleme geçmesinin etik bir görev olduğunu belirtildi. TTB Merkez Konseyi'nin doktorlara yönelik olarak hazırladığı rapor şöyle:

- Tıbbın, işkence ya da diğer zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele uygulamasına karışması hiçbir şekilde savunulamaz. Bir hekimin, insan hakları ihlallerini farketmesi halinde derhal eyleme geçmesi etik bir görevdir. Bir tutuklunun sorgulanması sırasında bir hekimin hazır bulunması dahil, tıbbın işkenceye karışması, kesin olarak yasaklanmalıdır.
- Bir hekim görevi sırasında kötü muameleye tanık olabilir. Bu muameleye doğrudan katılmamış olsa bile, ilk önce bu kötü muamelemin niteliğini ve ağırlığını değerlendirmelidir. Tanık olduğu olay tamamen rastlantısal olsa bile, yanlışlığını bildiği bir durumu hoşgörüyü karşılamamalıdır. "İyi niyet" ya da "tıbbi destek" gerekçesiyle dahi, bir hekim gönüllü olarak işkenceye katılmaz. Kendisi ya da yakınları tehdit edilerek kötü muamele ya da işkenceye karıştırılan hekim bu durumu güvendiği bir makama bildirmelidir.
- Bir hekim, gözaltında bir mahkumu tedavi/muayene etmesi için çağrıldığında, her şeyden önce mahkumun yararına olan her şeyi yapmakla yükümlü olduğunu bilmelidir. Bu durumda bir hekim, yalnızca tıbbi müdahaleyi kabul eden mahkumlara tıbbi yardımda bulunmalıdır.
- Bir hekim, tıbbi müdahaleyi kabul eden bir mahkuma/tutukluya tıbbi yardım yapabilmek için, klinik özgürlük koşullarında olmalıdır.

- Mahkumun/tutuklunun tedaviyle ilgili irade beyan edebileceği bir durum yoksa, örneğin bilincini kaybetmişse, hekim tıbbi müdahaleyi herhangi bir acil vakada uygulanacak etik kurallara uygun biçimde yapmalıdır.
- Bir mahkum/tutuklu işkence nedeniyle hastalandığında, hekimin tıbbi yardım yapmaması da işkence anlamına gelir.
- Hekim, kimlik açıklamasının engellendiği, yüzünün gizlendiği, hastanın gözlerinin bağlandığı, hasta ile ilişkisini zedeleyecek üçüncü kişinin varolduğu durumlarda hastayı tedavi/muayene etmemelidir.
- İşkence nedeniyle muayene/televi edilen kişiyle ilgili rapor, matbu olmamalıdır. Hekimin el yazısı ile okunur biçimde yazılmalıdır ve raporda hekimin kimliği açık olmalıdır.
- Bu noktada tartışmalı bir konu, işkence sırasında sağlığı bozulan kişinin muayene/televisiyle ilgilidir. Bu anda hekim müdahale etmezse kişinin sağlığı bir daha düzelmeyecek şekilde bozulabilir. Bu noktada durum çok acil değilse hekimin klinik bağımsızlık koşullarının sağlanmadığı durumda müdahaleyi reddetmesi, durum acilse muayene/televiyi gerçekleştirip en kısa sürede durumu bildirmesi ilkesel olarak benimsenmelidir.
- Hekimlerin işkence sırasında acıyı azaltacak tıbbi müdahalede bulunmaları, kişiye ilaç vermeleri hiçbir şekilde savunulamaz. Bu işkenceye sahte bir insanîyet ve meşruiyet kazandırmaktan başka bir işe yaramaz.
- Psikiyatrinin politik amaçlarla kötüye kullanılması, işkence ya da diğer zalimce insanlık dışı muamelenin unsurlarını oluşturabilir. Özellikle hapishanelerde çalışanlar, askeri hekimler ve psikiyatri servisinde çalışanlar, kötü muamele karşısında daha fazla uyanık olmak zorundadır.
- İşkence ya da kötü muamelede katılmayı reddeden hekimler olası baskı ve tehditlere ve işlerini kaybetme riskine karşı korunmalıdır.
- İşkenceye karıştığı/katıldığı ileri sürülen hekimlerin bu eylemleri, ciddi şekilde araştırılmalı, kusurlu bulunanlar meslekten men edilmelidir.
- İşkence gören kişilerdeki işkence etkileriyle mücadele etmek amacıyla kurulan merkezler desteklenmelidir. İnsan hakları ihlallerine karşı önemli bir işlevi olan bu merkezler tabip odaları tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmelidir.

e) Cezaevleri

1993, daha önceki dönemlerde olduğu gibi cezaevlerindeki sorunların ortadan kaldırmadığı bir yıl oldu. Cezaevlerindeki baskı, işkence, toplu ya da tek tek dayak atma, insanlık dışı uygulama ve yasaklamalar artarak devam etti. Cezaevlerinde bir türlü istikrar sağlanamadı. Açlık grevleriyle elde edilen haklar kısa süre içinde geri alındı. Ayrıca PKK'nın ilan ettiği tek taraflı ateşkesin bitmesinden sonra, cezaevi yönetimlerinin siyasi tutuklulara uyguladığı baskı ve şiddet yoğunlaştı. Baskı ve şiddetin yoğunlaşması, pek çok cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin uzun süreli açlık grevi yapmalarına yol açtı. Hatta zaman zaman, tutuklu ve hükümlüler, yaşam koşullarının düzeltilmesini sağlamak amacıyla birden çok açlık grevi yapmak zorunda kaldı. Örneğin İzmir Buca, Aydın ve Malatya cezaevlerinde yıl içinde 3'er kez uzun süreli açlık grevleri yapıldı. Açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin sağlıklarının bozulmasına ve kalıcı sakatlıklara neden oldu. Cezaevlerindeki insanlık dışı uygulamalar ve yapılan açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin yakınları açısından da bir dizi sıkıntı yarattı.

IHD İstanbul Şubesi tarafından Haziran ayında cezaevlerindeki insanlık dışı uygulamalara ilişkin olarak hazırlanan bir raporda, tutuklu ve hükümlülerin "insanca yaşamak" istediği vurgulanarak, "Cezaevleri eziyet evidir. Cezaevleri yıllardır iyileştirme, reform laflarıyla oyalanmış, sorunlar büyüdükçe çözüm yerine baskıların artırılması tercih edilmiştir" denildi. 1993 yılının ilk 4 ayında cezaevlerinde tanık olunan uygulamalara ilişkin olarak hazırlanan raporda, cezaevlerinde firarlar sonrası baskıların arttığı, tutuklu ve hükümlülerin haklarının gasp edildiği vurgulandı. Bayrampaşa, Metris, Yozgat, Nevşehir, Buca, Diyarbakır, Malatya, Amasya, Elazığ, Çanakkale ve Paşakapısı cezaevlerinde ciddi sorunlar bulunduğu belirtilen raporda, "Cezaevleri gösterilmek istendiği gibi birer çiftlik veya teröristlerin eğitim kampı değildir. Tam tersine birer eziyet evi konumundadır. Burada bulunan insanlara her türlü baskı, işkence ve kısıtlamalar uygulanmaktadır" görüşü savunuldu.

Baskı ve insanlık dışı uygulamaların sırf siyasi tutuklu ve hükümlülerle sınırlı kalmadığını belirttiği raporda, cezaevlerindeki adli tutuklu ve hükümlülerin de ciddi sorunlarla karşı karşıya oldukları vurgulandı. Raporda şu görüşlere yer verildi: "Bugüne kadar hep siyasi tutuklu ve hükümlülerin durumu tartışılmış, adli tutuklu ve hükümlülerin yaşadıkları gözden kaçırılmıştır. Adli tutuklu ve hükümlülerin kaldığı koşullarda idaregardiyen, koğuş ağaları ve uyuşturucu mafyası üçgeninin egemenliğinde çirkin bir düzen kurulmuştur. Bu koşullarda uyuşturucu madde ticareti yapılmakta, insanlar uyuşturucu madde kullanmaya alıştırılmaktadır. Genç ya da çocuk tutuklulara cinsel saldırı ve tecavüz etme olaylarına sıkça tanık olunmaktadır. Gücsüz tutuklu ve hükümlülerden haraç alınmakta ve bu kişiler köle gibi kullanılmaktadır. Adli tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu cezaevlerindeki sorunlar bilinçli olarak görmezlikten gelinmektedir". Raporda, cezaevleri sorununun sadece tutuklu ve hükümlüler ile yakınlarının değil, toplumun sorunu olduğu vurgulanarak, bu konuda başta politikacılar olmak üzere herkesin duyarlı davranması gerektiği kaydedildi.

Cezaevlerindeki sağlık sorunları ile hastalanan tutuklu ve hükümlülerinin gerekli tedavi olanağı bulamamaları da cezaevlerindeki can alıcı sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bu konuda Diyarbakır Tabip Odası tarafından Diyarbakır Devlet Hastanesi Mahkum Koğuşu'nda yapılan inceleme sonucunda hazırlanan bir rapor yaşanan sağlık sorunlarını çarpıcı biçimde gözler önüne sermektedir.

Diyarbakır Devlet Hastanesi Mahkum Koğuşu'nda bir süre kalan Müslüme Kaplan ve Şükran Koyuncu adlı iki tutuklunun Diyarbakır Tabip Odası'na 1992 yılı Aralık ayında yaptığı başvuru üzerine, oda yöneticileri bu koğuşun incelenmesini kararlaştırdı. Mahkum koğuşu, gerekli izin alınmasından sonra 1993 yılı Ocak ayında 2 doktor ve bir mimardan oluşan bir heyet tarafından incelendi. İnceleme sonucunda hazırlanan raporda, koğuşun hasta tedavisine uygun olmadığı ve ikinci bir cezaevi görüntüsü verdiği belirtildi. Mahkum koğuşunun 24 yatağı bulunduğu ve tek bir salona açılan 6 hasta odası, bir doktor odası, bir muayene odası, bir banyo, bir tuvalet, bir asker odası ve bir yemekhaneden oluştuğunun kaydedildiği raporda, yatak ve karyolaların bakımsız olduğu, duvarlardan sızan suların ortamı nemli hale getirdiği belirtildi. Raporda özetle şu görüşlere yer verildi: "Duvarlar bakımsız haldedir ve badanası tamamen dökülmüştür. Koğuş pencereleri 2 metre yükseklikte olup, demir parmaklıklar ve kalın saçlarla kapatılmıştır. Saçlar tüm pencereyi kaplamakta, ancak havalandırma için aralıklı delikler bulunmaktadır. Koğuşun tüm havası nemlidir. Nemin bir kaynağı pencerelerin saçla kaplanması, diğer kaynağı da tavan ve duvarlardan sızan sulardır. Banyo, yıkanmaya elverişli değildir. Binanın ısıtma sistemi yoktur. Isıtma sorunu katalitik sobalarla

giderilmeye çalışılmaktadır. Soğuk havalarda bu sobalarla koğuşun ısıtılması mümkün olmamaktadır. Koğuşta gece hemşire bulunmadığı için yatan hastalardan birinin fenalaşması halinde müdahale ve tedavi gecikmektedir. Koğuşun, hastane yönetiminin denetimi dışında kaldığı izlenimi elde edilmiştir. Mahkum koğuşu gerek yer, gerek yapısı itibarıyla hasta tedavisi için uygun değildir. Bu nedenle acilen Devlet Hastanesi'nin, güvenlik ve sağlık için uygun başka bir yerine taşınması gerekmektedir. Hastane tedavisi, mutlaka yetkili sağlık personelinin takip ve kontrolünü gerektiren bir tedavi şeklidir. Ancak mahkum koğuşu, şartları, uzaklığı ve fiziki durumu bakımından bu koşulları taşımamaktadır".

Bu arada cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı 1993 yılında bir önceki yıla göre ciddi biçimde arttı. Adalet Bakanı Seyfi Oktay, Kasım ayında yaptığı bir açıklamada, cezaevlerinde halen 14 bin 810'ü hükümlü, 17 bin 278'i de tutuklu olmak üzere 32 bin 88 kişi (1992 yılı sonu itibarıyla cezaevlerinde 28 bin civarında tutuklu ve hükümlü vardı) bulunduğunu bildirdi. Seyfi Oktay, siyasal olaylar nedeniyle tutuklu bulunanların sayısının 4 bin 284, hükümlü olanların sayısının ise 699 olduğunu söyledi. Seyfi Oktay, aynı açıklamada yapımı süren 14 yeni cezaevinin kısa bir süre içinde açılacağını, 1994 yılında da 8 yeni cezaevi daha yapılmasının planlandığını kaydetti.

1993 yılında cezaevlerinde yaşanan bazı olaylar, kimi insanlık dışı uygulamalar ile tutuklu ve hükümlülere yönelik saldırılara ilişkin TIHV tarafından derlenen bilgiler şöyle:

Malatya E Tipi Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutuklular 9 Ocak akşamı gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü. Çağdaş Hukukçular Derneği tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, olayda 4'ü ağır olmak üzere 63 tutuklunun yaralandığı belirtildi. Cezaevindeki tutukluların avukatlarıyla görüşmesine izin verilmediğinin kaydedildiği açıklamada, olaylara yol açan cezaevi görevlileri hakkında soruşturma açılması istendi. Malatya Cezaevi'ndeki olaylar sırasında yaralananlardan Ali Şahin, Recep İnan, Serdar Demirel, Süleyman Batur, Bedri Yıldız ve Kerim Yalçın tepe bir süre hastanede tedavi gördü. Cezaevindeki tutuklular saldırıyı protesto için süresiz açlık grevine başladı. Açlık grevi 26 Ocak günü 17. gününde sona erdi. Açlık grevinin bittiğinin duyulmasının ardından 27 Ocak günü cezaevine giden avukatların müvekkilleriyle görüşmelerine cezaevi yönetimi tarafından "arama var" gerekçesiyle izin verilmedi. Daha sonra 28 Ocak günü tutuklu temsilcileriyle görüşen avukatlar, temsilcilerin, kendilerine "Şavcı bize taahhütte bulundu, biz de açlık grevine son verdik" dediklerini açıkladılar.

8 Şubat günü Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde güvenlik görevlileri tarafından koğuşlara operasyon düzenlendi ve çok sayıda tutuklu dövüldü. Dövilen tutuklulardan 64'ü yaralandı. Yaralılarından durumları ağır olan 7'si hastaneye kaldırıldı. Yaralanan tutuklulardan bazıların adları şöyle: "Mücahit Sever, Behçet Donlu, Ercan Tanrıverdi, Kadri Öz, Serhat Tuncer, Mehmet Acet, Enver Özkartal, Ercan Taylan, Feyzullah Demiral, Nusret Solmaz, Tahir Elmas, Şirin Zorba, Abdullah Temel, Adnan Aslan, İsmet Santalu, Kenan Çeker, Sadık Tan, İlhan Akın, Hüseyin Karayel ve Devrim Çakmakçı". Olaylar üzerine cezaevinde kalan tutuklu ve hükümlüler açlık grevine başladı. 700 kişinin kaldığı cezaevindeki açlık grevine 300'e yakın tutuklu ve hükümlü katıldı. Açlık grevi devam ederken, cezaevine giden milletvekillerinin koğuşlara girmesine izin verilmedi. Milletvekilleri ancak tutuklu temsilcileri ve cezaevi yetkilileri ile görüşebildi. Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak, "Adalet Bakanı'ndan izin alınmazsa karşın koğuşlara girmemize izin verilmedi. Bu bir skandaldır." dedi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki açlık grevi bir süre sonra dönüşümlü olarak sürdürülmeye başlandı. Açlık grevi nedeniyle bir çok tutuklunun sağlık durumu kötüleşti. Sağlık durumları kötüleşenlerin adları şöyle: "Hatip Karaaslan, Yılmaz Yürek, Murat Doğan, İrfan Babaoğlu, Metin Güven, Burhan Babaoğlu, Nizamettin Bozdağ, İlhan Akın, Hasan Bülbül, Serhat Tuncer, Nizamettin Özoğlu, Serhat Güllü, Mehmet Baysal, Selahattin Özgezmez, Fahri Balyeci, Murat İpek, Rıza Tan, Mehmet Özgezmez, Hasan Pınar, Mehmet Yazar, Mehmet Gök, Remzi Dolan, Mehmet Bağrol, İzzet Baykal, Hatip Yardımcı, Nevzat Atabay ve İzzettin Sevilgen". Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki dönüşümlü açlık grevi 80. gününden itibaren yeniden süresiz açlık grevine dönüştü. Bu arada açlık grevine katılan tutuklulardan 30'u Nisan ayı sonunda İskenderun E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Açlık grevi, "cezaevi koşullarının iyileştirilmesine" ilişkin istemlerin cezaevi idaresi tarafından kabul edilmesi sonucunda 8 Mayıs günü sona erdi.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutukluların 11 Şubat günü aileleriyle yapmaları gereken görüşmeye gerekçe gösterilmeksizin izin verilmedi. Görüşmenin yapılamaması üzerine cezaevi önünde toplanan bir grup tutuklu yakını, uygulamayı protesto için gösteri yaptı. Gösteri, polis ekipleri tarafından zor kullanılarak ve havaya ateş edilerek engellendi. Olaylar sırasında fotoğraf çekmeye çalışan Hürriyet gazetesi muhabirlerinden Toygun Atilla, Bayrampaşa Emniyet Amiri Naci Ekinci'nin verdiği emir sonucunda polisler tarafından tartaklandı.

İzmir Buca Cezaevi'nde, 9 Şubat günü tutukluların firar amacıyla kazdıkları bir tünel bulundu. Tünelin bulunmasından sonra sol görüşlü tutuklular, gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü. Cezaevindeki tutuklularla görüşen avukatlar tarafından yapılan açıklamaya göre, dayak sonucunda 4'ü ağır olmak üzere 10 tutuklu yaralandı. Yaralı tutukluların adları şöyle: "Hüseyin Kurt, Ali Teke, Mesut Koca, Vedat Savaş, Ümit İter, Serdar Karabulut, Ali Rıza Kurt, Müjdat Kanat, Celalettin Ali Gülen ve Erdal Arıkan". Ayrıca tutukluların 1992 yılında yapılan uzun süreli açlık greviden sonra elde ettikleri haklar geri alındı. Buca Cezaevi'ndeki olaylar üzerine sol görüşlü 55 tutuklu 11 Şubat sabahı süresiz açlık grevine başladı. Açlık grevi sürerken 18 Şubat günü tutuklular tarafından yapılan açıklamada, cezaevinde insanlık dışı uygulamalara başvurulduğu, 1 Ağustos Genelgesi'nin yeniden yürürlüğe konulduğu, koşulların arama bahanesiyle hergün basıldığı ve avukat görüşmelerine kısıtlamalar getirildiği belirtildi. Bu arada Buca Cezaevi'nde ortaya çıkartılan tünelin sorumluluğunu İzmir DGM'de görülen Devrimci Sol ile ilgili bir davada yargılanan Ümit İter adlı tutuklu üstlendi. Açlık grevini sürdüren tutuklulardan Serdar Karabulut, Müjdat Yanat, Kemal Aktaş, Mehmet Güvel ve Ercan Yıldız'ın sağlık durumları eylemin 15. gününde ağırlaştı. Bu arada açlık grevini sürdüren tutuklulardan 9'u 26 Şubat sabahı Aydın E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Açlık grevine katılan tutukluların sayısı Mart ayı başında tahliyeler ve sevkler nedeniyle 44'e indi. Açlık grevi, Adalet Bakanlığı yetkilileri ile tutuklu temsilcileri arasında yapılan görüşmelerin olumlu sonuçlanması üzerine, 23 Mart gecesi bitti. Açlık grevi, sona erdikten sonra sağlık durumu kötü olan 6 tutuklu hastanede tedavi altına alındı.

Neşehir E Tipi Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutuklu ve hükümlülerden 18'i kazdıkları tüneli kullanarak cezaevinden firar etti. Firar olayı, 17 Şubat sabahı cezaevinde yapılan sayım sırasında ortaya çıktı. Firar eden tutukluların adları şöyle: "Mustafa Sefer, Ali Kanar, Hüseyin Yang, Mürsel Göleli, Mehmet Şengül, Mehmet Vurucu, Hasan Durna, Emin Özbay, Gökhan Kaya, Erol Özer, Yıldırım Arıcan, Mehmet Savaş, Mehmet Çelik, Ali İhsan

Kıtay, Muhammed İsa Şahin, Hüseyin Yıldırım, İbrahim Serdaroğlu ve Abdullah Sönmez". Cezaevinden firar edenlerin PKK, TDKP, TİKKO ve Devrimci Sol örgütleri ile ilgili olarak açılan davalar nedeniyle tutuklu ya da hükümlü oldukları öğrenildi. Firar edenlerden Ali İhsan Kıtay, 21 Şubat akşamı Bingöl'de yakalandı. Mürsel Göleli Tunceli yakınlarında, Mustafa Sefer de Silifke'de güvenlik görevlileriyle girdiği çatışma sonucunda öldürüldü. Firar sonrası cezaevinde endişe verici insanlık dışı olaylara tanık olundu. Nevşehir Cezaevi'nde kalan tutukluların avukatları tarafından yapılan açıklamaya göre, firar olayının ortaya çıktığı 17 Şubat günü cezaevine görüş için giden Ali Demir adlı avukat, görüş izni verilmemesi üzerine cezaevinden ayrıldıktan sonra başına torba geçirilerek kaçırıldı. Sivil polisler tarafından kaçırıldığı sanılan Ali Demir, bilinmeyen bir yerde firar olayı ile ilgili olarak sorgulandıktan sonra dövülerek yol kenarına bırakıldı. Bu olaydan bir gün sonra da Kayseri DGM tarafından tahliye edilen Mahir Can, Fatma Can, Alican Şit, Mustafa Ertürk, Ertürk Çelikkaleli, Ağah Oktay Karakoç, Enver Morkoç ve Fatih Şit adlı tutuklular cezaevinden serbest bırakılırken görevliler tarafından sopalarla dövüldü.

Bu arada cezaevinde kalan kadın tutuklular, bazı gazetelerde çıkan asılsız haberler bahane edilerek, bekaret ve hamilelik testinden geçirildi. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Nevşehir E Tipi Cezaevi'ndeki bayan tutuklulara zorla gebelik testi yapılmasına tepki gösterdi. Hüsnü Öndül, yaptığı yazılı açıklamada, uygulamanın hukuka ve tıp ahlakına aykırı olduğunu belirterek, "Devletin zoru, bedenlerin cinsel fonksiyonlarına da uzandı. Bayan tutukluların onurlarıyla oynandı. Hem de dünyanın gözü önünde" dedi. Nevşehir Cezaevi'ndeki firar olayının ardından bazı gazetelerde, "cezaevindeki bayan tutukluların hamile kaldıklarına" ilişkin asılsız iddialara yer verilmişti.

Nevşehir E Tipi Cezaevi'ndeki firar olayı sonrasında, "görevlerini ihmal ettikleri" iddiasıyla haklarında soruşturma açılan 42 cezaevi görevlisinden 15'i tutuklandı. Geride kalan 27 kişinin ise tutuksuz yargılanmaları kararlaştırıldı. Tutuklanan cezaevi görevlilerinin adları şöyle: "Fikret Öge (cezaevi müdürü), Selahattin Ergül, Oğuz Koçak, Cengiz Gül, Durmuş Ertaş, Atalay İnan, Hakkı Doğan, Cemalettin Ekici, Mustafa Saylan, Fikret Şener, Zekai Şimşek, Cabir Oğuz, Nevzat Budak, Ali Sarılmaz ve Mustafa Güzel". Yapılan yargılama sonucunda 42 cezaevi görevlisinden 21'i, 3 ayla 1 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edildi. Nevşehir Asliye Ceza Mahkemesi'nde 23 Haziran günü sonuçlanan davada mahkum olan cezaevi görevlilerinin hapis cezaları para cezasına çevrilerek tecil edildi. Davada yargılanan 21 sanık ise beraat etti. Mahkum olan görevliler arasında Cezaevi Müdürü Fikret Öge ile müdür yardımcıları Cengiz Gül ve Selahattin Ergun da yer alıyor.

"Devrimci Sol üyesi olduğu ve bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla ölüm cezası istemiyle yargılanan Murat Gül (Daha sonra Ankara'da polis tarafından öldürüldü) adlı genç, tutuklu bulunduğu İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nden 19 Şubat akşamı firar etti. Murat Gül'ün gardiyan kıyafeti giyerek cezaevi dışına çıktığı belirlendi. Murat Gül ile birlikte firar etmek isteyen Sadettin Aydınlık, Ali Rıza Dermanlı, Hasan Sevim, Adem Kepeneklioğlu ve Yıldırım Öztürk adlı 5 tutuklu ise jandarmalar tarafından son anda yakalandı. Yakalanan tutuklular, gardiyan ve jandarmalar tarafından kıyasıya dövüldü. Bu arada firar olayı üzerine Bayrampaşa Cezaevi'nde yapılan aramalar sırasında Mete Nezih Altunay, Semih Genç, İbrahim Yalçın (Daha sonra İstanbul'da polis tarafından öldürüldü), Süleyman Şahin, Halil Çakıroğlu ve Ali Gülmez adlı 6 tutuklunun da bilinmeyen bir tarihte kaçtığı ortaya çıkarıldı. Firar nedeniyle haklarında soruşturma açılan cezaevi görevlilerinden 7'si tutuklandı. Tutuklanan cezaevi

görevlilerin adları şöyle: "Adil Çalışkan, Adnan Yurtlu, Mustafa Vuran, Hamit Gültekin, Haydar Kılıç, Mustafa Gündüz ve Cemal Renkal". İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ndeki firar ve firara teşebbüs olayları nedeniyle 103'ü cezaevi görevlisi 12'si de tutuklu olmak üzere toplam 115 kişi hakkında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada sanık cezaevi görevlilerinin 3 ayla 2 yıl arasında, tutukluların ise 5 yıldan az olmamak üzere hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi.

Mardin Cezaevi'nde kalan yaklaşık 200 tutuklu 22 Şubat günü "cezaevi koşullarının düzeltilmesi" istemiyle açlık grevine başladı. Açlık grevi, 10 Mayıs günü süresiz hale dönüştürüldü. Bu arada, açlık grevini sürdüren tutuklu ve hükümlüler arasında açlık grevi dolayısıyla tüberküloz, bağırsak enfeksiyonu ve mide kanaması gibi hastalıklara rastlandı. Açlık grevi, tutukluların istemlerinin büyük çoğunluğunun cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmesi üzerine 18 Mayıs (86. gün) günü sona erdi.

20 Şubat günü Nevşehir E Tipi Cezaevi'nden Yozgat E Tipi Cezaevi'ne gönderilen 14 hükümlü, cezaevine gelir gelmez, gardiyanlar tarafından dövüldü. Cezaevi'ndeki hükümlülerle görüşen Avukat Cemal Emir, dövülen tutukluların yaralandığını ve yaralıların tedavilerinin yapılmadığını söyledi. Yozgat E Tipi Cezaevi'ndeki kalan sol görüşlü hükümlüler, daha sonra yaşam koşullarının düzeltilmesi isteğiyle 25 Şubat günü açlık grevine başladı. Açlık grevi, Ankara Milletvekili Salman Kaya'nın yaptığı arabuluculuk girişimlerinin olumlu sonuçlanması üzerine 31 Mart günü (35. gününde) sona erdi.

Malatya E Tipi Cezaevi'nde kalan siyasi tutuklu ve hükümlüler, "baskı ve insanlık dışı uygulamaların yoğunlaşması" üzerine 4 Mart günü açlık grevine başladı. Açlık grevinin başlaması üzerine cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlülerden 21'i Ceyhan, Adıyaman ve Maraş cezaevlerine gönderildi. Bu arada, cezaevindeki müvekkilleri ile görüşmek isteyen avukatlara da sınırlamalar getirildi. Yeni uygulamaya göre, bir avukat müvekkili ile görüşürken, cezaevine başka bir avukat alınmayacak. Ayrıca avukatların farklı davalarda yargılanan müvekkilleri ile aynı anda görüşmelerine de izin verilmeyecek. Yeni uygulamayı eleştiren avukatlar, "getirilen sınırlamaların yasal bir dayanağının bulunmadığını ve böylece savunma hakkının fiilen ortadan kaldırılmış olacağını" söylediler. Açlık grevine başlayan tutuklu ve hükümlüler, cezaevi yönetimine şu istekleri ilettiler: "Avukat görüşlerine getirilen sınırlamaların kaldırılması. Koşullar arası görüşmelere yeniden izin verilmesi. Yiyecek, giysi ve diğer eşyaların alımındaki sınırlamaların kaldırılması. Koşullara sık sık yapılan baskınların son bulması. Aile görüşlerinin eskiden olduğu gibi haftada bir yapılması". Bu arada açlık grevi devam ederken 19 Mart sabaha karşı jandarmalar tarafından basılan 5. koğuştaki kalan bazı tutuklular dövüldü. Atılan dayak sonucunda biri başından olmak üzere üç tutuklu yaralandı.

Malatya Cezaevi'ndeki açlık grevi, 9 Nisan günü ölüm orucuna dönüştü. Ölüm orucuna, açlık grevini sürdüren 360 kadar tutukludan bir bölümü katıldı. Açlık grevi ve ölüm orucu nedeniyle Sakine Işık, Gülümser Tosun, Tomurcuk Özanzayan, Zöhre Çakmak, Kazım Ceylan, Hakan Baran, Kenan Güler ve Meryem Güleren adlı tutukluların sağlık durumları bozuldu. Açlık grevinin sona erdirilmesini sağlamak amacıyla Adalet Bakanı Seyfi Oktay 11 Nisan gecesi Malatya Cezaevi'ne habersiz bir ziyaret yaptı. Seyfi Oktay, ziyaret sonrasında yaptığı açıklamada, "Cezaevi koşullarına ve açlık grevi yapan kişilerin durumuna baktık. Alman önlemleri gördük" dedi. Cezaevindeki açlık grevi 41. gününde cezaevi yöneticileri ile

tutuklu temsilcileri arasında anlaşma sağlanması üzerine sona erdi. Anlaşmaya göre, tutuklu ve hükümlülerin "cezaevi koşullarının düzeltilmesi" ile ilgili istemlerinin büyük bir bölümü cezaevi yönetimi tarafından kabul edildi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde itirafçı sanıkların kaldığı koğuştta 6 Mart günü meydana gelen bir olayda Sinan Er adlı tutuklu dövülerek öldürüldü. Olayın meydana geldiği koğuştta bulunan Ahmet Riyat Hasan adlı tutuklu İHD aracılığıyla yaptığı açıklamada, Sinan Er'in koğuştta kalan diğer itirafçılar tarafından işkenceyle öldürüldüğünü belirterek şunları söyledi: "Koğuştta yeni gelenlere eski itirafçılar tarafından sürekli işkence yapılıyor. İşkence yapanlar en büyük desteği cezaevi idaresinden görüyor. Pışmanlık Yasası'ndan yararlanması için ailesi tarafından itirafçılar koğuştta gönderilen Sinan Er, 2 Mart günü koğuştta geldi. Burada yoğun işkenceye maruz kaldı ve 6 Mart günü öldü. Cezaevi idaresi, koğuştta cenazeyi almak için geldiğinde ben de bu fırsattan yararlanarak koğuştan kaçtım. İşkenceler önlenemediği takdirde cezaevinde başka kişiler de ölecektir". Diyarbakır DGM Savcılığı yetkilileri ise Sinan Er'in geçirdiği beyin kanaması sonucunda öldüğünü öne sürdüler. Sinan Er'e yapılan otopsinin raporunda, ölüme "Künt travmaya bağlı kafatası kırığı ile birleşik kafa içi kanamanın" neden olduğu belirtildi. Olayla ilgili olarak Sinan Er ile aynı koğuştta kalan bazı itirafçılar hakkında soruşturma açıldı. Ancak olayın "asıl sorumluları oldukları" öne sürülen cezaevi yönetimi ve güvenlik görevlileri hakkında bir soruşturma yapılmadı. Olayı Meclis gündemine getiren Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurtdaş, Sinan Er'in kasıtlı olarak itirafçılar koğuştta alındığını ve burada Ahmet Tosun, Mustafa Güneş, Zeki Çoban, Adnan Çelik, Ramazan Paksoy, Kasım Paksoy, Halit Aslan ve Abdülvahap Yıkılmaz tarafından öldürüldüğünü belirtti.

Çanakkale E Tipi Cezaevi'nde kalan sol görüşlü 30 hükümlü 6 Mart günü açlık grevine başladı. Açlık grevinin 25. gününde, eyleme katılan hükümlülerden Ahmet Işıkoğlu, Ali İnce ve Kerem Yaşa rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı. Açlık grevinin 28. gününde Ahmet Işıkoğlu yeniden hastaneye kaldırıldı, Ahmet Karayığit, Kerem Yaşar ve Murat Özdemir adlı hükümlülerin de sağlık durumları ağırlaştı. Açlık grevi, 4 Nisan günü bitti.

Kayseri Kapalı Cezaevi'nde 21 Mart 1993 tarihinde başlayan açlık grevi 24 Mart (4. gününde) günü, Aydın E Tipi Cezaevi'ndeki açlık grevi de 25 Mart (13. gününde) günü sona erdi. Açlık grevlerinin Adalet Bakanlığı yetkilileri ile tutuklu temsilcileri arasındaki görüşmelerin olumlu sonuçlanması üzerine bittiği öğrenildi.

"Yasadışı ve silahlı faaliyet gösteren İslamcı bir gruba (IBDA-C) üye oldukları" iddiasıyla tutuklanan 9 kişi, İstanbul Metris Cezaevi'nde 25 Mart günü açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular tarafından yapılan açıklamada, 23 Mart günü Bayrampaşa Cezaevi'nden Metris Cezaevi'ne gönderildikleri belirtilerek, "Cezaevine gelir gelmez insanlık dışı uygulamalarla karşılaştık. 40 kadar gardiyan üzerimize saldırmaya kalktı. Bütün özel eşyalarımıza el konuldu. Şeker ve tuzumuz alındı. Son derece kötü, tavanından pis su akan bir odada tecrit edilmiş durumdayız" denildi. Siyasi tutuklu bulunmayan Metris Cezaevi'nin temerküz kampından farksız olduğunun kaydedildiği açıklamada, cezaevinde kalan adli tutuklulara psikolojik işkence yapıldığı ve dışarıdan gönderilen paralara el konulduğu öne sürüldü. Açlık grevi, 17. gününde tutuklular bütün istemlerinin cezaevi idaresi tarafından kabul edilmesi üzerine sona erdi.

Muş Kapalı Cezaevi'nde kalan tutuklu ve hükümlüler 3 Nisan günü açlık grevine başladı. Açlık grevi 15 gün devam etti. Açlık grevi sürerken, eyleme katılan tutuklulardan

Abdullah Fidan (45) yaşamını yitirdi, 9 Nisan akşamı geçirdiği beyin kanaması sonucunda yaşamını yitirdiği belirlenen Abdullah Fidan'ın ölümü cezaevinde gerginliğe yol açtı. Ölüm olayı sonrasında bir açıklama yapan Muş Kapalı Cezaevi Müdürü Orhan Veli Alp, cezaevinde açlık grevi olmadığını öne sürerek, "Abdullah Fidan'ın ölüm sebebi belli değildir. Olayın araştırılması için ceset otopsiye gönderilmiştir" dedi.

Bursa Özel Tıp Cezaevi'nde kalan sol görüşlü siyasi tutuklu ve hükümlüler, "cezaevi koşullarının düzeltilmesi ve keyfi uygulamalara son verilmesi" istemiyle Nisan ayı içinde (açlık grevi 4 Nisan günü başladı) bir süre açlık grevi yaptı.

Konya E Tipi Cezaevi'nde, siyasi tutukluların kaldığı 19. koğuşa 9 Nisan günü jandarma ve gardiyanlar tarafından baskın düzenlendi. Baskın sırasında tutuklular, görevliler tarafından dövülerek yaralandı. Bu olay üzerine 11 siyasi tutuklu, "dayak olayını protesto" amacıyla ve "cezaevi koşullarının düzeltilmesi" istemiyle açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan 11 tutuklu ve hükümlüden 7'sinin isimleri şöyle: "Caner Tokay, Şerif Ersoy, Ferit Aslan, Faik Yürekli, Necdet Sevinç, Hüseyin Polat ve Rabbena Hanedar". Açlık grevi yapan tutuklu ve hükümlülerin battaniye, şekerli su ve tuz gibi ihtiyaçları karşılanmadı.

İzmir Urla Kapalı Cezaevi'ndeki siyasi hükümlüler ile yakınları, 11 Nisan günü yapılması gereken görüşün kısıtlanmak istenmesini protesto ettikleri için jandarma ve gardiyanlar tarafından dövüldü. Cezaevindeki 9 hükümlü, saldırıyı protesto etmek ve cezaevi koşullarının düzeltilmesini sağlamak amacıyla aynı gün açlık grevine başladı. Cezaevindeki açlık grevi devam ederken, 9 hükümlüden Mehmet Eroğlu, Mehmet Göcekli ve Mehmet Demirli Aydın E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Urla Cezaevi'ndeki açlık grevi 23. gününde sona erdi.

Urfa Kapalı Cezaevi'nde kalan Mülkiye Doğan (19) adlı tutuklu, 12 Nisan günü, kaldığı koğuştaki ölü olarak bulundu. "Kafasına sert bir cisim vurularak öldürüldüğü" belirlenen Mülkiye Doğan, "PKK'ya yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla tutuklanmıştı. Mülkiye Doğan'ın PKK militanları tarafından, "ajanlık yaptığı" gerekçesiyle öldürüldüğü ortaya çıktı.

Elazığ E Tipi Cezaevi'nde kalan 200 kadar tutuklu ve hükümlü, 6 Mayıs günü "cezaevi koşullarının düzeltilmesi ve baskılara son verilmesi" isteğiyle dönüşümlü olarak açlık grevine başladı. Elazığ Cezaevi'ndeki açlık grevine, 6 kadın tutuklunun, ailelerinin gözü önünde gardiyanlar tarafından dövülmesi neden oldu. Cezaevindeki sol görüşlü tutuklular, açlık grevini, uzun bir süre 60'ar kişilik gruplar halinde 10 günlük süreler içinde dönüşümlü olarak sürdürdüler. Açlık grevi, tutukluların sağlıklarını olumsuz biçimde etkiledi ve cezaevinde bazı hastalıklara yayılmasına yol açtı. Hastalıkların yaygınlaşması, açlık grevine katılan grupların sayısını 20-30 kişiye, katılım süresi ise 5 güne düştü.

Kayseri Kapalı Cezaevi'nde kalan sol görüşlü tutuklular 21 Mayıs günü arama amacıyla koğuşlara giren jandarmalar tarafından dövüldü. Olayda Hamdi Kayı, Sami Demirci ve Turgay Dalyan adlı tutuklular yaralandı. Bu olaydan sonra Kayseri Cezaevi ile ilgili şikayetler yoğunlaştı. Haziran ayı başından itibaren cezaevindeki siyasi tutuklular, DGM'de süren davalarına götürülmemeye başlandı. Bu arada kırık olan ayağındaki alçının çıkarılması gereken Sami Demirci adlı tutuklu jandarmalar tarafından hastaneye götürülmedi. Tutuklu ve hükümlüler jandarmaların keyfi uygulamalarından Adalet Bakanlığı'nın sorumlu olduğunu bildirdiler.

Bismil Cezaevi'nde kalan 46 tutuklu ve hükümlü, 24 Mayıs günü "cezaevi koşullarının düzeltilmesi" istemiyle açlık grevine başladı. Açlık grevi, tutukluların isteklerinin büyük bir bölümünün kabul edilmesi üzerine 10 Haziran sabahı sona erdi.

Aydın E Tipi Cezaevi'nde, yaşam koşullarının düzeltilerek, baskı ve sınırlamalara son verilmesi isteğiyle 5 Mayıs günü başlayan açlık grevi 29 Mayıs sabahı sona erdi. Açlık grevine büyük bir bölümü İzmir Buca Cezaevi'nden gönderilen 25 siyasi tutuklu ve hükümlü katıldı. Bu arada cezaevindeki açlık grevi devam ederken, Aydın'a giden İHD ve Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir şubelerinin yöneticileri ile hükümlü yakınlarından oluşan heyet, polis tarafından gözaltına alınarak dövüldü. Aydın E Tipi Cezaevi önünde cezaevi müdürü ve savcısı ile görüşmek için beklerken gözaltına alınan ve Meşrutiyet Polis Karakolu'na götürülen heyet üyeleri, 4 saat sonra serbest bırakıldı.

İzmir Buca Cezaevi'nde kalan 63 siyasi tutuklu, "baskı ve işkenceye son verilmesi" isteğiyle 31 Mayıs günü açlık grevine başladı. Açlık grevi devam ederken avukatları aracılığıyla bir açıklama yapan tutuklular, cezaevinde sık sık gardiyanların saldırılarına maruz kaldıklarını bildirdiler. Gökhan Özocak, Ayhan Özdemir, Ahmet Gülhan, Volkan Yerlikaya, Yaşar Ağbaba, Erdem Kılıç ve Ergün Alkır'ın 7 ve 8 Haziran günleri gardiyanlar tarafından dövüldüğünü belirten tutuklular, "olayların sorumlusu olarak" gösterdikleri Cezaevi Müdürü Mehmet Akıncı ile Cezaevi Savcısı Yaşar Arslan'ın görevden alınmasını istediler. Açlık grevinin 17. gününde tutuklulardan 17'sinin sağlık durumu kötüleşti. Sağlık durumu kötüleşen tutukluların adları şöyle: "Kader Aksu, Kevser Mızrak, Eylem Gönül, Vicdan Şahin, Pelşini Bilgen, Feyzan Mercimek, Naile Tuncer, Ergün Akkur, Remziye Şahin, İneyet Kandemir, Sadiye Aksoy, Yasemin Camcı, Naciye Yıldırım, Özgür Çetin, Veysel Aslanca, Sinan Uğur ve Süleyman İsi". Bu arada açlık grevindeki tutukluların avukatları 15 Haziran günü İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak Cezaevi Müdürü Mehmet Akıncı hakkında suç duyurusunda bulundular. Cezaevindeki açlık grevi, tutukluların isteklerinin büyük bir bölümünün kabul edilmesi üzerine 28 Haziran günü sona erdi.

Amasya E Tipi Cezaevi'nin müdürleri Şükrü Öztürk ile Ali Durmuş'un, cezaevindeki siyasi tutuklulara baskı yaptığı ve adli tutukluları siyasi tutuklulara karşı kışkırttığı bildirildi. Cezaevindeki tutuklular tarafından Haziran ayı başında yapılan açıklamada, açlık grevleriyle elde edilen hakların cezaevi yönetimi tarafından gasp edilmek istendiği belirtilerek, şöyle denildi: "Hiçbir cezaevinde olmayan sıradan sorunlar, Amasya Cezaevi'nde büyütülmektedir. Sorunları çözmek için cezaevi yönetimine başvurduğumuzda, 'Burası cezaevidir. Otel değildir. Cezaevini ne sandınız? Yaşadığınıza şükredin' şeklinde yanıtlar almaktayız. Ayrıca cezaevindeki bazı adli mahkumlar cezaevi yöneticilerinin kışkırtmaları sonucunda siyasi tutuklulara karşı düşmanca tavırlar geliştirmektedirler".

Nevşehir E Tipi Cezaevi'nde kalan kadın tutuklular, muayene oldukları odaya asker ve polislerin girmesini protesto amacıyla Haziran ayının ortalarından itibaren hastaneye gitmemeye başladılar. Kadın tutuklular, uygulama nedeniyle suçladıkları Nevşehir Devlet Hastanesi doktorlarından Ünsal Songül hakkında yasal işlem yapılmasını istediler. Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Üyesi Ata Soyur, "Hasta ile hekim ilişkisi özeldir. O süre zarfında kimsenin müdahale etmemesi gerekir. Kültürel olarak da muayene sırasında tedaviyle ilgisiz bir kişinin bulunması yanlıştır. Genel güvenlik önlemi amaçlanıyorsa, kapının dışına ve diğer ilgili bölümlere güvenlik görevlileri konulabilir" dedi.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde, Devrimci Sol örgütü içinde yaşanan örgütsel ayrılık nedeniyle çıkan çatışmada Erdoğan Eliuygun (Arif) adlı tutuklu öldürüldü. 18 Temmuz günü öğle saatlerinde başlayan ve uzun bir süre devam eden çatışmada 7 tutuklu yaralandı.

Adıyaman E Tipi Cezaevi'nde kalan bir grup PKK davası sanığı, cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları protesto etmek ve yaşam koşullarının düzeltilmesini sağlamak amacıyla 18 Temmuz günü süresiz açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular, cezaevi yönetiminin kendilerine itirafçı olmaları için baskı yaptığını da bildirdiler.

Muş Cezaevi'nde kalan 300 kadar tutuklu, cezaevi yönetiminin baskılarını protesto etmek ve yaşam koşullarının düzeltilmesini sağlamak amacıyla 17 Haziran günü açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular tarafından yapılan açıklamada, cezaevinde kapasitenin üzerinde tutuklu ve hükümlü bulunduğu ve bu uygulamanın bilinçli olarak sürdürüldüğü belirtildi. Açıklamada, "Bizlere defalarca saldırıda bulunan cezaevi yönetimi, her türlü insani talebimizi reddetmekte ve bize işkence yapmaktadır. Arkadaşlarımız elleri, kolları bağlanarak kalaslarla dövülmektedir. Verilen yemekleri bile korkarak yemekteyiz" denildi. Cezaevindeki açlık grevi kısa bir süre içinde sona erdi. Ancak cezaevindeki baskılar ile mahkemeye gidış ve gelişlerde karşılaşılan sorunlar ortadan kalkmadı. Cezaevindeki tutuklular, "mahkemeye gidış ve gelişlerin cezaevi yönetimi tarafından işkenceye dönüştürüldüğünü" belirterek 23 Kasım gününden itibaren koşullar düzeltilinceye kadar duruşmalara katılmama kararı aldılar.

Mehmet Salih Sündür adlı 21 yıllık bir gardiyan, siyasi mahkumlara iyi davrandığı gerekçesiyle Temmuz ayı içinde Urla Cezaevi'nden Kütahya Kapalı Cezaevi'ne tayin edildi. Diğer gardiyanların ihbarı üzerine hakkında soruşturma açılan ve daha sonra tayin edilen Mehmet Salih Sündür, Yargı Sen (Adalet Bakanlığı bünyesinde çalışan memurlar ile cezaevlerindeki görevliler tarafından kurulan sendika) üyesi olarak aktif sendikal faaliyet içinde bulunuyordu. Mehmet Salih Sündür hakkında diğer gardiyanların verdiği ihbar dilekçelerinde, "Siyasi mahkumların isteklerini yerine getiriyor. Onlara ayrıcalıklı davranıyor. Bu nedenle de mahkumların disiplinsiz davranıp, olay çıkarmalarına yol açıyor" denildi.

Buca Cezaevi'ndeki siyasi tutuklulara uygulanan baskılar Eylül ayından itibaren yeniden yoğunlaştı ve mahkemeye götürülen tutuklulara yönelik saldırılara tanık olundu. Cezaevindeki tutuklulara dışarıdan gönderilen diyet yemekleri içeriye alınmamaya başlandı. Şubat ve Mart aylarındaki açlık greviden sonra kabul edilen dışarıdan yiyecek getirebilme uygulamasına son verildi. Ayrıca 22 Eylül günü mahkemeye götürülen Cömert Bozkurt adlı tutuklu, DGM'deki duruşması sırasında jandarmalar tarafından dövüldü. İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen, Çağdaş Hukukçular Derneği İzmir Şubesi Başkanı Ercan Demir ve İzmir Tabip Odası İnsan Hakları Komisyonu Üyesi Haluk Aydın, Buca Cezaevi'ndeki insanlık dışı uygulamaları aktarmak üzere 26 Kasım günü İzmir Valisi Kutlu Aktaş ile görüşti. Görüşme ile ilgili bir açıklama yapan Avukat Ercan Demir şunları söyledi: "Görüşmede, Buca Cezaevi'ndeki jandarmanın mahkemeye ve hastaneye giden tutukluları dövdüğünü anlattık. Müvckillerinizin, jandarmanın bu uygulaması nedeniyle DGM'deki duruşmalara gitmediklerini, bu nedenle yargılamaların aksadığını ve sanıkların bu durumdan zarar gördüğünü belirttik. Tutukluların ciddi şekilde tehdit altında olduğunu anlattık. Astsubaylar Sezai Pala ve Zekai Şahin'in duruşma için DGM'ye giden Cengiz Şengül adlı tutukluyu döverek yaralanmasına neden olduklarını söyledik. Vali Kutlu Aktaş'dan jandarmanın

baskısına son verilmesi için yardımcı olmasını istedik". Bu arada 29 Kasım günü bir açıklama yapan ÇHD İzmir Şubesi yöneticilerinden Avukat Nedim Değirmenci, Vali ile yapılan görüşmeden sonra jandarmanın tutuklulara yönelik sert tutumunun yumuşadığını öğrendiklerini bildirdi.

Aydın E Tipi Cezaevi'nde kalan siyasi tutuklular, Eylül ayı sonunda bir açıklama yaparak cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları protesto ettiler ve kamuoyunu duyarlı olmaya çağırıldılar. Açıklamada, tutukluların yakınlarıyla yapacakları görüşmelerin cezaevi yönetimi tarafından engellendiği, koşullara gerekçesiz baskınlar düzenlendiği ve baskınlar sırasında tutukluların eşyalarının tahrip edildiği belirtildi. Cezaevinde tutuklulara yönelik işkence provaları yapıldığının da anlatıldığı açıklamada, hasta tutukluların hastaneye götürülmediği, götürülseler bile tedavi edilmeden geri getirildikleri, hastane ve mahkemeye gidiş gelişlerde insanlık dışı aramalar yapıldığı kaydedildi.

İHD İstanbul Şubesi Kadın Hakları Komisyonu, Bayrampaşa Cezaevi'ndeki kadın tutukluların tecavüz edilmekle tehdit edildiklerini açıkladı. Komisyon tarafından 9 Ekim günü düzenlenen basın toplantısında, Bayrampaşa Cezaevi'ndeki kadın siyasi tutuklulara ailelerinin getirdiği külotların, cezaevindeki görevli askerler tarafından parçalandığı belirtildi ve parçalanan külotlardan bazıları gazetecilere gösterildi. Komisyon üyesi Avukat Eren Keskin'in okuduğu açıklamada, "Bir kadın başbakana sahip olmakla övünen Türkiye'de kadınlar gözaltında tecavüze uğradıkları gibi, cezaevlerinde de tecavüz tehdidinde maruz kalıyorlar. Kadın tutuklulara getirilen külotların ağ kısımları arama sırasında parçalanarak delinmiştir. Bu durum bizlerin endişelenmesine yol açmaktadır" denildi.

İzmir Buca Cezaevi'nde PKK davası sanıklarının bulunduğu koşullardan birinde kalan Ekrem Aslan (24), Süleyman Aydın (34) ve Mehmet Tuncay (41) adlı 3 tutuklu boğularak ve şişlenerek öldürüldü. 21 Ekim gecesi öldürüldükleri sanılan 3 tutuklunun cesetleri 22 Ekim sabahı gardiyanlar tarafından bulundu. 3 kişinin "örgüte ihanet ettikleri" gerekçesiyle öldürüldükleri açıklandı. 3 kişinin öldürülmesi üzerine PKK davası tutuklularının koşullarına 22 Ekim gecesi jandarma ve gardiyanlar tarafından düzenlenen operasyon sırasında 7'si ağır 64 kişi yaralandı. Ayrıca cezaevindeki PKK davası sanıklarının koşullarından dışarı çıkmalarına bir süre izin verilmedi.

Sakarya E Tipi Cezaevi'nde kalan bayan siyasi tutuklular, cezaevindeki baskıları protesto etmek ve Bayrampaşa Cezaevi'ne nakledilmelerini sağlamak amacıyla 26 Ekim günü süresiz açlık grevine başladı. Cezaevindeki açlık grevi 18. gününü doldurduğunda, eylemi sürdüren tutuklulardan Zülfiye Taş, Hacer Arıkan ve Banu Coşkun'un sağlık durumları kötüleşti. Açlık grevi 15 Kasım günü sona erdi.

Kırklareli E Tipi Cezaevi'nde kalan sol görüşlü hükümlüler, Kasım ayı içinde bir açıklama yaparak "cezaevinde baskı gördüklerini, ziyarete gelen yakınlarına askerlerin zorluk çıkarttığını ve bazı eşyalarına cezaevi yöneticileri tarafından el konulduğunu" bildirdiler. Tutuklular, sorunlarının çözümü için kamuoyundan destek istediler.

Elazığ E Tipi Cezaevi'nde kalan tutuklu ve hükümlüler, 18 Kasım günü koşullara baskın düzenleyen jandarma ve gardiyanlar tarafından kıyasıya dövüldü. Dövülen tutuklu ve hükümlülerden Abdullah Şaşmaz, Aydın İlçi, Fesih Sezen, Salih Piriç, Abdurrahman Aslan, Ahmet Kağaaslan, Mehmet Taşsun, Emin Tanrıokul, Hacı Tayboğa, Selam Sosun, Şükrü

Sosun, İlhan Bayram, Ramazan Bingöl, Sefettin Vesik, Tahir Kanık ve Bilal İlhan adlı 16'sı yaralandı. Cezaevindeki olayın Zeki Şaşmaz adlı tutuklunun sorgulanmak üzere Mardin'e götürülmek istenmesi ve diğer tutukluların da buna karşı çıkmaları üzerine başladığı öğrenildi. Tutukluların olaylara ilişkin olarak yaptıkları açıklamada, "Cezaevine giren görevliler tarafından koğuş mazgallarından göz yaşartıcı bomba atıldı. Bu sırada bazı koğuşlarda yangın çıktı. Aynı anda içeriye tazyikli su sıkıldı. Koğuş duvarlarını balyozlarla kırarak içeri giren görevliler, kalas ve coplarla uzun bir süre bizleri dövdü. Baskın sırasında yaralananlar gerekli tedavi olanağını bulamadı. Pek çok arkadaşımız hücreye konuldu. Olaydan cezaevi savcısı ile cezaevi müdürleri Kemal Eryaman, İsmail Aksoy ile Kazım Kaya sorumludurlar" denildi.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde kalan Yılmaz Doğru (20) adlı tutuklu rahatsızlandıktan sonra kaldırıldığı cezaevi revirinde Aralık ayı başında yaşamını yitirdi. Yılmaz Doğru'nun yakınları, ölüm olayına revirde görevli Veysi Fidantek ve Veli Kılıçaslan adlı doktorların ilgisizliğinin yol açtığını öne sürdüler. 28 Kasım günü soğuk algınlığı nedeniyle aniden rahatsızlanan Yılmaz Doğru'nun hastaneye kaldırılmasının geciktiği, uzun uğraşlar sonucunda götürüldüğü hastanede ise kendisine tıbbi bir müdahalede bulunulmadan cezaevi revirine geri gönderildiği öğrenildi.

İstanbul'un Üsküdar semtindeki Paşakapısı Cezaevi'nde 24 Aralık günü sabaha karşı çıkan kavgada, Erdal Meral adlı tutuklu tabancayla vurularak öldürüldü. Erdal Meral'ı aynı koğuşta kalan Mehmet Kabakçı adlı hükümlünün öldürdüğü belirlendi. Cezaevi Savcısı, cinayette kullanılan tabancanın cezaevine nasıl ve kimler tarafından sokulduğunun öğrenilmesi amacıyla soruşturma başlatıldığını açıkladı. Mehmet Kabakçı ise yapılan sorgusunda, Erdal Meral'i kendisine küfür ettiği için öldürdüğünü söyledi.

Aralık ayının başından itibaren birçok cezaevinde, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, baskılara son verilmesi ve Adalet Bakanlığı tarafından 9 Eylül 1993 tarihinde yayımlanan genelgenin iptal edilmesi istemiyle açlık grevlerine başlandı. Açlık grevlerine önemli bir bölümünü Devrimci Sol davalarının sanıklarının oluşturduğu 400'e yakın tutuklu ve hükümlü katıldı. Aralık ayı boyunca devam eden açlık grevleri 1994 yılının ilk günleri içinde, isteklerin kabul edilmesi üzerine sona erdi. Açlık grevi yapılan cezaevlerinden bazıları şöyle: "Ankara Merkez Cezaevi, Çanakkale E Tipi Cezaevi, Aydın E Tipi Cezaevi, Buca Cezaevi, Yozgat E Tipi Cezaevi, Çankırı E Tipi Cezaevi, Bayrampaşa Cezaevi ve Kayseri Kapalı Cezaevi". Cezaevlerindeki eylemler, İHD Genel Merkezi'nde bir araya gelen tutuklu yakınlarının başlattığı açlık grevi ile de desteklendi.

DÜŞÜNCE, BASIN ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

1993 yılı düşünce, basın ve inanç özgürlüğü açısından da olumsuz olaylara sahne oldu. Yasadışı uygulamalar, baskılar, saldırılar, daha önceki yıllara göre artarak devam etti. Başta "Terörle Mücadele Yasası" olmak üzere bir dizi yasa, düşünce ve basın özgürlüğünü yok edecek uygulamalara temel teşkil etti. Ayrıca fiili saldırıların da ardı arkası kesilmedi. Gazeteciler öldürüldü ya da ortadan kayboldu. Gazetecilere ve basın kuruluşlarına karşı silahlı bombalı saldırılar düzenlendi. Toplatma ve mahkumiyet kararları ile cezaevine giren gazeteci ve yazarların sayısında ciddi artışlar oldu. Düşünce özgürlüğü ve kültür yaşamı ciddi darbeler aldı. Büyük gazeteler ve televizyon kanallarının tek yanlı, gerçekleri ters yüz eden ve kamuoyunun yanlış bilgileneşine yol açan yayın anlayışını sürdürmeleri basın ve düşünce yaşamı açısından bir başka olumsuzluk oldu.

Basına ve gazetecilere yönelik baskıların ve fiili saldırıların yanısıra ideolojik temelli saldırılar da yoğun biçimde sürdü. Düşman gazete ve dergiler ile düşman gazeteciler yaratıldı. Özellikle, tabu sayılan Kürt sorunu, zorunlu askerlik, ordu, din gibi konularda, resmi ideolojinin ve söylemin dışında yayın yapan yayın organları, bu doğrultuda görüş açıklayan ya da yazı yazanlar, ağır baskı ve saldırılarla karşılaştı. Basma yönelik baskılar Özgür Gündem, Azadi, Aydınlik, Gerçek, Mücadele, Emeğin Bayrağı gibi dergi ya da gazeteler üzerinde daha yoğunlaştı. Baskılar, radikal İslamcı bazı yayın organlarına da ağır yaptırımlar getirdi. 1993 yılı içinde yüzlerce gazete ve dergi hakkında toplatma kararı, pek çok yayın hakkında da kapatma kararları verildi.

Basma ve düşünceye yönelik baskı ve saldırılar sonucunda pek çok yayın organı Türkiye'nin birçok yerinde satılamaz ya da dağıtılamaz hale geldi. Satışı engellenen yayın organlarını satmakta direnen gazete bayileri ya da dağıtıcıları, faili meçhul cinayetlere kurban gitti. Bu arada PKK de Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gazetecilik faaliyetlerine ve gazetecilerin çalışmalarına (birkaç yayın organı hariç) yasak koydu. Yasaklama kararına, yayın organları ve gazeteciler büyük ölçüde uydu. Yasaklama kararıyla birlikte, bölgede zaten son derece güç koşullar altında sürdürülmeye çalışılan gazetecilik faaliyetleri büyük ölçüde durdu.

Düşünceye ve basına yönelik yasal baskıların ortadan kaldırılması bir yana, azaltılması bile söz konusu olmadı. Bu konuda verilen sözler ve SHP-DYP koalisyon hükümetlerinin vaatleri yerine getirilmedi. "Demokratik bir basın yasası hazırlanacağına, basma ağır yaptırımlar getiren onlarca yasa ve yönetmeliğin kaldırılacağına" dair verilen sözler unutuldu. Basına ağır yaptırımlar getiren ve mahkumiyet kararlarına temel dayanak olan "Terörle Mücadele Yasası"nın^(*) değiştirilmesi için girişimde bile bulunulmadı.

Basına ve düşünceye yönelik yasal ve idari baskılar yetmemiş olacak ki yılın son 3 aylık döneminde, var olan baskıcı ortamı daha da arttıracak yeni arayışlar içine girildi. Milli Güvenlik Kurulu'nun, PKK'nın eylem ve saldırılarını bahane ederek aldığı kararlar içinde en önemli bölümü basına yönelik istekler oluşturdu. Bu doğrultuda "Terörle Mücadele Yasası" verilen cezaları ağırlaştıracak bir biçimde değiştirilmek istendi. Ayrıca basın, Milli Güvenlik Kurulu'nun isteği doğrultusunda "teröre karşı topyekün mücadele" adı altında tek merkezden yönetilen bir yapıya kavuşturuldu ve bu doğrultuda, "mehmetçik gazeteciler" ile "mehmetçik gazeteler" yaratıldı. Bu tür gazeteci ya da gazeteler tarafından başta Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşananlar olmak üzere olaylar çarpıtıldı. Kürt-Türk çatışmasına yol açabilecek kıskırtıcı bir yayın politikası uygulanmaya başlandı.

Genelkurmay Başkanlığı, 11 Temmuz günü basın-yayın kuruluşlarının sahip yöneticilerine bir brifing verdi. Genelkurmay yetkilileri, Hükümet temsilcilerinin de hazır bulunduğu brifingde, gazetecilerden "PKK propagandasına alet olmamalarını" istediler. Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Fikret Kıpeli, brifingin açış konuşmasında, "Terörle mücadele, Türkiye'nin topyekün mücadelesidir. Bu mücadeleyi verenler için sizlerden açık destek istiyoruz" derken, dönemin Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü de, "Sizden yardım istiyoruz. Güvenlik güçlerinin moral desteğine ihtiyacı var" şeklinde konuştu. Brifinge, Özgür Gündem ile Aydınlık gazeteleri çağrılmadı. Brifingde dile getirilen istekler basın ve yayın organlarının önemli bir bölümünde büyük ölçüde uygulanmaya başladı.

Brifing sonrasında "Terörle Mücadele Yasası"nı değiştirip, düşünce ve basın özgürlüğüne yönelik baskıları daha da arttırmayı hedefleyen bir tasarı (tasarı basına yönelik cezaların ağırlaştırılmasının yanı sıra pek çok anti-demokratik hükmü de içinde barındırmaktadır) ortaya çıkartıldı. Terörle Mücadele Yasası'nda yapılması düşünülen değişiklikler koalisyonu oluşturan Doğru Yol Partisi ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti arasında ortaya çıkan anlaşmazlık sonucunda 1993 yılı içinde yürürlüğe giremedi. Yapılması istenilen değişiklikler, 1994 yılına bırakıldı. Terörle Mücadele Yasası'nda yapılması düşünülen değişiklikleri eleştiren İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, şu değerlendirmeyi yaptı:

(*) Yaklaşık 3 yıl öncesine kadar basın ve düşünce özgürlüğünü en çok Türk Ceza Yasası'nın 140., 141., 142. ve 163. maddeleri baskı altında tutuyordu. Bu maddeler, 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası" ile kaldırıldı. Ancak bu değişikliğin uygulamada önemli bir yarar sağlamadığı 1993 yılı içinde yaşananlarla bir kez daha ortaya çıktı. 1991 Nisan'ında yapılan düzenlemede, o yıllarda toplatma ya da mahkumiyet kararları için en çok başvurulan madde olan ve "bölüctülük propagandası" olarak tanımlanan Türk Ceza Yasası'nın 142/3. maddesi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi olarak aynen korunmuştu. 1993 yılı içindeki toplatma ve mahkumiyet kararlarının yaklaşık yüzde 80'lik bölümü bu madde uyarınca verildi. 8. maddenin yanı sıra "Terörle Mücadele Yasası"nın basın ve düşünce özgürlüğünü baskı altında tutan 6. maddesi de 1993 yılında sık sık uygulandı. Ayrıca basın özgürlüğünün önündeki engellerden Türk Ceza Yasası'nın 155., 158., 159., 175., 311. ve 312. maddeleri ile Muzır Yasası (vs) uyarınca verilen toplatma, tutuklama ya da mahkumiyet kararlarına da sıkça rastlandı.

"Terörle Mücadele Yasası, özel ve siyasi amaçlı bir yasadır. Uygulaması da yine özel ve siyasal amaçla oluşturulan mahkeme tarafından (Devlet Güvenlik Mahkemesi) yapılmaktadır. Buradaki siyasal amaç şöyle özetlenebilir; toplumda, ekonomik, toplumsal ve siyasal sistemin değişmesini isteyen, düşünen, yazan, söyleyen ya da bu amaçla örgütlenen insanlar vardır. Kurulu sistemi zorlayan bu demokratik-siyasal değişim güçleri 'zor' ile durdurulmalıdır. Siyasi amacın bu şekilde saptanması, yasal düzenlemenin de buna uygun yapılması sonucunu doğurmuştur. Bu çerçevede, düşünce ve basın özgürlüğü ceza yaptırımlarına terkedilmiştir. Toplantı yapan, sendikal faaliyette bulunanlar, grev yapanlar yasayı karşılarında bulmuşlardır. Terör suçu, terör örgütü gibi kavramlar hukuksal değil, siyasal nitelendirmelerdir. O nedenle yasada yer alan tüm suçlar siyasal suçlardır, düşünce ve örgütlenme suçlarıdır. Tasarı, hapis ve para cezalarını hemen hemen iki katına çıkarmakta, yeni suçlar yaratmakta, DGM'lerin bakacağı suçları genişletmekte, yasa gücünü kullanan ve devletin yanında olanları (yasadışı şiddet kullananlar da dahil) koruyucu hükümler getirmektedir. Değişikliklerle, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün kullanılmasının önüne büyük bir set çekilmek istenmektedir".

Askeri kanadın basma yönelik girişimleri, yasa değişiklikleri yaptırmak ve toplantılar düzenleyerek basını hizaya getirmekle sınırlı kalmadı. Kimi zaman Genelkurmay Başkanı'nun girişimleri, kimi zaman da askeri savcılıkların harekete geçmesiyle basına ya da gazetecilere yönelik sindirme girişimlerine tanık olundu. Genelkurmay Başkanlığı'nın basın organlarına ve gazetecilere yönelik suç duyurularında 1993 yılında büyük artış oldu. Genelkurmay Başkanlığı tarafından Adalet Bakanlığı kanalıyla savcılıklara gönderilen suç duyurularının sayısı 217'yi buldu. Bu suç duyurularından mahkumiyet kararı çıkmamasına tepki gösteren Genelkurmay Başkanlığı yetkilileri, "Yargı fevkaledi iyi işlemelidir. 217 suç duyurusundan şu ana kadar hiç mahkumiyet yok. Bu olmaz" diye konuştular. Suç duyurularından 112'si Özgür Gündem, 6'sı da Aydınlık gazetesi için yapıldı.

Basını daha da baskı altına alma girişimleri suç duyurularının sayısını arttırmakla sınırlı kalmadı. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi, 14 Aralık günü, özel bir televizyon kanalında (HBB) program hazırlayan Erhan Akyıldız ile yardımcısı Ali Tevfik Berber'in gıyaben tutuklanmasını kararlaştırdı. Karar, 8 Aralık akşamı yayımlanan bir programda, "halkı askerlikten soğutacak ifadelere yer verildiği" iddiasıyla verildi. Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber, aynı gün İstanbul'da polis tarafından gözaltına alındı ve Ankara'ya gönderildi. 2 gazeteci, 15 Aralık günü tutuklanarak Mamak Askeri Cezaevi'ne konuldu. Bu arada cezaevine götürülürken rahatsızlanan Erhan Akyıldız, bir süre hastanede tedavi edildi. Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber'in tutuklama kararının kaldırılması için yaptıkları itiraz kabul edilmedi.

Haklarında daha sonra dava açılan Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber, son 30-40 yıl içinde, sıkıyönetim dönemleri dışında, çalışmalarını nedeniyle askeri mahkemede yargılanan ilk gazeteciler olma özelliğini kazandılar. Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in hazırladıkları programa konuşmacı olarak katılan Savaş Karşıtları Derneği üyeleri Menderes Meletli ve AYTEK ÖZEL hakkında da gıyabi tutuklama kararı verildi. Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber'in yargılanmalarına 21 Aralık günü Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede sanıkların Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca 2 ayla 2 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada savunma yapan Erhan Akyıldız ise şunları söyledi: "Gazetecilerin, haber verme görevini yaparken, Genelkurmay Başkanı'nın ya da Başbakan'ın hoşuna gidip gitmemek gibi bir

kayıları olmaz. Yaptığımız haber, Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in hoşuna gitmemiştir. Bu hoşnutsuzluğun sonucu olarak apar topar tutuklanıp Mamak Askeri Cezaevi'ne konulmuşuzdur. 1940 yılından kalan bir yasaya dayanarak askeri mahkeme tarafından tutuklanıp cezaevine konulmamız ve askeri mahkeme önünde yargılanmamız, bizim değil, Türk demokrasisine leke sürenlerin ayıbıdır". Duruşmada daha sonra sanıkların tahliye edilmesine karar verildi. Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber 1994 yılı Şubat ayında 2'şer ay hapis cezasına mahkum oldu.

Bu arada Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber'in tutuklanmasına gerekçe gösterilen "halkı askerlikten soğutmak" suçundan daha önce açılan iki davada beraat, bir soruşturmada ise takipsizlik kararı verildiği ortaya çıktı. Cumhuriyet gazetesinde bu konuya ilişkin olarak yer alan habere göre, İstanbul DGM Savcılığı, 1989 yılı içinde Sokak dergisi yöneticileri Tuğrul Eryılmaz ve Vedat Zincir hakkında "dergilerinde halkı askerlikten soğutucu yayın yaptıkları" iddiasıyla dava açtı. Dava, 19 Ağustos 1990 tarihinde "zorunlu askerliğe karşı çıkmamanın bir suç olamayacağı" görüşüne varılarak beraatle sonuçlandı. Sokak dergisinde yer alan başka bir haber nedeniyle Tayfun Gönül ve Ahmet Zeki Okçuoğlu hakkında açılan ikinci dava da 10 Nisan 1991 tarihinde beraatle sonuçlandı. Verilen beraat kararları Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Cumhuriyet gazetesinin 18 Ocak 1993 tarihli sayısında yer alan bir haber nedeniyle Menderes Meletli (Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in tutuklanmalarına yol açan söyleşiye katılan kişi) hakkında açılan soruşturma da takipsizlikle sonuçlandı. Ortada daha önce verilen beraat ve takipsizlik kararları bulunurken Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in tutuklanmaları ve haklarında dava açılması uygulamanın keyfililiği konusunda somut bir gösterge oldu.

Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber'in tutuklanarak askeri mahkemede yargılanmaları, yurt içinde ve dışında başta basın kuruluşları olmak üzere büyük tepkiyle karşılandı. Tepkilerin yoğunluğu, Erhan Akyıldız ve Ali Tevfik Berber'in kısa süre içinde serbest bırakılmalarını sağladı. Uygulamayı protesto eden İHD Genel Başkanı Akın Birdal ile Genel Sekreteri Hüsnü Öndül tarafından 15 Aralık günü yapılan açıklamada şu görüşlere yer verildi: "Her insanın, düşüncelerini özgürce açıklama hakkı vardır. Bu hak, düşüncelerinden ötürü rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmadan bilgi ve düşünceleri, her türlü araç ve yollarla aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir. İHD düşünce suçunu reddeder ve sivil yurttaşları askeri mahkemelerin yargılayamayacağı savunur. Askeri mahkemeler kuruluş ve işleyiş açısından asker kişileri yargılama yetkisine sahip özel mahkemelerdir. Biz her koşulda adil yargılanma ve savunma hakkını herkes için istemekteyiz. Her durumda özel ve siyasal amaçlı yargılamaların karşısındayız."

a)- Öldürülen, yaralanan ve kaybolanlar

1992 yılının başından itibaren yoğunlaşan gazeteci cinayetleri, 1993 yılında da devam etti ve 7 gazeteci uğradığı silahlı ya da bombalı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Ayrıca 2'si gazeteci, biri de gazete şöförü olmak üzere 3 basın çalışanı ortadan kayboldu. Öldürülen gazeteci sayısında bir önceki yıla göre sayısal bir azalma (1992 yılında 13 gazeteci öldürülmüştü) olması, cinayetlerin devam etmesi nedeniyle bir anlam ifade etmedi. Öldürülen gazetecilerin (biri hariç-Ercan Gürel) katilleri bulunamadığı gibi katillerin kimlikleri de ortaya çıkartılmadı. Katiller bir kenara bırakılarak, öldürülenlerin geçmişteki siyasal faaliyetleri ve haklarında açılan dava ya da soruşturmalar gündeme getirildi.

Gazetecilere yönelik saldırılara yetkililerin yaklaşımları bir önceki yıldan pek farklı olmadı. Örnek vermek gerekirse; Ocak ayında Meclis'te bir konuşma yapan, dönemin devlet bakanlarından Mehmet Batallı, 1992 yılı içinde öldürülen 13 gazeteciden ancak birinin (İzzet Kezer) gazeteci, diğerlerinin de militan olduğunu söyledi. Muş Milletvekili Sırrı Sakık'ın Meclis'te yaptığı, yargısız infazlar ve faili meçhul cinayetlerle ilgili konuşmayı yanıtlamak üzere söz alan Mehmet Batallı, "PKK ya da Hizbullah" tarafından işlenen cinayetlerin devletin üzerine yıkılmak istendiğini savunarak, "Yeni Ülke ve Özgür Gündem gazetelerinin muhabirleri, yasadışı örgütlerle ilişkisi bulunan kişilerdir. Ortaya atılan iddialar yersizdir. Bu gibi iddialar halkımızın kafasında soru işareti yaratmak için ortaya atılmaktadır" dedi.

Ayrıca, son 2-3 yıl içinde öldürülen gazetecilerin katillerinin ortaya çıkartılmasına yönelik bir çaba gösterildiğine tanık olunmadı. Katillerin bulunması bir yana, öldürülen gazetecilerin "militan" olduklarından bahsedilerek yeni cinayetlerin yolu açıldı. Tesadüfler sonucunda ele geçirilen bazı militanların sorgulanmaları ya da üzerlerinde yakalanan silahların incelenmesi sonucunda elde edilen ipuçları gereği gibi değerlendirilmedi. Bu konuda bazı davalar açılmış olsa bile, bu davalardan bir sonuç alınmadı. Örneğin; Diyarbakır DGM Savcılığı, Şubat ayı içinde, "Hizbullah üyesi oldukları ve Urfa'nın Ceylanpınar ilçesinde düzenlenen bazı silahlı eylemlere katıldıkları" öne sürülen 11 kişi hakkında dava açtı. Hazırlanan iddianamede, sanıklardan Mehmet Gül'ün Özgür Gündem gazetesi köşe yazarlarından Hüseyin Deniz (9 Ağustos 1992 tarihinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda ağır yaralandı ve kaldırıldığı hastanede 10 Ağustos 1992 tarihinde yaşamını yitirdi) ile Faysal Kızırmak adlı kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan silahlı saldırılara katıldığı öne sürüldü. Ancak bu durum bir iddia olmaktan öteye gitmedi. Hüseyin Deniz'in öldürülmesi, ortada açılmış bir dava bulunmasına karşın faili meçhul cinayet olarak kaldı.

Başka bir davada ise 18 Şubat 1992 tarihinde Diyarbakır'da öldürülen, 2000'e Doğru dergisi muhabirlerinden Halit Güngen'e düzenlenen silahlı saldırıda kullanılan tabancayla birlikte yakalanan Nedim Uysal, yalnızca "ruhsatsız silah bulundurmakla" suçlandı. Diyarbakır DGM'de yargılanan Nedim Uysal'ın savunmasını üstlenen Avukat İshak Sağlam, müvekkilinin olayla ilgisi olmadığını ve beraat edeceğine inandığını belirterek şunları söyledi: "Müvekkilim şu an ruhsatsız silah taşıma suçundan yargılanıyor. Halit Güngen'in öldürüldüğü 18 Şubat 1992 tarihinde müvekkilimin Batman İmam Hatip Lisesi'nin yurdunda olduğuna dair elimizde okul idaresi tarafından verilmiş kesin belgeler var. Bunları mahkemeye ibraz ettik." Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, 27 Ekim 1992 günü Batman'da polisle girdiği çatışma sonucunda yaralı olarak yakalanan Nedim Uysal'ın aralarında gazeteci Halit Güngen'in de yer aldığı bazı kişilerin öldürülmesiyle sonuçlanan silahlı saldırılara katıldığını açıklamıştı. Tüm bu gelişmelere ve ortada cinayette kullanılan tabanca olmasına karşın Halit Güngen'in öldürülmesindeki sis perdesi 1993 yılında da ortadan kaldırılmadı.

1993 yılında öldürülen gazeteciler ve bu cinayetlerle ilgili olarak TIHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

01)- Uğur Mumcu (51)

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Uğur Mumcu, 24 Ocak günü saat 13.30 sıralarında Ankara'nın Gaziosmanpaşa semti Karlı Sokak'taki evinin önünde uğradığı bombalı suikast sonucunda yaşamını yitirdi. Olay, Uğur Mumcu'nun özel arabasına yerleştirilen bir bombanın patlaması sonucunda meydana geldi. Suikastin sorumluluğunu, "İslami Kurtuluş Örgütü" ile

"İBDA-C" adlı iki ayrı örgüt üstlendi. Ancak bu üstlenmelerin ne denli ciddi olduğu hiçbir zaman ortaya çıkartılamadı. Yıllardır çeşitli çevre ve gruplardan sık sık "ölüm tehditleri" alan Uğur Mumcu, polis koruması istememişti. Uğur Mumcu'nun ölümüne yol açan bombanın, daha önce Ankara'daki bazı yabancı diplomatlara karşı radikal İslamcı gruplar tarafından düzenlenen saldırılarda kullanılanlara çok benzediği açıklandı.

Uğur Mumcu'nun öldürülmesi Türkiye içinde ve dışımda büyük tepki uyandırdı. Cinayet 24, 25 ve 26 Ocak günleri Türkiye'nin bir çok yerinde düzenlenen gösteri, yürüyüş, toplantı ve benzeri etkinliklerle protesto edildi. Çağdaş Gazeteciler Derneği üyeleri 25 Ocak günü öğle saatlerinde Uğur Mumcu'nun öldürüldüğü yere kırmızı karanfiller bıraktı ve mumlar dikti. İstanbul'da ise 24 Ocak gecesi ve 25 Ocak akşamı düzenlenen, binlerce kişinin katıldığı gösterilerde Uğur Mumcu'nun öldürülmesi lanetlendi. Uğur Mumcu'nun öldürülmesi üzerine düzenlenen gösteriler Türkiye'nin dört bir yanında günlerce devam etti. Uğur Mumcu, 27 Ocak günü Ankara'da yüzbinlerce kişinin katıldığı bir cenaze töreninden sonra toprağa verildi. Laiklik karşıtı İslamcı grupların, şeriatın ve İran'ın protesto edildiği cenaze töreni olaysız sonra erdi. Uğur Mumcu için ilk tören, yıllardır çalıştığı Cumhuriyet Gazetesi Ankara Bürosu'nun önünde düzenlendi. Buradaki törende Cumhuriyet gazetesi yazarlarından İlhan Selçuk ile Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı Erdal İnönü birer konuşma yaptı. Cenaze, daha sonra yağın şiddetli yağmura karşın yüzbinlerce kişinin katıldığı kalabalık bir kortej eşliğinde Maltepe Camisi'ne getirildi. Uğur Mumcu'nun cenazesi kılınan öğle namazının ardından 8 kilometrelik bir yürüyüş sonrasında Cebeci Mezarlığı'na götürüldü. Cenaze töreninin bir bölümü Türkiye Radyo Televizyon Kurumu televizyonundan naklen yayımlandı. Cenaze töreni, 1980 sonrası, Türkiye'de yapılan en kalabalık kitle gösterisi oldu.

Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu'ya karşı düzenlenen saldırının failleri, aradan bir yıllık bir süre geçmesine karşın ortaya çıkartılamadı. Uğur Mumcu'nun öldürüldüğü günlerde İçişleri Bakanı olan İsmet Sezgin, 25 Ocak günü yaptığı açıklamada, suikast sonrasında başlatılan operasyon sonucunda aralarında bazı yabancı uyrukluların da bulunduğu 13 kişinin gözaltına alındığını bildirdi. İsmet Sezgin, İstanbul'daki şüpheli bir eve yapılan baskın sonucunda, plastik patlayıcı maddeler ele geçirildiğini söyledi. Benzer açıklamalar, daha sonraki günler içinde yetkililer tarafından sık sık yineleni. Uğur Mumcu'nun katillerinin bulunmasının bir namus borcu olduğuna dikkat çekildi. Ama yapılan onlarca açıklama ve verilen çok sayıda söze karşın, Uğur Mumcu'nun katillerinin yakalanması bir yana katillerinin kimliklerinin belirlenmesi konusunda bile bir ilerleme sağlanamadı. Ayrıca, cinayet sonrasında Meclis bünyesinde oluşturulan Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu da sürdürdüğü çalışmalarından bir sonuç almadı. Uğur Mumcu'nun öldürülmesinin faili meçhul kalması kamuoyunda tepkilere yol açtı. Bu arada suikast sonrasında Ankara'da düzenlenen operasyonlar sonucunda polis tarafından gözaltına alınan İran ve Libya uyruklu 13 kişi, suçsuz olduklarının anlaşılması üzerine 1 Şubat günü serbest bırakıldı.

Uğur Mumcu'nun ölümüyle ilgili olarak en ciddi gelişme, Eylül ayı içinde kamuoyuna yansıdı. Bu gelişme, Milliyet gazetesinin 17 Eylül 1993 tarihli sayısında yer alan bir haberle gündeme geldi. Söz konusu haber, Uğur Mumcu'nun öldürüldüğü 24 Ocak gününden bir hafta sonra ortaya çıkan 29 yaşındaki sürpriz tanığın anlattıklarıyla ilgiliydi. Habere göre, Ayhan Aydın (29) adlı sürpriz bir tanık 31 Ocak günü saat 06.00 sıralarında Ankara Çankaya Yıldızevler Polis Karakolu'na giderek, Uğur Mumcu'nun öldürülmesiyle ilgili olarak şu bilgileri vermişti:

"24 Ocak günü Gaziosmanpaşa Karlı Sokak'ın köşesinde bulunan taksi durağının yanında, hemen yakındaki Dedefendi Lokantası'ndan aldığım pideyi yiyordum. Yanıma yaklaşan 1.65-1.70 metre boyunda, esmer, 30-35 yaşlarında, düz saçlı ve normal traşlı, bıyıklı, tahminen 70 kilo ağırlığında, sol yanağında iyileşmiş, elips şeklinde 3-4 cm eninde bir yara izi bulunan siyah gözlüklü, siyah deri montlu ve kot pantolonlu, koyu mavi renk atkılı, bozuk şiveli biri, 'Hemşehrim nerelisin?' dedi. Kızdığımı görünce 'Terslenme ben de Kürt'üm. Hemşehri sayılırız' dedi. Bunun üzerine iş aradığımı söyledim. 'Biz de iş var. Gel, bizimle çalış. Ama bizim adresimiz belli değil. Sen telefonunu bize ver, iş olduğu zaman biz seni ararız' dedi. Bu sırada lacivert renkli, ancak plakasını alamadığım Doğan model bir araba yanıma geldi. Arabanın sol arka tekerleği inikti. İçerisinde iki kişi vardı, biri kareli siyah beyaz kumaş paltolu, siyah pantolonlu, kısa boylu, dalgalı siyah saçlıydı. Bu şahıslar inik olan tekerleği söktüler, kareli paltolu olan şahıs, montlu şahısa, 'Somun, duvarın dibindeki Renault marka arabanın altına girdi, Mistik git, onu al' dedi. Siyah montlu şahıs da 'Somunu arıyorum' diyerek park halindeki arabanın altına girdi ve yaklaşık bir dakika kadar arabanın altında kaldı. Daha sonra arabanın altından çıktı. Benim yanıma gelen, yukarıda eşgalini verdiğim diğer şahıs yaya olarak uzaklaştı. Lacivert renkli Doğan marka otoyla gelen iki şahıs da otolarının sol arka tekerleğini değiştirdiler ve otoya binerek diğer şahsın gittiği istikamete, yani Karlı Sokak'tan Çankaya istikametine gittiler. Aradan 20 dakika geçtikten sonra, yani saat 13.20'de sonradan isminin Uğur Mumcu olduğunu öğrendiğim şahıs arabasının yanına geldi, kapısını açtı, içeriye girdi. Koltuğa oturdu, ayağımı hangi pedala basığımı bilmiyorum, ancak oto biraz geriye geldi. O anda birden oto infilak etti. Ben de taksi durağının köşesine yattım ve daha sonra oradan ayrıldım. Bu zamana kadar da korktuğum için tanık olarak ifademi vermeye gelemedim. Bu üç şahsı tekrar görsem tanırım".

Bu ifade üzerine İstanbul'da Çetin Emeç ve Jak Kamhi suikastlarıyla ilgili olarak yakalanan ve "İslami Hareket adlı yasadışı örgütün üyesi oldukları" öne sürülen bazı kişiler, Ankara DGM'nin talebi üzerine Ayhan Aydın ile yüzleştirildi. Ayhan Aydın, sanıklardan Mehmet Ali Şeker ile Ayhan Usta'yı, Uğur Mumcu'nun katilleri olarak teşhis ettiğini söyledi. Mehmet Ali Şeker ve Ayhan Usta ise bombalı suikast ile bir ilgilerinin bulunmadığını ve Uğur Mumcu'nun öldürüldüğü gün İstanbul'da gözaltında olduklarını öne sürdüler. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden gelen bilgiler de bu doğrultuda olunca, Ayhan Aydın'ın ifadesi ciddiye alınmadı. Ancak daha sonra, "2 sanığın yakalanmalarına" ilişkin tutanakların tahrif edilerek bazı tarihlerin değiştirilmiş olduğuna" dair iddialar gündeme geldi. Örneğin Mehmet Ali Şeker ile ilgili tutanakta, sanığın 26 Ocak günü yakalandığı belirtildi. Ne var ki, tutanağın imza bölümünde yakalanma tarihi olarak "24 Ocak 1993" gösterildi. Bu durum, "tutanaklardaki tarihler üzerinde oynama yapıldığına" dair kuşkuların doğmasına neden oldu.

Sürpriz tanık Ayhan Aydın, uzun süre gündemde kaldı. Ayhan Aydın, 20 Eylül günü polis tarafından "Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu'na ifade vereceksin" denilerek evinden alındı. Meclis yerine TRT'ye götürülen Ayhan Aydın, bir televizyon programına çıkartılarak yüzü açık konuşuruldu. Bu programda, "Ayhan Aydın'ın anlattığı olayların asılsız olduğuna" dair bir kamuoyu oluşturma çabası içine girildi. Ayrıca "Ayhan Aydın'ın Uğur Mumcu'nun ölümüyle ilgili olarak bilgi verecek kişiler için düşünülen para ödülünü almak için yalan beyanda bulunduğu" öne sürüldü. Ayhan Aydın, televizyonda yayımlanan program nedeniyle hedef haline geldiğini belirterek can güvenliğinin sağlanmasını istedi.

Televizyonda yapılan program ve Uğur Mumcu'ya karşı düzenlenen saldırının failleri konusunda bir ilerleme sağlanmaması Uğur Mumcu'nun ailesinin de tepkilerine yol açtı. Uğur Mumcu'nun eşi Güldal Mumcu, 25 Eylül günü yaptığı yazılı açıklamada özetle şunları söyledi:

"Uğur Mumcu'nun öldürülmesinin üzerinden 8 ay geçti. Şöyle bir geriye baktığımızda, bu sekiz ayın ilk günlerinde, devletin tüm yetkilileri olayın aydınlatılacağını, bunun namus borcu olduğunu sık sık vurgulamaktaydılar. Aradan günler, haftalar geçtikçe, bu söylemlerin giderek yokluğa karıştığı ve olayın gizinin çözülmediği görülmektedir. Bu sorumluların başında olanlardan biri (Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel) bugün sorumsuzluk zırhına sığınmış, diğeri de (Erdal İnönü) neredeyse politikadan çekilme çabasına düşmüştür. Arada işin ciddiyetiyle bağdaşmayacak söylemler de çıkmaktadır. Örneğin, soruşturmayı yürütmekten sorumlu ve yetkili başsavcının (Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral), 'Bu iş bir yıl sonra çözülür' gibi, hukuk mantığına sığmayan sözleri, bulunduğu makamın sorumluluk anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Bu sözler, öteki yetkililerin de işi savsaklamalarına neden olmaktadır. (..)

Görülüyor ki, Uğur Mumcu olayı da bundan önceki olaylar (Muammer Aksoy, Bahriye Üçok) gibi karanlığa gömülme istenmektedir. Bu durumun tek bir açıklaması vardır. 'Devlet bu olayların gizli kalmasını istiyor'. Burada devletin gücü, olayın aydınlatılmasına yetmiyor demeyi, devletin ve onun yetkililerinin güçlerini azımsamaktan başka, devletin güçsüzlüğünü de vurgulamak olacağı düşüncesiyle uygun bulmuyorum. Ayrıca, her koşulda devlete ve onun yetkililerine de güvenmeyi bir yurttaşlık görevi sayıyorum. Ancak devletin de beni ve Uğur Mumcu'yu en azından yurttaş saymasını beklediğimi söylemeliyim. (..)

Basında yer alan son günlerin tartışmaları üzerine, Reha Muhtar'ın programında DGM Başsavcısı Nusret Demiral'ın kendini Uğur'un aile dostu gibi göstermeye kalkışmasındaki çabayı anlayamadığımı da söyleyeyim. Olaydan sonra, olay yerine gelip bir tutanak tutarak delil toplamayı polise bırakıp giden Demiral, bırakalım Uğur'un dostluğunu, sorumluluğunun bilincinde olan bir görevli olsaydı, ilk sorgu için, olay öncesi durumu öğrenmek amacıyla bizi arar, bu arada da başsağlığı dilerdi. İnsanlığın en basit gereğini yerine getirmeyen savcının, olayı ciddiyetle soruşturduğu izlenimini vermek için sahte dostluğa sığınması gerçekten ilginç değil midir? Kaldı ki, Uğur'un, Demiral'ın görevlerinin gereklerini yerine getirmeyişini eleştiren yazıları hala kamuoyunun belleğindedir. Sahte dostluklar icat eden, gölgelerinden ürken ve karanlıklara sığınanlar Uğur'un dostu olmamışlardır, olamazlar da. İnanıyorum ki yalınlıklar, Uğur'un doğadaki her canlıyı tek tek kucaklarken gösterdiği sevgi ve aklın gücü, bilginin cesareti ve gerçeğin karanlıkları sorgulaması ile aşılacaktır".

02)- Kemal Kılıç (26)

Özgür Gündem gazetesinin Urfa Temsilcisi Kemal Kılıç, 18 Şubat günü saat 18.00 sıralarında Urfa'ya 17 kilometre uzaklıktaki Külünçe köyü yakınlarında kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi. Kemal Kılıç'a ateş açan saldırganlar, olaydan sonra bir taksiye binerek kaçtılar. Özgür Gündem gazetesinin yayınına ara vermesi üzerine Yeni Ülke gazetesinin muhabirliğini üstlenen Kemal Kılıç, İHD Urfa Şubesi'nin yöneticileri arasında da yer alıyordu. Özgür Gündem Gazetesi Diyarbakır Temsilcisi Mehmet Şenol, yaptığı açıklamada Kemal Kılıç'ın öldürülmeden bir süre önce silah ruhsatı almak için Urfa Valiliği'ne başvurduğunu, ancak bu isteğinin geri çevrildiğini söyledi. Kemal Kılıç'ın ağabeyi Cemal Kılıç da kardeşinin olay günü önce kaçırılmak istendiğini ancak direnmesi üzerine başına 2 kurşun sıkılarak öldürüldüğünü anlatarak, "Kardeşim 4 kişi olduğunu öğrendiğimize

saldırganlarla bir süre boğuşmuş. Vücudunda yara bere izleri vardı" dedi. Kemal Kılıç hakkında, öldürülmeden kısa bir süre önce, 1992 yılının Aralık ayında Urfa Valisi Ziyaeddin Akbulut ile ilgili yaptığı bir basın açıklaması nedeniyle soruşturma açılmıştı. Kemal Kılıç, söz konusu açıklamada Özgür Gündem gazetesinin Urfa'daki dağıtımının engellenmesini ve gazete çalışanlarına yönelik tehditlere karşın somut bir güvenlik önlemi alınmamasını protesto etmişti. Bu arada Aralık ayı içinde Diyarbakır'da "Hizbullah" yanlılarına karşı düzenlenen bir operasyonda Kemal Kılıç'ın öldürülmesinde kullanılan "Çeska" marka 9 milimetre çapında bir tabanca bulundu.

03)- İhsan Karakuş (53)

Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde yayımlanan "Silvan" adlı yerel gazetenin sahibi İhsan Karakuş (53) 13 Mart sabahı kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Evinden işine giderken silahlı saldırıya uğrayan İhsan Karakuş olay yerinde yaşamını yitirdi. "Tarafsız" bir kişiliği olan İhsan Karakuş'un neden ve kimler tarafından öldürüldüğü 1993 yılı sonuna kadar ortaya çıkartılamadı.

04)- Ercan Gürel

Hürriyet Haber Ajansı Bergama (İzmir) muhabiri Ercan Gürel 20 Mayıs günü uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü. Ercan Gürel'i öldüren Veysel Özakıncı adlı kişi olaydan kısa bir süre sonra yakalandı. Yakalanan katil verdiği ifadeye Ercan Gürel'i arsa anlaşmazlığı nedeniyle öldürdüğünü belirtti. Ercan Gürel, 17 Ocak 1993 tarihinde de kimliği belirsiz bir kişinin kafasına demir çubukla vurmaması sonucunda yaralanmıştı.

05)- Rıza Güneşer

"Halkın Gücü" adlı aylık derginin sahibi olan Rıza Güneşer, 14 Temmuz günü öğle saatlerinde İstanbul'un İkitelli bölgesi Parseller semtinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Rıza Güneşer'e karşı düzenlenen silahlı saldırıya "Devrimci Sol örgütü içinde yaşanan örgütsel ayrılık" yol açtı. Silahlı saldırının "Bedri Yağan grubu" olarak tanınan çevre tarafından düzenlendiği bildirildi.

06)- Ferhat Tepe (21)

Özgür Gündem gazetesinin Bitlis muhabiri Ferhat Tepe, 28 Temmuz akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Görgü tanıkları, olay günü saat 19.00 sıralarında uzun boylu, sakallı ve 25-30 yaşlarında, telsizli bir kişinin, koluna girdiği Ferhat Tepe'yi bir arabaya bindirirken gördüklerini söylediler. Kaçırılan gazetecinin evine 29 Temmuz sabahı telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "Türk-Osmanlı İntikam Tugayı adına aradığını" bildirerek, Ferhat Tepe'nin ellerinde bulunduğunu söyledi. Söz konusu kişi daha sonra Demokrasi Partisi'nin Bitlis'teki faaliyetine son verilmesini, 4 milyar lira fidye ödenmesini ve PKK'nın elindeki bazı yabancı turistlerin serbest bırakılmasını istedi. DEP Bitlis İl Başkanı İhsan Tepe'nin oğlu olan ve sık sık ölümle tehdit edilen Ferhat Tepe, 3 Ağustos günü Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarında, Hazar gölü kıyısında ölü olarak bulundu. Ferhat Tepe önce "kimliği saptanamadığı" gerekçesiyle Elazığ'da gömüldü. Ferhat Tepe'nin gömüldüğü yer daha sonra ailesinin baskıları sonucunda açıldı ve ceset mezardan çıkartılarak tekrar morga götürüldü. Cenazesi daha sonra ailesine teslim edilen Ferhat Tepe'nin, "boynunda morluklar, vücudunda darp ve işkence izleri bulunduğu" belirlendi. Ferhat Tepe'nin ölü olarak bulunması üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, cinayetin devletin bilgisi ve gözetiminde işlendiğini belirterek, "Ferhat Tepe'nin sağ olarak kurtarılamayışının sorumlusu, öncelikle

İçişleri Bakanı'dır. İçişleri Bakan'ını birkaç kez uyarmamıza karşılık, Ferhat Tepe'nin bulunması yönündeki bütün girişimler sonuçsuz kalmıştır" dedi. Ferhat Tepe, 10 Ağustos günü yaklaşık 2 bin kişinin katıldığı bir cenaze töreninden sonra Bitlis'te toprağa verildi.

07)- Muzaffer Akkuş (34)

Milliyet gazetesinin Bingöl muhabiri Muzaffer Akkuş (34), 20 Eylül sabahı Bingöl yakınlarında karayolunu kesen bir grup PKK militanı tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü. Saat 08.30 sıralarında meydana gelen olaydan sonra bölgeye gönderilen güvenlik görevlileri ile PKK militanları arasında çıkan çatışmada bir militan öldü. Muzaffer Akkuş'un, gazeteciliğin yanı sıra müteahhitlik yaptığı ve bölgedeki bazı jandarma karakollarının inşaatını üstlendiği, bu nedenle sık sık tehdit edildiği öğrenildi.

Bu arada Milli Gazete muhabirlerinden Ömer Taşar, 26 Haziran akşamı Bosna'nın başkenti Saraybosna'da yapılan bir cenaze töreni sırasında Sırp mevzilerinden açılan makineli tüfek ateşi sonucunda göğsünden vuruldu. Ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılan Ömer Taşar, 27 Haziran günü yaşamını yitirdi. Ömer Taşar'ın olay sırasında çelik yelek giymiş olduğu, ancak yeleğin sadece küçük kalibreli mermilere karşı korunma sağlaması nedeniyle bir işe yaramadığı öğrenildi. Bosna'da, Sırp saldırılarıyla başlayan savaşta, 1993 yılı sonuna değin 30 kadar gazeteci yaşamını yitirdi. Ömer Taşar, Bosna'da ölen ilk Türkiye'li gazeteci oldu. Ömer Taşar daha sonra Türkiye'ye getirilerek toprağa verildi.

Kaybolan gazeteciler

Sabah gazetesinin İstanbul Kartal Bürosu muhabirlerinden İhsan Uygur ile gazetenin şöförlerinden Yüksel Alptekin Temmuz ayı içinde ortadan kayboldu. Gazeteden yapılan açıklamaya göre, 6 Temmuz günü saat 01.30 sıralarında bölgede çıkan bir yangını izlemek üzere arabayla bürodan ayrılan İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin bir daha büroya dönmedi. Bunun üzerine durum polise iletili. Yapılan aramalar sonucunda İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin'in bindiği araba Balıca köyü yakınlarındaki bir ağaçlık alanda yanmış olarak bulundu. Bu arada Sabah gazetesini telefonla arayan kimliği belirsiz bir kişi, İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin'in "Hizbullah örgütü tarafından kaçırılarak öldürüldüğünü" söyledi. İhsan Uygur ve Yüksel Alptekin'den yıl sonuna değin bir haber alınamadı. Sabah gazetesinin, kayıp iki kişinin akıbetlerinin öğrenilmesini sağlamak amacıyla ortaya koyduğu 200 milyon liralık para ödülü de bir yarar sağlamadı.

Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkezinde görev yapan muhabirlerden Aysel Malkaç, 7 Ağustos sabahı ortadan kayboldu. Bir haber nedeniyle Kumkapı'daki gazete binasından ayrılan Aysel Malkaç'ın polis tarafından gözaltına alındığı öne sürüldü. Ancak bu iddia polis yetkilileri tarafından kabul edilmedi. İçinde TIHV Genel Sekreteri Mahmut Tali Öngören'in de yer aldığı bir heyet, 11 Ağustos günü İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu ile görüşerek Aysel Malkaç'ın sağ olarak bulunması için gerekli çabanın sarf edilmesini istedi. Aysel Malkaç'ın sağ olarak bulunabilmesi için çok sayıda kişi ve kuruluşun girişimi yıl boyunca devam etti. Bu arada Özgür Gündem gazetesi çalışanları, 23 Ağustos günü İHD İstanbul Şubesi'nde dönüşümlü açlık grevine başladı. Açlık grevi, 21 Eylül günü sona erdi. Tüm bu çabalardan bir sonuç çıkmadı ve Aysel Malkaç'ın akıbeti yıl sonuna değin belli olmadı. Bunun üzerine gazete yetkilileri, Aysel Malkaç ile ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmayı kararlaştırdı.

Öldürülen ve yaralanan gazete bayileri

Basına yönelik saldırılar ve cinayetler gazetecilerle sınırlı kalmadı. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gazete bayiliği ya da dağıtıcılığı yapan kişiler de silahlı, bombalı ve bıçaklı saldırılara maruz kaldı. Bu tür saldırılar sonucunda 11 gazete bayisi ya da dağıtıcısı kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü, 11 gazete bayisi ya da dağıtıcısından 7'sinin öldürülmesine Özgür Gündem gazetesini satmakta ısrar etmeleri neden oldu. Bu tür saldırılar bölgedeki gazete satışlarını olumsuz yönde etkiledi.

01)- Orhan Karaağar

Özgür Gündem gazetesi başta olmak üzere bazı yayın organlarının Van'daki dağıtımını gerçekleştiren Orhan Karaağar adlı seyyar satıcı 19 Ocak akşamı evine giderken kimliği belirsiz kişiler tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Orhan Karaağar, öldürülmeden kısa bir süre önce gazete ve dergi dağıtımından vazgeçmesi için tehdit edilmişti. Orhan Karaağar, 8 Ocak günü de Özgür Gündem gazetesinin Van Bürosu'nu basan polisler tarafından 2 saat süreyle gözaltında tutulmuş ve dövülmüştü.

02)- Haşim Yaşa (34)

Diyarbakır'ın Ofis semtinde gazete bayiliği yapan Haşim Yaşa (34) adlı esnaf, 14 Haziran günü saat 7.30 sıralarında kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda kafasından vurularak öldü. Sık sık ölümlerle tehdit edildiği bildirilen Haşim Yaşa, kalabalık bir topluluğun katıldığı cenaze töreninden sonra aynı gün toprağa verildi. Haşim Yaşa'nın yeğeni ve ortağı Eşref Yaşa da 15 Ocak günü kimliği belirsiz iki kişinin açtığı ateş sonucunda yaralandı. Eşref Yaşa, olaydan sonra kaldırıldığı hastanede, "böyle bir saldırıya karşı hazırlıklı olduğu ve saldırganlara karşı kendisini koruduğu için olaydan yaralanarak kurtulduğunu" söyledi. Haşim Yaşa ve Eşref Yaşa'nın ortaklaşa işlettikleri gazete büfesi 1992 yılı içinde kimliği belirsiz kişiler tarafından yakılmıştı. Haşim Yaşa'nın yeğeni Yalçın Yaşa da Diyarbakır'ın Ofis semtinde 10 Ekim sabahı kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi. Olayda Yalçın Yaşa'nın kardeşi Yahya Yaşa (14) da ağır yaralandı.

03)- Yusuf Karatüzüm (27)

Diyarbakır'ın Silvan ilçesi Mescit mahallesinde yolda yürüyen 5 kişilik bir gruba 26 Ağustos gecesi kimliği belirsiz 3 kişi tarafından ateş açıldı. Olayda Vahit Demir (30) adlı kişi ile Özgür Gündem gazetesinin Silvan'daki dağıtımını üstlenen Yusuf Karatüzüm öldü, Hamit Balcı, Kadir Alır ve Turan Doğan adlı kişiler ise yaralandı.

04)- Zülküf Akkaya (34)

Diyarbakır'ın Yoğurt Pazarı semtinde gazete bayiliği yapan Zülküf Akkaya (34), 28 Eylül günü saat 11.00 sıralarında uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Zülküf Akkaya'ya ateş açan kimliği belirsiz 3 kişi kaçtı. Zülküf Akkaya'nın, "Özgür Gündem gazetesini satmaması için uzun süredir tehdit edildiği" bildirildi. Zülküf Akkaya'nın öldürülmesi üzerine Diyarbakır'daki gazete bayileri bir süre açılmadı.

05)- Adil Başkan (28)

Mardin'in Nusaybin ilçesinde gazete bayiliği yapan Adil Başkan (28) adlı esnaf 9 Ekim sabahı işyerine giderken uğradığı silahlı saldırı sonucunda yaşamını yitirdi. Nusaybin'deki tek gazete bayisi olan Adil Başkan'ın, "Özgür Gündem gazetesini satmaması için uzun bir süredir tehdit edildiği" bildirildi.

06)- Kadir İpeksümer

Urfa şehir merkezinde gazete bayiliği yapan Kadir İpeksümer adlı kişi Kasım ayı başında Hizbullah yanlılarının düzenlediği satırlı saldırı sonucunda başından ve göğsünden ağır şekilde yaralandı. Hastanede tedavi altına alınan Kadir İpeksümer, 19 Kasım sabahı yaşamını yitirdi. Kadir İpeksümer'i öldüren saldırganların kimlikleri ortaya çıkartılmadı.

07)- Adnan Işık (30)

Özgür Gündem gazetesinin Van'daki dağıtımını üstlenen görevlilerden Adnan Işık, 27 Kasım akşamı Hafızıye mahallesinde uğradığı silahlı saldırı sonucunda başından vurularak ağır yaralandı. Adnan Işık, kaldırıldığı hastanede aynı gece yaşamını yitirdi. Evine 20 metre uzaklıkta vurulan Adnan Işık'ın sık sık ölümle tehdit edildiği bildirildi. Görgü tanıkları, Adnan Işık'ı öldüren saldırganların kaçarken bindiği iki aracın Van Emniyet Müdürlüğü'ne ait olduğunu öne sürdüler.

08)- Musa Dürü**09)- Yahya Çilligöz**

Batman'da gazete bayiliği yapan Musa Dürü ve Yahya Çilligöz adlı iki esnaf, 3 Aralık sabahı 15 dakika arayla uğradıkları iki ayrı silahlı saldırı sonucunda yaşamlarını yitirdiler. Saldırıların sorumluluğunu üstlenen olmadı. Musa Dürü ve Yahya Çilligöz'ün öldürülmesi üzerine Batman'daki gazete bayileri bir süre açılmadı.

10)- Mehmet Sencer (41)

Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde 4 Aralık günü kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Mehmet Sencer adlı Arap kökenli esnaf yaşamını yitirdi. Mehmet Sencer'in Şehitlik semtinde işlettiği markette aynı zamanda gazete bayiliği yaptığı ve Özgür Gündem gazetesi sattığı için sık sık ölümle tehdit edildiği öğrenildi.

11)- Zuhat Tepe (27)

Özgür Gündem gazetesinin İskenderun'daki dağıtımını üstlenen görevlilerden Zuhat Tepe, 14 Aralık sabahı evinin 50 metre kadar uzağında ölü olarak bulundu. Zuhat Tepe'nin, boğazı bıçakla kesilerek öldürüldüğü belirlendi. Özgür Gündem gazetesi yetkilileri, Zuhat Tepe'nin, "gazete dağıtımından vazgeçmesi" için kimliği belirsiz kişiler tarafından uzun süredir tehdit edildiğini bildirdiler.

1993 yılında, büyük bir çoğunluğu Diyarbakır'da olmak üzere ev ve işyerlerine Özgür Gündem gazetesi dağıtan görevliler ile gazete bayilerine yönelik, ölümle sonuçlanmayan 50'den fazla saldırı düzenlendi. Bu saldırılar sonucunda yaralananlar, dövülenler ve paraları gasp edilenler oldu. Bu tür saldırılar sonucunda yaralananlardan bir bölümünün listesi şöyle:

<u>Adı soyadı</u>	<u>Tarih</u>	<u>Olay yeri</u>	<u>Saldırı</u>
01)- Ali İhsan Kaya (19)	05 Ocak 1993	Diyarbakır	Bıçaklı
02)- Enver Yakut (15)	05 Ocak 1993	Diyarbakır	Dövülme
03)- Hamit Yakut (13)	05 Ocak 1993	Diyarbakır	Dövülme
04)- Eşref Yaşa	15 Ocak 1993	Diyarbakır	Silahlı
05)- H.Y. (16)	14 Şubat 1993	Diyarbakır	Dövülme
06)- Mehmet Balamir (19)	28 Eylül 1993	Diyarbakır	Satırlı
07)- Abdülkadir Altan (16)	29 Eylül 1993	Diyarbakır	Satırlı
08)- Recep Demirtaş (16)	09 Ekim 1993	Diyarbakır	Satırlı

09)- Orhan Okçu (11)	09 Ekim 1993	Diyarbakır	Dövülme
10)- Aziz Karadeniz (15)	13 Ekim 1993	Diyarbakır	Satırlı
11)- Rifat Uçar (13)	13 Ekim 1993	Diyarbakır	Dövülme
12)- Hüseyin Taş	18 Ekim 1993	Antalya	Bıçaklı
13)- R.Ş. (16)	26 Kasım 1993	Diyarbakır	Dövülme
14)- Eyüp Avcı	02 Aralık 1993	Van	Dövülme
15)- Y.T. (14)	02 Aralık 1993	Diyarbakır	Dövülme
16)- D.B. (12)	03 Aralık 1993	Diyarbakır	Satırlı
17)- N.Y. (13)	03 Aralık 1993	Diyarbakır	Satırlı
18)- A.A. (13)	31 Aralık 1993	Diyarbakır	Dövülme

b)- Basına ve gazetecilere saldırılar, baskılar

1993 yılında basın kuruluşları, basın örgütleri, gazeteciler, yazarlar sık sık güvenlik görevlilerinin ya da değişik çevrelerin düzenledikleri saldırılara maruz kaldı. Uğradıkları baskı ve saldırıların yoğunluğu açısından Özgür Gündem ve Aydınlik gazeteleri özel bir önem kazandı. Ayrıca, geleneksel kalıplar dışında bir yayın politikasına sahip olan ya da radikal görüşleri savunan dergi ve gazeteler de ağır baskı ve saldırılara maruz kaldı. Azadi, Mücadele ve Gerçek gibi haftalık yayımlar ile Emeğin Bayrağı, Özgür Gelecek, Newroz gibi dergiler, İslamcı kesimden Taraf dergisi ve bu dergi çizgisinde görüşler savunan yayımlar önemli baskılarla karşılaştılar.

Özgür Gündem: 1993 yılında en yoğun baskı ve saldırı, yayın politikası ağırlıklı olarak Kürt sorununa yönelik olan Özgür Gündem gazetesi üzerinde yoğunlaştı. Özgür Gündem gazetesi 1992 yılı içinde de ağır baskı ve saldırılarla karşılaşmış, 4 çalışanı (Hafız Akdemir, Yahya Orhan, Hüseyin Deniz ve Musa Anter) ve 3 dağıtıcısı (Halil Adanır, Kemal Ekinci ve Lokman Gündüz) öldürülmüş, bir çalışanı (Burhan Karadeniz) yaralanarak felç olmuş, 28 çalışanı gözaltına alınmış ya da tutuklanmış, gazeteye yönelik toplam 46 dava açılmıştı.

İlk sayısı 30 Mayıs 1992 tarihinde yayımlanan Özgür Gündem gazetesi, baskı ve engellemeler nedeniyle ortaya çıkan ekonomik sıkıntı sonucunda 15 Ocak günü yayına ara verdi. Gazete sahibi Yaşar Kaya, yaptığı açıklamada, "Diyarbakır, Urfa, Mardin, Elazığ ve Van'da gazetemizi dağıtan şirket, dağıtımdan vazgeçti. Biz kendi olanaklarımızla dağıtmaya çalıştık. Son aylar böyle geçti. Gazetemizi dağıtanlara, muhabirlerimize, gönüllülere ve yurtseverlere ateş ettiler. Bu, bize uygulanan imha planının bir parçasıydı. Bugün saldırı ve engellemeler sonucunda günlük zararımız 30 milyondur. Bu durumda yayına devam etmemiz imkansız hale gelmiştir" dedi. Yaşar Kaya, en kısa süre içinde ekonomik sıkıntıları aşarak, gazeteyi yeniden yayımlamaya başlayacaklarını da sözlerine ekledi.

Özgür Gündem gazetesi 26 Nisan 1993 tarihinden itibaren yeniden yayımlanmaya başladı. Gazete ve çalışanları, yeni yayım döneminde 1992 yılına göre daha yoğun bir baskı ve saldırı kampanyasıyla karşı karşıya kaldı. Yıl sonuna kadar, Özgür Gündem gazetesinin 2 çalışanı (Kemal Kılıç ve Ferhat Tepe) ve 7 dağıtıcısı (Orhan Karaağar, Haşim Yaşa, Zülküf Akkaya, Adil Başkan, Adnan Işık, Mehmet Sencer ve Zuhat Tepe) öldürüldü, bir çalışanı (Aysel Malkaç) kayboldu, 200 kadar çalışanı gözaltına alındı, 28 çalışanı tutuklandı.

Özgür Gündem gazetesinin 26 Nisan 1993 ile 23 Kasım 1993 tarihleri arasında yayımlanan toplam 210 sayısından 146'sı toplandı. Genellikle İstanbul DGM tarafından verilen

toplama kararlarının önemli bir bölümü "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca alındı. Aynı süre içinde gazetede yayımlanan yazı ve haberler nedeniyle 119 dava açıldı. Bu davalarda istenen hapis cezalarının toplamı 500 yıl'ı geçti. Gazetede yazı işleri müdürlüğü yapan Şeyh Davut Karadağ, Gülay Çelik, Bülent Balta, Özgür Aslan ve Erkan Aydın tutuklandı. Genelkurmay Başkanlığı'nın, basın kuruluşları ile gazetecilere yönelik olarak yaptığı toplam 217 suç duyurusundan 112'si Özgür Gündem gazetesi için oldu. Özgür Gündem gazetesi hakkında açılan davaların çoğunda kapatma isteminde bulunuldu. Sonuçlanan 5 davada toplam 4 aylık kapatma kararı (Kapatma kararları, Yargıtay tarafından onaylandığı takdirde yürürlüğe girecek) verildi. 1993 yılında sonuçlanan davalarda gazete çalışanları hakkında verilen hapis cezalarının toplamı 14 yıl'ı, para cezalarının toplamı da 2 milyar 732 milyon lira'yı geçti. Başka bir yayın organında yayımlanması suç sayılmayan bazı yazı ya da haberler, Özgür Gündem gazetesi için toplatma ve dava açma gerekçesi oldu.

Özgür Gündem gazetesi, yıl içinde sık sık ilginç ve komik gerekçelerle çeşitli engellemelere de maruz kaldı. Örneğin; İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi, Özgür Gündem gazetesinin yayınının durdurulmasını kararlaştırdı. 12 Temmuz günü verilen karar, "gazetenin yazı işleri müdürü Davut Karadağ'ın yeni taşındığı evin adresini İstanbul Valiliği'ne bildirmediği" gerekçesiyle alındı. Mahkemenin kararı, gerekli bürokratik işlemlerin tamamlanmasından sonra 14 Temmuz günü kaldırıldı. Özgür Gündem gazetesi, mahkemenin verdiği "yayını durdurma" kararına uymayarak 13 ve 14 Temmuz günleri yayını sürdürdü.

Özgür Gündem gazetesinin sahibi Yaşar Kaya hakkında gazete aleyhine açılan bir davanın duruşmalarına katılmadığı gerekçesiyle Ağustos ayında İstanbul DGM tarafından gıyabi tutuklama kararı verildi. Söz konusu karar, Özgür Gündem gazetesinin 2 Haziran 1993 tarihli sayısında yer alan 3 ayrı haberle ilgili olarak "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılan davanın 26 Ağustos günü yapılan duruşmasında verildi. Duruşmada o günlerde cezaevinde bulunan, gazetenin eski yazı işleri müdürü Davut Karadağ'ın da gıyaben tutuklanması kararlaştırıldı. Kararı, "hukuk rezaleti" olarak nitelendiren Yaşar Kaya, gıyaben tutuklanmasına neden olan davaya Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk ile yaptığı görüşmeler nedeniyle katılmadığını söyledi. Yaşar Kaya, "Hakkımda açılmış 60 kadar dava bulunuyor. Bunların hepsine katılmama yoğun işlerim nedeniyle bazen mümkün olmuyor. Beni de böyle öldürmek istiyorlar" dedi.

Özgür Gündem gazetesi çalışanları baskı ve saldırılar karşısında savunmasız ve korumasız da bırakıldı. Gazetede çalışanların ruhsatlı silah almak için yaptığı başvurular hep geri çevrildi. Örneğin; can güvenliği için silah ruhsatı almak isteyen gazetenin Urfa Temsilcisi Kemal Kılıç'a bu olanak tanınmadı. Kemal Kılıç, ruhsat almak için çaba sarf ederken, uğradığı saldırı sonucunda öldürüldü. Kemal Kılıç'ın öldürülmesinden sonra Urfa Temsilcisi olan Bayram Balcı da istediği ruhsatlı silahı alamadı. Urfa Valiliği, Bayram Balcı'nın, "koruma altına alınması ve can güvenliğinin sağlanması" için yaptığı tüm başvuruları geri çevirdi. Başvurularına olumsuz yanıt verilen, ancak maruz kaldığı ölüm tehditlerinin ardı arkası kesilmeyen Bayram Balcı, Kasım ayı içinde Urfa Valisi Ziyeddin Akbulut ile görüşerek öldürülmesi halinde sorumluluğun ildeki yerel yöneticilere ait olacağını bildirdi.

Özgür Gündem gazetesinin dağıtımı ve satışı da güçlüklerle yapılabildi. Toplu gazete alman ya da gazete satışı yapılan (kantin, bakanlık, askeri birlik, cezaevi vs.) pek çok resmi kuruluşa Özgür Gündem gazetesinin girmesine izin verilmedi. Gazete, başta Olağanüstü Hal

Bölgesi olmak üzere Türkiye'nin pek çok yerinde yerel güvenlik yetkililerinin hiç bir yasal dayanağı bulunmayan emirleri sonucunda dağıtılamaz ve satılamaz hale geldi. Özgür Gündem gazetesinin sattırılmaması yolundaki çabalara bazı sağ eğilimli gruplar tarafından da destek verildi. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gazeteyi satmak için çaba sarf edenler sık sık gözaltına alınıp tehdit edildi. Tehditlerin bir sonuç vermemesi durumunda ise, devreye giren karanlık güçler ya da Hizbullah yanlıları tarafından ölümle veya yaralanmayla sonuçlanan saldırılar düzenlendi.

Midyat ile Dargeçit arasında çalışan ve Gündem Gazetesi'nin dağıtımını yapan minibüsleri 18 Ağustos günü durduran, Dargeçit Jandarma Karakolu'ndaki askerler, minibüste bulunan 17 Ağustos 1993 tarihli 200 adet Özgür Gündem gazetesini yaktılar. İsminin açıklanmasını istemeyen minibüs şoförü, askerlerin kendisini, "bu gazeteyi taşımaya devam ettiğın takdirde, seni arabıyla birlikte yakarız" diyerek tehdit ettiklerini söyledi. Bu olaydan 2 gün önce de 15 Ağustos 1993 tarihli çok sayıda Özgür Gündem gazetesine Dargeçit Jandarma Komutanlığı tarafından el konuldu. Jandarma Komutanı Yüzbaşı Ali Tapan, her iki olayla ilgili olarak kendisini telefonla arayan gazete yetkililerine şunları söyledi: "15 Ağustos 1993 tarihli gazeteleri topladım ve incelemeye aldım. Bence bir suç yoktu. Bunun üzerine geri verdim. Diğer gazetelerin yakılmasına ise bir yanlış anlama yol açtı. Ben yasak yayınların alınması için emir vermiştim. Askerler de gazeteleri yakmışlar". Ali Tapan, "gazete toplatmaya yetkisi olup olmadığının" sorulması üzerine de "Ben her şeye yetkiliyim. İstersem gazeteyi sattırmam" dedi.

Özgür Gündem gazetesi ve çalışanları, Aralık ayında Türkiye genelinde sürdürülen yoğun bir saldırı kampanyasıyla karşı karşıya kaldı. 9 Aralık gecesi Diyarbakır'da başlatılan operasyon sonucunda gazetenin başta İstanbul'daki merkezi olmak üzere tüm büroları basıldı ve çalışanlarının önemli bir bölümü gözaltına alınarak işkenceli sorgulamalardan geçirildi. Özgür Gündem gazetesine yönelik operasyon Milli Güvenlik Kurulu'nun istek ve talimatları doğrultusunda başlatılıp sürdürüldü. Operasyona, bir süre gazetede çalışan bir kişinin, Özgür Gündem gazetesi ve çalışanları hakkında verdiği asılsız ifade gerekçe gösterildi.

Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkez binası 10 Aralık günü saat 18.00 sıralarında çok sayıda polis tarafından basıldı. Gazete binasındaki tüm malzeme, bilgisayar kayıtları ve belgelere el koyan polisler, aralarında gazetenin bazı üst düzey yöneticilerinin de yer aldığı 110 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar, Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldü. Geç saatlere kadar devam eden arama sırasında, telefonlar kesildi ve olayı izlemek isteyen gazetecilerin binaya girmesine izin verilmedi. İstanbul DGM'nin verdiği karar sonucunda yapılan baskın nedeniyle Özgür Gündem gazetesi 11, 12 ve 13 Aralık günleri yayımlanamadı. Gazete, yayını 14 Aralık gününden itibaren yeniden sürdürmeye başladı. Gazetenin yeniden yayımlanması ile ilgili olarak yapılan açıklamada, "Yasalar çerçevesinde yayını sürdüren gazetemiz basılarak, yayını fiili olarak durduruldu. Arşivimize el konuldu. Bu utanca yaşamayı gerekenler bilsinler ki, baskılar bizi yıldırılmaz" denildi.

Baskın sonucunda gözaltına alınanlardan 92'si 11 Aralık günü öğle saatlerinden itibaren 10'ar kişilik gruplar halinde serbest bırakıldı. Geride kalan 18 kişi ise 11 gün gözaltında tutuldu ve sorgulandı. Çoğu, gazetenin yöneticisi 18 kişinin adları şöyle: "Gurbetelli Ersöz (Genel Yayın Yönetmeni), Ferda Çetin (Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı), Gülten Kışanak (Haber Merkezi Müdürü), Ali Rıza Halis (İdare Müdürü), Hüseyin Solgun, Müslüm

Yücel, Faysal Dağlı, Mahmut Doğan, Mehtap Gürbüz, Ali Seyhan, Nursel Polat, Yurdusev Özsökmenler, Doğan Güzel, Muhacir Kuas, Mehmet Balamir, Şemsettin Ecevit, Ferhat Tugay ve Düzgün Deniz".

Özgür Gündem gazetesinin İstanbul'daki merkez binası, 12 Aralık günü gazete avukatları tarafından açılarak incelendi. İnceleme sonucunda polis baskınının binada hasara neden olduğu belirlendi. Aynı gün bir açıklama yapan İstanbul DGM Savcılığı, operasyonun alınan bazı ifadeler ve elde edilen bilgiler doğrultusunda yapıldığını bildirdi. Açıklamada, gazete binasında yapılan arama sonucunda silah, mermi, gaz maskeleri ve PKK'ya ait bazı belgeler bulunduğu belirtildi. Daha sonra bir açıklama yapan, gazetenin avukatlarından Hasip Kaplan ise aramada 2 tabanca, 25 gaz maskesi ve 2 uyku tulumu bulunduğunu doğruladı. Müessese Müdürü Ali Rıza Halis'in silahların kendisine ait olduğunu kabul ettiğini kaydeden Hasip Kaplan, "Gaz maskeleri, saldırıya uğrama tehlikesi altında bulunan Diyarbakır Bürosu'na gönderilmek üzere hazırlanmıştır. Gazetenin Diyarbakır'daki bürosu zemin kattadır. Bir kundaklama halinde boğulma olasılığı çok yüksektir. Basın mensupları yoğun saldırılar nedeniyle maalesef gaz maskeleriyle çalışır hale gelmişlerdir" dedi. Hasip Kaplan, gazeteye karşı başlatılan operasyonun yasal bir dayanağının bulunmadığını söyledi.

Gazetenin İstanbul'daki merkez binası 14 Aralık günü de Mali Şube'de görevli polisler tarafından arandı. Öğle saatlerinde gazete binasına gelen polis ekipleri, gazetenin mali hesapları ile satış durumlarını gösteren tüm belgelere el koydular. Ardından da İstanbul DGM'nin verdiği bir karar sonucunda (16 Aralık) gazetenin bankada bulunan yaklaşık 140 bin Alman markı tutarındaki hesabına el kondu. Bu arada polislerle birlikte gazeteye getirilen Özgür Gündem Gazetesi Muhasebe Müdürü Mücahir Kuas, Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde gözaltında tutulan gazete çalışanlarına işkence yapıldığını söyledi. Bu haber üzerine, gözaltındaki gazetecilerle görüşmek için İstanbul DGM Savcılığı'ndan izin alarak 16 Aralık günü Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'ne giden avukatlar, polisler tarafından engellendi. "Gözaltındaki gazetecilere işkence yapıldığına" ilişkin iddialar, polis yetkilileri tarafından yalanlandı.

Gözaltına alınanlardan gazetenin Genel Yayın Yönetmeni Gurbetelli Ersöz ve Müessese Müdürü Ali Rıza Halis 23 Aralık günü tutuklandı, diğer 16 gazete çalışanı ise serbest bırakıldı. Gözaltında tutulan 18 kişiye, gözaltında buldukları süre içinde işkence yapıldı ve kötü davranıldı. Gözaltına alınanlara, bu süre içinde maruz kaldıkları işkenceyi belgeleyecek doktor raporu da verilmedi. Bu durumu protesto eden gazete çalışanları, kendilerini ciddi bir biçimde muayene etmeden "İşkence ve darp izine rastlanmamıştır" diye rapor veren, İstanbul Adliyesi Adli Tabipliği'nde görevli doktor Taner Apaydın'ın cezalandırılması için Türk Tabipleri Birliği'ne başvurular. Başvuruda gözaltına alınanların 13 gün hücrede tutulduğu, gazete yöneticileri Gurbetelli Ersöz ile Ferda Çetin'in işkence gördüğü, diğer çalışanların da her gün dövüldükleri belirtildi. Gözaltına alınanlardan Nursel Polat ve Mehtap Gürbüz de yaptıkları açıklamada sorgulanırken işkenceye maruz kaldıklarını, hakarete uğradıklarını ve gazetede çalışmamaları için tehdit edildiklerini söylediler.

Özgür Gündem gazetesine yönelik saldırı kampanyası İstanbul'daki baskınla sınırlı kalmadı ve Türkiye geneline yayıldı. Gazetenin Diyarbakır'daki bürosu, 9 Aralık akşamı polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda bürodaki bazı belge ve yayımlara el konuldu, 3'ü muhabir 4 kişi de gözaltına alındı. Büroda yapılan arama sırasında 2 adet ruhsatsız tabanca bulundu. Gazete yetkilileri, büroda ruhsatsız tabanca bulunduğunu doğrularak, "Bilindiği gibi, her an

saldırısı uğrama tehlikesi ile karşı karşıyayız. Bu yüzden, resmi makamlara silah ruhsatı almak üzere çok sayıda başvuru yaptık. Ancak sonuç alamadık. Can güvenliğimizi sağlamak üzere silah bulundurmaktan başka bir çaremiz yoktu" dediler. Diyarbakır Bürosu 13 Aralık günü yeniden basıldı.

Diyarbakır Bürosu'na 9 Aralık akşamı düzenlenen baskından sonra gözaltına alınan Diyarbakır Temsilcisi Hasan Özgün 20 Aralık günü tutuklandı, Necmiye Aslanoğlu, Botan Önen ve Nuran Tekdağ ise serbest bırakıldı. Gözaltına alınanlardan Necmiye Aslanoğlu, gözaltında kaldıkları süre boyunca işkence gördüklerini söyledi. Tutuklanan Hasan Özgün hakkında daha sonra "yasadışı örgüt üyesi olduğu ve yayın yoluyla bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla dava açıldı.

11 Aralık günü İzmir Bürosu'na düzenlenen baskında Özgür Gündem Gazetesi İzmir Temsilcisi Sezai Karakoç ve Haber Müdürü Rıza Zıngal ile gazete çalışanlarından Namık Alkan, Serdar Karakoç, Şenol Karaaslan, Oğuzhan Ögrük, Leyla Akgül ve Emin Ünay'ın da aralarında bulunduğu 36 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Rıza Zıngal, Serdar Karakoç ve Şenol Karaaslan 14 Aralık günü tutuklandı, diğerleri ise serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlardan Namık Alkan, Emin Ünay ve Oğuzhan Ögrük, İzmir DGM Savcılığı'nın isteği üzerine 21 Aralık günü yeniden gözaltına alındı. 3 gazeteci, 24 Aralık günü tutuklandı. Söz konusu 3 kişi ile birlikte, Özgür Gündem Gazetesi İzmir Bürosu'na düzenlenen baskın sonrasında tutuklanan gazetecilerin sayısı 6'ya yükselmiş oldu. Tutuklanan 6 gazeteci hakkında daha sonra, "PKK'ya yardım ve yataklık ettikleri ve yayın yoluyla PKK propagandası yaptıkları" iddiasıyla dava açıldı.

Özgür Gündem gazetesinin Adana, Mersin, Elazığ, Batman, Ağrı, Mardin ve Van büroları 11 Aralık günü polis tarafından basıldı. Bürolarda bulunan çok sayıda yayın ve malzemeye el konulan baskınlar sonucunda Elazığ'da 5, Adana'da gazetenin Adana Temsilcisi Hacı Çetinkaya'nın da aralarında bulunduğu 4, Van, Ağrı, Batman ve Mersin'de birer kişi gözaltına alındı. Mardin Bürosu'na yapılan baskında ise büroda kimse bulunmadığı için gözaltına alınan olmadı. Ancak daha sonra Mardin Bürosu görevlilerinden Rezzan Güneş, evini basan polisler tarafından gözaltına alındı. Elazığ Bürosu'na düzenlenen baskından sonra gözaltına alınanlardan Menaf Avcı, Cengiz Taş ve Bülent Güneş 24 Aralık günü tutuklandı, Yalçın Sevinç ise serbest bırakıldı. Yalçın Sevinç, serbest bırakıldıktan sonra gözaltında kaldıkları sürenin ilk 6 gününde kendisi ile arkadaşlarına sistemli işkence yaptığını söyledi. Yalçın Sevinç, işkence sonucunda polislerin hazırladığı gerçek dışı ifadeleri imzalamak zorunda kaldıklarını bildirdi. Ağrı'daki baskından sonra gözaltına alınan İsmail Güneş de 25 Aralık günü tutuklanarak cezaevine gönderildi.

Gazetenin Adana Bürosu'nun basılmasından sonra gözaltına alınan gazetenin Adana Temsilcisi Hacı Çetinkaya ile muhabirler Mehmet Özen, Beyhan Günyeli ve Gürsel Şahin 17 Aralık günü serbest bırakıldı. Serbest bırakılan gazeteciler, gözaltında tutuldukları 7 gün boyunca işkence gördüklerini açıkladılar. Hacı Çetinkaya ve 3 arkadaşı hakkında Malatya DGM Savcılığı tarafından açılan soruşturmada takipsizlik kararı verildi.

Bu arada Özgür Gündem gazetesinin Ankara Bürosu görevlilerinden Nurdoğan Aydoğan, Ebru Yektaş, Şerif Kaplan ve Kemal Avcı 28 Aralık akşamı evlerine polis tarafından düzenlenen baskınlar sonrasında gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 30 Aralık günü serbest bırakıldı. 2'si muhabir 4 gazete çalışanının gözaltına alınma gerekçeleri öğrenilemedi.

Özgür Gündem gazetesi ile gazete çalışanlarının 1993 yılında maruz kaldıkları baskı, saldırı, engelleme ve benzeri uygulamalarla ilgili diğer bazı bilgiler ise şöyle:

Özgür Gündem gazetesinin Van Bürosu, 8 Ocak günü polis tarafından basılarak arandı. Arama sonrasında büroda bulunan bazı toplatılmış gazete ve dergiler nedeniyle, dağıtım sorumlusu Orhan Karaağar (19 Ocak gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü) bir süre gözaltında tutuldu. Bu arada çok sayıda gazete ve dergiye de el konuldu.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır muhabiri Salih Tekin, 13 Şubat günü Derikte gözaltına alındı. Denizsuyu Jandarma Karakolu'nda sorgulanan Salih Tekin, 18 Şubat günü serbest bırakıldı. Salih Tekin, 19 Ağustos günü de Cizre'de gözaltına alındı ve daha sonra tutuklandı. "PKK'ya yardım ve yataklık ettiği" iddiasıyla hakkında dava açılan Salih Tekin, 18 Kasım günü yapılan duruşmadan sonra serbest bırakıldı. Salih Tekin'in Cizre'deki evi tutuklu olduğu sırada 24 Ekim akşamı polisler tarafından basıldı. Baskın sırasında evdeki bazı eşyaları tahrip eden polisler, Salih Tekin'in görevi ile ilgili bazı dokümanlarına el koydular.

Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Haydar Geçilmez, 10 Mart gecesi Diyarbakır'daki evine baskın düzenleyen polisler tarafından akrabalarıyla birlikte gözaltına alındı. Haydar Geçilmez ile birlikte gözaltına alınanlar, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldükten 3 saat sonra serbest bırakıldı. Haydar Geçilmez ise bir hafta süreyle gözaltında tutuldu.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Temsilcisi Mehmet Şenol ve Ankara Temsilcisi Raif Türk 12 Mart günü Diyarbakır'da, gazetenin Cizre muhabirlerinden Serdar Uzun 11 Mart günü Cizre'de, gazete çalışanlarından Gülten Kışanak, Ali Rıza Halis, Naif Yaşar, Bülent Çiftçi ve Hayrettin Çelik de 14 Mart günü Van'daki gazete bürosuna yapılan baskından sonra gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tümü kısa bir süre içinde serbest bırakıldı. Van Bürosu'na düzenlenen baskında, büroda bulunan arşiv malzemelerine el konuldu.

Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır muhabirlerinden Rauf Yıldız'ın evi 6 Mayıs akşamı polis tarafından basıldı. Rauf Yıldız'ın evde olmadığı sırada yapılan baskında gazetecinin kardeşi Özer Yıldız gözaltına alındı. Özer Yıldız bir saat sonra serbest bırakıldı. Baskında Rauf Yıldız'a ait teyp, kaset ve fotoğraflara da el konuldu. Özgür Gündem gazetesinin Diyadin muhabiri Tacettin Demir, 7 Mayıs günü polis tarafından, Cizre Temsilcisi Beşir Ant da 13 Mayıs sabahı özel timler tarafından gözaltına alındı. Beşir Ant aynı gün serbest bırakıldı. Özgür Gündem gazetesinin Dicle (Diyarbakır) muhabiri Ekrem Aksel 10 Mayıs günü polis tarafından dükkanına yapılan baskın sonucunda gözaltına alındı. Gazetenin Diyarbakır muhabirleri Mahmut Doğan ile Abdullah Koç ise bir haber nedeniyle gittikleri Bingöl'de 3 Haziran günü polis tarafından gerekçesiz olarak bir süre gözaltında tutuldu.

19 Haziran sabahı Adana'nın Barbaros mahallesinde abonelere Özgür Gündem gazetesi dağıtan Ali Çelikten adlı genç, gözaltına alındı. "Esnafları dükkanlarını kapatmaları için zorladığı ve polislere karşı geldiği" iddiasıyla gözaltına alınan Ali Çelikten, 20 Haziran günü tutuklandı. Ali Çelikten 13 Temmuz günü yapılan ilk duruşmada serbest bırakıldı.

Gaziantep'te 30 Haziran günü belediye işçilerinin düzenlediği bir protesto gösterisini izleyen Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Serdar Ateş, polis tarafından gözaltına alındı. Bir saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılan Serdar Ateş, polislerin kendisini ölümle tehdit ettiklerini açıkladı.

Özgür Gündem gazetesinin Van Bürosu 2 Temmuz günü polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda büroda bulunan bazı gazetelere el konuldu ve gazetenin Van Temsilcisi Yusuf Cacım ile muhabirlerinden Bülent Çiftçi bir süre gözaltında tutuldu. Bülent Çiftçi, 31 Temmuz gecesi Van Bürosu'na gelen polisler tarafından "PKK'ya yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla bir kez daha gözaltına alındı. 2 Ağustos günü, çıkarıldığı Van Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakılan Bülent Çiftçi, sorgulandığı Van Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü söyledi.

PKK'nın silahlı eylemlere başlamasının 9. yıldönümü nedeniyle 15 Ağustos günü İstanbul'un Sultançiftliği semtinde düzenlenen bir gösterinin dağıtılması sırasında olayları izleyen Özgür Gündem gazetesi muhabirlerinden Nejat Sunar ve Atilla Halil polis tarafından tartaklanarak gözaltına alındı. İki gazeteci kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

Özgür Gündem gazetesinin Urfa Temsilcisi Bayram Balcı ile gazete muhabirleri Kemal Avcı ve Ercan Aslan 17 Ağustos günü Adıyaman'da gözaltına alındı. Gözaltına alınan gazetecilerin bir haber için Adıyaman'a gittikleri bildirildi. Gözaltına alınma gerekçeleri açıklanmayan 3 gazeteci, 19 Ağustos günü serbest bırakıldı.

Özgür Gündem gazetesinin Elazığ Bürosu, 28 Ağustos gecesi camları kırarak içeriye giren kimliği belirsiz kişiler tarafından tahrip edildi. Büroda bulunan evrakları da karıştıran kimliği belirsiz kişiler, kasada bulunan yaklaşık 800 bin lirayı da alarak kaçtılar. Olay, polis yetkilileri tarafından "basit bir hırsızlık olarak" değerlendirildi.

Özgür Gündem gazetesinin Batman Bürosu'na 12 Eylül gecesi saat 24.00 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Ölen ya da yaralananın olmadığı bombalı saldırı sonucunda büroda hasar meydana geldi. Gazetenin Batman muhabirlerinden Mehmet Şah Yıldız ile idari personel Vecdet Birkay olaydan sonra büroya gelerek arama yapan polisler tarafından gözaltına alındı. 21 Eylül günü serbest bırakılan Mehmet Şah Yıldız ve Vecdet Birkay, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Özgür Gündem gazetesinin Van muhabirlerinden Aslan Saraç, Van'da bulunan yabancı parlamenterlerle görüşmeye giderken, tercümanı Hasan Yıldız ile birlikte 13 Eylül günü gözaltına alındı. Gözaltına alınma gerekçeleri açıklanmayan Aslan Saraç ve Hasan Yıldız 14 Eylül günü serbest bırakıldı.

Özgür Gündem gazetesinin Antalya'daki dağıtımını üstlenen görevlilerden Hüseyin Taş, 20 Ekim günü gözaltına alındığını ve işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra Meydan Polis Karakolu'na götürüldüğünü anlatan Hüseyin Taş, buradaki polislerin kendisini "Bu gazeteyi niye satıyorsun? Yasak olduğunu bilmiyor musun? Bir daha sattığını görürsek seni öldürürüz" diyerek tehdit ettiklerini söyledi. Karakolda 2 gün tutulduğunu kaydeden Hüseyin Taş, bu süre içinde sürekli dövüldüğünü ve hakarete uğradığını bildirdi.

Ankara DGM'de görülen Siyas olayları davasının 22 Ekim günü yapılan duruşmasına Özgür Gündem gazetesinin muhabirleri alınmadı. Gazetecileri duruşma salonuna sokmayan polislerin, "Bu uygulamaya Güneydoğu'daki gazete yasağına misilleme olarak başvurduk" dedikleri öne sürüldü. Özgür Gündem gazetesi muhabirlerine uygulanan yasak 2 gün sürdü.

Van il merkezindeki Kartal Pasajı'nda bulunan ve Özgür Gündem gazetesi satıldığı için sık sık tehdit edilen Kültür Kitabevi, 23 Ekim gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından

molotof kokteyli atılarak yakıldı. Yangın sonucunda kitabevi ile aynı pasajda bulunan 3 işyeri büyük zarar gördü. Yakılan kitabevinin sahibi Nuri Erdoğan olaydan 2 gün önce kitabevine gelen polislerin, toplatma kararını göstermeksizin Özgür Gündem gazetelerine el koymak istemelerine karşı çıkması üzerine tehdit edilmişti.

Özgür Gündem gazetesinin Kütahya muhabiri Arslan Arıç, Ekim ayı içinde kimliği belirsiz kişiler tarafından ölümle tehdit edildi. Arslan Arıç'e gönderilen "Müslüman Milliyetçi Gençlik" imzalı tehdit mektubunda, "Arslan Arıç adlı köpek, komünist, Ermeni uşağı, vatan haini. PKK ile ilişkilerini biliyoruz. Seni ikaz ediyoruz. Şehit kanları ile sulanan bu vatan, senin gibi nice hain imansızlara mezar olmuştur. Faaliyetlerin senin ve eşin Azime denen ahlaksızın ölüm sebebi olacak" denildi. Arslan Arıç mektubu aldıktan sonra Kütahya Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunarak, can güvenliğinin sağlanmasını ve kendisine tehdit mektubu gönderen kişilerin ortaya çıkartılmasını istedi.

Özgür Gündem Gazetesi Ağrı Bürosu'nun camları 4 Kasım gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından kırıldı. Olay üzerine gazete bürosuna gelen emniyet yetkilileri, yaptıkları kısa bir inceleme sonrasında saldırının sarhoşlar tarafından düzenlendiğini açıkladılar. Bu açıklamayı kabul etmeyen gazete yetkilileri ise olayın planlı bir saldırı olduğunu belirterek, savcılığa suç duyurusunda bulundular.

Özgür Gündem gazetesinin Tatvan muhabirleri Mühraban Artıklar, Pakize Kızılca ve Nevzat Aydın, 5 Kasım sabahı gazetenin Tatvan Bürosu'na gelen polisler tarafından Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. "Cumhuriyet Savcılığı'na gideceğiz" denilerek bürodan çıkartılan, ancak daha sonra Tatvan Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen gazetecilerin, "Abdülislam Orak adlı kişinin gözaltında ölmesi" üzerine gazetede çıkan haberlerle ilgili olarak ifadeleri alındı. Gazeteciler öğle saatlerinde serbest bırakıldı.

Van'da öldürülen Özgür Gündem gazetesi dağıtıcılarından Adnan Işık için 28 Kasım günü düzenlenen cenaze törenine katılan gazete muhabirlerinden İrfan Uçar, törenden sonra gittiği eve baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alındı. İrfan Uçar ile birlikte basılan evde bulunan kişiler de Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Cenaze töreni ile ilgili haberi gazetesine yazdırırken gözaltına alınan İrfan Uçar ile yanındakiler, Van Milletvekili Remzi Kartal'ın girişimleri sonucunda serbest bırakıldı.

Özgür Gündem gazetesinin Mardin Temsilcisi Bahattin Özen ile Mardin muhabirleri Mahmut Taş, Rezzan Güneş ve Akif Şenyiğit gazetenin 25 ve 26 Kasım 1993 tarihli sayılarında yayımlanan bir haber nedeniyle 27 Kasım günü gözaltına alındı. Gazetecilerin gözaltına alınmasına yol açan haberde, "Mardin'in Kızıltepe ilçesinde devriye gezen bir polis panzerinden açılan ateş sonucunda başından vurularak ölen Turgut Berzan Kahraman adlı çocuktan" bahsediliyordu.

Aydınlık: 1993 yılında Özgür Gündem kadar olmasa bile yoğun baskı ve saldırıyla karşılaşan ikinci yayın organı da Aydınlık gazetesi oldu. Aydınlık gazetesi 1 Mayıs günü yayına başladı. Gazete, 26 Mayıs gününden itibaren Salman Rüşdü'nün "Şeytan Ayetleri" adlı kitabından bölümler yayımlanmaya başladı. Bu yayın Aydınlık gazetesine yönelik baskı ve saldırı kampanyasının başlamasına yol açtı. 7 Haziran gününe kadar devam eden yayın, hem savcılıkların hem İslamcı grupların tepkilerine neden oldu. Aydınlık gazetesinin Şeytan Ayetleri kitabından bölümlerin yayımlandığı tüm sayıları (toplam 13) İstanbul Şişli 1. ve 2.

Sulh Ceza Mahkemeleri kararıyla toplatıldı. Toplatma kararları "gazetenin Şeytan Ayetleri adlı kitaptan bölümler yayımlayarak İslam dinine hakaret ettiği" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 175. maddesi uyarınca verildi. Bu arada Aydınlik gazetesi, 29 Mayıs 1994 tarihli sayısında Şeytan Ayetleri adlı kitaptan bölümler yerine İslamiyetin kutsal kitabı Kuran-ı Kerim'den parçalar yayımladı. Ancak bu sayı da "İslamiyete hakaret edildiği" iddiasıyla toplatıldı. Gazete yetkilileri, gazete hakkındaki toplatma kararlarının gerekli inceleme yapılmadan ve önyargılı olarak verildiğini kanıtlamak için Kuran-ı Kerim'den parçalar yayımladıklarını açıkladılar. Ardından da gazetenin toplatılmasını isteyen savcı ile toplatma kararını veren hakim hakkında suç duyurusunda bulundular.

Aydınlik Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Hale Soysü hakkında Haziran ayı içinde gazetede yayımlanan, Salman Rüşdü'nün "Şeytan Ayetleri" adlı kitabından bölümler nedeniyle dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, "İslam dinine hakaret etmekle" suçlanan Hale Soysü'nün Türk Ceza Yasası'nın 175. maddesi uyarınca 2 yıl 6 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Aydınlik gazetesi "Şeytan Ayetleri" adlı kitaptan bölümler yayımlaması nedeniyle fiili saldırılara da maruz kaldı. "Hizbullah" adlı İslami örgütün, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gazete bayilerini tehdit etmesi sonucunda gazetenin bu bölgedeki dağıtımı engellendi. Aydınlik gazetesinin satış ve dağıtımı uzun bir süre 15 il, birçok ilçe ve İstanbul'un bazı mahallelerinde İslamcı grupların saldırı ve tehditleri nedeniyle tamamen ya da kısmen durdu. Aydınlik gazetesi satmakta ısrar eden bayiler çoğu kez saldırıya uğradı. Aydınlik gazetesinin dağıtımı kimi zaman da güvenlik görevlilerinin engelleri sonucunda aksadı.

Gazeteye yönelik en organize saldırı 28 Mayıs günü İstanbul'da meydana geldi. Cuma namazından çıkan kalabalık bir grup radikal İslamcı Cağaloğlu semtindeki, Aydınlik gazetesinin merkez binası önünde toplanarak gösteri yapmaya başladı. Binayı taşa tutan göstericiler, daha sonra binanın altında bulunan Kaynak Yayınevi'ne ait kitabevine girerek burayı tahrip etti. Bu arada kitabevinin 2 çalışanı dövülerek ağır yaralandı. Saldırıya katılan radikal İslamcılardan 17'si gözaltına alındı. Söz konusu 17 kişinin yargılanmasına 13 Temmuz günü İstanbul 13. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Davanın ilk duruşmasında, tutuklu olarak yargılanan 10 sanık serbest bırakıldı. Duruşmada okunan iddianamede sanıkların 9 yılı geçmemek koşuluyla hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi.

Aydınlik gazetesinin İzmir Bürosu, 29 Mayıs günü "Şeytan Ayetleri" adlı kitabın bazı bölümlerinin gazetede yayımlanmasını protesto eden İslamcıların taşlı sopalı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda büroda hasar meydana geldi. İzmir Bürosu, 30 Mayıs günü de bir grup İslamcının taşlı saldırısına maruz kaldı. Saldırıya katılanlardan 10'u polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar kısa süre içinde serbest bırakıldı.

Aydınlik gazetesinin Diyarbakır Bürosu, 1 Haziran sabaha karşı kimliği belirsiz kişiler tarafından kapısına benzin dökülerek yakıldı. Yangında bürodaki eşyalar hasar gördü. Kayseri'de gazete dağıtımı yapan bir araç kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı. 31 Mayıs günü Niğde'de Aydınlik gazetesi satan Emin Akyüz ve Süleyman Yörük adlı 2 kişi, uğradıkları taşlı sopalı saldırı sonucunda yaralandı. 2 Haziran gecesi Gebze ile Adana Osmaniyeli'deki iki gazete bayisine Aydınlik gazetesi sattıkları için patlayıcı madde atıldı. Gazetenin Kırklareli'deki dağıtımı 3 Haziran günü polis tarafından keyfi olarak engellendi. 8 Haziran günü Ankara'da da İlyas Kaygusuz ve Mahzuni Akkuş 2 adlı Aydınlik çalışanı bir süre gözaltında tutuldu.

25 Haziran gecesi Antalya ve çevre ilçelerine gazete dağıtan bir şirketin binasına, Aydınlik gazetesi dağıttığı için kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atıldı. Patlayıcı maddenin yol açtığı yangın sonucunda şirketin deposunda bulunan 1200 kadar gazete ve dergi tahrip oldu. Şirket yetkilileri, bir süre önce "Aydınlik gazetesini satmamaları" için tehdit edildiklerini bildirdiler.

Aydınlik gazetesine yönelik baskı ve saldırılar, sırf Şeytan Ayetleri kitabı nedeniyle olmadı. Gazetenin pek çok haber ve yorumu başta Genelkurmay Başkanlığı olmak üzere çeşitli çevrelerin tepkisini çekti. Aydınlik gazetesinde yayımlanan pek çok haber, gazetenin toplatılmasına ve gazete sorumluları hakkında hapis cezası istemiyle davalar açılmasına yol açtı. Genelkurmay Başkanlığı, Aydınlik gazetesinde yayımlanan haberlerin 6'sı hakkında suç duyurusunda bulundu. Gazetenin ordu ve askerlerle ilgili yayınları Genelkurmay Başkanlığı'nın açık açık dile getirilen tepkileriyle karşılaştı.

Gazetenin yayımladığı yazı dizilerini tanıtmak üzere hazırladığı afişlerin asılmasına çoğu zaman engel olundu. Örneğin; gazetede Ağustos ayı içinde yayımlanan "Başbakan Çiller'in trilyonluk arazi yağması" adlı yazı dizisini tanıtmak üzere hazırlanan reklam afişlerinin asılmasına İstanbul, Ankara ve Mersin'de valiler tarafından izin verilmedi. Aydınlik gazetesinden yapılan açıklamada, uygulamanın yasal olmadığı belirtilerek, "Gazetenin yapacağı yayım valilerin keyfine bağlı değildir. Bir gazetenin ticari afişlerinin engellenmesi tamamen keyfi bir tutumdur" denildi.

Toplu gazete alınan ya da gazete satışı yapılan (kantin, bakanlık, askeri birlik, cezaevi vs.) pek çok resmi kuruluşa Aydınlik gazetesinin girmesine ya da satılmasına izin verilmedi. Pek çok toplantı ve etkinliğe Aydınlik gazetesi muhabirleri alınmadı. Özel bir televizyon kanalında yayımlanan bir programda, "halkı askerlikten soğutacak ifadelere yer verdikleri" iddiasıyla tutuklanan gazeteciler Erhan Akyıldız ile Ali Tevfik Berber'in yargılanmalarını izlemek üzere Genelkurmay Askeri Mahkemesi'ne giden Aydınlik gazetesi muhabirlerinden Sinan Onuş duruşmaya alınmadı. 20 Aralık günü meydana gelen olayda Sinan Onuş'a bir subay tarafından "üst makamların verdiği talimat sonucunda duruşmaya alınmadığı" iletildi. Ayrıca Başbakan Tansu Çiller'in yaptığı bazı yurt gezilerine Aydınlik gazetesi muhabirleri çağrılmadı. Gazete muhabirlerinin Genelkurmay Başkanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı'na girmeleri de yasaklandı.

Aydınlik gazetesi ile gazete çalışanlarının 1993 yılında maruz kaldıkları baskı, saldırı, engelleme ve benzeri uygulamalarla ilgili diğer bazı bilgiler ise şöyle:

Aydınlik gazetesinin Rize muhabiri Üzeyir Atmaç, 30 Haziran günü polis tarafından gerekçesiz olarak gözaltına alındı. Rize'deki bir kahvehanede otururken gözaltına alınan Üzeyir Atmaç, Rize Emniyet Müdürlüğü'nde tehdit edildikten sonra serbest bırakıldı.

Aydınlik gazetesi Diyarbakır muhabirlerinden Ahmet Sümbül, 2 Temmuz gecesi Diyarbakır'daki evini basan polisler tarafından gözaltına alındı ve 6 Temmuz günü tutuklandı. Ahmet Sümbül, gözaltına alınmadan önce, Cudi Dağı'ndaki kamplarda kalan PKK militanlarıyla Aydınlik gazetesi adına röportaj yapmıştı. Ahmet Sümbül gözaltına alınırken, yaptığı röportaj ile ilgili tüm belgelere el konuldu.

Aydınlik gazetesi Erzincan muhabirlerinden Metin Demir, 29 Temmuz günü Serhat adlı üstteğmen ile Çağlayan Jandarma Karakolu'nda görev yapan Mustafa Özmen adlı

astsubay tarafından tehdit edildi. Erzincan'a bağlı Çağlayan köyünde oturan Metin Demir, olay günü arkadaşlarıyla sohbet ettiği bir kahvehaneden alınarak askerler tarafından jandarma karakoluna götürüldü. Mehmet Demir'e dipçiklenerek götürüldüğü karakolda, "Çağlayan Karakolu'na yapılacak bir saldırının sorumlusu sen olacaksın. Bir saldırı olursa seni bir saat içinde kaybederiz. Ama bizimle iyi ilişki içinde olursan sana kimse bir şey yapamaz" denildi.

12 Ağustos sabahı Elazığ'da Aydınlik gazetesi satan Kazım Çağlar, sağ görüşlü bir grubun saldırısına uğradı. Sopalarla dövülen Kazım Çağlar'ın kafasına, götürüldüğü hastanede 16 dikiş atıldı. Kazım Çağlar'a "5 gün iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

Aydınlik gazetesi muhabirlerinden Davut İrk, 20 Ağustos akşamı Ankara'nın Ufuktepe semtinde bir gece bekçisinin ihbarı üzerine gözaltına alındı. Ufuktepe Polis Karakolu'na götürülen ve bir süre karakolda tutulan Davut İrk, gazeteci olduğunun anlaşılması üzerine, "Seninle başka türlü hesaplaşırız" denilerek serbest bırakıldı. Davut İrk, karakoldan çıktıktan sonra, yanına yaklaşan bir otomobilden inen telsizli kişiler tarafından kaçırılmak istendi. Davut İrk'in bağırarak direnmesi üzerine havaya 2 el ateş eden söz konusu kişiler, Davut İrk'i sopalarla döverek ağır yaraladılar. Olaydan sonra Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi altına alınan Davut İrk, kendisine saldıranların sivil polis olduğunu sandığını söyledi.

İstanbul Ümraniye'de 20 Ağustos gecesi şüphe üzerine durdurulan Aydınlik gazetesi muhabirleri İbrahim Tokgöz ve Tolga Gürocak, götürüldükleri karakolda polisler tarafından dövüldü. Yanlarında taşıdıkları kitap ve dergiler nedeniyle karakola götürüldüklerini bildiren İbrahim Tokgöz ve Tolga Gürocak, karakolda Aydınlik gazetesi muhabiri olduklarının öğrenilmesi üzerine 15-20 dakika dövüldüklerini ve daha sonra tehdit edilerek serbest bırakıldıklarını anlattılar.

Aydınlik gazetesine maddi destek sağlamak amacıyla 25 Ağustos günü Antakya'da düzenlenmesi planlanan konsere, Hatay Valiliği tarafından "yeterli güvenlik önlemi alınamayacağı" iddiasıyla izin verilmedi. Konsere, ses sanatçısı Ahmet Kaya ile Küba'dan gelen bir müzik topluluğu katılacaktı.

Antalya'da gazete dağıtımında kullanılan bir araç 5 Eylül günü sabaha karşı "Aydınlik gazetesi dağıtıldığı" gerekçesiyle ikisi silahlı 3 kişi tarafından üzerine benzin dökülerek yakıldı. Daha sonraki günlerde de Antalya'daki bazı gazete bayileri, telefonla aranarak "Aydınlik gazetesi sattıkları takdirde öldürüleceklerine" dair tehdit edildiler.

Aydınlik gazetesinin Malatya muhabiri Necati Kızılkaya, 10 Eylül günü kimliği belirsiz kişiler tarafından dövüldü. Başına vurulan bir sopa darbesi sonucunda yaralanan Necati Kızılkaya, hastanede ayakta tedavi gördü.

Aydınlik Gazetesi Diyarbakır Bürosu muhabirlerinden Zeynel Karak, can güvenliği nedeniyle üzerinde taşıdığı tabanca yüzünden 12 Ekim sabahı evinden çıkarken gözaltına alındı. Zeynel Karak'ın evinde arama yapan polisler, çok sayıda kitap ve dergiye el koydu. Aydınlik Gazetesi Diyarbakır Temsilcisi Yılmaz Odabaşı, "Silahsız dolaşsak faili meçhul cinayete kurban gidiyoruz. Silah bulundursak gözaltına almıyoruz" dedi. Zeynel Karak, 14 Ekim günü tutuksuz olarak yargılanmak koşuluyla serbest bırakıldı.

Aydınlik gazetesinin Moskova muhabiri Özkan Güçtekin, tatilini geçirmek üzere geldiği Türkiye'den Moskova'ya dönerken 26 Ekim günü İstanbul Atatürk Havaalanı'nda

gözüne alındı. Özkan Güçtekin'in, yanında bulundurduğu bazı yayınlar nedeniyle gözüne alındığı öğrenildi. Özkan Güçtekin bir süre sonra serbest bırakıldı.

İstanbul Siyasi Polis Merkezi'nde 8 Aralık günü düzenlenen bir basın toplantısına katılan Aydınlik gazetesi muhabirlerinden İmam Hantaş'ın çektiği fotoğraflara zorla el konuldu. İmam Hantaş'ın fotoğraf makinesindeki filmleri zorla alan bir polis yetkilisi, gazeteciye, "Buraya gelip şerefsizlik yapıyorsunuz. Bir daha buraya gelmeyin" diyerek hakaret etti.

Aydınlik gazetesinin Diyarbakır muhabirlerinden Ferhat Bulak, 12 Aralık günü polis tarafından gözüne alındı. Özgür Gündem gazetesinin Diyarbakır Bürosu önünden gözüne alınan Ferhat Bulak, 10 saat sonra serbest bırakıldı. Ferhat Bulak, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, sorgulandığı Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü ve ölümle tehdit edildiğini söyledi.

Aydınlik gazetesinin Zonguldak muhabirleri Ali Osman İnce ve Seyfi Boyraz 14 Aralık günü bir süre gözüne tutuldu. Muhabirlerin, Aydınlik gazetesi satmayan bir gazete bayisi ile yaptıkları tartışma sonrasında bayinin şikayeti üzerine gözüne alındıkları öğrenildi.

Diğer saldırılar: TİHV'nin belirlemelerine göre, 1993 yılında 33 ayrı olayda, toplam 52 gazeteci, görev yaptıkları sırada kamu ya da güvenlik görevlilerinin tekmeli, küfürlü, coplu saldırılarıyla karşılaştı. (1991 yılında 24 ayrı olayda 52 gazeteci, 1992 yılında da 26 olayda 56 gazeteci saldırıya uğramıştı) Çok sayıda gazeteci gözüne alındı ve tutuklandı. Gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik çok sayıda bombalı-silahlı saldırı yaşandı.

Basın kuruluşlarına, gazetecilere, basın örgütlerine ve basın çalışanlarına yönelik fiili saldırılarla ilgili 1993 yılına ilişkin bazı örnekler şöyle:

Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın İstanbul'daki incelemelerini izleyen Meydan gazetesi muhabiri Bahri Kayaoğlu, Turgut Özal'ın koruma polisleri tarafından dövüldü. 9 Ocak günü meydana gelen olayda Bahri Kayaoğlu'nun yanı sıra Milliyet gazetesi muhabiri Torun Dede ile Günaydın gazetesi muhabiri Nadya Gabeoğlu da tartaklandı. Yediği dayak sonucunda hafif şekilde yaralanan Bahri Kayaoğlu, 17 Ekim 1992 tarihinde de Turgut Özal'ın koruma polisleri tarafından dövülerek havuza atılmıştı.

Devrimci Proletarya dergisi muhabirlerinden Ecman Şişman, dergide yer alacak bazı yazıları matbaaya götürürken, yolunu kesen üç sivil polis tarafından dövüldü. 21 Ocak günü Sirkeci ile Bakırköy arasındaki sahil yolu üzerinde yaşanan olayda Ecman Şişman'ı döven polislerin "34 DT 877" plakalı bir araçtan indikleri bildirildi. Olay sırasında Ecman Şişman'ın bindiği aracın yan camı da polisler tarafından tekmelenerek kırıldı.

1971 yılından bu yana İsveç'te yaşayan ve 1985 yılında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkarılan ünlü Kürt Gazeteci Mahmut Baksi'nin Türkiye'den ayrılmasına izin verilmedi. Uzun bir aradan sonra 1992 yılı Aralık ayında Türkiye'ye gelen Mahmut Baksi, 22 Ocak günü İsveç'e geri dönerken hakkında açılan davalar nedeniyle Kapıkule Gümrük Kapısı'ndan döndürüldü. 1982 yılında İsveç vatandaşlığına kabul edilen Mahmut Baksi, "Türk devletine karşı suç işlemek ve vatan hainliği yapmakla suçlanıyorum. İşin kötü yanı yargılanmak üzere Diyarbakır'a çağrılıyorum. Bilindiği gibi oralarda olağanüstü hal yasaları geçerli. Diyarbakır'a gittiğim takdirde ortadan kaybolabilirim" dedi. Yoğun tepkiler ve girişimler sonucunda Mahmut Baksi'nin yurt dışına çıkışına Şubat ayı başında izin verildi.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ndeki siyasi tutukluların aileleriyle görüşmelerine izin verilmemesi üzerine cezaevi önünde toplanan bir grup tutuklu yakını, uygulamayı protesto için gösteri yaptı. 11 Şubat günü yapılan gösteri, polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Olay sırasında fotoğraf çekmeye çalışan Hürriyet gazetesi muhabirlerinden Toygun Atilla, Bayrampaşa Emniyet Amiri Naci Ekinci'nin verdiği emir sonucunda tartaklanarak bir polis aracına bindirildi. Toygun Atilla'nın telsizi ve fotoğraf makinasına bir süre el konuldu. Gazetecinin telsizi hemen, fotoğraf makinası daha sonra İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzîr'in araya girmesi üzerine içindeki filmler imha edilerek geri verildi.

Hisarcık (Çanakale) Kaymakamı Levent Tunçsiper, kendisi hakkında mizahi yazı yazan Celalettin Abdulkerimoğlu adlı gazeteciyi polis zoruyla makamına getirterek tartakladı ve ağzına zorla gazete soktu. Celalettin Abdulkerimoğlu, Şubat ayı içinde meydana gelen olayı şöyle anlattı: "Kaymakam bey, makamında 'Sen benim hakkımda nasıl yazı yazarsın? Ben bu gazeteyi sana yediririm.' diyerek üzerime yürüdü. Elindeki gazeteyi ağzıma sokmaya çalıştı. Ben de karşılık vermek zorunda kaldım ve Kaymakam'ı ittim. Bir süre mücadele ettik. Ben bir taraftan da 'Arkadaşlar yetişin, Kaymakam delirdi' diye bağıırıyordum". Levent Tunçsiper, daha sonra görevden alındı.

Ankara'nın Zafer Meydanı'nda 8 Mart günü öğle saatlerinde, 8 Mart Kadınlar Günü nedeniyle gösteri yapmak isteyen 150 kişilik bir grup, polis tarafından zorla dağıtıldı. Topluğun dağıtılması sırasında, olayları izleyen gazetecilerden Hürriyet gazetesi muhabirleri Selçuk Şenyüz ile Mehmet Oğuz Şenol da polis tarafından dövüldü. Ayrıca olayları izleyen bazı gazetecilerin çektiği fotoğraflara da zorla el konuldu.

Azadi gazetesinin Van Bürosu, 9 Mart günü polis tarafından basılarak arandı. Arama sonrasında gazete muhabirlerinden Hakan Kartal ile o sırada büroda konuk olarak bulunan Selçuk Matban ve Seyfettin Kızılyıldız adlı 2 kişi gözaltına alındı. 10 Mart günü çıkarıldığı mahkeme tarafından tutuklanan Hakan Kartal, avukatlarının yaptığı itirazın kabul edilmesi üzerine 17 Mart günü serbest bırakıldı. Azadi gazetesinin Malatya Bürosu da 18 Mart günü basılarak arandı. Arama sonucunda büroda bulunan bazı yayın ve belgelere el konuldu.

Yayın hayatına 1992 yılında son veren Güneş gazetesinin yazı işleri müdürlüğünü yapan Işık Yurtçu (Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden), "gazete hakkında verilen bir para cezasının ödenmemesi" gerekçe gösterilerek 15 Mart günü sabaha karşı gözaltına alındı. Işık Yurtçu, para cezasının bir bölümünü ödemesi üzerine akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

Ankara'nın Sincan ilçesinde yayımlanan "Hedef Ankara" adlı yerel gazetenin yöneticisi Hayrettin Değirmenci, 13 Mart günü kimliği belirsiz bir kişinin açtığı ateş sonucunda bacağından vurularak yaralandı. Hayrettin Değirmenci, olaydan sonra yaptığı açıklamada, "Beni Sincan Belediye Başkanı Aziz Gürsoy vurdurttu. Günlerdir, Aziz Gürsoy'un yaptığı yolsuzlukları yazıyordum. Aziz Gürsoy, bu nedenle daha önce beni dövdürtmüş, belediyedeki bir yönetici de beni yazdıklarımın vazgeçmem için tehdit etmişti" dedi.

Mersin'de yayımlanan "Son Havadis" adlı yerel gazetenin sahibi Mustafa Göztaş'ın otomobili, 15 Mart günü Ahmet Cumhuri Karaoğlu, Emin Canga ve Adnan Morbulut adlı 3 kişi tarafından kurşunlandı. Gazetede yayımlanan bazı haberler nedeniyle "otomobili kurşunladıkları" bildirilen 3 saldırgan, olaydan sonra kaçtı.

Afyon'da düzenlenen ve genellikle dini ya da sağ eğilimli yayınların satıldığı kitap fuarı 17 Mart günü öğle saatlerinde polis tarafından basılarak arandı. Arama sonucunda fuarda satulan, Hüseyin Üzmez'in "Çilenin Böylesi", Sadık Albayrak'ın "Yürüyenler ve Sürünenler" ve Şule Yüksel'in "Huzur Sokağı" adlı kitaplarına el konuldu. El konulan kitapların piyasada serbestçe satıldığı ve haklarında verilmiş bir toplatma kararı bulunmadığı bildirildi.

Emeğin Bayrağı dergisinin Edirne muhabirleri Sinan Erdöl ve Arif Yaşa, 18 Mart gecesi Edirne'de, Bursa muhabiri Metin Arıkan 18 Mart günü Bursa'da, Malatya Temsilcisi Hüsnüye Mitli 20 Mart günü Nusaybin'de ve Adana Temsilcisi Hatice Güden de 21 Mart günü Adana'da gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tümü daha sonra serbest bırakıldı. Derginin Malatya Bürosu da 25 ve 26 Şubat günleri 2 kez polis tarafından basıldı.

Cizre'nin Cudi mahallesinde Newroz bayramı nedeniyle 21 Mart günü yapılan bir gösteriyi izleyen gazetecilere, özel tim görevlileri tarafından ateş açıldı. Gösteriyi bir binanın çatısına çıkararak izleyen gazeteciler, ateş açılması sırasında yere yatabilecek zamanı bulmalarından dolayı ölümden kurtuldular. Gazetecilere ateş açılması, özel bir televizyon kanalında görev yapan bir kameraman tarafından görüntülendi. Bu görüntüler 22 Mart akşamı televizyondan yayımlandı.

Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde 21 Mart günü düzenlenen Newroz kutlamalarını izleyen Mücadele dergisi muhabirleri Fikret Eğilli ve Sakine Fidan ile yanlarında bulunan Nabil Yalem adlı genç polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan 3 kişi, fotoğraf makinelerindeki filmlere el konulduktan sonra akşam saatlerinde serbest bırakıldı. Aynı gün Adana'nın Güllübağ semtinde de Newroz kutlamaları sırasında çıkan olayları izleyen Yeni Ülke gazetesi muhabirleri Halil Işık ve Mehmet Çiftçi polis tarafından dövüldü. Dövülen gazetecilerin fotoğraf makinelerindeki filmlere de el konuldu.

Newroz dergisinin Diyarbakır'daki bürosuna 28 Mart akşamı gizlice giren kimliği belirsiz kişiler, büroda bulunan eşya ve evrakları tahrip etti. Olay nedeniyle polisi sorumlu tutan dergi yetkilileri, büroya giren kişilerin dergiye ait 650 bin lira ile çok sayıda dokümanı çaldıklarını ve dergi arşivine büyük zarar verdiklerini bildirdiler.

Yeni Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabirleri Nalan Alıcı ve Veysi Kaya 30 Mart günü bir haber nedeniyle gittikleri Kulp'ta askerler tarafından gözaltına alındı. Jandarmanın karakolunda sorgulanan Nalan Alıcı ve Veysi Kaya 1 Nisan günü serbest bırakıldı.

Tavır dergisinin Ankara Bürosu 19 Nisan günü polis tarafından basıldı ve o sırada büroda toplantı yapan 80 kişi dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alındıktan sonra Ankara Siyasi Polis Merkezi'ne götürülen 80 kişinin bir bölümüne işkence yapıldı. Gözaltına alınanlardan 18'i 3 Mayıs günü tutuklandı. Tutuklanan 18 kişinin adları şöyle: "Ali Alper Kara, Günay Eren, Mesut Sevimli, Özgür Sarıoğlu (15), İhsan Cibelek, Hakan Yılmaz (17), Özgür Barış Özçelik, Ercan Mırık, İzzet Meriç, Atif Şah, İbrahim Doğan, İlhan Demirel, İsmail Akpınar, Naci Yoıcu, Erkan Özbilge, Özlem Cibelek, Sibel Şahanoğlu ve Emine Karaçay".

1 Mayıs günü İstanbul Çağlayan'da Türk İş tarafından düzenlenen 1 Mayıs mitingi sonrasında yürüyüş yapmak isteyen bir grupla polis arasında çıkan çatışmayı görüntülemek isteyen Milliyet gazetesi muhabirlerinden Musa Ağacık polis tarafından dövüldü. Yediği dayak sonucunda hafif şekilde yaralanan Musa Ağacık'ın fotoğraf makinasındaki filmlere de el konuldu.

İstanbul'un Bahariye semtinde düzenlenen bir ev baskınında öldürülen Şengül Yıldırın adlı genç kız için 4 Mayıs günü İstanbul Maltepe'de düzenlenen cenaze töreni sırasında çıkan olayları görüntülemek isteyen Meydan gazetesi muhabiri Ümran Aras, Türkiye gazetesi muhabiri Mehmet Beytül ve Sabah gazetesi muhabiri Ahmet Uçar polis tarafından dövüldü. Cenaze töreninden sonra da Aydınlik gazetesi muhabiri Mustafa Çetinkaya, "mezarlıkta bulunan polislerin fotoğrafını çektiği" için bir süre gözaltında tutuldu. Mustafa Çetinkaya'yı döverek bir arabaya bindiren polisler, gazetecinin çektiği fotoğraflara el koydular.

Hürriyet gazetesi muhabirlerinden Mehmet Sıldır, 7 Mayıs günü Ankara Adliyesi'nde fotoğraflarını çektiği bir grup yankeseci tarafından dövülerek yaralandı. Yediği dayak sonucunda kaşı yarılan Mehmet Sıldır, "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu aldı. Mahkeme salonunun içinde dövüldüğünü anlatan Mehmet Sıldır, olaya çevrede bulunan polislerin müdahale etmediklerini söyledi.

Hürriyet gazetesi foto muhabirlerinden Mehmet Oğuz, 12 Mayıs günü Ankara'nın Eryaman semtinde trafik kazalarını protesto eden bir grubun yaptığı gösteriyi izlerken polis tarafından dövüldü. Dayak sonucunda bir ayağı kırılan Mehmet Oğuz hastanede tedavi altına alındı. Gazeteciler Cemiyeti tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, "gazetecilerin, özellikle de foto muhabirlerinin görevleri sırasında dövülmeleri polis tarafından adeta gelenek haline getirilmiştir. Bu demokrasi ayıbı, yetkililerin her defasında 'bir daha olmayacağına' dair söz vermelerine ve özür dilemelerine karşın devam etmektedir" denildi.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesi yakınlarında çıkan bir çatışmada öldürülen 13 PKK militanının gömüldüğü bölgeye giden Özgür Gündem gazetesi muhabiri Salih Tekin ile Gerçek dergisi muhabiri Cengiz Argüç 22 Mayıs günü Kulp Emniyet Müdürlüğü'nde 24 saat süreyle gözaltında tutuldu. Gözaltında buldukları süre içinde dövülen ve ölümlü tehdit edilen 2 gazeteci, "ölen PKK militanlarının mezarlarını açmakla" suçlandılar. Gerçek dergisi Diyarbakır muhabirleri Nasır Gül ve Özer Yıldız da 20 Mayıs günü bir duruşmayı izlemek üzere gittikleri Diyarbakır DGM'de bir süre gözaltında tutuldu.

İstanbul'un Cağaloğlu semtindeki Milli Eğitim Müdürlüğü önünde gösteri yapmak isteyen lise öğrencilerinin polis tarafından dövülerek dağıtılmasını görüntülemek isteyen 2 foto muhabiri polislerin saldırısına uğradı. Dövülen muhabirlerin fotoğraf makinelerindeki filmlere el konuldu.

Zaman gazetesi Edirne Bölge Müdürü Şükrü Aslan, 23 Mayıs günü Faruk Yücel adlı emniyet müdürünün saldırısına uğrayarak dövüldü. Yediği dayak sonucunda yaralanan Şükrü Aslan'a "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Şükrü Aslan, daha sonra savcılığa suç duyurusunda bulundu. Olaya "Şükrü Aslan'ın aracının Faruk Yücel'in özel arabasına çarpmasının neden olduğu" öğrenildi.

Sabah gazetesi muhabirlerinden Yılmaz Güven ve Şükran Özçakmak 9 Haziran günü bir haber nedeniyle gittikleri Bayrampaşa Cezaevi'nde, Cezaevi 2. Müdürü Yılmaz Barut ile bir grup gardiyan tarafından dövüldü. Dövülen gazetecilerin fotoğraf makinalarına el konuldu.

İstanbul Kartal Vergi Dairesi'nde çalışan memurların, kreş açılması isteğiyle 9 Haziran günü yaptıkları gösteri, polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Kartal Meydanı'nda toplanan memurları copleyarak dağıtan polisler bazı gazetecileri dövdüler. Bu nedenle Sabah ve Meydan gazeteleri muhabirlerinin de aralarında bulunduğu 20 kişi yaralandı.

Genellikle sol içerikli yayınların satıldığı Konya Güneş Kitabevi 16 Haziran akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından camu kırıldıktan sonra yakıldı. Yangın sonucunda kitabevinde bulunan kitap ve yayınların bir bölümü zarar gördü. Kitabevi tamir edildikten sonra Temmuz ayı başında yeniden faaliyete geçti.

Devrimci Çözüm dergisinin İstanbul'daki merkezine 21 Haziran günü baskın düzenleyen silahlı 5 kişi, büroda bulunanların üzerine ateş açtı. Açılan ateş sonucunda Özgür Akbulut (bir gözü kör oldu), Nurcan Güzel (yazı işleri müdürü), Gülay Kahraman, Cafer Givilli ve Erkan Yalçın adlı kişiler kurşunla, Önder Dursun ve Yusuf Büyükdag adlı kişiler ise cam kırıklarıyla yaralandı. Baskın sonrasında, olayda yaralanan Önder Dursun ve Yusuf Büyükdag'ın da aralarında bulunduğu 14 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınan diğer 12 kişinin adları şöyle: "Derya Yıldız, Adile Soylu, Kamil Esen, Abuş Nacar, Enver Yoloğlu, Nergiz Gülmez, Ayla Önder, Hasan Büyükdere, Nuran Şentürk, Memik Horoz, Hatice Demir ve İsmail Yılmaz". Dergiye düzenlenen saldırıya, Devrimci Sol örgütü içindeki örgütsel ayrılığın yol açtığı belirlendi. Bu arada olaydan kısa bir süre sonra Mücadele dergisinin İstanbul'daki merkezi polis tarafından basıldı ve 42 kişi gözaltına alındı. 15 gün süreyle gözaltında tutulan ve işkence gören bu kişilerden 19'u hakkında daha sonra İstanbul DGM Savcılığı tarafından "Terörle Mücadele Yasası"nın 7. maddesi uyarınca dava açıldı.

Samsun'un Vezirköprü ilçesinde gazetecilik yapan Mustafa Şahin, 22 Haziran günü Kaymakam Emin Avcı'nın gözü önünde bir grup polis tarafından dövülerek karakola götürüldü. Olaydan sonra "4 gün iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu alan Mustafa Şahin, savcılığa suç duyurusunda bulundu. Mustafa Şahin, Vezirköprü İlköğretim Bölge Okulu'ndaki cinsel taciz ve sarkıntılık olaylarını ortaya çıkarması nedeniyle saldırıya uğradığını öne sürdü. Mustafa Şahin, 8 Ağustos günü de evinin önünde 4 kişinin saldırısına uğrayarak dövüldü.

Emeğin Bayrağı dergisinin Malatya muhabiri Erdal Biber, 2 Temmuz günü meydana gelen kanlı olayları izlemek üzere gittiği Sivas'ta sivil polisler tarafından dövüldü. Erdal Biber, yaptığı açıklamada, "Beni döven polislere muhabir olduğumu söylemem bir şeyi değiştirmede. Ayrıca hakarete uğradım ve ölümlü tehdit edildim. Fotoğraf makinamdaki filmlere de el konuldu" dedi.

Sabah gazetesi Malatya muhabiri Remzi Hayta, 6 Temmuz günü Malatya'daki bürosuna gelen silahlı 4 kişi tarafından götürüldüğü İnönü Üniversitesi Kampüsü'nde dövülerek yaralandı. "Yazdığımız haberlere dikkat edin. Her önünüze gelen şeyi haber yaparsanız sonunuz daha kötü olur" diyerek, Remzi Hayta'yı dövmeye başlayan 4 kişinin kimlikleri öğrenilemedi. Remzi Hayta, Malatya Devlet Hastanesi Nöroloji Servisi'nde bir süre tedavi gördü.

Azadi Gazetesi Urfa Bürosu 9 Temmuz gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı. Büronun camını kırarak içeriye giren kimliği belirsiz kişiler, büroda bulunan tüm eşya ve kitapları bir araya getirerek ateşe verdiler. Yangın sonucunda büroda büyük hasar meydana geldi. Azadi Gazetesi Urfa Temsilcisi İsmail Öztürk, olayın bir komplo olduğunu ve yangının karanlık güçler tarafından çıkartıldığını söyledi. Polis yetkilileri ise bu açıklamayı yalanlayarak, yangına elektrik kontağının yol açtığını öne sürdüler. Ancak daha sonra Cumhuriyet Savcısı Üresin Aysan başkanlığındaki bir bilirkişi heyeti tarafından büroda yapılan inceleme sonucunda "bürodaki elektrik sisteminin hatasız olduğuna" ve "yangının kundaklama sonucunda çıktığına" dair tutanak tutuldu.

10 Temmuz günü Mersin İstasyon Meydanı'nda, Sivas'ta meydana gelen olayları protesto için gösteri yapmak isteyen 500 kişi polis tarafından coplanarak dağıtıldı. Gösterinin dağıtılması sırasında olayları izleyen Milliyet gazetesi muhabiri Cumhur Soylar ile Toros gazetesi muhabiri Ahmet Özdemir, başlarına copla vurulması sonucunda yaralandı.

Dini tarikatlar hakkında hazırladığı bir haberle ilgili bilgileri toplamak amacıyla 16 Temmuz günü Denizli'deki Vatan Talebe Yurdu'na giden Nokta dergisi muhabirlerinden Kutlu Esendemir, Yurt Müdürü Mustafa Çelebi tarafından dövüldü. Yurttan kaçarak kurtulan Kutlu Esendemir, daha sonra Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

İşçi Partisi'nin 24 Temmuz günü Zonguldak'ta düzenlediği "Maden Ocaklarının Kapatılmasına ve Özelleştirmeye Hayır" mitingi sonrasında meydana gelen olayları izleyen ve görüntülemeye çalışan gazetecilerden bazıları polisler tarafından dövüldü. Dövülen gazetecilerden Cumhuriyet gazetesi muhabiri Nazım Ayaroğlu başından yaralandı. Olaydan sonra Adli Tabiplikten "3 gün süreyle iş göremeyeceğine ve 10 günde iyileşeceğine" dair doktor raporu alan Nazım Ayaroğlu, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

İstanbul'da faaliyet gösteren ve genellikle sol görüşlü dergi ve gazetelerin basıldığı Aydımlar Matbaası, 28 Temmuz gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından kundaklandı. Kundaklama sonucunda çıkan yangında binlerce yayın tahrip oldu ve 7 milyar lira civarında hasar meydana geldi. Matbaanın "Devrimci Çözüm" adlı aylık derginin yayına hazırlanmasına tepki gösteren Dursun Karataş yanlısı Devrimci Sol militanları tarafından yakıldığı belirlendi. Aydımlar Matbaası 18 Temmuz günü de Dursun Karataş yanlısı Devrimci Sol militanları tarafından basılarak tahrip edilmişti.

Sabah gazetesinin Cizre muhabiri Ramazan İmrağ, 1 Ağustos günü işyerine gelen polisler tarafından "yasak Kürtçe kaset bulundurduğu" iddiasıyla gözaltına alındı. Ramazan İmrağ, 24 saat sorgulandıktan sonra 2 Ağustos günü serbest bırakıldı. Ramazan İmrağ, 1992 yılı Ağustos ayı içinde Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Şırnak'ta yaptığı incelemeleri izledikten sonra özel timler tarafından gözaltına alınmış ve dövülerek yaralanmıştı.

Mücadele dergisinin İstanbul'daki merkezinde görev yapan muhabirlerden Savaş Karakurum (24) ve Zeynep Arıkan Gülbağ (25) 2 Ağustos günü saat 17.30 sıralarında Sultanahmet semtinde uğradıkları silahlı saldırı sonucunda yaralandı. Saldırı sırasında yoldan geçen Nazmiye Şakir adlı kadın da kaza kurşunuyla vuruldu. Olaydan sonra hastanede tedavi altına alınan yaralılardan, karnına iki kurşun isabet eden Zeynep Arıkan Gülbağ'ın sağlık durumu uzun bir süre ciddiyetini korudu. Gazetecilere düzenlenen silahlı saldırıya, Devrimci Sol içinde yaşanan anlaşmazlık yol açtı. Saldırı, "Bedri Yağan grubu" tarafından düzenlendi.

Özgür Gündem gazetesinin Bitlis muhabirlerinden Ferhat Tepe'nin kaçırılarak öldürülmesini protesto için 11 Ağustos günü Adana Valiliği'ne siyah çelenk bırakmak isteyen gazeteci ve kitle örgütü yöneticilerinden oluşan bir topluluk polis tarafından engellendi. Topluluğu tartaklayarak Adana Valiliği önünden uzaklaştıran polis ekipleri, 7'si gazeteci 10 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Hacı Çetinkaya (Özgür Gündem Gazetesi Adana Temsilcisi), gazeteciler Asiye Sürücü, Halil Işık, Arslan Sarıç, Songül Genç, Bülent Türkmen ve Çağatay Yödek ile sendikacılar Necatî Özel, Kerim Timur ve Fatma Reyhan". Ferhat Tepe'nin ölümünü kınamak amacıyla Ankara'da İçişleri Bakanlığı, İzmir'de de valilik önüne siyah çelenk bırakmak isteyen gazeteciler polis tarafından engellendi.

Çağdaş Gazeteciler Derneği Güney Marmara Şubesi'nin Bursa Kültürpark içindeki lokaline 22 Ağustos gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından ses bombası bırakıldı. Lokalın tuvaletine bırakılan bombanın patlaması sonucunda Tamer Yüksel adlı kişi yaralandı ve lokalde hasar meydana geldi. ÇGD Güney Marmara Şubesi Başkanı Adnan Baştopçu, "Saldırının ne amaçla ve kimin tarafından yapıldığı bilinmiyor" dedi. Ancak daha sonra lokalin radikal İslamcı bir örgütün (İBDA-C) militanları tarafından bombalandığı ortaya çıktı.

Trabzon'da yayımlanan "Özgür Karadeniz" adlı yerel gazetenin muhabirlerinden Ufuk Dağbay, maaşlarının verilmemesini protesto eden belediye işçilerinin 22 Ağustos günü Trabzon'da düzenledikleri gösteriyi izlerken polis tarafından dövülerek gözaltına alındı. "Yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla sorgulanan Ufuk Dağbay, 28 Ağustos günü çıkarıldığı mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

Sosyal Demokrat Halkçı Parti tarafından 26 Ağustos günü İzmit'te düzenlenen bir kapalı salon toplantısını izleyen İnterstar Televizyonu kameramanlarından Berkan Aytuk, bir grup SHP'linin saldırısına uğrayarak tartaklandı. Saldırganların hakaretlerine de maruz kalan Berkan Aytuk, SHP Kocaeli İl Örgütü yöneticilerinden Remzi Özkan tarafından yumruklandı. Olay, Basın Konseyi tarafından tepkiyle karşılandı.

Komal Yayınevi'nin Adana Bürosu 3 Eylül sabahı polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda büroda bulunan 250'ye yakın yayına el konuldu.

Zaman gazetesinin Adıyaman muhabirlerinden Ragıp Ersoy, yazacağı bir haber için bilgi almak üzere gittiği nüfus idaresi önünde Adıyaman Nüfus Müdürü İsmail Hakkı Ulu tarafından dövülerek yaralandı. Ragıp Ersoy'a olaydan sonra gönderildiği hastanede, "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" dair doktor raporu verildi. Olayla ilgili olarak İsmail Hakkı Ulu hakkında idari ve adli soruşturma açıldı.

Mücadele dergisi muhabirlerinden Özkan Köylüoğlu, 20 Eylül günü bir duruşmayı izlemek üzere gittiği İstanbul DGM'de polis tarafından gözaltına alındı. Aynı akşam serbest bırakılan Özkan Köylüoğlu, izlediği bir duruşmada çektiği fotoğraflar nedeniyle gözaltına alındığını ve götürüldüğü Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü söyledi. Sırtındaki ve yüzündeki işkence izleri doktor raporuyla belgelenen Özkan Köylüoğlu, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu.

İğdir'in Dörtüol Caddesi üzerinde bulunan "Yeşil İğdir" adlı sağ eğilimli yerel gazetenin bürosuna 5 Ekim günü öğle saatlerinde PKK militanları tarafından patlayıcı madde atıldı. Ölen ya da yaralananın olmadığı saldırı sonucunda büroda hasar meydana geldi.

Gelibolu (Çanakale) Milli Eğitim Müdürü Kenan Üzmez, ilçeye bağlı köylerdeki ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin okula gazete getirmelerini yasakladı. Kenan Üzmez, aldığı kararın tepki uyandırması üzerine yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Öğretmenlerin okula gazete getirmelerini değil, sınıfta gazete okumalarını yasakladım. Çünkü geçen yıl sınıfta gazete okuyan bir öğretmen hakkında soruşturma açıldı. Bu nedenle arkadaşlarımı uyardım ve 'sınıfta gazete okumayın' dedim. Öğretmen gazete alıp sınıfa gelse; öğrencileri de alıp o gazeteyi okusa, siz hoş karşılar mısınız?" Kararı tepkiyle karşılayan Eğitim Sen Çanakale Şube Başkanı Alaattin Özkurnaz ise gazete yasağına karşı çıktıklarını belirterek "Özgür düşüncenin olmadığı bir ortamda demokratik bir eğitimden söz edilemez" dedi.

İstanbul'daki Tuzla Tersanesi'nde çıkan bir yangını izlemek üzere olay yerine giden özel bir televizyon kuruluşunun muhabirlerinden Murat Buldu, Tersane Müdürü Baki Gülbayrak ve adı öğrenilemeyen bir tersane görevlisinin saldırısına uğrayarak dövüldü. Olay sırasında burnu kırılan Murat Buldu, kaldırıldığı hastanede ameliyat edildi.

Azadi gazetesinin sahibi İkramettin Oğuz, 18 Ekim günü gazetenin İstanbul'daki merkezine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde 3 saat süreyle ifadesi alınan İkramettin Oğuz, aynı akşam serbest bırakıldı.

26 Ekim günü Samsun 19 Mayıs Üniversitesi'nde öğrencilerin yaptığı yemek boykotunu görüntülemek ve haber haline getirmek için üniversiteye giden özel bir televizyon kuruluşunun muhabiri Osman Sağırlı ile kameraman Alper Kaplan, üniversite görevlileri tarafından dövüldü. Olayı tepkiyle karşılayan Basın Konseyi, gazetecileri döven Yurt Müdürü Ali Sefakara, Müdür Yardımcısı Mehmet Aslan ve Yemekhane Müdürü Cihangir Sabah ile 10 kadar yemekhane görevlisi hakkında yasal işlem yapılmasını istedi.

Düzce'de yayımlanan "İnsana Dost" adlı yerel gazetenin muhabirlerinden Arzu Subaşı, 2 Kasım günü Kaymakam ve Emniyet Müdürü'nün de katıldığı bir toplantıda Düzce Jandarma Bölük Komutanı Yüzbaşı Zait Engin'in hakaretlerine maruz kaldı. Zait Engin, toplantıda Arzu Subaşı'ya önce "Siz kişilsiz, terbiye almamış, kötü niyetli gazetecisiniz" diye bağırdı. Ardından da Arzu Subaşı'nın toplantıyı terk etmesini istedi. "İnsana Dost" gazetesi bu olaydan kısa bir süre önce Düzce'ye bağlı Kaynaşlı kasabasında görev yapan bir astsubayın yasadışı uygulamalarını yazmış ve bu haber nedeniyle astsubayın görev yeri değiştirilmişti.

Gaziantep'te yayımlanan "Sabah" adlı yerel gazetenin genel yayın yönetmenliğini yapan Nurgül Balcıoğlu, 10 Kasım gecesi evine gelen kimliği belirsiz bir kişi tarafından tabancayla vurularak yaralandı. Bacağından iki kurşunla vurulan ve bir süre hastanede tedavi gören Nurgül Balcıoğlu, gazetede yayımlanan, belediyelerdeki yolsuzluk olaylarıyla ilgili haberlerin silahlı saldırının nedeni olabileceğini söyledi.

Trabzon'da yayımlanan "Özgür Karadeniz" adlı yerel gazetenin bürosuna, 19 Kasım akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından tabancayla ateş edildi. Ölen ya da yaralananın olmadığı silahlı saldırı sonucunda büronun camları hasar gördü. Gazete tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, "Gazetemize yönelik saldırılar çeşitli boyutlarda devam etmektedir. Bugüne değin, gazetenin basıldığı matbaalar tehdit edildi. Çalışanları gözaltına alındı, işkence gördü ve tutuklandı. Tüm sayıları toplandı" denildi.

Ankara Abidinpaşa Lisesi öğrencilerinin 3 Aralık günü düzenledikleri bir gösteriyi izlemek üzere okula giden Gerçek dergisi muhabirleri Şendoğan Yazıcı ve Sultan Özer, polis tarafından dövüldü. Olayla ilgili bir açıklama yapan Gerçek Dergisi Ankara Temsilcisi Mustafa Yalçın, "Muhabirimiz Sultan Özer olay sırasında saçlarından tutularak yerde sürüklenmiş ve 6 polis tarafından tekmelerle dövülmüştür. Şendoğan Yazıcı'nın da fotoğraf makinesi kırılmış ve basım kartına el konulmuştur" dedi.

Gerçek dergisinin Sivas muhabiri Cevat Aktaş, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde öğrencilerin düzenlediği bir toplantı ile ilgili haberi, 24 Aralık akşamı dergi merkezine postaneden faksla gönderdikten sonra postane görevlilerinin ihbarı sonucunda gözaltına alındı. Yazdığı haberle ilgili olarak sorgulanan Cevat Aktaş, 25 Aralık sabahı savcılık tarafından serbest bırakıldı.

PKK'nın basın yasağı

Basına ve gazetecilere yönelik baskı, yasaklama ve engellemelere yılın son 3 aylık döneminde PKK da katıldı. PKK, bazı günlük gazeteler ile Anadolu Ajansı'nın Diyarbakır'daki bürolarının kapatılmasını ve buralarda görev yapan gazetecilerin görevlerinden istifa etmelerini istedi. PKK'nın bu konudaki kararı, 16 Ekim günü silahlı 2 militan tarafından Diyarbakır'dan alınarak Silvan yakınlarındaki dağlık alanda bulunan bir PKK kampına götürülen gazete yetkililerine iletildi. Gazetecilere kararı ileten PKK yetkilisi, "Burjuva basını ve onun kalemlerleri, devletin Kürdistan'da yürüttüğü kirliliği savaşa adeta sözcüleri durumuna gelmiştir. Öte yandan sosyalist basına yapılan baskılara, gazetecilerin öldürülmesine, dağıtımcılara yapılan saldırılara burjuva basını hep duyarsız kalmıştır. Bizler, basının özgür ve tarafsız bir şekilde yayın yapmasından yanayız. Fakat şu an mevcut gazeteler, kraldan çok kralcı kesilmişlerdir. Gazeteler, özel savaş ve verilen ulusal kurtuluş mücadelesini çarpıtarak, özünü boşaltarak, kamuoyunun doğru haber alma özgürlüğünü engellemişlerdir. Alman karara, burjuva gazetelerinin yanı sıra Aydınlık gazetesi de dahildir" dedi. PKK yetkilisi, alınan kararın uygulanması için gazetecilere 19 Ekim gününe kadar süre tanıdığını ve karara uymayanların cezalandırılacağını da sözlerine ekledi.

PKK'nın basına yönelik olarak aldığı yasaklama kararı Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gazetecilik faaliyetlerini durma noktasına getirdi. Bazı günlük gazetelerin Diyarbakır'daki büroları, PKK'nın isteği doğrultusunda 18 Ekim sabahından itibaren kapandı. Bölgede görev yapan 100'den fazla gazeteci de PKK'nın kararı doğrultusunda görevlerini bıraktı. TRT ve Anadolu Ajansı ile Zaman ve Türkiye gazeteleri karara uymayarak bürolarını kapatmadı. Diyarbakır'da yayımlanan "Söz" adlı yerel gazete de çalışmalarını sürdürdü. Söz gazetesi, 2 Ocak 1994 tarihinde PKK militanları tarafından bombalandı. Merkezi Diyarbakır'da olan Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti de 19 Ekim sabahından itibaren çalışmalarına ara verdi.

19 Ekim günü PKK adına yapılan bir açıklamada, "basına yönelik yasaklama kararının Özgür Gündem gazetesi dışında kalan tüm günlük gazeteler ile haber ajansları ve yabancı gazetecileri de kapsadığı" belirtildi. Yabancı gazetecilerle ilgili yasaklama kararı 25 Ekim günü kaldırıldı. Basına getirilen yasaklama sonucunda Urfa, Mardin, Batman, Tunceli ve Siirt'teki gazetecilik faaliyetleri de büyük ölçüde durdu. Bu arada Milliyet gazetesinin Tunceli muhabiri Ferit Demir, "gazeteciliği bırakması için yapılan çağrıya uymaması" üzerine 22 Ekim günü PKK militanları tarafından kaçırıldı. Ferit Demir, gazetecilik yapmaktan vazgeçmesi üzerine 26 Ekim günü serbest bırakıldı.

Yasaklama kararıyla birlikte, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki pek çok yerleşim merkezinde gazete satışları durma noktasına geldi. Diyarbakır, Batman, Siirt, Tunceli ve Cizre'ye gelen günlük gazetelerin bayiler tarafından alınmaması üzerine devreye giren polis ekipleri, karakol binalarının önünde gazete satmaya başladı. Polislerin satmaya çalıştığı gazeteler bazı istisnalar dışında halk tarafından satın alınmadı. Gazete satmaya devam eden, İğdir'deki bir bayiiye 20 Ekim sabahı patlayıcı madde atıldı.

PKK'nın basına getirdiği yasaklamalar kamuoyunda geniş yankı uyandırdı ve tepkilere neden oldu. PKK, aldığı bu karar nedeniyle Türkiye içindeki ve dışındaki pek çok basın kuruluşu tarafından kınandı. PKK'nın aldığı karara, İnsan Hakları Derneği de tepki gösterdi. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, 21 Ekim günü yaptığı açıklamada, gazete bürolarının

kapattırılmasının ve gazete dağıtımının engellenmesinin insan hakları ve halkın haber alma özgürlüğü açısından ciddi bir sorun olduğunu bildirdi. Devletin, 12 Eylül askeri darbesiyle başlayan ve bugüne kadar devam eden yaklaşımı sonucunda, halkın bilgilendirme ve haber alma özgürlüğü önünde engeller oluşturulduğunu belirten Akın Birdal, şunları söyledi: "Devlet, 'Ben devletim, istediğim gazete ve dergiyi toplatırım, istediğimi yazdırırım, istemediğimi yazdırmam. Buna karşı gelenleri cezalandırırım' tutumunu egemen kılmıştır. Bugün basımın, işlevini yerine getirememesinin birinci derecede sorumlusu devlettir. Bütün bunlara karşın Diyarbakır ve çevresindeki gazete bürolarının kapatılması ile gazetecilerin çalışma hakkına ve halkın haber alma özgürlüğüne yönelik durumun derhal sona erdirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Gazetecilerin, özgür basın ilkelerinde sağlayacakları birliktelik ve bu yoldaki kararlılıkları, hem bu duruma son verecek hem de haber alma özgürlüğünün kullanılmasına olanak sağlayacaktır".

30 Ekim günü BBC'nin Türkçe Servisi'ne bir demeç veren PKK lideri Abdullah Öcalan, bölgede görev yapan gazetecileri "gazeteci kılığına girmiş özel savaş elemanları" olmakla suçladı. Basma konulan yasağın yanlış anlaşıldığını savunan Abdullah Öcalan şunları söyledi: "Bizim aslında basına sansür uygulama gibi bir kararımız yok. Yeter ki objektif bir temelde gelinsin ve bilgi alınsın. Fakat bir şartımız var. Basın özel savaşın emrine girerse; örneğin bir Lice katliamı var. Bu konuda bir tek doğru bilgi vermezse, biz bu basını nasıl basın olarak kabul edebiliriz. Basının görevi gerçekleri kamuoyuna olduğu gibi aktarmak değil midir? Bize göre bu hiç yapılmadı ve Lice ile ilgili tek bir doğru haber verilmedi. Bunun gibi yüzlerce, binlerce olay var. Doğru bilgilendirme yapılmıyor. Biz buna basım diyemeyiz. Bunlar olsa olsa, haberleri, olayları örtbas etmek isteyen basım kılıklı özel savaş birimleridir. Biz bunlara karşıyız. Bunların Kürdistan'daki bazı bürolarını, temsilciliklerini işletmemeye kararlıyız. Yoksa dürüst basma yardımcı olma gibi politikamız var".

Toplatılan yayınlar

Başta Kültür Bakanı Fikri Sağlar olmak üzere pek çok yetkilinin, son 2-3 yıl içinde sık sık yinededikleri "yasak yayım uygulamasına son verilmiştir" şeklindeki açıklamalara karşın, 1993 yılında da kitap, dergi ve benzeri yayınlar hakkında toplatma kararları verilmesine devam edildi. 1993 yılında 425 gazete ve dergi ile 29 kitap hakkında toplatma kararı verildi. (1991 yılında 121 gazete ve dergi ile 29 kitap, 1992 yılında ise 189 gazete ve dergi ile 20 kitap toplatılmıştı) Toplatma kararlarının önemli bir bölümü "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri^(*) uyarınca alındı.

Toplatılan yayımlarla ilgili bazı bilgiler ve 1993 yılında tanık olunan ilginç toplatma kararları şöyle:

Özgür Gündem gazetesinin 1 Ocak 1993 tarihli sayısı, İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca toplatıldı. Toplatma kararı, "PKK tarafından yapılan bir basım açıklaması"nın gazetede yer alması gerekçe gösterilerek verildi. Aynı açıklamayı yayımlayan Cumhuriyet ve Türkiye gazeteleri hakkında ise bir işlem yapılmadı.

(*) "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi, "yasadışı örgütlere yönelik operasyonlara katılan güvenlik görevlilerinin ya da muhbirlerin kimliklerini açıklayan ve yasadışı örgütlere ait bildirimleri yayımlayanlara ve yasadışı örgütleri övenlere", 8. maddesi ise "bölücülük propagandası yapanlara" çeşitli hapis ve para cezaları verilmesini öngörüyor.

Azadi gazetesinin 8 Şubat 1993 tarihli 39. sayısı, İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplatıldı. Toplatma kararı, "gazetede yer alan bazı yazılarda bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla verildi. Azadi Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Sedat Karakaş, kararı protesto ederek, "Arkadaşımız Zeki Okçuoğlu, rahatsızlığı nedeniyle bu hafta yazısını yazamamıştı. Biz de bu durumu arkadaşımızın köşesine bir not koyarak okuyucularımıza duyurmuştuk. Toplatma kararında Zeki Okçuoğlu'nun yazmadığı bu yazıda 'bölücülük propagandası yapıldığı' öne sürülüyor. Bu da DGM savcılarının gazetemizi okumadan toplatma kararı istediklerini, hakimlerin de bu isteği hemen yerine getirdiklerini göstermektedir" dedi.

Prof. Dr. İlhan Arsel'in "Aydın ve Aydın" adlı kitabının 2. baskısı İstanbul 2. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı. Toplatma kararı, "kitapta İslam dinine ve kutsal değerlerine hakaret edildiği" iddiasıyla verildi. Kararı eleştiren İlhan Arsel, "Kitabın ilk baskısının büyük ilgi görmesi, bazı çevreleri rahatsız etti. Bu nedenle kitabın 2. baskısı hakkında toplatma kararı çıkartıldı" dedi. İlhan Arsel hakkında daha sonra Türk Ceza Yasası'nın 175. maddesi uyarınca 2 yıl hapis cezası istemiyle dava açıldı. İlhan Arsel'in yargılanmasına Temmuz ayında İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Davada İlhan Arsel ile birlikte, kitabı yayımlayan yayınevinin sorumlusu Hikmet Ersavaş da sanık olarak yargılandı.

1988 yılı Kasım ayında yayına başlayan Hedef dergisinin 1993 yılı Ağustos ayına kadar yayımlanan 22 (3'ü özel sayı) sayısından 10'u toplatıldı. Aynı süre içinde dergideki haber ve yorumlar nedeniyle toplam 35 dava açıldı. Açılan davalardan 5'i beraatle sonuçlandı, 9 davada mahkumiyet kararı (toplam 14 yıl 5 ay hapis ve 93 milyon para cezası) verildi, 8 dava da düştü. Davalardan 11'i 1993 yılı sonuna kadar karara bağlanmadı.

İstanbul DGM, Ünal Erdem tarafından yazılan "Sınıf Sendikacılığı ile Burjuva Sendikacılık Arasındaki Temel Farklar" adlı kitap hakkında toplatma kararı verdi. Ağustos ayında verilen toplatma kararı, "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca alındı. Toplatma kararının ardından kitabı hazırlayan Varyos Yayınevi'nin sahibi Süleyman Baş hakkında 5 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada, kitabı basan "Gül Ofset" adlı matbaadaki makina ve diğer basım araçlarına da el konulması istendi.

Demokrasi Partisi'nin Türkiye genelinde sürdürdüğü "Barış Kampanyası" çerçevesinde hazırlanan ve tüm illerde dağıtılmaya başlanan "Barış Çağrısı" başlıklı bildiri, Diyarbakır DGM'nin verdiği karar sonucunda toplatıldı. 10 Ağustos günü verilen toplatma kararında, "bildirinin halkı suç işlemeye teşvik ettiği ve Türk Ceza Yasası'nın 312/2. maddesine aykırı olduğu" öne sürüldü.

"Media Cat" adlı reklam ve halkla ilişkiler dergisinin Ağustos ayı sayısı Ankara 10. Asliye Ceza Mahkemesi'nin verdiği karar sonucunda toplatıldı. Toplatma kararı, "dergide müstehcen bir fotoğrafa yer verildiği" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 426. maddesi uyarınca alındı. Derginin toplatılmasına yol açan fotoğrafta, Avrupa'daki pek çok yaygın organının basmayı reddettiği Benetton firmasının hazırladığı bir reklam afişi yer alıyordu.

Özgürlük Dünyası dergisinin yayına başladığı 1 Eylül 1988 tarihinden 1993 yılı Eylül ayına kadar çıkan toplam 50 sayısından 39'u toplatıldı. Toplatma kararlarından 9'u "Terörle Mücadele Yasası"nın yürürlüğe girdiği 12 Nisan 1991 tarihinden sonra verildi. Söz konusu 9

sayı nedeniyle dergi sorumluları hakkında 10 ayrı dava açıldı. Açılan davalardan 5'i beraat, biri de mahkumiyetle (Yazı İşleri Müdürü Sadık Güleç 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu) sonuçlandı. 3 dava ise 1993 yılı sonuna kadar karara bağlanmadı.

Emeğin Bayrağı dergisinin yayına başladığı 1988 yılı Mart ayından 1993 yılı Ekim ayı başına kadar çıkan 109'u özel, toplam 209 sayısından 97'si hakkında çeşitli gerekçelerle toplatma kararları verildi. Toplatılan sayılar ile ilgili olarak açılan davalarda dergi sorumluları hakkında istenilen hapis cezalarının toplamı 500 yılı geçti.

Azadi gazetesinin 31 Ekim 1993 tarihli 77. sayısı İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" ve Türk Ceza Yasası'nın 311. maddesi uyarınca toplatıldı. 30 Ekim günü verilen toplatma kararı, gazetede yer alan 5 yazıda, "bölücülük propagandası yapıldığı ve halkın suç işlemek için kışkırtıldığı" iddiasıyla alındı. Azadi gazetesinin "31 Ekim 1993" tarihli olmasına karşın, toplatma kararının 30 Ekim günü verildiğine dikkat çeken Azadi Gazetesi Yayın Yönetmeni Tülay Geyik, "Bu durum kararın, hukuk ve siyaset mantığı açısından sakatlığını, usül açısından da yasadışılığını ortaya koymaktadır" dedi.

Gazeteci Oral Çalışlar tarafından hazırlanan "Kürt Sorunu" adlı kitap, "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatılan kitapta, PKK Lideri Abdullah Öcalan ve Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) Lideri Kemal Burkay ile yapılan söyleşilere yer verilmişti. Kitapta yer alan söyleşiler daha önce Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmış ancak bir soruşturmaya konu olmamıştı.

Newroz dergisinin yayına başladığı 1991 yılı Haziran ayından, aylık olarak yayınlanmaktan vazgeçildiği 1993 yılı Aralık ayına kadar çıkan biri tanıtım, 8'i de özel olmak üzere toplam 29 sayısından 19'u hakkında toplatma kararı verildi. Aynı süre içinde Newroz dergisindeki yazı, haber ve fotoğraflar nedeniyle 32 ayrı dava açıldı. Açılan davalardan 2'si beraat, 5'i de mahkumiyetle sonuçlandı. Mahkumiyetle sonuçlanan davalarda dergi sorumlularına verilen hapis cezalarının toplamı 3 yıl 10 ay, para cezalarının toplamı ise 701 milyon 662 bin lira oldu. Geride kalan 25 dava ise 1993 yılı sonuna kadar karara bağlanmadı.

İnsan Hakları Derneği ile Çağdaş Hukukçular Derneği'nin İzmir şubeleri tarafından ortaklaşa hazırlanan ölüm cezalarına ilişkin afiş, İzmir Cumhuriyet Savcılığı tarafından yasaklandı. Yasaklama kararının ardından 11 Aralık günü İHD İzmir Şubesi'ne gelen polisler binden fazla afişe el koydu. Ayrıca dernek yöneticileri hakkında soruşturma açıldı. Yasaklanan afişin üzerinde, "İdam Cinayettir-Bu Suça Ortak Olma" yazısı yer alıyordu.

Özgür Gündem gazetesinin 18 Aralık ve 19 Aralık günü çıkan sayıları İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararları daha verilmeden, Diyarbakır'a gönderilen Özgür Gündem gazetelerine sabah erken saatlerde ana dağıtım bayisine gelen polisler tarafından el konuldu. Bayiye giden polislerin, resmi toplatma kararını göstermeden gazetelere el koydukları ve resmi kararın ancak akşam saatlerinde dağıtım yetkililerine iletildiği öğrenildi. Bu uygulama daha sonraki günlerde de devam etti.

Ankara DGM, İsmail Beşikçi tarafından yazılan ve Aralık ayında piyasaya çıkan 6 kitabın toplatılmasını kararlaştırdı. Toplatılan 6 kitabın adları şöyle: "Bilimsel Yöntem, Üniversite Özerkliği ve Demokratik Toplum İlkeleri Açısından İsmail Beşikçi Davası 1", "Bilimsel Yöntem, Üniversite Özerkliği ve Demokratik Toplum İlkeleri Açısından İsmail Beşikçi Davası 2", "Bilimsel Yöntem, Üniversite Özerkliği ve Demokratik Toplum İlkeleri

Açısından İsmail Beşikçi Davası 4", "Orgeneral Muğlalı Olayı-33 Kurşun", "Bir Aydın, Bir Örgüt ve Kürt Sorunu" ile "Kürt Toplumu Üzerine". Söz konusu kararlarla birlikte İsmail Beşikçi'ye ait toplam 31 kitaptan 27'si toplatılmış (9'u 1993 yılında toplatıldı.) oldu. İsmail Beşikçi hakkında, toplatılan 6 kitabı nedeniyle 8 ayrı soruşturma açıldı.

Aydınlık gazetesinin 30 Aralık 1993 tarihli 245. sayısı, İstanbul DGM tarafından, PKK'nın Avrupa Sorumlusu Ali Sapan ile yapılan bir söyleşiyi yayımlaması üzerine "yasadışı örgütlerin övüldüğü" iddiasıyla toplatıldı. Söz konusu söyleşi, Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün hazırladığı "Dış Basın ve Türkiye" adlı bültenen alınmıştı. Aynı söyleşiyi yayımlayan Tercüman gazetesi hakkında ise bir işlem yapılmadı.

Özgür Gündem gazetesinin 1994 yılı için hazırladığı takvimler, "takvim yoluyla bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararının alınmasıyla birlikte Özgür Gündem gazetesinin bürolarına giden polisler, çok sayıda takvime el koydular.

c)- Cezaevine giren gazeteci ve yazarlar

1993 yılında toplam 18 gazeteci ve yazar (14'ü 1993 yılı sonunda cezaevinde bulunuyordu), yazıları ya da konuşmaları nedeniyle aldıkları kesinleşmiş hapis cezalarını^(*) çekmek üzere cezaevine girdi. Kesinleşmiş cezaları nedeniyle cezaevine giren gazeteci ve yazar sayısı 1992 yılında 3 (Zaman gazetesi yazarlarından İsmail Okçu (Hekimoğlu İsmail), Emegün Bayrağı Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Şükrü Aksoy, ve Ak-Doğuş Dergisi Yazı İşleri Müdürü Sinami Orhan) olmuştu. Aldıkları hapis cezaları kesinleştiği için cezaevine giren gazeteci ve yazarlarla ilgili bilgiler şöyle:

01)- Erdoğan Yaşar Kopan

Mücadele dergisinin 15 Aralık 1990 tarihli sayısında yer alan bir yazı nedeniyle aldığı 2 yıl 4 aylık hapis cezası kesinleşen derginin eski yazı işleri müdürü Erdoğan Yaşar Kopan, 3 Şubat sabahı tutuklanarak cezaevine gönderildi. Erdoğan Yaşar Kopan hakkında "yasaların suç saydığı eylemleri övdüğü ve Cumhurbaşkanı'na hakaret ettiği" iddiasıyla açılan dava, 9 Nisan 1992 tarihinde İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde sonuçlanmıştı. Dava, Türk Ceza Yasası'nın 158. ve 312/1. maddeleri uyarınca açılmıştı. Şartlı tahliye uygulamasından yararlanan Erdoğan Yaşar Kopan, aldığı cezanın 5 ay 18 günlük bölümünü cezaevinde geçirdi.

02)- Edip Polat

"Newrozladık Şafaklarını" adlı kitabı nedeniyle 1992 yılında 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum olan Edip Polat'ın bu cezası 10 Haziran günü Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Bu arada Edip Polat ile birlikte yargılanarak 1 milyar 728 milyon lira

(*) Cezaları kesinleşen gazeteci ve yazarlardan "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca mahkum olanlar, diğer hükümlülere göre daha uzun süre cezaevinde kalmaktadırlar. Türkiye'de uygulanan infaz sistemine göre, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verilen hapis cezalarının dörtte üçü (Terörle Mücadele Yasası dışında, Türk Ceza Yasası ya da başka bir yasa uyarınca verilen hapis cezalarının ise ancak beşte ikilik bölümü cezaevinde geçiriliyor) cezaevinde çekiliyor. Ayrıca "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verilen para cezası miktarı diğer yasalar uyarınca verilenlere göre çok yüksektir. Bu nedenle para cezaları cezaevine giren gazeteci ve yazarlara ek bir yük getirmekte, ödeme sorunu yaratmaktadır. Para cezalarının ödenmemesi ise cezaevinde kalınacak sürenin artmasına (Ödenmeyen para cezaları, 3 yılı geçmemek koşuluyla hapis cezasına çevirmektedir) yol açmaktadır.

para cezasına mahkum olan, kitabın yayıncısı Hikmet Koçak ile ilgili karar ise yerinde görülmeyle bozuldu. Edip Polat, söz konusu kitabı nedeniyle Ankara DGM'de yargılanmış ve "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla mahkum edilmişti. Cezası kesinleştikten sonra 16 Temmuz günü yurtdışına kaçmak isterken Ankara Esenboğa Havaalanı'nda yakalanarak gözaltına alınan Edip Polat, daha sonra tutuklandı ve Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Edip Polat, aldığı hapis cezasının 18 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek. Edip Polat hakkında yurtdışına kaçma girişimi ile ilgili de dava açıldı.

03)- Hacay Yılmaz

Aydın'ın Söke ilçesinde 3 Şubat 1992 tarihinde Halkevi tarafından düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezasına mahkum edilen Gazeteci-Yazar Hacay Yılmaz'ın cezası Temmuz ayı başında Yargıtay tarafından onaylandı. Söz konusu ceza, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İzmir DGM tarafından verilmişti. Kesinleşen cezasını çekmek üzere 20 Ağustos günü tutuklanan Hacay Yılmaz, halen Urla (İzmir) Kapalı Cezaevi'nde bulunuyor. Hacay Yılmaz, aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek.

04)- Naile Tuncer

Devrimci Proletarya Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Naile Tuncer'e derginin 1991 yılı içinde çıkan 1. ve 2. sayısındaki bazı yazılar nedeniyle yargılandığı iki ayrı davada verilen toplam 11 ay hapis ve 92 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca mahkum edilen Naile Tuncer, cezası kesinleşince tutuklandı. Naile Tuncer, tutuklandıktan sonra hakkında İstanbul DGM tarafından verilen 10 aylık bir hapis cezası da Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Halen Çanakkale E Tipi Cezaevi'nde bulunan Naile Tuncer, aldığı hapis cezalarının 15 ay 21 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek.

05)- Tuncay Atmaca

Emek Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Tuncay Atmaca'ya 1992 yılında İstanbul DGM tarafından verilen 30 ay hapis ve 83 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Cezası kesinleşen Tuncay Atmaca, Ağustos ayının son günleri içinde İzmir'de gözaltına alınarak Buca Cezaevi'ne gönderildi. Tuncay Atmaca, aldığı hapis cezasının 22 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek. Tuncay Atmaca halen Urla (İzmir) Kapalı Cezaevi'nde bulunuyor.

06)- Elanur Kaya

Hedef Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Elanur Kaya'ya derginin 12. sayısındaki bir yazı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İstanbul DGM tarafından verilen 5 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Cezası kesinleşen Elanur Kaya, 30 Ağustos günü İstanbul'da tutuklanarak Sağmalcılar Özel Tip Cezaevi'ne gönderildi. Elanur Kaya, aldığı hapis cezasının 3 ay 22 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra tahliye oldu. Elanur Kaya ile birlikte yargılanan, derginin sahibi Emel Atıcı'ya verilen 83 milyon liralık para cezası da Yargıtay tarafından onaylandı.

07)- Gümmür İlhan

İşçilerin Sesi Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Gümmür İlhan'a gazetenin 18 Temmuz 1991 tarihli 11. sayısında yer alan "Kırlı Savaş Devletin Politikası Haline Geldi" başlıklı yazı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı.

Günnur İlhan, İstanbul DGM'de yargılanmış ve "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Aldığı ceza kesinleşen Günnur İlhan, Eylül ayı içinde tutuklanarak Çanakkale E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Günnur İlhan aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek.

08)- Mustafa Kaplan

Yeni Asya ve Beklenen Vakit gazeteleri yazarlarından Mustafa Kaplan'a 1989 yılı içinde Uşak'ta düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle verilen bir yıllık hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Mustafa Kaplan, Uşak Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1992 yılında sonuçlanan davada, "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla bir yıl hapis cezasına mahkum edilmişti. Mustafa Kaplan'a bu cezası dışında, yazıları nedeniyle 1992 yılında verilen 2 ayrı hapis cezası da 1993 yılında kesinleşti. Toplam 4 yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunan Mustafa Kaplan, 24 Eylül günü İstanbul Güngören'deki evinden gözaltına alındı. 27 Eylül günü tutuklanan Mustafa Kaplan, daha sonra Bayrampaşa Cezaevine gönderildi. Mustafa Kaplan kesinleşen hapis cezalarının yaklaşık 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek.

09)- Günay Aslan

"33 Kurşun" adlı kitabı nedeniyle 2 yıl hapis ve 55 milyon lira para cezasına mahkum olan Gazeteci-Yazar Günay Aslan'ın cezası Eylül ayı içinde Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Bu durum üzerine yurtdışına kaçmak için 6 Ekim günü eşi ile birlikte Bodrum'dan Yunanistan'a geçmek isterken gözaltına alınan Günay Aslan, tutuklanarak Muğla E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Günay Aslan hakkında "33 Kurşun" adlı kitabı nedeniyle ilk kez 1990 yılında Türk Ceza Yasası'nın 142. maddesi uyarınca dava açılmış, ancak dava, söz konusu yasa maddesinin kaldırılması üzerine düşmüştü. Bunun üzerine yeniden yayımlanan kitap, bu kez "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca toplatılmış ve Günay Aslan hakkında İstanbul DGM'de dava açılmıştı. Günay Aslan, aldığı hapis cezasının 18 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek.

10)- İsmail Beşikçi

Yazar İsmail Beşikçi'ye Yeni Ülke gazetesinin 1990 yılında çıkan 1. sayısında yer alan "Kürt Kadınının Gerillaya Katılması" başlıklı yazısı nedeniyle 23 Aralık 1991 tarihinde verilen 1 yıl hapis ve 80 bin lira para cezası Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. İsmail Beşikçi, söz konusu yazısı nedeniyle İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış ve Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. İsmail Beşikçi, kesinleşen bu cezası nedeniyle 12 Kasım akşamı Çorum'un İskilip ilçesinde gözaltına alındı. 13 Kasım günü tutuklanan İsmail Beşikçi, daha sonra İskilip Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. İsmail Beşikçi, bir süre sonra devam eden çok sayıdaki davası dikkate alınarak Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne getirildi. İsmail Beşikçi'ye "Cumhuriyet Halk Fıkrası 1931-Kürt Sorunu" adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM'nin verdiği 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası 10 Kasım günü Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. İsmail Beşikçi, söz konusu kitabı nedeniyle yargılandığı davada "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. İsmail Beşikçi'ye "PKK Üzerine Düşünceler" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası da Ekim ayında onaylanarak kesinleşti. İsmail Beşikçi'nin kesinleşen ve kesinleşmesi beklenen hapis cezaları nedeniyle uzun yıllar cezaevinde kalması gerekiyor. Yaşamının önemli bir bölümünü düşünceleri nedeniyle cezaevinde geçiren İsmail Beşikçi hakkında gazetelerdeki yazıları ve kitapları nedeniyle 12 Nisan 1991 tarihinden 1993 yılı sonuna kadar

toplam 62 dava açıldı. Açılan davaların 5'inde beraat eden İsmail Beşikçi sonuçlanan 8 davada toplam 14 yıl 4 ay hapis ve 534 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İsmail Beşikçi hakkında açılan davalardan 49'u 1993 yılında sonucu bağlanmadı. İsmail Beşikçi, yukarıda anlatılanlar dışında 15 ayrı kitabı nedeniyle Ankara DGM'de yargılandığı bir başka davada ise toplam 4 yıl 8 ay hapis ve 58 milyon 473 bin lira da para cezasına mahkum oldu. 2 Temmuz günü sonuçlanan bu davada, İsmail Beşikçi'nin mahkum olmasına yol açan kitapları yayımlayan Yurt Yayınevi'nin sahibi Ünsal Öztürk de 2 yıl 4 ay hapis cezasına mahkum edildi. Ünsal Öztürk'ün hapis cezası daha sonra 4 milyon 390 bin lira para cezasına çevrildi.

11)- Ömer Ağın

12)- Ahmet Zeki Okçuoğlu

Yayın hayatına kendi isteği ile son veren Demokrat dergisinin 1991 yılı Mayıs ayında çıkan 12. sayısında yer alan söyleşiler nedeniyle Yazar Ömer Ağın ve Avukat Ahmet Zeki Okçuoğlu'na verilen 20'şer ay hapis ve 42'şer milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Yargıtay aynı dava nedeniyle derginin yazı işleri müdürü Engin Günay'a verilen 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası ile derginin sahibi Hikmet Koçak'a verilen 100 milyon lira para cezasını da onayladı. Sanıklar hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de açılan dava 12 Mart günü sonuçlanmıştı. Cezası kesinleşenlerden Ömer Ağın Aralık ayında, Ahmet Zeki Okçuoğlu da 13 Ocak 1994 tarihinde tutuklanarak İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Ömer Ağın ve Ahmet Zeki Okçuoğlu (halen Gemlik Kapalı Cezaevi'nde bulunuyor) aldıkları hapis cezasının 15'er aylık bölümünü cezaevinde geçirecekler.

13)- Hıdır Ateş

Odak Dergisi Yazı İşleri Müdürü Hıdır Ateş'e derginin 1992 yılında çıkan 4. özel sayısındaki yazı ve haberler nedeniyle 1993 yılında verilen 6 ay hapis ve 100 milyon lira para cezası aynı yıl içinde Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de mahkum olan Hıdır Ateş, hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 23 Kasım akşamı İstanbul'da gözaltına alındı. 25 Kasım günü tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderilen Hıdır Ateş, aldığı hapis cezasının 4 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek. Hıdır Ateş'e kesinleşen cezasının yanısıra, 4 ayrı davada verilen toplam 2 yıl 11 ay hapis cezası ile 184 milyon 53 bin liralık para cezası da Yargıtay tarafından inceleniyor.

14)- Mehmet Zeynettin Unay

15)- Abdülaziz Aktaş

16)- Mehmet Tekin

Hazırladıkları ancak yayımlayamadıkları bir bildiri nedeniyle İzmir DGM'de yargılanan Halkın Emek Partisi İzmir İl Örgütü yöneticilerinden Mehmet Zeynettin Unay, Abdülaziz Aktaş ve Mehmet Tekin'e verilen 6 ay 20'şer gün hapis ve 56 biner lira para cezaları Yargıtay tarafından onaylandı. Cezaları kesinleşen HEP yöneticileri, gecekondularıyla ilgili olarak 1992 yılında hazırladıkları bir bildiri nedeniyle "güvenlik kuvvetlerine hakaret ettikleri ve halkı suç işlemek için kışkırttıkları" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca yargılanmışlardı. 3 HEP yöneticisi, cezalarının kesinleşmesi üzerine 21 Aralık günü tutuklanarak İvrindi (Balıkesir) Cezaevi'ne gönderildi. Mehmet Zeynettin Unay (DEP Parti Meclisi üyesi), Abdülaziz Aktaş ve Mehmet Tekin aldıkları hapis cezalarının 2 ay 23 günlük bölümünü cezaevinde geçirdiler.

17)- Hikmet Çetin

Azadi gazetesi ile Deng dergisinin uzun bir süre sahipliğini yapan Hikmet Çetin'e 10 Ocak 1992 tarihinde İzmir'de yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası Kasım ayı içinde Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Hikmet Çetin, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İzmir DGM'de yargılanmış ve 1992 yılı Aralık ayında mahkum olmuştu. Cezası kesinleşen Hikmet Çetin 30 Aralık günü İstanbul'da tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek olan Hikmet Çetin'in Deng dergisindeki bir yazı nedeniyle kesinleşmiş 83 milyon liralık para cezası da bulunuyor.

18)- Stephan Waldberg

"PKK adına kuryelik yaptığı" iddiasıyla tutuklu olarak yargılanan Alman Gazeteci Stephan Waldberg, 22 Ocak günü 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum oldu. Cezası Nisan ayında Yargıtay tarafından onaylanan Stephan Waldberg, Almanya Hükümeti'nden gelen istek üzerine 23 Aralık günü Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından affedildi. Stephan Waldberg, affedilmeseydi 1995 yılı Temmuz ayına kadar cezaevinde kalacaktı. (Ayrıntılı bilgi "Yabancı Gazeteciler" başlıklı bölümde)

Bu arada haklarında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verilen hapis cezaları Yargıtay tarafından onaylanan gazetecilerden Emeğin Bayrağı dergisi eski yazı işleri müdürleri Nazım Taban (5 yıl 11 ay) ve Bülent Genç (2 yıl 10 ay) ile Azadi Gazetesi eski Yazı İşleri Müdürü Sedat Karakaş (3 yıl), Gerçek Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Yücel Demirer (20 ay), Özgürlük Dünyası Dergisi Yazı İşleri Müdürü Sadık Güleç (6 ay), Barikat Dergisi Yazı İşleri Müdürü Zekeriya Özdiñç (10 ay), Deng Dergisi Yazı İşleri Müdürü Kamil Ermiş (5 ay) ve Newroz Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Celal Albayrak (5 ay) gıyaben tutuklandı. Söz konusu gazeteciler yakalandıkları takdirde aldıkları hapis cezalarının dörtte üçünü cezaevinde geçirecekler.

Doçent Dr. Fikret Başkaya'ya "Paradigmanın İflası-Resmî İdeolojinin Eleştirisine Giriş" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. 22 Aralık günü açıklanan kararda, kitabı yayımlayan Doz Yayınevi'nin sahibi Selim Okçuoğlu'na verilen 5 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası da onaylanarak kesinleşti. Söz konusu cezalar, İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 16 Ağustos günü verilmişti. Fikret Başkaya ve Selim Okçuoğlu daha önce aynı suçlamalarla yargılanmış ve beraat etmişlerdi. Ancak beraat kararı, İstanbul DGM Savcılığı'nın itirazı üzerine Yargıtay tarafından bozulmuş ve sanıkların yeniden yargılanmalarına karar verilmişti. Mahkumiyetleri kesinleşenlerden Fikret Başkaya aldığı hapis cezasının 15 aylık, Selim Okçuoğlu ise 3 ay 22 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek.

Petrol İş Sendikası (Petrol, Petro-Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası) Genel Başkanı Münir Ceylan'a Yeni Ülke gazetecisinin 21 Temmuz 1991 tarihli sayısında yayımlanan bir yazısı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 83 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. "Böfücülük propagandası yapmakla" suçlanan Münir Ceylan, ceza almasına yol açan yazısında "Terörle Mücadele Yasası"nı eleştirmişti. Münir Ceylan'ın Yargıtay kararına karşı yaptığı itiraz da kabul edilmedi. 1994 yılı Haziran ayı içinde cezaevine giren Münir Ceylan, aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek. Münir Ceylan'ın aldığı hapis cezası nedeniyle sendika yöneticiliği yapma hakkı da elinden alınmış oldu.

İsmail Beşikçi'nin "Cumhuriyet Halk Partisi Programı-1931, Kürt Sorunu" adlı kitabı nedeniyle açılan davada kitabı yayımlayan Belge Yayınevi'nin sorumlusu Ayşenur Zarakolu'na verilen 5 ay hapis ve 41 milyon 666 bin lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Ayşenur Zarakolu, İstanbul DGM'de "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılanmış ve 1 Temmuz günü mahkum olmuştu. Davada, kitabı yazan İsmail Beşikçi'ye de 20 ay hapis ve 83 milyon lira para cezası verilmişti. 1994 yılı Mayıs ayında cezaevine giren Ayşenur Zarakolu, aldığı cezanın 3 ay 22 günlük bölümünü cezaevinde geçirecek.

Yayımladıkları kitaplar nedeniyle çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum olan Sorun Yayınevi sorumlusu Sırrı Öztürk (5 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası) ile Evrensel Yayınevi sorumlusu Semra Çaralan'a verilen cezalar da 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Sırrı Öztürk ve Semra Çaralan, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İstanbul DGM'de yargılanmışlardı. Ayrıca gazeteci Hasan Bildirici'ye "Ülkeye Dönüş" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası da onaylanarak kesinleşti.

Bazı gazeteciler de aldıkları hapis ve para cezaları sonrasında cezaevine girmek yerine, yurtdışına kaçmayı tercih etti. Örneğin; hakkında çok sayıda basın davası bulunan, Devrimci Gençlik Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Levent Yanlık, Almanya'ya kaçtı. 20 Ekim günü Suriye üzerinden uçakla Frankfurt'a giden Levent Yanlık, havaalanında gözaltına alınarak sorgulandı. Levent Yanlık, serbest bırakıldıktan sonra "Medico International" adlı sağlık ve yardım kuruluşuna başvurarak yardım istedi. Levent Yanlık, Devrimci Gençlik dergisindeki bazı yazılar ile dergi tarafından 1992 yılı için çıkartılan takvimdeki fotoğraflar nedeniyle 22 Temmuz günü İstanbul DGM'de toplam 2 yıl 5 ay hapis ve 1 milyar 700 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu. Levent Yanlık hakkında açılan başka davalarda istenilen hapis cezalarının toplamı ise 23 yılı buluyor.

Gerçek Dergisi eski Yazı İşleri Müdürü Yücel Demirer, Demokrat dergisi muhabirlerinden Selami İnce, Demokrat Dergisi Yazı İşleri Müdürü Engin Günay ve Azadi Gazetesi eski Yazı İşleri Müdürü Sedat Karakaş da aldıkları hapis cezaları onaylanınca cezaevine girmemek için yurt dışına kaçtılar.

1992 yılında "Kraliçe Sisi", "Ahlaksızlar" ve "Lezbiyenler" adlı 3 kitabı toplatılan ve Muzır Yasası uyarınca toplam 3 milyar 800 milyon lira para cezasına mahkum olan Yazar Ümit Oğuztan, para cezasını ödeyemeyeceği için yurt dışına kaçtı. Fransa'dan sığınma hakkı isteyen Ümit Oğuztan'ın Türkiye'deki infaz sistemine göre ödemediği para cezalarının karşılığında 3 yıl cezaevinde kalması gerekiyordu. Ümit Oğuztan, yurt dışına gitmeden önce Ocak ayı içinde de kitaplarının toplatılmasını ve kendisine para cezası verilmesini protesto için bir süre açlık grevi yaptı.

Tutuklanan gazeteciler

1993 yılında kesinleşen cezaları nedeniyle cezaevine girenler dışında 60 gazeteci, yazar ve yayıncı hakkında da tutuklama kararı verildi. Tutuklama kararları, gazete ve dergilerin yazı işleri müdürleri üzerinde yoğunlaştı. Tutuklanan gazeteciler arasında ilk sırayı Özgür Gündem gazetesinde görev yapanlar (toplam 28 kişi) aldı.

Tutuklanan ve önemli bir bölümü 1994 yılına tutuklu olarak giren gazeteci ve yazarlarla ilgili bilgiler şöyle:

01)- Adnan Alp**02)- Salih DüNDAR**

Mezopotamya Kültür Merkezi (MKM) yöneticilerinden Salih DüNDAR ile Melsa Yayinevi'nin sorumlusu Adnan Alp, Ocak ayında İstanbul'da polis tarafından gözaltına alındı. Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi'nde 15 gün süreyle sorgulanan ve işkence gören Salih DüNDAR ile Adnan Alp, daha sonra "PKK üyesi oldukları ve örgüt adına yayın faaliyetinde buldukları" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Tutuklanan 2 kişi hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca 20 yıl hapis cezası istemiyle İstanbul DGM'de dava açıldı. Salih DüNDAR ve Adnan Alp, gözaltında buldukları süre içinde gördükleri işkenceleri aldıkları doktor raporlarıyla belgelediler. Haziran ayı içinde yargılanmaya başlayan Salih DüNDAR ve Adnan Alp'in tahliye istekleri her duruşma reddedildi.

03)- Erdoğan Atılğan

Zaman gazetesi Elazığ muhabiri Erdoğan Atılğan, Zaman gazetesi hakkında Elazığ 2. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından açılan bir tazminat davasının 22 Nisan günü yapılan duruşmasında "hakimin izni olmadan fotoğraf çektiği" için tutuklandı. Erdoğan Atılğan, kısa bir süre sonra serbest bırakıldı.

04)- Ahmet Akkaya

Özgür Gündem gazetesinin Haber Merkezi Müdürü Ahmet Akkaya "Toplumsal Dayanışma" dergisinin 2 Nisan 1993 tarihli sayısında yer alan "Yeni İslahatçılık mı Bağımsız Birleşik Kürdistan Hedefi mi?" başlıklı yazısı nedeniyle 26 Mayıs günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl hapis cezası istemiyle dava açılan Ahmet Akkaya, 9 Ağustos günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

05)- Ahmet Sümbül

Aydınlık gazetesi Diyarbakır muhabirlerinden Ahmet Sümbül, 2 Temmuz gecesi Diyarbakır'daki evini basan polisler tarafından gözaltına alındı ve 6 Temmuz günü tutuklandı. Ahmet Sümbül, gözaltına alınmadan önce Cudi Dağı'ndaki kamplarda kalan PKK militanlarıyla Aydınlık gazetesi adına röportaj yapmıştı. Ahmet Sümbül gözaltına alınırken, yaptığı röportaj ile ilgili tüm belge ve fotoğraflara el konuldu. Ahmet Sümbül hakkında daha sonra "PKK'ye yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla Diyarbakır DGM'de dava açıldı. Ahmet Sümbül'ün avukatı Zeki Atılğan, mahkemede yaptığı savunmada, yargulamada delil olarak kullanılan belgelerin gazetecilik mesleği gereği çekilen fotoğraf ve yazılar olduğunu belirterek, PKK militanları ya da yöneticileri ile tüm yayın organlarının görüşmeler yaptığını hatırlattı. Müvekkilinin tutuklanmasının Anayasa'nın haber alma özgürlüğüne aykırı olduğunu kaydeden Zeki Atılğan, "Sanığım yaptığı iş muhabirliktir. Resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber almak ve vermek serbestliğini de kapsayan, düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğü, Anayasa'nın 26. maddesi ile herkese tanınan bir haktır. Bu hükme rağmen Ahmet Sümbül'ün tutuklanması, yargı üzerinde baskı bulunduğu kuşkusunu gündeme getirmektedir" dedi. Ahmet Sümbül 8 Eylül, 12 Ekim, 23 Kasım ve 21 Aralık günleri Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmalarda serbest bırakılmadı. 21 Aralık günü yapılan duruşmada söz alan savcı, "PKK üyesi olduğunu" öne sürdüğü Ahmet Sümbül'e 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezası verilmesini istedi. Ahmet Sümbül, o güne kadar "PKK'ya yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla ve 3 yıla 5 yıl arasında hapis cezası isteğiyle yargılanıyordu. Ahmet Sümbül 1994'te serbest bırakıldı.

06)- Erhan İl

Devrimci Emek Dergisi Yazı İşleri Müdürü Erhan İl, derginin Haziran ayı içinde çıkardığı özel bir sayıdaki yazılar nedeniyle 11 Temmuz günü tutuklandı. Erhan İl hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de dava açıldı.

07)- Şeyh Davut Karadağ

Özgür Gündem Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Davut Karadağ, gazetenin Temmuz ayı içinde içinde çıkan bazı sayılarında yer alan 30 kadar yazı ve haberle ilgili olarak İstanbul DGM tarafından tutuklandı. "Bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan Davut Karadağ'ın tutuklanmasına yol açan yazıların gazetenin 12, 13, 14 ve 15 Temmuz 1993 tarihli sayılarında yer aldığı öğrenildi. 15 Temmuz günü tutuklanan Şeyh Davut Karadağ hakkında "yasadışı örgütlere ait açıklamaları yayımladığı ve bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca 4 ayrı dava açıldı. Şeyh Davut Karadağ, 17 Eylül günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmalardan sonra tahliye edildi.

08)- Mahmut Metin

Medya Güneşi Dergisi Yazı İşleri Müdürü Mahmut Metin, derginin 16 Haziran 1993 tarihli 32. sayısında yer alan bazı yazılar nedeniyle 15 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Medya Güneşi dergisinin, Mahmut Metin'in tutuklanmasına yol açan 32. sayısı da toplatıldı. Mahmut Metin'in yargılanmasına 7 Eylül günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede Mahmut Metin'in "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi, Medya Güneşi dergisinin de kapatılması istendi. Mahmut Metin, 19 Ekim günü İstanbul DGM'de yapılan ikinci duruşmada tahliye edildi.

09)- Nezahat Özen

Özgür Gündem gazetesinin Mardin muhabirlerinden Nezahat Özen, 18 Temmuz günü Mardin'de gözaltına alındı. Gözaltında işkence gören ve tecavüze uğrayan Şükran Aydın (17) adlı genç kızla ilgili olarak yazdığı haber nedeniyle gözaltına alınan Nezahat Özen "tecavüz olayını abartarak halkı isyan ettirmeye çalıştığı" iddiasıyla 21 Temmuz günü tutuklandı. Sorgusu sırasında "PKK'ya yardım ve yataklık etmekle" de suçlanan Nezahat Özen suçlamaları kabul etmedi. Nezahat Özen, Diyarbakır DGM'de 14 Eylül'de yapılan ilk duruşmasında serbest bırakıldı. Gözaltına alındığı sırada 7 aylık hamile olan Nezahat Özen, serbest bırakıldıktan hemen sonra doğum yaptı.

10)- Adil Kurt

Newroz Dergisi Yazı İşleri Müdürü Adil Kurt, Newroz dergisinin 18. sayısında yer alan bazı yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 19 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. İfade vermek üzere çağrıldığı İstanbul DGM'de tutuklanan Adil Kurt hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı. Adil Kurt'un yargılanmasına 6 Eylül günü İstanbul DGM'de başlandı. Bu duruşmada okunan iddianamede Adil Kurt'un "bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülerek 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi, Newroz dergisinin de kapatılması istendi. Adil Kurt, 1 Ekim günü yapılan ikinci duruşmada tahliye edildi.

11)- Mehmet Yazıcı

Özgür Gündem gazetesinin Samsun Temsilcisi Mehmet Yazıcı, 20 Temmuz günü Samsun'da gözaltına alındı ve sorgulanmak üzere Rize'ye gönderildi. 26 Temmuz sabahı Rize'de çıkarıldığı mahkeme tarafından tutuklanan Mehmet Yazıcı, gönderildiği Erzurum

Cezaevi'nde bir açıklama yaparak "gözetiminde işkence gördüğünü" bildirdi. "Yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla hakkında dava açılan Mehmet Yazıcı, 16 Eylül günü Erzurum DGM'de yapılan ilk duruşmada tahliye edildi. Mehmet Yazıcı ve birlikte tahliye edilen 3 arkadaşı, 17 Eylül sabahı cezaevinden serbest bırakıldıktan sonra polisler tarafından Erzurum Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Akşama kadar gözetiminde tutulan Mehmet Yazıcı, gözetiminde dövüldüğünü, hakarete uğradığını ve ölümle tehdit edildiğini açıkladı. Bu arada Mehmet Yazıcı tutuklu iken, 2 Ağustos günü Özgür Gündem gazetesinin Samsun Bürosu'nu telefonla arayan kimliği belirsiz bir kişi, gazete muhabirlerinden Serpil Soylu'yu, "Senin sonun Mehmet Yazıcı'dan daha kötü olacak" diyerek tehdit etti.

12)- Nergiz Gülmez

Umur Yayinevi ile Özgür Gelecek dergisinin sahipliğini üstlenen Nergiz Gülmez, yayımladığı bir kitap nedeniyle hakkında soruşturma açılması üzerine 13 Ekim günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açılan Nergiz Gülmez 30 Aralık günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi.

13)- Zana Sezen

İstanbul DGM, Azadi Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Zana Sezen hakkında gazetede yayımlanan bazı yazılar nedeniyle 18 Ekim günü gıyabi tutuklama kararı verdi. Bunun üzerine 19 Ekim sabahı kendi isteğiyle İstanbul DGM'ye giden Zana Sezen, tutuklanarak cezaevine gönderildi. Hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açılan Zana Sezen, 1993 yılında yapılan 2 duruşmada serbest bırakılmadı.

14)- Gülay Çelik

Özgür Gündem Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Gülay Çelik, gazetenin Ekim ayı içinde çıkan bazı sayılarındaki haberlerle ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 22 Ekim günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Daha sonra hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açılan Gülay Çelik, 14 Aralık günü yapılan ilk duruşmada serbest bırakıldı.

15)- Cemil Aydoğan

Mardin'in Kızıltepe ilçesinde yayımlanan "Mezopotamya" adlı yerel gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü olan Cemil Aydoğan, 22 Ekim günü gözetim altına alındı. Aynı zamanda Demokrasi Partisi'nin Parti Meclisi üyesi olan Cemil Aydoğan, 9 Kasım günü tutuklandı. Cemil Aydoğan ile birlikte Ahmet Temel ve Şefik Ökmen adlı 2 kişi de tutuklandı. Cemil Aydoğan hakkında daha sonra "PKK'ya yardım ve yataklık ettiği" iddiasıyla dava açıldı.

16)- Bülent Balta

Özgür Gündem gazetesinin eski yazı işleri müdürlerinden Bülent Balta, 1 Kasım günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Eylül ayı içinde kısa bir süre Özgür Gündem gazetesinde görev alan Bülent Balta hakkında gazetede yer alan bazı yazılar nedeniyle 18 Ekim günü gıyabi tutuklama kararı verilmişti. Hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İstanbul DGM'de dava açılan Bülent Balta, 30 Aralık günü yapılan ilk duruşmada tahliye edildi.

17)- Hatice Onaran

Devrimci Çözüm Dergisi Yazı İşleri Müdürü Hatice Onaran, derginin Kasım ayı sayısında yer alan 4 yazı ile ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 4 Kasım günü tutuklandı. Hakkında daha sonra "yasadışı örgütleri övdüğü" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açılan Hatice Onaran, 1993 yılı sonuna kadar serbest bırakılmadı.

18)- Servet Yazar

Özgür Gündem gazetesinin Tokat muhabirlerinden Servet Yazar, 11 Kasım gecesi Tokat'taki evine baskın düzenleyen polis tarafından gözaltına alındı. Özgür Gündem gazetesinin 6 Kasım 1993 tarihli sayısında yer alan "Amasya'da Ülkücüler Protestoculara Saldırdı" başlıklı haber nedeniyle gözaltına alınan Servet Yazar, 12 Kasım günü tutuklandı.

19)- Özgür Aslan

Özgür Gündem gazetesinin eski yazı işleri müdürlerinden Özgür Aslan, 23 Aralık günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Özgür Gündem gazetesinin 25 Ekim 1993 tarihli sayısındaki bazı yazı ve haberler nedeniyle tutuklanan Özgür Aslan hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca İstanbul DGM'de dava açıldı.

20)- Erkan Aydın

Özgür Gündem Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Erkan Aydın, gazetenin 9 Kasım ile 23 Kasım günleri arasında çıkan bütün sayılarındaki bazı haber ve yazılar nedeniyle İstanbul DGM tarafından tutuklandı. 24 Kasım sabahı mahkemeye çıkartılan Erkan Aydın için 9 ayrı tutuklama kararı verildi. Hakkında çok sayıda dava açılan Erkan Aydın, "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca İstanbul DGM'de yargılanmaya başladı.

Yukarıda anlatılan gazeteci ve yazarlar dışında 1993 yılı içinde tutuklanan ve önemli bir bölümü 1994 yılına tutuklu olarak giren gazetecilerin listesi ise şöyle:

Adı Soyadı (*)	Yayının Adı	Yer	Tarih
21)- Sadun Keve (M)	Özgür Gündem	Çatak (Van)	09 Ocak 1993
22)- Osman Aytar (GY)	Medya Güneşi	İstanbul	23 Ocak 1993
23)- Müslüm Yücel (M)	Yeni Ülke	Urfa	26 Şubat 1993
24)- Hakan Kartal (M)	Azadi	Van	10 Mart 1993
17 Mart günü serbest bırakıldı.			
25)- Cemal Özçelik (S)	Medya Güneşi	İstanbul	12 Mart 1993
26)- Ümit Akduman (T)	Mücadele	Denizli	05 Nisan 1993
27)- Ayten Can (T)	Mücadele	Malatya	06 Nisan 1993
28)- Hayri Karasu (T)	Emek	İzmir	07 Mayıs 1993
29)- Andrew Norman Penney	Yabancı Gazeteci	Silopi	16 Mayıs 1993
24 Mayıs günü serbest bırakıldı.			
30)- Metin Arıkan (T)	Emeğin Bayrağı	Bursa	19 Haziran 1993
31)- Hüseyin Bektaş (T)	Özgür Gelecek	Kayseri	22 Temmuz 1993
32)- Beşir Gündem (M)	Azadi	Tatvan	08 Ağustos 1993
33)- Ahmet İçge (M)	Özgür Gündem	Doğubeyazıt	18 Ağustos 1993
34)- Salih Tekin (M)	Özgür Gündem	Cizre	19 Ağustos 1993
18 Kasım günü Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakıldı.			
35)- Ahmet İbili (M)	Mücadele	Silifke	01 Eylül 1993
36)- Ercan Aslan (M)	Özgür Gündem	Adıyaman	04 Ekim 1993
37)- Samet Yaktı (M)	Özgür Gündem	Muş	12 Ekim 1993
10 Kasım günü Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakıldı.			

(*) YİM : Yazı İşleri Müdürü

M : Muhabir

İM : İdare Müdürü

Y : Yazar

GY : Genel Yayın Yönetmeni

YAY : Yayıncı

T : Temsilci

S : Sahibi

38)- Sezgin Karakaya (YİM)	Hürses	Giresun	13 Ekim 1993
39)- Sadettin Teksoy (M)	Star TV.	Ankara	23 Kasım 1993
24 Kasım günü serbest bırakıldı.			
40)- Mustafa Yıldız (YİM)	Kurtuluş	İstanbul	26 Kasım 1993
41)- Gülay Güler (YİM)	Alternatif	İstanbul	09 Aralık 1993
42)- Rıza Zıngal (M)	Özgür Gündem	İzmir	14 Aralık 1993
43)- Serdar Karakoç (T)	Özgür Gündem	İzmir	14 Aralık 1993
44)- Şenol Karaaslan (M)	Özgür Gündem	İzmir	14 Aralık 1993
45)- Erhan Akıldız (M)	HBB TV.	Ankara	15 Aralık 1993
21 Aralık günü Genelkurmay Mahkemesi tarafından serbest bırakıldı.			
46)- Ali Tevfik Berber (M)	HBB TV.	Ankara	15 Aralık 1993
21 Aralık günü Genelkurmay Mahkemesi tarafından serbest bırakıldı.			
47)- Ahmet Çaldıran (M)	Özgür Gündem	Gaziantep	15 Aralık 1993
48)- Hasan Özgün (T)	Özgür Gündem	Diyarbakır	20 Aralık 1993
49)- Gurbetelli Ersöz (GYY)	Özgür Gündem	İstanbul	23 Aralık 1993
50)- Ali Rıza Halis (İM)	Özgür Gündem	İstanbul	23 Aralık 1993
51)- Namık Alkan (M)	Özgür Gündem	İzmir	24 Aralık 1993
52)- Emin Ünay (M)	Özgür Gündem	İzmir	24 Aralık 1993
53)- Oğuzhan Ögrük (M)	Özgür Gündem	İzmir	24 Aralık 1993
54)- İsmail Güneş (M)	Özgür Gündem	Ağrı	24 Aralık 1993
55)- Menaf Avcı (M)	Özgür Gündem	Elazığ	25 Aralık 1993
56)- Cengiz Taş (M)	Özgür Gündem	Elazığ	25 Aralık 1993
57)- Bülent Güneş (M)	Özgür Gündem	Elazığ	25 Aralık 1993
58)- Ergun Gümgüm (YİM)	Hewdem	İstanbul	29 Aralık 1993
59)- Nabi Barut (YAY)	Zagros Yayınevi	İstanbul	30 Aralık 1993
60)- Cemile Yürümez (YİM)	Emekçi Kadın	İstanbul	30 Aralık 1993
2 gün tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakıldı.			

d)- Mahkumiyet kararları ve yargılamalar

Başta İstanbul DGM'de olmak üzere son 2-3 yıl içinde açılan 2 bine yakın basın davasından bir bölümü 1993 yılında gazeteci, yazar ve yayıncı sorumlularına çeşitli ağır hapis ve para cezaları verilmesiyle sonuçlandı. Bu davalarda gazeteci ya da yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı 165 yıl 3 ay 10 gün'e, para cezalarının toplamı ise 38 milyar 267 milyon lira'ya (yaklaşık 1.5 milyon ABD Doları) ulaştı. Mahkumiyet kararlarının sayısı, beraat kararlarınınkini geçti. 1992 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 25 yıl 11 ay 15 gün, para cezalarının toplamı ise 5 milyar 976 milyon lira olmuştur. 1993 yılı içinde sonuçlanan basın davalarında mahkum olan toplam 116 gazeteci ya da yazara verilen hapis ve para cezalarıyla ilgili TİHV'nin hazırladığı döküm şöyle:

Adı Soyadı ^(*)	Yayıncı adı	Hapis	Para Cezası
001)- Hüseyin Alataş (S)	Newroz	-	433.332.000 TL.
(5 ayrı dava)			
002)- Renzi Bilget (Y)	Newroz	20 ay	46.666.000 TL.
003)- Fatma Karabacak (YİM)	Newroz	5 ay	41.333.000 TL.

(*) YİM : Yazı İşleri Müdürü
Y : Yazar

YAY : Yayıncı
GYY : Genel Yayın Yönetmeni

T : Temsilci
S : Sahibi

004)- Celal Albayrak (YİM) (3 ayrı dava)	Newroz	15 ay	129.333.000 TL.
005)- Doğan Karakuzu (YİM)	Newroz	6 ay	50.000.000 TL.
006)- Elanur Kaya (YİM)	Hedef	5 ay	41.666.000 TL.
007)- Emel Atıcı (S)	Hedef	--	83.333.000 TL.
008)- Fikret Öntaş (YAY) Dünyada ve Ülkemizdeki Gelişmeler (Dönüşüm Yayınevi)	Kitap	--	1.503.076.000 TL.
009)- Hüseyin Durmaz (YİM) (2 ayrı dava)	D.Emek	38 ay	91.666.000 TL.
010)- Cüneyt Can Oğuzer (YİM)	Penthouse	--	8.099.838.000 TL.
011)- Yücel Özdemir (YİM) (9 ayrı dava)	Gerçek	95 ay	805.000.000 TL.
012)- Kamil Tekin Sürek (S) (2 ayrı dava)	Gerçek	--	466.000.000 TL.
013)- Tuncay Atmaca (YİM)	Emek	30 ay	83.333.000 TL.
014)- Duran Çelik (YİM)	Komün	6 ay	41.666.000 TL.
015)- Ahmet Kurumlu (S)	Komün	--	83.333.000 TL.
016)- Hüseyin Karataş (Y) Bir İsyanın Türküsüdür Dersim	Kitap	20 ay	41.666.000 TL.
017)- Şevki Ömeroğlu (YAY) Bir İsyanın Türküsüdür Dersim	Kitap	--	1.016.028.000 TL.
018)- Ahmet Zeki Okçuoğlu (Y)	Demokrat	20 ay	50.000.000 TL.
019)- Ömer Ağan (Y)	Demokrat	20 ay	50.000.000 TL.
020)- Engin Günay (YİM)	Demokrat	6 ay	50.000.000 TL.
021)- Hikmet Koçak (S) (2 ayrı dava)	Demokrat	--	200.000.000 TL.
022)- Hasan Bildirici Ülkeye Dönüş (Melsa Yayınevi)	Kitap	20 ay	42.000.000 TL.
023)- Naile Tuncer (YİM) (4 ayrı dava)	D.Proleterya	45 ay	234.666.000 TL.
024)- Hacer Temirkaran (S) (3 ayrı dava)	D.Proleterya	--	283.333.000 TL.
025)- Stephan Waldberg (M)	Yabancı gaz.	45 ay	--
026)- Servet Engin (YİM) (2 ayrı dava)	Zaman	20 ay	--
027)- Münir Ceylan (Y)	Yeni Ülke	20 ay	83.000.000 TL.
028)- Özer Değiştirici (YİM)	Direnış	6 ay	40.000.000 TL.
029)- İpek Kazanç (S)	Direnış	--	85.000.000 TL.
030)- Levent Yanlık (YİM)	D.Gençlik	29 ay	1.700.000.000 TL.
031)- Mehmet Bayrak (Y)	2 ayrı kitap	--	7.000.000 TL.
032)- Selim Okçuoğlu Kürdistan'da Türk Endüstrisi-Gelişim ve Sömürü (Doz Yayınevi)	Kitap	--	969.000.000 TL.
033)- Mehmet Akbaş (Y)	Hedef	6 ay 20 gün	27.777.000 TL.
034)- Hamit Baldemir (Y)	Hedef	6 ay 20 gün	27.777.000 TL.
035)- Bülent Aydın (YİM)	Yeni Ülke	5 ay	117.000.000 TL.
036)- Sadık Güleç (YİM)	Özgürlük Diin.	6 ay	50.000.000 TL.
037)- Sedat Karakaş (YİM) (4 ayrı dava)	Azadi	36 ay	371.000.000 TL.
038)- Hikmet Çetin (S)	Azadi	--	83.000.000 TL.
Hikmet Çetin (S)	Deng	--	100.000.000 TL.

039)- İkrâmettin Kaya (S) (3 ayrı dava)	Azadi	--	450.000.000 TL.
040)- Kemal Boztaş (YİM) (3 ayrı dava)	Özgür Gelecek	36 ay	254.850.000 TL.
Kemal Boztaş (YİM) (3 ayrı dava)	Partizan	60 ay	262.183.000 TL.
Kemal Boztaş (YİM)	YD Gençlik	12 ay	100.000.000 TL.
041)- Haydar Uç (YAY)	Kitap	20 ay	166.000.000 TL.
Devrimin Mantığı ve İktidar Sorunu (Honca Yayınevi)			
042)- Fikret Başkaya (Y)	Kitap	20 ay	41.000.000 TL.
Paradigmanın İflassı-Resmî İdeolojinin Eleştirisine Giriş (Doz Yayınevi)			
043)- Selim Okçuoğlu (YAY)	Kitap	5 ay	41.000.000 TL.
Paradigmanın İflassı-Resmî İdeolojinin Eleştirisine Giriş (Doz Yayınevi)			
044)- Aslı Yalçınoğlu (YİM)	Kitap-Dergi	--	3.850.000 TL.
045)- Mehmet Duyar	Takvim	20 ay	41.666.000 TL.
HEP Aydın İl Örgütü tarafından 1992 için hazırlanan takvim			
046)- Ünal Tümer	Takvim	20 ay	41.666.000 TL.
HEP Aydın İl Örgütü tarafından 1992 için hazırlanan takvim			
047)- Kamil Ermiş (YİM)	Deng	6 ay	50.000.000 TL.
048)- (YİM)	D.Seçenek	--	25.000.000 TL.
049)- Sırrı Öztürk (YAY)	Kitap	5 ay	41.666.000 TL.
1980-1990 Cezaevi Şiir Antolojisi (Sorun-Melsa yayınevleri)			
050)- Murat İlyas Burak (YAY)	2 kitap	5 ay	1.177.666.000 TL.
1980-1990 Cezaevi Şiir Antolojisi (Sorun-Melsa yayınevleri)			
Ülkeye Dönüş (Melsa Yayınevi)			
051)- Selami İnce (Y)	Demokrat	24 ay	100.000.000 TL.
052)- Ümit Erdoğan (YİM)	Demokrat	6 ay	50.000.000 TL.
053)- Yusuf Cacı (YİM) (3 ayrı dava)	Yeni Ülke	14 ay	168.666.000 TL.
054)- Mehmet Bayraktar (T)	Özgür Halk	10 ay	83.000.000 TL.
055)- Ulutan Gün (Y)	Mücadele	10 ay	---
056)- Hıdır Ateş (YİM) (4 ayrı dava)	Odak	35 ay	184.053.000 TL.
057)- (YİM)	Serketin	5 ay	81.000.000 TL.
058)- Ertan Aydın (Y)	Özgür Gündem	10 ay	---
059)- Osman Aytar (Y) (2 ayrı dava)	Medya Güneşi	48 ay	150.000.000 TL.
060)- Salih Bal (YİM) (2 ayrı dava)	Medya Güneşi	11 ay	150.000.000 TL.
061)- Cemal Özçelik (S) (2 ayrı dava)	Medya Güneşi	--	200.000.000 TL.
062)- Fevzi Yetkin (Y) Savunma (Melsa Yayınevi)	Kitap	24 ay	50.000.000 TL.
063)- Mehmet Tanboğa (Y) Savunma (Melsa Yayınevi)	Kitap	24 ay	50.000.000 TL.
064)- Rabbena Hanedar (T) (Yargılandığı davada okuduğu dilekçe nedeniyle)	Mücadele	24 ay	100.000.000 TL.
065)- Mustafa Aşık (YİM)	Ak Zuhur	12 ay	3.000.000 TL.
066)- Selahattin Erdem (YAY) Küçük Peşmerge	Kitap	--	1.136.000.000 TL.

067)- Hayrettin Soykan (YİM)	Ak Zuhur	20 ay	41.000.000 TL.
068)- Yalçın Küçük (Y)	Konuşma	24 ay	250.000.000 TL.
Yalçın Küçük (Y)	Konuşma	20 ay	208.000.000 TL.
1992 yılında Ankara'da düzenlenen bir toplantı			
069)- Eşref Odabaşı	Konuşma	24 ay	250.000.000 TL.
070)- Kamil Çelikten (YİM)	Özgür Gündem	--	3.000.000 TL.
(2 ayrı dava)			
071)- Süleyman Baş (YİM)	İşçinin Yolu	12 ay	----
072)- N.Kemal Cıbaroğlu (YİM)	Mücadele	24 ay	500.000.000 TL.
(4 ayrı dava)			
073)- Gülten Şeşen (S)	Mücadele	--	1.050.000.000 TL.
(4 ayrı dava)			
074)- Abidin Kızılyaprak (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Bir Askerin Anıları (Pele Sor Yayınevi)			
075)- Ercan Kanar (Y)	Özgür Gündem	--	3.000.000 TL.
076)- Kubilay Kıran (YİM)	Özgürlük Dün.	6 ay	50.000.000 TL.
077)- Süleyman Baş (YİM)	İşçinin Yolu	--	3.970.000 TL.
078)- Nedime Tunç (YİM)	Newroz Ateşi	6 ay	50.000.000 TL.
079)- Ferro Fırat (YİM)	İ.ve Politika	20 ay	50.000.000 TL.
080)- Muteber Yıldırım (S)	İ.ve Politika	--	100.000.000 TL.
081)- Erdal Çınar (YİM)	G.Kurtuluş	24 ay	250.000.000 TL.
082)- Recep Maraşlı (Y)	Kitap	24 ay	100.000.000 TL.
Diyarbakır Rızgari Davasında Savunma (Komal Yayınevi)			
083)- Faruk Muhsinoğlu (YAY)	Kitap	--	100.000.000 TL.
Diyarbakır Rızgari Davasında Savunma (Komal Yayınevi)			
084)- Numan Bektaş (Y)	Kitap	20 ay	208.000.000 TL.
Direnme ve Yenilenme Kanunu			
085)- Hale Soysü (YİM)	2000'e Doğru	24 ay	155.833.000 TL.
086)- Adnan Akfırat (YİM)	2000'e Doğru	--	25.000.000 TL.
087)- Mehmet Sabuncu (S)	2000'e Doğru	--	433.666.000 TL.
(3 ayrı dava)			
088)- Eşma Turan (YİM)	Taraf	24 ay	500.000.000 TL.
(2 ayrı dava)			
089)- Kazım Albayrak (S)	Taraf	22 ay	658.000.000 TL.
(4 ayrı dava)			
090)- Hasan Tepe (YİM)	Özgür Halk	30 ay	150.000.000 TL.
(2 ayrı dava)			
091)- Haydar Demir (S)	Özgür Halk	--	200.000.000 TL.
(2 ayrı dava)			
092)- Nazım Taban (YİM)	Emeğin Bay.	47 ay	294.000.000 TL.
(3 ayrı dava)			
093)- Bülent Genç (YİM)	Emeğin Bay.	24 ay	250.000.000 TL.
(2 ayrı dava)			
094)- Yalçın Ateş (S)	Emeğin Bay.	--	200.000.000 TL.
(2 ayrı dava)			
095)- S.Nusret Öztürk (YİM)	Ekimler	83 ay	346.000.000 TL.
(5 ayrı dava)			
096)- Nedime Tunç (YİM)	Newroz Ateşi	6 ay	50.000.000 TL.
097)- Müştak Erhan İl (YİM)	Dev. Emek	5 ay	41.660.000 TL.
098)- Haluk Gerger (Y)	Mesaj	20 ay	208.000.000 TL.

099)- Kemal Gönül (GY)	Günaydın	--	4.000.000.000 TL.
100)- Murtaza Güler (YİM)	Günaydın	--	400.000.000 TL.
101)- Fahrettin Avcı (YİM)	Günaydın	--	400.000.000 TL.
102)- Celal Başlangıç (YİM)	Cumhuriyet	--	2.275.000 TL.
103)- Aydın Engin (Y)	Cumhuriyet	15 ay	--
104)- Müslüm Gündüz (Söyleşi)	Cumhuriyet	15 ay	--
Cumhuriyet gazetesinde 23-27 Mart günleri arasında yayımlanan söyleşi			
105)- Kemal Okutan (YİM)	Bülten	6 ay	50.000.000 TL.
HEP Genel Merkezi'nin çıkardığı haber bülteni			
106)- M. Zeynettin Unay	Bildiri	6 ay 20 gün	56.000 TL.
107)- Abdülaziz Aktaş	Bildiri	6 ay 20 gün	56.000 TL.
108)- Mehmet Tekin	Bildiri	6 ay 20 gün	56.000 TL.
109)- Işık Yurtçu (YİM)	Özgür Gündem	141 ay	648.000.000 TL.
(12 ayrı dava)			
110)- Yaşar Kaya (S)	Özgür Gündem	--	1.935.750.000 TL.
(12 ayrı dava)			
111)- Ş.Davut Karadağ (YİM)	Özgür Gündem	17 ay	133.000.000 TL.
(2 ayrı dava)			
112)- İsmail Beşikçi (Y)	Yazı-kitap	172 ay	534.080.000 TL.
(8 ayrı dava)			
İsmail Beşikçi (Y)	15 ayrı kitap	56 ay	58.474.000 TL.
113)- Ayşenur Zarakolu (YAY)	Kitap	5 ay	41.666.000 TL.
CHP Programı-1931 Kürt Sorunu (Belge Yayınevi)			
114)- Ünsal Öztürk (YAY)	15 ayrı kitap	--	4.390.000 TL.
İsmail Beşikçi tarafından yazılan kitaplar (Yurt Yayınevi)			
Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	12 ay	100.000.000 TL.
12 Eylül Faşizmi ve PKK Direnişi (Yurt Yayınevi)			
115)- Sait Öner (S)	Emek	--	100.000.000 TL.
116)- E. Yaşar Kopan (YİM)	Mücadele	12 ay	250.000.000 TL.
(3 ayrı dava)			

Basın davalarının "gayri ciddi sürdürülmesi" ve "hukuk dışı yöntemlere başvurulması" da 1993 yılının çarpıcı bir özelliği oldu. Örneğin; Emek dergisinde yayımlanan bazı yazılar nedeniyle İstanbul DGM'de yargılanan, derginin sahibi Sait Öner ile yazı işleri müdürü Tuncay Atınca'ya verilecek cezalar, daha dava bitmeden ve hatta savunmalar bile dinlenmeden hazırlandı. Olay, sanıkların avukatlığını üstlenen İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar tarafından ortaya çıkartıldı ve kamuoyuna açıklandı. Ercan Kanar, 19 Temmuz günü İstanbul DGM'de yapılan duruşmada söz alarak, duruşma öncesi dosyayı incelediğinde, o sırada yıllık izinde olan Mahkeme Başkanı Lütfü İşbulan'ın el yazısıyla hazırladığı mahkumiyet kararına rastladığını belirtti. Bu davranışın en temel haklardan birisi olan savunma hakkını hiçe saymak olduğunu belirten ve Lütfü İşbulan'ın davadan çekilmesini isteyen Ercan Kanar, "Mahkemelerin basın özgürlüğüne yönelik tavrı değişmediği takdirde, mahkemede savunma yapmamayı gündeme getirmek durumunda kalacağız" dedi.

Ankara DGM'de Mart ayında sonuçlanan bir başka davada ise yazarı (Nihat Behram) daha önce beraat eden "Hayatın Tanıklığında-İşkencede Ölümün Güncesi" adlı kitabı yeniden yayımlayan Yurt Yayınevi'nin sahibi Ünsal Öztürk'e para cezası verildi. Ünsal Öztürk'ün mahkumiyet kararına yaptıkları itiraz da Yargıtay tarafından uygun görülmedi ve verilen ceza onaylandı. Ünsal Öztürk, bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu.

Bu arada 1992 yılında Van'da, şarkı söylediği bir gazinoda müşterilerle konuşurken "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla hakkında dava açılan Alev Aytaç adlı şarkıcı 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Diyarbakır DGM'de 26 Mayıs günü sonuçlanan dava, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Alev Aytaç, yargılanmasına yol açan olayda "Şimdi Van'dan gidiyorum, döndüğümde burasını Kürdistan olarak görmek istiyorum" şeklinde bir ifade kullanmıştı. Bunun üzerine polis tarafından gözaltına alınan Alev Aytaç, Van Emniyet Müdürlüğü'nde 5 gün süreyle sorgulanmış ve daha sonra tutuksuz olarak yargılanmak üzere serbest bırakılmıştı.

Kapatma kararları

1993 yılının son üç ayında İstanbul DGM'de görülen basın davalarında uzun bir süredir uygulanmayan, eski bir yasa hükmü gündeme getirildi. Bu uygulama sonucunda yeni açılan ya da devam eden pek çok basın davasında (100'ü aşkın) 1 ayla 3 gün arasında değişen süreler için kapatma cezaları istenmeye başlandı. Ardından da sonuçlanan basın davalarından 23'ünde 14 dergi ve gazete hakkında toplam 16 ay 21 gün'lük kapatma cezası verildi. Kapatma cezalarıyla (kapatma cezası Yargıtay'ın onaylaması halinde yürürlüğe girmektedir) ilgili döküm şöyle:

Yayının adı	Dava sayısı	Kapatma süresi
01)- Newroz	1 dava	1 ay
02)- Özgür Gelecek	1 dava	15 gün
03)- Partizan	1 dava	1 ay
04)- Mücadele	2 dava	18 gün
05)- Özgür Gündem	5 dava	4 ay
06)- Emegün Bayrağı	2 dava	18 gün
07)- İşçinin Yolu	1 dava	15 gün
08)- İşçiler ve Politika	1 dava	1 ay
09)- Genç Kurtuluş	1 dava	1 ay
10)- Azadi	1 dava	15 gün
11)- Taraf	1 dava	1 ay
12)- Ekimler	4 dava	3 ay
13)- Devrimci Emek	1 dava	1 ay
14)- Devrimci Proleterya	1 dava	1 ay

Yargılamalar ve soruşturmalar

1993 yılında gazeteci ve yazarlar hakkında açılan soruşturma ve davaların sayısı da daha önceki yıllara göre 3-4 kat artarak rekor düzeye ulaştı. Sırf İstanbul DGM'de 1993 yılında ele alınan toplam 2 bin 351 davanın yüzde 46'sını (toplam 1.081) basın suçlarıyla ilgili olanlar oluşturdu. Açılan davalarda istenilen hapis ve para cezalarının toplamı da astronomik rakamlara ulaştı. 1993 yılında açılan dava ve soruşturmalarda ilgili bazı örnekler şöyle:

Zaman gazetesinin 1992 yılında çıkan bazı sayılarındaki yazıları nedeniyle haklarında ayrı ayrı dava açılan Ahmet Yusuf Gencer, Mehmet Yale, İlhan Bardakçı (İlhan Murad) ve İsmail Okçu'nun (Hekimoğlu İsmail) yargılanmalarına 28 Ocak günü başlandı. Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davalarda yargılanan gazetecilerin çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Zaman gazetesi yazarları hakkında açılan davalarda gazetenin yazı işleri müdürü Servet Engin de yargılanıyor.

Yazar Aziz Nesin hakkında, Hürriyet gazetesinin 27 Eylül 1992 tarihli sayısında yayımlanan bir söyleşi nedeniyle dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada söyleşi yapan Nuriye Akman ile gazetenin yazı işleri müdürü Hasan Kılıç da sanık olarak yargılandı. 3 sanığın "Türklüğe hakaret ettikleri" iddiasıyla 6 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi. Aziz Nesin, dava açılmasına yol açan söyleşide, "Türk halkı enayidir. Toplum enayi diyorum. Türk milleti kahraman değildir" demişti. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen dava 30 Nisan günü beraatle sonuçlandı. Beraat kararına İstanbul Cumhuriyet Savcılığı itiraz etti. İtiraz üzerine dava dosyası Yargıtay'a gönderildi.

Milliyet gazetesi spor yazarlarından Togay Bayatlı, aynı gazetenin başyazarı Altan Öymen ve Hürriyet gazetesi spor yazarlarından Rıdvan Yelekkı hakkında futbolcu Tanju Çolak'a (Otomobil kaçakçılığı yaptığı iddiasıyla ağır hapis ve para cezasına mahkum olmuştu.) verilen hapis cezasının fazla olmasını eleştiren yazıları nedeniyle ayrı ayrı dava açıldı. "Kesinleşmemiş bir mahkeme kararı eleştirerek Basın Yasası'na aykırı davrandıkları" için haklarında dava açılan üç gazeteci İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanıyor.

Yazar Kadir Mısıroğlu hakkında 16 Aralık 1992 tarihinde Konya Belediyesi tarafından düzenlenen bir konferansta yaptığı konuşma nedeniyle dava açıldı. Konya Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, "Kadir Mısıroğlu'nun Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'e hakaret ettiği" öne sürüldü. Hakkında 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezası istenen Kadir Mısıroğlu'nun yargılanmasına 7 Nisan günü Konya 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

Gazeteci-Yazar Yalçın Küçük'ün PKK lideri Abdullah Öcalan ile yaptığı görüşmenin not, fotoğraf ve bant kayıtlarına polis tarafından el konulması mahkeme kararıyla onaylandı. İstanbul DGM tarafından 11 Ocak günü verilen kararda, "polis el koyduğu belgelerin Türkiye'nin bütünlüğünü bozmayı hedefleyen propagandayı amaçladığı" öne sürüldü. Yalçın Küçük, 1992 yılı Aralık ayında Abdullah Öcalan ile görüşüp Türkiye'ye döndükten sonra 25 Aralık 1992 tarihinde İstanbul Atatürk Havaalanı'nda gözaltına alınmıştı. 36 saat sonra serbest bırakılan Yalçın Küçük'ün yanında bulunan tüm belge ve kasetlere el konulmuştu. Yalçın Küçük hakkında daha sonra Abdullah Öcalan ile yaptığı görüşme nedeniyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada, "PKK'yı övdüğü ve bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülen Küçük'ün 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 10 Mart günü İstanbul DGM'de başlayan dava beraatle sonuçlandı.

Gazeteci-Yazar Haluk Gerger hakkında 15 Eylül 1992 tarihli Özgür Gündem gazetesinde yayımlanan "Kürtleri Desteklemek Neden ve Nasıl" başlıklı yazısı nedeniyle Ankara DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca açılan davada Haluk Gerger'in 2 yıla 5 yıl arasında hapis, 100 milyon lira para cezasına mahkum edilmesi istendi.

1992 yılı Kasım ayında İstanbul DGM tarafından toplatılan "Boğaziçi İşgali" adlı kitabı yayımlayan Ünsal Öztürk hakkında üç dava açıldı. Ünsal Öztürk, açılan davalar nedeniyle "yasadışı örgüt propagandası yaptığı" iddiasıyla Ankara DGM'de, "yasaların suç kabul ettiği fiilleri övdüğü" iddiasıyla Ankara 17. Asliye Ceza Mahkemesi'nde, "güvenlik görevlilerine ve adalet sistemine hakaret ettiği" iddiasıyla da Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandı. Açılan davalar nedeniyle toplam olarak 3 yıla 11 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Ünsal Öztürk, "Bir kitap için üç ayrı dava açılması, düşünceden nasıl korkulduğunun göstergesidir" dedi.

Sabah gazetesi Cizre muhabiri Ramazan İmrağ hakkında, "Özgür Gündem gazetesinin 21 Ekim 1992 tarihli sayısında yer alan, zırlı araca bağlanarak sürüklenen Mesut Dünder adlı kişi ile ilgili fotoğraflar nedeniyle" açılan dava sonuçlandı. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 11 Mayıs günü biten davada, "Yapılan tam anlamıyla bir gazetecilik olayıdır. Dava konusu fotoğraflar ile fotoğraf altlarındaki yazılar haber niteliği taşımaktadır" denilerek beraat kararı verildi. Davada Ramazan İmrağ'ın, "çektığı fotoğrafları dağıtarak devlete ve güvenlik kuvvetlerine hakaret ettiği" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 159/1. maddesi uyarınca 1 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyordu. Ramazan İmrağ bu dava nedeniyle uzun bir süre giyabi tutuklu kalmıştı.

İstanbul DGM Savcılığı, Komal Yayınevi tarafından 1993 yılı için hazırlanan takvim nedeniyle yayınevinin sorumlusu Recep Maraşlı hakkında dava açtı. Hazırlanan iddianamede, "yayın yoluyla bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülen Recep Maraşlı'nın 5 yıla kadar hapis ve 100 milyon liraya kadar para cezasına mahkum edilmesi istendi.

Yazar-Sanatçı Bilgesu Erenus hakkında 1992 yılında Lüleburgaz'da işçi sendikaları tarafından düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle dava açıldı. "Bölücülük propagandası yapmak ve halkı askerlikten soğutmakla" suçlanan Bilgesu Erenus'un 3 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Bilgesu Erenus'un yargılanmasına 23 Mayıs günü İstanbul DGM'de başlandı.

Panorama dergisinin Haziran ayı içinde yayımlanan 2 ayrı sayısında PKK, Abdullah Öcalan ve Devrimci Sol ile ilgili çıkan yazı ve haberler nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada derginin sahibi Yılmaz Yüksel ile yazı işleri müdürü Okan Alkan hakkında toplam 15 yıl hapis ve yaklaşık 1,5 milyar lira para cezası istendi. 2 gazetecinin yargılanmasına yol açan yazı ve haberlerin yer aldığı dergiler de toplandı.

Gazeteci-Yazar Yalçın Küçük hakkında PKK lideri Abdullah Öcalan ile yaptığı söyleşileri derleyerek hazırladığı "Kürt Bahçesinde Sözleşti" adlı kitabı nedeniyle dava açıldı. Ankara DGM'de açılan davanın 24 Ağustos günü yapılan ilk duruşmasında Yalçın Küçük hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezası istendi. Davada, kitabı yayımlayan yayınevinin sahibi Hikmet Koçak da yargılanıyor. Yalçın Küçük ve Hikmet Koçak'ın yargılanmasına neden olan kitap hakkında verilmiş bir toplama kararı bulunmuyor.

Yazar Mehmet Bayrak hakkında "Kürtler ve Demokratik Mücadeleleri" adlı kitabı nedeniyle Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. "Türklüğe hakaret edildiği" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca açılan soruşturmaya, kitapta yer alan "Şeyh Said için yazılmış Kürtçe bir ağıt" neden oldu. Soruşturma nedeniyle 4 Eylül günü ifadesi alınan Mehmet Bayrak, kitapta Türklüğün değil, Türk ırkçılığının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürtlere yönelik zora dayalı çözüm çabaları ile asimilasyon politikalarının eleştirildiğini belirterek, "Soruşturma Kürt sorununun ve Türkiye'nin diğer sorunlarının çözümüne hizmet etmeyecektir" dedi.

"İşkence yapmak" suçundan mahkum olan 3 polis ile ilgili bir haber nedeniyle haklarında dava açılan, Cumhuriyet gazetesinin sahibi Berin Nadi ile eski yazı işleri müdürü Celal Başlangıç'ın yargılanmasına başlandı. İstanbul DGM'de 28 Eylül günü başlayan davada

okunan iddianamede, Berin Nadi ve Celal Başlangıç'ın "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca 5 milyon liradan az olmamak üzere para cezasına mahkum edilmeleri istendi.

SEKA Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanı Burhan Özbey hakkında gazetelere yazdığı yazılar nedeniyle idari soruşturma açıldı. Sanayi Bakanlığı müfettişleri tarafından sürdürülen soruşturma sonucunda Burhan Özbey'in görevinden alınmasına ve Sanayi Bakanlığı bünyesinde başka bir göreve atanmasına karar verildi. Karara tepki gösteren Burhan Özbey ise haksızlığa uğradığını, bu nedenle kararı iptal ettirmek için mahkemeye başvuracağını ve haklılığını kanıtlayana kadar mücadele edeceğini bildirdi.

İHD Kütahya Şubesi Başkanı Ruşen Aydın hakkında, "İlk Haber" adlı yerel gazetede, "1 Eylül Dünya Barış Günü" nedeniyle yayımlanan bir söyleşiden dolayı dava açıldı. Konya DGM Savcılığı tarafından açılan davada, "bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan Ruşen Aydın'ın Terörle Mücadele Yasası uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Konya DGM'de görülen davada, Ruşen Aydın ile birlikte, söyleşiyi yapan İlk Haber Gazetesi Yazı İşleri Müdürü ve Özgür Gündem gazetesi Kütahya muhabiri Arslan Arıç de sanık olarak yargılanıyor.

Yargıtay, yazar Mehmet Bayrak hakkında, sahibi olduğu yayınevi tarafından çıkartılan "Dünü ve Bugünüyle Geri Kalmışlık Sorunu", "Kürdistan" ve "Çağdaş Kürt Destanları" adlı 3 kitap nedeniyle verilen beraat kararlarını bozdu. Mehmet Bayrak, söz konusu 3 kitabı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca Ankara DGM'de yargılanmış ve beraat etmişti. Ancak beraat kararına Ankara DGM Savcılığının itiraz etmesi üzerine dava dosyası Yargıtay'a gönderilmişti. Mehmet Bayrak, Yargıtay'ın bozma kararı uyarınca Ankara DGM'de yeniden yargılanmaya başlandı.

Aydınlık gazetesinin 8 Temmuz 1993 ile 12 Ağustos 1993 tarihli sayılarında çıkan bazı haberler nedeniyle Türk Ceza Yasası'nın 155. ve 159. maddeleri uyarınca açılan 2 dava beraatle sonuçlandı. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 7 Kasım günü sonuçlanan davalar, Genelkurmay Başkanlığı'nın isteği üzerine açılmıştı.

İstanbul DGM Savcılığı, Kürt sorunu ve Kürtlerle ilgili açıklamaları nedeniyle şarkıcı İbrahim Tatlıses ve işadamı Besim Tibuk hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca soruşturma açtı. Soruşturma açılmasına, İbrahim Tatlıses'in bir konserde "Kürt sorununun çözümü için arabuluculuk yapabileceğini" bildirmesi, Besim Tibuk'un ise 16 Kasım 1993 tarihli Milliyet gazetesine verdiği bir demeçte "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir Kürt devleti kurulabileceğini" söylemesi neden oldu. Yapılan soruşturma sonucunda Besim Tibuk hakkında "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla İstanbul DGM'de dava açıldı. İbrahim Tatlıses hakkında ise takipsizlik kararı verildi.

Cumhuriyet Gazetesi eski Yazı İşleri Müdürü Aydın Engin ile gazetenin sahibi Berin Nadi hakkında, gazetenin 30 Eylül 1993 tarihli sayısında yer alan, Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral ile ilgili haber nedeniyle dava açıldı. İstanbul DGM'de 16 Aralık günü başlayan davada Aydın Engin ve Berin Nadi'nin "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca cezalandırılmaları istendi. İstanbul DGM'de aynı gün başlayan bir başka basın davasında da yazar Murat Belge hakkında Birikim dergisinde yayımlanan bir yazısında "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla 2-5 yıl arasında hapis cezası istendi.

Yabancı gazeteciler

Basına yönelik baskı ve saldırılar, Türkiye'ye gelen ya da Türkiye'de görev yapan bazı yabancı gazetecileri de etkiledi. Yabancı gazetecilerin çalışmaları (Özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nde) kimi zaman engellenirken, bazı durumlarda da gözaltına alınanlar ve tutuklananlar oldu.

"PKK adına kuryelik yaptığı" iddiasıyla 20 Ekim 1992 tarihinde Silopi'de gözaltına alınan ve bir hafta sonra tutuklanan Alman Gazeteci Stephan Waldberg 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum oldu. Diyarbakır DGM'de 22 Ocak günü sonuçlanan dava, Türk Ceza Yasası'nın 169. maddesi uyarınca açılmış ve Stephan Waldberg, "PKK'nın kuryesi olmakla" suçlanmıştı. Kararı eleştiren Stephan Waldberg'in avukatı Sezgin Tanrıku, mahkeme heyetinin ön yargılı davrandığını savunarak, "Karar, hukuk açısından büyük skandaldır. Müvekkilim politik kaygılar neticesinde suçlu görüldü" dedi. Stephan Waldberg'in cezası Nisan ayında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Cezasının onaylanması üzerine Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nden İzmir Buca Cezaevi gönderilen Stephan Waldberg'in aldığı hapis cezasının 33 aylık bölümünü cezaevinde geçirmesi gerekiyordu. Ancak, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Almanya'dan gelen istek üzerine 23 Aralık günü Stephan Waldberg'i affetti. Af kararı, "Alman gazetecinin hasta olduğu" gerekçesiyle alındı. 24 Aralık günü Almanya'ya dönen Stefan Waldberg, düzenlediği basın toplantısında, gözaltında kaldığı süre boyunca Şırnak, Silopi ve Cizre'de işkence gördüğünü ve ölümle tehdit edildiğini anlatarak, "Bunları hem Alman Büyükelçiliği yetkililerine, hem de cezaevinde beni ziyaret eden Alman yetkililerine anlattım. Onlar da bana olayı büyütmememi ve benim için Türkiye ile Almanya arasındaki ilişkilere zarar veremeyeceklerini belirttiler" dedi.

Özgür Gündem gazetesi yazarlarından Faik Bulut ile İngiliz gazeteci Andrew Norman Penney, Habur Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra 14 Mayıs günü gözaltına alındı. Yapılan açıklamada, "Andrew Norman Penney'nin çantasında PKK'ya ait bazı dokümanlar, video ve teyp kasetleri bulunduğu" öne sürüldü. Silopi'de 2 gün süreyle sorgulanan 2 gazeteciden Faik Bulut serbest bırakıldı, Andrew Norman Penney ise "PKK'ya kuryelik ve yataklık yaptığı" iddiasıyla tutuklandı. İngiliz gazeteci, Diyarbakır DGM'de 24 Mayıs günü yapılan duruşma sonucunda serbest bırakıldı.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde araştırma yapmak üzere Kasım ayı başında Diyarbakır'a gelen Alman Spiegel Televizyonu muhabiri Yüksel Uğurlu ile kameraman Michegel Enger, 4 Kasım sabahı Özgür Gündem Gazetesi Diyarbakır Bürosu önünde gerekçesiz olarak gözaltına alındı. Alman televizyoncuların yanı sıra gazetenin Diyarbakır muhabirlerinden Akif Şenyiğit de Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Gözaltına alınanlar aynı gün serbest bırakıldı.

Radyo ve televizyonlar

Türkiye genelinde faaliyet gösteren 800 kadar özel radyo istasyonu Nisan ayı başında Hükümet'in aldığı karar doğrultusunda Ulaştırma Bakanlığı tarafından yayımlanan genelgeye dayanılarak kapatıldı. "1 Nisan 1993" tarihli genelge ile yerel televizyon istasyonlarının yayınları durduruldu. Türkiye çapında yayın yapan ve genelge kapsamına alınmayan büyük televizyon kanallarına ise yayınlarını sürdürme olanağı tanındı. Özel radyoların ve yerel televizyon istasyonlarının kapatılması büyük tepkilere ve gösterilere yol açtı. Ancak tepkiler, Hükümet'e kapatma kararını geri aldirtmadı. Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un, özel

radıoların kapatılması kararının "15 gün süreyle ertelenmesi" ve "bu süre içinde gerekli yasal düzenlemenin yapılması" şeklindeki önerisi de dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından reddedildi. Bazı özel radyo ve televizyon kanallarının "yürütmenin durdurulması ve kararın geri alınması" istemiyle açtıkları dava da Danıştay 10. Dairesi tarafından geri çevrildi.

Bu arada Aydın'ın Nazilli ilçesinde yayın yapan 4 özel radyo sahibi "2813 sayılı Telsiz Yasası'na muhalefet ettikleri" iddiasıyla Nazilli Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 7 Nisan günü tutuklandı. Tutuklanan radyo sahiplerinin adları şöyle: "Atilla Toraman (Radyo Özlem), Orhan Narin (Radyo Nazar), Mustafa Subakan (Radyo Gün) ve Filiz Güven (Radyo Venüs)". Tutuklanan radyocular üst mahkemeye yapılan itirazın kabul edilmesi üzerine kısa sürede serbest bırakıldı. Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurularak yayını sürdüren Anki Radyosu'nun sorumlu müdürü Murat Demiray hakkında "Telsiz Yasası'na aykırı davrandığı" iddiasıyla dava açıldı. Murat Demiray 15 Eylül günü 6 ay hapis cezasına mahkum oldu.

74 gün devam eden radyo yasağı, Tansu Çiller'in Başbakan olmasıyla birlikte sona erdi. Başbakanlık görevini üstlendiği 14 Haziran günü bir açıklama yapan Tansu Çiller, özel radyoların kapatılmasını doğru bulmadığını söyledi. Bunun üzerine kapalı bulunan radyolar peşpeşe yeniden yayına başladı. Ardından da Türkiye'deki radyo ve televizyon yayınlarını bir devlet kurumu olan TRT'nin (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) tekeline bırakan Anayasa'nın 133. maddesi 8 Temmuz günü Meclis'te değiştirildi. Değişiklik sonucunda radyo ve televizyon yayınlardaki devlet tekeli kaldırılmış oldu. Ancak Anayasa değişikliği sonrasmda yapılacak yasal düzenleme bir türlü gerçekleştirilemedi.

Diyarbakır'da yayın yapan 9 özel radyo istasyonu, 22 Kasım günü Diyarbakır Valiliği tarafından kapatıldı. Radyo istasyonlarının "polis telsizlerini bozdukları ve televizyon yayınlarını engelledikleri" iddiasıyla kapatıldıkları bildirildi. Kapatma kararının keyfi olarak alındığını ve kapatma gerekçesinin gerçekleri yansıtmadığını savunan radyo yetkilileri ise radyoların Kürtçe şarkı çalmaları ve polislerin istedikleri şarkıları yayımlama-maları nedeniyle kapatıldığını söylediler. Kapatılan radyolar, Devlet Bakanı Mehmet Kahraman'ın devreye girmesi üzerine 14 Aralık gününden itibaren yeniden yayına başladılar.

1976, 1977 ve 1978 yıllarında İstanbul'da yapılan 1 Mayıs kutlamaları sırasında çekilen belgesel filmlerin, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın kararıyla yakıldığı ortaya çıktı. Aralarında 1977 yılındaki kanlı 1 Mayıs olaylarının görüntülerinin de yer aldığı filmlerin imha edilmesi, DİSK (Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) eski Genel Başkanı Kemal Türkler'in ailesinin avukatı Rasim Öz tarafından ortaya çıkartıldı. Avukat Rasim Öz, 30 Nisan günü yaptığı açıklamada, "1981 yılında Kemal Türkler'in kızının evine yapılan baskında 1 Mayıs kutlamalarıyla ilgili 18 belgesel filme el konulmuştu. El koyma kararı, Askeri Yargıtay'a yaptığımız başvuru üzerine 3 Şubat 1988 tarihinde kaldırıldı. Ancak, bu kararı dikkate almayan Sıkıyönetim Savcılığı, 8 Ekim 1990 tarihinde verdiği bir kararla filmleri yaktırmış. Filmin, Sıkıyönetim Savcısı Binbaşı İsmail Yörük'ün verdiği emir sonucunda imha edildiğini öğrendik. Sorumlular hakkında dava açacağız" dedi.

e)- Kürtçe

Yasal bir engel bulunmamasına karşın Kürtçe'ye, Kürtçe konuşanlara ya da Kürtçe yayın yapan ve şarkı söyleyenlere yönelik baskılar 1993 yılında da daha önceki yıllara göre bir azalma olmadan devam etti. Ayrıca Kürt geleneklerine uygun olarak düzenlenen sünnet ve

düğün törenlerine yönelik tahammülsüzlük de ortadan kalkmadı. Kürtçe söylenen türküler nedeniyle insanlar gözaltına alındı, kimi zaman da tutuklandı. Kürt geleneklerine uygun olarak düzenlenen düğün ve sünnet törenleri güvenlik görevlileri tarafından engellendi. Törenlere katılanlardan gözaltına alınanlar, tutuklananlar oldu. Ayrıca, "Kürt bayrağı" olarak tanımlanan "kırmızı-sarı-yeşil" renklerin birlikte kullanılmasına karşı duyulan tepki de ortadan kalkmadı. "PKK'yi simgelediği" öne sürülen bu üç rengin bir arada bulunduğu giyim ya da süs eşyaları, araç aksesuarları ve dükkan tabelaları toplatıldı, tahrip edildi.

Oysa Kürtçe konusundaki yasaklama ve engellemeler, SHP-DYP koalisyon hükümetinin attığı birkaç olumlu adımdan biri sonuçunda 1991 yılı sonunda yumuşatılmıştı. Bu sayede Kürtçe yayımlar üzerindeki yasaklar büyük ölçüde kaldırılmış, Kürtçe kasetlerin piyasaya çıkmasına olanak tanınmış, Kürtçe kaset, kitap ve sözlükler rahatça satılabilir hale gelmiş, içinde Kürtçe bölümler yer alan dergiler yayımlanmıştı. Hatta tamamı Kürtçe olan "Welat" adlı bir dergi bile çıkmaya başlamıştı. Welat, 1993 yılında da yayını sürdürdü. Ancak bazı sayılarındaki yazılar nedeniyle açılan soruşturma ya da davalardan kurtulamadı. Kürtçe kasetler hakkında da yasal olmayan uygulamalara tanık olundu. Örneğin; Diyarbakır Valiliği'nin 11 Şubat günü verdiği bir karar sonucunda Van, Muş, Bitlis, Erzurum, Tatvan ve Diyarbakır'da satılan çok sayıda Kürtçe kaset, polisler tarafından toplandı. Toplanan kasetlerin, "satış izinlerinin bulunduğu" öğrenildi.

Kürtçe, Kürt geleneklerine uygun olarak düzenlenen düğün (evlenme-sünnet) törenleri ile "sarı-kırmızı-yeşil" renkli bayrak, süs eşyası ve benzerlerine duyulan tahammülsüzlüklerle ilgili bazı örnekler şöyle:

Kuruluş işlemleri 22 Haziran 1992 tarihinde biten Kürt Kültür Vakfı, İstanbul 1. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından "ırk esasına dayalı olarak kurulmuştur" iddiasıyla tescil edilmedi. Mahkeme kararını eleştiren vakıf kurucularından Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, "Yasaklanan Kürt adidir. Tanınmak istenmeyen Kürt halkının ulusal ve demokratik haklarıdır. Türkiye Cumhuriyeti böylece, Paris Şartı ve AGİK kararlarına aykırı davranmıştır" dedi. Hatip Dicle, kararın iptal edilmesi için Yargıtay'a başvuracaklarını da sözlerine ekledi. Kürt Kültür Vakfı, "Kürt dili, edebiyatı, coğrafyası, folkloru, müziği ve etnoğrafyası üzerine araştırma yapmak, yayın ve tanıtım faaliyetinde bulunmak" amacıyla kurulmuştu.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Türkiye'de, Kürtçe bir tiyatro eserini ilk kez sahneye koyan "Şanoya Roja Azadi" (Özgürlük Günü Tiyatrosu) adlı topluluğun sanatçılarından İbrahim Kaya hakkında oyun sırasında giydiği elbise nedeniyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada İbrahim Kaya'nın "sarı-kırmızı-yeşil renkli elbiseyle bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülerek "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca mahkum edilmesi istendi. İstanbul DGM'de 12 Şubat günü başlayan davada savunmasını yapan İbrahim Kaya, yapılan etkinliğin yasalara aykırı olmadığını belirterek, suçlamayı kabul etmedi.

Adana'nın Dağlıoğlu mahallesinde 1 Mart günü yapılan bir düğün töreni, polis karakolundan daha önce izin alındığı halde, polisler tarafından basılarak engellendi. Baskın sırasında düğünde saz çalan müzik ekibinin üyeleri dövüldü ve ellerindeki müzik aletleri tahrip edildi. Ayrıca, aralarında düğün sahibi Hasan Ağarman'ın da yer aldığı 6 kişi gözaltına alındı. Adana Emniyet Müdürlüğü'nde 48 saat gözaltında tutulan 6 kişi, serbest bırakıldıktan sonra gözaltında kaldıkları süre boyunca işkence gördükleri açıkladılar.

Mezopotamya Kültür Merkezi bünyesinde oluşturulan Jiyana Nü Tiyatrosu'nun sahnelediği Mirin ü Jiyana (Yaşam ve Ölüm) adlı oyunun Mart ayı içinde Ankara'da yapılacak olan gösterileri yasaklandı. Ankara Valiliği tarafından verilen yasaklama kararı, tiyatronun yöneticilerine, gösterinin başlamasına az bir süre kala iletildi. Kararı protesto eden HEP Genel Sekreteri Kemal Okutan, oyunun Kürtçe olduğu için yasaklandığını savundu.

9 Ekim 1992 tarihinde Gaziantep'te düzenlenen bir düğün töreninde söylenen Kürtçe türküler nedeniyle gözaltına alınan ve daha sonra haklarında dava açılan 5 kişi mahkum oldu. Malatya DGM'de 25 Haziran günü biten davada sanıklardan Abdülmecit Sezgin, Mustafa Utkun, Kasım Şen, Ahmet Bilgin ve Naif Özkılıç'a 20'er ay hapis, 83'er milyon lira da para cezası verildi. Söz konusu dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

Mezopotamya Kültür Merkezi'nin (MKM) Diyarbakır Şubesi 29 Temmuz akşamı polis tarafından basılarak arandı. Gözaltına alınmanın olmadığı baskınla ilgili olarak bir açıklama yapan merkez yetkilileri, "Kurumumuz, polis tarafından bir arama izini olmadan basılmıştır. Polisler baskın sırasında binada bulunan çalışanların ve konukların kimliklerini tespit etmiş, ayrıca arşiv ve belgelerimizi karıştırmıştır. Bu durum çalışanlarımızı tedirgin etmiştir. Uygulama, tamamen gözdağı verme ve sindirme amacını taşıyan keyfi bir davranıştır" denildi.

İstanbul DGM Savcılığı, "Welat" adlı Kürtçe derginin Ağustos ayı içinde çıkan 2 ayrı sayısındaki "Gelê Tirk Ji Bi Serxwe ve Tê" (Türk halkı da başkaldırdı) ve "Li Edenê Polisan Teror Pêkani" (Adana'da polis terörü) başlıklı 2 ayrı yazı nedeniyle soruşturma açtı. Açılan soruşturma ile ilgili olarak derginin yazı işleri müdürü Mazhar Günbat'ın ifadesi alındı.

20 Ağustos günü Urfa'nın Halfeti ilçesine bağlı Göklü kasabasında yapılan bir düğün törenine baskın düzenleyen güvenlik görevlileri, yaşları 7 ile 15 arasında değişen 15 çocuğu döverek gözaltına aldı. "PKK lehine slogan attıkları" iddiasıyla gözaltına alınan çocukların adları şöyle: Doğan Demir, Deniz Yiğit, Ali Solay, Erol Kaya, Mahmut Yiğit, Ali Korkmaz, Nihat Büyükkaya, Enver Ateş, Murat Yiğit, Mehmet Yiğit, Salih Karayılan, Metin Yılmaz, Yasin Yiğit, Bekir Yiğit ve Kenan Gökoğlu".

Meclis gündemine Kasım ayı başında gelen, özel radyo ve televizyonlarla ilgili yasa teklifinin görüşülmesi sırasında, "Kürtçe radyo ve televizyon yayını yapılmasına" olanak sağlamak üzere Sosyal Demokrat Halkçı Parti milletvekilleri tarafından verilen önerge kabul edilmedi. Önerge, o sırada salonda bulunan 140 milletvekilinden ancak 15'i tarafından desteklendi.

Mezopotamya Kültür Merkezi'nin Adana Şubesi 11 Kasım günü polis tarafından basıldı. Merkezdeki bazı dergi, kitap ve video kasetlerine el koyan polisler, Hüsnü Adıbelli, Mehmet Eşli, Hamit Eldemir, İlhan Özdemir, Bişar Korkut ve Hasan Kaya adlı 6 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan Hüsnü Adıbelli, İlhan Özdemir ve Mehmet Eşli daha sonra tutuklandı. Mezopotamya Kültür Merkezi'nin Adana Şubesi 16 Kasım günü polis tarafından ikinci kez basıldı. Baskın sonucunda, merkezde bulunan ve aralarında Niyazi Çelik ile Hasan Kaya adlı 2 Demokrasi Partisi üyesinin de bulunduğu 5 kişi gözaltına alındı. "Yasak yayın bulduklarını" iddiasıyla gözaltına alınan 5 kişi 24 saat sonra serbest bırakıldı.

Ses sanatçısı Fevzi Kurtuluş, 14 Kasım günü katıldığı bir konser sonrasında polis tarafından gözaltına alındı. Konserde söylediği Kürtçe şarkılarla "bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülerek gözaltına alınan Fevzi Kurtuluş, 15 Kasım günü İstanbul DGM

tarafından tutuklandı. Fevzi Kurtuluş'un avukatı Sabri Kuşkonmaz, uygulamaya tepki göstererek, karara itiraz etti. Ancak bu itirazdan bir sonuç çıkmadı. Hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açılan Fevzi Kurtuluş, 2 ay tutuklu kaldı.

Mersin'in Şahin Tepesi semtinde 25 Aralık günü düzenlenen bir düğün törenine başkan düzenleyen polisler, aralarında damat Kadri Esenli'nin de yer aldığı 20 kişiyi gözaltına aldı. "Bölücü nitelikli Kürtçe türküler söylendiği" iddiasıyla düzenlenen başkan sırasında düğünde kullanılan müzik aletlerine de el konuldu.

Bu arada Türkiye'de yaşayan Lazlar tarafından da "Ogni" (Duy) adını taşıyan bir kültür ve sanat dergisi yayımlanmaya başlandı. Derginin Kasım ayında çıkan ilk sayısında Lazca bazı bölümler ve 35 harfli Laz alfabesi yer aldı. Önemli bir bölümü Türkçe yazılara ayrılan derginin yöneticileri, Türkiye'de varolan bir açığı kapattıklarını belirterek, "Özellikle, Karadeniz bölgesinde yaygın olarak kullanılan dilimizin güzelliklerini, daha geniş kesimlere ulaştırmayı hedefliyoruz" dediler. Derginin ilk sayısı "3 ayrı yazıda bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla kısa bir süre içinde İstanbul DGM tarafından toplandı. Toplatma kararının ardından derginin yazı işleri müdürü Mehmet Barış Beşli hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı.

Bir grup Kürt aydınımın girişimleri sonucunda organize edilen "Şeyh Sait Araştırma Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı" Ekim ayında İstanbul'da kuruldu. 50 kişilik bir heyet tarafından kurulan vakfın başkanlığına Şeyh Sait'in torunu Kasım Fırat, başkan yardımcılığına gazeteci Gurbetelli Ersöz, saymanlığına avukat Baki Çelebi, Yönetim Kurulu üyeliklerine ise, Celal Baykara, Yılmaz Çamlıbel, Ali Beyköylü, İbrahim Gürbüz, Musa Sağmıç, Osman Aytar, Sabah Kara ve Sıddık Taşdemir getirildi. 1925 yılında Genç, Palu ve Hani ile çevresinde bir Kürt devleti kurmak için Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı ayaklanan Şeyh Sait'in bu ayaklanmanın kısa sürede bastırılmasından sonra idam edildiğini hatırlatan vakıf yöneticileri, "Şeyh Sait ve dava arkadaşlarının mücadelelerini çarpıtmak için resmi ideoloji doğrultusunda yıllarca yapılan tüm yasaklama ve propagandalar onu unutturamadı. Bundan sonra bize düşen, onu ve dava arkadaşlarını yaşatmaktır" dediler.

f)- İnanç özgürlüğü ve dinsel baskılar

1993 yılı, din ve inanç özgürlüğü açısından değerlendirildiğinde gündeme gelen ilk konu başörtüsü sorunu oldu. Üniversitelerde okuyan başları örtülü kızlarla ilgili sorunlar 1993 yılında da tamamen ortadan kalkmadı. Dini inançları gereği, başlarını örten kız öğrenciler, yüksek öğrenim kurumlarının önemli bir bölümünde derslere serbestçe girebilirken az sayıda üniversite ve fakültede çeşitli güçlüklerle karşılaştı. Başını örten öğrencilere çeşitli disiplin cezaları verildi. Baş örtülü öğrencilerin güçlüklerle karşılaştığı yüksek öğretim kurumları arasında Ankara'daki Ortadoğu Teknik Üniversitesi ile Hacettepe Üniversitesi ilk sırayı aldı. Meclis İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanan bir rapora göre, 1984 ile 1992 yılları arasında sırf Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde başörtüsü nedeniyle 86 öğrenci kınama, 27 öğrenci bir hafta uzaklaştırma, 7 öğrenci 15 gün uzaklaştırma, 17 öğrenci bir ay uzaklaştırma, 12 öğrenci de yarım dönem uzaklaştırma cezası aldı. Başörtüsü yasağını en katı uygulayan üniversitelerden biri olan ODTÜ'nün o günlerdeki Rektörü Ömer Saatçioğlu ise komisyona verdiği yanıtta, "Üniversitemizde öğrencilerin başörtüsü sebebiyle derslere alınmaması ve öğrenim haklarının engellenmesi söz konusu değildir" dedi.

Danıştay'ın 13 Kasım 1992 tarihinde aldığı "öğrencilerin başlarını örterek derslere girebilmesine olanak sağlayan" karar da 1993 yılında geçerliliğini yitirdi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde eğitim gören Pınar Tetik adlı kız öğrenci, üniversite yönetiminin kendisine başını örterek derslere girmekte ısrar etmesi nedeniyle ceza vermesi üzerine, "bu cezanın verilmesine yol açan disiplin yönetmeliği maddesinin iptal edilmesi" isteğiyle 1991 yılında Danıştay'a başvurmuştu. Danıştay 8. Dairesi de bu başvuruyu yerinde görerek, öğrenci disiplin yönetmeliğinin ilgili maddesini "yasalara ve Anayasa'ya aykırı bularak" iptal etmişti. Söz konusu karar ikiye karşı üç oyla alınmıştı. Ancak bu karar 1993 yılında Danıştay tarafından yerinde görülmedi ve bozuldu. Danıştay İdari Davalar Genel Kurulu'nun aldığı kararla, ODTÜ Disiplin Yönetmeliği değiştirilmeyerek Pınar Tetik'e verilen kınama cezası geçerli kılındı. Karar oy çokluğuyla alındı.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğrenim gören Sema Kırıcı adlı öğrenci, başını örterek derslere girmekte ısrar etmesi üzerine Şubat ayında yarım dönem okuldan uzaklaştırıldı. Aynı günler içinde benzer gerekçelerle ODTÜ'de öğrenim gören 10 öğrenci hakkında da disiplin soruşturması açıldı.

Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı Hemşirelik Yüksek Okulu ve Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu'nda öğrenim gören başörtülü kız öğrencilerin, başı açık fotoğraf çektilermediikleri için dönem kayıtları yapılmadı. Haklarında disiplin soruşturması da açılan öğrenciler, bazı öğretim üyelerinin kendilerine hakaret ettiklerini öne sürerek, "Hocalarımız bize, 'Sizi görünce midemiz bulanıyor' diyorlar. Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu'ndaki arkadaşlarımıza küfür ediyorlar. Bütün bu hakaretler sınıfta ve arkadaşlarımızın yanında yapılıyor" dediler.

Ekim ayında başlayan yeni öğrenim döneminde de Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin bazı bölümlerinde, öğrencilerin başlarını örterek derslere girmelerine izin verilmedi. Örneğin; ODTÜ Yabancı Diller Bölüm Başkanı Ayşe Bener tarafından imzalanan "4 Ekim 1993" tarihli yazıda, Üniversite Senatosu'nun, öğrencilerin giyimine ilişkin olarak 1990 yılında aldığı kararın geçerli olduğu hatırlatılarak, "Üniversite içindeki derslik, anfi, laboratuvar, atölye, koridor, stüdyo, kütüphane gibi kapalı mekanlarda başlar açık olacaktır" denildi. Yazıda, bu kurala uymayan öğrenciler hakkında idari işlem yapılacağı ve disiplin soruşturması açılacağı belirtildi. Buna göre, başını örterek derse giren öğrenci öğretim üyeleri tarafından, başı örtülü öğrenci koridorda ise bölüm yöneticileri ve görevliler tarafından önce uyarılacak. Uyarıya karşın başını açmayan öğrenci hakkında tutanak tutularak, durum soruşturma açılmak üzere bağlı bulunduğu fakülteye bildirilecek. Bu durumdaki öğrencilere Disiplin Yönetmeliği uyarınca ceza verilecek.

Aynı günlerde Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı bazı fakültelerde de başlarını örten öğrenciler derslere alınmadı. Uygulama en yoğun biçimiyle Tıp ve Diş Hekimliği Fakültelelerinde sürdürüldü. Diş Hekimliği Fakültesinde okuyan başörtülü öğrencilere hasta verilmedi. Bu konuda bir açıklama yapan öğrenciler, "Bazı hocalarımız kendi derslerinde bize hasta vermiyorlar. Hasta verilmemesi üzerine bu dersi geçemiyoruz. Bu da bizim bir yıl kaybetmemize neden oluyor. Bu durumun yöneticilikte yer almadığını hocalarımıza söylediğimizde ise tehdit ediliyor" dediler. Uygulamaya tepki gösteren başı örtülü bir öğrenci de verilen cezalar nedeniyle üç yıldır 2. sınıfta okuduğunu ve kendisine her türlü baskının yapıldığını belirterek, bu nedenle üniversite değiştirmeyi düşündüğünü söyledi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrenciler de başörtüsü

nedeniyle baskı gördüklerini ve başını örtenlere her türlü cezanın verildiğini bildirerek, "Din ve vicdan hürriyeti Anayasa ile teminat altına alınmıştır. Ancak yaşadıklarımız, bu özgürlüğümüzün hiç de teminat altında olmadığını gösteriyor" dediler.

Bu arada Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, dini inançları nedeniyle başı açık fotoğraf çektirmedikleri için üniversite diploması verilmeyen Şenay Karaduman ve Lamiye Bulut adlı iki kız öğrencinin yaptığı başvuruyu kabul etmedi. Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ni bitiren Şenay Karaduman ile Gazi Üniversitesi'ni bitiren Lamiye Bulut, 1992 yılında "din ve vicdan özgürlüklerinin kısıtlanarak, kişilik haklarının çiğnendiğini" belirterek, Türkiye'yi Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na şikayet etmişlerdi. Şikayeti inceleyen ve Türkiye'nin savunmasını alan Komisyon'un başvuruyu kabul etmeme gerekçesi özetle şöyle: "Laik bir üniversitede eğitim yapma tercih edildiğinde, o okulun kurallarının da kabul edilmesi gerekir. Belli bir dinin üyelerinin çoğunlukta olduğu yerlerde, o dinin özelliklerini taşıyan giysiler giyilmesi, dini aktif olarak uygulamayan ya da başka dine mensup öğrenciler üzerinde baskı oluşturur. Laik üniversiteler, öğrencilerin giysileri için disiplin kuralları getirebilirler. Bu nedenle incelediğimiz olayda, şikayetlerde bahsedildiği gibi din ve vicdan özgürlüğünü kısıtlayıcı bir unsur olmadığına karar verilmiştir". İnsan Hakları Komisyonu'nun kararını tepkiyle karşılayan Şenay Karaduman ise "Avrupa her zamanki gibi ikili davranmıştır. Kararda, 'laik bir üniversitede eğitim yapma tercih edildiğinde, o üniversitenin kurallarına uyulması gerekir' deniliyor. Bu kabul edilebilecek bir görüş değildir. Kural ve yönetmelikler insan haklarına ters düşüyorsa yeniden düzenlenmelidir. Avrupa'da ilkokullar da dahil olmak üzere isteyen derslere başı örtülü olarak girebiliyor" dedi.

Üniversitelerdekine benzer uygulamalar avukatlık görevini başını örterek yerine getirmek isteyenler açısından da çeşitli sıkıntılara yol açtı. Örneğin; Malatya Barosu avukatlarından Hayriye Yıldız, 15 Temmuz günü Malatya 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde yapılan bir duruşmaya başı örtülü olarak katılmak istemesi üzerine polis zoruyla mahkeme salonundan çıkartıldı. Hayriye Yıldız, daha sonra Meclis İnsan Hakları Komisyonu'na başvurarak, yapılan uygulama nedeniyle şikayetçi oldu. Bu olaydan sonra Türkiye Barolar Birliği Başkanı Önder Sav imzasıyla tüm baro başkanlıklarına gönderilen "16 Ağustos 1993" tarihli genelgede, "Bazı bayan avukatların duruşmalara başı örtülü olarak girdikleri, kimi baroların da yasalara aykırı bu davranışlara seyirci kaldığı üzülmüştür. Barolar, bu kurallara uymayan üyelerini uyarmalı, direnenler hakkında da disiplin yönünden gerekli işlemi yaparak sonucu başkanlığımıza bildirmelidir" denildi.

Adalet Bakanlığının "avukatlık stajı yapan bayan avukat adaylarından isteyenlerin başlarını örtbilmesine" olanak sağlayan kararı da "staj sırasında başörtü takılmasının laikliğe aykırı olduğu" gerekçesiyle Danıştay tarafından bozuldu. Danıştay'ın söz konusu kararı almasıyla sonuçlanan süreç şöyle gelişti: 1989 yılında İzmir Barosu bünyesinde avukatlık stajına başlayan Melahat Akgün adlı başı örtülü bayan yapılan tüm uyarılara karşın başını açmamakta ısrar edince, stajdan çıkartıldı. İzmir Barosu Disiplin Kurulu'nun verdiği bu karar, Melahat Akgün'ün itirazı üzerine olayı inceleyen Türkiye Barolar Birliği tarafından da yerinde bulundu ve onaylandı. Melahat Akgün de bunun üzerine 1990 yılında Adalet Bakanlığı'na başvurdu. Dönemin Adalet Bakanlığı, itirazı haklı bularak Melahat Akgün'ün staja başı örtülü olarak devam edebileceğine karar verdi. Adalet Bakanlığının kararı bu kez Barolar Birliği tarafından mahkemeye götürüldü. Konuyu inceleyen Danıştay da itirazı haklı bulurak, Adalet Bakanlığının söz konusu kararını ortadan kaldırdı. Danıştay kararında, "Avukat adayları,

stajlarını Avukatlık Yasası kurallarına göre yaptıklarından, meslek kurallarına aykırı davranışlarının da aynı yasa kurallarına göre belirleneceği ve haklarında gereken işlemlerin yapılacağı kuşkusuzdur. İlgililerin uyarılmalarına karşın türbanlı olarak staja devam eden stajyerin bu davranışı laik hukuk devleti ilkesine aykırı ve avukatlık mesleğiyle bağdaşmaz niteliktedir. Bu durumda stajyer avukat hakkında verilen karar hukuka uygundur" denildi.

1993 yılında, "ordu içinde dini faaliyette buldukları" iddiasıyla hakkında soruşturma açılan ya da ordudan atılan subay ve astsubay ile askeri öğrenci olup olmadığına ilişkin bir bilgi kamuoyuna ulaşmadı. Ancak, daha önceki yıllarda "dini faaliyet" iddiasıyla ordudan atılan subay ve astsubayların, "yeniden eski görevlerine döndürülmesi" ya da "bunlara tazminat ödenmesi" isteğiyle başlatılan girişimlerden de bir sonuç çıkmadı. 1993 yılı boyunca bazı İslami grup ya da tarikatlara yönelik polis operasyonları ya da engellemelere de tanık olundu.

Ayrıca "İBDA-C" olarak bilinen radikal İslamcı grubun üyelerine yönelik çeşitli operasyonlar düzenlendi. Bu operasyonlar sonucunda 100'ü aşkın İBDA-C^(*) üyesi ya da sempatizanı gözaltına alındı, bunlardan bir bölümü tutuklandı. Gözaltına alınan ya da tutuklananlar, "çeşitli silahlı ve bombalı eylemlerin failleri" olarak kamuoyuna tanıtıldı. Bu kişilerin önemli bir bölümü gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini ve ellerinde işkence gördüklerini belgeleyen doktor raporları bulunduğunu açıkladılar.

Bu arada "Aczmendi" adlı İslami tarikata üye bir grubun 6 Şubat günü Ankara'da yapmak istediği gösteri, polis tarafından engellendi. Gösteri yapmak amacıyla Elazığ ve Malatya'dan yola çıkan 150 kadar Aczmendi tarikatı üyesini taşıyan otobüsler, Ankara'nın Gölbaşı ilçesi yakınlarında durduruldu. Durdurulan otobüslerde bulunanlara, "Ankara'ya sokulmayacakları" bildirildi. Başlarında sarık, ellerinde asa, üzerlerinde cübbe ve şalvar bulunan tarikat üyeleri, bunun üzerine, yollarının kesilmesini protesto için uzun bir süre tef eşliğinde ilahiler söyledi. Tarikat üyeleri, akşam saatlerinde liderleri Müslüm Gündüz ile polis yetkilileri arasında yapılan görüşme sonrasında geri döndü. Aynı gün Ankara'nın bazı semtlerinde sokaklarda dolaşan Aczmendi tarikatına üye yaklaşık 25 kişi de polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar hakkında "Kılık ve Kıyafet Yasası'na aykırı davranışları" iddiasıyla dava açıldı.

Aczmendilerin lideri Müslüm Gündüz hakkında, bir özel televizyon kanalında yaptığı konuşma nedeniyle dava açıldı. Elazığ Ağır Ceza Mahkemesi'nde 23 Eylül günü başlayan davada okunan iddianamede "Türkiye Cumhuriyeti'ne ve devlet kurumlarına hakaret etmekle" suçlanan Müslüm Gündüz'ün 1 yıla 6 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Müslüm Gündüz daha sonra yaptığı açıklamada sırf düşüncelerini açıkladığı için yargılandığını söyledi. Müslüm Gündüz, Cumhuriyet gazetesinde 23 Mart ile 27 Mart 1993 tarihleri arasında yayımlanan kendisiyle yapılmış bir söyleşi nedeniyle de 23 Aralık günü 15 ay hapis cezasına mahkum oldu.

1993 yılında din ve vicdan özgürlüğünü tehdit eden başka bir durum da Müslüman olmayan azınlığa (Ermeni-Rum-Süryani) yönelik saldırıların yoğunlaşması oldu. Özellikle İstanbul'da Rum ve Ermenilere ait mezarlık, kilise ve okullara kimliği belirsiz kişiler tara-

(*) Başta İstanbul olmak üzere Türkiye'deki bazı yerleşim merkezlerinde 1993 yılı boyunca yaşanan bombalı ve silahlı saldırılardan (özellikle içki eğlence yerleri, içki satan dükkanlar, kiliseler ve devlete ait bazı binalar) önemli bir bölümü İBDA-C tarafından üstlenilmiştir.

findan çeşitli saldırılar (Bu saldırıların bir bölümünün İBDA-C adlı radikal İslamcı grup üyeleri tarafından düzenlendiği öne sürülmektedir.) düzenlendi. Olağanüstü Hal Bölgesinde yaşayan Süryaniler de çeşitli baskılara maruz kaldı.

Nisan ayının son haftasında, İstanbul Bakırköy'deki Surp Astvazazin Ermeni Kilisesi'nin çatısındaki haç, kimliği belirsiz kişiler tarafından sökülerek caddeye atılı ve tahrip edildi. Aynı kiliseye Ekim ayı başında da biri camdan diğeri de kapıdan olmak üzere kevayla insan pisliği döküldü. Kilisenin camları da 8 Ekim akşamı sopa ve taşlarla kırıldı. Noel akşamı ise kilisenin önünde toplanan radikal İslamcı görüşteki 15 kişilik bir grup, Hristiyanlık ve Ermeni cemaati aleyhine sloganlar atarak gösteri yaptı. Göstericiler, dağılmadan önce de kiliseyi taşlayarak camlarını kırdı. Bakırköy Surp Astvazazin Kilisesi Vakfı Mütavelli Heyeti Başkanı Nigos Hamamcıyan, Bakırköy Kaymakamlığı'na başvurarak "saldırıları nedeniyle Ermeni cemaatinin üzüldüğünü" bildirdi.

İstanbul'un Yeniköy semtinde Rumlara ait bir mezarlıktaki bazı mezarlar Ağustos ayında kimliği belirsiz kişiler tarafından tahrip edildi. Olay, 25 Ağustos günü bakım için Mezarlığa giden görevliler tarafından ortaya çıkartıldı. Yeniköy'deki Paniya Humaritos Rum Ortodoks Kilisesi Vakfı Başkanı Aleksandr Nikolai'nin durumu polise bildirmesinden sonra yapılan incelemede, 12 mezarın balyozlarla tahrip edildiği ve mezarlardaki iskeletlerin çevreye dağıtıldığı saptandı. Nikolai, olayın sorumlularının ya radikal İslamcılar ya da arazi mafyası olduğuna inandığını söyledi. Yetkililer olayla ilgili çok yönlü soruşturmaya başladığını belirtirken, Yunanistan Dışişleri Bakanı Mihalis Papakonstantinu, olaydan ötürü üzüntü duyduğunu ancak mezarlığın tahrip edilmesinden Türk Hükümeti'nin sorumlu tutulamayacağını söyledi.

İstanbul'daki Fener Rum Kız Lisesi 28 Eylül gecesi kimliği belirsiz 7-8 kişilik bir grup tarafından kundaklandı. Kundaklama sonucunda çıkan yangın çevrede oturan semt sakinlerinin müdahalesi üzerine büyümeden söndürüldü. Bu olaydan kısa bir süre önce de Fener Rum Patrikhanesi'nin duvarına "Yakında gebereceksin Patrik" şeklinde yazılar yazıldı.

1993 yılında Narlıkapı, Kadıköy ve Üsküdar'daki Ermeni kiliseleri molotof kokteyli ve taşlı-sopalı saldırılara uğradı. Saldırıları sonucunda hasar gören kiliselerin duvarlarına da Ermeni aleyhtarı sloganlar yazıldı. Ayrıca Uzunçayır, Edirnekapı, Ortaköy, Boyacıköy ve Kınalıada'daki Ermeni mezarlıkları da kimliği belirsiz kişiler tarafından tahrip edildi, haçları kırıldı. Saldırıları üzerine 28 Aralık günü İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu'na başvuran Türkiye Ermenileri Patriği Karekin, etkili koruma önlemleri alınmasını istedi. Ermeni cemaatinin saldırıları nedeniyle büyük bir tedirginlik içinde olduğunu bildiren Patrik Karekin, Doğu Ortodoks Kiliseleri'nin Noel'i olan 5 Ocak ve 6 Ocak 1994 tarihlerinde Ermeni kiliselerinin daha sıkı korunmasını istedi.

Bu arada Millî Eğitim Bakanlığı, 1993 yılında aldığı bir kararla Ermeni ilkokullarında Ermenice dersi dışındaki bütün derslerin Türkçe yapılmasını zorunlu hale getirdi. Karar, İstanbul'daki Ermeni okullarında öğrenim gören öğrencilerin velileri tarafından tepkiyle karşılandı. Ermeni veliler, kararın Lozan Antlaşması'nın 47. maddesinin açık bir ihlali olduğunu bildirdiler. Talim Terbiye Kurulu'nun son kararından sonra özellikle din dersinin Türkçe nasıl yapılacağı merak konusu oldu. Ermeni Patrikhanesi "yanlışlığın düzeltilmesi" isteğiyle İstanbul Valiliği'ne başvurdu. Lozan Antlaşması'nın 47. maddesinde, "Genel öğretim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan yurttaşların önemli bir oranda yerleşmiş

oldukları kent ve kasabalarda, bu yurttaşlarımızın çocuklarının ilkokullarda kendi dilleriyle öğretim görmelerini sağlamak üzere gerekli kolaylığı gösterecektir. Bu hüküm Türk Hükümeti'nin söz konusu okullarda Türkçe öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır" hükmüne yer verilmiştir.

Mardin'in Midyat ilçesi yakınlarında yörede yaşayan Süryanileri taşıyan 2 ayrı köy minibüsüne 13 Ocak günü kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda 7 kişi öldü, 10 kişi de yaralandı. Öldürülen 7 kişinin adları şöyle : "Aziz Kalaycı (44), Aydın Aydın (27), Gevriye Durmuş (50), Nuriye Kayar (60), Halil Dede (51), Yusuf Bozbakır ve İsa Koç". Olayla ilgili olarak Hollanda Asur Federasyonu tarafından yapılan açıklamada, saldırı nedeniyle "Hizbullahçılar" ile "köy korucuları" suçlanarak, "Hizbullahçılar, iki ay önce bölgede yaşayan Asur halkına birer mektup göndererek, iki ay içinde bölgeyi terk etmedikleri takdirde tek tek öldürüleceklerini belirtmişlerdi. Bugün, bu çeteler tehditlerini uygulamaya başlamışlardır" denildi. 7 Süryani'nin öldürülmesiyle sonuçlanan olayın failleri bulunamadı. Yapılan resmi açıklamalarda ise saldırının PKK tarafından düzenlendiği öne sürüldü. Saldırıdan yaralı olarak kurtulan Hanna Demir adlı kadın, daha sonra tedavi amacıyla götürüldüğü Hollanda'da yaptığı açıklamada, minibüse ateş açan saldırganlardan birini yakından gördüğünü belirterek şunları söyledi: "Bu kişi 18 yaşlarında ve sakalı çıkmamış birisiydi. Elinde G-3 marka tüfek vardı. Saldırının PKK tarafından yapıldığı kesinlikle doğru değildir. Bu saldırıyı PKK düzenleseydi gizli kalmazdı. PKK ile bugüne kadar bir problemimiz olmamıştı. Bizi hiç bir zaman rahatsız etmediler. Biz hiçbir zaman korucu olmayı kabul etmedik ve devletin silahını taşımadık".

21 Ocak günü Mardin'in Midyat ilçesine bağlı, Süryanilerin yaşadığı Zaz köyüne baskın yapan köy korucuları, köydeki kilisede bulunan yaklaşık 200 bin Mark'a el koydu. 4 kişiyi de gözaltına alan korucular, bu kişilere Midyat'taki bir dükkanda işkence yaptı. Zaz köyünde yaşayanlar daha önceki yıllarda da çeşitli tehdit ve baskılara maruz kalmışlardı. Bu nedenle köyde yaşayanların bir bölümü, köyü terk ederek başka yerleşim merkezlerine gitmişti.

Şırnak'ın Silopi ilçesine bağlı, Süryanilerin yaşadığı Kösralı (Hasena) köyü 1993 yılı sonunda güvenlik görevlilerinin isteği üzerine boşaltıldı. "Güvenlik" gerekçesiyle boşaltılmasına karar verilen köyde yaşayanlara Kasım ayı başında köyü terk etmeleri için 20 Kasım 1993 tarihine kadar süre verildi. Köyde yaşayanların, kışın yaklaşması nedeniyle, bu sürenin 1994 yılı Nisan ayına kadar uzatılması isteği kabul edilmedi. Silopi'deki son Süryani köyü olan 60 haneli Kösralı'da 400'den fazla insan yaşıyordu. Köyün boşaltılmasından sonra köyde yaşayanların bir bölümü Mardin ya da Midyat'taki akrabaların yanına gitti. 13 ailelik bir grup da İdil'e bağlı, Süryanilerin yaşadığı Öğündük köyüne (Mideh) yerleşti.

İdil'e 15 kilometre uzaklıkta olan Öğündük köyü de boşaltılması düşünülen yerleşim merkezleri arasında yer alıyor. 5 yıl öncesine kadar yaklaşık 300 haneli olan Öğündük'teki hane sayısı baskılar ve bölgede yaşanan olaylar nedeniyle 60 haneye kadar düştü. Köyde yaşayanların pek çoğu Türkiye'yi terk ederek Avrupa'ya gitti. Bu arada Öğündük köyünde yaşayanlara ait bağlar Ağustos ayı içinde köy korucuları tarafından yakıldı.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1993 yılı, örgütlenme, hak arama, toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü açısından önceki yıllardan farklı geçmedi. Demokratik kitle örgütlerine ve bazı partilere yönelik baskı, saldırı ve engellemeler devam etti. Dernekler Yasası, Siyasi Partiler Yasası, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası vb. gibi çoğu 12 Eylül hukuksuzluğunun ürünü olan yasaların anti-demokratik hükümleri sık sık uygulandı. Milli Güvenlik Kurulu toplantılarında, bazı partiler ile demokratik kitle örgütlerinin etkinliklerinden duyulan rahatsızlıklar dile getirildi. Bu çerçevede çeşitli kararlar alındı. Ardından da bu parti ve kitle örgütlerine yönelik baskılar yoğunlaştırıldı. "Terörle Mücadele Yasası"nın hükümleri tümü yasal olan bu kuruluşlar ile onların yönetici ve üyelerine karşı sık sık uygulamaya sokuldu.

Demokratik kitle örgütlerinin, partilerin ve gösteri yapanların, I. SHP-DYP koalisyon hükümeti döneminde karşılaştıkları baskı, güçlük ve saldırılar, II. SHP-DYP koalisyon hükümeti döneminde de sürdü. Yasal kuruluşlar kapatıldı, yöneticileri tutuklandı, yargılandı, çeşitli hapis ve para cezalarına mahkum edildi. Gösterilere katılanlar kurşun yağmuruna tutuldu. Demokratik kitle örgütlerinin ve partilerin yönetici ya da üyeleri faili meçhul cinayetlerin kurbanları arasında önemli yer tuttu. SHP-DYP koalisyon hükümetleri, demokratikleşme konusundaki vaatlerinin örgütlenme özgürlüğüne ilişkin olanlarını yerine getirmediği gibi, bu konuda olumlu bir girişimde de bulunmadı.

a)- İHD'ye baskılar

İnsan Hakları Derneği, üyeleri ve insan hakları savunucuları sık sık çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı. 1993 yılında 3 İHD yöneticisi (Elazığ Şubesi Başkanı Metin Can, Urfa Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Kemal Kılıç ve Tatvan Temsilcisi Şevket Epözdemir) karanlık güçler tarafından vahşice öldürüldü. İHD'nin 4 şubesi (Konya, Elazığ, Mersin-2 kez ve Çorum) yerel yöneticilerin kararıyla kapatıldı. Birçok İHD şubesi (başta Olağanüstü Hal Bölgesi'ndekiler olmak üzere) baskı ve saldırılar sonucunda çalışamaz hale getirildi. İHD yönetici üyeleri gözaltına alındı, tutuklandı, işkence gördü, çeşitli saldırılara maruz kaldı. Başta Genel Başkan Akın Birdal ve Genel Sekreter Hüsnü Öndül olmak üzere pek çok İHD yöneticisi ve üyesi hakkında hapis ve para cezası istemiyle davalar açıldı.

İnsan hakları savunucularına karşı siyasi iktidar tarafından 1992 yılında başlatılan, bazı medya kuruluşları ile bazı gazetecilerin de desteğini alan ideolojik saldırılar 1993 yılında arttı. İHD ve insan hakları savunucularına yönelik bu saldırılar, İHD'yi "terör örgütü", insan hakları savunucularını da "terörist" olarak suçlayacak ölçüde pervasızlaştı. Pek çok yayın organı İHD tarafından yapılan açıklama ve etkinliklerin haberlerini yayımlamadı. İHD'yi ve insan hakları savunucularını suçlayan yazı ya da haberlere verilen yanıtlar dikkate alınmadı.

İnsan Hakları Derneği ve üyelerine yönelik baskı, saldırı, yasaklama ve engellemelere ilişkin bazı ilginç örnekler şöyle:

İHD Genel Başkan Yardımcısı Yavuz Binbay, 9 Ocak günü İstanbul Atatürk Havaalanı'nda gözaltına alındı. Danimarka'da düzenlenen bir toplantıya katılacak olan İHD heyeti içinde yer alan Yavuz Binbay'ın, 6 Mart 1992 tarihinde hakkında verilen "yakalama emri" nedeniyle gözaltına alındığı öğrenildi. Yavuz Binbay, 6 saat kadar sonra yakalama kararının kaldırılması üzerine serbest bırakıldı.

1992 yılı Kasım ayında kapatılan İHD Adana Şubesi Ocak ayı içinde yeniden açıldı. İHD Adana Şubesi Başkanı Cumali Tunç, düzenlediği basın toplantısında, şubenin, Malatya DGM'de açılan soruşturmanın takipsizlikle sonuçlanması üzerine açıldığını bildirdi.

19 Ocak günü gözaltına alınan İHD Tunceli Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Musa Turan ve Celal Turan ile Musa Aksoy, Musa Arslan, Hıdır Doğan, Veli Talay ve Metin Besi adlı kişiler 29 Ocak günü tutuklandı.

1992 yılı Mayıs ayında tutuklanan ve daha sonra hakkında 10 yıl hapis cezası istemiyle dava açılan İHD Şırnak Şubesi Başkanı Sekvan Aytu 16 Şubat günü tahliye oldu.

İHD Erzincan Şubesi'nin kurucuları arasında yer alan Özgürlük ve Demokrasi Partisi Erzincan İl Başkanı Cemal Akar, 25 Ocak günü kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Uzun süre akıbeti hakkında bilgi elde edilemeyen Cemal Akar 25 Şubat günü Tunceli'nin Pülümür ilçesine bağlı Zagge köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Cemal Akar'ın 21 ya da 22 Şubat günü öldürüldüğü, başının kopmuş olduğu, bir kolunun da bulunmadığı belirlendi.

İHD Urfa Şubesi Yönetim Kurulu üyesi gazeteci Kemal Kılıç, 18 Şubat günü saat 18.00 sıralarında Urfa'ya 17 kilometre uzaklıktaki Külünçe köyü yakınlarında kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü. Kemal Kılıç'ı öldüren saldırganlar, olaydan sonra bir taksiye binerek kaçtılar. Kemal Kılıç öldürülmeden kısa bir süre önce ruhsatlı silah almak için Urfa Valiliği'ne başvurmuş ancak isteği geri çevrilmişti. (Ayrıntılı bilgi "Öldürülen gazeteciler" bölümünde.)

İHD Elazığ Şubesi Başkanı Avukat Metin Can ile Hasan Kaya adlı doktor arkadaşları Şubat ayı içinde kaçırılarak öldürüldü. Olay şöyle gelişti: Metin Can, 21 Şubat akşamı gelen bir telefon çağrısı üzerine yanında arkadaşı doktor Hasan Kaya olduğu halde evinden ayrıldı. 22 Şubat günü öğle saatlerinde Metin Can'ın evine telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, eşi Fatma Can'a "Metin Can ve Hasan Kaya'nın öldürüldüğünü" söyledi. Ardından Metin Can ile Hasan Kaya'nın bindiği araba Beldekonak Kasabası yakınlarında terk edilmiş olarak bulundu. 23 Şubat günü Metin Can'ın evini arayan kimliği belirsiz bir kişi, "Metin Can'ı serbest bırakacağız, ancak Hasan Kaya kalacak" dedi. Aynı gün Hasan Kaya'nın evine telefon edilerek, işkence gören bir kişinin çıkarttığı feryatlar dinletildi. Metin Can'ın ortadan kaybolduğu gün giydiği ayakkabılar, 24 Şubat akşamı evinin yakınlarında bulundu.

Metin Can ile Hasan Kaya'nın sağ olarak bulunulabilmesi için çeşitli girişimlerde bulunuldu. Aralarında Metin Can'ın eşi Fatma Can'ın da bulunduğu bir heyet Elazığ'dan Ankara'ya geldi. Ankara'da çeşitli dernek, oda ve sendika temsilcilerinden oluşan bir platform oluşturuldu. Elazığ'da da açlık grevi başlatıldı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal başkanlığında oluşturulan bir heyet 25 Şubat günü Meclis'e gitti. Akın Birdal ile kaybolanların yakınlarından oluşan 10 kişilik grup, önceden alınan randevu uyarınca Meclis Başkanvekili Fehmi Işıklar ile görüştü. Heyetin geride kalan bölümü Meclis kapısında görüşme sonucunu beklerken, polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında yerlerde sürüklenenler ve yaralananlar oldu, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül de polisler tarafından dövüldü. Çeşitli partilere üye 29 milletvekili 26 Şubat günü Meclis Başkanlığı'na ayrı ayrı soru önergeleri vererek, o günlerin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin'in ortadan kaybolan Metin Can ve Hasan Kaya'nın akıbetini açıklamasını istediler. Önergelerde "Bu olay, Elazığ'ın olağanüstü hal kapsamından çıkartılmak istenmesiyle ilgili olabilir mi?", "Bazı güvenlik görevlileri, Elazığ'ın olağanüstü hal kapsamı dışına çıkartılması halinde kesilecek olan ek ödemelerden yoksun kalmamak için böyle bir provakasyona yönelmış olabilirler mi?" gibi sorulara yer verildi.

Yapılan girişimler Metin Can ve Hasan Kaya'nın sağ olarak bulunmasını sağlayamadı. Metin Can ile Hasan Kaya, 26 Şubat günü Tunceli'ye 12 kilometre uzaklıkta ölü olarak bulundu. İHD Şube Başkanı ile arkadaşının işkence yapılarak ve başlarına birer kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi. Yapılan otopsi sonucunda Hasan Kaya'nın bir dişinin kırık olduğu ve boynunda ip izi bulunduğu, Metin Can'ın ise kaburgalarının kırıldığı anlaşıldı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, "İki arkadaşımızın sağ bulunabilmesi için her türlü girişimde bulduk. Başvurmadığımız kapı kalmadı. Ama ne yazık ki öldürülmelerini engelleyemedik. Derneğimiz üzerinde sürdürülen baskı ve tehditler sonunda cinayete dönüşmüştür" dedi. Metin Can ve Hasan Kaya, 28 Şubat günü Elazığ'da düzenlenen cenaze töreninden sonra toprağa verildi.

Güvenlik görevlilerinin gıda ambargosuna maruz kalan, Şırnak'ın Güçlükonak ilçesine gönderilmek üzere Şubat ayı içinde İHD İzmir Şubesi tarafından toplanan gıda maddelerinin yerine ulaşması İzmir Valiliği tarafından engellendi. Engelleme gerekçesinde, "yapılan faaliyetin Yardım Toplama Yasası'na aykırı olduğu" öne sürüldü.

İHD Siirt Şubesi Başkanı Hacı Oğuz ile kızı Sevim Oğuz, 25 Şubat gecesi Siirt'teki evlerine baskın düzenleyen polisler tarafından gözaltına alındı. Hacı Oğuz ve kızının cezaevindeki bir itirafçının anlatımları üzerine gözaltına alındıkları öğrenildi. Evden çıkartılırken polisler tarafından dövülen Hacı Oğuz, 26 Şubat günü tutuklandı.

İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen Mart ayı başında yaptığı açıklamada, kendilerini "polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz kişiler tarafından telefonla sık sık ölümle tehdit edildiğini bildirdi. Söz konusu kişilerin kendisine, işkence yapılan kişilerin çıkardığı sesleri dinlettiğini bildiren Yeşim İşlegen, İzmir Valiliği'ne başvurarak can güvenliğinin sağlanmasını ve önlem alınmasını istedi.

İHD Ordu Şubesi yöneticileri hakkında, yaptıkları basın açıklamaları nedeniyle dava açıldı. Kayseri DGM Savcılığı tarafından açılan davada, İHD Ordu Şubesi yöneticileri Metanet Öztürk (Şube Başkanı), Seydi Ahmet Eribol, Hakkı Katurcıoğlu, Atilla Cebi, Avni Kalafat, Bahattin Kılıç ve Ömer Yavuz'un "bölücülük propagandası yaptıkları" öne sürüldü.

Kayseri DGM'de yargılanan İHD yöneticilerinin "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi.

İHD Genel Başkan Yardımcısı ve İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar hakkında, 1992 yılında düzenlediği bir basın toplantısındaki bazı sözleri nedeniyle dava açıldı. Basın toplantısında, "Devlet sadece terörist değil, aynı zamanda da ahlaksızdır" diyerek "devlete hakaret ettiği" öne sürülen Ercan Kanar'ın 10 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Ercan Kanar, 12 Mart günü yapılan ilk duruşmada, "Konuşmamın özünde devletin yasal olmayan yollara başvurduğunu ve muhbirlik teklifinin ahlaksızlık olduğunu söyledim. Amacım devlete hakaret değildi" dedi.

İHD Elazığ Şubesi, Elazığ Valiliği tarafından 20 Mart gününden geçerli olmak üzere bir hafta süreyle kapatıldı. Kapatma kararı, "derneğe, üye olmayan kişilerin geldiği" gerekçeyle verildi.

İHD Siirt Şubesi eski Başkanı ve Siirt Milletvekili Zübeyir Aydar'ın eşi Evin Aydar'ın yurtdışına çıkışı engellendi. İran'ın başkenti Tahran'a gitmek üzere 9 Nisan günü İstanbul Atatürk Havaalanı'na giden Evin Aydar'a yapılan pasaport kontrolü sonrasında "hakkında yurtdışına çıkış yasağı bulunduğu" iddiasıyla uçağa biniş izni verilmedi.

İHD Bursa Şubesi yöneticileri hakkında, 10 Ocak günü düzenledikleri "Dayanışma Gecesi" ile Bursa'daki insan hakları ihlallerine ilişkin olarak hazırladıkları bir rapor nedeniyle 2 ayrı dava açıldı. İstanbul DGM ile Bursa Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanan İHD yöneticilerinin "izinsiz bildiri dağıttıkları ve halkı askerlikten soğutmaya çalıştıkları" öne sürüldü. Haklarında dava açılan İHD yöneticilerinin adları şöyle: "Muhammed Aydın (Şube Başkanı), Ayhan Diken, Lütfü Kurtuluş, Hıdır Gültepe, Handan Eruçar, Işıl İrmak ve Turan Akgün".

İHD İzmir Şubesi tarafından hazırlanan ve üzerinde "İnsanlık Onuru İşkenceyi Yenecek" yazısı bulunan kalemleri Buca Cezaevi'ndeki müvekkillerine veren İsmail Kavak adlı avukat hakkında dava açıldı. Mayıs ayı içinde açılan davada İsmail Kavak'ın 6 ayla 3 yıl arasında değişen hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İsmail Kavak'ın avukatı Kemal Kurlanç, açılan dava ile "cezaevine kalem sokma" şeklinde yeni bir suç icat edildiğini belirterek, "Avukatlık Yasası'nın hiç bir yerinde cezaevine kalem sokma suçu bulunmamaktadır. Kalem suç aleti değil, hizmet aletidir. Bu dava aslında savunma hakkına yönelik bir saldırıdır" dedi. İsmail Kavak, İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 30 Haziran günü yapılan duruşma sonunda beraat etti.

Aydın E Tipi Cezaevi'nde açlık grevi yapan hükümlülerin istekleriyle ilgili olarak cezaevi yönetimiyle görüşmek üzere 26 Mayıs günü cezaevine giden Derviş Altun, Demir Dervişoğlu, Melek Yıldız, Gürsel Demirel ve Halime Özçelik adlı İHD yöneticileri ile üyeleri gözaltına alındı. Dövülerek gözaltına alınan ve Aydın Meşrutiyet Polis Karakolu'na götürülen 5 kişi, 4 saat sonra serbest bırakıldı.

İHD Çankırı Şubesi Sekreteri Rifat Karakuş, 15 Haziran gecesi evine giderken gözaltına alındı. Gözaltına alınmasına dair gerekçe gösterilmeyen Rifat Karakuş, 16 Haziran günü öğle saatlerinde serbest bırakıldı.

İnsan Hakları Derneği ile bir grup aydının düzenlediği "Kürt Sorunu Kurultayı", Ankara Valiliği tarafından yasaklandı. 25, 26 ve 27 Haziran günleri Ankara'da yapılması

planlanan Kurultay ile ilgili yasaklama kararında, "Günün koşulları ve gelişen olaylar dikkate alınarak, (bu aşamada Kürt Sorunu Kurultayı'nın yapılması ileride telafisi imkansız sonuçlar doğuracağından) toplantı şimdilik uygun görülmemiştir" denildi. Yasaklama kararını tepkiyle karşılayan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Toplantımızın yasaklanması bir gerçeği bir kez daha ortaya çıkardı. Kürt sorunu askeri bir sorun olarak görülmektedir. Yurttaşların bu sorunla ilgili düşünceleri bile yasaklanmak istenmektedir. Toplantımıza, Cumhurbaşkanı, Başbakan Vekili, Meclis Başkanı, partiler, sendikalar, meslek örgütleri ve aydınlar davetli idi. Soruna farklı açılardan yaklaşan aydınlar, düşüncelerini özgürce dile getireceklerdi. Adil ve demokratik, barışçıl bir çözüm için biraraya gelinecekti". Yasaklama kararına yapılan itiraz da kısa bir süre içinde reddedildi. Ankara 7. İdare Mahkemesi'nin 24 Haziran günü verdiği kararda "Anayasa ve yasaların, valiliklerin gerekli gördükleri hallerde düzenlenen toplantıları yasaklayabilmesine olanak tanıdığına" dikkat çekildi.

Ankara DGM Savcılığı, Haziran ayında, İHD'nin 1992 yılı Aralık ayında düzenlediği "İnsan Hakları Haftası" etkinlikleri kapsamındaki toplantılarda yaptıkları konuşmalar nedeniyle 5 kişi hakkında soruşturma açtı. "İrk ayrımı yaparak halkı birbirine düşman etmeye çalıştıkları" iddiasıyla haklarında soruşturma açılan 5 kişinin adları şöyle: "İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD İzmir Şubesi eski Başkanı Alpaslan Berktaş, İstanbul eski Milletvekili Hüsnü Okçuoğlu, Avukat Ali Yıldırım ve Yazar Yalçın Küçük". Yapılan soruşturma sonucunda 5 kişi hakkında Ankara DGM'de dava açıldı.

İHD Mersin Şubesi, "amacı dışında faaliyette bulunduğu" iddiasıyla Haziran ayında İçel Valiliği tarafından 15 gün süreyle kapatıldı. İHD Mersin Şubesi Başkanı Kadir Arıkan, şubenin Mersin'deki bir filtre fabrikasında direniş yapan işçilere destek olduğu için kapatıldığını söyledi. İHD Mersin Şubesi, Temmuz ayında, bu kez süresiz, kapatıldı. Kapatma kararı, "Şube tarafından 16 Temmuz günü düzenlenen toplantıda atılan sloganlar" gerekçe gösterilerek alındı. İHD Mersin Şubesi Başkanı Kadir Arıkan, derneklerinin demokratik kitle örgütlerinin etkisizleştirilmesi operasyonunun bir parçası olarak kapatıldığını belirterek kararın iptal edilmesi için gereken yasal yollara başvuracaklarını söyledi. Kapatma kararının ardından şube hakkında kapatma davası açıldı. Açılan davanın ilk duruşması 23 Aralık günü Mersin 4. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde yapıldı. Dernek avukatları, duruşmada, davanın usulüne uygun açılmadığını belirterek davanın iptalini istediler. Ancak bu istem reddedildi.

Mardin'in Derik ilçesine, 6 Temmuz gecesi PKK militanları tarafından düzenlenen saldırı üzerine ilçede yapılan operasyon sonucunda aralarında DEP İlçe Başkanı Veysi Karagül ile İHD Derik Temsilcisi Mehmet Gökçalp ve İHD Mardin Şubesi yöneticilerinden Şeyhmuz Yükler'in de bulunduğu 40 kişi bir süre gözaltında tutuldu. Derik'te 24 Kasım günü düzenlenen operasyon sonucunda aralarında Veysi Karagül ve Mehmet Gökçalp'in de bulunduğu 9 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 21 Aralık günü tutuklandı. Gözaltında işkence gören Mehmet Gökçalp ve arkadaşları 4 ay tutuklu kaldı.

İzmir Konak Meydanı'nda 28 Temmuz akşamı bir grup memur tarafından "toplular sendikası sendikal hak" isteğiyle düzenlenmek istenen gösteri polis tarafından engellendi ve 40 kişi tartaklanarak gözaltına alındı. Bunun üzerine gözaltına alınanlarla ilgilenmek üzere Emniyet Müdürlüğü'ne giden İHD İzmir Şubesi Başkanı Yeşim İşlegen ile Yönetim Kurulu üyesi Derviş Altun da gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 29 Temmuz akşamı serbest bırakıldı.

İstanbul Cumhuriyet Savcılığı, İHD İstanbul Şubesi'nin kapatılması istemiyle dava açtı. Dava, İHD İstanbul Şubesi tarafından 6 Aralık 1992 tarihinde düzenlenen bir toplantıda "bölücülük propagandası yapıldığı ve PKK'nın övüldüğü" iddiasıyla açıldı. Davanın Beyoğlu 4. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 6 Ekim günü yapılan ilk duruşmasında söz alan İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, açılan dava ile uluslararası sözleşmelerin ve yasaların çiğnenmediğini söyledi. Ercan Kanar, "Dernekler Yasası'nın 53. maddesine göre kapatma davası açılabilmesi için kapatılma talebine delil olabilecek iddia yönünde kesinleşmiş ceza mahkemesi kararı bulunması gerekir. Derneğimiz hakkında şu ana kadar böyle bir karar yok. Bu dava, insan haklarına ve halkların dostluğuna karşı açılmış bir davadır" dedi. 8 Aralık günü sonuçlanan davada, "İHD Genel Merkezi'nin Ankara'da bulunması nedeniyle davanın reddedilmesine" karar verildi. Duruşma sonrasında bir açıklama yapan İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, "Dava açılmasındaki esas amaç İHD'yi etkisiz hale getirmektir" dedi.

İHD Genel Merkezi'nin yayın organı "İnsan Hakları Bülteni"nin Ağustos ayı sayısı, Ankara DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararı, İsmail Beşikçi'nin bültendeki "İnsani-Moral Değerler" başlıklı yazısı nedeniyle ve "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca verildi. Toplatma kararının ardından bültenin yazı işleri müdürlüğünü yapan, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ile İsmail Beşikçi hakkında Ankara DGM Savcılığı tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı. 1994 yılında sona eren davada İsmail Beşikçi 2 yıl, Hüsnü Öndül de 6 ay hapis cezasına mahkum oldu.

İHD Ankara Şubesi tarafından 1993 yılı Şubat ayında düzenlenen "Kürt Sorunu" konulu bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle hakkında dava açılan yazar Muzaffer İlhan Erdost beraat etti. Ankara DGM'de 2 Eylül günü sonuçlanan dava, "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla ve "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılmıştı. Davada sanık olarak yargılanan, İHD Ankara Şubesi yöneticileri Ayşe Yaşar (Şube Başkanı), Nurşen Meriç, Emir Ali Türkmen, Hasan Tatar ve Sait Demir hakkında da beraat kararı verildi.

İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar hakkında Özgür Gündem gazetesinin 25 Haziran 1993 tarihli sayısında yer alan "Emret Komutanım Cumhuriyeti" başlıklı yazısı nedeniyle dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, "Ercan Kanar'ın devlete ve adalet sistemine hakaret ettiği" öne sürüldü. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Ercan Kanar, 17 Aralık günü 10 ay hapis cezasına mahkum oldu. Ercan Kanar'a verilen hapis cezası paraya çevrilerek ertelendi.

İHD Uşak Şubesi tarafından çıkartılan bültenin 1992 yılı Aralık ayı sayısındaki yazılar nedeniyle haklarında dava açılan Ahmet Canpolat (İHD Uşak Şubesi eski Başkanı), Mehmet Karakavak ve Hasan Peker'in (Yazı İşleri Müdürü) yargılamalarına İzmir DGM'de başlandı. 29 Eylül günü yapılan duruşmada "bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan 3 sanığın hapis ve para cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmada savunma yapan Ahmet Canpolat, "Yazının bütünü incelendiğinde, bölünmeyi değil kardeşliği savunduğum görülecektir" dedi. Mehmet Karakavak ise "bölücülük propagandası yapmadığımı" belirterek, "Yazımda insan hakları ihlallerini ve yargısız infazları eleştirdim" şeklinde konuştu.

İHD Malatya Şubesi yöneticilerinden Avukat Yıldız Koluçak 7 Ekim gecesi evine gizlice giren bir kişinin saldırısına uğradı. Söz konusu kişi tarafından tehdit edilen Yıldız Koluçak, başına tabanca kabzası vurulması sonucunda hafif şekilde yaralandı. Uzun süredir

ölümle tehdit edildiğini belirten Yıldız Koluvaçık, saldırganın evden çıkarken bileziklerini aldığını ancak olayın hırsızlık olduğunu sanmadığını bildirdi.

İHD İstanbul Şubesi tarafından yayımlanan "İnsan Hakları Bülteni" adlı derginin 1993 yılı Eylül ayında çıkan 5. sayısındaki bir yazı nedeniyle İstanbul DGM'de dava açıldı. "Bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla açılan davada, Şube Başkanı Ercan Kanar ile derginin yazı işleri müdürü İzzet Eray yargılanıyor. İlk duruşması 4 Kasım günü İstanbul DGM'de yapılan davada Ercan Kanar ve İzzet Eray'nın 2 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Açılan dava beraatle sonuçlandı.

Tatvan'da 25 Kasım akşamı evinin önünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan İHD Tatvan Temsilcisi ve DEP İlçe Başkanı Şevket Epözdemir 26 Kasım günü saat 15.00 sıralarında Güroymak İlçesi yakınlarında ölü olarak bulundu. Şevket Epözdemir'e işkence yapıldığı, bir kolunun kırık olduğu ve başına sıkılan tek kurşunla öldürüldüğü belirlendi.

İnsan Hakları Derneği ile Çağdaş Hukukçular Derneği'nin İzmir şubeleri tarafından ortaklaşa hazırlanan, ölüm cezalarına ilişkin afiş, İzmir Cumhuriyet Savcılığı tarafından yasaklandı. Yasaklama kararının ardından 11 Aralık günü İHD İzmir Şubesi'ne gelen polisler binden fazla afişe el koydu. Yasaklanan afişin üzerinde, "İdam Cinayettir. Bu suçta Ortak Olma" yazısı yer alıyordu.

İHD Çorum Şubesi 24 Aralık günü polis tarafından basılarak arandı. Arama sonucunda dernek binasında bulunan bazı yayın ve belgelere el konuldu, Şube Başkanı Meftun Yücel ile 3 dernek yöneticisi 12 saat süreyle gözaltında tutuldu. İHD Çorum Şubesi, 28 Aralık günü Çorum Valiliği'nin verdiği karar sonucunda geçici bir süre için kapatıldı.

b)- Kapatılan dernekler, engellenen etkinlikler

1993 yılında pek çok demokratik kitle örgütü İHD'nin uğradığı saldırı ve baskılara benzer uygulamalarla yüz yüze kaldı. Düzenlenen etkinlikler yasaklandı ya da güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak engellendi. Göstericilere ateş açıldı, bu nedenle ölen ve yaralananlar oldu. Demokratik kitle örgütlerinin yönetici ve üyeleri fiili saldırılara maruz kaldı, gözaltına alındı, tutuklandı. Bu kişiler hakkında hapis veya para cezası istemiyle davalar açıldı, ağır mahkumiyet kararları verildi.

Bir yıl boyunca toplam 31 dernek ve benzeri kitle örgütü (4'ü daha önceki bölümde anlatılan İHD şubeleri) yerel yöneticilerin ya da mahkemelerin verdiği kararlar sonucunda kapatıldı. Kapatılan derneklerin listesi şöyle:

- Elazığ Halkıyla Dayanışma ve Kültür Araştırma Derneği (EHADKAD-2 kez)
- Beykoz Kültür Araştırma ve Yardımlaşma Derneği (BEYKAD-İstanbul)
- Yapı İşçileri ve Teknik Elemanları Derneği (YİTED-İstanbul)
- Mamak Halk Kültür Derneği (Ankara)
- Demokratik Haklar Derneği (DHD-İstanbul)
- Sincan Kültür ve Araştırma Derneği (Ankara)
- Keçiören Halk Kültür Derneği (Ankara)
- Sultandağ Kültür ve Araştırma Derneği (SULKAD-İstanbul)
- Yenibosna Halkevi (İstanbul)
- Pendik Halkevi (İstanbul-2 kez)
- Of Halkevi (Trabzon)

- Çorum Halkevi
- Tuncelililer Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (İstanbul)
- Çorum Meslek Yüksek Okulu Öğrenci Derneği (ÇMYYO)
- Halk Kültür Derneği (HKD-İstanbul)
- Kimya Mühendisleri Odası Lokali (Bursa)
- Belediye Çalışanları Derneği Mersin Şubesi (Bel Der)
- Tuncelililer Derneği (İstanbul)
- Marmara Özgür-Der (Halldar ve Özgürlükler Derneği-İstanbul)
- Konya Özgür-Der
- Kırıkkale Özgür-Der
- Uludağ Özgür-Der (Bursa)
- Malatya Özgür-Der (2 kez)
- Kırşehir Özgür-Der
- Savaş Karşıtları Derneği (SKD-İzmir)
- Ulusal Demokratik Kadın Derneği (UDKD-İstanbul)
- Kağıthane Sadabat Spor Kulübü (İstanbul)

1993 yılında yaşanan, "örgütlenme özgürlüğünün" hiçe sayıldığı, ihlal edildiği ve çiğnendiği yüzlerce olaydan bazı örnekler şöyle:

Müzik topluluğu Grup Ekin'in 19 Şubat günü İzmir'in Bergama ilçesinde verdiği konserden sonra, konsere katılan 39 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, daha sonra Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar, gözaltında buldukları süre içinde polisler tarafından cop ve demir çubuklarla dövüldüklerini bildirdiler. Dövülenlerden ikisi daha sonra tedavi için TİHV İzmir Temsilciliği'ne başvurdu.

İzmir'de faaliyet gösteren Savaş Karşıtları Derneği'ni (SKD) 4 Mart günü basan polisler, derneğin yayın organı olan "Bakaya" adlı derginin yazı işleri müdürü Murat Gün'ü dergide yayımlanan bazı yazılar nedeniyle gözaltına aldı. Dernek hakkında bu olaydan sonra kapatma kararı verildi.

1 Mayıs 1990 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 1 Mayıs gösterilerine katılanlara polisin ateş açması sonucunda vurularak felç olan Gülay Beceren adlı öğrenci, "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla yargılandığı davada beraat etti. İstanbul DGM'de 4 Mart günü sonuçlanan davada Gülay Beceren ile birlikte sanık olarak yargılanan 39 kişi hakkında da beraat kararı verildi. Gülay Beceren ile diğer 39 sanığa yönelik "izinsiz gösteriye katıldıkları" suçlamalarıyla ilgili yargılama ise Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılacak.

Dünya Kadınlar Günü nedeniyle 6 Mart günü İstanbul'da düzenlenen "Emekçi Kadınlar Kurultayı"na valilik tarafından izin verilmedi. Toplantıya izin verilmemesini protesto etmek amacıyla yaklaşık 150 kişilik bir grubun Aksaray'da yaptığı gösteri polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Bu sırada bazı kadınlar dövüldü ve 14 kişi gözaltına alındı.

Ankara'nın Zafer Meydanı'nda 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle gösteri yapmak isteyen 150 kişilik bir grup, polis tarafından dövülerek dağıtıldı. 12 kişinin polisten yediği dayak sonucunda yaralandığı olayda, 40 kişi gözaltına alındı. Bu arada olayları izleyen Hürriyet Gazetesi muhabirlerinden Selçuk Şenyüz ile Mehmet Oğuz Şenol polis tarafından dövüldü.

İstanbul'un Bahçelievler semtinde 24 Mart gecesi polis tarafından düzenlenen ev baskını sırasında öldürülen İbrahim Yalçın Arıkan 28 Mart günü 200 kişinin katıldığı bir

törenden sonra İstanbul Kocasinan Mezarlığı'nda toprağa verildi. Cenaze töreni öncesinde ve sonrasında yapılmak istenen gösteriler polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Cenaze töreni sonrasında yürüyüşe geçen bir grup havaya ateş açan polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. Göstericilerin de polise taş atarak karşılık verdiği olay sırasında 3'ü polis 11 kişi yaralandı, 48 kişi gözaltına alındı. Aynı baskında öldürülen Avni Turan'ın, Düzce'nin Ömerfendi köyünde 27 Mart günü yapılan cenaze törenine katılanlardan 5'i gözaltına alındı.

Kayseri Halkevi 7 Nisan gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından benzin dökülerek yakıldı. Çıkan yangına itfaiyenin yarım saat gecikmeyle müdahale etmesi üzerine bina tamamen tahrip oldu.

"Delî" adlı mizah dergisinin, Nazım Hikmet'in yeniden vatandaşlığa alınması için başlattığı kampanya için Rize'de imza toplayan Sevim Lokumcu, Aydın Ercan, Sinan Helvacı, Ali Gökçelik, Fuat Elmacı ve Habib Kurtuluş adlı 6 lise öğrencisi gözaltına alındı. 2 Nisan günü gözaltına alınan 6 öğrenciden 4'ü serbest bırakıldı. Fuat Elmacı ve Habib Kurtuluş adlı 2'si ise tutuklandı. Gözaltına alınan öğrenciler gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini bildirdiler.

17 Nisan günü Malatya'da düzenlenmesi planlanan "Demokrasiye Saygı Şenliği"ne, Malatya Valiliği tarafından "olay çıkabileceği ve şenliğin siyasi gösteriye dönüşebileceği" iddiasıyla izin verilmedi. Halk müziği sanatçıları Deste Günaydın ve Hamza Doğan'ın 13 Haziran günü Malatya'da vermek istedikleri konser de Malatya Valiliği tarafından yasaklandı. Malatya Valiliği, 1993 yılı boyunca pek çok etkinliğe gayri ciddi iddialarla izin vermedi.

1 Mayıs İşçi Bayramı, başta İstanbul olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde düzenlenen toplantılarla kutlandı. 1 Mayıs nedeniyle Türk İş tarafından İstanbul Şişli Abide-i Hürriyet Meydanı'nda, DİSK tarafından da İstanbul Pendik'te mitingler yapıldı. Mitinglere onbinlerce kişi katıldı. Şişli'deki mitingden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grubu döverek dağıtan polisler çok sayıda kişiyi gözaltına aldı. Pendik'teki miting ise olaysız sona erdi. İzmir'deki "1 Mayıs" kutlamaları sırasında da 7 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Müjdat Bilgiç, Mennan Azgın ve Sezai Özkan tutuklandı. 30 Nisan günü Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde öğrencilerin düzenlediği "1 Mayıs" toplantısına müdahale eden polisler, 21 öğrenciyi gözaltına aldı. Aynı gün Diyarbakır Dicle Üniversitesi'deki kutlama toplantısının güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak dağıtılması sırasında da 10 kişi yaralandı. Yapılan diğer "1 Mayıs" toplantıları ise olaysız sona erdi.

"Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun 15 Mart 1992 tarihinde Denizli'de verdiği konserde söyledikleri şarkılar nedeniyle topluluk üyelerinden Kemal Sahir Gürel ile Elif Sumru Gürel hakkında İzmir DGM'de açılan dava 14 Mayıs günü sona erdi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan davada Kemal Sahir Gürel ile Elif Sumru Gürel 20'şer ay hapis ve 42'şer milyon lira para cezasına mahkum oldu. Verilen cezalar daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı. Kemal Sahir Gürel, bu cezası nedeniyle Aralık ayında tutuklandı ve Çorlu Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Kemal Sahir Gürel aldığı hapis cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirecek.

Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şubesi eski Başkanı Meryem Erdal ile Şube Yönetim Kurulu'nun eski üyelerinden Sait Kıran ve Vedat Batgı "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca yargılandıkları davada beraat ettiler. Ankara DGM'de 20 Mayıs günü sona eren dava,

ÇHD Ankara Şubesi'nin 15 Mart 1992 tarihinde Ankara'da düzenlediği toplantıda "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla açılmıştı.

İstanbul Kartal Vergi Dairesi'nde görev yapan memurların, "kreş açılması" isteği ile 9 Haziran öğle saatlerinde Kartal Meydanı'nda yapmak istedikleri gösteri, polis tarafından engellendi. Memurları copleyarak dağıtan polisler olayı izleyen gazetecileri de dövdüler. Bu nedenle, Sabah ve Meydan gazetesi muhabirlerinin de aralarında bulunduğu 20 kişi hafif şekilde yaralandı.

"Grup Ekin" adlı müzik topluluğunun solisti Murat Özdemir, DGM Savcılığı'nın emnetinde bulunan eşyalarını almak üzere 10 Haziran günü gittiği Ankara Adliye binasında polis tarafından gözaltına alındı. DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel'in talimatıyla gözaltına alınan Murat Özdemir 10 gün sonra serbest bırakıldı. "Grup Ekin" in diğer solisti Metin Turan da 12 Haziran günü Antalya'da polis tarafından gözaltına alındı. Metin Turan daha sonra tutuklandı. Bu arada Grup Ekin'in 26 Haziran günü Samsun'da, 18 Temmuz günü İzmir'de, 25 Eylül günü Konya'da ve 5 Ekim günü Zonguldak'ta vereceği konserler valiler tarafından yasaklandı.

Siirt'in Kurtalan ilçesinde Haziran ayında düzenlenen dükkan kapatma eyleminden sonra 7 işyerine bir hafta ile 15 gün arasında değişen sürelerle kapatma cezası verildi. Ayrıca eyleme katılan esnaflardan 9'u polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan esnafların adları şöyle: "Nezir Olcay, Ahmet Soy, Metin Yavuz, Mahmut Tur, Süleyman Tekedir, Ramazan Türkan, CebraİL Türkan, Bayram Sevda ve Abdullah adlı kişi".

Dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen eşcinsellerin 3 Temmuz günü İstanbul'da yapmayı planladıkları 1. Eşcinsel Dayanışma Kongresi'ne İstanbul Valiliği tarafından izin verilmedi. Toplantuya, "toplumun örf, adet ve ahlaki değerlerine aykırı olduğu ve toplum huzurunu bozacağı" gerekçesiyle izin verilmediği öğrenildi. Kongrenin yasaklanmasını protesto için basın toplantısı düzenlemek isteyen çoğu yabancı uyruklu 27 kişi polis tarafından 3 Temmuz günü gözaltına alındı. Gözaltına alınan yabancı uyruklular aynı gün akşam saatlerinde sınır dışı edildi.

Sivas'ta düzenlenen Pir Sultan Abdal Kültür Şenliği'ne katılan yazar ve sanatçılardan 37'sinin, kaldıkları oteli kuşatan radikal İslamcılar tarafından 2 Temmuz günü yakılarak öldürülmesi Türkiye genelinde tepkilere neden oldu. Olay, pek çok yerleşim merkezinde düzenlenen gösterilerle protesto edildi. Yapılan ya da yapılması planlanan gösterilerden bir bölümü ise çeşitli biçimlerde engellendi.

Sivas'taki olayı protesto amacıyla İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda 6 Temmuz günü gösteri düzenleyen 500 kişilik bir topluluk, polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Cop ve tekme darbeleriyle yaralananların olduğu olaylar sonrasında aralarında İHD İstanbul Şubesi yöneticileri Semih Mutlu ve Aynur Tuncer'in de bulunduğu 92 kişi gözaltına alındı. Bir gün sonra serbest bırakılan 92 kişi hakkında dava açıldı. Aynı gün Adana Sanatçılar Parkı'nda, düzenlenen gösterinin, polisler tarafından zor kullanılarak dağıtılmak istenmesi üzerine çıkan olayda biri gazeteci 4 kişi yaralandı, 15 kişi gözaltına alındı, bazı gazetecilerin filmlerine el konuldu. Aynı gün İzmir Buca'da düzenlenen gösteri sonrasında ise 9 belediye işçisi dövülerek gözaltına alındı. Tunceli Cumhuriyet Meydanı'nda 7 Temmuz günü öğle saatlerinde toplanan yaklaşık 4 bin kişi, polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Topluluğu önce copleyarak dağıtmak isteyen polisler topluluğun karşı koyması üzerine, çevrede bulunan özel tim görev-

lileri tarafından havaya ateş açıldı. Yarım saat süren olayda 7 kişi yaralandı. Mersin'de de 10 Temmuz günü İstasyon Meydanı'nda toplanarak gösteri yapmak isteyen 500 kişilik bir grup polis tarafından coplanarak dağıtıldı. Topuluğun dağıtılması sırasında 7 kişi kafalarına vurulan cop darbeleriyle yaralandı, yaklaşık 30 kişi gözaltına alındı. Aynı gün Sivas'ın Alibaba Mahallesi'nde de protesto gösterisi yapanlardan 12'si gözaltına alındı.

Sivas'taki olayı protesto amacıyla Temmuz ayı içinde İzmir, Antalya, Malatya, Mersin, Hatay, Turhal ve Çorum'da düzenlenmesi planlanan mitinglere valilikler tarafından, "toplum düzeninin bozulacağı ve olay çıkabileceği" iddiasıyla izin verilmedi. Turhal'daki mitingin engellenmesini protesto için yürüyüş yapanlardan 9'u polis tarafından gözaltına alındı. Ayrıca, Temmuz ve Ağustos ayları içinde Nevşehir'in Avanos, Sivas'ın Şarkışla ve Sivrialan ilçeleri ile Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Bahadın ve Isparta'nın Uluğbey kasabalarında yapılması planlanan festivaller Sivas olayları bahane edilerek yasaklandı. Sivas'ta öldürülen 37 kişinin anısı için Ağustos ayında Ankara'da düzenlenmek istenen kültür ve müzik şenliğine Ankara Valiliği tarafından, "toplum düzeninin bozulabileceği" iddiasıyla izin verilmedi. Aynı amaçla Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde öğrenciler tarafından düzenlenen etkinlikler, Rektör Süha Sevük'ün kararıyla iptal edildi. 8 Kasım ile 12 Kasım günleri arasında yapılması planlanan etkinliklerin, Ankara Valiliği'nden gelen istek üzerine iptal edildiği öne sürüldü.

Aydın'ın Kuşadası ilçesinde 7 Ağustos gecesi Kuşadası İşçi Derneği tarafından düzenlenen müzik şenliğine katılanlardan 35'i gözaltına alındı. "Atukları sloganlarla bölücülük propagandası yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan 35 kişiden 21'i, 9 Ağustos günü tutuklandı. Tutuklananların adları şöyle: "Erol Engin, Hamdullah Akbaş, İsmail Süzğün, Halil İbrahim Sındırğaç, Ümit Kanlı, İbrahim Şeker, Bayram Dalgıç, Turan Türkmen, Fethi Koç, Şahin Çoban, Bayram Devrim, Mehmet Özenir, Zeki Çelik, Vatan Dinç, Muharrem Çifter, Eray Taşden, Hüseyin Koç, Feray Karapınar, Niyazi Orak, Mehmet Nuri Balcı ve Demir Dervişoğlu." Tutuklananlardan "Bayram Devrim, Eray Taşden, Hüseyin Koç, Niyazi Orak, Feray Karapınar, Mehmet Nuri Balcı ve Demir Dervişoğlu" avukatlarının yaptığı itiraz üzerine 12 Ağustos günü tutuksuz yargılanmak koşuluyla serbest bırakıldı.

PKK'nın silahlı eylemlere başlamasının 9. yıldönümünü nedeniyle 15 ve 16 Ağustos günleri düzenlenen gösterilere güvenlik görevlileri tarafından ateş açılması sonucunda Kars'ın Dığor ilçesinde 16, Muş'un Malazgirt ilçesinde de 3 kişi öldü. (Ayrıntılı bilgi "Yargısız İnfazlar" başlıklı bölümde.) 15 Ağustos günü İstanbul'un Sultançiftliği, Bağcılar, Eyüp ve Parseller semtlerinde de PKK yanlısı gösteriler düzenlendi. Yüzlerce kişinin katıldığı gösteriler polis tarafından zor kullanılarak dağıtıldı. Göstericilerin dağıtılması sırasında 150'den fazla insan gözaltına alındı, bazı kişiler yaralandı.

Batman'da 27, 28 ve 29 Ağustos günleri içinde düzenlenmesi planlanan "Barış, Kültür ve Sanat Festivali"ne Batman Valiliği tarafından, "yeterli güvenlik önlemi alınmayacağı ve katılacak sanatçıların can güvenliklerinin sağlanamayacağı" gerekçesiyle izin verilmedi. Batman Emniyet Müdürlüğü yetkilileri ise "Ağustos ayı PKK'nın eylem ayıdır. Bu ay içinde yapılmak istenen festival örgüte hizmet edecektir. Bu oyuna izin veremeydik" dediler.

Diyarbakır'da 3 ve 4 Eylül günleri içinde düzenlenmesi planlanan "Barış ve Kardeşlik Festivali"ne Diyarbakır Valiliği tarafından izin verilmedi. Festivale, "büyük çaplı olaylar çıkacağına ilişkin istihbarat elde edildiği ve etkinliklere katılacak sanatçıların bir bölümünün

bölücülük propagandası yapımlarıyla tanındığı" gerekçesiyle izin verilmediği bildirildi. Bunun üzerine Tertip Komitesi adına yapılan açıklamada, böyle bir kararın alınmasında barış karşıtı çevrelerin propagandaları ile Diyarbakır'da yayımlanan bir yerel gazetede ki haberlerin etkili olduğu belirtildi.

Sivas'ın Divriği ilçesinde 3 ve 4 Eylül günlerinde düzenlenen "Maden Kültür ve Sanat Şenliği" Sivas Valiliği tarafından yasaklandı. 5 yıldır yapılan şenliğin, "Sivas'ta 2 Temmuz günü yaşanan olaylar" gerekçe gösterilerek yasaklandığı bildirildi. Aynı günlerde İzmir'in Torbalı ilçesinde belediye tarafından düzenlenen "Demokrasi ve Gülmece" adlı toplantı, konuşmacılar arasında Aziz Nesin bulunduğu için engellendi.

1987 yılına kadar yasadışı faaliyet gösterdikten sonra kendisini fesheden Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) 73. kuruluş yıldönümü nedeniyle İstanbul'da düzenlenen toplantı İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. 11 Eylül akşamı yapılması planlanan toplantının yasaklanmasına gerekçe gösterilmedi.

Diyarbakır DGM, bazı sendika, dernek ve dergilerin Diyarbakır'daki yönetici ya da temsilcilerinden oluşan 24 kişi hakkında 27 Mayıs 1993 tarihinde, o günlerde Türkiye'de yaşanan insan hakları ihlallerine ilişkin olarak ortaklaşa yapılan bir basın açıklaması nedeniyle giyabi tutuklama kararı verdi. Haklarında giyabi tutuklama kararı verilen 24 kişinin adları şöyle: "Sedat Aslantaş (İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı), Bahri Zülküf Karakoç, Tahir Keskin, Halil Öztopalak, Mehmet Yıldız, Ali Öncü, Mahmut Alpaslan, Zülküf Aydın, Sadık Yaşar, Mehmet Tekin, Hasan Gürtek, Selahattin Güvenç, Yüksel Zengin, Veysi Parlı, Güzel Ak, Aziz Akçan, Metin Akın, Mehmet Keşli, Hamdullah Akyol, Hüseyin Bora, Fehim Işık, Sakine Fidan, Cengiz Argüç ve Hanefi Yıldırım." Bir bölümü daha sonra tutuklanan 24 kişi hakkında Diyarbakır DGM'de "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı. Sanıkların yargılanmalarına 20 Ekim günü Diyarbakır DGM'de başlandı.

Demokratik Haklar Derneği (DHD) Başkanı Hasan Erdem, 14 Ekim günü İstanbul Aksaray'daki dernek binasına gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Hasan Erdem'in "hakkındaki arama emirleri nedeniyle gözaltına alındığı" bildirildi. 19 Ekim 1992 tarihinde İstanbul'da polis tarafından vurulan Hasan Erdem'in sağ bacağı bu yüzden kangren olmuş ve kesilmişti. Hasan Erdem bu olay nedeniyle 3 polis hakkında dava açmıştı.

İstanbul Savaş Karşıtları Derneği Başkanı Arif Hikmet İyidoğan, 15 Ekim günü İstanbul'da polis tarafından gözaltına alındı. Dernek yöneticilerinden Ayşe Erol, "Arif Hikmet İyidoğan gerekçesiz gözaltına alınmıştır. Ayrıca, avukatıyla da görüştürülmemiştir" dedi.

Mücadele dergisi tarafından 17 Ekim günü İstanbul'da düzenlenmesi planlanan, "Ortadoğu Emperyalizme Teslim Olmayacak" konulu toplantı, İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. Yasaklama kararı, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nın 9. ve 10. maddelerine dayanılarak verildi.

12 Eylül döneminde uzun süre cezaevinde kalan, ardından da kansere yakalanan ve Kasım ayı başında ölen Naime Gürgör için 4 Kasım günü İzmir'de düzenlenen cenaze töreni sonrasında, törene katılanlar polis tarafından dövüldü. Olay üzerine polisler engel olmak isteyen İHD Genel Merkez Yönetim Kurulu üyesi ve TİHV İzmir Temsilciliği çalışanlarından Günseli Kaya gözaltına alındı. Günseli Kaya ile birlikte İHD İzmir Şubesi yöneticisi Derviş

Altun ile Enver Başaraner, Şahin Başaraner ve Ramiz Sağlam adlı 3 kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar aynı akşam serbest bırakıldı.

Ulusal Demokratik Kadın Derneği'nin 21 Kasım günü İstanbul'da yapmayı planladığı "Dayanışma Şöleni" İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. Toplantının yasaklandığından habersiz toplantının yapılacağı salona gelenler polis tarafından dağıtıldı. Aynı gün Diyarbakır'da ise sendika, dernek ve meslek kuruluşlarının ortaklaşa yapmak istedikleri platform toplantısı, polislerin çıkarttığı güçlük ve engeller nedeniyle gerçekleşemedi. Bir grup kadının "Kadınlara Karşı Şiddete Hayır Günü" nedeniyle 25 Kasım'da Ankara'da düzenlenmek istediği toplantıya Ankara Valiliği tarafından izin verilmedi.

Ankara'daki Keçiören Halkevi'nin düzenlediği ve 27 Kasım'da yapılacağı açıklanan "Söz Keçiörenlilerin Halk Kültür ve Sanat Şenliği"ne, Ankara Valiliği tarafından güvenlik gerekçesiyle izin verilmedi.

İzmir'de faaliyet gösteren Ege ÖZGÜR DER (Haklar ve Özgürlükler Derneği) 25 Aralık günü polis tarafından basıldı ve 2 kişi gözaltına alındı.

c)- Partilere yönelik baskılar

1993 yılı siyasi partiler ve siyasal çalışmalar açısından da olumlu geçmedi. Bir yılda 4 siyasi parti kapatıldı, 2 partinin de kapatılması istendi. Parti yönetici ve üyeleri ile parti binalarına yönelik saldırılar arttı. Milletvekillerine yönelik sözlü ve fiili saldırılar yoğunlaştı. Mardin Milletvekili Mehmet Sincar uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Parti yöneticileri ve bazı milletvekilleri hakkında ölüm, hapis ve para cezası istemiyle dava ya da soruşturmalar açıldı. Pek çok parti yöneticisi ve üyesi, açılan davalar sonucunda çeşitli cezalara mahkum oldu. Partilere yönelik baskı ve saldırılar en fazla Halkın Emek Partisi (HEP), Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) ve Demokrasi Partisi (DEP) üzerinde yoğunlaştı. Bu üç parti dışında İşçi Partisi (İP), Sosyalist Birlik Partisi (SBP), Yeşiller Partisi (YP) ve Sosyalist Türkiye Partisi (STP) de çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı.

Anayasa Mahkemesi, HEP hakkında 1992 yılında açılan davayı 14 Temmuz günü karara bağladı ve partinin kapatılmasını kararlaştırdı. Kapatma kararı, "HEP'in Anayasa ve yasalara aykırı olarak faaliyet gösterdiği" gerekçesiyle verildi. Kararda, Meclis Başkanvekili Fehmi Işıklar (HEP eski Genel Başkanı), HEP eski Genel Başkanı Feridun Yazar ile HEP'in eski genel sekreterleri Ahmet Karataş ve İbrahim Aksoy'un eylem ve açıklamalarıyla HEP'in kapatılmasına neden olduğu belirtildi. Bu nedenle Fehmi Işıklar'ın milletvekilliğine son verildi. Bire karşı 10 oyla alınan kapatma kararına mahkeme üyelerinden Yılmaz Aliefendioğlu, "silahlı eyleme katılmadıkça, bu tür eylemleri desteklemediğçe, ülkenin bölünmesini ve ayrılmasını açıkça savunmadıkça bir parti hakkında kapatma kararı verilemeyeceğini" belirterek karşı çıktı. Fehmi Işıklar hakkındaki karar ise Yılmaz Aliefendioğlu ile Mustafa Gönül'ün muallif kalmaları üzerine 9 oyla alındı.

"HEP'in kapatılmasına" ilişkin kararın gerekçesi Resmi Gazete'nin 18 Ağustos tarihli sayısında yayımlandı. Böylece HEP'in kapatılması yürürlüğe girmiş ve Fehmi Işıklar'ın milletvekilliği sona ermiş oldu. Bu kararın ardından Ankara DGM Savcılığı, Fehmi Işıklar'ın yurtdışına çıkışını yasakladı. Karar, Emniyet Genel Müdürlüğü aracılığıyla tüm sınır kapılarına bildirildi. Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral, Fehmi Işıklar'ın bölücülük propagandası

yapmakla suçlandığını ve ifadesi alınmadan yurtdışına çıkmasına izin verilmeyeceğini söyledi. Fehmi Işıklar, bunun üzerine 27 Eylül günü Ankara DGM Savcılığı'na giderek ifade verdi. Fehmi Işıklar hakkındaki "yurtdışına çıkma yasağı" ifadesi alındıktan sonra kaldırıldı.

DEP Genel Sekreteri İbrahim Aksoy, HEP'in kapatılması kararının, uluslararası antlaşmalara aykırı olduğu gerekçesiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde dava açtı. Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Paris Şartı'na aykırı olduğunu belirten İbrahim Aksoy, "Anayasa Mahkemesi'nin itiraz hakkı dahi bulunmayan bu hukuk dışı davranışından dolayı HEP'in birçok üyesi mağdur duruma düşmüştür. Bu nedenle dava açtık" dedi.

HEP'nin kapatılması durumu gözönüne alınarak 1992 yılı Kasım ayında "Özgürlük ve Demokrasi Partisi" adı altında kurulan parti hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Ocak ayında kapatma davası açıldı. ÖZDEP, Anayasa Mahkemesi'nde kapatma davası açılması üzerine 30 Nisan günü kendini fesh etti. Ancak dava devam etti ve Anayasa Mahkemesi 23 Kasım günü, "parti programı ve faaliyetlerinde bölücülük yaptığı" iddiasıyla ÖZDEP'i kapattı.

ÖZDEP hakkında kapatma davası açılması üzerine bu kez 18 Kürt milletvekilinin içinde yer aldığı Demokrasi Partisi kuruldu. DEP Genel Başkanlığı'nı Aralık ayına kadar Özgür Gündem gazetesinin sahibi Yaşar Kaya yaptı. DEP Genel Başkanlığı'na 12 Aralık günü Ankara'da yapılan kongrede Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle seçildi. DEP kurulduğu günden itibaren ağır baskı ve saldırılara maruz kaldı. DEP yönetici ve üyeleri sürekli olarak "PKK yandaşı ve destekçisi olmakla" suçlandı. Aralarında Genel Başkan Yaşar Kaya'nın da bulunduğu çok sayıda DEP yöneticisi tutuklandı, ceza aldı. DEP'e ve üyelerine silahlı saldırılar düzenlendi. Bu saldırılar sonucunda 16 DEP yönetici ve üyesi (biri milletvekili) öldürüldü. Parti binaları saldırıya uğradı. Bazı DEP milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırıldı.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı 2 Aralık günü "DEP'in kapatılması" isteğiyle Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı. Kapatma davasına, "DEP Genel Başkanı Yaşar Kaya'nın konuşmaları ile DEP tarafından 1 Ağustos günü yapılan Barış Çağrısı" gerekçe olarak gösterildi. İddianamede, "DEP'in faaliyetlerinin Anayasa'nın 2., 3., 14. ve 69. maddeleri ile Siyasi Partiler Yasası'nın 78., 81. ve 101. maddelerine aykırı olduğu" öne sürüldü.

Meclis Anayasa-Adalet Karma Komisyonu, Aralık ayında DEP Genel Başkanı Hatip Dicle ile Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana, Mardin Milletvekili Ahmet Türk ve Şırnak Milletvekili Mahmut Almak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılmasına karar verdi. Komisyon daha sonra DEP milletvekilleri Sırrı Sakık, Selim Sadak ve Orhan Doğan'ın da dokunulmazlıklarının kaldırılmasını kararlaştırdı. Dokunulmazlığının kaldırılması istenen milletvekillerinin arasında "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk hakkındaki görüşleri" nedeniyle şimşekleri üzerine çeken Refah Partisi kökenli Hasan Mezarıcı da katıldı. Komisyonun aldığı bu kararlar 1994 yılında Meclis'te onaylandı. Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekillerinden Hatip Dicle, Leyla Zana, Sırrı Sakık, Orhan Doğan, Mahmut Almak ve Ahmet Türk önce gözaltına alındı, sonra da tutuklanarak cezaevine gönderildi. Tutuklanan milletvekilleri hakkında ölüm cezası istemiyle dava açılması için hazırlığa başlandı.

Partilere yönelik kapatma baskısı bu 3 parti ile sınırlı kalmadı. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Ocak ayı başında "Yeşiller Partisi'nin kapatılması" isteğiyle Anayasa Mahke-

mesi'ne dava açtı. Dava, "Yeşiller Partisi'nin 1988 yılına ilişkin mali hesaplarını tüm uyarılara karşın Anayasa Mahkemesi'ne vermediği" için açıldı. (Siyasi Partiler Yasası uyarınca, partilerin mali hesapları Anayasa Mahkemesi tarafından denetleniyor.) Yapılan yargılama sonucunda Yeşiller Partisi'nin kapatılmasına karar verildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 7 Kasım 1992 tarihinde kurulan Sosyalist Türkiye Partisi'nin kapatılması istemiyle Şubat ayında Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı. Dava açılması üzerine STP üyeleri, "Sosyalist İktidar Partisi" adıyla yeni bir parti kurdu. Anayasa Mahkemesi 30 Kasım günü STP'nin kapatılmasını ve mal varlığının hazineye devredilmesini kararlaştırdı. Oy birliğiyle alınan karar, "STP'nin Anayasa ve yasalara aykırı davrandığı, parti programında bölücülük yapıldığı" iddiasıyla verildi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 29 Aralık günü de Sosyalist Birlik Partisi'nin kapatılması" istemiyle dava açtı. Hazırlanan iddianamede, "parti programı ve kongre kararları ile parti genel başkanı ve bazı parti yetkililerinin yaptığı açıklamalarda bölücülük propagandası yapıldığı" öne sürüldü. SBP'nin kapatılmak istenmesini tepkiyle karşılayan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, "Bu dava ile bir kez daha temel hak ve özgürlüklerin başlangıcında yer alan düşünme ve örgütlenme suç sayılmıştır" dedi. Kapatma davası, 1994 yılında Anayasa Mahkemesi'nde görülmeye başlandı.

Bu arada Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 1992 yılı içinde Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Sosyalist Parti'nin yaptığı şikayet başvurusunu kabul etti. Komisyon bu nedenle Türk Hükümeti'nden şikayet konularıyla ilgili savunma yapmasını istedi.

Saldırıları

1993 yılında parti yöneticisi ya da üyelerine yönelik bombalı silahlı saldırıların sayısında büyük artış oldu. Saldırıları, büyük ölçüde HEP, ÖZDEP ve DEP yöneticisi ve üyelerine yöneldi. Bu üç partinin yöneticisi ve üyelerinin uğradığı saldırıların tamamı faili meçhul kaldı. Bu arada PKK militanları tarafından da bazı partilerin yöneticisi, üye, bina ve toplantılarına karşı saldırıları düzenlendi. Faili meçhul cinayetler ya da PKK militanlarının saldırıları sonucunda 15 parti yöneticisi öldü.

1993 yılında uğradıkları saldırıları sonucunda öldürülen parti yöneticileriyle ilgili derlenen bilgiler şöyle:

Adı Soyadı	Görevi	Tarih	Olay yeri	
01)- Mehmet Ertan (45)	HEP Batman İl Örgütü yön.	21 Ocak 1993	Batman	FM ^(*)
02)- Cemal Akar (30)	ÖZDEP Erzincan İl Başkanı	25 Şubat 1993	Erzincan	FM
03)- Ömer Güven	SP Şırnak İl Örgütü yön.	27 Şubat 1993	Cizre yak.	FM
04)- Davut Yalçınkaya	HEP Kızıltepe ilçe Başkanı	10 Nisan 1993	Kızıltepe	FM
05)- Şefik Arın	MHP Genç İlçe Başkanı	23 Mayıs 1993	Genç yak.	PKK
06)- Kerim Geldi (46)	ANAP Varto İlçe Başkanı	05 Haziran 1993	Varto yak.	FM
07)- İsmet Türkmen	CHP Ilç İlçe Başkanı	27 Haziran 1993	Bağıştay k.	PKK
08)- Mehmet Yeşil (29)	DEP Batman İl Örgütü yön.	19 Ağustos 1993	Batman	FM
09)- Musa Ak (25)	DEP Diyarbakır delegesi	20 Ağustos 1993	Diyarbakır	FM

(*) FM: Faili Meçhul.

10)- Habib Kılıç (38)	DEP Batman İl Örgütü yön.	02 Eylül 1993	Batman	FM
11)- Mehmet Sincar	DEP Mardin Milletvekili	04 Eylül 1993	Batman	FM
12)- Metin Özdemir	DEP Batman İl Örgütü yön.	04 Eylül 1993	Batman	FM
13)- Abbas Demiroğlu	DEP Diyarbakır İl Örg. yön.	18 Eylül 1993	Diyarbakır	FM
14)- Şevket Epözdemir	DEP Tatvan İlçe Başkanı	26 Kasım 1993	Tatvan	FM
15)- Eyüp Gökoğlu (38)	DEP Urfa İl Örgütü yön.	04 Kasım 1993	Urfa	FM

Saldırıların en önemlisi Eylül ayı başında Batman'da yaşandı. Faili meçhul cinayetleri incelemek üzere Batman'a giden DEP milletvekili ve yöneticilerinden oluşan heyete 4 Eylül günü saat 18.30 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Bankalar Caddesi'nde meydana gelen olayda DEP Mardin Milletvekili Mehmet Sincar ile DEP Batman İl Örgütü yöneticilerinden Metin Özdemir yaşamını yitirdi. Olayda Batman Milletvekili Nizamettin Toğuş ile Özgür Özdemir, Tenzile Tanzim ve Ahmet Başkaya adlı 3 kişi yaralandı. Heyet içinde bulunan DEP Genel Başkan Yardımcısı Kemal Bilget ve DEP Batman Merkez İlçe Başkanı Mazhar Çınar ile Abdullah Yaman adlı DEP üyesi saldırıdan yara almadan kurtuldu. Olaydan 5 saat sonra bazı gazetelerin İstanbul'daki merkezlerini telefonla arayan kimliği belirsiz bir kişi, saldırının "Türkçü İntikam Tugayı" adlı örgüt tarafından PKK'nın eylemlerine misilleme olarak düzenlendiğini bildirdi. Söz konusu kişi, "Asıl hedefimiz Diyarbakır milletvekilleri Sedat Yurttaş ve Leyla Zana idi. Ancak tetükçümüzün yanlış kişileri vurması sonucunda eylem başarıya ulaşamadı. Eylemlerimizi parlamenterler düzeyinde sürdüreceğiz" dedi.

Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle, saldırının "kontr-gerilla" olarak bilinen karanlık güçler tarafından düzenlendiğini söyledi. Hatip Dicle, Batman'a 3 Eylül sabahı geldiklerini ve o gün etraflarında hep koruma polisi bulunduğunu belirterek, "Olay günü sabah otelden ayrılırken, etrafımızda koruma bulunmadığını gördük" dedi. Bunun üzerine arkadaşlarını, "Dikkat edin koruma yok" diye uyardığını anlatan Hatip Dicle, sözlerini şöyle sürdürdü: "Batman'a faili meçhul cinayetlerle ilgili alınması gereken önlemleri halkla konuşmak üzere gelmiştik. Olay günü iki gruba ayrılmıştık. Bizim işimiz erken bittiği için parti binasında oturuyorduk. Olayı telefonla öğrendik. Olaydan 10-15 dakika sonra hastaneye giderken sokağa çıkma yasağı ilan edildiğine ilişkin anonslar yapılmaya başlandı. Bu da şu demektir; 'Olay önceden planlanmıştır. Cinayet işlenecek ve hemen sokağa çıkma yasağı ilan edilecektir.' Bu cinayet kesinlikle kontr-gerilla cinayettir".

DEP milletvekili ve yöneticilerine karşı düzenlenen saldırı geniş tepki uyandırdı. TİHV Başkanı Yavuz Önen, yaptığı açıklamada, saldırının Türk ve Kürt halklarının kardeşliğine darbe vurduğunu belirterek şunları söyledi: "Saldırılar artık, 'Türkiye'de demokratik bir sistem olduğunu' savunanların çok önem verdikleri kurumun, parlamentonun üyelerine yönelmiştir. Saldırganların, parlamentere bile pervasızca kurşun sıkma cesareti bulmasına, en alttakinden en üsttekine kadar, devlet kademesinde görev yüklenen tüm yetkililerin, DEP milletvekillerini hedef haline getirmelerinin büyük katkı sağladığına inanıyoruz. Mehmet Sincar ve Metin Özdemir'in şiddet ortamının son kurbanları olmaları dileğiyle, yetkili yetkisiz herkesi, sağlıklı ve dürüst davranmaya, akan kanı durdurmaya, Kürt sorununa barışçıl ve demokratik çözüm bulma doğrultusunda katkıda bulunmaya ve tüm faili meçhul cinayetlerin suçlularını ortaya çıkarmak için çaba sarf etmeye çağırıyoruz."

Mehmet Sincar'ın öldürülmesi, benzer faili meçhul cinayetlerde olduğu gibi karanlıkta kaldı. Olay sonrası yakanlandıkları açıklanan ve kamuoyuna bir süre "suçlu olarak" gösterilen

2 gencin, saldırıya katılmayan, ancak üzerlerinde silah bulunduğu için gözaltına alınan kişiler oldukları anlaşıldı. Yapılan resmi açıklamalarda, "saldırının Hizbullah militanları tarafından düzenlendiği" öne sürüldü. Mehmet Sincar'ın öldürülmesinden sonra devlet yetkililerinin yaptıkları açıklamalar birbirleriyle çelişti. Olaydan sonra Hizbullah adına Özgür Gündem Gazetesi'nin bazı bürolarını arayan kişiler, Mehmet Sincar'ın "devlet ajanları tarafından öldürüldüğünü" ve "olayın bilinçli olarak Hizbullah'a yüklenmeye çalışıldığını" bildirdiler. Hizbullah'ın bu cinayetle bir ilgisi olmadığını belirten bu kişiler, "Türkiye Cumhuriyeti'nin amacı halkımızı birbirine düşürüp kırdırmasıdır, Hizbullah bu saldırıyı yapmamıştır. Hizbullah olarak böyle bir şey yapmayız. Herkes bunu böyle bilsin. Cinayet bizzat devlet eliyle işlenmiştir. Devlet, kendini aklamak için yine bizim adımızı kullanmıştır" dediler.

Mehmet Sincar için Ankara'da yapılması planlanan cenaze töreni, çıkartılan güçlükler ve engellemeler sonucunda gerçekleşmedi. Mehmet Sincar'ın cenazesinin DEP Genel Merkezi'nde hazırlanan katafalka konulmasına Ankara Valiliği tarafından izin verilmedi. Valilik tarafından konuya ilişkin olarak yapılan açıklamada, "kararın, cenazenin kokabileceği ve güvenliğin sağlanamayacağı" gerekçesiyle alındığı belirtildi. DEP Genel Başkanı Yaşar Kaya, alınan yasaklama kararını "hak gaspı" olarak değerlendirdi. DEP, yapılacak tören için çıkartılan engeller ile yoğun polis baskısı ortadan kalkana kadar Mehmet Sincar'ın cenazesinin morgtan alınmamasını kararlaştırıldı. Bu karar, 7 Eylül gecesi geç saatlerde kamuoyuna duyuruldu. Yapılan açıklamada, "Devlet, Mehmet Sincar'ın cenaze törenini programımız çerçevesinde yapmamızı yasaklamış bulunmaktadır. Bu durum karşısında geleneksel cenaze törenini yapmak için gereken uygun koşullar yaratılmaya kadar, cenazeyi morgta bekletme ve defnetmeme kararı aldığımızı kamuoyunun bilgisine sunarız" denildi.

Cenaze töreninin yapılması planlanan, DEP Genel Merkezi'nin bulunduğu Necatibey Caddesi 8 Eylül saat 06.00'dan itibaren araç trafiğine kapatılarak polis ablukası altına alındı. Caddeye çıkan sokak başlarını panzerler eşliğinde kesen polisler, caddeye gitmek isteyenleri engelledi. Sabah saatlerinde Necatibey Caddesi'ne gitmek üzere, Kızılay, Yenışehir Pazarı, Abdi İpekçi Parkı ve Adliye önünde toplanan gruplar polis tarafından acımasızca dövülerek dağıtıldı. 12 kişinin yaralandığı olaylar sonucunda 38 kişi gözaltına alındı. Saat 15.00 sıralarında ise DEP Genel Merkezi'nin önünde bekleyen 40-50 kişilik bir grup sivil ve resmi polislerin saldırısına uğradı. Olayda 8 kişi yaralandı, Siirt Milletvekili Naif Güneş tartaklandı ve DEP Genel Merkezi'nin bulunduğu binadaki bazı camlar kırıldı. Olaylar sırasında dövülenler arasında bulunan Gülhan Aksu adlı hamile öğretmen çocuğunu düşürdü. Dövülenlerle ilgili görüntüler, özel bir televizyon kuruluşu tarafından kamuoyuna aktarıldı.

Mehmet Sincar'ın yapılması planlanan cenaze törenine katılmak isteyenlerin, buldukları yerleşim merkezlerinden (başta İstanbul, İzmir, Adana ve Mersin olmak üzere) dışarı çıkmalarına izin verilmedi. Bu engellenmenin yanı sıra İstanbul'da 650, Mersin'de 300, İzmir'de de 288 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar akşam saatlerinde serbest bırakıldı. Şehirlerarası yollar, birçok yerde sabaha karşı polis tarafından kesilerek cenazeye katılmak isteyenleri taşıyan otobüslerin Ankara'ya gitmesine izin verilmedi. Yolların kesildiği yerlerden Turgutlu ve Polatlı'da 3'er, Şereflikoçhisar'da 8, Aksaray'da 10, Düzce'de 1 otobüs geri döndürüldü.

Mehmet Sincar'ın cenazesi 9 Eylül günü, Ankara Valiliği'nin kiraladığı özel bir uçakla polis gözetimi altında Diyarbakır'a gönderildi. Cenaze, Diyarbakır'dan sonra helikopterle Kızıltepe'ye götürüldü. Mehmet Sincar'ın yakınları ile DEP yöneticileri, cenazenin morgtan

alınış, uçağa bindirilmesi ve Kızıltepe'ye gönderilmesi sırasında hazır bulunmadı. Cenaze, Kızıltepe'ye götürüldükten sonra, Mehmet Sincar'ın babası Tevfik Sincar'a teslim edilmek istendi. Cenazeyi teslim almayan Tevfik Sincar, Kızıltepe Emniyet Müdürü'ne, "Nasil getirdiyseniz, öyle gömün" diye bağırdı. Bunun üzerine cenaze, belediye işçileri ve polisler tarafından toprağa verildi. Mehmet Sincar için yapılan dini törene 2 imam ile 6 belediye işçisi dışında katılan Kızıltepe'li olmadı. Mezarlığa gitmeyen yüzlerce kişi, Sincar'ların evinde toplanarak, cenazeye yönelik baskıları protesto etti. DEP Genel Başkanı Yaşar Kaya, Mehmet Sincar için planladıkları cenaze törenine izin verilmemesini ve cenazenin zorla gömülmesini kınadı. Mehmet Sincar için saygı duruşunda bulunma ve dini tören yapma isteklerinin doğal hakları olduğunu belirten Yaşar Kaya, "Bu hakkımızı kullanmak istedik. Ancak, tören yapmamız Ankara Valiliği tarafından engellendi. Bize başsağlığı dilemek isteyenler, coplanmış ve dövülmüştür. Devlet cenazemizi gasp etmiştir" dedi.

Bu arada Mehmet Sincar'ın Kızıltepe'deki evine 10 Eylül günü saat 23.30 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı ve otomatik silahlarla ateş açıldı. Olayda Kadriye Bozkurt (65), Hamdiye Sincar, Suriye Sincar (35) ve Hazar Sincar adlı kadınlar ile Rojbin Sincar (2) adlı çocuk yaralandı. Saldırı sırasında evde bulunan Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana saldırıdan yara almadan kurtuldu.

HEP, ÖZDEP ve DEP ile bu partilerin yönetici ve üyelerine yönelik fiili saldırı, baskı, soruşturma ve davalarla ilgili bazı örnekler şöyle:

1992 Newroz bayramı sırasında yaşanan olayları protesto amacıyla yayımladıkları bildiri nedeniyle haklarında dava açılan, HEP Muğla İl Örgütü'nün 5 yöneticisi 1'er yıl 8'er ay hapis cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 23 Şubat günü sonuçlanan davada, sanıklara 41 milyon 660'ar bin lira da para cezası verildi. Ceza alan 5 HEP'linin adları şöyle: "Mehmet Nuri Ermiş, Zülfü Atay, Mehmet Salih Hekimoğlu, Mehmet Okur ve İhsan Şahin."

1992 Newroz bayramı öncesinde ortaklaşa düzenledikleri basın toplantısı nedeniyle haklarında dava açılan HEP eski Genel Başkanı Feridun Yazar ile İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek beraat etti. Ankara DGM'de 9 Mart günü sona eren dava, "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

Newroz bayramı nedeniyle 1992 yılı Mart ayı içinde HEP Üsküdar İlçe Merkezi'ne pankart asan Hasan Kara, Niyazi İletmiş, Musa Ant ve Sait Çakmak adlı parti üyeleri, yargılandıkları Üsküdar 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nde 2'şer yıl hapis cezasına mahkum oldu. 11 Nisan günü sonuçlanan davada verilen hapis cezaları 221'er bin lira paraya çevrildi.

Kürt milletvekillerinin öncülüğünde 2 Nisan 1992 tarihinde Birleşmiş Milletler'in Türkiye Temsilciliği'ne yapılan başvuruya imza atan 290 kişiden 126'sı hakkında açılan davaya 13 Mayıs günü başlandı. Ankara DGM'de yapılan duruşmada sanıkların "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Ancak daha sonra görevsizlik kararı verilerek dava dosyası Ankara 1. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi. Ancak, DGM'nin bu isteğini uygun bulmayan Ağır Ceza Mahkemesi, "dava konusu suçlamanın DGM kapsamına girdiği" görüşünü savunarak yargılama yapmayı kabul etmedi. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay tarafından incelemeye alındı ve sanıkların Ankara DGM'de yargılanmalarına karar verildi. 126 sanığın yargılanmasına, 22 Aralık günü Ankara DGM'de yeniden başladı. Davada yargılanan sanıkların adları

şöyle: "İsmail Beşikçi (Yazar), Nabi Barut, Davut Karadağ (Gazeteci), Fevzi Gerçek, Ali Zeki Albayrak, Mehmet Newroz Türk, Mahmut Konuk, Besra Eksen, Orhan Altuğ, Süleyman Eryılmaz, Vicdan Baykara (Belediye Memurları Sendikası Genel Başkanı), Mansur Burgucu, Ali Rıza Küçükosmanoğlu, Sabri Topçu (Taşıma İşçileri Sendikası Genel Başkanı), Salih Duran, Yaşar Murat Dağdelen, Aysel Doğan, Celal Vural, Hasan Kaya, Suna Aras, Tekin Akan, Faik Candan, Münir Ceylan (Petrol İşçileri Sendikası Genel Başkanı), Mahmut Can, Habib Kılıç, Muzaffer Karataş, Yalçın Küçük (Gazeteci-Yazar), Ali Özler, Abdülgafi Çemberlitaş, Nezih Öcek, Hasan Yavuz, Mecit Hamaç, Meryem Erdal, Şahabettin Özaslaner, Naif Oğraş, Nurettin Harhar, Ali Yıldırım, Ömer Aşkara, Yurdal Şenol (Taşıma İşçileri Sendikası Genel Sekreteri), Ertuğrul Usanmaz, Kemal Okutan (Halkın Emek Partisi Genel Sekreteri), Ahmet Bozkurt Çağlar, Hüsnü Öndül (İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri), Cemal Emir, Hatice Kızılçay, Hakkı Bingöl, Ayşenur Demirkale, Mehmet Nuri Özmen, İsa Kocabıyık, Barbaros Önenç, Mustafa Olcayto, Saim Kahraman, Orhan Kaya, Mustafa Okumuş, Mahmut Özgür, Mehmet Ali Durmaz, Serap Mutlu, Ahmet Karataş, Niyazi İletmiş, Felemez Başboğa, Ahmet Kulaksız, Muzaffer Erdoğan, Mehmet Nur Terzi, Hikmet Fidan, Nuran Güvenilir, Hasan Yücel, Hasan Özcan, Muhsin Melik, Haşım Kutlu (Yazar), Hamit Geylani, Fevzi Veznedaroğlu (İHD Diyarbakır Şubesi eski Başkanı), Mustafa Demir, Musa Çelik, Bahattin Kıran, Hüseyin Turhallı, Zekeriya Özdiç (Gazeteci), Hasan Ali Sönmez, Mehmet Yıldız, Hıdır Ateş (Gazeteci), Vezir Perişan, Sabahattin Kaya, Selahattin Güvenç, Orhan Turab, Eren Keskin, Ercan Kanar (İHD Genel Başkan Yardımcısı), Ali İncesu, Ali Ekber Uğuz, Hüseyin Yakut, Emin Köse, Ayşe Öztürk, Kamil Özalp, Ferda Çetin (Gazeteci), Erdal Çınar, Hekim Çoşkun, Mualla Çetin, Yusuf Cacım (Gazeteci), Hüseyin Aykol (Gazeteci), Remzi Çakın, Edibe Şahin, Ayşenur Zarakolu (Yayıncı), Suat Kaya, Bahattin Kılıç, Ragıp Zarakolu (Gazeteci), Muhlis Nergiz, Cuma Şahin, Zafer Yurdakul, Hüsnüye Ölmez, Edip Yıldız, Halit Temli, Sevtap Yokuş, Cabbar Leygara, Sedat Özevin (İHD Batman Şubesi Başkanı), Ahmet Teymurtaş, Osman Gündes, Haydar Uç, Fatma Okutan, Mehmet Salih Solmaz, İlhan Çalar, Mahmut Ekin, Ahmet Kırmırlı, İmdat Halis, Nusret Öztürk, Sırrı Öztürk (Gazeteci-Yazar), Hüseyin Şimşek, Zeynep Yengil ve Süleyman Yaşar". Dava açılmasına yol açan başvuruda "Kürt halkının, özgürlük eşitlik ve demokrasi mücadelesine karşı bir savaş başlatıldığı" ve "devletin Kürt sorununu Kürtleri öldürerek çözme yolunu seçtiği" vurgulanarak özetle şu görüşlere yer verilmişti: "Süren savaşta, taraflardan biri ısrarla diyalogdan yana olmasına karşın, Türk Hükümeti buna yanaşmamaktadır. Türk Hükümeti'nin savaşın sona erdirilmesi noktasındaki ilgisizliği ve kirli savaşta dayatması, her iki taraftan birçok insanın kaybına neden olmaktadır. Önümüzdeki süreçte meydana gelebilecek bütün ölüm ve tahribatların baş sorumlusu açıktır ki soruna siyasal ve demokratik çözüm yolu bulmayan taraf olacaktır. Bu konuda tutum geliştirmeyen tüm uluslararası kurum ve kuruluşlar da sorumlu duruma düşeceklerdir".

HEP Aydın İl eski Başkanı Lezgin Çılduz ile il örgütü yöneticilerinden Hamdullah Kuran ve Ethem Kıskır "PKK üyesi oldukları" iddiasıyla 12 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 7 Temmuz günü sonuçlanan davada, yargılanan İsmet Dağ, Şakir Sula, Ekrem Atala, Mahmut Ekinci ve Vezir Çiçek adlı HEP yöneticileri ise beraat etti.

DEP 1 Ağustos ile 1 Eylül günleri arasında Türkiye genelinde bir barış kampanyası sürdürdü. Kampanya, 1 Ağustos sabahı İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda düzenlenen basın toplantısıyla başladı. Toplantıda konuşan, DEP'in o günlerdeki Genel Başkanı Yaşar Kaya,

Türkiye'de adı konulmamış bir savaş yaşandığını vurgulayarak, herkesi, barış kampanyasına katılmaya çağırıldı. Kampanya için DEP tarafından hazırlanan bildiri de "Silahlar susmalıdır. PKK ve devlet ateşkes ilan etmeli, ateşkes tarafsız güçlerce denetlenebilmelidir" denildi. Bildiri, DEP hakkında Anayasa Mahkemesi'nde açılan kapatma davasının en önemli gerekçesi oldu. Bildiri nedeniyle DEP'in milletvekili olmayan 14 yöneticisi hakkında da dava açıldı. Ankara DGM'de 8 Kasım günü başlayan davada DEP yöneticilerinin 2 yıla 5 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. "Bölücülük propagandası yapmakta" suçlanan 14 DEP yöneticisinin adları şöyle: "DEP Genel Başkanı Yaşar Kaya, DEP Genel Başkan yardımcıları Murat Bozlak, Kemal Okutan ve Kemal Bilget, DEP Genel Sekreteri İbrahim Aksoy, İsmail Aslan, Raşit Develi, Ali Beyköylü, Osman Özçelik, Bahattin Güner, Refik Karakoç, Cabbar Gezici, Nesim Kılıç ve Nevzat Özbay". DEP'in milletvekili olan yöneticileri, dokunulmazlıkları olduğu için dava kapsamından çıkarıldı.

DEP'in başlattığı kampanya çeşitli engellemelerle karşılaştı. DEP'nin başlattığı Topyekün Barış Kampanyası etkinlikleri çerçevesinde 10 Ağustos günü Beyoğlu Örnektepe semt pazarında "Barışa Çağrı" bildirilerini dağıtan DEP Beyoğlu İlçe Örgütü üyesi 2 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınan DEP üyeleri Gülay Oktar ve Reşit Şahin 3 saat Beyoğlu Emniyet Amirliği'nde tutulduktan sonra serbest bırakıldı. Kampanya için hazırlanan afişlerin asılması Türkiye genelinde yasaklandı. DEP Genel Başkan Yardımcısı Nesim Kılıç, "Sadece, (Barış Hemen, Savaş Değil Demokratik Çözüm) ibaresinin yer aldığı bir afişin asılmasını yasaklamak, ancak barışı istemeyenlerin ve partimizin başlattığı kampanyayı sabote etmek isteyenlerin kararı olabilir" dedi. Kampanya nedeniyle 28 Ağustos günü Urfa'da, 1 Eylül günü de Adana'da yapılması planlanan mitingler yasaklandı.

DEP Genel Başkanı Yaşar Kaya, Kürdistan Demokrat Partisi'nin Ağustos ayı içinde Erbil'de toplanan kongresinde yaptığı konuşma nedeniyle ve Ankara DGM Savcılığının emriyle 15 Eylül sabahı gözaltına alındı. 16 Eylül günü 3,5 saat süren bir sorgudan sonra Ankara DGM tarafından tutuklanan Yaşar Kaya, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne gönderildi. Ankara DGM Savcılığı, Yaşar Kaya hakkında Almanya'daki toplantıda yaptığı konuşması nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca ikinci bir tutuklama kararı verdi. Ankara DGM Savcılığı daha sonra, Yaşar Kaya hakkında konuşmaları nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca iki dava açtı. Bu davalar 8 Kasım günü başlayan yargılamada birleştirildi. Duruşmada okunan iddianamede, "konuşmalarında bölücülük propagandası yaptığı" öne sürülen Yaşar Kaya'nın 4 yıla 10 yıl arasında hapis ve 200 milyon lira para cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Yaşar Kaya, Kürtçe yaptığı konuşmanın yanlış tercüme edildiğini belirterek, "İddianame Kürt halkını yok saymaktadır. Kürt sorunu bugün bir terör sorunu değildir. Kürt sorunu bir PKK sorunu da değildir. Bize göre Kürt sorunu PKK'dan önce de vardı, sonra da olacaktır. PKK bahane edilerek çözümün yasaklanması çare değildir" dedi. Yaşar Kaya, 7 Aralık günü yapılan duruşmada serbest bırakıldı.

Yaşar Kaya, HEP'in 15 Aralık 1991 tarihinde Ankara'da yapılan kongresindeki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 20 Ekim günü sonuçlanan davada, Yaşar Kaya ile birlikte yargılanan HEP yöneticileri Muhsin Melik ve Selahattin Çelik'e de 2'er yıl hapis, 50'er milyon lira para cezaları verildi. Dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

HEP Aydın İl Örgütü tarafından 1992 yılı için hazırlanan bir takvim nedeniyle yargılanan Mehmet Duyar ve Ünal Tümer 20'şer ay hapis cezasına mahkum oldu. İzmir DGM'de 15 Eylül günü sonuçlanan davada sanıklara 41 milyon 666'şar bin lira para cezası da verildi. Mehmet Duyar ile Ünal Tümer, söz konusu takvim nedeniyle daha önce de yargılanmış ve beraat etmişti. Ancak bu beraat kararı Yargıtay tarafından uygun görülmemiş ve sanıkların yeniden yargılanmalarına karar verilmişti.

DEP'in Ağrı ve Doğubeyazıt'daki binaları 28 Eylül gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından molotof kokteyli atılarak kundaklandı. Çıkan yangılar sonucunda binalarda hasar meydana geldi. DEP'nin Hakkari İl Merkezi de 13 Kasım akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Binanın giriş bölümüne yerleştirilen bombanın patlaması sonucunda il merkezi ile çevredeki bazı işyerleri hasar gördü.

DEP üyesi Kozluk (Batman) Belediye Başkanı Abdullah Kaya, Özgür Gündem Gazetesi'nin 18 Eylül 1993 tarihli sayısında yer alan bir basın açıklaması nedeniyle İstanbul DGM tarafından 13 Ekim günü tutuklandı. Abdullah Kaya, basın açıklamasında Mardin Milletvekili Mehmet Sincar'ın öldürülmesini protesto etmiş ve bölgede süren savaşa son verilmesini istemişti. "Bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan Abdullah Kaya hakkında "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca İstanbul DGM'de dava açıldı.

Gazeteci-Yazar Yalçın Küçük, 7 Haziran 1992 tarihinde Kırşehir'de HEP tarafından düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Kayseri DGM'de 15 Ekim günü sonuçlanan davada Yalçın Küçük ile birlikte yargılanan HEP Kırşehir İl Başkanı Eşref Odabaşı'ya da 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası verildi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan davada Yalçın Küçük ve Eşref Odabaşı'na verilen cezalar Yargıtay tarafından bozuldu.

DEP Parti Meclisi üyesi Hasip Kaplan'ın, Şırnak'ın İdil ilçesindeki evine 14 Kasım sabaha karşı güvenlik görevlileri tarafından ateş açıldı. Olayı protesto eden Hasip Kaplan, Başbakan Tansu Çiller'in bu tür saldırıları onaylayıp onaylamadığını açıklamasını istedi.

Pasaportunu almak üzere 15 Kasım sabahı Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne giden DEP Genel Başkan Yardımcısı Kemal Bilget gözaltına alındı. Sorgulanmak üzere İstanbul'a gönderilen Kemal Bilget'in "Yasadışı Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) ile ilgili bir operasyon nedeniyle gözaltına alındığı" bildirildi. Gözaltında bulunduğu süre içinde avukatlarıyla görüşmesine izin verilmeyen Kemal Bilget 23 Kasım günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. 1993 yılı sonunda kadar serbest bırakılmayan Kemal Bilget hakkında Türk Ceza Yasası'nın 146. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı.

DEP eski Genel Sekreteri İbrahim Aksoy, 14 Aralık sabahı Ankara'daki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 15 Aralık günü tutuklanan İbrahim Aksoy, Konya DGM'de yargılandığı bir davada hakkında verilen gıyabi tutuklama kararı nedeniyle Konya'ya gönderildi. İbrahim Aksoy 21 Aralık akşamı serbest bırakıldı.

HEP'in, 1992 yılı Newroz bayramı sırasında çıkardığı bültendeki bir yazı nedeniyle hakkında dava açılan, bültenin yazı işleri müdürü Kemal Okutan 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. 30 Aralık günü Ankara DGM'de sonuçlanan dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

Diğer partiler

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, bölücülük propagandası yaptığı iddiasıyla yargılandığı davada, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıl hapis, 50 milyon lira da para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 15 Ocak günü sonuçlanan dava, Doğu Perinçek'in Sosyalist Parti (Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı) Genel Başkanı iken, 20 Ekim 1991 seçimleri öncesinde yaptığı televizyon ve miting konuşmaları nedeniyle açılmıştı. Ancak daha sonra verilen cezaları az bulan Yargıtay, Doğu Perinçek'in yeniden yargılanmasına karar verdi. Doğu Perinçek'in yargılanmasına 9 Kasım günü yeniden başlandı. Doğu Perinçek, 16 Aralık günü yapılan duruşmada, Mahkeme Başkanı Muammer Ünsöy'ün "tarafsız ve bağımsız" olmadığını belirterek davadan çekilmesini istedi. Doğu Perinçek'in bu isteği kabul edilmedi.

SBP Ordu İl Örgütü yöneticilerinden Bahattin Kılıç, partinin 26 Ocak 1992 tarihinde yapılan Ordu İl Kongresi'ndeki konuşmasında "Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla yargılandığı davada 10 ay hapis cezasına mahkum oldu. Ordu Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada SBP İl Başkanı Kemal Yenilmez ile parti il yöneticilerinden Şemseddin Yeşilyurt beraat etti. Bahattin Kılıç'a verilen ceza daha sonra Yargıtay tarafından onaylandı.

Cizre Belediye Başkanı Haşim Haşimi, 30 Mart günü polis tarafından gözaltına alındı. Haşim Haşimi daha sonra Şırnak'a götürülerek, Emniyet Müdürlüğü'nde sorguya alındı. 1 Nisan günü Şırnak Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakılan Haşim Haşimi'nin kötü bir muamele ile karşılaşmadığı bildirildi. Haşim Haşimi'ye sorgusu sırasında, gazetecilere yaptığı bazı açıklamalarla ilgili sorular soruldu.

Sosyalist Parti Nazilli (Aydın) İlçe Örgütü'nün yöneticileri Ramiye Güran, İsmail Bedir, Nesim Konma ve Fuat Yemez, "1991 yılı Ekim ayında yayımladıkları bildiriye bölücülük yaptıkları" iddiasıyla yargılandıkları davada 20'er ay hapis ve 41'er milyon lira para cezasına mahkum oldular.

Sosyalist Parti İzmir İl Örgütü yöneticileri Fevzi Avan ve Mehmet Veli Yeşilbağ hakkında Amerika Birleşik Devletleri eski Başkanı George Bush'un 1991 yılında Türkiye'yi ziyareti sırasında, parti binasına astıkları pankart nedeniyle açılan dava Mayıs ayında sona erdi. İzmir 7. Sulh Ceza Mahkemesi'nde görülen davada Fevzi Avan'a 11 ay 20 gün, Mehmet Veli Yeşilbağ'a da 6 ay 10 gün hapis cezası verildi. Fevzi Avan ve Mehmet Veli Yeşilbağ'ın yargılanmasına yol açan pankartların üzerinde, "Kontr-gerilladan Hesap Soracağız", "Bush Defol" ve "Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi" gibi sloganlar yer almıştı.

1 Kasım 1992 tarihinde yapılan ara yerel seçimlerde, İzmir Narlıbahçe Bağımsız Belediye Başkan Adayı olan Hüseyin Aslan'a Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca verilen 18 ay hapis ve 83 milyon lira para cezası Ağustos ayında onaylandı. Hüseyin Aslan, bunun üzerine tutuklanarak cezaevine gönderildi. Hüseyin Aslan hakkındaki dava "konuşmalarında ve bastırıldığı afişlerde bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla açılmıştı.

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, 20 Ekim 1991 tarihindeki genel seçim öncesinde Cizre'de yaptığı konuşması nedeniyle hakkında açılan davada beraat etti. Şırnak Ağır Ceza Mahkemesi'nde 16 Ekim günü sona eren dava "Türklüğe ve Türkiye Cumhuriyeti'ne hakaret edildiği" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca açılmıştı.

Refah Partisi Nazilli (Aydın) İlçe Örgütü yöneticilerinden Mehmet Ali Teker, Remzi Değerli, İsa İnanç ve Eyüp Aslantürk 15 Aralık günü jandarma tarafından gözaltına alındı. Nazilli'nin Kızıldere köyünde düzenledikleri bir toplantıdan sonra gözaltına alınan Refah Partisi yöneticilerinin "bölücülük propagandası yaptıkları ve orduya hakaret ettikleri" öne sürüldü. 4 kişi hakkında daha sonra "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı.

Bu arada PKK da 20 Ekim günü DEP dışında kalan tüm partilerden Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faaliyetlerine son vermelerini istedi. PKK'nın askeri kolu ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu) tarafından yapılan konuya ilişkin açıklamada, parti yönetici ve üyelerinin istifa etmeleri, parti örgütlerinin kapatılması ve parti tabelalarının indirilmesi gerektiği belirtildi. Açıklamada, alınan kararların yerine getirilmesi için partilere ve parti yöneticilerine 24 Ekim gününe kadar süre verildi. PKK'nın partilere yönelik aldığı yasaklama kararı, Ankara'daki siyasi çevreler ile Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gerginliği arttırdı.

d)- Çalışma yaşamı ve sendikalar

1993, çalışma yaşamı açısından beklentilerin boşa çıktığı, bu konudaki vaatlerinin yerine getirilmediği bir yıl oldu. İşçi haklarını kısıtlayan ve sendikal özgürlükleri yok eden, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasal düzenlemede yapılması gereken değişiklikler bu yıl da gerçekleştirilmedi. Koalisyon hükümetinin en önemli vaatlerinden olan bu değişikliklerin yapılması ertelenirken, günlük yaşamda da bir dizi olumsuz gelişmeye tanık olundu. Genel olarak sağlıklı bir ortama ve iş güvenliğine sahip olmayan işyerlerinde çalışan işçiler sık sık iş kazaları ile karşılaştı. Bu nedenle çok sayıda işçi öldü ya da sakat kaldı. İşçi çıkarmalar yoğun biçimde devam etti. En yoğun işçi çıkarma tekstil ve metal iş kolunda yaşandı. İşten çıkartılanların sayıları onbinlerle ifade edilmeye başlandı. İşlerini kaybeden işçilerin protesto eylemleri güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak engellendi.

Deri fabrikalarındaki işçi çıkartmaları protesto için 100 kadar işçi 15 Ocak günü İstanbul'un Şişli semtinde gösteri yaptı. Gösteriye müdahale eden polis, aralarında Türkiye Deri İşçileri Sendikası (Deri-İş) Genel Başkan Yardımcısı Ömer Ergül'ün de bulunduğu 6 işçiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınan işçiler, 16 Ocak günü serbest bırakıldı.

İstanbul Küçükçekmece Belediyesi'ndeki işçi çıkartmaları protesto için 20 Ocak sabahı işçiler ile ailelerinden oluşan bin kişilik bir grubun yaptığı gösteri, polis tarafından engellenmek istendi. Göstericilerin dağılmayarak polise karşı koymaları üzerine çıkan kısa süreli çatışmada işçilerin üye olduğu sendika şubesinin sekreteri Hasan Gülüm ile Serap Uzunçayır adlı 7 yaşındaki bir çocuk yaralandı.

İstanbul Kağıthane Belediyesi'nde Ocak ayında işten çıkartılan yaklaşık 350 işçi ile ailelerinin, kararı protesto için yapmak istedikleri yürüyüş, polis tarafından zor kullanılarak engellendi. 29 Ocak günü öğle saatlerinde belediye binası önünde toplanan işçiler ile aileleri Kağıthane Belediye Başkanı'nı protesto eden sloganlar atarak yürüyüşe geçti. Topluluk, yürüyüşün hemen başında yolu kesen polisler tarafından coplanarak dağıtıldı. Olayda 30 kişi yaralandı, 25 kişi gözaltına alındı. İşten çıkartılan işçilerin 15 Şubat günü Çağlayan'da yapmak istediği yürüyüş de polis tarafından engellendi. Polislerin, "dağılın" şeklindeki uyarılara tepki gösteren işçilerden 4'ü gözaltına alındı. İşçilerin eylemleri uzun bir süre devam etti. İşçiler, Mayıs ayında Ankara'ya gelerek, eylemlerini Güvenpark'ta kurdukları çadırda sürdürmeye başladı. Güvenpark'taki çadırlar 23 Mayıs gecesi polis tarafından yıkıldı. İşçiler de

bunun üzerine açlık grevine başladı. 2 ay süren açlık grevi 24 Temmuz günü bitti. Ankara'daki eylemler sürerken, direnişteki işçilerin kullandığı İstanbul Kağıthane'deki bir lokal, polis ve zabıta tarafından basılarak kapatıldı. Baskın sırasında lokalde gözlemci olarak bulunan İHD üyesi Nazan Üstün'ün de aralarında bulunduğu 8 kişi bir süre gözaltında tutuldu.

Bursa'da kurulu bir tekstil fabrikasındaki işten çıkartmaları protesto amacıyla fabrika önünde toplanarak direnişe başlayan 271 işçi, 14 Eylül günü sabaha karşı jandarmalar tarafından dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında Minnet Kahraman adlı işçinin ayağı, Neriman Öztürk adlı işçinin ise kaburgası kırıldı, 51 kişi gözaltına alındı.

Toplu sözleşme hükümlerinin yerine getirilmemesi ve ücretlerin ödenmemesi de işçilerin direnişlerine yol açtı. Özellikle belediye işçilerinin sık sık başvurdukları direnişler, başta Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere kent yaşamını olumsuz yönde etkiledi. Direnişe geçen işçilerin üzerine güvenlik kuvvetleri gönderildi. İşçiler, sendikacılar tartaklandı, dövüldü, gözaltına alındı, tutuklandı ve yargılandı.

İşçilerin haklarını arayabilmelerinin en önemli silahı olan grevlerin sayısında, daha önceki yıllara göre önemli bir düşüş oldu. 1993 yılında 44 işyerinde yaklaşık 11 bin işçi, işverenlerle sürdürülen toplu iş görüşmelerinin uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine greve çıktı. Bu işçilerden 2 bin kadarı 1994'e grevde girdi. Ankara'daki Başbakanlık Basımevi'nde 15 Şubat günü başlayan grev ise Bakanlar Kurulu'nun 6 Mayıs 1993 tarihli kararı ile 60 gün süreyle yasaklandı. Devlete ya da özel sektöre ait işyerlerinde gerçekleşen grevlerde kaybolan işgünü sayısı 600 bini geçti. Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinden ise 540 bin işçi yararlandı. Türkiye'de yaklaşık 6 milyon ücretli çalışan (Bunların 1,5 milyon kadarı sendika üyesi) bulunduğu dikkate alındığında; 1993 yılında çalışanların ancak 12'de biri toplu sözleşme hükümlerinden yararlanabilmiş oldu. Toplu iş görüşmelerinin sonuçlanması da çoğu zaman uzun süre aldı. Görüşmelerin uzaması işçilerin tepkilerine, sendikaların da bazı eylemleri gündeme getirmelerine yol açtı. Örneğin; devlete ait fabrika, işletme ve kuruluşlarda çalışan onbinlerce işçi toplu sözleşme görüşmelerinde bir anlaşma sağlanamamasını protesto amacıyla 22 Temmuz günü işbaşı yapmadı. Başta Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana olmak üzere pek çok kentte sabah saatlerinde işyerleri önünde toplanan işçiler topluca hastane ya da dispanserlere giderek sağlık kontrolünden geçmek istediler. İşçiler, güvenlik kuvvetlerinin müdahale etmemesi üzerine önemli bir olay olmadan sona eren eylemlerden sonra öğle saatlerinde yeniden işbaşı yaptılar. İşçilerin eylemleri 29 ve 30 Temmuz günleri de tekrarlandı.

Memur sendikaları

1993 yılı, devlet kurumlarında çalışan memurları, yıllardır bekledikleri sendikal özgürlüklere yine kavuşturmadı. Bir türlü yasal statüye kavuşturulmayan memur sendikaları yıl boyunca çeşitli idari baskı ve engellerle karşılaştı. Memur sendikalarının düzenlediği pek çok etkinliğe izin verilmedi. Memur sendikalarının ve şubelerinin kuruluşlarını engelleyebilmek için akla gelebilecek her türlü engel çıkartıldı. Sendikaların düzenlediği eylemlere katılanlar çoğu kez polis tarafından acımasızca dövüldü, gözaltına alındı. Tüm baskılara karşın memur sendikalarının üyeleri, haklarını alabilmek amacıyla sürekli eylemlilik içinde oldu. Başta Ankara olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde onbinlerce memurun katıldığı gösteriler, yürüyüşler, mitingler düzenlendi, kimi zamanlar iş başı yapılmayarak greve gidildi. Bu eylemler çoğu kez polislerin müdahalesiyle karşılaştı. Çalışma Bakanlığı tarafından hazır-

lanan, "memur sendikaları"na ilişkin yasa taslağında grev ve toplu sözleşme hakkına yer verilmedi. Taslakta, sendikalar ancak "bütçe hazırlama, katsayı belirleme, ücret artışı konularında yapılan çalışmalara katılma" hakkı tanındı. Memur sendikalarına dernek benzeri bir statü tanıyan taslak memur sendikalarının tepkilerine yol açtı.

Türkiye'nin dört bir yanından gelen memurlar 3 Temmuz günü Ankara'da, grevli toplu sözleşmeli sendikal haklar verilmesi isteğiyle gösteri yaptı. Sabah saatlerinde Hipodrom Meydanı'nda toplanan memurlar daha sonra yürüyerek Sıhhiye'deki Zafer Meydanı'na geldi. Yaklaşık 25 bin kişilik topluluğun önü burada barikat oluşturan polisler tarafından kesildi. Polislerle uzun süre tartışan memurlar, barikatın kalkması üzerine Başbakanlık'a kadar slogan atarak yürüdüler. Gösterilerine uzun bir süre Başbakanlık önünde devam eden memurların eylemi, sendika yöneticilerinin bakanlarla yaptıkları görüşmeden sonra bitti.

Devlet kuruluşlarında çalışan memurların önemli bir bölümü, "maaşlarına yapılan zammın yetersiz olmasının" protesto amacıyla 15 Temmuz günü işbaşı yapmadı. Memurların işbaşı yapmaması sonucunda pek çok belediye, bakanlık, adliye, vergi dairesi, hastane ve genel müdürlükte işler durdu. İşbaşı yapmayan onbinlerce memur, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Eskişehir ve Antalya başta olmak üzere pek çok il ve ilçede gösteriler düzenledi. Gösteriler, Ankara ve Antalya dışında olaysız sona erdi. Antalya'da yapılan gösteriyi zor kullanarak dağıtan polisler tarafından 6 memur gözaltına alındı. Ankara'da ise işbaşı yapmayan binlerce memur, öğle saatlerinde Kızılay'daki Sakarya Caddesi ile civar sokaklarda toplanmaya başladı. Kısa sürede sayıları 20 bini bulan memur topluluğu, saat 13.30 sıralarında Meclis'e doğru yürüyüşe geçmek istedi. Memurların önü, polis tarafından kesildi. Bunun üzerine polis yetkilileri ile sendika yöneticileri arasında tartışma çıktı. Tartışma sürerken ana caddeye çıkmak için polis barikatını aşan bir grup memurun üzerine panzer sürülerek su sıkıldı. Panzerin ilerleyişi yere yatan memurlar tarafından engellendi. Bu sırada polis barikatını aşan 2-3 bin kişilik bir grup, "Hükümet'i istifaya çağırın" sloganlarla Meclis'e doğru yürüyüşe geçti. 200 metre kadar yürüyen topluluk Milli Eğitim Bakanlığı önünde, su sıkın zırhlı bir araçla desteklenen polisler tarafından durduruldu. Üzerlerine su sıkılmasına karşı dağılmayan memurlar ile polis arasında kısa süreli taşı-coplu çatışma çıktı. Topluluk daha sonra yere oturarak eyleme devam etti. Oturma eylemi yaklaşık bir saat sürdü. Bu sırada Kızılay Meydanı'na gelen başka bir grup polis tarafından acımasızca dövülerek dağıtılmak istendi. Polislerin dağıtamadığı bu grup daha sonra Zafer Meydanı'na doğru yürüyüşü sürdürdü. Hafif şekilde yaralananların olduğu olaylar sonrasında 13 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar daha sonra serbest bırakıldı. Bu eylem nedeniyle memur sendikalarının yönetici ve üyelerinden oluşan 12 kişi hakkında dava açıldı. Ankara 14. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 24 Eylül günü sonuçlanan davada sanıklar hakkında beraat kararı verildi. 15 Temmuz günü yapılan eylemler nedeniyle 1993 yılı sonunda 7 sendika yöneticisi hakkında dava açıldı. "Yasalara aykırı olarak iş bırakma eylemi yaptıkları" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 236/2. maddesi uyarınca açılan davada 9 sendikacının 4 ayla 1 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi.

Denizcilik İşletmeleri ile vergi dairelerinde çalışan memurların önemli bir bölümü, "maaşlarına yapılan yetersiz zammı ve devlete ait işletmelerin özelleştirilmesi çalışmalarını protesto" amacıyla 26 Temmuz günü işbaşı yapmadı. Eylemler nedeniyle İstanbul ve İzmir'deki şehiriçi yolcu vapurları çalışmadı, pek çok kentte vergi toplama işleri durdu. Bu arada memurların, Zonguldak Vergi Dairesi önünde yapmak istediği gösteri polis tarafından engellendi ve 5 sendika yöneticisi gözaltına alındı. Belediye, karayolları ve bazı vergi

dairelerinde çalışan memurlar da, "maaşlarına düşük oranda zam yapılmasını" protesto amacıyla 29 Temmuz günü işbaşı yapmadı. İşbaşı yapmayan memurlar Ankara, İstanbul ve İzmir'de çeşitli gösteriler düzenleyerek hükümeti kınadılar.

Temmuz ayında "grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklar" isteğiyle çeşitli eylemler düzenleyen memur sendikalarından Tüm Maliye Sen'in (vergi daireleri ve Maliye Bakanlığı bünyesinde çalışan memurların kurduğu sendika) bazı yönetici ve üyeleri hakkında soruşturma açıldı. İlk aşamada İstanbul, Kocaeli, Samsun, Bolu, Burdur ve Düzce'de açılan soruşturmalarda Maliye Bakanlığı'nın valilere gönderdiği bir genelge uyarınca başlatıldı. Soruşturmanın yanısıra sendikanın Kocaeli Şubesi yöneticileri İsmet Yurtsever ve Selahattin Karabay görevden uzaklaştırıldı. Uşak Şube Başkanı Mehmet Çetin, Bolu Şube Başkanı İlyas Apak ile İzmir Şube yöneticileri İbrahim Berber, Şükriye Tatak ve Aysen Özbatur'ın da görev yerleri değiştirildi. İstanbul'da da, Defterdarlık'a bağlı vergi dairelerinde çalışan 3 sendika yöneticisi görevden alındı. Tüm Maliye Sen'in Eskişehir Şubesi yöneticileri hakkında da, yapılan eylemler nedeniyle dava açıldı. Eskişehir 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 9 Kasım günü başlayan davada Yusuf Eryılmaz (Şube Başkanı), Selahattin Bilyaz, Arif Oylukan, Kenan Ög ve İsmail Aydemir, adlı sendika yöneticileri "izinsiz gösteriler düzenlemekle" suçlandı.

Memurlar "grevli ve toplu sözleşmeli sendikal haklar verilmesi" isteğiyle 15 Ekim günü bir süre işbaşı yapmadı. Eylem, başta İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Gaziantep, Bursa ve Zonguldak olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde etkili oldu. İşbaşı yapmayan memurlar, gruplar halinde hastanelere giderek sağlık kontrolünden geçmek istediler. Ayrıca düzenlenen gösterilerde memur maaşlarının yetersiz olması ve devlete ait işletmelerin özelleştirilmek istenmesi protesto edildi. Memurların eylemleri hastane, belediye, vergi daireleri ve postanelerde işlerin büyük ölçüde durmasına yol açtı. Eylem süresince önemli bir olay ve gözaltına alınan olmadı.

"Maaş ve diğer sosyal haklarının yetersizliğinden" şikayet eden doktorlar, bu durumu protesto için 18 Ekim tarihinden itibaren Türkiye genelinde eyleme geçti. Eylem çerçevesinde Adana, Eskişehir, Hatay, İçel ve Bilecik'deki hastanelerde çalışan doktorlar 18 Ekim sabahı işbaşı yapmadı. Ankara'da ise Türk Tabipleri Birliği yöneticilerinden oluşan bir grup Başbakanlık Binası'na yürüyerek bildiri dağıttı.

Memur sendikaları tarafından ortaklaşa hazırlanan "Kamuoyuna" başlıklı çağırısı 23 Ekim günü Ankara'nın merkezi yerlerinde dağıtan sendika üyesi 20 memur, gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 16'sı aynı gün içinde geriye kalan 4'ü de 24 Ekim günü serbest bırakıldı. Anafartalar Karakolu'nda gözaltında tutulan memurlardan 9'unun dövüldüğü ve bu nedenle bir kişinin 2 günlük doktor raporu aldığı bildirildi.

Memur sendikalarının çağırısına uyan binlerce memur, 10 Aralık günü Türkiye'deki pek çok yerleşim merkezinde çeşitli eylemler düzenleyerek, "grevli, toplu sözleşmeli sendikal haklar" istediler. Düzenlenen eylemler Ankara dışında olaysız sona erdi. Ankara'da İsc Kızılay'daki Sakarya Caddesi'nde öğle saatlerinde toplanan yaklaşık 3 bin kadar memurun yapmak istediği yürüyüş polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Yürüyüşün engellenmesi sırasında çok sayıda memur tahta coplarla dövüldü, bu nedenle yaralananlar oldu ve 26 kişi gözaltına alındı.

SİVAS OLAYLARI

Sivas'ta 1 Temmuz günü başlayan Pir Sultan Abdal Kültür şenliklerinin ikinci gününde Yazar Aziz Nesin'in şenlikte yaptığı konuşma ile yazdığı çeşitli yazıları bahane eden binlerce fanatik İslamcı, belleklerden silinmeyecek bir toplu katliam gerçekleştirdi. Öğle saatlerinde başlayan, saatler ilerledikçe genişleyen ve akşam saatlerinde, şenliklere katılmak üzere gelen sanatçı ve yazarların kaldığı Madımak Oteli'nin yakılmasıyla sonuçlanan olaylarda 37 kişi öldürüldü.

2 Temmuz günü Cuma namazının ardından bazı camilerden çıkan gruplar Atatürk Caddesi'nde toplandı. Kısa sürede 2 bin kişiye ulaşan topluluk, şenliklere katılan Aziz Nesin ve laiklik aleyhine sloganlar atarak yürüyüşe geçti. Güvenlik görevlilerin müdahale etmediği topluluk, daha sonra Valilik Binası ile şenliklerin yapıldığı Sivas Kültür Merkezi'ne taş ve sopalarla saldırdı. Ardından da kentteki Pir Sultan Abdal Heykeli ile şenlik kapsamında düzenlenen kitap fuarı tahrip edildi. Kısa bir süre içinde genişleyen saldırılara güvenlik görevlileri büyük ölçüde seyirci kaldı. Gittikçe daha kalabalıklaşan topluluk saat 14.00 sıralarında Aziz Nesin ile şenliğe katılan yazar ve sanatçıların kaldığı Madımak Oteli'ni kuşattı.

Akşam saatlerine kadar binayı kuşatma altında tutan ve tahrip eden topluluğa, bu süre içinde güvenlik görevlileri tarafından bir müdahalede bulunulmadı. Otelde bulunanların başta dönemin Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü olmak üzere Ankara'daki pek çok yetkiliye telefonla ulaşıp yardım istemeleri bir yarar sağlamadı. Güvenlik görevlilerinin müsamahakar tavrından daha da cesaret alan topluluk saat 19.30 sıralarında oteli benzin dökerek yaktı. Saldırıların odak noktası haline gelen Aziz Nesin, yanan otelden güçlükle çıkartılarak koruma altına alınabildi. Aziz Nesin otelden çıkartılırken Refah Partisi üyesi bir Belediye Meclisi üyesi tarafından öldürülmek istendi. Olaylar, çok sayıda insan öldükten sonra duruma müdahale eden güvenlik görevlilerinin havaya ateş açması ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmesiyle önenebildi.

Olaylar sırasında 2'si kurşunla, 35'i de yanarak ya da dumandan boğulmak suretiyle 37 kişi öldü, 50'den fazla insan yaralandı, sol görüşlü kişilerin işyerleri tahrip edildi. Saldırının odaklandığı Madımak Oteli ise katliamı belleklere kazıyacak şekilde harabeye döndü. Ölen ve yaralananlar ile yakılan otelden yara almadan kurtulanların adları şöyle:

Ölenler: “Muhlis Akarsu (Ses Sanatçısı), Behçet Aysan (Şair), Asım Bezirci (Yazar-Eleştirmen), Serkan Doğan, Hasret Gültekin (Ses Sanatçısı), Yeşim Özkan (Tiyatro Sanatçısı), Gülsüm Karababa, Gülender Akça, Edibe Sultan Ağbaba, Schergül Ateş, Ahmet Özyurt, Koray Kaya (12 yaşında), Belkıs Çakır, Muammer Çiçek, Handan Metin, Kenan Yılmaz, Erdal Ayrancı (Kameraman), Asaf Koçak (Karikatürist), Huriye Özkan, Menekşe Kaya, İnci Türk, Ahmet Öztürk, Özlem Şahin, Hakan Türkgil, Sait Metin, Uğur Kaynar (Şair), Yasemin Sivri, Asuman Sivri, Nurcan Şahin, Mübibe Akarsu, Serpil Canik, Murat Gündüz, Ahmet Alan (Tiyatro Sanatçısı), Carina Cuanna (Hollandalı), Nesimi Çimen (Ses Sanatçısı), Mehmet Atay (Tiyatro Sanatçısı), Metin Altuok”.

Yaralananlar: “Mustafa Uzun (Emniyet Müdür Yardımcısı), polisler Nevzat Gündoğdu, Sabahattin Dinç, Sönmez Kayaş, Bülent Dünilacı, Ersoy Kara, Ramazan Karataş, Ersin Güren, Şamil Gebenay, Zülali Pilgir, Seyit İnat ve Rahim Çalışkan ile Bülent Daylaştı, Faruk Daylaştı, Bedia Atmaca, Sadiye Tanış, İnci Şener, Nevzat Kimdağlı, Ünal Altunay, Ali Uygur, Hasan Yıldırım, A.Turan Onak, Mustafa Kaya, Erdal Koç, Mustafa Ulun, Rukiye Güler, Ercan Develi, Oktay Samur, Ahmet Bayram, Faruk Yalçın, İbrahim Darbiçer, Ahmet Yapar, Şaban Yılmaz, Selahattin Özarlan, Nurettin Darıka, Sabri Kangal, Birsen Gürbüz, Mustafa Göktekin, Turan Keser, Azize Çimen, Erkan Kılıç, Şükrü Gülmez, Bilal Kale, Adem Şahin, Ali Sertaş, Ersoy Kaya, Turan Tecer, Çiğdem Gülhan, Kanber Çakır, Mecit Ünal, Hidayet Özden, Solmaz Yılmaz, Kadir Ardıç, Hasan Yıldırım, Ersoy Kara, Metin Gedik, Lütfü Kaleli, Aydoğan Yavaşlı ve Aziz Nesin”.

Kurtulanlar: “Cevat Geray, Gülsen Geray, Cahit Külebi, Arif Sağ, Yıldız Sağ, Murtaza Demir, Ali Çağan, Haydar Ünal, Yüksel Yıldırım, Ali Balkız, Ali Baştuğ, Ali Doğan, Ayten Kop, Ali Yüce, Nimet Yüce, Celal Yıldız, Nuranhan Metin, Cem Celasun, Zerrin Taşpınar, Mehtap Yüce, Hülya Kaderoğlu, Battal Pehlivan, Türkan Pehlivan, Neval Can, Tuncay Yılmaz, Demet Işık, Elif Dumanlı, Murat Kılıç, İclal Karakuş, Ertan Kartal, Ali Rıza Koçyiğit, Mustafa Türkan, Demir Hunar, Hidayet Karakuş, Orhun Şensoy, Ferhat Ateş”.

Yakılan otelden sağ olarak kurtulmayı başaranlardan Demet Işık, olaydan sonra, yaşadıklarını şöyle anlattı: “Perşembe günü (1 Temmuz) Kültür Merkezi’nde Pir Sultan Abdal Şenliği’nin açılışı oldu. Vali Bey, Aziz Nesin ve Dernek Başkanı birer konuşma yaptı. O gün herhangi bir şey olmadı. Cuma günü medreseye gittik. Herkes kitaplarıyla geldi, söyleşiler oldu. Medreseden çıktığımızda cuma namazı kılmıyordu. Lokantada yemek yedik ve otele geldik. Daha sonra Arif Sağ’ın konserine gitmek üzere otelden ayrıldık. 100-200 kişilik bir grup, Kültür Merkezi’nin önünde ‘Sivas Aziz Nesin’e mezar olacak’, ‘Kahrolsun laiklik, yaşasın şeriat’ diye slogan atıyordu. Yavaş yavaş Kültür Merkezi önünde birikmeye başladılar. Polis bu grubu dağıttı. Biz tekrar otele döndük. Sonra otel kuşatıldı. Saat 20.00 sıralarında otelin önündeki arabaların depolarından aldıkları benzinlerle oteli ateşe verdiler. Biz birinci kata inerek iki apartman arasında bir boşluk buiduk. Oradan kendimiz dışarı atuk. Diğerleri üst kata çıktı. Dışarı çıktığımızda karşı apartmana girmek istedik. Orası Büyük Birlik Partisi’nin İl Merkezi imiş. Bize ‘Yanın, geberin’ diye bağurdular. Sonradan partinin başkanı olduğunu öğrendiğimiz yaşlı bir kişi, bizi içeri aldı. Bu sırada halkı dağıtmak için güvenlik görevlilerinin havaya ateş ettiğini duyduk. Daha sonra sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Katliam adım adım gelirken, Ankara’daki yetkililerin kılı bile kıpırdamadı. Hocalar Cuma namazındaki hutbeleriyle olay çıkartılmasını tahrik ettiler. Saldırıya yönelik fetva verildi. Oteli taşıyanlar, ezan sesi duyunca duruyor, ezan bitince taşlamaya devam ediyorlardı”.

Sivas'taki olaylar sırasında saldırganların hedefi haline gelen ve yanan otelden son dakikada kurtarılan Aziz Nesin, daha sonra gizlice Ankara'ya getirildi. Bir süre polis gözetiminde tutulan Aziz Nesin 4 Temmuz günü basın toplantısı düzenleyerek yetkilileri sert bir dille suçladı. Sivas'taki olaydan devletin sorumlu olduğunu belirten Aziz Nesin, basın Sivas'taki olayları çarpıtarak yansıttığını söyledi. Sivas'ın Refah Partili Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu'nun, gerici gösterinin örgütlenmesinde önemli bir rol oynadığını, ancak göstericileri asıl kışkırtanın, Sivas'ta yayımlanan "Anadolu", "Bizim Sivas" ve "Hakikat" gibi yerel gazeteler olduğunu belirten Aziz Nesin, Sivas'taki olayların tamamıyla bir Alevi-Sünni meselesi olduğunu savundu. Aziz Nesin, Sivas'ta yaptığı konuşmada bir kışkırtıcı yan bulunmadığını ve bu konudaki iddiaların^(*) gerçekleri yansıtmadığını kaydederek, yetkililerin kamuoyuna gerçek dışı açıklamalar yaptığını söyledi. Aziz Nesin, "Başta Tansu Çiller olmak üzere, devlet yetkilileri gerici güçlere prim vermektedir. Bu kendileri açısından da hatalıdır. Bu gericiler, birgün Tansu Çiller'i de saçlarından tutup, kadın Başbakan olmaz diyerek yerlerde sürükleyeceklerdir." dedi.

Sivas'taki olaylar sırasında ölen 37 kişiden 24'ü, 6 Temmuz günü Ankara'da yaklaşık 150 bin kişinin katıldığı bir cenaze töreninden sonra toprağa verildi. Cenaze töreninin başladığı Dikmen semti ile cenazelerin toprağa verildiği Karşıyaka Mezarlığı arasındaki, 20 kilometreyi aşan yolu yürüterek kateden topluluk sık sık şeriat, hükümet, polis ve silahlı kuvvetler aleyhine sloganlar attı. Törenin ilk bölümüne katılan Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı Erdal İnönü ile SHP'li bakanlar uzun süre protesto edildi. Resmi ve sivil polislerin büyük ölçüde ortada gözükmediği tören, ciddiye alınabilecek bir olay olmadan sona erdi. Sivas'ta ölenlerden yazar Asım Bezirci ile ses sanatçısı Nesimi Çimen de 8 Temmuz günü İstanbul'da düzenlenen törenlerden sonra toprağa verildi. Cenaze törenlerine sayısı yüz bini aşan bir topluluk katıldı. Hükümeti, güvenlik görevlilerini ve şeriatçı grupları protesto eden sloganların atıldığı cenaze töreninin sonuna doğru İslami bir finans kuruluşu, bazı banka şubeleri ve polis araçları göstericiler tarafından taşlandı. Bunun üzerine polis havaya ve topluluğun üzerine ateş açtı. Ateş sonucunda Hasan Karaçay (21) ve Suat Altun (28) adlı 2 kişi yaralandı. Sivas'taki olaylar sırasında ağır yaralanan ve tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitiren Gazeteci-Yazar Metin Altuok da 11 Temmuz günü Ankara'da düzenlenen törenden sonra toprağa verildi. Cenaze törenine 3-4 bin kişilik bir topluluk katıldı. Polislerin bir müdahalede bulunmadığı cenaze töreni olaysız sona erdi.

Sivas olayları, Türkiye genelinde tepkiyle karşılandı ve geniş katılımlı protesto gösterileri düzenlendi. Bazı gösteriler güvenlik görevlilerinin engellemesiyle karşılaştı. Bazı gösterilerin engellenmesi üzerine çıkan olaylarda çok sayıda kişi yaralandı, yüzlerce insan gözaltına alındı. (Ayrıntılı bilgi "Örgütlenme Özgürlüğü" başlıklı bölümde) Ayrıca olayları protesto amacıyla Temmuz ayı içinde İzmir, Antalya, Malatya, Mersin, Hatay, Turhal ve Çorum'da düzenlenmesi planlanan mitinglere valilikler tarafından, "toplum düzeninin bozulacağı ve olay çıkabileceği" iddiasıyla izin verilmedi. Temmuz ve Ağustos ayları içinde Nevşehir'in Avanos, Sivas'ın Şarkışla ve Sivrialan ilçeleri ile Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Bahadın ve Isparta'nın Uluğbey kasabalarında yapılması planlanan festivaller de Sivas olayları bahane edilerek yasaklandı.

(*)Dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu ile bazı yetkililer, Sivas'taki olaylara Aziz Nesin'in yaptığı konuşmanın yol açtığını öne sürdü. Ayrıca bazı gazetelerde de aynı doğrultuda yayın ve yorumlar yapıldı.

Sivas'taki olaylarla ilgili olarak İçişleri Bakanlığı yetkilileri tarafından yapılan ön soruşturma sonucunda hazırlanan raporda, olayların İslamcı gruplar tarafından çıkartıldığı ve yerel yöneticilerin olaylar karşısında gereken önlemleri almadığı belirtildi. Raporu değerlendiren Bakanlar Kurulu 8 Temmuz günü yaptığı toplantıda, olayda ihmali görülen Sivas Valisi Ahmet Karabilgin, Emniyet Müdürü Doğukan Öner ve Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu'nun görevden alınmasını kararlaştırdı. Temel Karamollaoğlu, mahkemeye yaptığı itirazın kabul edilmesi üzerine kısa sürede görevine geri döndürüldü. Sivas olayları sonrasında yapılan operasyonlar sonucunda çoğu radikal İslamcı grup ve örgütere mensup 150'den fazla kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 111'i tutuklandı. Yakalanamayan bazı kişiler hakkında da gıyabi tutuklama kararı verildi. Hakkında gıyabi tutuklama kararı verilenler arasında Sivas Belediye Meclisi'nin Refah Partili üyelerinden Cafer Erçakmak da (Aziz Nesin'i yanan otelden çıkartılırken öldürmek isteyen kişi) yer aldı. Olayın en önemli elebaşlarından biri olan Cafer Erçakmak bir türlü yakalanamadı.

Sivas olayları nedeniyle 94 kişi hakkında Temmuz ayı sonunda Kayseri DGM Savcılığı tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca dava açıldı. Savcılık tarafından hazırlanan iddianamede, 94 sanığın, "yasadışı radikal İslamcı bir örgüt oluşturdukları, örgütün amacı doğrultusunda faaliyet gösterdikleri ve halkı kışkırttıkları" öne sürüldü. Olayların "Müslümanlar" adlı örgüt tarafından gerçekleştirildiğinin belirtildiği iddianamede, olay günü dağıtılan "Müslüman Kamuoyuna" başlıklı ve "Müslümanlar" imzalı bildirimlerle halkın kışkırtıldığı, Aziz Nesin ve Sivas Valisi'nin hedef gösterildiği kaydedilerek, şöyle denildi: "Kendisine 'Müslümanlar' adını veren örgüt, olay gününü, hesap sorma günü olarak 'Müslüman Kamuoyuna' başlıklı bir bildiriyle Sivas halkına duyurmuştur. Olay günü, cuma namazı kılındıktan sonra, Paşa ve Meydan camilerinden çıkan gruplar, 'Müslümanlar' adlı örgütün 'Müslüman Kamuoyuna' başlıklı bildirisinde belirtildiği gibi, yazar Aziz Nesin ve Sivas Valisi'ne olan tepkilerini dile getirmek için, izinsiz toplantı ve gösteri yürüyüşü başlatmışlardır. Bu gösteri yürüyüşüne katılarak, idarenin ve güvenlik görevlilerinin yumuşak ve tavizkar davranışından yararlanan topluluk, eylemlerini 7.5 saat sürdürmüştür". 1 yılla 10 yıl arasında değişen sürelerde hapis cezalarına mahkum edilmeleri istenen sanıkların adları şöyle: "Erkan Çetintaş, Ali Kurt, Halil İbrahim Düzbiçer, Durmuş Tufan, Mustafa Uğur Yaraş, Halil Kutu, Hayrettin Gül, Zafer Yelok, Ömer Faruk Gezmiş, Latif Karaca, Harun Gülbaş, Bekir Çınar, Erol Sarıkaya, Abdülkadir Arıdıcı, Ahmet Tufan Kılıç, Faruk Belkavlı, Harun Kavak, Ekrem Kurt, Harun Yıldız, Muhsin Erbaş, Murat Songür, Ömer Demir, Tufan Caymaz, Yusuf Ziya Eriş, Gazi Tufan, Metin Ceylan, Sedat Yıldırım, Özay Karatürk, Sadettin Yüksel, Mevlüt Atalay, Hayrettin Yeyin, Süleyman Toksun, Murat Çanaklıtaş, Yalçın Kepenek, İbrahim Duran, Bülent Düvenci, Adem Kozu, Ahmet Oflaz, Ali Temiz, Temel Toy, Nevzat Aydın, Yusuf Şimşek, Cafer Tayyar Soykök, Özer Çanaklıtaş, Kenan Kale, Alim Özhan, Faruk Ceylan, Ethem Ceylan, Ali Teke, Çetin Aşama, Metin Yokuş, Ahmet Kaskaya, Süleyman Kurşun, Emin Bozkurt, Mustafa Dürer, Ali Uluçay, Zekeriya Tekin, Haydar Şahinoğlu, Murat Karataş, Ahmet Onar, Kemal Onar, Ahmet Hakan Aslan, Orhan Demir, Ünal Berkan, Osman Düzardıç, Kerim Küçükkösen, Abdullah Malatya, İlhami Çalışkan, Ahmet Turan Yalçınkaya, Hüseyin Kaya, Ali Yılmaz, Mehmet Yılmaz, Vahit Kaynar, Erol Yıldız, Eren Ceylan, Mehmet Demir, Serhat Özgentürk, Kazım Yıldırım, Engin Durna, Adem Bayrak, Sadettin Temiz, Bülent Karayiğit, Halis Duran, Osman Kılıç, Osman Cıbıkcı, İsmet Onar, Fatih Erdem, Mehmet Koraman, Zaim Bayat, Ramazan Önder, Yıldırım Yüksel, Cafer Erçakmak (Gıyabi tutuklu), Tekin Arız ve Yunus Karataş (Gıyabi tutuklu)".

Olaylarla ilgili olarak, Kayseri DGM'dekinin yanısıra Sivas Ağır Ceza Mahkemesi ile Sivas Asliye Ceza Mahkemesi'nde de 2 dava açıldı. Sivas Ağır Ceza Mahkemesi'nde açılan 78 sanıklı ilk davada, sanıklardan Halil İbrahim Düzbiçer, Erkan Çetinbaş ve Durmuş Tufan'ın ölüm, geride kalan 75'inin ise 20 yıla kadar çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Hazırlanan iddianamede sanıklar, "yangın çıkartarak 37 kişiyi öldürmek, 45 kişiyi öldürmeye teşebbüs etmek ve çıkan yangının söndürülmesine engel olmakla" suçlandı. Sivas Asliye Ceza Mahkemesi'nde "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası" uyarınca açılan ikinci davada ise 102 sanık hakkında bir yıla 8 yıl arasında değişen hapis cezaları istendi. Ağır Ceza ve Asliye Ceza mahkemelerinde açılan davalardaki sanıkların büyük bir bölümünü Kayseri DGM'de açılan davadaki sanıklar oluşturdu.

Sivas olaylarıyla ilgili olarak açılan davalar daha sonra birleştirilerek 124 sanıklı tek dava haline getirildi. Dava, "güvenlik" gerekçesiyle Ankara DGM'ye alındı. 111'i tutuklu 124 kişinin yargılanmasına 21 Ekim günü Ankara DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, haklarında çeşitli hapis cezaları istenen sanıkların yasadışı faaliyet gösteren İslamcı bir örgüte üye oldukları belirtildi. İlk duruşmada sorgusu yapılan sanıklar ise olaylara karışmadıklarını belirterek, emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını bildirdiler. Ankara DGM'de 20 Ekim günü yapılan duruşma öncesinde, Sivas'taki olaylar sırasında ölenler adına davaya katılmak isteyen müdahil avukatlara çeşitli engeller çıkartıldı. Duruşma salonu girişinde polis barikatlarıyla karşılaşan avukatlarla polisler arasında çıkan tartışma sırasında bazı avukatlar tartaklandı. Tartışma sürerken bazı polislerin Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Şanal Saruhan'ın boğazını sıkıkmak istedikleri görüldü. Duruşma salonuna uzun tartışmalardan sonra girebilen müdahil avukatlar bu durumu protesto ettiler. Bu arada duruşmaya öğle saatlerinde verilen ara sırasında bir sanığın salonunda namaz kılması müdahil avukatlar ile sanık avukatları arasında yumruklaşmaya kadar varan gerginlikler yaşanmasına neden oldu.

Ankara DGM'de başlayan davanın ilk duruşmasına milletvekilleri ve parti temsilcileri dışında izleyici alınmadı. Bu durum, davayı izlemek için Adliye Binası önüne gelen ve çoğunluğunu Sivas olaylarında yakınlarını yitirenlerin oluşturduğu toplulukların tepkisine yol açtı. Uygulamayı protesto için Adliye Binası ve Sıhhiye Meydanı'nda gösteri yapan topluluklar, polis tarafından dövülerek ve coplanarak dağıtıldı. Göstericilerin dağıtılması sırasında yaralananlar, yerlerde sürüklenenler ve gözaltına alınanlar oldu. Ankara Milletvekili Salman Kaya polisler tarafından yumruklandı. Gözaltına alınanlar kısa süre içinde serbest bırakıldı. Olaylar sırasında yaralananlardan 2'si tedavi için TİHV'ye başvurdu.

Sivas'taki olaylar nedeniyle tutuklanan 111 kişiden 32'si 28 Ekim günü yapılan duruşmada serbest bırakıldı. Yargılanmalarına tutuksuz olarak devam edilecek olan 32 kişinin adları şöyle: "Osman Düzardıç, Serhat Özgentürk, Turan Yalçınkaya, Ramazan Önder, Osman Kılıç, Erol Yıldız, Orhan Demir, İlhan Çalışkan, Emin Bozkurt, Kemal Onar, Mustafa Saydam, Kerim Küçükköse, Mustafa Dürer, Osman Çubukçu, Ünal Berka, Metin Asmakaya, Mehmet Ercan İlter, Halit Karakaya, Ali Yılmaz, Zekeriya Tekin, Saadettin Temiz, Mehmet Toraman, Ahmet Kaşkaya, Ali Uluçay, Adnan Kepenç, Mehmet Karakaya, Abdullah Malatya, Ergun Kılıç, Ergin Turna, Kazım Yıldırım, Rıza Özpembe ve İsmail Bıçakçığıl". Tahliye kararıyla birlikte Sivas olayları nedeniyle tutuklu olarak yargılananların sayısı 79'a düştü. Duruşmayı izlemek isteyen bazı gazeteciler engellendi.

Sivas olaylarıyla ilgili davanın daha sonraki duruşmaları da çeşitli olay ve gerginliklere sahne olarak sürdü. Duruşmalarda sanık ve sanık avukatları ile müdahil avukatlar arasında kimi zaman yumruklaşmaya kadar varan sert tartışmalar çıktı. Duruşmayı izleyenlerle güvenlik görevlileri arasında gerginlikler yaşandı. Mahkeme heyetinin taraflı tutumunu protesto eden müdahil avukatları ve yakınları sık sık tepkilerini dile getirdiler. 1994 yılında da devam eden davada tutuklu sanık sayısı tahliyelerle 38'e indi. Bu arada duruşmalara yayın yasağı konulmasını protesto eden müdahil avukatları duruşmalara girmeme kararı aldılar.

Van'daki otel yangını

Bu arada Van'da yaşanan bir otel yangını kamuoyunda fazla ilgi çekmemesine karşın 1993 yılının önemli olayları arasında yer aldı. Van'ın Sebze Hali semtinde daha çok Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen turistlerin kaldığı bir otel 30 Haziran günü sabaha karşı benzin dökülerek kundaklandı. Kundaklama sonucunda çıkan yangında 11 kişi öldü, 5'i ağır 27 kişi yaralandı. Yangında ölenlerden 9'unun adları şöyle: "Rasova Zinando, Marina Kaçyova, Hüseyin Dalkavuk, Fahrettin Erkinek, Aybek Alpaslan, Selim Ağrak, Nedim Çelikkulu, Yıldırım Güvercin ve Alpaslan Yılmaz". Ölenler arasında bulunan 2 yabancı kadının kimlikleri belirlenemedi. Otelin, "fuhuş yapıldığı" gerekçesiyle "Hizbullah yanlıları tarafından kundaklandığı" öne sürüldü. Haziran ayı sonlarında 40 kişilik bir İslamcı grup Van Valiliği'ne başvurarak "Otelde fuhuş yapılmasından şikayetçi olmuşlar" ve "Otelin kapatılmasını" istemişlerdi.

Olayla ilgili olarak yapılan soruşturma sonucunda, otelin, sahibi Necip Yenigün tarafından yakıldığı açıklandı. Açıklamada, "Necip Yenigün'ün suçunu itiraf ettiği ve oteli borçlarını ödemek için sigortadan para almak için bir akaryakıt istasyonundan satın aldığı benzinle yaktığını anlattığı" öne sürüldü. Açıklamada, Necip Yenigün'ün eroin bağımlısı olduğu ve bu nedenle 3 milyar liraya yakın borçlandığı kaydedildi. Tutuklanarak cezaevine gönderilen Necip Yenigün hakkında "birden çok adam öldürmek" suçundan Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı.

Necip Yenigün'ün yargılanmasına 6 Ağustos günü Van Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Necip Yenigün, suçlamayı kabul etmeyerek, olaydan sonra Emniyet Müdürlüğü'nde verdiği ifadenin işkence ile alındığını ve gerçek dışı olduğunu bildirdi. Eroin bağımlısı olduğunu kabul eden Necip Yenigün şunları söyledi: "Yangın olayından kesinlikle haberim yok. Olay günü akaryakıt istasyonundan benzin almadım. 3 milyar lira borcum da yok. Bunun mahkemece tespit edilmesini istiyorum. Suçumu itiraf ettiğimi belirten tutanaklar da asılsızdır. Otel yaktığıma ilişkin anlatımlar bir senaryodur". Duruşmada tanık olarak dinlenen otel görevlilerinden, Ziyaettin Denizli ise yangın sırasında uyduğunu, gürlütüler üzerine uyanıp dışarı çıktığında 3 kişiyi kaçarken gördüğünü, yanan insanları kurtarmayı tercih ettiği için bu kişilerin peşinden gidemediğini söyledi. Necip Yenigün'ün benzini aldığı öne sürülen akaryakıt istasyonu sahibi ise ifadesinde, otel sahibine olay günü benzin satmadığını belirterek, "Emniyet Müdürlüğü'nde polisler, beni Necip Yenigün ile yüzleştirdiler. Ben polislere 'Necip'e benzin vermedim' dedim. O sırada Necip öyle bir haldeydi ki ayakta zor duruyordu. Her tarafı, özellikle kafası sıtıksıklandı. Bu haldeyken bana ve 'Ne olursun benzini verdiğini söyle' diye yalvardı. Ben de bunun üzerine benzini verdiğimi söyledim. Ancak, bu ifadem doğru değildi" dedi. Yapılan yargılama sonucunda Necip Yenigün'ün suçsuz olduğu anlaşıldı ve beraatine karar verildi. Bu gelişme sonucunda 11 kişinin diri diri yanarak öldüğü otel yangını "faili meçhul bir olay" olarak kaldı.

ÜNİVERSİTELER

Üniversiteler ile YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) sistemindeki kargaşa 1993 yılı boyunca devam etti. Koalisyon hükümetlerinin programlarında yer alan, üniversiteler ya da YÖK ile ilgili vaatler yerine getirilmedi. ("Anayasa'da gerekli değişiklik yapılarak YÖK'ün kaldırılacağı ve üniversitelere özerklik verileceği" vaat edilmişti.) YÖK sistemindeki olumsuzlukların yanısıra öğrencilerin gözaltına alınması ve işkence görmesi gibi olaylar sürdü. Pek çok öğrenci YÖK'ü ve eğitim sistemini eleştirdikleri için ya da siyasi düşünceleri nedeniyle okuldan uzaklaştırıldı. Üniversiteler ve öğrenciler, polis ya da jandarma gözetimi altında tutulmaya devam etti. Öğrenci derneklerinin çalışmalarına ve üniversitelerde düzenlenen çeşitli faaliyetlere engeller çıkartıldı. Bunun yanısıra farklı düşüncelere sahip öğrenci grupları arasında kavga ve çatışmalar yaşandı.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi'nin kantininde 22 Ocak günü düzenlenen müzik dinletisine katılan öğrencilerden 18'i polis tarafından gözaltına alındı. Polis yetkilileri, müzik dinletisinde bölücülük propagandası yapıldığını ve öğrencilerin bu nedenle gözaltına alındığını öne sürdüler. Öğrenciler ise olayın, polis ile fakülte yöneticileri arasındaki işbirliği sonucunda meydana geldiğini bildirdiler.

İstanbul Yıldız Üniversitesi'ndeki öğrenci derneği tarafından yemek fiyatlarına yapılan zamların geri alınması ve sağlık hizmetlerinin ücretsiz hale getirilmesi için 17 Şubat günü düzenlenen yemek boykotu sırasında 11 öğrenci gözaltına alındı.

Ankara'daki Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) öğrenim gören sol görüşlü 24 öğrenci, Şubat ayı sonunda, kaldığı yurttan atıldı. Yurttan atılan öğrencilerin, "izinsiz toplantı ve gösterilere katıldıkları, devlet malına zarar verdikleri ve diğer öğrencileri kışkırttıkları" öne sürüldü. ODTÜ'de, 5 Mart günü de okuldaki İslamcı örgütlenmeyi protesto için yürüyüş yapan sol görüşlü öğrencilerin, İslamcı öğrenciler tarafından engellenmek istenmesi üzerine çatışma çıktı. Kütüphane binası önünde çıkan çatışmada 14 öğrenci ile 4 jandarma eri yaralandı. Olay sırasında gözaltına alınan öğrenciler kısa bir süre içinde serbest bırakıldı. Bu olay nedeniyle açılan disiplin soruşturması sonucunda 32 öğrenci okuldan uzaklaştırma cezası aldı.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 16 Mart günü, sol görüşlü bir öğrencinin sağ görüşlü öğrenciler tarafından dövülmesi üzerine sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çatışma çıktı. Çatışma okulda gerginlik yarattı. Okuldaki olaylar 17 Mart günü de sürdü. Öğle saatlerinde, okul bahçesinde karşılaşan sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında taşlı sopalı çatışma çıktı. Polisin müdahale etmediği çatışmada 2 öğrenci yaralandı. Okulda 6 Mayıs günü sağ görüşlü öğrencilerin saldırısına uğrayan Uğur Özdem ile Remzi Aydın adlı sol görüşlü öğrenciler yaralandı.

Siirt Eğitim Yüksekokulu'nda 10 Mart günü yapılan bir forum sonrasında 6 öğrenci gözaltına alındı. Bu olayın ardından, aynı akşam, öğrencilerin kaldığı yurtlara polis tarafından düzenlenen baskın sonucunda, gözaltına alınan öğrencilerin sayısı 12'ye yükseldi. Gözaltına alınan öğrenciler daha sonra serbest bırakıldı.

15 Nisan günü Ege Üniversitesi (İzmir) Edebiyat Fakültesi'nde yargısız infazları protesto için duvarlara afiş asmak isteyen öğrencilerden 30'u polis tarafından gözaltına alındı.

Gözetim altına alınan öğrenciler hakkında daha sonra disiplin soruşturması açıldı. Soruşturma sonucunda, öğrencilere bir hafta ile bir yarıyıllık arasında değişen sürelerde okuldan uzaklaştırma cezaları verildi.

İzmir Bornova Öğrenci Yurdu'nda kalan bir grup öğrenci 14 Haziran günü "yurt koşullarının iyileştirilmesi" isteğiyle açlık grevine başladı. Açlık grevini sürdüren öğrencilerden 22'si eylemin 9. gününde süresiz olarak yurttan çıkartıldı. Bunun üzerine, bu olayı ve Milli Güvenlik Kurulu'nun üniversite rektörlüklerine gönderdiği talimatları protesto amacıyla, Ege Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören 60 öğrenci, Ankara'da bitmesi planlanan bir protesto yürüyüşü başlattı. 24 Haziran günü İzmir'den yola çıkan öğrenciler, yürüyüşün 2. gününde Manisa girişinde polis tarafından durduruldu ve dövüldü. Manisa'ya sokulmayan öğrenciler, bir gün sonra Balıkesir'de de aynı uygulamayla karşılaştı. Balıkesir'e sokulmayan ve dövülen öğrencilerden birinin kolu kırıldı, 3'ü de yaralandı. Çıkartılan engeller sonucunda yürüyüş yarım kaldı.

26 Ekim akşamı Uludağ Üniversitesi Göynükle Kampüsü Yurdu kantininde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çıkan çatışmada Serdar Coşkun, Saadet Akkaya ve Barış Çağdaş Doğan adlı öğrenciler yaralandı. Çatışmaya müdahale eden jandarmalar, 7 öğrenciyi gözaltına aldı.

Ankara'daki ODTÜ'de öğrenciler tarafından Ekim Devrimi'nin 76. yıldönümünü nedeniyle 6 Kasım gecesi üniversite yurtlarında düzenlenen gece sonrasında operasyon yapan jandarmalar, toplantıya katılan öğrencilerden 43'ünü gözaltına aldı. Gözetim altına alınan öğrencilerden 7'si Ankara DGM Savcılığı, diğerleri ise jandarmaların komutanı tarafından serbest bırakıldı. Gözetim altına alınan öğrenciler hakkında, "izinsiz toplantı düzenlemek" suçundan dava açıldı. Kasım ayı içinde yine ODTÜ'de, öğrenciler tarafından kurulan ve çeşitli etkinlikler düzenleyen bazı topluluklar Rektörlük tarafından kapatıldı. Ayrıca Sivas olayları nedeniyle Üniversite'de düzenlenmek istenen toplantıya Rektörlük tarafından izin verilmedi.

19 Kasım akşamı Kırşehir Meslek Yüksek Okulu'ndan çıkan sol görüşlü öğrencilere, bir grup sağ görüşlünün saldırması sonucunda 6 öğrenci yaralandı. Öğrencilere saldıranlara, o sırada okul kapısında bulunan polisler müdahale etmedi. Olayda yaralanan öğrencilerden 3'ü ayakta tedavi gördü. Diğer 3 öğrenciyeye götürüldükleri Kırşehir Devlet Hastanesi'nde "7 gün süreyle iş göremeyeceklerine" dair rapor verildi.

13 Aralık akşamı Erzurum Atatürk Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi kantininde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çıkan çatışmada Aziz Kaya ve Yılmaz Güzel adlı öğrenciler bıçaklanarak yaralandı. Çatışmaya, kantinde oturan sol görüşlü öğrencilerin, sağ görüşlü öğrenciler tarafından dışarı çıkartılmak istenmesi yol açtı. Olaydan sonra gözaltına alınan 19 öğrenci, 14 Aralık günü savcılık tarafından serbest bırakıldı.

İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinin Meclis Başkanlığı'na göndermek üzere 7 Aralık günü başlattıkları "Ölümlerine Hayır" konulu imza kampanyası nedeniyle 7 öğrenci hakkında disiplin soruşturması açıldı. Haklarında soruşturma açılan öğrencilerin adları şöyle: "Cem Altınparmak, Olgun Soydan, Alper Onursev, Yavuz Dursun, Seçil Ege, Sevim Çakır ve Ramazan Akkaya". Haklarında soruşturma açılan öğrencilere 1994 yılında çeşitli disiplin cezaları verildi. Ayrıca imzaların toplandığı kantin de dekanın emriyle süresiz kapatıldı.

Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde "İnsan Hakları Haftası" nedeniyle 14 Aralık günü düzenlenen toplantı Rektör Asım Yücel'in okula çağırıldığı polisler tarafından engellendi ve 21 öğrenci gözaltına alındı. Gözaltına alınan öğrenciler, bir hafta sonra serbest bırakıldı. Serbest bırakılan öğrenciler gözaltında buldukları süre içinde işkence gördüklerini açıkladılar. Öğrenciler daha sonra Balıkesir Cumhuriyet Savcılığı'na giderek, kendilerine yapılan işkenceler nedeniyle polisler hakkında suç duyurusunda bulundular.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği'nin faaliyetleri, fakülte yönetimi tarafından durduruldu. Fakülte yönetimi ayrıca, İnsan Hakları Haftası nedeniyle 10 Aralık ile 17 Aralık günleri arasında düzenlenen etkinlikler sırasında, fakülte panosuna astıkları, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazetelerinden kesilmiş kupaşlar nedeniyle derneğin 3 üyesi hakkında soruşturma açtı. Dernek üyesi öğrenciler, "dernek faaliyetlerinin gerekçe gösterilmeden durdurulmasını" eleştirerek, "Yasal dayanaktan yoksun bu kararın geri alınmasını ve faaliyetlerimizi sürdürebileceğimiz ortamın oluşturulmasını istiyoruz" dediler.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında, okul yılının kim tarafından hazırlanacağı konusunda çıkan anlaşmazlık kavgaya dönüştü. Yıllık komitesi için 18 Kasım günü yapılan seçimi sol görüşlü öğrencilerin kazanması üzerine başlayan tartışma kısa sürede çatışmaya dönüştü. Öğle ve akşam saatlerinde çıkan çatışmalarda yaralananlar oldu ve okul binası hasar gördü.

Trabzon'da Aralık ayında gerçekleştirilen "Üniversiteler ve YÖK" konulu toplantıda, YÖK sisteminin demokratik üniversite ve çağdaş eğitimi yok ettiği, paralı eğitimin de "dargelirli kesimlere üniversite kapısını kapattığı" belirtildi. Toplantıda, son 10 yıllık süre içinde yüksek öğretimle ilgili mevzuatta 89 düzenleme yapıldığı, 9 kanun gücünde kararnamenin yürürlüğe girdiği, 8 Bakanlar Kurulu kararı alındığı, yönetmeliklerde de 42 kez değişiklik yapıldığı kaydedildi. Trabzon Halkevi tarafından düzenlenen toplantıda, YÖK'ün gelmesiyle, akademik personelin ve öğrencilerin mücadele vererek elde ettikleri hakların geri alındığı, üniversitelerin toplumsal sorunlara yönelik ilgilerinin kesildiği, resmi ideolojiye uygun yeni bir eğitim anlayışı oluşturulduğu, üniversitelerdeki baskıların yoğunlaştığı ve baskılar sonucunda bilim adamlarının üniversitelerden uzaklaştığı belirtildi.

İstanbul'da bir grup öğrenci tarafından 25 ve 26 Aralık günleri yapılması planlanan "Demokratik Üniversite Kurultayı"na izin verilmedi. Kurultayın yapılacağı Ümraniye Belediyesi Düğün Salonu'nun çevresi ve Ümraniye'ye giden yollar, 25 Aralık günü polis tarafından denetim altına alındı ve salona kimse sokulmadı. Bu arada 157 öğrenci gözaltına alındı. Bunun üzerine DEP Ümraniye İlçe Merkezi'ne giden bir grup öğrenci, gözaltına alınan arkadaşlarının serbest bırakılması isteğiyle açlık grevine başladı. Gözaltına alınanların 26 Aralık günü serbest bırakılması üzerine açlık grevine son veren öğrenciler binayı boşalttı.

GÖZALTINA ALINANLAR

1993 yılı içinde siyasi eylem ve faaliyetlere yönelik gözaltına alma olayları da yoğun bir biçimde devam etti. Bu süre içinde Olağanüstü Hal Bölgesi başta olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanında onbinlerce insan çeşitli nedenlerle gözaltına alındı. Gözaltına alma uygulamaları en yoğun biçimde izinli ve izinsiz gösteriler sonucunda ya da "yasadışı örgüt" ve "yasadışı

örgüte yataklık" suçlamalarıyla ilgili olarak yaşandı. Gözaltına alınanlar, günlerce süren işkenceli sorgulamalardan geçirildi. Gözaltına alınan her üç kişiden ikisi savcılık ya da ilk sorgu aşamasında serbest bırakıldı. Tutuklananların yarıya yakınının ilk duruşmada tahliye edildiği ya da yargılama sonunda beraat ettiği göz önüne alındığında, gözaltına alma olayındaki keyfiliğin ve hukuk dışılığın, kişi hak ve özgürlüklerini ne denli hiçe saydığını göstermektedir.

Gözaltına alma uygulamasının ne denli keyfi olduğu, bu konudaki istatistiklerin ortaya çıkmasıyla bir kez daha gözler önüne serildi. Adalet Bakanlığı'nın 1993 yılı içinde açıklanan 1992 yılına ilişkin istatistiklerine göre, bir yıl boyunca Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde açılan davalardan yüzde 28,5'inde mahkumiyet, yüzde 53,3'ünde de beraat kararı verildiği, geride kalan yüzde 18,2'nin ise görevsizlik, düşme ve birleştirme gibi kararlarla sonuçlandırıldığı ya da bu yula devredildiği ortaya çıktı. Adalet Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre, 1991 yılında da DGM'lerde açılan davaların yüzde 34,4'ünde mahkumiyet, yüzde 45,3'ünde ise beraat kararı verildi. Bu veriler, "Siyasal olaylarda gözaltına alma uygulamasının keyfi ve hukuk dışı bir biçimde kullanıldığını, polis ve jandarmanın gözaltına aldığı herkesi sanık yapma gayreti içine girdiğini, DGM savcılarının da, haklarında suç işlediklerine dair yeterli delil bulunmayan kişiler aleyhine rahatlıkla dava açabildiklerini" ortaya koydu. Bakanlık verilerine göre, 1992'de, diğer mahkemelerde açılan davaların sonuçlarıyla ilgili bilgiler ise şöyle: "Ağır Ceza Mahkemeleri (yüzde 54 mahkumiyet-yüzde 31 beraat), Asliye Ceza Mahkemeleri (yüzde 49 mahkumiyet-yüzde 29 beraat), Sulh Ceza Mahkemeleri (yüzde 60 mahkumiyet-yüzde 11 beraat), Çocuk Mahkemeleri (yüzde 70 mahkumiyet-yüzde 16 beraat)".

Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral'ı verdiği bir karar nedeniyle eleştiren, Ankara DGM hakimlerinden Yılmaz Çamlıbel, Aralık ayında görevinden alındı. Nusret Demiral'ın, "bizi hedef gösteriyor" diyerek Adalet Bakanlığı'na şikayet ettiği Yılmaz Çamlıbel'e Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından "yer değiştirme cezası" verildi. Yılmaz Çamlıbel, bu karar doğrultusunda Afyon Ağır Ceza Mahkemesi'ne tayin edildi. Yılmaz Çamlıbel, ceza almasına yol açan olayda, "Almanya'da yaşayan radikal İslamcı Cemalettin Kaplan hakkında gıyabi tutuklama kararı verilmesini" isteyen Nusret Demiral'ı, "sanığa göre suç yaratılamaz" diyerek eleştirdi. Yılmaz Çamlıbel, bu nedenle Cemalettin Kaplan hakkında gıyabi tutuklama kararı verilmesine karşı çıktı. Uygulamayı protesto eden İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, Yılmaz Çamlıbel'in Afyon'a tayin edilmesinin yargıçlar üzerindeki baskıyı açığa çıkardığını söyledi. Hüsnü Öndül, "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun bu kararı, yıllardır yargı bağımsızlığını ve yargıç güvencesini savunan ve yargıda reform yapılmasının gerekliliğini vurgulayanları haklı çıkarmıştır. Yılmaz Çamlıbel'in hukuksal görüşü nedeniyle cezalandırılması kabul edilemez. Uygulamayı protesto ediyor ve yargıçlar için de düşünce özgürlüğünü savunuyoruz. Hiçbir yargıç, düşüncelerinden ve kararlarından ötürü idari yaptırıma tabi tutulmamalıdır" dedi.

Diyarbakır Çocuk Hastanesi'nde görev yapan İlhan Diken adlı doktor hakkında, "PKK'ya yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla Ocak ayında dava açıldı. 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen İlhan Diken'in yargılanmasına 16 Şubat günü Diyarbakır DGM'de başlandı. Duruşmada söz alan, İlhan Diken'in avukatı Sezgin Tanrıku, müvekkilinin yaralı bir PKK militanını tedavi ettiği için tutuklandığını ve yargılandığını belirterek, "Müvekkilim tedavi ettiği kişinin PKK'lı olduğunu bilmemektedir. Ayrıca bir doktor mesleği

gereği herkesi tedavi etmek zorundadır. Müvekkilim Hipokrat yemini etmiştir ve kim olursa olsun, herkesi tedavi etmek zorundadır" dedi. İlhan Diken daha sonra 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum oldu.

"Devrimci Sol örgütüne yardım ettikleri" iddiasıyla haklarında dava açılan Zerrin Sarı, Fethiye Pekşen, Ulutan Gün ve Ümran Gün adlı 4 avukatın yargılanmasına 22 Şubat günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede 4 avukatın 3 yıla 5 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Yargılanan avukatlar, davanın, girdikleri siyasi davalar ile müdahil oldukları işkence ve yargısız infaz olaylarıyla ilgili davalardan rahatsız olan çevreler tarafından açıldığını söylediler.

Mersin Devlet Hastanesi'nde görev yapan Sabri Soysal (35) adlı doktor 21 Temmuz günü polis tarafından "PKK militanlarını tedavi ettiği" iddiasıyla gözaltına alındı. Bir süre sorgulanan Sabri Soysal doktor 31 Temmuz günü tutuklandı. Sabri Soysal daha sonra, gözaltında kaldığı 11 gün boyunca işkence gördüğünü açıkladı. Polislerin, istedikleri ifadeyi almak için her türlü işkence yöntemine başvurduğunu belirten Sabri Soysal, işkence sonucunda 3 kaburgasının kırıldığını, sürekli kan kustuğunu ve vücudunun kötü durumda olduğunu anlattı.

Çağdaş Hukukçular Derneği İstanbul Şubesi yöneticilerinden Avukat Ulutan Gün, Mücadele dergisinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle yargılandığı davada 10 ay hapis cezasına mahkum oldu. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 29 Eylül günü sonuçlanan davada, Ulutan Gün ile birlikte yargılanan Mücadele Dergisi Yazı İşleri Müdürü Namık Kemal Cibaroğlu'na da 10 ay hapis cezası verildi. Ulutan Gün ve Namık Kemal Cibaroğlu, "Adalet sistemine hakaret ettikleri" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca yargılandı.

Çok sayıda siyasi davaya giren Zeki Rüzgar ve Murat Demir adlı 2 avukatın Ankara'daki evleri 12 Ekim gecesi, semtte meydana gelen bir hırsızlık olayını bahane eden polisler tarafından basıldı. Baskın sonucunda, avukatlardan Zeki Rüzgar Emniyet Müdürlüğü'ne götürülerek bir süre gözaltında tutuldu.

Adana'da görev yapan Mediha Curabaz adlı hemşire 17 Ekim günü Adana'nın Kızılay Caddesi üzerinde yolunu kesen Ferit Çakır ve Muzaffer Aydın adlı iki sivil polis tarafından tehdit edildi. Mediha Curabaz, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada polislerin kendisine "seni yasadışı örgüt üyesi gibi gösterip DGM'ye göndereceğiz" dediklerini söyledi. Mediha Curabaz 1991 yılı Ağustos ayında gözaltına alınmış ve sorgulandığı Adana Emniyet Müdürlüğü'nde tecavüze uğramıştı. Bu olayı doktor raporlarıyla kanıtlayan Mediha Curabaz yaptığı suç duyurularından bir sonuç alamamıştı.

Diyarbakır'da Kasım ayı ortalarında Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde kalan Abdülhakim Güven adlı itirafçının verdiği ifadeler üzerine başlatılan operasyon sonucunda 16 avukat gözaltına alındı. 15 günle 25 gün arasında değişen sürelerde gözaltında tutulan avukatların adları şöyle: "Arif Artunkalem, Mesut Beştaş, Arzu Şahin, İmam Şahin, Hüsnüye Ölmez, Vedat Erten, Mehmet Selim Kurbanoglu, Tahir Elçi, Sebahattin Acar, Meral Beştaş, Fuat Hayri Demir, Baki Demirhan, Gazanfer Abbasioglu, Şinasi Tur, Nevzat Kaya, ve Niyazi Çem". Gözaltına alınan 16 avukattan Mesut Beştaş, Arzu Şahin, İmam Şahin, Hüsnüye Ölmez, Vedat Erten, Mehmet Selim Kurbanoglu, Tahir Elçi ve Sebahattin Acar tutuklandı, 8'i ise

serbest bırakıldı. Serbest bırakılan avukatlardan Arif Artunkalem hakkında daha sonra gıyabi tutuklama kararı verildi. 8'i tutuklu, biri gıyabi tutuklu 16 avukatın yargılanmasına 17 Şubat 1994 tarihinde başlandı. Diyarbakır DGM'deki davada okunan iddianamede avukatların "PKK'ya yardım ve yataklık ettikleri" öne sürülerek çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmeleri istendi. Duruşma sonunda, tutuklu avukatlar serbest bırakıldı. Duruşmada sorgusu yapılan tutuklu sanıklardan Arzu Şahin, gözaltında işkence gördüklerini söyledi. Davada, avukatlarla birlikte cezaevi görevlileri Mehmet Salihoğlu, İhsan Çatak, Muhsin Yıldız, Necip Ceylan, Fuat Şimşek ve Seyfettin Aslan da sanık olarak yargılanıyor. Bu arada aynı suçlamalarla haklarında dava açılan Ferudun Çelik, Zafer Gür, Mehmet Biçen ve Sinan Tanrikulu adlı 4 avukatın yargılanmasına da 17 Şubat günü Diyarbakır DGM'de başlandı ve dava 16 avukatın yargılandığı dava ile birleştirildi.

10 Ocak günü bir açıklama yapan dönemin İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, "çeşitli suçları işledikleri" gerekçesiyle toplam 1 milyon 300 bin kişinin fişlendiğini açıkladı. Fişlenenlerden 300 bininin siyasi, 850 bininin adli, 150 bininin de kaçakçılık olayları nedeniyle haklarında soruşturma açılan kişiler olduğunu bildiren İsmet Sezgin, bu fişlerden çoğunun imha edileceğini söyledi. İmha edilecek fişlerin büyük bir bölümünün adli olaylarla ilgili olduğunu, kaçakçılıkla ve siyasi olaylarla ilgili fişlerin ise genel olarak saklanacağını kaydeden, Bakan Sezgin, "Siyasal olaylarla ve kaçakçılıkla ilgili fişlerden ise ancak son 5 yıl içinde üzerinde yeni bir işlem yapılmayanlar kaldırılacaktır" dedi. İsmet Sezgin, Haziran ayı başında yaptığı başka bir açıklamada çeşitli nedenlerle yurtdışına çıkmaları yasak olan ve pasaport verilmeyenlerin sayısının 170 bin 453 olduğunu bildirdi. İstanbul Milletvekili Halit Dumankaya'nın sorusu üzerine konuya ilişkin bir açıklama yapan İsmet Sezgin yurtdışına çıkış yasaklarından 142 bin 813'ünün mahkemeler tarafından, 24 bin 948'inin vergi borçları, 2 bin 692'sinin ise siyasi suçlar nedeniyle verildiğini söyledi.

BİLANÇO 1993

ÖLENLER

Gözaltında ya da cezaevlerinde ölenler	29
Newroz olayları sırasında ölenler	3
Yerleşim merkezlerine saldırılar sırasında ölenler	46
Ev baskınları sırasında öldürülenler	57
Göstericilere ateş açılması sonucunda ölenler	20
Dur ihtarına uymama vs. sonucunda ölümler	109
Mayın patlaması sonucu ölümler	123
Faili meçhul cinayetler	467
Sivas olayları sırasında ölenler	37
Sivillere karşı saldırılarda ölenler	406
Silahlı saldırı ve suikastlerde öldürülenler	341
Çatışmalarda ölen güvenlik görevlileri	776
Çatışmalarda ölen militanlar	1078
Toplam ölü sayısı	3492

İŞKENCE

Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	29
Gözaltına alındıktan sonra kaybolanlar	13
İşkence görenlerin(*) sayısı (TİHV'nin saptadığı)	827

(*) 29'u çocuk, 126'sı kadın; 160'i gördükleri işkenceleri resmi makamlardan aldıkları doktor raporlarıyla belgeledi. "İşkence gördüğünü" bildiren kadınlardan 22'si tecavüze ya da cinsel tacize uğradığını açıkladı.

BASIN, DÜŞÜNCE ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen gazeteciler	7
Öldürülen gazete bayileri	11
Kaybolan basın çalışanları	3
Kamu görevlilerinin saldırısına uğrayan gazeteciler	52
Toplatılan gazete ve dergiler	425
Toplatılan kitaplar	29
Kapatılan gazete ve dergiler	14
Ceza alan gazeteci ve yazar	116
Gazeteci ve yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı	165 yıl 3 ay 10 gün
Gazeteci ve yazarlara verilen para cezalarının toplamı	38.267.000.000 TL(*)
Cezaları kesinleşip cezaevine giren gazeteciler	18
Tutuklanan gazeteciler	60

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen İHD yöneticileri	3
Kapatılan İHD şubeleri	4
Kapatılan demokratik kitle örgütleri	31
Öldürülen siyasi parti yöneticileri	15
Öldürülen öğretmenler	50
Kapatılan siyasi parti	4
Kapatılması istenen siyasi partiler	2
Yasaklanan grev	1

(*) Yaklaşık 1.5 milyon ABD Doları.

TİHV'NİN ÇALIŞMALARI

a)- Katıldığımız etkinlikler

- Initiative for Peace and Cooperation in the Middle East'in "Civil Society Group" adlı komitesinin düzenlediği "İnsan Hakları ve Bölgesel Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi Arayışları" konulu toplantı. (Quenca, İspanya, Mart 93, katılan; Önder Özkalıpçı)
- AVRE'nin düzenlediği "İşkence Görenlerde Fiziksel ve Psikolojik Sekeller" konulu sempozyum. (Paris, Mayıs 93, katılanlar; Veli Lök, Şule Duruarı)
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konferansı (International Federation for Human Rights'in aracılığıyla) "AGİK Ülkelerinde Göç, İltica ve İnsan Hakları" konulu konferans. (Viyana, Haziran 93, katılanlar; Yavuz Önen, Murat Çelikkın)
- Avrupa Topluluğu Komisyonu Türkiye Temsilciliği'nin düzenlediği "Üçüncü Yıllık Gazeteciler Konferansı". (Ankara, 20-21 Eylül 93, katılanlar; Yavuz Önen, Mahmut Tali Öngören)
- Uluslararası Af Örgütü'nün, ABD'nin Washington D.C. kentinde düzenlediği "Siyasi Cinayetler ve Kaybolmalar" kampanyası. (Ekim 93, katılan; Mahmut Tali Öngören)
- ABD, İnsan Hakları için Doktorlar Girişimi Semineri. (San Francisco, Ekim 93, katılan; Mahmut Tali Öngören)
- IRCT Konsey Toplantısı. (Buenos Aires, Ekim 93, katılan; Okan Akhan)
- IRCT'nin düzenlediği "İşkence ve Tıp Mesleği" konulu uluslararası sempozyum. (Buenos Aires, Ekim 93, katılanlar; Şule Duruarı, Okan Akhan, Türkcan Baykal)
- Balkan Network'ün çağrılısı olarak "Balkanlarda Savaş Hekimliği ve Barışta Hekimlerin İşlevi" Sempozyumu. (Atina, Ekim 93, katılan; Türkcan Baykal)
- IRCT'nin düzenlediği Dokümantalistler için Eğitim Semineri. (Kopenhagen, Kasım 93, katılan; Havva Cankat)
- Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin Ankara'da düzenlediği "Avrupa Nerede Bitiyor" konulu toplantı. (2-5 Aralık 93, katılanlar; Yavuz Önen, Mahmut Tali Öngören)
- International Helsinki Federation for Human Rights'in genel kurul toplantısına gözlemci olarak. (Paris, 10-12 Aralık 93, katılan; Yavuz Önen)
- Turkei Demokratische Forum'un çağrılısı olarak Vakfı tanııtma amaçlı gezi. (Köln, Aralık 93, katılanlar; Ümit Erkol, Şahika Yüksel)
- Ankara Tabip Odası'nda Tıp Fakültesi öğrencileriyle TİHV ve Tedavi Projeleri üzerine söyleşi. (Ankara, Aralık 93, katılan; Ümit Erkol)
- Ankara Tabip Odası'nda Tıp Fakültesi adaylarıyla "Türkiye'de İnsan Hakları'nın Durumu" konulu söyleşi. (Ankara, Mart 93, katılan; Fevzi Argun)
- İstanbul Demokrasi Platformu'nun düzenlediği kurultay (İstanbul, Aralık 93, katılan; Yavuz Önen)
- Avrupa Topluluğu Komisyonu Türkiye Temsilciliği'nin düzenlediği; "Türkiye-Avrupa Topluluğu, ekonomik sosyal hedefler, Türkiye-AT ilişkileri ve jeopolitik çevre" konulu toplantı. (İstanbul, Mayıs 93, katılan; Yavuz Önen)

- İsveç Kızılhaç'ın çağrılısı olarak tedavi çalışmaları üzerine görüşme. (Stockholm, Mayıs 93, katılan; Mahmut Tali Öngören, Veli Lök, Evin Kantemir)
- Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi İnsan Hakları Haftası söyleşisi. (Ankara, Aralık 93, katılan; Ümit Erkol)
- Ankara Barosu'nun düzenlediği "Türkiye'de İnsan Hakları" konulu açık oturum. (Ankara, Eylül 93, konuşmacı; Yavuz Önen)

b)- Çalışma ve ilişkiler

Merkez Çalışmaları: Vakıf çalışanları ve gönüllüleri ve yönetim kurulunun ilişkilerini düzenli ve verimli kılmayı, alınan kararları ortak bir tartışma ortamında olgunlaştırmayı kuruluşumuzdan bu yana önemsiyorduk. Geçen yıl yönetim kurulu bu amaçla çalışanlar ve gönüllülerle ortak toplantı yapmakta yarar gördü ve bunu karar haline getirdi. Yıl içinde iki kez yapılan bu toplantılardan çıkan en önemli sonuç, vakıf çalışmalarına ve karar süreçlerine katılım sağlamak üzere, kurucular kurulunu genişletme eğilimi idi. Vakıf etkinliklerine katılanlardan başlayarak kurucular kuruluna her yıl yeni adların alınması ilke olarak kabul edildi.

TTB ve İHD ile İlişkiler: Vakfımız geçen yıl Türk Tabipleri Birliği'nin Bolu'da düzenlediği "Tıbbi Etik ve Hekimlik" seminerine aktif olarak katıldı. Ankara, İstanbul ve İzmir temsilciliğimizde çalışan hekim arkadaşlarımız toplantının organizasyon çalışmalarında yer aldılar. İHD ile iki toplantı yapıldı. Toplantıların gündemini Vakıf-Dernek ilişkileri, işbirliği ve geleceğe yönelik projeler oluşturdu. Temsilciliklerimizin bulunduğu illerde dernek şubelerinin işkence mağdurlarını vakfa göndermeleri biçiminde zaten işlevsel bir ilişki söz konusudur. Bu illerin dışında diğer şubelerle de benzer bir iletişimin kurulması gerektiği yönünde görüş birliği sağlandı.

Fransa İnsan Hakları Mansiyonu: Vakfımıza, geçen yıl, Fransa Hükümeti'nin İnsan Hakları Komisyonu tarafından düzenlenen ve insan hakları alanında çalışmalar yapan dünyanın değişik ülkelerinin kuruluşlarına veya kişilere verilen insan hakları mansiyonu verildi. Bu haberi Fransa Başbakanı Sayın Beladur'un Vakfımıza gönderdiği mektuptan öğrendik. Vakfımıza, 1991 yılında da Fransa İnsan Hakları Ödülü verilmişti.

Rehineleri Kurtarma Girişimi: Medecin du Monde'un Başkanı Bernard Granjon, TIHV Başkanı Yavuz Önen ve Turkish Daily News gazetesi adına İsmet İnset'ten oluşan bir heyet Ağustos ayında Diyarbakır, Batman, Muş, Tatvan, Van gibi merkezlere uğrayarak PKK'nin elinde bulunan 4 Fransız, 1 İngiliz ve 1 Avustralyalı'yı almak üzere girişimlerde bulundu. Bu girişimler güvenlik kuvvetlerinin engellemesi üzerine başarıya ulaşamadı. Rehinerler, heyet bölgeden döndükten bir gün sonra serbest bırakıldı.

Diğer İlişkiler: Ankara'da geçen yıl, ülkemize resmi ziyarette bulunan İsveç, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda Dışişleri Bakanları ile insan hakları konusunda görüşmeler yapıldı. Ankara'daki diplomatik misyonun temsilcileriyle, yabancı ülkelerden gelen gazeteci, yazar, parlamenter ve hükümet dışı sivil toplum örgütleri temsilcileriyle görüşmelerde bulunduk.

Dokümantasyon Merkezi: Dokümantasyon merkezimiz geçen yıl bilgi isteklerini karşılamak, çok sayıda sözlü ya da yazılı soruya yanıt vermiş ve çeşitli belgeler hazırlanmış ve yıl boyunca değişik kişi ve kuruluşların özel veya genel konularla ilgili sorularına yanıt olarak pek çok bilgi notu ve özet raporlar hazırlamıştır. (Ayrıntılı bilgi raporun sunuş yazısında)

c)- Tedavi Merkezleri Çalışmaları:

1990'da Ankara'da, 1991'de İstanbul ve İzmir'de başlatılan tedavi projeleri 1993 yılında bu üç kentte de sürmüştür. 1993 Tedavi Projesi İsveç Kızılhaç'ının desteğiyle devam etmiştir. Ekim 1993'de İstanbul'da üç merkezimizin ve Stockholm Kızılhaç Merkezi çalışanlarının katıldığı bir toplantı düzenlendi. Proje 1994 yılında da sürdürülmektedir. TİHV tedavi merkezlerinin 1993 yılı çalışmaları sonucunda hazırlanan rapor, kısa süre içinde kitap haline getirilerek (Türkçe-İngilizce) kamuoyunun bilgisine sunulacaktır.

Ankara: 5 Mart 1993 tarihinde tıbbi gönüllülerle, "başvuruların tedavileri", "başvurulara yaklaşım" ve "1992 yılının değerlendirilmesini" içeren bir toplantı düzenledi. İnsan Hakları Haftası nedeniyle gelenekselleşen tıbbi ve sosyal gönüllüler yemeği, 17 Aralık 1993 tarihinde yapıldı. TİHV'ye katkı sağlayanlara plaket verildi. Ankara Tedavi Merkezi'ne 1993 yılında toplam 115 kişi başvurdu.

İstanbul: Gönüllü grubunun girişimleriyle 1993 yılında iki etkinlik gerçekleştirildi. Ben Elton'un "Derin Bir Soluk Al" adlı eseri Mart ayında, "Tiyatro Stüdyosu" tarafından İstek Kültür Vakfı Sanat Merkezi'nde; Maksim Gorki'nin "Küçük Burjuvalar"ı Mayıs ayında Atatürk Kültür Merkezi Oda Tiyatrosu'nda, Devlet Tiyatrosu tarafından TİHV yararına sergilendi. TİHV, 29-31 Ekim tarihleri arasında İsveç Kızılhaç örgütüne bağlı işkenceye maruz kalan mülteciler için tedavi merkezi ile ortak bir bilimsel toplantı düzenledi. Toplantıya İsveç'teki ilişkili merkezlerde çalışan on konuk ile Türkiye'de bu konuyla ilgili kişilerin yanı sıra TİHV'nin üç merkezinde çalışan tıbbi görevlilerin çoğunluğu katıldı. Londra'daki Medical Foundation'dan Dr. Gill Hinselwood, 25 Temmuz 1993 tarihinde İstanbul'a gelerek TİHV'nin üç tedavi merkezinde çalışan hekimler, işkence konusunda çalışmaları olan psikolog ve psikiyatristlerin katılımıyla yaklaşık 25 kişilik bir çalışma grubu düzenlendi. İstanbul Temsilciliği Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi'ne 1993 yılında toplam 101 kişi başvurdu.

İzmir: İzmir'de işkencesi sonucu oluşan izlerin patolojik incelenmesi konusunda çalışmalar sürdürüldü. Öncelikle elektrik işkencesinin kanıtlanması ile ilgili yeni açılımlara olanak verecek literatürün toplanması, bunları değerlendirecek ve araştırma yapabilecek bir uzman ekibin oluşturulması ve organizasyonu gibi altyapı çalışmaları yapıldı. Falaka işkencesinin scintigrafik incelenmesi ile ilgili çalışmalar sürdürüldü. Yapılmış çalışma sonuçları yeniden değerlendirildi. Genital bölgeye travmanın (scrotuma darbe-burma) kanıtlanmasına yönelik üç fazla dinamik scintigrafi tekniği kullanılarak bir araştırmaya başlandı. (Bu çalışmanın ilk sonuçları alınmaktadır) İnsan Hakları Haftası etkinlikleri çerçevesinde; İzmir Tabip Odası'nın yapmış olduğu forumda Vakıf tanıtımı; işkence ve hekimlik irdelendi. Yerel TV olan Kanal Ege de yapılan bir sabah programında Vakfımızın tanıtımı gerçekleştirildi. İki yerel radyoda yapılan programlara Vakıf adına katılarak tanıtım yapıldı.

TİHV İzmir Temsilcisi Veli Lök, 14.03.1993 tarihinde Muğla Tabip Odası'nın düzenlediği panelde işkencenin uzun süreli bulguları konusunda bir konuşma yaptı. Mazlum Der İzmir Şubesi'nde Mayıs 1993'de "işkencenin uzun süreli bulgularının araştırılması" konusunda konferans verdi. 20.12.1993 tarihinde Avrupa Parlemantosunun Brüksel'de düzenlediği aynı konulu konferansa katıldı. İsveç Kızılhaç ve Carolinska Hastanesi'nin düzenlediği aynı konulu konferansa katıldı ve bir konferans verildi. 7-9 Mayıs 1993 tarihinde AVRE tarafından Paris de düzenlenen "İşkence Kurbanlarının Tedavisi" konulu toplantıya katıldı.

İzmir Tabip Odası Muayene ve Rapor Komisyonu ile Vakfımız hekimlerinin işbirliği içinde alternatif adli raporların hazırlanması sürdürüldü. Olanaklar elverdiğince hukuki süreç izlenmeye çalışılıyor. Baki Erdoğan'ın Aydın'da gözaltı sürecinde ölümünün ve ölüm sürecinin aydınlatılması amacıyla oluşturulan heyete gözlemci olarak katıldı, bilimsel katkılarda bulunuldu. Avrupa Parlamentosu İnsan Hakları Komisyonu'na, Vakfımız hekimleri ile, İzmir Tabip Odası Muayene ve Rapor Komisyonu işbirliği ile hazırlanan alternatif adli raporu esas alınarak yapılan iki bireysel başvuru olumlu sonuçlandı. İzmir Temsilciliği Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi'ne 1993 yılında toplam 107 kişi başvurdu.

Vakfımızın tanıtımını yapmak; gelir elde etmek ve vakıf başvurularına geçici de olsa iş imkanı sağlamak amacı ile standlar oluşturuldu; Mayıs 1993 tarihinde Karşıyaka merkezinde park içinde Karşıyaka Belediyesi tarafından "El Ürünleri ve Sanat Merkezi" olarak oluşturulan alandaki standlardan biri İnsan Hakları Derneği ile birlikte 1994 Mart'ına dek çalıştırıldı. Aralık 1993 tarihinde İzmir Fuarı'nda açılan "Yılbaşı Hediye Eşya Fuarı"na Vakıf adına katılım sağlandı. Bu etkinlikler sırasında broşürler dağıtıldı, yıllık raporlarımız satıldı.

Beş Şehir Projesi: TİHV'nin kuruluşundan bu yana tedavi merkezi açmak için çalışmalar yapılan Diyarbakır'da merkez açılması için uygun politik ortamın oluşmaması nedeniyle yoğun insan hakları ihlallerinin yaşandığı bölge insanına yardımcı olmak amacıyla Diyarbakır, Malatya, Gaziantep, Adana, Mersin illerinde temsilcilikler oluşturma kararı alındı. Bu beş şehirde oluşturulacak temsilcilikler aracılığıyla başvuruda bulunacak kişilerin yolculuk, konaklama giderleri ve tedavi masrafları TİHV tarafından karşılanmak üzere Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde mevcut Tedavi Merkezlerinde tedavileri yapılacaktır. Yılın ikinci yarısında bu konu ile ilgili Türk Tabipleri Birliği'ne bağlı Tabip Odalarına, İnsan Hakları Derneği Şubelerine konu ile ilgili bilgi verilerek, katkıları istendi.

Tedavi Merkezleri Ortak Toplantıları: 3 Temmuz 1993 tarihinde İstanbul'da üç merkez toplantısı yapıldı. Bu toplantıda, Tedavi Projemiz çerçevesinde Bilim ve Etik Kurulu oluşturuldu. Acil başvurularda alınacak tavır konusu tartışıldı, epikrizlerin üç merkezde aynı format üzerinden hazırlanmasına karar verildi. Sosyal hizmetlerin amacı, niteliği ve sosyal hizmet uzmanının rolü tartışıldı. 4 Temmuz 1993 tarihinde İstanbul'da, Yönetim kurulu üyeleri, tedavi merkezleri çalışanları, İstanbul ve Ankara'nın sosyal gönüllülerinin katıldığı toplantı yapıldı. Vakıf sosyal gönüllüler ilişkisi tartışıldı. 25 Eylül 1993 tarihinde Ankara'da üç merkez toplantısı yapıldı. Epikrizler ve mali raporlar üzerine tartışıldı. Yeni bir sağform oluşturulması için ekip oluşturuldu. 18 Aralık 1993 tarihinde Ankara'da üç merkez toplantısı yapıldı. 1993 faaliyetleri değerlendirildi. 1994 için temsilcilik ve tedavi merkezlerinin ayrımının yapılması, eğitim ve araştırmalarda Bilim ve Etik Kurulu'nun aktive edilmesi tartışıldı. "Sağform 1994" ün oluşturulması için çalışmalara başlandı.

d)- Yitirdiklerimiz

Kemal Kılıç: İHD Urfa Şubesi Yönetim Kurulu üyesi gazeteci Kemal Kılıç, 18 Şubat günü saat 18.00 sıralarında Urfa'ya 17 kilometre uzaklıktaki Külünçe köyü yakınlarında kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü. Kemal Kılıç, 19 Şubat günü doğum yeri olan Urfa'nın Abdurrahmandede köyünde toprağa verildi.

Metin Can: 21 Şubat akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan İHD Elazığ Şubesi Başkanı Avukat Metin Can ile Hasan Kaya adlı doktor arkadaşı, daha sonra vahşice

öldürüldü. Metin Can ile Hasan Kaya 26 Şubat günü Tunceli'ye 12 kilometre uzaklıkta ölü olarak bulundu. İHD Şube Başkanı ile arkadaşının işkence yapılarak ve başlarına birer kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi. Metin Can ve Hasan Kaya, 28 Şubat günü Elazığ'da düzenlenen cenaze töreninden sonra toprağa verildi.

Emil Galip Sandalcı: İHD ve TİHV kurucularından, İHD İstanbul Şubesi eski Başkanı, Gazeteci-Yazar Emil Galip Sandalcı geçirdiği astım krizi sonucunda 10 Mart günü sabaha karşı İstanbul'da öldü. 1922 yılında İstanbul'da doğan Emil Galip Sandalcı, yaşamının büyük bir bölümünü demokrasi ve insan hakları mücadelesi içinde yer alarak geçirmişti. Emil Galip Sandalcı 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbelerinin ardından gözaltına alınmış ve tutuklanmıştı. Emil Galip Sandalcı için 12 Mart günü, uzun yıllar başkanlığını yaptığı İHD İstanbul Şubesi önünde bir tören düzenlendi. Törene İHD ve TİHV yöneticileri, İHD üyeleri ve insan hakları savunucuları, gazeteciler ve siyasi parti temsilcilerinden oluşan kalabalık bir grup katıldı. Emil Galip Sandalcı'nın cenazesi daha sonra Teşvikiye Camisi'ne götürüldü. Burada kılınan cenaze namazının ardından Emil Galip Sandalcı'nın cenazesi, törene katılan binlerce kişinin alkışlı-karanfilli gösterileri eşliğinde son yolculuğuna uğurlandı.

Abidin Dino: Türkiye'nin dünyaca ünlü ressamlarından Abidin Dino 7 Aralık günü Paris'te geçirdiği kalp rahatsızlığı sonucunda yaşamını yitirdi. Abidin Dino, daha sonra Türkiye'ye getirildi ve İstanbul'da toprağa verildi. Abidin Dino, TİHV'nin amblemini hazırlamıştı.

İbrahim Tezan: Son 15 yıl içinde çok sayıda siyasi davada sanıkların avukatlığını üstlenen Avukat İbrahim Tezan, 16 Ağustos gecesi Ankara'da geçirdiği kalp krizi sonucunda yaşamını yitirdi. 1948 yılında Giresun'da doğan İbrahim Tezan, 20 yıla yakın bir süredir serbest avukatlık yapıyordu. Halkevleri'nde uzun yıllar Genel Merkez yöneticiliği yapan İbrahim Tezan, İnsan Hakları Derneği'nin kurucuları arasında yer almış ve ilk dönem genel sekreter yardımcılığı görevini üstlenmişti.

Harun Çetin: İstanbul Avcılar'da 15 Mart 1993 tarihinde polis tarafından gözaltına alınan ve gördüğü işkenceler sonucunda komaya giren Harun Çetin (20) adlı genç, tedavi gördüğü hastanede 5 Eylül saat 02.00 sıralarında yaşamını yitirdi. Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın ilgilendiği işkence kurbanları arasında yer alan Harun Çetin, son olarak İstanbul Taksim Hastanesi'nde tedavi görüyordu. Harun Çetin, 8 Eylül günü Batman'da ancak yakın akrabalarının katılabildiği bir törenden sonra toprağa verildi.

Cuma Tepe: 12 Eylül askeri darbesinden sonra tutuklu bulunduğu Mamak Askeri Cezaevi'nde gördüğü işkenceler sonucunda böbreklerinden rahatsızlanan ve gerekli tedaviyi görmediği için iki böbreği de çürüten Cuma Tepe 6 Eylül günü Ankara'da yaşamını yitirdi. Cuma Tepe, 7 Eylül günü Ankara'da dostları tarafından toprağa verildi. TİHV'ye başvurulan ilk işkence kurbanı olan Cuma Tepe, yaklaşık 5 yıl tutuklu kalmasına neden olan davada suçsuz bulunarak beraat etmişti. Cuma Tepe'ye 1991 yılında böbrek nakli yapılmış, ancak istenilen sonuç elde edilememişti.

Şevket Epözdemir: Tatvan'da 25 Kasım akşamı evinin önünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan İHD Tatvan Temsilcisi ve DEP İlçe Başkanı Avukat Şevket Epözdemir 26 Kasım günü saat 15.00 sıralarında Güroymak İlçesi yakınlarında ölü olarak bulundu. Şevket Epözdemir'e işkence yapıldığı, bir kolunun kırık olduğu ve başına sıkılan tek kurşunla öldürüldüğü belirlendi.

e)- Planlanan çalışmalar

TİHV İnsan Hakları Ödülü: Yönetim kurulu her yıl insan hakları alanında yararlı çalışmalar yaptığımız bir kişi veya kuruluşa TİHV'nin ödül vermesi kararı alındı. Bu ödülle ilgili bir yönetmelik hazırlanması gerekmektedir. 1994 yılında yönetmeliğin tamamlanması ve 1995 yılından itibaren uygulamaya konulması düşünülmektedir.

Abidin Dino Albümü ve Sergisi: Geçen yıl yönetim kurulunda alınan karar uyarınca Vakfımızın ambleminin de yaratıcısı olan değerli sanatçının 1950'li yılların işkence uygulamalarını betimleyen resimleri 1994 yılı Aralık ayında sergilenecek ve bu resimler albüm haline getirilecektir.

TİHV GENEL MERKEZİ

Menekşe 2 Sokak No: 16/6-7-8 Kızılay, 06440 - ANKARA/TÜRKİYE
Tel: (90 - 312) 417 71 80 Fax: (90 - 312) 425 45 52

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

Sıraselviler Billurcu Sokak No: 32/2 Taksim, 80060 - İSTANBUL/TÜRKİYE
Tel: (90 - 212) 249 30 92 Fax: (90 - 212) 251 71 29

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

1479 Sokak No: 11/4 Alsancak, 35220 - İZMİR/TÜRKİYE
Tel: (90 - 232) 463 46 46 Fax: (90 - 232) 463 46 46